

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 3433 08164080 1

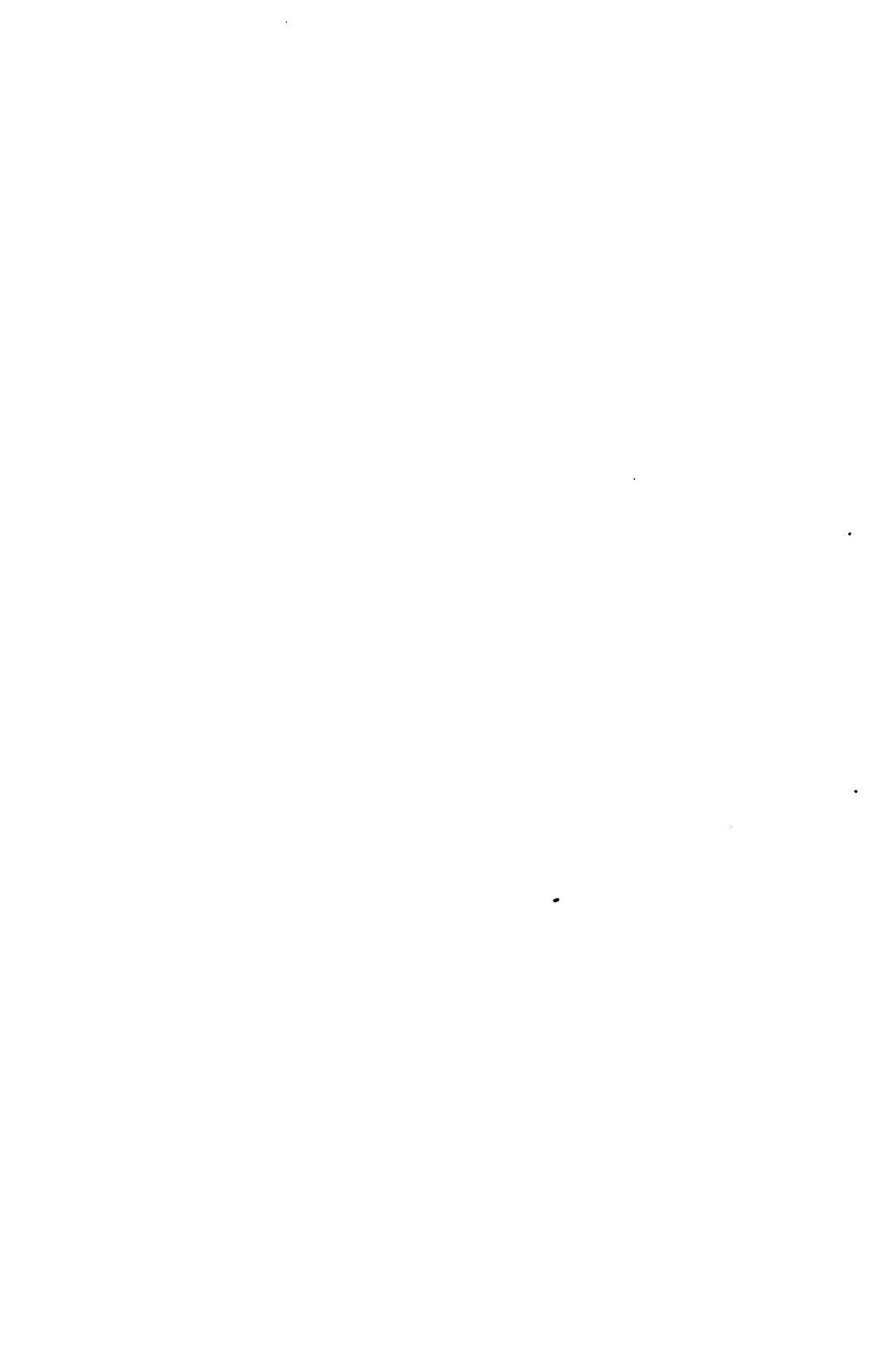
ANNEX REFERENCE SERVICES

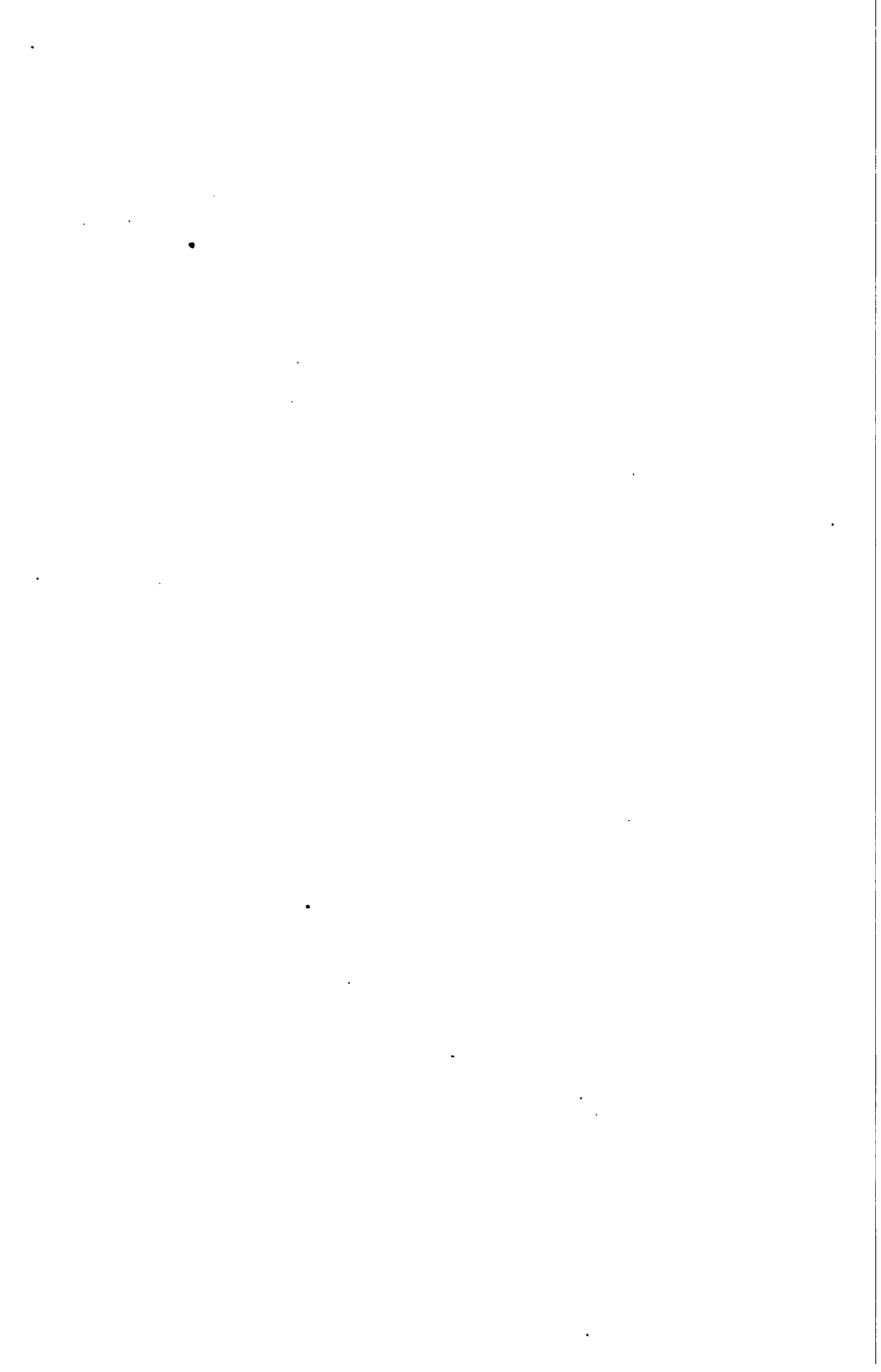
R.F. EXT. 10013

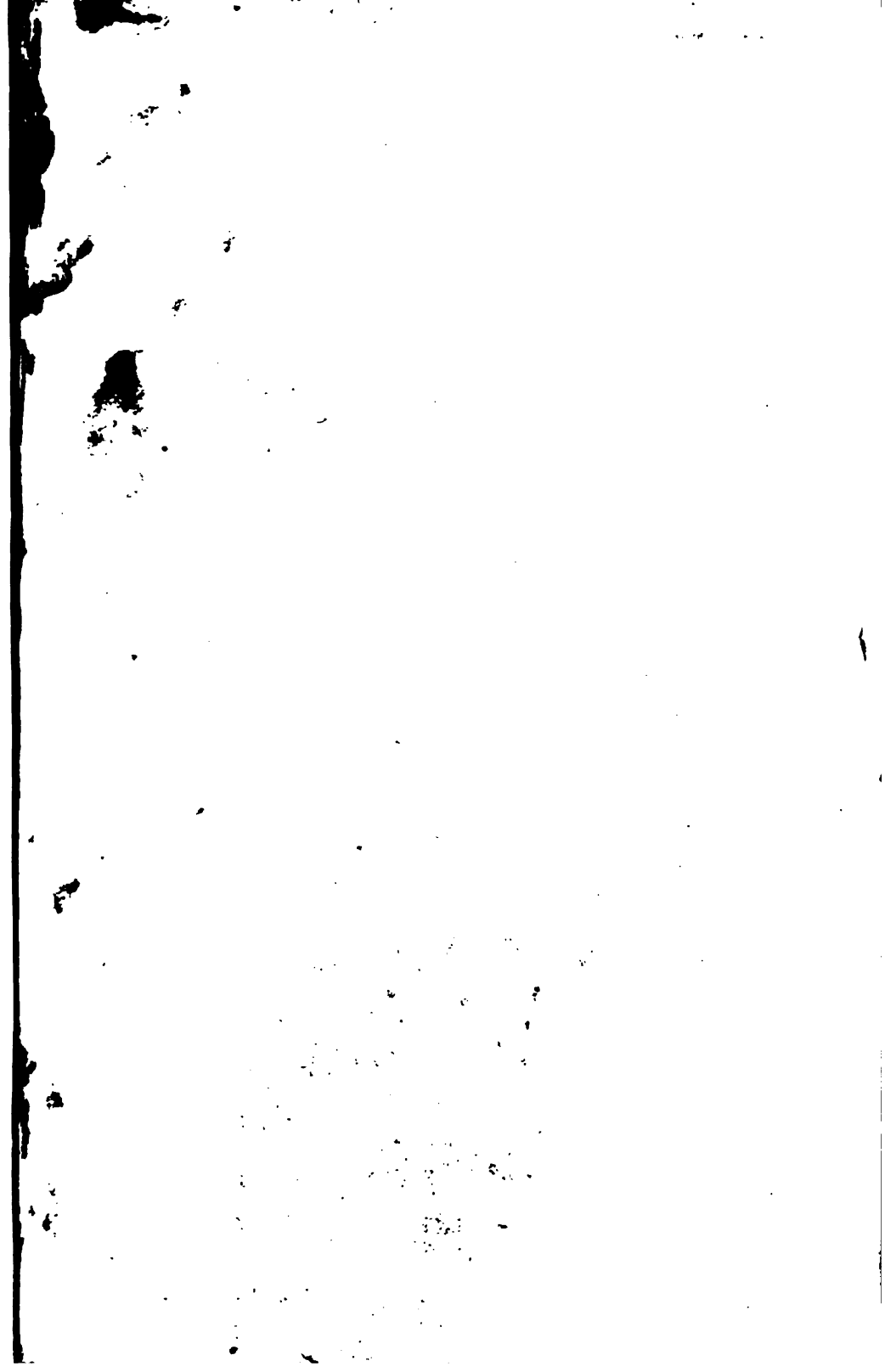
521 WEST 43RD STREET
(Between 10th and 11th Avenues)

ZEL

Corpus

CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS
ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE
VINDOBONENSIS

VOL. XXIII.

CYPRIANI HEPTATEVCHOS

EX RECENSIONE
RVDOLFI PEIPER.

PRAGAE VINDOBONAE LIPSIAE
F. TEMPSKY. F. TEMPSKY G. FREYTAG.

BIBLIOPOLA ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE VINDOBONENSIS.

MDCCCLXXXI.

Bibl

CYPRIANI
GALLI POETAE
HEPTATEVCHOS

accedunt incertorum de Sodoma et Iona et ad senatorem carmina
et Hilarii quae feruntur in Genesin. de Maccabaeis atque de
Euangelio.

recensuit et commentario critico instruxit

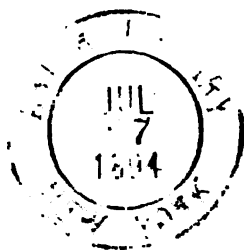
RVDOLFUS PEIPER.

PRAGAE VINDOBONAE LIPSIAE
F. TEMPSKY. F. TEMPSKY G. FREYTAG.

BIBLIOPOLA ACADEMIAE LITTERARVM CAESARAE VINDOBONENSIS.

MDCCCLXXXI. 1881

- 26330 -
1

PROOEMIUM.

Cypriani Galli hominis carmina, quibus Veteris Testamenti historiarum tota series enarratur, ad posteros non seorsum edita uenerunt, sed ab exeunte septimo saeculo in unum corpus coniuncta cum aliis poetis, qui mundi creationem ceteraque gesta ueteris testamenti persecuti sunt; in quibus summum locum obtinet Alcimus Auitus Viennensium in Gallia episcopus. eius collectionis uetustissimam memoriam exhibent catalogi ueteres Laurissensis Cluniacensis Bobiensis coenobii.

Catalogus codicum S. Nazarii Laurissensis scriptus s. X hunc adfert titulum (G. Becker, Catalogi ueteres p. 111 n. 463 sqq.)¹⁾:

Metrum Cypriani super Heptateuchum et Regum et Hester Iudith et Machabaeorum. Metrum Alcimi ad Apollinarium episcopum libri VI: I de initio mundi II de originali peccato III de sententia dei IIII de diluuiio mundi V de transitu maris rubri [de decem plagis Aegypti]²⁾ VI de uirginitate. metrum Dracontii de fabrica mundi. metrum Columbani. alii uersus quam plurimi. in uno codice.

Inter Cluniacenses libros catalogus intra annos 1158 et 1161 conpositus (L. Delisle, Le Cabinet des manuscrits II 459 sqq.) recenset hunc codicem:

537 Volumen in quo continetur Alchimus episcopus in eptateucum uersifice, et in libros Regum Paralipomenon Hester Iudith Machabeorum. et opusculum de ueteri Testamento, natiuitate ac passione domini excerptum de Virgiliano.

¹⁾ distinxi hunc titulum in prooemio Auitiano p. LIII.

²⁾ his uerbis, quae uncinis inclusi, significatur notissimum illud Eugenii carmen nigesimum ed. Sirmondi, quod non suo loco recensetur. sed aut legebatur post Dracontium inter Eugeniana carmina, aut subiectum erat quinto Alcimi libro propter argumenti similitudinem.

de sententia dei, de diluio mundi, de originali peccato, de transitu maris rubri. et de enigmatibus uariarum rerum.

Bobiensium autem librorum recensensus s. X. conscriptus (Becker p. 69 n. 409) breuius haec sic complectitur:

librum I in ueteri testamento conscriptum metricè¹⁾. in quo continentur libri Alchimi et Catonis.

Itaque in Nazariano habes Cyprianum cum adseclis, Alcimum Auitum integrum, Dracontii Eugenianam editionem, Columbanum, alios uersus quam plurimos; in Cluniacensi Cyprianea ad Alcimum transcripta²⁾, inter adseclas praeter Paralipomenon adparet Probae cento plenus, sequuntur Alcimi Auiti libri haud scio an librarii errore turbato ordine primoque et ultimo omissis: non recensetur neque Dracontius neque Columbanus. sed ex incertis uersibus, quos Nazarianus adfert³⁾, ponuntur aenigmata uariarum rerum (ut puta Symphosii, Aldhelmi, quae cum Probae opusculo olim coniuncta erant⁴⁾, aliorum). tertius denique Bobiensis priora omnia nomine Alcimi complexus aenigmatibus adiungit Catonem⁵⁾. num quis dubitabit quin hi tres libri eadem prorsus carmina habuerint atque etiam plura quam catalogi exhibent⁶⁾, quos qui composuerunt, singula recensere supersederunt; nisi forte in extrema parte librorum alia in alio libro carmina aut absumpta sunt mala fortuna aut aliunde addita.

Aeue autem Carolino Wigbodo uel Wicbodus presbyter, Sti Nazarii ut uidetur familiaris, quaestiones sacras composuit de heptateucho⁷⁾, quos Carolo regi inscripsit; eas catalogus Laurisensis his uerbis indicat:

¹⁾ de Dracontio uel Amoeno cogitabat J. Huemer. Wiener Studien 1885 p. 331.

²⁾ nempe in titulo codicis; nam in subscriptionibus, quod libri nostri probant, ubique sine dubio Cypriani nomen legebatur, ut legitur in *LC*.

³⁾ in eodem catalogo ex cod. 453 notantur „eiusdem (sc. Paulini Petric.) uersus quam plurimi id est LXX.“

⁴⁾ cf. Schenkelius Proba p. 523.

⁵⁾ sic in codice Tullensi n. 176 (Becker p. 152) erat „Sedulius cum Catone et pluribus aenigmatibus,“ in Augiensi n. 320 (Becker p. 10) „metrum Porci Catonis et aenigmata Ciceronis.“

⁶⁾ e. g. carmina de Sodoma et Iona, de quibus infra agetur.

⁷⁾ uel octateucho, qua de re uid. ad Auitum p. LVI n. 4,

Collecta quae collectit Wicbodo ex opusculis Sancti Augustini Ambrosii Hieronymi et ceterorum patrum in quinque libros Moysi in uno codice.

plenior est titulus quem Martenius ex codice Treuirensi dedit: ¹⁾

Liber questionum super librum Genesis ex dictis sanctorum patrum Augustini Gregorii Hieronimi Ambrosii Hilarii Hisdori Eucherii et Iunilii.

Mox siue ipse auctor quaestionum uel collectorum, siue alius nescio quis, quo eis quaestionibus egregium praesidium atque ornamentum pararet, praemisit singulis libris carmina Hilarii Probae Alcimi Dracontii Cypriani ceterorum ad hepta-teuchum pertinentia, ²⁾ recisis quae aliena erant ³⁾, quae si non omnia, at pleraque in uno codice Nazariano coniuncta inuenisset. ⁴⁾

talis fuit codex quem monasterium Centulense a. 831 possidere Hariulfus ait in Gestis ecclesiae Centulensis siue S. Richarii (ed. D'achery, Spicileg. t. IIII p. 419, ed. nou. t. II p. 310. G. Becker Catalogi p. 26 n. 81):

Hilarii autem de fide sanctae Trinitatis. quaestiones Hilarii.

¹⁾ de recentioribus codicibus uid. prooemium Auitian. p. LV et LVII n. 77; ex Treuirensis Maximini codice priora aliquot capita edidit Martenius collectionis suae tomo VIII p. 295—298; inscriptionem cum laude Caroli regis et adlocutione ad librum ex Martenio repetiuit E. Duemmler PLC I p. 95—97.

²⁾ nam cum Marii Victoris carmen tum Sedulii prior pars (I 1—274) et Amoeni enchiridion prorsus aliena erant a proposito auctoris quaestionum; Helpidii tristicha dubito an non cognita habuerit Gallus homo.

³⁾ recisis quae aliena erant: nam Probae centonis alteram partem quae est de nouo testamento resecurit atque etiam de Iona carmen, neque minus ex Alcimi poematis librum de uirginitate; Eugenii porro praefationes et monosticha et satisfactionem Dracontii. quae pleraque eum habuisse testis est Wigbodus in uersibus ad Carolum scriptis, quos magna ex parte mutuatur ab Alcimo Eugenio.

⁴⁾ equidem putauerim numerum carminum ab Nazariano traditorum non auxisse hominem istum, sed minuisse. sane Hilarii Genesin unde adsciuerit et carmen de Sodoma, non liquet, nam in catalogi titulis non leguntur; Probam quin ex Nazariano sumpserit. uix est dubium et indicatur Cluniacensi titulo; nec defuisse de Sodoma carmen in Nazariano cum Iona ab ipso poeta coniunctum ex Sicchardi uerbis facile conicias.

Cypriani, Alcimi Auiti, Hieronymi. Augustini super Pentateuchum in I uol.

atque nescio an hunc in ordinem referendus sit liber quem recenset catalogus monasterii Augiensis (Sindleotes Awa) scr. a. 823—838 (Becker p. 17 n. 29):

Alchuini magistri quaestiones super genesim et metrum
Alcimi Auiti episcopi uol. I.

nam quod Alcuinus nominatur, qui sane eius generis quaestionum auctor fuit, id hoc loco temere factum esse Alcimi carmina addita demonstrare uidentur. quod autem alius bibliothecae Centulensis codex (Becker p. 28 n. 187) post Aldhelmum „metrum cuiusdam de ueteri et nouo testamento cum uita Cosmae et Damiani metrica in I uol.“ habere dicitur, non ad Cyprianum, sed ad Probam pertinere persuasum habeo.

L tales denique sunt libri, quibus nos seruata Cypriani carmina debemus, Laudunenses duo, quas cum in prooemio Auitiano accuratius descripserim, quam potero breuissime quae opus sunt de eis persequar.

A Laudunensis 279 fol. max. s. VIII in., truncatus est initio et fine, nam interierunt primi quaternionis folia 1 et 2; mutilus est liber inde a f. 159^r col. 2, multas lacunas habet in Iudicum libro a u. 249 putredine ortas, abruptitur f. 163ª col. 2. inter quaterniones D et E tria folia (32—34) interposita sunt. quae tamen pr. m. scripsit, f. 34^r uacuum est.¹⁾

¹⁾ Propria quaedam libri *A* subscribam: monosyllaba *e o se ne* saepe numero in *A* (atque etiam in *C*) accentu firmantur: *é ó sé né*. notae criticae passim inueniuntur, plerumque *tria puncta* in sinistro margine praefixa. rarius dextrorsum adiecta, aut superposita lectionibus dubiis, aut subscripta litteris quae delerentur (*quae* N 331, *nos* N 923, *quid* N 500); frequenter *crux nuda* × aut *crux puncto ornata* ✕, semel ✕ j (antigraphus? N 436), etiam + (E 497 IN 204, 206), rarius R. aut *obeliscus* (—) ut G 165, aut denique a littera (G 1277). raro in prioribus libris, accuratius in Iudicum uersibus laceris puncta ista commemorauī. praeterea commemoratu dignum est, quod in *A* adscriptus est alia manu ante ultimum Genesis uersum numerus XXIII, ante primum Exodi uersum legitur *dim* .i. (= *dimidium*, est) ante primum Deuteronomii .i. *minus* (= *est minus*).

Sectiones, quas faciunt libri, atque in primis *A*, non indicaui in adnotatione, quia lubrica erat res; sed exempli gratia hoc loco referam, quae in

Laudunensis 273 (olim sign. n. 360, uaria opera) forma *B* quaternaria max. s. VIII ex. „Hunc librum dederunt Bernardus et Adelelmus deo et S. Mariae Laudunensis ecclesiae. Si quis abstulerit offensionem dei et sanctae Mariae incurrat.“ de hac inscriptione uid. F. Ravaisson in catalogo Laudunensi (Catalogue général des mss. des bibl. publ. des dép. t. I) et E. Miller in Notices et Extraits XXIX 2 p. 6 sqq. integer est liber ab initio et in fine; itaque Hilarii carmen, quod est mancum in *A*, totum habet et in fine nouem capitula libri Iudicum explanantur, quorum ultimum est de Ruth Moabitide: „Explicit expositum libri Ruth.“

Vterque codex eadem habuit ab initio, praeterquam quod librario alterius *B* non praesto erant carmina in Genesin et Exodum maiorque pars carminis in Leuiticum. ecce tabulam, qua quae carmina in utroque libro legantur atque quo ordine demonstretur:

<i>A</i>	<i>B</i>	
1 ^r	1 ^r	metrum sancti Hilarii Pictauiensis episcopi in Genesi.
1 ^a	2 ^a , 1	Proba de aseptatico.
3 ^a	5 ^r , 1	Cipriani de Sodoma.
5 ^r	6 ^r , 2	Alcimi Auiti carminum libri I—III.
18 ^r — 22 ^a	21 ^r , 1 — 25 ^a , 1	Dracontii liber I.
22 ^a — 33 ^a	<i>deest.</i>	liber Geneseos metricus Cipriani.
100 ^a — 105 ^a	111 ^r , 2 — 116 ^a	Alcimi liber V.
105 ^a , 1 — 114 ^a , 1	<i>deest.</i>	metrum de Exodo.
125 ^a , 1 — 127 ^a , 2	129 ^r , 2 — 130 ^r , 1	liber Leuiticus (in <i>B</i> <i>deest</i> maior pars, adsunt uu. 273—309).
132 ^r , 2 — 137 ^r , 1	135 ^a , 1 — 140 ^r ,	metrum super Numerum.
144 ^a , 1 — 146 ^a , 1	147 ^a , 2 — 150 ^r ,	metrum Deuteronomii.
151 ^r , 1 — 155 ^r , 1	154 ^a , 1 — 159 ^r ,	metrum Iesu Naue.
157 ^a , 2 — 162 ^a , 2	162 ^a , 2 — 169 ^r , 1	metrum super librum Iudicum.

Exodo sunt. multae igitur in *A*, rae adparent in *B* eaeque congruae cum *A* (*L*); non consentit *C*, cuius sectiones uncis inclusi.

E 22, 43, 57, 94, 117, 126, 164, 177, 188, 218, 243, 257, 265, 286, 338, 351, 366 (*L*), 406, 420 (*L*), 441, 457, 467 (*L*), [484], [488], 496, 501, 507, 543 (*L*), [560], 572, 598, 611 (*L*), 644, 695 (*L*), 707 (*L*), 712 (*L*), 730, [741], 754, [762], [772], 836, 865, [861], 870, 883, [894], [910], [918], 923 (*L*), 931 (*L*), [946], 948, 963, 979, 983 (*L*), 1000, 1021, 1034 (*L*), 1056, [1072], [1082], 1110 (*L*), 1134 (*L*), 1152, 1169, 1196 (*L*), 1218, 1226 (*L*), 1249 (*L*), 1256 (*L*), 1275 (*L*), [1283], 1290, 1311, 1323, 1330 (*L*).

Quae subiectae sunt Cyprianeis carminibus anonymae quaestiones (uel explanationes uel exposita) de singulis libris uel metris, Wigbodi sunt quaestiones istae in heptateuchum, de quibus supra dictum est.

Cognatus est cum Laudunensibus nec tamen ex ipsis derivatus (nam non habet lacunas aliquot quae in *L* sunt, ut Centulensis libri prolem esse suspiceris) codex Parisinus lat. 14758 olim Sti Victoris 380 s. XIII. continet is priorem partem operum libris Laudunensibus traditorum conglutinatam cum alio codice qualis erat Cluniacensis 524 aut 526 ^o). Prudentius atque Sedulius, qui in fronte fuerunt, nunc sunt abrepti praeter Sedulianum IIII 172 sqq., quod excipit Arator, Prosperi epigrammata, Iuuenius, sequuntur Hilarius in Genesin, Proba de eptatico. Cypriani Sodoma, Alcimi libri I—III. Dracontius de opere sex dierum (Prima dies etc.), liber Geneseos metricus Cypriani 1—165, ex hoc libro G. Morelius a. 1560 ¹⁾ iterumque a. 1564 ²⁾ Hilarii Genesin, Cypriani fragmentum, de Sodoma carmen, Dracontium edidit; ante Morelium Hilarii carmen ex eodem Victorino descripserat Ludouicus Miraeus ³⁾. Cyprianea contulit G Hartel ⁴⁾, ipse paucos uersus contuli, ex Harteliana tamen conlatione atque contextu Moreliano nec non ex censura Schenkeliانا ⁵⁾ nullius esse pretii librum satis constat.

o) Clun. 524: Volumen in quo continetur Arator. idem Fortunatus ut supra, Porphyrius, Iuuenius, Sedulius, Fortunatus, Auiti episcopus. — de cod. 526 uid. infra.

¹⁾ Cl. Marii Victoris oratoris Massiliensis ΑΛΗΘΕΙΑΣ, seu commentationum in Genesin lib. III. Epigrammata uaria . . . Hilarii Pictauiensis episc. Genesis. Cypriani. Genesis et Sodoma. Dracontii, de opere sex dierum . . . Parisiis. M. D. LX. Apud Guil. Morelium. — huius editionis exemplar, quod est in bibl. Bodleiana, adscriptas habet duabus s. XVI manibus lectiones aliquot ad Genesin et Sodoma, quae cum Cauchii Fabriciique inuentis, aliquotiens cum manuscriptis libris consentiunt.

²⁾ Cypriani opera [ed. Guil. Morelius] Parisiis apud Guil. Desbois 1564. — in appendice est Genesis, de Sodoma carmen, de cruce domini, ad quendam senatorem.

³⁾ Hilarii Pictauiensis opera a. 1544.

⁴⁾ S. Thasci Caecili Cypriani opera omnia rec. . . Guilelmus Hartel. pars III Vindobonae 1871 p. 283—305.

⁵⁾ Probae Cento rec. C. Schenkl (Poetae christiani minores pars I) Vindobonae 1888 prooem. p. 519.

Colbertinum aliquem librum Victorino non praestantiorē in Hilarii Genesi edenda praeter ipsum Victorinum atque Laudunensem alterum (*B*) adhibuit Coustantius¹⁾. erat is haud dubie Paris. 8321 olim Colbert. chart. et membr. s. XV: insunt Arator, Iuuenius, Hilarii Genesis, Cypriani Sodoma, Alcimi Auiti carmina, Dracontius de opere sex dierum, Physiologus, alia.

Cod. Parisinus lat. 13047 s. VIII, olim Corbeiensis, G inde ab a. 1638 Sti Germani de Pratis n. 841 (uid. L. Delisle, Inuenta des mss. de Saint-Germain, Paris 1868 p. 86; G. Hartel, praef. ad Cypriani opp. III p. XXII; H. Omont, Revue de philologie, n. s. IV. 1880 p. 67 sq.; R. Peiper, Alcimi Auiti opp. p. LX adn. 85; I. Huemer, Sedulii opp. p. XLIII).

Ex hoc libro Martenius primus totum Geneseos librum (exceptis uu. 325—378) edidit ampliss. collectionis tomo IX Parisiis 1733 p. 14—56, Martenii textum repetiuit Areualus in appendice I Iuuenii Romae 1792; utrum Martenii an Areuali exemplar recusum sit in libro „Cypriani Genesis, Cambrai, Hurez 1825“ quem indicat Quicherat Thes. poet. p. XII, nescio; ego non uidi.

Auctoris nomen is qui contextum scripsit non uidetur posuisse; qui tabulam scripsit, Iuuenii, recentior quidam Sti Cypriani carmen esse putauit. neque cetera quae insunt carmina (ad Felicem de resurrectione mortuorum, quod Sto Cypriano adscripsit Martenius, centoque ille de uerbi incarnatione, qui iam tertio editus est post Martenium) auctorum nominibus insignita sunt a librario. quidquid autem in codice conscriptum est, sine dubio fluxerunt ex multis antiquioribus libris uel potius librorum fragmentis. qua in re memoria dignum est illud quod in fine Genesis non solum legitur: *Finit Genesis*, sed teste Martenio additur etiam libri qui in archetypo sequebatur inscriptio: *Incipit Exodus*.

Desideratur ut dictum est Genesis c. VIII uu. 325—378; contextus mendis scatet turpissimis, non semel uersuum ordo turbatus est; habet tamen uersus aliquot, qui desiderantur in *A*

¹⁾ Hilarii Pictauiensis opera (ed. Maurinorum) Paris. 1663 Fol. p. 1370 sqq.

(734—736, 1418—1420). librum in huius editionis utilitatem contulit E Hauler.¹⁾

Itaque cum multos codices Cyprianeorum carminum nono et decimo saeculo fuisse in Gallia Galliaeque confinibus locis uideamus, atque etiam post medium saeculum XII in Cluniacensium monasterio, quidni in Anglicanis quoque bibliothecis fuisse credamus ex Romanis itineribus adlatos? Romae fuit Aldhelmus c. a. 690. qui monasterium Malmesburiense litterarum sedem celeberrimam reddidit, Bedae monasterium ex huius uiri scriptis cōicere licet quam fuerit locuples librorum, quos Benedictus et Ceolfrius abbates adportauerant (etiam ex Gallia Benedictus innumerabilem librorum omnis generis copiam attulerat²⁾. porro utrumque Cyprianea carmina habuisse in patria et pleniora quidem quam nos, ex eorum scriptis apparet³⁾. non dubium igitur, quin Alcuinus in ipsa Eboracensium libraria, quam quidquid scripserunt Aldhelmus et Beda possidere ait u. 1546 quamque ut augeret ipse Aelberti abbatis comes Romam profectus est (Ebert II 15), heptateuchum Cypriani, cuius uersus aliquot laudat⁴⁾. legere potuerit, cum inter Christianos poetas, quorum codices

¹⁾ eius de uariis manibus, quibus contextus scriptus est, uerba sunt haec: „m 1 macht zwischen *ec* und *et* fast gar keinen Unterschied, *æ* erscheint sowohl für *ae* wie für *et* gesetzt, *ij* nicht allein für *is*, sondern häufig für *us*. Diese Hand bedient sich einer ziemlich schwarzen, m 2 einer etwas lichterem Dinte. Die letztere, welche außer der Seite 2^b auch den falsch einghefteten quaternio Fol. 18—25 neu geschrieben hat, zeigt zwar eine zierlichere Schrift als m 1, aber dieser möglichst treu nachgeahmte Züge und Zeichen. Es corrigiert den Text neben m 2 auch m 1 und überdiess eine von mir als man. antiq. bezeichnete ältere Hand— älter als m 2— welche zwar im Schreibstoffe keinen nennenswerten, aber in der Form der Zeichen hin und wieder einen kleinen Unterschied aufweist. Doch scheint es mir nicht unmöglich, daß m 1 und man. antiq. vielfach zusammenfallen.“

²⁾ Beda l. IIII p 366, 364. ed. Stev. „er kaufte auch solche in Gallien auf der Durchreise, namentlich in Vienne.“ Ebert I p. 601.

³⁾ de Aldhelmo uid. ad N 503, I 18, 679, 681. Regum fr. 4 et 8, Iob fr. 11, de Beda ad E 286, 507—521.

⁴⁾ E 129 sq.

Ebroicensis libraria possideat. etiam Alcimum commemoret¹⁾. neque mirum Aethelwulfum quoque s. VIII in. in suo monasterio Cyprianum legisse. cuius Exodum imitatur²⁾. sed horum librorum praeter paucos uersus, quos Angli illi inde laudant, nulla ad nos uenit memoria.³⁾ nam ex Anglicanis libris qui unus seruatus est, non uidetur a Gallicanis nostris diuersae esse originis. Cantabrigiensem dico qui unum Cyprianum continet. summam is cognationem cum Laudunensibus prodit, quamquam Wigbodianos commentarios prorsus abiecit cum ceteris eius collectionis carminibus.

Cantabrigiensis collegii S. Trinitatis B. 1. 42⁴⁾ membr. C s. XI foliorum 110 formae octauae; altus 18 centim., latus 8.70 centim.. uicenorū uersuum in una quaque pagella. priores XIII quaterniones (fol. 0—103, nam primum primi quaternionis folium uacuum est ideoque numero caret) insigniti sunt litteris A—N: secuntur septem folia 104—110, quorum nullum, ne f. 109⁵⁾ quidem quaternionis notam habet⁵⁾. initiales sectionum uel capitulorum carminis litterae maiores sunt pictaeque aut rubro aut uiridi aut bruno colore. in praefixo folio legitur: *Aldermus Ian: 30 1631*. adiecta est in calce aliena membrana uel saltem lineis inscriptis carens, ubi legitur possessoris ni fallor nomen *Thomas* (Sheffield?); in scorteo integumento arma possessoris impressa sunt: quadratum scutum, a laeua parte superius alba crux decussata in rubeo campo. infra aureus leo ad laeuam

¹⁾ u. 1550: quid quoque Sedulius uel quid canit ipse Iuuenius. Alcimus et Clemens. Prosper. Paulinus. Arator. quid Fortunatus uel quid Lactantius edunt.

²⁾ sc. E 1034, 1082 sq. (qui codicem nostro A similem habuisse eum probant) 1103, 1304—1325. uid. Karolingische Dichtungen untersucht von Ludwig Traube, Berlin 1888 p. 17 not. 2 p. 22 sqq. p. 32 not. 1 et 2.

³⁾ uid. tamen quod adnotauī infra p. XIV.

⁴⁾ Catalogi Angliae et Hiberniae, Oxon. 1697 I 3 p. 99 n. 448.

⁵⁾ f. 110 (Ind. 244—283) cum ipse librum describebam, non suum locum obtinebat; nam cum olim esset primum quaternionis folium (110. 104, 105, 106—107, 108, 109, x), post reuulso folio x (quod erat uacuum) per errorem ultimum in locum est delatum. nunc librum denuo ligatum uerumque ordinem restitutum esse Iohn B. Mayor scribit.

partem progrediens in rubeo campo; dextrorsum supra rubeae et aureae rutae, infra campus albus.

Cypriani heptateuchos sublatus est sine dubio ex Wigbodiano opere: omissi sunt in Genesis et Exodi confiniis 608 uersiculi (G 1184—1498, E 1—293) sic tamen ut et subscriptio Genesis et Exodi inscriptio adpareat: porro inter Deuteronomium et Iesu Naue uersiculi 150 desunt (D 285—288 IN 1—146), ubi continuatur carmen ut nulla fenestra adsit. porro IN 364—547 i. 184 uersus omittuntur nulla fenestra. has iacturas non est quod inputes librario; fuerunt in codice unde is carmen descripsit multis foliis truncato. sed abrumpitur carmen medio in folio 109 Iudicum uersu 506 sic ut plena sit pagina 109^r uiginti uersuum. 109^v nullam litteram contineat. ut ne *finis* quidem uerbo concludatur liber. cuius rei multae excogitari possunt causae; nam aut membranae defecerunt scriptorem, aut aliud in monasterium transiit, aut aegritudo uel ipsa mors ad rem persequendam impediuit — aut. quod est uerisimillimum, nihil amplius in exemplari suo inuenit et tamen finem adesse dubitauit subscribere.

Non praetereundus est hoc loco Mico monachus Centulensis. qui a. 825 ex multis auctoribus. quos commodabat armarium monasterii, atque ex ipsis Cypriani libris. quorum unum exemplar ex catalogo Sti Richarii a. 831 composito supra recensuimus, exempla prosodiaca congessit*), quorum optimus liber est Bruxellensis 10470—73 (olim Gemblacensis) s. X, deterior Bruxellensis 10077 s. XII. ex his exemplis quae Cypriani sunt aut uidentur esse, mecum communicauit Ludouicus Traube, qui Miconis opuscula edenda suscepit in tertio Poetarum Carolinorum tomo.

Verum Mico iste etiam ex simili conlectione non multo uetustiore uersiculos hausit, cui nomen erat Exempla diuersorum auctorum: ea ex Vaticano libro Reg. 215 s. VIII/VIII — quo meliorem habuit fontem Mico — H. Keil edidit Halis Sax. a. 1872, iterumque E. Chatelain, Gradus ad Parnassum, Revue de philologie 1883 p. 65 sqq. idem sine dubio est liber, qui in catalogo Blaubornensi inter a. 1085 et 1101 confectio

*) uid. E Duemmler N A IV 515—521. Hist. litt. de la France V 319.

inscribitur exemplare super uersus auctorum (G. Becker p. 176 n. 115). quae exempla cum septimi nuper saeculi esse censuissem in prooem. Auitiano p. LXVIII, ex Pauli Diaconi Walafridique Strabonis uersiculis, quos inde Mico mutuatus est. L. Traube non multo ante a. 825 conlecta uidit (Rhein. Mus. 1889 p. 479). qui quod conlecta suspicatur in Germanico quodam monasterio. fortasse Augiensi, nescio an rectius Gallicam originem eis adscribamus, quam etiam Vaticanus liber prodit. nam S. Mariae Forcalqueriensis olim fuit. inter codices, quibus auctor est usus. unus uidetur Persium et luuenalem cum Prisciani periegesi coniunctos habuisse; ex Cypriano quattuor habet uersus (190, 191, 195, 196) ex Exodo Numero Iesu Naue sumptos: interpositi sunt tres uersiculi. quorum unus est incerti auctoris (192 surgentes acinos uarios et praesecat uuas), alter (193) Eugenii ex hexaemero 210, tertius (194) Paulini: unde facile est suspicari Cypriani codicem similem nostrorum adhibuisse collectorem, in quo et Eugenii et aliorum carmina multa essent coniuncta.

Redeamus ad Miconem, qui ex quattuor Cypriani locis quos Exempla praebebant, tres recepit, ex ipsis Cypriani carminibus, quos quidem nouerimus tredecim selegit: atque ita facit, ut in Genesi non Cypriani sed Binancii Ouidii Prosperi nomen adponat. in ceteris Alchimi (excidit hoc nomen E 29); unum praeterea uersum selegit ex Sodomorum carmine quem Vir. (i. Virgiliano) adscribit. unum ex Hilario, quem tribuit Alchimo. haesitabat igitur in prioribus codicis sui libris, cui adscriberet, mox Alcimi esse, qui fama superabat ceteros. sibi persuasit cum multis suae aetatis et posteriorum hominibus, quamquam in subscriptionibus singulorum librorum Cypriani nomen non desiderabatur.

Sed praeter hos locos alii dantur Alcimo, qui in ueri Alcimi carminibus non inueniuntur, acceduntque alii auctoris nomine carentes, quos, cum dubium non sit quin ad ueteris testamenti libros pertineant eundemque auctorem et sermone prodant et prosodiis rationibus, facile tibi persuadeas Cypriani esse ex deperditis libris illis, quos et Laurissensis et Cluniacensis libri titulus nominat. unde cum plenior fuisse etiam Miconis librum quam Laudunenses nostros cum Cantabrigiensi appareat. praeter

Centulensem illum Wigbodianaë conlectionis, quem catalogus a. 831 confectus indicat, alium quoque uel alios Cypriani codices in Sti Richarii cella tum fuisse suspicari licet.

Aliorum librorum, qui intercidissee uidentur, exigua extat memoria.

Corbeiensis quidam a Montefalconio p. 1408 *d* describitur in catalogo quem illi miserat ipsius monasterii Prior: „Carmina Iuueni in uetus testamentum, quibus succedunt categoriae Aristotelis: cod. membr. s. X.“ Iuuenicum pro Cypriano positum puto ab eodem, qui in Corbeiensi Genesis libro Iuueni nomen intrusit.

Phil. Labbens Noua bibliotheca mss. Paris. 1653 p. 57 : „Alcimi, ait, opera poetica nondum edita in Leuiticum. Numeros, Deuteronomium et libros Iosue ac Iudicum proferemus in lucem. Ex Apographis mss. eo praesertim quod Theodori Pulmanni [† 1590] manu descriptum sibi que ab Abrahamo Ortelio donatum miserat huc alias R. P. Andreas Schottus Soc. nostrae Presbyter.“ Non indicantur primi libri Genesis et Exodus; unde olim diuersum ab nostris libris *ABC* fuisse librum, quo utebatur Pulmannus, conieci: sed tamen, cum Genesis et prior pars Exodi in Laudunensi altero (*B*) desiderentur, nescio an ex hoc ille deprompserit.

Neque alios praeter Laudunenses libros habuisse Sirmondum (in notis ad Auitum, S. Auiti operum ed. 1643 p. 63 sq.) crediderim. qui Genesin quidem non nominat, sed in ceterorum librorum numeris ad Laudunenses propius accedit, quam ad Cantabrigiensem. nam Numeros quidem ille 689 uersus continere dicit, cum sint 778, Iesu Naue 452 pro 586: sed in Exodo (1327, nos 1332). in Leuitico (308, nos 309), in Deuteronomio (287, nos 288). in Iudicum (695, cum *B* habeat 698, *A* 700, *C* 760) Sirmondiani numeri satis respondent Laudunensibus. accedit quod procliuè erat errare in describendis Romanis numeris, ut ne eos quidem numeros, qui a nostra computatione abhorrent, in Sirmondianis chartis tantopere fuisse diuersos ab initio crediderim.

Iam liceat in conspectu ponere, quas Cyprianeorum carminum partes singuli codices habeant. quas praetermittant.

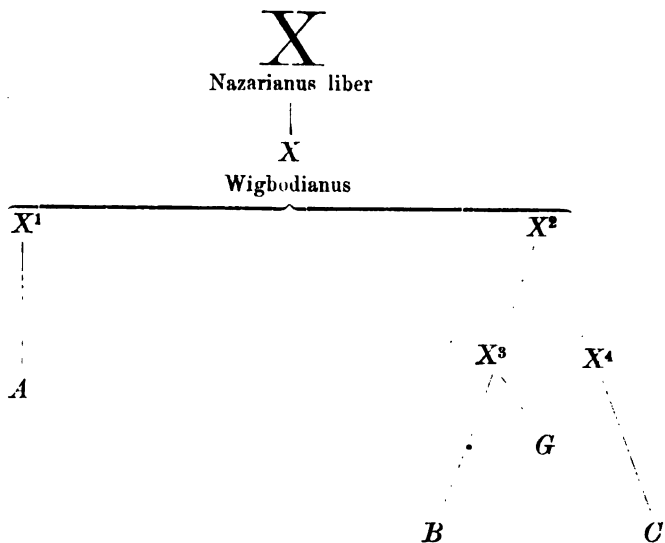
Genesis	1— 324	A G C	Deuteronomius	1—284	A B C
	325— 378	A — C		285—288	A B —
	376—1183	A G C	Iesu Naue	1—146	A B —
	1184—1498	A G —		147—363	A B C
Exodus	1— 293	A — —		364—547	A B —
	294—1333	A — C		548—586	A B C
Leuiticus	1— 262	A — C	Iudicum	1— 9	A B C
	263— 309	A B C		10— 69	— — C
Numeri	1— 62	A B C		70—506	A B C
	63— 172	A — C		507—770	A B —
	173— 228	A B C		771 sqq.	— — —
	229— 284	A — C			
	285— 778	A B C			

Ex his tribus libris parum diligenter enotatis J. B. Pitra, proditor potius quam editor Cypriani dicendus (nam quod in Rigaltii licentiam et negligentiam iactauit uerbum, in ipsum auctorem recidit) Genesis cap. VIII Exodum Iosua selecta ex Leuitico Numeris Deuteronomio fragmenta edidit in Spicilegii Solesmensis tomo I¹) p. 171—258 add. p. 569 sq., libri Iudicum laceras tantum paginas cum imaginibus codicum parum scite factis ad quattuor Iudicum uersus exhibuit prooem. p. XXXVII sq. et tabula. multo post totum librum Iudicum cum partibus Leuitici, Numeri, Deuteronomii antea omissis in Spicilegio non maiore cum diligentia typis exscribi iussit in Anecdotorum sacrorum tomo V²) p. 181 sqq. praemissis libri Laudunensis 279 (A) lectionibus ad Genesin. quae omnia scatent erroribus turpissimis.

Omnia librorum nostrorum unus est idemque archetypus, id quod communes lacunae et uitia produnt, maxime initia multorum uersuum in Iudicum libro absumpta, et quod carent eis, quae post Iudicum u. 760 olim sequebantur.

¹) Spicilegium Solesmense complectens Sanctorum Patrum Scriptorum-que ecclesiasticorum anecdota hactenus opera . . . cur. domno I. B. Pitra. Tomus I Parisiis 1852.

²) Anecdota sacra tom. V = Analecta sacra et classica. Romae 1888.

Liber *C* neque ex *A* neque ex *B* deductus est, nam habet genuinos uersus qui in illis desiderantur, e. g. G 734—736 (*CG*), *N* 51/52, 250—253, 339, E 763 sq., 908, 968, IN 257 in *A* omissos, *N* 306 omissum in *B*.

Liber *B* non descriptus est ex ipso *A*, sed ex detruncato libro *X*³, in quo Genesis et Exodus et Leuitici maior pars deerant, item *N* 63—172 et 229—284 nulla fenestra omisi: ipse autem seruauit IN 257 et *N* 339, qui non leguntur in *A*.

Vterque liber *A* et *B* artissime inter se coniuncti sunt, quod sexcenties lectiones *L* littera significatae testantur; nec tamen minus saepe *B* cum *C* consentit contra librum *A*, quae res facilem explicationem habet; nam quis non uideat libri *C* contextum originem traxisse ex exemplari non pleniore quidem (nam quod Iudicum uu. 10—69 habet, qui in *L* desiderantur, alia¹) est causa, sed iam corrupto eodem, unde etiam *B*

¹) qui fieri potuerit, ut *C* solus seruaret hos uersus, si deriuatus est ex atauo libri *B*, qui eodem archetypo usus est cum *A*, certo quidem nequeo dicere; sed, ut saepe, folium nexu suo solutum in causa fuisse uidetur: sunt enim sexaginta uersus, qui sine dubio duabus pagellis perscripti fuerunt, et nescio an interpolator Anglus inter fragmenta uetustioris

deriuatus est: sed a uiro docto permultis locis non sine ingenio emendatum erat et interpolatum Cypriani carmen. cum in hunc codicem transcribatur, optimaeque huius libri lectiones non pro ueris ipsius poetae uerbis habendae sunt sed pro meris coniecturis.

In Genesi, quam alter et deterior Laudunensis liber *B* non habet, eius uicem gerere uidebis codicem *G*, ita ut mox cum *A* contra *C*, mox cum *C* contra *A* faciat.¹⁾ hunc autem codicem ita cognatum esse cum *B* censeo, ut unum habeant ambo patrem *X*^s. cuius ex priore parte abscissa et deminuta (nam Exodi et Leuitici particulae. quas cum Genesi sine dubio illa prior pars complectebatur, interierunt. quas tamen ab exemplari non prorsus afuisse subscripta in *G* uerba *Finit Genesis, Incipit Exodus* testantur) *G* sit transcriptus cum multis sane librarii et erroribus et inmutationibus. posterior autem pars in librum *B* defluerit.

Maior tamen aliquanto libri *G* auctoritas est in Genesi, quam libri *B* in ceteris libris; nam cum librarius *A* saepius ibi quam postea a uero uideatur declinasse, *G* non raro egregiam medellam adfert²⁾; *B* tamen, ubi recedit ab *A*, plerumque errat. ut in toto quidem Iudicum libro uix nouem locis leuiuscula, quae librarius *A* deliquit, in *B* correcta habeantur.³⁾ atque ex multitudine uitiorum, quae *B* admisit, concluderim etiam plura membra intercedere inter *X*^s et *B*, quam inter *X*^s et *G*.

Liber *A* ut est omnium plenissimus, ita lectiones eius maiorem in uniuersum fidem merentur quam ceterorum.

et plenioris cuiusdam libri, quae bibliotheca monasterii possidebat, illud folium integrum inuenerit et transcripserit. Aldhelmus certe pleniore codice usus erat a Wigbodianis libris alieno et cum Laurissensi potius cognato; nam ex Regibus uersus aliquot profert, atque ex Numero uersum 503, quo agitur de aqua contradictionis, ab omnibus libris omissum solus serauit. — eandem rationem in paucos istos uersus Iudicum ἀνεμάλους adhiberi nolin. quorum paulo pleniora initia in *C* apparent, neque in meliores aliquot lectiones: unus est Genesis u. 495¹, qui similem rationem admittere uidetur.

¹⁾ G 482, 557, 568, 632, 650, 662, 722, 771, 800, 826, 847, 851, 935, 936, 970, 1029, 1040, 1174, 1183.

²⁾ G 138, 202, 261, 385, 477, 576, 786, 901?, 917, 952?, 977 1443, 1451.

³⁾ I 73, 77, 132, 154, 392, 491, 583, 659, 747.

X X littera nuda significauit exemplar illud ex quo deducti sunt duo librorum omnium quos habemus ordines, non Cypriani illud ipsius, ut dictum est, neque etiam Nazarianus iste celeberrimus, sed Wigbodianae traditionis exemplar, si licet hoc nomen usurpare, atque haec recensio ab antiquiore traditione multotiens detorta fuit, quod ut menda innumera¹⁾ ita lacunae frequentes demonstrant, quarum partem tantum exiguam indicauimus, maior pars conlato graeco exemplari ipsisque saepe capitum uersuumque numeris cernitur. turbati ordinis rariora indicia adsunt: nam quod I 721 sq. ex Regum libris translati sunt, id ad exemplar plenius quoddam pertinet, ac dubito uehementer, num qui sequebantur post Iudices libri, eos etiam Wigbodus seu quisquis carmina Cypriani Wigbodianis quaestionibus interposuit, integros inuenerit; nam quas ipse Iudicum liber iacturas expertus est, tantus earum est numerus, ut uix post Wigbodum natae esse possint.

Paginae libri X uersibus 30—32 perscriptas fuisse patet ex Iudicum libri omissis in L uersibus 10 ad 69 et abreptis uersuum 317—346, 407—436, 499—530, 595—624, 683—712 initiis. totus igitur Iudicum liber XIV foliis absolutus fuit, quorum singula hos uersus continebant:

f. I ^r		f. I ^a	1— 9
f. II ^r	10—39	f. II ^a	40— 69 (30+30)
f. III—VI	70—316 (8×30+7)	f. VII ^a	347—376 (30+30)
f. VII ^r	317—346	f. VIII ^a	407—436 (30+30)
f. VIII ^r	377—406	f. VIII ^a	467—498 (30+32)
f. VIII ^r	437—466	f. X ^a	531—562 (32+32)
f. X ^r	499—530	f. XI ^a	595—624 (32+30)
f. XI ^r	563—594	f. XII ^a	655—682 (30+28!)
f. XII ^r	625—654	f. XIII ^a	713—742 (30+30).
f. XIII ^r	683—712		
f. XIII ^r	743—760 (interierunt qui sequebantur).		

¹⁾ eorum, quibus nomina sacra corrupta sunt, partem tantum huc refero, maiorem partem antiquae interpretationis exemplari uindico, quo Cyprianus utebatur. sane in talibus, quale est *Habea* pro *Manoea* I 287 incusandus erit librarius X.

Aduertendae sunt prae ceteris duplices lectiones. quae in X fuerunt. uelut

G 261 *giptans* A, *girptans* C, *gestans* G: *giptans* (s litterae r similis ss.) X

G 482 *inhians* *gaudens* A, *imhiagaudens* GC: *inhians* ^{gaude} X

G 1029 *humili* A, *ilico* CG: *humili* ^{sicco} X?

E 583 *magis plus* C, *plus* A

E 698 *discitat* A, *dehoscitat* C: *discitat* ^{no} X

E 1032 *perliquidus* A, *praelucidus* C (leg. *perlucidus*)

N 551 *perliquilucidus* A, *perlucidus* BC

N 48 *seruus serus* A, *serus* BC

N 235 *profatur praecatur* A, *profatur* C

N 434 *distinguit distringit* A, *distringit* B, *distinguit* C

N 536 *uiroso loetali* ω

N 672 *monuet* A, *mouet* B, *donet* ^m C

D 93 *iuge & reteneri* A, *iuge ret.* B, *ire ten.* C: *iugeteneri* ^{ret} X

D 160 *ridente gramina* B, *ridenter gramina*; *rident gramina* X cf. G 13

D 251 *protinus placidus sedabit* L, *protinus se'auit placidus* C

D 263 *ius est mihi* ω: *ius* ^e *mihi* X

I 657 *nocuent* L: *uocent* ⁿ ⁿ X

IN 182 *confestim dat turba* AC, *dat om.* B

IN 310 *iussi* A, *iussis* BC: *iussi* ⁱ X

diuersas has lectiones¹⁾ non censuerim Wigbodianum librarium ex suo ingenio scripsisse. sed diligenter descripsisse quae inuenerat: propria erant Nazariani libri, uel eius ex quo Nazarianus descriptus erat. ex hoc autem anti-

¹⁾ non raro in A, quod falso scriptum erat, statim rectius ponitur altero non deleto, ut N 291 *uer me fero* N 298 *absoluit uere* N 745 *uirens iam germine uir molli*, et uideri potest librarium haec quoque in exemplari inuenisse, cum E 122² scribat *diufortia*, pro quo si suum errorem correxisset, *disuortia* scripsisset. ceterum non raro *f* pro *u* positum est in A, ut G 1353 *adfectaque farra* al.

quissimo libro Cluniacensem, forsā et Bobiensem librum deductum esse suspicor, qui magno cum damno harum artium interierunt.

Iam igitur reuoluti ad exemplaria illa priora quae fuerunt in celeberrimis illis monasteriis Laurissensi, Bobiensi, Cluniacensi, quid de fontibus carminum. quae Cypriano adiecimus, statuendum sit uideamus.

Codices qui sola carmina minora a me adiecta Cyprianeis seruauerunt, ex collectione, quae ante Wigbodum instituta erat, fluxerunt. eorum et plenissimus et optimus est

- P* Parisinus lat. 2772 (Colbertinus) s. X.
 f. 1 Prosper f. 28^a Q. Serenus f. 50^r Anthol. lat. 495 R.
 (*Sperne lucrum* —) 50^a Senecae et Pauli epistolae 53^a *uer(sus)*
Platonis ad quodam Tiberiano . . . translati (Anthol. lat. 490 R.)
 54^r *uer(sus)* s̄ci Cypriani (ad senatorem) 55^a Iudicii signum
 56^a uersus XII sapientum (Anthol. lat. 567 R. sqq.) 58^a argu-
 menta Vergiliana (Anth. lat. 1 et 2 R.) 61^a carmen Octauiani
 Caesaris de Virgilio (Anth. lat. 672 R.) 62^r *Qui latas uario etc.*
 (Anth. lat. Ries. II p. X. 62^a de communibus syllabis („*Vir*
humilis mesto —“) 63^r Hylarii de martyrio Machabaeorum
 71^r opusculum Tertuliani de excidio Sodomae et Niniue
 76 Ausoniani Technopaegni particulae aliquot 76^r de quaesti-
 unculis nominum (disputatio inter M et Δ) 79^r Paulini Nolani
 aliquot carmina: de Niceta (c. XVII), de psalmo CXXXVI (c.
 VIII), „*Beatus ille* —“ (c. VII). 87^a „*Bis duo nam niuci* —“
 (cf. ad Anthol. lat. Riesii c. 727) cum aliquot uersibus Martiani
 Capellae. 88^a interpretationes de nominibus. 89^a Cato. 103^r sen-
 tentiae philosophorum. 107^a de signis et mensibus XII (Ausonianum,
 Anthol. lat. 640 R.), descriptio ponderum. 108^a Boetii phil. cons.
 II. c. 5. f. 3^a „*Iste liber est de conuentu paradisi*“ s. XIII uel
 XIII adscriptum. librum ante me descripsit Riesius Anth. II
 p. X sq. in Sodomorum carmine Steph. Baluzius adhibuit (Cypriani
 opera Paris. 1717 repet. 1726 appendic. p. CLVII). ipse contuli.
 ex Nazariano (Laurissensi) codice Io. Sicchardum editurum
 esse carmen de Sodoma dicit Beatus Rhenanus in praef. ad
 Tertulliani opera ed. 1528: poterat dicere de excidio Sodomae

et Niniue. nam utrumque carmen in codice fuisse atque Tertuliani nomine inscriptum luculentus testis est codex P, qui nescio an ex ipsis laciniis ueteris Nazariani libri descriptus sit.

Codex Pithoei. ex quo Iuretus ad Paulin. Petric. 1585 primus carmen de Iona et Niniue edidit Tertulliani nomine inscriptum. Colbertini apographum mendosum fuisse uidetur.

Interpolatus textus duorum carminum, TERTULLIANI quae feruntur, quem tamen uerum putauit L. Mueller Mus. Rhen. XXII p. 332 sqq., post Muellerum Hartelius¹⁾, ex Cluniacensium bibliotheca manauit; scilicet inter Cluniacenses libros in uetere catalogo codex 526 sic describitur:

Volumen in quo continentur Inuencus, Sedulius, Arator. Prosper, quoddam metrum Tertuliani, Cato, Auianus, quedam diuerse collectiones uersuum dinersorum actorum. libri Archini [leg. Alchimi] episcopi, ars Isidori de grammatica et de disciplinis aliarum artium.

Hic liber ad nostra tempora uenit; est enim nobilissimus^V liber Alcimi Lugduno-Batauus Voss. lat. Q 86 membr. s. VIII, quem accuratius descripsi in prooemio Auitiano p. LXVI. ibi f. 81^a ad 85^a: in christi nomine incipit dictatus tertuliani metrica arte constrictus in primis de incendio Sodomorum. — de Sodomis explicitum. de Iona. — de Iona explicitum. finit. contulit codicem L. Mueller Mus. Rhen. XXII (1867) p. 328 sqq. dubios aliquot locos meum in usum denuo inspexit u. d. de Vries.

alterum huius generis exemplar est Vindobonensis 16 s. ^T VIII. post Oehlerum (Tertulliani opera II 769) ab G. Hartelio conlatus, qui solum de Iona propheta carmen habet Tertuliano adscriptum.

codicem Paris. 8321 (Colbertinum) s. XV, in quo Cypriani Sodoma, non uidi.

AD SENATOREM carmen praeter P hi libri habent:

¹⁾ quod minore est in VT numerus elisionum sublataque in eis sunt monstra quaedam et metrica et grammatica, inde non recte concludatur ad auctoris uerba propius accedere hos libros. quo tamen priorum editorum non minuitur meritum, quorum sollertia factum est, ut nos rectius iudicare possemus.

- F** Parisinus 2832 s. VIII f. 29^a in quo legitur inter Eugenii et Prosperi Florique diaconi carmina. uid. E. Duemmler NA IV 297 sq. Colbertini libri est consors; in utroque desunt uu. 61—85; ipse contuli. plenum habet carmen
- R** Vaticanus Reginae 116 s. VIII—X f. 114^r post S. Cypriani martyris opera. contulit L. Sternbach. ex hoc libro primus edidit Morelius in Cypriani operibus Paris. 1564. Baluzius Paris. 1726.

Optimus nostrorum est *L* in quem de Sodoma carmen, quod solum habet, ex Nazariano fluxit; Nazarianus enim, quamquam neutrum carmen catalogus commemorat, haut dubie utrumque habuit.

Ad eum proximus auctoritate accedit *P* (Sodoma. Iona). qui ex ipso Nazariano descriptus esse uidetur; aliquot tamen locis iam passus est correctoris manum (ut S 166 *caelestia* pro *caelo*).

Spernendi sunt libri *V T*, quorum alter utrumque carmen, alter solum de Iona carmen habet; nam textum praebent Carolinorum aevo retractatum ab homine non mediocris ingenii. Cluniacensis ni fallor monasterii sodali, siue ei uerba tradita antiquitus minus placebant. siue quod mutila et corrupta situ (ut Maccabaeorum carmen in codice Corbeiensi) interpretem flagitabant. sed tamen in his quoque uestigia exigua uerae lectionis latitant, quia exemplar ab origine eximiae bonitatis erat. idem nimirum ex quo Alcimi Auiti carmina in librum *V* manarunt, cuius conparem ex Cluniacensi catalogo supra (p. I) commemorauimus.

In MACCABAEIS praeter *P* nominandus est uenerandae uetustatis codex, ex quo primum innotuit illud carmen:

- C** Corbeiensis, post Sangermanensis 598, nunc Petropolitanus F. XIV. 1. membr. s. VIII, in quo post Bonifatii aenigmata et selecta Fortunati carmina f. 104^a carmen illud extat. sequuntur a f. 110^a Aldhelmi de uirginitate et de Eliae historia carmina, deinde series sacrorum epigrammatum, postremo Aldhelmi et Symphosii aenigmata. quorum omnium accuratum recensum dedit F. Leo in prooemio operum poeticorum Fortunati p. VIII—XII. ipse contuli anno 1883 habuique conlationem a Carolo Schenkl accurate institutam in usum G. Brandesii.

Ex huius libri apographo Ioannes Sichardus primus de Maccabaeorum martyrio carmen edidit in libro „Antidoton contra diuersas omnium fere saeculorum haereses . . . Basileae excudebat Henricus Petrus, mense Augusto anno MDXXVIII“ fol., f. 79^u—83^r ¹⁾). Sichardi exemplar iterum typis describendum curauit, sed mendis inquinatum. Iohannes Herold in Haeresiologia, quam Basileae Henrici petri praelis expressit a. 1556 fol.: tertioque Georgius Fabricius in Poetarum ueterum ecclesiasticorum operibus christianis. Basileae per Oporinum (M. D. LXIII) 4° p. 443—453, qui non paucos locos coniectura mutauit ²⁾). qui postea ediderunt ex deterioribus codicibus aliquantum Corbeiensem textum emendare studuerunt, qui tamen, quamquam ab origine nonnihil bonae frugis inhaesit, tam corruptus est, ut ne in adnotationem quidem eius lectiones debuerint recipi nisi paucissimae, et praestare uisum sit Sichardiano textui subscribere.

Deteriores Maccabaeorum codices quam *P* et interpolati: ³⁾

Parisinus 8093 s. VIII. ex parte s. X. continet Sedulium, *B* Catonem, Eugenii Isidori Martini Dumiensis Damasi carmina. Theodulfi quaedam (E. Duemmler *NA* IV 245). Hilarii de Maccabaeis carmen, Vergiliana (uid. Naeke ad Valerium Catonem p. 344). Auieni fabulas alia. breui Riesius descripsit *AL* II p. XXI sq.

¹⁾ Gregorius Gyraldus in dialogo de poetis ubi Marium Victorium Afrum uersu heroico septem Maccabaeorum fratrum necem descripsisse dixit, pergit: „quod non multo ante poema legi, parum licet castigatum, praeter enim fenestras quae in eo patentes pleraeque existunt, uacillantes quoque syllabas et pedes offendimus.“ Sichardi non dubium quin exemplar ante oculos habuerit, non scriptum aliquem librum.

²⁾ Sichardianum exemplar Fabricii manu correctum possidet bibliotheca regia Dresdensis.

³⁾ „P. Labbeus in dissertatione historica de Victorino quosdam codices Hilarium praeferentes commemorat. Oudinus etiam tom. V. de scriptt. eccles. p. 1230 quatuor Mss. exemplaria Hilario idem carmen adiudicantia recenset, nimirum tria Colbertina 1512, 3892 et 4734 ac unum inter suos . . . suorum codicum praesidio ita se carmen hoc emendasse Oudinus monuit, ut nouum omnino opus uideri possit“. sic Ballerinii fratres in nota quam editioni suae praemisunt (Leonis Magni opera tom. II p. 343). unde patet non Corbeiensem contextum in Oudinianis codicibus fuisse, sed qualem libri *PBL* praebent.

— folio 51^a subscriptum est „*Nic. Fabri est*“. Maccabaeorum carmen ex hoc codice edidit G. F. H. Beck in calce dissertationis de Orosii fontibus. Marburgi Hass. 1832 p. 37—60 (cf. Hallesche f LZ 1836 n. 91).

Floriacensis liber, unde Ioannes a Bosco *carmen de Maccabaeis* edidit in libro „Floriacensis uetus bibliotheca . . . opera Ioannis a Bosco Parisiensis. Lugd. 1605. 8° uol. II p. 196 sqq. qui ait p. 197 „Cuiusnam Hilarii sint hi uersus Pictauiensis an Arelatensis, non ausim est (*sic*) affirmare, propius tamen ad styllum Hilarii Pictauiensis accedere uidentur: ut uersus de Creatione mundi in fine operum suorum ipsi adscripti indicant. Caeterum eos ut in ueteri exemplari legebamus, descripsimus: asteriscis tantum corrupti ubinam sint scriptorum errore, indicantes. et in margine aliquantisper restituentes.“ Haec tamen non prorsus uera; nam aliquotiens sine dubio Sichardi lectiones recepit. aliis locis quae in scripto libro erant. non recte legit. Tanta autem est inter *B* et *f* similitudo. non ut duo sed ut unum eundemque librum esse facile tibi persuadeas. non digni tamen sunt in quibus diligentius examinandis et conferendis opera conlocetur. Nec minus interpolatis est accensendus neque ullius pretii:

L Vossianus Leidensis lat. O 15 s. XI (sic Baehrens PLM V 31) uel VIII—X (sic L. Mueller Neue Jahrb. LXVI p. 266. 563). inest a f. 4^a Romulus thiberino filio . . . ibidem laudes S. Benedicti „Ordinar unde tuos.“ (Pauli Diaconi est carmen). Simphosii enigmata. f. 5^a Auianus f. 8 monosticha de aerumnis Herculis. Hilarii de martirio Maccabaeorum. f. 10^a Remi Fauini epistola de ponderibus. f. 10^a Prisciani periegesis. contulit G. Brandes.

HILARIANO de creatione mundi carmini, cuius praeter egregium exemplar Laudunense pessimum Victorinum cum Colbertino. quibus solis editores a Ludouico Miraeo (Hilarii Pict. opp. Paris: 1544). ad Constantium (Hilarii Pict. opp. ed. . . Sti. Mauri Paris. 1693) usi sunt, alios codices non inueni; adiunxi eiusdem carmen DE EVANGELIO e cod. Sangallensi 48 s. IX (uid. Scherrer Verz. d. Handschriften der Stiftsbibl. v. St. Gallen 1875 p. 20) editum ab H. C. M. Rettigio (Prolegom. ad IV Euangeliorum Cod. Sangal-

lensis graeco-lat. Turici 1836) iterumque a Pitra Spicil. Solesmensis I p. 166—170. codicis nouam conlationem nostrum in usum instituit d. u. Dierauer professor Sangallensis. leguntur in pag. 1 uu. 1—26, pag. 2 uu. 27—60. in pag. 8 uu. 61—99. denique in p. 18 uu. 100—114: cetera interierunt.

Non est quod insulsam eorum sententiam refellam. qui Iuuenecum historiae euangelicae auctorem Heptateuchum quoque nostrum condidisse censuerunt:¹⁾ cum quo nulla prorsus neque in ratione narrandi neque in sermone neque denique in re metrica appareat similitudo. uix quod horum carminum auctorem cognitum quidem habuisse ueterem Iuuenecum eiusque aliquotiens uerba usurpasse demonstraerunt.²⁾

Noluit Cyprianus. quod ille uolebat, celeberrimarum et grauissimarum rerum sacrarum conspectum proponere ingenio et arte exornatum: simplicissima ratione sic egit, ut totum ordinem rerum qui erat in uetusta sua ueteris testamenti uersione, diligenter ac seuerè sequeretur, in eligendis rebus non poeticae artis legibus parens sed necessitati, ut tamen, ne iusto maius uolumen existeret, recideret quae nullo negotio omitti poterant, passimque, ne legentium animi ariditate rerum fatigarentur, elatiore stilo floridioribusque uerbis communes quosdam locos exornaret (ut N 105—113, 205 sqq.). sermone autem eo usus est, qui medius quodammodo esset inter Vergilianum, quo pueri olim atque etiam post eum imbuebantur, et uulgarem sacrorum librorum, cuius neque deterrerentur alumni barbaria et adsuescerent in dies magis sacris litteris. similiter in re metrica se gessit; nam cum suauissimos uersus conderet atque elegantissimos, non hexametros solum sed etiam hendecasyllabos (neque enim metrum poetae erat uinculum molestissimum, quod ait Becker³⁾), qui

¹⁾ rectum de hac re Areuali iudicium ad Gen. 266 M. et 499 M.

²⁾ cf. quae Pitra conlegit p. XL sq.; inprimis notanda sunt quae adscripsimus ad G 713, 873, E 375, N 695, IN 40.

³⁾ Carolus Becker, de metris in Heptateuchum diss. phil. Bonnae 1889 p. 12. Rectius C. Schenkl Z. f. österr. G. 1873 p. 37: Auch nicht Gewandtheit im Versbau (ist dem Dichter abzusprechen), obwohl er meistens in eintöniger Weise die Penthemimeris gebraucht und sich auch große metrische Freiheiten gestattet.

natum eum ad poetica studio ostendunt, tamen ab usu classico, quem bene norat, ad sui temporis usum declinauit, qui quid inter longas et breues syllabas esset discriminis parum curabat; quod autem in multis uersibus, qui horrerent barbaris nominibus, hexametri leges parum severe obseruauit, festinantiae tribuerim neque dubito quin, si ei licuisset retractare carmina sua, multo limatiores illi ad nos uenissent.

Galliam patriam esse Heptateuchi auctoris, quae erat L. Muelleri sententia, cum propter codices in ea terra scriptos, tum propter sermonem tenendum erit, quem alienum prorsus ab Africanis ad uulgarem usum Gallorum accedere C. Becker p. 18—26 probauit. quaeritur nomen num recte traditum sit atque qua ille scripserit aetate.

Cyprianus autem nomen quod libri praebent, non uideo cur in dubitationem uocetur: nam id ut aliis in gentibus sic apud Gallos erat frequens; cuius rei exemplum ut afferrem, in prooemio Auitiano p. LXIII Cypriani Tolonensis episcopi mentionem feci eumque etiam esse posse Cyprianeorum quae feruntur carminum auctorem dixi. hoc tamen multae sunt causae quae dissuadeant; itaque ego dudum eam suspicionem abieci nec praeter nomen quidquam de poetae Galli persona scire me confiteor, ne illud quidem, utrum fuerit clericus an profanus, rhetorem fuisse atque iuris peritum, quod uult Becker p. 45.¹⁾ ex sermone diiudicari posse negauerim, praesertim cum ab eis disciplinis ne clericos quidem eorum temporum alienos fuisse sciamus.

Non mediocriter tamen litteris latinis institutum eum produnt innumeri loci, quibus principum poetarum a Lucretio ad suam prope aetatem uersus imitatur. Vergilium prae ceteris; sed et Horatium cum Ouidio, Persium et Iuuenalem, Lucanum quoque ni fallor cum Statio et Silio in deliciis habuit, quibus ex pedestribus auctoribus Sallustium, Liuium,

¹⁾ in arte geographica satis rudem fuisse poetam Becker p. 45 coniecit inde quod Iordanem in oceanum fluere narrat IN 108, D 5 eam autem insipientiam magis saeculo quam poetae opprobrio esse dicit coll. eis quae Schenkelius de M. Victore p. 352 ait; sed illud sacram paginam secutus narrat, quam relinquere non opus erat.

Tacitum adiungas; eorumque poetarum non uerba solum sed totos uersus usurpat. accedit Hispanorum poetarum Iuueni, Prudentii, Paulini Nolani studium. maximi autem haec res momenti est ad aetatem qua uixerit definiendam; nam cum Ausonii¹⁾ quoque locos exscripserit atque Claudiani non adeo multos quam graues. post hos scripsisse eum constat. uel ut accuratius tempus significemus post a 398; nam Claudianus panegyricum de tertio consulatu Honorii. ex cuius uu. 97—99 Exodi uu. 474 sqq. IN 131 fluxerunt²⁾. a. 395 ex. composuit. a. 397 ex. de quarto eiusdem consulatu. unde Cyprianus hausit E 152 (*magnarum largitor opum. largitor honorum* Claudianus ait u. 118).

Vt autem tempus. quo poeta uixerit. aliquanto accuratius definiamus terminumque ante quem scripserit ponamus. uidendum erit. num Christiani poetae quinti uel sexti saeculi eum ante oculos habuerint. quorum principes sunt Cl. Marius Victor atque Alcimus Ecdicius Auitus. et ipsi Gallia oriundi; quorum alter paucis tantum innotuit. alter eximia laude potitus et aequalium et posteritatis ipsius Cypriani quasi patrocinium suscepisse uidetur. unde factum est ut utriusque carmina coniuncta propagarentur. Et Victor quidem. cum in uniuersum magnum intercedat discrimen inter eius atque Cypriani carmen. quod luculenter exposuit Schenkelius p. 352 sq. non dubitare licet quin Cypriani Genesin legerit multisque locis paene ad uerbum secutus sit. qua de re uid. Schenkeli uerba. Victorem autem cum mortuum esse dicat Gennadius Theodosio et Valentiniano regnantibus (quorum alter Valentinianus III imperator ab a. 425 ad a. 455 regnauit. alter Theodosius II obiit a.

¹⁾ Ausonii principalis locus est Mos. 47 quem imitatus est Cyprianus IN 89.

²⁾ primus Manilius mihi hos locos indicauit. quos etiam Iohn E. B. Mayor inuenit The latin Heptateuch p. XLII et 92. non recte Mayor p. 92. 10 suspicatur non ex ipso Claudiano sed ex Augustino de c. d. V 26 hos uersus desumptos esse uel ex Orosio VII 35. 21; nam et omisit Augustinus totum uersum. quem Cyprianus usurpauit (*cui fundit ab antris Aeolus armatas hiemes*. unde noster *celsis cui misit ab astris munimenta deus*). et *cui militat*. quod Cyprianus ex ipso Claudiano scripsit. detorsit in *tibi militat*. praeterea accedunt alia ex eodem aliisque Claudianeis carminibus hausta; ex eodem G 357. 998. atque inprimis E 152 ex aliis minus certa ex bello Gildonico D 89. ex c. in Rufinum G 985. ex raptu Proserpinae E 861 et 1100.

450), medio saeculo quinto ipsum et scripsisse et obiisse suspiceris¹⁾, Cyprianum autem post eius saeculi initium poematum condidisse. eodemque quo Victor tempore etiam Hilarius Genesis ad Leonem papam (consecratus is erat a. 440, obiit a. 461) conditor Cypriani Genesin legisse uidetur cf. G 13 conl. cum H 101)²⁾.

Atque in hanc aetatis definitionem (quam olim suadebat L. Mueller Rh. Mus. 1866 p. 127) etiam illud conuenit, quod auctor uetustam uersionem latinam, qua ante Hieronymi tempora utebantur, strictim sequitur (quod idem L. Mueller primus uidit). nam sexto saeculo ex usu catholicae ecclesiae disparuit illa solorumque paene Arrianorum in manibus erat, quod. ut alia taceam, ex Auito satis elucet³⁾.

Atque ab hac ipsa parte maximi momenti sunt Cyprianea carmina. quod qualis fuerit illa uersio per totos octo libros continua oratione deducta melius ostendat quam codicum breuia fragmenta⁴⁾ aut singuli loci quos Christiani auctores inde selegerunt⁵⁾. atque olim quidem consilium erat in commentariis

¹⁾ non multo post a. 425 obiisse Victorem putat Schenkelius p. 348 sq., quem sequitur Becker p. 39 sq. Nescio quid difficultatis Iohn E. B. Mayor inuenit, qui p. XLII dicit Schenkelium, si Claudiani imitorem esse Cyprianum nouisset, Victorem Heptateuchi debitorem facturum non fuisse.

²⁾ multa ex Sedulio mutuatum esse dicit L. Mueller: sed si quid simile inter C. et S. est, uterque uidetur a prioribus hausisse. non alter ex altero. an Cypr. E 1144 Sedul. I 205 aliter explicandus sit? ego Sedulium post Cyprianum fuisse putauerim; post Cyprianum Sedulium Manitius quoque ponit Philol. N F. I (XLVII) p. 718.

³⁾ cf. prooem. ad Auit. p. XXXII n. 40; non obstat meae sententiae, quod L. Ziegler apud Beckerum p. 38 in conciliis synodisque sexti quoque saeculi uetustam interpretationem adhibitam esse dicit.

⁴⁾ Pentateuchi uersio antiquissima latina e eod. Lugdunensi . . . par Vlyse Robert. Paris 1881. 4° (Gen. 16, 9—17, 18. 19, 5—29. 26, 33—38, 15. 37, 7—38, 22. 42, 36—50, 26. Ex. 1, 1—7, 19. 21, 9—36, 25, 25—26, 13. 27, 6—40, 36. Lev. 1, 1—27, 34. Num. 1, 1—36, 13. Deut. 1, 1—11, 4).

Par Palimpsestorum Wirceburgensium . . . eruit . . . E. Ranke. Vindob. 1871. 4°.

Variae lectiones uulgatae latinae biblicorum ed. Vercellone. Roma 1860. 4°: Ottonianiani libri pauca t. I p. 182 sqq. et 307 sqq.

⁵⁾ Sabatarii Biblicorum sacr. latinae uersiones antiquae seu uetus italica. Paris 1751 4 tomi.

subscribere cum locos. ex quibus consensus Cypriani cum LXX et Itala quam dicunt uersione appareret, tum ubi auctor ab Graecis Latinisque fontibus notis declinaret; sed cum alterum extra dubitationem esset ¹⁾, alterum anceps et lubricum, dum nondum edita multa in bibliothecis latent, satis duxi in nominibus propriis quid intercederet inter Cyprianea et Hieronymianum sacrae paginae contextum significare. caueant tamen, quicumque legent Heptateuchum, quidquid Cyprianus tradit, Italae adscribant omnia; nam multis locis auctor aut deprauatum textum Italae secutus est aut ipse errauit²⁾. sed de his aliisque rebus, quae huc pertinent, diligentissime quantum potuit per editores priores Carolus Becker egit: ad hunc igitur et Johannem E. B. Mayor lecturos reicio ³⁾.

Quae adiunximus carmina de Sodoma atque Iona postquam diu haesitauī, num eiusdem Cypriani essent, nunc non esse eumque titulum Wigbodianae familiae auctori deberi pro

¹⁾ uid. etiam exempla quibus Mayor p. XLIII sqq. C. Becker p. 28 consensum Cypriani cum Itala probarunt. maxima similitudine poeta utitur cum Wirceburgensi codice, quem Ranke non esse Africanæ originis contendit, contra Ottobonianum et Lugdunensem, neque consentit cum Tertulliano et Augustino magis quam cum Ambrosio et Hieronymo, unde uix dubium est quin carmen indole sua Gallicam originem prodāt (Becker p. 36).

²⁾ sic ex male intellecto Graeco textu in latinam uersionem uenerunt E 418 Paulaeum (τῆς παύλας), E 27 Etonum. ex corruptis Italae libris non raro numeri deprauati, ut IN 585 N 129; inde alios permultos errores fluxisse suspicor, ut si I 74 (1, 33) Bethsamitæ et Bethanitæ immunes dicuntur, cum tributarios dicant LXX et Vulgata. cf. etiam I 676 (ulnam non amplius unam). nescio an ipse Cyprianus errauisse credendus sit, cum Sethum Noe filium narret pro Semo G 225. multa nomina sine dubio uersui adcommodauit poeta ut Donibezelum, Thali (Esthaol) I 537. Thamnam (Thamnata), Ernadurum (Phenaeddor); alia Cyprianeis libris sunt tribuenda, ut si nomina in initiis uersuum posita prima littera spoliatur; sic Aredina pro Zaredina, Occodum pro Soccodum, aut mutatis initialibus: Iazera pro Sazera, Tabulon pro Zabulon, Iasuris pro et Asuris, Habali pro Nabali. utrum Cypriano an libris dandum sit. ubi C et G, J et D, T et TH, N et M commutantur, non certo constat; multa tamen id genus quae intacta reliqui, maxime dubia uidentur. aliquotiens Cyprianeorum librorum corrupta lectio emendari potest ex Itala, ut G 833 hordea (ubi conferatur Martenius).

³⁾ C. Becker diss. p. 27—36, Mayor the latin Heptateuch p. XLIII sqq.

certo adfirmauerim; namque a Cypriani et sermone et arte uersuum condendorum plane abhorrent: in utroque longe superior est Cyprianus, qui ubi liberius tractandi uenia data est, nullam admittit obscuritatem nullisque difficultatibus impeditos uersiculos decurrere iubet. Sodomae contra et Ionae auctor minus est elegans minusque dilucidus, neque quae sunt obscura apud eum, a narrationis sacrae difficultatibus ueniam habent, sed distorto ingenio auctoris omnia debentur. sed si non Cypriani. eiusdem tamen aetatis et patriae fuisse auctorem eorum arbitror.¹⁾

De carmine quod ad Senatorem nescio quem scriptum perhibetur, ne tantum quidem me scire confiteor; prioris tamen aliquanto aetatis neque Gallicae originis esse crediderim.

Vt Cypriani, ita Hilarii multi fuerunt in Gallia etiam quinto saeculo. itaque cum Pictauiensi episcopo, cui in codicibus aperto errore adscribitur, indigna sit censenda Genesis, propterea sane non est cur Arelatensi episcopo (429—449) tribuamus cum Sixto Senensi et aliis, praesertim cum ne uitae quidem Hilarianae auctor praeter uersus fontis ardentis quidquam eum poetici generis scripsisse perhibeat.²⁾ ceterum eiusdem auctoris.

¹⁾ post Hegesippum i. Ambrosium is scripsit, antiquam uersionem biblicorum secutus, in re metrica saeculi quinti alumnus. Cyprianus tamen etiam Vergiliana imitatione eum longe superat. — Tertulliani nomen quod est in optimis libris (praeter Laudunenses) unde inrepserit, non habeo dicere: sermonis similitudo quaedam non potuit in causa esse; nam solutae orationis et uinctae, quae ad Vergilianam imitationem conformata erat, rationes ita diuersas esse, ut comparari inter se et conferri non possent, ne illorum quidem temporum maxime in Gallia homines ignorabant, et clamant Alcimi opera.

²⁾ Leonis Magni opera ed. Ballerini. Venet. 1756 II 327 cap. XI. — Pitra quidem in *Analectis sacris et classicis* p. 138 sqq. ex Mellicensibus libris edidit Orationem ad indiuiduam trinitatem tribus distichis compositam, quam tamen Arelatensis episcopi esse uix probari possit (ceterum in Mellicensi codice CLIX, ex quo Pitro eam se dicit descripsisse, non inuenitur) hymnumque notissimum qui incipit *Ad caeli clara non sum dignus sidera*, quem alii libri Pictauiensi episcopo tribuunt; inter Paulini Aquilegiensis carmina edidit E. Duemmler PAC I 147 cf. 125. Propter sermonis quandam similitudinem cum Maccabaeorum carmine C. Oudin (Comm. de script. eccles. antiquiss. Lips. 1722 I 1230) Hilario tribuebat poema de prouidentia dei, quod legitur inter Prosperi carmina (Mign. LXI 617).

qui Genesin scripsit, de Euangelio carmen est, cuius Sangallensis liber particulam seruauit. eidem auctori adscribi posse de Maccabaeis carmen, quod eiusdem sane aetatis est, non tam certo adfirmare audeam, cum praesertim dubitari possit, num Hilarii nomen ex Genesis inscriptione per errorem huc sit translatum.

ADDENDA ET CORRIGENDA

maximam partem lectiones libri Cantabrigiensis. quas a me neglectas u. d.
Mayor roganti subpeditauit*.

GENESIS.

- 50 *add.* paradysus C
52 *add.* laetabilis A. Oxé, cf. Vulg.
et LXXII
56 l. undante undanti GC
68 l. solliciti: ti ex te pr. C
(non A)
74 *add.* spirus C
101 euam A (non L)
103 l. loquellis
135 l. genitricis GC
179 l. peculit C (non AC)
186 *add.* subiit C
202 l. deputat
212 l. fas (ius GC)
214 *add.* uatum] iratum ut uid. C
234 *add.* lectat C
261 *add.* dispexit C
264 *dele* cymbam A?
272 l. alser
274 l. defundere sic A. diffun-
dere GC.
280 l. perpetuo A (non AC)
288 nescio an atque ante abyssus
delendum sit
316 *add.* adq. GC
340 *add.* mutis Mayor
343 *add.* dent Mayor
369 l. Amorreus (amorris C)
370 l. Gergeseus
382 l. Acalam
391 l. coquantur GC
397 *add.* ciuia C
398 l. discendit AG (non CG)
415 limena G (non lemina)
445 l. actu cum libris ut u. 825
445 *add.* inluseret C
464 *dele uerba* „an qua“ etc. (coll.
Exod. 1004 quas)
481 l. Arioch. Adachar
482 l. adque GC
488 l. retractans AC retractant G
526 l. atmonitus C
540 l. aegypti AC
550 l. Euphrates
583 *add.* exit C
594 l. quicquid AC
605 l. ipsa (sic A, ipse GC)
614 l. ceptas A (non B)
620 l. timit GC
644 l. delitigat (dil. ω)
655 l. genitricē C
696 l. mille C
706 *add.* tempore C
708 *add.* mandat C
723 l. iuratio AC
758 l. efremo AC
761 e] ē G
776 itere A (non G)
788 *dele uerba* „infoecunda C?“
807 *add.* patris C
838 l. irriguos A
839 *add.* syll. sor al. ss.
840 *add.* timide C
842 l. demitteret (dim. ω)
843 *add.* scatebro C
851 l. habundanti GC (sed ab. G)
857 l. inuicto AC inuincto G
859 l. dominum A (non dominem)
877 *add.* corpori C
886 *add.* successit C
917 l. puro GC pure A
938 l. calente A calenti GC

*) maioribus litteris, quae in ipsis uersibus. minoribus, quae in adno-
tatione mutata uelim, expressi.

- 964 *l. atuolat C*
 967 *crearit G*
 972 *l. largitus GC*
 973 *l. iosephum A*
 989 *l. que C (non quem)*
 990 *l. prestaret A prestarent C*
 991 *tolle interrogandi notam post o*
 1016 *distingue tribuat pacemque petenti.*
 1003 *l. .VI.*
 1040 *nunc legerim praestitit ac missum*
 1046 *add. contegerat C*
 1079 *l. illicet ω (non CG)*
 1096 *l. neptalimus A neptalinus C nephthalimus G*
 1115 *an auctus?*
 1128 *l. teneros C*
 1131 *l. destringunt (distr. ω)*
 1163 *l. camellos (sic A, camelos G)*
 1174 *add. strepitū C*
ibid. l. colinae GC
 1311 *nequeat] an queat ne f. l. uel nequeat ceu f. l.*
 1300 *ut tum rep. A (non G)*
 1410 *relinquunt G*
 1464 *l. expletæ G explætæ A*
 1477 *l. uates (uatis A)*

Subscriptio] *add. Incipit Exodus G teste Martenio, om. A.*

EXODVS.

- 1 *arg. sin. dim. A (cf. Deut. 1)*
 100 *l. hae*
 108 *l. prumptim A*
 191 *l. faraon A "pertinet ad u. 291*
 287 *l. nubibus π A?*
 344 *l. ipsi (ipsi A ipsis C)*
 390 *l. necquisquam C*
 407 *add. pubis A*
 410 *l. dexteramque C (dextreamque A del.)*
 412 *l. thothum AC*
 419 *l. bellis efonti AC*
 433 *add. uaris C*
 439 *l. cernit et] cerneret C*
 477 *l. hinc] huc C*
 508 *l. cui (sit) gloria infra p. 348 scripsi. et sic I. T. Hatfield (American Journal of Philology XI No. 1). idem dum honore proposuit.*
 564 *l. quaeque] quae C*
 621 *praefig. „cf. 16, 31“*
 629 *l. parascuea (ec A, parascue C)*
 687 *l. gesta, deo mandante propheta*
 690 *l. conpellans] A*
 703 *l. legiones C legionis A*
 704 *hae (non hac) C t. Mayor.*
 711 *add. monit'q. C*
 732 *add. linquentibus C*
 747 *add. terribilis C*
 757 *figas G. Schepss (Berliner phil. Wochenschrift 1890 p. 602), at cf. E 1087.*
 765 *imo] an uno? C*
 812 *add. nœc C*
 829 *l. saxoque] saxoue A*
 848 *add. sedax C*
 871 *l. claudet (sic A, claudat C*
 874 *l. carnes] crines A*
 876 *l. pretiumq. C*
 929 *l. daemonum*
 922 *add. pretio C*
 953 *add. edat C*
 957 *deleas uerba „inter 957— in C“*
 973 *add. modo C*
 987 *add. sola] pone C*
 997 *l. loquelis C*
 1009 *l. saeculum C*
 1010 *add. adclinis C*
 1014 *l. tremescunt*
 1035 *l. Aaronem*
 1035 *add. Aronem moysenque C*
 1044 *l. diffudit (diffundit π)*
 1086 *an lacuna post h. u.?*
 1098 *f. topaza adiuncta, sinaragdus;*
 1100 *l. uiret (sic Mayor, uiget AC)*
 1126 *f. ad maxima (ad C et A)*
 1129 *l. clarigenus ortus (origo AC)*

ADDENDA ET CORRIGENDA

maximam partem lectiones libri Cantabrigiensis, quas a me neglectas u. d.
Mayor roganti subpeditauit *).

GENESIS.

50 <i>add.</i> paradysus <i>C</i>	464 <i>dele uerba</i> „an qua“ etc. (coll. <i>Exod.</i> 1004 quas)
52 <i>add.</i> laetabilis <i>A. Oxé, cf. Vulg. et LXXII</i>	481 <i>l.</i> Arioch. Adachar
56 <i>l.</i> undante (undanti <i>GC</i>)	482 <i>l.</i> adque <i>GC</i>
68 <i>l.</i> solliciti: ti <i>ex te pr. C</i> (<i>non A</i>)	488 <i>l.</i> retractans <i>AC</i> retractant <i>G</i>
74 <i>add.</i> spirus <i>C</i>	526 <i>l.</i> atmonitus <i>C</i>
101 euam <i>A</i> (<i>non L</i>)	540 <i>l.</i> aegypti <i>AC</i>
103 <i>l.</i> loquellis	550 <i>l.</i> Euphrates
136 <i>l.</i> genitricis <i>GC</i>	583 <i>add.</i> exit <i>C</i>
179 <i>l.</i> peculit <i>C</i> (<i>non AC</i>)	594 <i>l.</i> quicquid <i>AC</i>
186 <i>add.</i> subiit <i>C</i>	605 <i>l.</i> ipsa (<i>sic A</i> , ipse <i>GC</i>)
202 <i>l.</i> deputat	614 <i>l.</i> ceptas <i>A</i> (<i>non B</i>)
212 <i>l.</i> fas (ius <i>GC</i>)	620 <i>l.</i> timit <i>GC</i>
214 <i>add.</i> uatum] iratum ut uid. <i>C</i>	644 <i>l.</i> delitigat (dil. <i>ω</i>)
234 <i>add.</i> lectat <i>C</i>	655 <i>l.</i> genitricē <i>C</i>
261 <i>add.</i> dispexit <i>C</i>	696 <i>l.</i> mlle <i>C</i>
264 <i>dele</i> cymbam <i>A</i> ?	706 <i>add.</i> tempore <i>C</i>
272 <i>l.</i> adscr	708 <i>add.</i> mandat <i>C</i>
274 <i>l.</i> defundere (<i>sic A</i> , diffundere <i>GC</i>).	723 <i>l.</i> iuratio <i>AC</i>
280 <i>l.</i> perpetuo <i>A</i> (<i>non AC</i>)	758 <i>l.</i> efremo <i>AC</i>
288 <i>nescio an atque ante abyssus delendum sit</i>	761 <i>e]</i> ē <i>G</i>
316 <i>add.</i> adq. <i>GC</i>	776 <i>itere A</i> (<i>non G</i>)
340 <i>add.</i> mutis <i>Mayor</i>	788 <i>dele uerba</i> „infoecunda <i>C?</i> “
343 <i>add.</i> dent <i>Mayor</i>	807 <i>add.</i> patris <i>C</i>
369 <i>l.</i> Amorreus (amorris <i>C</i>)	838 <i>l.</i> irrignos <i>A</i>
370 <i>l.</i> Gergeseus	839 <i>add.</i> syll. sor al. ss.
382 <i>l.</i> Acalam	840 <i>add.</i> timide <i>C</i>
391 <i>l.</i> coquantur <i>GC</i>	842 <i>l.</i> demitteret (dim. <i>ω</i>)
397 <i>add.</i> ciuia <i>C</i>	843 <i>add.</i> scatebro <i>C</i>
398 <i>l.</i> descendit <i>AG</i> (<i>non CG</i>)	851 <i>l.</i> habundanti <i>GC</i> (<i>sed ab. G</i>)
415 limena <i>G</i> (<i>non lemina</i>)	857 <i>l.</i> inuicto <i>AC</i> inuincto <i>G</i>
445 <i>l.</i> actu cum libris ut u. 825	859 <i>l.</i> dominum <i>A</i> (<i>non dominem</i>)
445 <i>add.</i> inluseret <i>C</i>	877 <i>add.</i> corpori <i>C</i>
	886 <i>add.</i> successit <i>C</i>
	917 <i>l.</i> puro <i>GC</i> pure <i>A</i>
	938 <i>l.</i> calente <i>A</i> calenti <i>GC</i>

*) maioribus litteris, quae in ipsis uersibus, minoribus, quae in adnotatione mutata uelim, expressi.

- 964 *l. atuolat C*
 967 *crearit G*
 972 *l. largitus GC*
 973 *l. iosephum A*
 989 *l. que C (non quem)*
 990 *l. prestaret A prestarent C*
 991 *tolle interrogandi notam post o*
 1016 *distingue tribuat pacemque petenti.*
 1003 *l. VI.*
 1040 *nunc legerim praestitit ac missum*
 1046 *add. contegerat C*
 1079 *l. illicit ω (non CG)*
 1096 *l. neptalimus A neptalinus C nepthalimus G*
 1115 *an auctus?*
 1128 *l. teneros C*
 1131 *l. destringunt (distr. ω)*
 1163 *l. camellos (sic A, camelos G)*
 1174 *add. strepitū C*
ibid. l. colinae GC
 1311 *nequeat] an queat ne f. l. uel nequeat ceu f. l.*
 1300 *ut tum rep. A (non G)*
 1410 *relinquunt G*
 1464 *l. expletæ G explaetæ A*
 1477 *l. uates (uatis A)*
 Subscriptio] *add. Incipit Exodus G teste Martenio, om. A.*

EXODVS.

- 1 *marg. sin. diff. A (cf. Deut. 1)*
 100 *l. hae*
 108 *l. prumptim A*
 191 *„faraon A“ pertinet ad u. 291*
 287 *l. nubibus π A?*
 344 *l. ipsi (ipsi A ipsis C)*
 390 *l. necquisquam C*
 407 *adde pubis A*
 410 *l. dexteramque C (dextreamque A del.)*
 412 *l. thothum AC*
 419 *l. bellis efonti AC*
 433 *adde uaris C*
 439 *l. cernit et] cerneret C*
 477 *l. hinc] huc C*
 508 *l. cui {sit} gloria infra p. 348 scripsi. et sic I. T. Hatfield (American Journal of Philology XI No. 1). idem dum honore proposuit.*
 564 *l. quaeque] quae C*
 621 *praefig. „cf. 16, 31“*
 629 *l. parasceua (ex A, parasceue C)*
 687 *l. gesta, deo mandante propheta*
 690 *l. compellans] A*
 703 *l. legiones C legionis A*
 704 *hae (non hac) C t. Mayor.*
 711 *add. monit'q. C*
 732 *add. linquentibus C*
 747 *add. terribilis C*
 757 *figas G. Schepss (Berliner phil. Wochenschrift 1890 p. 602), at cf. E 1087.*
 765 *imo] an uno? C*
 812 *add. nœc C*
 829 *l. saroque] saroue A*
 848 *add. œdax C*
 871 *l. claudet (sic A, claudat C)*
 874 *l. carnes] crines A*
 876 *l. pretiumq. C*
 929 *l. daemonum*
 922 *add. pretio C*
 953 *add. edat C*
 957 *deleas uerba „inter 957— in C“*
 973 *add. modo C*
 987 *add. sola] pone C*
 997 *l. loquelis C*
 1009 *l. saeculum C*
 1010 *add. adclinis C*
 1014 *l. tremescunt*
 1035 *l. Aaronem*
 1035 *add. Aronem moysenque C*
 1044 *l. diffudit (diffundit π)*
 1086 *an lacuna post h. u.?*
 1098 *f. topaza adiuncta, sinaragdus;*
 1100 *l. uiret (sic Mayor, uiget AC)*
 1126 *f. ad maxima (ad C et A)*
 1129 *l. clarigenus ortus (origo AC)*

1139 *add. hac C*
 1217 *l. exsortem C*
 1248 *add. socio om. C*
 1267 *l. quaeque] q.que C*

1309 *l. eluderet*
 1306 *l. post bella populus C*
 1311 *l. iam] nam C*
 1328 *l. limine uallum C*

LEVITICVS.

5 *l. daret quae] quae om. A*
 33 *l. ore miluus unco*
 34 *add. mætato C*
 41 *l. pelliculam (sic C, pelliculum A, non C)*
 51 *f. quoque <et> effigies*
 67 *l. miscet*
 78 *fas] l. ius (sic AC)*
 80 *l. deducere*
 83 *add. ope C*
 110 *mutorum Mayor (ef. G 340)*
 96 *l. Aronis (sic AC)*
 97 *l. diuina (dimissa AC)*
 117 *l. acōmoda C*

122 *inspecta] l. suscepta (sic AC)*
 124 *l. iunior*
 128 *l. carorum (sic AC)*
 163 *l. i. rebus et c. C*
 191 *tolle lineolam post aeuo*
 210 *l. haut (aut C)*
 211 *add. haud] aut C*
 218 *add. sin C*
 224 *l. flammiatum A (non C)*
 260 *add. optuto C*
 277 *l. ambiit L*
 285 *add. promet p Mayor*
 308 *add. pendet C*

post 309] FINIT LIBER LEVITICVS (*f. 127^a col. 2*) INCIPIT M. S. N.
 (*f. 132^r col. 2*) A

NVMERVS.

1 *securibus Sirmondus in notis ad Autum: an solitis de curibus ut Exod. 1284?*
 7 *add. certe C*
 43 *l. ex] e C (non B)*
 66 *l. exprobrat*
 104 *l. pucla C (non A)*
 134 *l. siligine C (non A)*
 164 *l. occultim C (non π)*
 192 *add. cōmorant C*
 196 *add. at C*
 197 *l. Raguhele (raguele B, raguele C)*
 211 *add. arenis A*
 264 *l. proceris sic A, proceres C*
 275 *add. inclytū A*
 301 *l. percutit (sic A, perculit C)*
 330 *add. uitæ C*
 332 *l. diue A (non BC)*
 360 *l. som.o (ex samo) C (non A)*
 362 *l. nolo C (non A)*
 364 *l. nostra π (del. "C?")*
 365 *l. sequutus L (non BC)*

375—379 *haec male turbata praelis:*
 375 *l. praecantur B*
 378 *calebus L („tante B“ del.)*
 379 *conmitante B (non commicantur)*
 409 *l. fidentes (sic L, uidentest C)*
 447 *add. ignā C*
 448 *add. temtant A*
 490 *l. iudēa A iudēa B iudea C*
 534 *deleasuerba „Canopum Mayor“*
 537 *add. āquā C*
 549 *l. cultura moenae B*
 555 *add. penitus C*
 557 *l. domini B*
 563 *add. puidas C*
 570 *l. semen ut uid. B*
 588 *l. aut B (non ut)*
 591 *add. responso C*
 605 *add. et effodiat A*
 638 *add. uerbera L?*
 646 *add. horsis B*
 647 *l. moab,a*

664 <i>l. et uatem] ut uatem B</i>	751 <i>l. cepto B</i>
683 <i>add. captet A</i>	755 <i>l. finaeus B</i>
749 <i>l. beatus BC¹ (beatas AC²)</i>	

DEUTERONOMIVM.

29 <i>add. brachia ω</i>	141 <i>add. Læuitis C</i>
93 <i>l. ire tenebunt (, deleas iuge ante ire).</i>	172 <i>l. „ante meritis“</i>
106 <i>l. inhibete</i>	198 <i>add. plebis C</i>
116 <i>add. nec C</i>	212 <i>add. molestec C</i>

IESVS NAVE.

64 <i>add. solus A</i>	301 <i>l. uēres C</i>
125 <i>micantem (coll. N 713)</i>	311 <i>l. amice BC amicis A</i>
130 <i>l. delapsus (dilapsus L)</i>	329 <i>l. tola C</i>
152 <i>add. sequuntur C</i>	333 <i>add. militē B</i>
182 <i>l. merentum AC</i>	355 <i>l. tellis B</i>
192 <i>l. seruitum BC</i>	362 <i>l. negat B (non C)</i>
189 <i>l. numen (nomen ω)</i>	385 <i>add. ferezeus L</i>
251 <i>add. exosa B?</i>	393 <i>l. proptereaquas B</i>
256 <i>add. equum C</i>	412 <i>add. fāsgam L</i>
267 <i>l. simul-Eueusque om. B</i>	475 <i>l. inoffensa</i>
273 <i>add. que om. C</i>	512 <i>add. perpetua B</i>
279 <i>l. discipisit C</i>	547 <i>l. f. 96^a</i>
299 <i>l. depreñsos C (non B)</i>	

IVDICVM.

368 <i>l. momenta (monumenta ω)</i>	430 <i>l. Sed prius pr alloquio (sic BC) paratus del. A</i>
425 <i>turbata haec et sequentia praelis: l. Imperium ω</i>	611 <i>iūuenis (iūuenes L)</i>

SODOMA.

81 *conscindere M. Haupt Herm. V 316 Opusc. III 539*

HILARII GENESIS.

30 <i>f. promsti uel prompsti</i>	187 <i>l. castorum (sic libri)</i>

HILARII DE MART. MACCAB.

277 <i>del. uerba: heu h. l. di-syllabon.“</i>	344 <i>an sic q. tamen p.?</i>

HILARII DE EVANGELIO.

35 *lineola post, non ante potenter ponenda.*

p. 54 *ante u. 1436 reponas capitis numerum 46*

MAYORIANA

Emendationes quas proposuit Iohn E. B. Mayor professor Cantabrigiensis in libro inscripto *The latin Heptateuch*, Londini et Cantabrigiae edito a. 1889.*)

GENESIS.

27 nostri f. in oris Vultus adsi-	607 tosto c. torquere
milem <i>cf. C</i>	613 gerat
33 metitus . . curas. Illicet	655 sequente
85 mollitus <i>cf. 79</i> mellitos uictus	686 *non tamen
89 ergo nudatum . . . Quaeque	710 promere] ponere
<i>ante</i> 98 excidisse suspicatur uersum	744 uacantem]
<i>ut</i> uultu confuso trepidans	981 monumenta] fomenta
respondit Adamus)	989 esse socer multis quae merces
147 gelidu] rigida uel rabida	creuerat (uel cesserat) annis
240 longam] lentam (<i>Ouid. her.</i>	990 alitas
<i>3, 22. 16, 249</i>)	1075 maius] grauius uel mage iam
241 dolens	1084 nullos] uanos
260 gestans] gyrans <i>cf. C</i>	1089 perfudit
340 multis] mutis (<i>cf. Leuit. 110</i>)	<i>post</i> 1092 excidisse putat uersum
342 faxint	(ut quam coniunx lugens titulo
423 suscitatur] excitat <i>ex Vergilio</i>	decoratque sepulcro), <i>deinde</i>
435 turba z. noxamue	<i>sic ordinat uersus</i> 1098—1101)
450 illuc (<i>sed uid. Roensch p. 409</i>)	1093, 1094, 1097
464 utrimque (<i>sed uid. Exod. 1004</i>)	1120 sq. quos g. progeniuit] ex g.
466 tanto e genitore	quos genuit
<i>post</i> 463 uersum excidisse putat	1169 <i>inter</i> 1166 et 1167 ponendum
(accipit hanc longum domino	<i>censet</i> (Iudas-Discindit-Celatur-
donante per aeuum)	Perspiciens-)
468* dicet	1171 <i>ante</i> 1170 cum <i>Arenalo sic:</i>
482 inhians] gaudens	Adflictus l. g. circumdat amic-
<i>post</i> 496 excidisse uersum suspicatur	tus Nigrantes cilicum sibi, tum
qualis est tum Sodomaë rector	perquirat amissum.
uatem submissus adorat)	1221 1227 fundos] truncos
582 placitas	1239 loquendo] locutus
594 credes] ridens	1240 diro
602 <i>ante</i> 601 sic: utque pedes g.	1278 tonante] tenore
f. p. u.	1298 exegit uates
603 dignetur] contingere	1331 trina] triduo

*) Inter plagulas corrigendas paucas tantum uiri doctissimi et honestissimi emendationes easque certissimas inferre in textum aut saltem sub-
scribere licebat. hoc igitur loco quae restant recensebo, omissis plurimis.
quas non nisi prosodiacarum rationum gratia ille excogitauit, stellula *
praeaffixa ubi cum eis quae ipse inueni consentiunt.

1367 consertus] conpertus
 1398 apponere
 1410 quaesitumque poclum *uel* quae-
 situm et poclum
post 1420 uersiculum supplet:

et tota cum prole nouas sibi
 quaerere sedes
 1459 *quo
 1490 in nocuos
 1493 uenturis

EXODVS.

6 *dilecta (*sic etiam Becker*)
 7 *numerosa
 15 capessat
 29 *feriata
 31 *uouet
 79 praesente] pressante
 97 Madiam
 141 se rex (*sic etiam Becker*)
 144 toto quoque lumine
 161 coepto referare *uel* retrahare
 168 super aethram
 172 *hoc fare
 176 dicetis
 180 *pestem
 197 at olli
 203 quid c. s. uelint
 213 *sibi *add.*
 219 seque
 244 *ue deo
 281 olido s. aceruo
 283 *simul *add.*
 288 *haut
 336 haec tum deinde (*cf.* 418)
 350 *censum
 355 *a solio
 389 festinos
 390 *nec quicquam
 418 P. tum deinde (*cf.* 336)
 467 pronentus dicta secutus
 477 *uirgam
 483 pauefactis aequore
 533 *suis parauit
 555 *fontem
 560 sedet
 580 *quaene
 614 suco
 670 male ductri quam concipit ira
 680 *duci *add.*

698 excidisse quaedam ratus *sic legit:* urgentisque ducem turbae numeroque carentis Excitat ergo aras hospes magnumque precatus
 736 *monte
 737 agetue
 755 duroque labore
 764 grandia] gaudia
 773 acerbus] agendus
 797 *locetur
 806 *ipsam
 807 iustam
 808 promissa sibi et quis m.
 810 fit nota
 819 grassatur
 820 requirit
 848 expiet
 849 sedentur
 862 dudum—excors] uitulum domi- nus non uinxerit excors
 906 *qui dempsit
 916 *enormi
 964 cura] causa
 972 perpetuo
 990 p. noctem et
 1047 *docilis
 1053 *Hurum
 1098 *prima
 — topazae
 1100 uiret
 1157 despuir
 1162 suae] fore
 1200 a tergo
 1238 *felicia
 1271 quolibet
 1316 *iulgenti a lumine
 1318 fulsisse] nituisse.

LEVITICUS.

32 incerto
 45 concepta . . puella (*abl.*)
 — *laxarit
 51 quoque et eff.
 55 quia] quae

110 mutorum
 124 *in Venerem
 185 membris] punctis *uel.* inurens
 210 (officia hic) haud d. e. qui sancta c.

217 *sub iura
218 sin
238 reddet

281 *confundet
285 *promet
309 *indunt

NVMERI.

8 grandius aeuum
22 aucta
23 *sed milibus
27 se] sed
29 *at qua
57 *illam
86 *obita
129 *quingenta
132 fuluo] puro
138 leuet
139 iuuent
143 a munere
155 manu
158 domino
161 *et acuti
173 detractet
181 sinum: *coll. corp. gloss. II*
261, 47 γᾶλος πομπενκόν
ἀγγεῖον, hoc si[g]num
189 *quae
190 *post quas uasa

211 *dimissam mediis
212 *inuit
277 ira
278 *abolere
299 *ediderat
395 per quam praeditibus
495 tosta
550 *et opimo
568 dixerunt
573 furebat uel fremebat
676 *Jazera
578 *uel tradidit uel dedit
597 emissus
615 *uector
646 *euoluens
653 hoc igitur
656 genti
668 *demitte
672 subnixum
675 repellat
714 facesset

DEUTERONOMIUS.

24 ille etiam
27 rubranti a litore
70 *aeratas educunt
149 iram . . ponit
173 factis

214 *qui caelum
242 *ferent
263 ius mihi est ferire
286 *fracta

IESU NAUE.

12 conferta in proelia
26 percepto in rure
34 mediae
107 tepore] uapore
139 *atque
140 uidit
153 turesue
188 *sqq. sic ordinauit: 188, 191,*
192. (seruitio) 189, 190.
208 dixit] luxit
210 sepelita
211 quae cito] quaesita
216 adiunxit] adulatur
261 dirempta] erepta
281 quam] quae

282 alma] alta
327 ualidasue
335 Apaphum] Gabaon
340 *conferta
343 et 344 post 356 transposuit
393 *Maronis cf. Pitra
436 Enachim
439 adlega] adsigna
493 *Fagorus
501 patens
525 *tardentur
545 *deo
547 *deuicta
551 *noceant neuana

IVDICVM.

27 *quoque . . casu	516 *expon]at
32 Cenezae	517 legib]us
67 *natas	— paribus] grauib]us
68 nec Iebllaam	519 neu] ne
73 quem Idfa (= X:βδά)	520 *ulla]
86 Idume	524 poscunt]
110 *lectae	525 scitari]
121 nec] haud	537 fuit] agitat
130 *respondet	544 *optatori
169 *sub ueste recinctus	572 *uenere
187 *Aotus	581 septenae (septena <i>Peiper</i>)
<i>post 195 sequi iussit un. 721 sq.</i>	595 *colloc]at
(Semada ex uoce Semegras --	597 dat laeso si] forte uelit
Samgar corruptum ratus	599 scrutatus]que
210 metibile] in limite	602 ad caudas] caudis binas ex o.
215 *profetin	(que <i>del.</i>)
219 *delectas	603 nectit] perque
223 motat	606 sil]uis
228 *casuram	610 *tam]
239 *parenti	613 fit cum]ulus
284 *tendens	623 t]ollitur
332 medii	627 ministrat
339 ollas] *tela tubas	650 stridente *a cardine
341 *solu]entes uel pro]mentes	652 atque] fitque
342 carp]ere	654 *adiere
364 *Soccotum	681 *reicit
379 uictum	682 toties
380 nocentum	684 discere quae]siuit *qua sit feli-
389 *proderet	cior arte
394 *dare te	685 rursus con]fictos
397 Iairus	688 <i>sq.</i> omnis uis] in crine m. e.
415 *moderariet	n. lamna c.
421 mox abil]it	689 ulla meos] mucrone secat
422 instit]uit	694 eradit]que
— *rpto	706 *coiere
428 at iuuenis]	710 longi
456 que] ue	719 *cuncta
— sed parua	723 praegrande
475 Zabulonius	727 *teraphim
478 *mascula	741 *iussos
483 iamque	752 *dedita cessit
489 titulo	754 *auolat
494 et 495 inter 491 et 492 conlocat	755 *reuocare
501 haec uxor] confessa uiro est	758 *blandeque
506 si uates] fuerit	

217 *sub iura
218 sin
238 reddet

281 *confundet
285 *promet
309 *indunt

NVMERI.

8 grandius aeuum
22 aucta
23 *sed milibus
27 se] sed
29 *at qua
57 *illam
86 *obita
129 *quingenta
132 fuluo] puro
138 leuet
139 iuuent
143 a munere
155 manu
158 domino
161 *et acuti
173 detractet
181 sinum: *coll. corp. gloss. II*
261, 47 γάλοζ' ποιμενικόν
ἀγγισιον, hoc si[g]num
189 *quae
190 *post quas uasa

211 *dimissam mediis
212 *mouit
277 ira
278 *abolere
299 *ediderat
395 per quam praeditibus
495 tosta
550 *et opimo
568 dixerunt
573 furebat uel fremebat
676 *Iazera
578 *uel tradidit uel dedit
597 emissus
615 *uector
646 *euoluens
653 hoc igitur
656 genti
668 *demitte
672 subnixum
675 repellet
714 facesset

DEUTERONOMIVS.

24 ille etiam
27 rubranti a litore
70 *aeratas educunt
149 iram . . ponit
173 factis

214 *qui caelum
242 *ferent
263 ius mihi est ferire
286 *fracta

IESV NAVE.

12 conferta in proelia
26 percepto in rure
34 mediae
107 tepore] uapore
139 *atque
140 uidit
153 turesue
188 *sqg. sic ordinauit:* 188, 191,
192. (seruitio) 189, 190.
208 dixit] luxit
210 sepelita
211 quae cito] quaesita
216 adiunxit] adulatur
261 dirempta] erepta
281 quam] quae

282 alma] alta
327 ualidasue
335 Apaphum] Gabao
340 *conferta
343 et 344 post 356 transposuit
393 *Maronis cf. Pitra
436 Enachim
439 adlega] adsigna
493 *Fagorus
501 patens
525 *tardentur
545 *deo
547 *deuicta
551 *noceant nouana

IVDICVM.

- 27 *quoque . . casu
32 Cenezae
67 *natas
68 nec Ieblaam
73 quem Idfa (= Xsβδά)
86 Idume
110 *lectae
121 nec] haud
130 *respondet
169 *sub ueste recinctus
187 *Aotus
post 195 *sequi iussit uu. 721 sq.*
(Semada ex uoce Semegras =
Samgar corruptum ratus
210 metibile] in limite
215 *profetin
219 *delectas
223 motat
228 *casuram
239 *parenti
284 *tendens
332 medii
339 ollas] *tela tubas
341 *sol]entes uel pro]mentes
342 carp]ere
364 *Soccotum
379 uictum
380 nocentum
389 *proderet
394 *dare te
397 Iairus
415 *moderariet
421 mox ab]it
422 insti]uit
— *rapto
428 at iuuenis]
456 que] ue
— sed parua
475 Zabulonius
478 *mascula
483 iamque
489 titulo
494 et 495 inter 491 et 492 conlocat
501 haec uxor] confessa uiro est
506 si nates] fuerit

- 514 *quodam
517 *quodam
518 *quodam
519 *quodam
520 *quodam
521 *quodam
522 *quodam
523 *quodam
524 *quodam
525 *quodam
526 *quodam
527 *quodam
528 *quodam
529 *quodam
530 *quodam
531 *quodam
532 *quodam
533 *quodam
534 *quodam
535 *quodam
536 *quodam
537 *quodam
538 *quodam
539 *quodam
540 *quodam
541 *quodam
542 *quodam
543 *quodam
544 *quodam
545 *quodam
546 *quodam
547 *quodam
548 *quodam
549 *quodam
550 *quodam
551 *quodam
552 *quodam
553 *quodam
554 *quodam
555 *quodam
556 *quodam
557 *quodam
558 *quodam
559 *quodam
560 *quodam
561 *quodam
562 *quodam
563 *quodam
564 *quodam
565 *quodam
566 *quodam
567 *quodam
568 *quodam
569 *quodam
570 *quodam
571 *quodam
572 *quodam
573 *quodam
574 *quodam
575 *quodam
576 *quodam
577 *quodam
578 *quodam
579 *quodam
580 *quodam
581 *quodam
582 *quodam
583 *quodam
584 *quodam
585 *quodam
586 *quodam
587 *quodam
588 *quodam
589 *quodam
590 *quodam
591 *quodam
592 *quodam
593 *quodam
594 *quodam
595 *quodam
596 *quodam
597 *quodam
598 *quodam
599 *quodam
600 *quodam

Conspectus notarum.

Cypriani Heptateuchos:

- A* Laudunensis I (n. 279)
- B* Laudunensis II. (n. 273)
- C* Cantabrigiensis
- G* Corbeiensis s. Germanensis (in Genesi)
- R* S.Victorianus (in Genesi 1—174)
 - L* consensus librorum *AB*
 - ω consensus librorum *ABC* uel *ACG* (in Genesi)
- m* Morelii exemplar in Genesi 1—165
- π Pitrae emendationes π^1 in Specilegio, Solesmensi, π^2 in Analectis exhibitae
- p* R.Peiperi emendationes
- p* π posui, ubi Pitrae emendationes in Analectis propositae cum eis. quas ipse dudum inueneram, consentire uidi.

de Sodoma et Iona:

- L R m* ut supra
- P* Parisinus 2772
- V* Leidensis Voss. lat. Q 86
- p*, p^1 Pithoeanus Iureti (editoris nomen plene scriptum est)
- T* Vindobonensis 16

ad senatorem:

- R* Vaticanus Reginae 116
- P* ut supra
- F* Parisinus 2832
 - ω = *RPF* consentientes
 - σ uulgata lectio

Hilarii Genesis:

- A B m p* idem quod in Heptateucho
- b* Basiliense exemplar a. 1570.
- f* G Fabricii exemplar.

Hilarii de Maccabaeis:

- P* Parisinus 2772 ut supra
- B* Parisinus 8093
- L* Leidensis Voss. O 15
- f* Floriacensis liber Iohannis de Bosco
- C* Corbeiensis nunc Petropolitani
- ω consensus librorum
- p* R.Peiperi.

Hilarii de Euangelio:

- G* Sangallensis 48
 - r* Rettigii
 - π Pitrae
 - p* R.Peiperi
- } lectiones

Quantum praesidii ab aliis mihi praesto fuerit, cum ex prioribus appareat, tum praecipua laude efferendi sunt Guilelmus de Hartel, qui huius quoque poetae edendi patrociniū suscepit, M. Manitius, qui similitum locorum ex auctoribus a se conquisitorum mihi copiam fecit, G. Brandes, qui Maccabaeorum carmen quod ipse susceperat mihi concessit edendum cum toto apparatu in corrigendis plagulis ut C. Beckeri et Iohannis Mayor ita Alberti Winter collegae carissimi sollertia me comiter adiunxit. quibus omnibus officii sui sinceræque benevolentiae gratias ago debeoque plurimas.

LIBER GENESEOS.

- 1 1 Principio dominus caelum terramque locauit:
 2 namque erat informis fluctuque abscondita tellus
 immensusque deus super aequora uasta meabat.
 dum chaos et nigrae fuscabant cuncta tenebrae;
 5 4 has dum disiungi iussit, a cardine fatur:
 3 „Lux fiat!“ et clare nituerunt omnia mundo.
 5 cum dominus primi complēsset facta diei,
 7 condidit albentem nebulis nascentibus axem.
 accipit immensus errantia litora pontus,
 10 multiplices rapiens ualidis cum tractibus amnes.
 9 tertia lux faciem terrarum fulua rexit.
 10 arida mox posito narratur nomine terra.
 11 florea uentosis consurgunt germina campis
 pomiferique simul procuruant brachia rami.
 15 14 quarta die generat solis cum lampade lunam,
 17 et stellas tremulo radiantes lumine figit.
 18 haec elementa dedit subiecto insignia mundo,
 tempora quae doceant uarios mutanda per ortus.

INCIPIT LIBER GENESEOS METRICUS CIPRIANI A INCIPIT 1—324 AC6
 LIBER GENE | SIS FELICITER C S. Cyprian ! Genesis *rec. m. G*
(in tabula fol. 1b: liber Iuuenci man. antiq., historia Genesis m. rec. G)
 Cypriani Genesis *m* (= *Morelius*)

1 locauit] creauit *m* 2 iamque *Riuinus* 3 immensus] *AC* 4 tum *Mayor*
 5 has] ast *C* a] de *m* Has dum sidereo disiungit // (*a eras.*) cardine
 fatur *G* 6 et *del. Iunius ap. Riuinum* clare et *m* clare] laeto *G* claro
Fabricius 7 cumque deus *G* primo *G* 8 nascentibus axem nebulis
(pr. corr.) G 9 ante *u.* 8 *positus A* immensus] *AC* uerrentia *m*
 13 flārea (*m² corr.*) *G* 14 brachia *G* 15 dies *m* lunana *G* 16 figit *p*
(posuit Vulg.) fingit *AC* pingit *G* 18 doctant (*m² corr.*) *G* ortōs
(al. c.) A

- 21 quinta die accipiunt liquentia flumina pisces
 20 et uolucres uarias suspendunt aere pinnas.
 25 sexta pater gelidos in spiras lubricat angues
 quadrupedumque greges totos diffundit in agros
 cunctaque multiplici mandauit crescere passim
 germine et immensis errare et pascere terris.
 25 26 Haec ubi constituit diuina potentia iussu,
 rectorem inspiciens mundanis defore rebus,
 haec memorat: „Hominem nostris faciamus in unguem
 uultibus adsimilem, toto qui regnet in orbe.“
 et licet hunc solo posset componere uerbo,
 30 ipse tamen sancta dignatus ducere dextra
 2 7 inspirat brutum diuino a pectore pectus.
 21 quem postquam effigie formatum ceu sua uidit,
 metitur solum mordaces uoluere curas.
 illicet inriguo perfundit lumina somno,
 35 mollius ut uulsa formetur femina costa
 atque artus mixta geminos substantia firmet,
 23 inditur et nomen, uitae quod dicitur, Aeua.
 24 (s. 20) quapropter nati linquunt de more parentes
 coniugibusque suis positis cum sedibus haerent.
 40 2 2 septima luce deus factorum fine quieuit,
 sacratam statuens uenturi ad gaudia saeculi.
 19 illicet exhibitis animantum ex ordine turbis,

19 quinta die] at quinta (die om.) m linquentia C 20 uarias s. cor-
 pore pennas ACm (pinnae A) uaria s. corpora pinna (penna m² corr.)
 G (cf. u. 290) uariae s. aere pennae Gronouius (aere cum Cauchio)
 21 sexta praegelidos m in spiras m in spira A inspirat CG lu-
 bricat Am lubricas CG 22 quadrup. A quadrip. C quatrip. G de-
 fundit A 24 immensis] AC 26 differe C 27 memoras G nostris
 hominem m in unguem] in oris C ad unguem Fabricius 28 assi-
 milem G² 29 hunc] uno AC hunc uno solo m componere] complere A
 33 metitur] non patitur Baluz. solum bis scriptum G¹ (eras. G²)
 34 illic et C irriguo G² sompno C 36 mixtu m gemino (A ?) m
 37 aeua AC euua (u post e expunxit m²) G 38 quapropter G¹ lin-
 quant C mor/e (t eras.) A 40 luce] quando m 41 sacratam G sa-
 cratas A sacrata Cm ad om. m 42 illic et C /exhibitis G

- 20 uiritim cunctis nomen, quod permanet, indit
Adamus, donata sibi prudentia sollers.
- 45 quem deus adloquio, iunctam dignatur et Aeuuam:
- 1 28 „Crescite multimodo uentura in tempora partu,
ut polus et plenae uestro sint germine terrae,
heredesque mei uarios decerpite fructus,
quos nemora et pingui reddunt de caespite campi.“
- 50 2 8 Haec ubi disseruit, laeta paradisi in aula
instruitur primique adspectat lumina solis.
- 9 gignitur haec inter pomis letalibus arbos
coniunctum generans uitae mortisque saporem.
- 10 aedibus in mediis puro fluit agmine flumen,
- 55 quod rigat insignes liquidis de fluctibus hortos
- 11 quadrifidosque secant undanti ex fonte meatus.
Phisonus auriferis praediues fluctuat undis
- 12 conspicuasque terit rauco de gurgite gemmas —
prasinus huic nomen, illi est carbunculus ardens —
- 60 11 perspicuisque uadis terram praelambit Euilam.
- 13 post hunc Aethiopus Geon adlapsus opimat,
- 14 tertius est Tigris, Euphrati adiunctus amoeno,
Assyriam celeri discretim flumine sulcans.
- 15 hic positus custos Adamus cum coniuge fida
- 65 atque opifex tali formatur uoce tonantis:
- 16 „Ne trepidate simul licitos praecerpere fructus,
quos nemus intonsum ramo frondente creauit,
- 17 solliciti, ne forte malum noxale legatis,

43 uiritim] uirtutem *Rivinus* 44 Adami a domino donata pr. s. m
sollers C siblers: litt bi in ras. m² G 45 adloquio C aeuum AC
euuam G 46 uenturi C partu G 47 germine C 49 caespite AC 52
laet. Cloet. A arbor C 54 sedibus *Mayor* 55 quod] quo *Marten*. fluen-
tibus C hortus A ortus CGm corr. *Rivinus* (cf. u. 72) 56 quadrifidas C
undante A 57 fisonus CG fisonis A Phison m 58 gurgitæ G 59 pras-
sinus C 60 perspicuis C perspecuis G perspicuus A terram: am ex corr.
pr. m. G aeuilam C euilam A euillam G Euilat m 61 hēthyopas C
62 est] et A eufrati ω 63 assiriam A 64 hic] huc C Adam *Junius* (ut u.
192) 65 adque CG 66 dimul G pcerpere C 67 nemōs G 68 solli-
citi: ti ex te corr. pr. A ne fors malum *Barthius coll.* u. 97 legatur G

- quod uiret ex gemino discreta ad munia suco.*
- 70 25 nec minus interea caecos nox alta tenebat,
ac modo formatos uestis non texerat artus.
- 3 1 Has inter sedes et baxis mitibus hortos
spumeus astuto uincens animalia sensu
serpebat tacite spiris frigentibus anguis;
- 75 liuida mordaci uoluens mendacia sensu
femineo temptat sub pectore mollia corda:
„Dic mihi, cur metuas felicia germina mali?
numquid poma deus non omnia nata sacrauit?
atqui si studeas mellitos carpere uictus;
- 80 aureus astrigero ridebit cardine mundus.“
- 2 illa negat uetitosque timet contingere ramos:
3 sed tamen infirmo uincuntur pectora sensu.
4 illicet ut niueo iam mitia dente momordit,
adfulsit nulla maculatum nube serenum.
- 85 tum sapor inlecebram mellitis faucibus indens
perpulit insueto munus deferre marito.
quod simul ac sumpsit, deterisa nocte nitentes
emicuere oculi mundo splendente sereni.
- 7 ergo ubi nudatum prospexit corpus uterque
90 quae pudenda uident, ficulnis frondibus umbrant.
- 8 Forte sub occiduo domini iam lumine solis
agnoscunt sonitum trepidique ad deuia tendunt.
9 tum dominus caeli maestum conpellat Adamum:
„Dic, ubi nunc degas?“ respondit talia supplex:
- 95 10 „O domine, adfatus pauido sub corde tremesco,
magne. tuos, nudusque metu frigente fatigor.“

69 e* C 70 interea] .ē.ea C 71 non] ne' al. ex non corr. A
nec m 72 hortos G hortus A ortus Cm (cf. u. 55) 74 tacite G
angues A 76 tentat G? 78 nata CG nota A sacrauit G 79 adqui
CG (adquis G. t. Martenio) equis A e queis m uictōs G 80 redibit R
unde remeabit m mundū C 83 illic& C neuco G lam C 84 at-
fulsit C 85 in faucibus G 86 compulit m insuetum Cauchius
87 sumpsit G deter// (ra uel sa eras.) G nitenitentes G 90 quae]
cumque m quaeque (i. quaecumque) Arcualus 98 conpellat] A ad-
hamum C 95 o doē ex o duē ut uid. C ut fatus C 96 rigente G

- 11 tum dominus: „Quis poma dedit noxalia uobis?“
 12 „Tradidit haec mulier, dum dicit lumina promptim
 candenti perfusa die liquidumque serenum
 100 adfulsisse sibi solemque et sidera caeli.“
 13 protinus ira dei turbatam territat Aeuuam,
 auctorem uetiti dum quaerit maximus acti.
 illa sub haec pandit: „Serpentis suasa loquella
 accepi, fallente dolo blandoque rogatu.
 105 nam sua uipereis intexens uerba uenenis
 14 haec mihi prae cunctis narrauit dulcia pomis.“
 Illicet omnipotens condemnat gesta draconis
 praecipiens cunctis inuisum uiuere monstrum,
 pectore mox fuso prorepere, tum sola morsu
 110 mandere, mansuro quaecumque in tempora bello
 humanos inter sensus ipsumque labentem,
 uertice ut abiecto pronus post crura uirorum
 serperet et calces, dum labens comminus instat.
 115 16 femina fraudigeris misere decepta suadellis
 praecipitur duro discrimine ponere partum
 seruitiumque sui studio perferre mariti.
 17 „Tu uero, cui uisa fuit sententia uerax
 coniugis, inmiti cessit quae uicta draconi,
 deflebis miserum per tempora longa laborem.
 120 18 nam tibi triticeae surget pro germine messis
 carduus et spinis multum paliurus acutis,
 19 ut cum uisceribus lassis et pectore maesto
 plurima sollicitos praestent suspiria uictus,
 donec in occiduo uenientis tempore mortis,
 125 unde geris corpus, terrae reddare iacenti.“

98 promptim *G* 99 cadenti *G* 101 protenus *G* aeuam *C* euam *L*
 euuam *G* 103 serpentis *om.* *A* loq.ia *C* loquellis *G* loquentis *A* 104 efal-
 lente *A* falente *G* 107 illicet *C* condemnat *C* dragonis *G* 108 uisere *m*
 109 pro//repere (*duabus litteris erasis*) *G* 110 mandare *G* pandere *m*
 temporē *C* 111 labentem *m* 113 et] ut *A* calcet *m* calcent *Oehler*
 114 suadelis *C* loquelis *m* 118 inmiti] *AC* quae] *q.* *GC* 121 pinis *G*
 123 plurima: a *ex i pr. corr.* *G* sollicitus praestet *Rivinus*

- 23 His actis dominus trepidis dat taedia uitae
 deiectosque procul sacratis dimouet hortis
 24 obuersosque locat medioque eliminat igni,
 in quo perceleri Cherubin euoluitur aestu,
 130 dum calidus deferuet apex flammisque uolutat.
 21 quis dominus, pigro ne frigore membra rigerent,
 consuit euulsas pecudum de uiscere pelles,
 operiens nudos calidis de uestibus artus.
 4 1 Ergo ubi coniugio sese iam fidus Adamus
 135 (3 20) esse uirum sensit, nomen genetricis amatae
 2 exhibet uxori: binos e germine fetus
 continuo genitor diuersis nuncupat orsis:
 Cainis hic nomen habet, cui iunctus Abelus
 innocuas multa seruabat cura bidentes:
 140 ast alius curuo terram uertebat aratro.
 4 hi cum perpetuo ferrent sua dona tonanti,
 dissimiles fructus sensu suadente dedere.
 nam prior uberibus fuerant quae prosata glaebis,
 obtulit, ast alius miti se deuouet agno,
 145 exta gerens sincera manu adipemque niuaem,
 confestimque placet domino pia uota tuenti.
 5 quod propter gelida Cain incanduit ira.
 6 quem deus adloquio dignatus talibus infit:
 7 „Dic mihi, si rectum uiuas et noxia cernas,
 150 degere non possis contracto a crimine purus?

127 disiectos *nescio quis* di////uet *duabus litteris*, mo *ut uid.*, *erasis G*
 128 obuersus *G* aeliminat *C* 129 aeoluitur *C* euolabitur *G* 130 ca-
 lidis *A* 131 frigerent *A* 132 pecudum *A* 133 operiens *A* 134 fids *G*
 135 genetricis *GC* 136 bino seu germine *A* binos eugermine *C* binos
 e germine *G* bino qui *m* foetus *Martenius* factus *ω* 138 Cainis
 hic *G* Cainis huic *C* Cainus cui *A* atque Cain hic *m* 139 multa]
 huius *m* 141 hii *C* 143 ueribus *G* quae] *q. CG* glaebis *G*
 glebis *AC* 144 optulit *G* deuouit *C* 145 manu sincera gerens *m*
 146 domino *om. C* 147 gelida] rapida *aut* grauida *Iunius* calida
Riuinus incanduit] *litt.* canduit *al. m. in ras. A* 148 deus] *dñs C*
 alloquio *C* 150 non *AC* num *G* contracta a cr. *C*

- desine mordaci fratrem disperdere sensu,
 qui tibi ceu domino subiectus colla praebebit.
 8 nec tamen his fractus fratrem deducit ad arua
 atque, ubi deprensum deserto in gramine uidit,
 155 elidit geminis frendens pia guttura palmis.
 9 quod factum dominus caelo speculatus ab alto
 disquirit, quonam terrarum degat Abelus?
 ille negat positum custodem se fore fratris.
 10 cui deus effatur: „Nonne uox sanguinis eius
 160 ad me missa sonat celsumque ascendit ac axem?
 11 nosce igitur mansura tibi pro crimine tanto;
 nam modo quae maduit germani sanguine terra,
 12 inuiso maledicta tibi commissa negabit
 semina et absumptis fructum non proferet herbis,
 165 torpidus ut multo conlidens membra tremore
 funere ceu iuncto semper suspiria ducas.
 14 territus ille gemit mortemque a numine poscit:
 15 quae tamen infenso non est concessa tonante;
 nam mala promeritus signo fit notus inusto,
 170 sternere ne ferro liceat cuicumque nocentem,
 ne maius septena parent discrimina funus.
 16 illicet a facie domini ceu perditus exit,
 aedibus obuensis Naidae in caespite terrae,
 17 nec minus ex natis, genetrix quos fida creauit,
 175 nomine primaevi sublimem condidit urbem.
 18 Enochus Gaidada creat, hic deinde Malelum
 quo Mathusalamus sensim genitore sub auras
 exiit et longae produxit tempora uitae.

151 mortali *Martenius* desperdere *G* 152 praebebit (*a eras.*) *G* pre-
 bebit *AC* daturus *m* 154 ubi *C* ibi *AG* deserti *Martenius* 155 fren-
 dens] fraudens *A* fraudans *m* frangens *Pamelius* 159 affatur *C* nonne]
 numnam *Fabricius* 163 commissa] *A* 164 semina et: *litt.* ae *ex*
corr. *G* absumtis *G* adsumptis *m* herbis *C* 165 turbidus *Riuinus*
 conlidens] *AG* collidens *C* et *m.* collides *Iunius* 169 malo *G* 171 sep-
 tena *C* septina *AG* 172 illicita facie *C* 173 naide *C* caespite *AC*
 176 naida *AG* naidā *C* Gaidada *p* hic *p* ac *ω* malechum *AG* mele-
 chum *C* Malelum *p* 177 matusalamus *AG* genitore *G* 178 longe *G*

- 23 ast Lamech, dirum qui perculit ense Cainem,
 180 perpetitur caeso multum grauiora nocente;
 24 crimina nam meritum decies septena coercent.
 23 coniugibus hic facta gemens sese increpat ultro,
 quauum prima fuit Ada atque altera Sella.
 20 Iabelum sed prima creat, qui pastor in aruis
 185 gramineis laeta pecudes pascebat in herba.
 21 Iobalus quem deinde subit, qui musica plectra
 repperit et uario concordēs murmurē chordas.
 22 Tobelum mox Sella parit, cui fundere riuos
 aeris erat moris ferrumque incude subactum
 190 diuersis formare modis stridente camino:
 quem Noemma sequens uno genitore creata est.
 25 Haec inter uegetis Adam non languidus annis,
 Sethum progenerat post mortem mitis Abelis.
 26 Enochum is deinde creat, cui candida corda
 195 largitus dominus, hoc se poscente rogari
 adnuit et placidae suscepit munera mentis.
 5 5 nongentos igitur postquam conplerat Adamus
 ter denosque annos, sopitus morte quieuit.
 11 longaeuusque dehinc nongentos quinque per annos
 200 Enochus uixit, quem Cainanus adaequans
 14 quinque fuit tantum protentis longior annis.
 17 iunior hoc iterum ter quinis decubat annis
 Malaleela senex; ter denis deinde Iaretus
 20 atque tribus uixit longo constrictior aeuo.

179 Lamech *p* Amalech *CA* amalec *G* pēculit *AC* percutit *Marten*.
 180 caeso] cesso *C* caeso (*al. ss.*) *A* notante *A* 181 septina *G* coercent *G*
 183 adque *C* 184 Iabelum *p* Aelum *ω* 185 herbas *A* 187 uario|
 neruo *A* cordas *C* 188 tobellum *G* 191 genetore *G* creata
 est] creatae *G* 193 sedum *A* *f.* Abeli 196 annuit *C* suscipit *C*
 197 cō (*uel* conplerat (*G* conpleret *A* 199 longaeuus *A* longeus *C*
 dehunc *G* .v. *C* 200 cainnanus *A* 201 potentis *C* 202 iōnior *G*
 ter denis *Marten*. decubat *G* deputat *C* deducat *A* 203 malaleela *AG*
 maleleela *C* se// *al. c.* *A* iaretus *C* 204 adque (*al. ex t. pr. c.*) *G*
 constrictior *A*

- 205 23 Enochus, cui cura fuit seruire potenti
et mentem sociare deo, sat iunior istis,
ter centum explicitis si quinque adiungere cures
sexies et denos, subita caligine tectus
- 24 abditur et domino multum miserante remotus
210 felicem placido uiuit cum tempore uitam.
- 27 at Mathusalamus nongentos porrigit orbes
septies et denos, unum quis iungere ius est.
- 25 Lamechus, hoc patre satus, Noele creato
- 29 talia disseruit, dum uatum more futura
215 praeuidet et sensus uenturum mittit in aequum:
„Hic securi dabit nobis commercia uitae
et durum remouebit onus pacemque reducet,
quae factis est pulsa malis nostroque reatu
tristibus et dextris, quarum sulcata labore
- 220 terra negat fructum, domino maledicta loquente.“
- 31 septies hic centum uixit septemque per annos,
septuaginta super positis, ut summula poscit.
hoc generante probis Noelus nobilis actis
editur, innocuo daturus semina saeclo,
- 225 (6 10) tresque creat natos, Sethum Chamumque Iaphetumque,
in numerum solitos mollitum tundere ferrum
et scintillantes promptim procudere massas.
- (7 6) sexies hic uates centum iam uixerat annis.
- 6 5-7 cum dominus, diri pertaesus crimina mundi
- 230 multimodosque hominum longa sub luce reatus,
constringit miserans prolixae incommoda uitae,

205 cura: c in ras. al. A 206 sauiunior G sed i. Marten. 207 v. C
211 matusalammus AG 212 unū ex unus pr. c. G quis| an si ? (deinere
pro iungere Areualus, stringere Mayor) ius| fas A 213 lamachus A
hac C 214 talia: i ex e G disseruit G 216 commercia| A 220 lo-
quente| dicente A 221 centum| .c. C 222 septuaginta G 223 probis
Noelus| pro nobis noelius G 224 iacturus Mayor 225 cantq. laf&hq. C
iafetumque AG 226 in numerum Areualus innumerum ω tundere G
tondere AC 227 promptim G 228 uatis ω 229 pertaessus A 230 ractus G

- 3 inposuitque modum bis sexaginta per annos,
vincere quem nullus posita sub lege ualeret.
- 2 Haec inter sanctos lactat terrena uoluptas
- 235 4 captiuosque tenet caelesti ex arce meantes:
dum facies pulchro ridentes corpore cernunt
femineas placitisque nimis complexibus haerent,
progenuere sibi torua cum mole gigantes:
- 6 quorum criminibus domini patientia tandem
- 240 cogitur offendi; longam dum concipit iram
atque dolet hominem dextra formante creatum
siderea, sancto permotus pectore fatur:
- 7 „Ius delere mihi mundi peccata nocentis
fluctibus aequoreis totamque inuoluere terram
- 245 humanumque genus uastis mersare fluentis
omnigenasque simul pecudes, quae laeta per agros
gramina detondent, celsis dum collibus errant.
serpentes nex una premat uolucresque ferasque,
ut mea deletis nutescat fraudibus ira.“
- 250 14 accipit ergo dei mandata ingentia Noe.
duplicibus cameris arcam conpangere iussus,
quae teneat uolucrum mansura ad germina nidos.
ac. ne fissilibus dissultent robora rimis,
unguine praepingui linuit bituminis arcam.
- 255 15 ipsa fuit plenas ter centum longa per ulnas,
quinquaginta patens transuersam lata per aluum.
at qua sublimi surgunt fastigia tecto,
edita ter denis in caelum tollitur ulnis,
- 14 assere quadrato, nullis cessura fluentis,
- 260 16 ad medium gestans facili cum cardine postes.
- 7 1 haec perfecta deus postquam despexit ab astris,

232 inposuit] *AC* sexaginta *G* 234 scos *C* 237 animis *A* complexibus] *G* 238 turua ω gygantes *G* 241 adque *G* 242 sancta *A* 246 q. *C* 247 detondent *A* detundent *C* 248 serpente *G* praemat *G* premat *C* 250 mandata dei *C* 251 conpangere] ω 253 fissilibus *C* robur aremis *C* 254 liniuit bitumine *A* 257 at qua *G* atque *AC* 259 censura *G* 260 gestans *G* giptans *A* girptans *C*

talibus adfatur mittendum in aequora uatem:

- (6 18) „Scande citus, natiq̃ tui nataeq̃, fluentem
 fluctibus in tumidis cumbam, quia pectora uidi
 265 iusta tibi dudumque mihi tua nota uoluntas
 emeruit maiora praesentibus; atque coactas
 2 claude simul pecudes omni de germine mites
 septenis paribus; inmundo de grege bina
 (6 21) esse sines tecum, escamque liis omnibus infers
 270 atque tibi suetam, ne, cum per uasta fluenta
 cultio destiterit, pariter patiare molestam
 prouisit non ante cibis per glauca uehendus
 4 salsa famem; nam clara polo cum lumina solis
 septima prodierint, totos diffundere nimbos
 275 cardine ab aethereo cunctosque euoluere fontes
 adlapsu maiore paro, quo grandior undis
 aestuet oceanus spumosos largius amnes
 accipiens fusoque oblimans omnia tractu.
 namque quater denis iuncta cum nocte diebus
 280 grandine perpetua nubes complebo madentes,
 ut, quidquid uiuit, tumidis mergatur in undis.
 5 haec ubi dicta, fiunt domini mandata uolente
 festinoque sene, longo qui nobilis aeuo,
 6 sescentos agitans annos, se credit undis
 285 7 coniunctosque simul natos natasque recepit,
 confusus tenui quamuis foret abditus antro.
 11 interea totos laxarunt nubila nimbos,

262 affatur *C* aequore uatum *C* 263 natq̃; tui *G* 264 cymbam *A*?
 266 presentibus *A* 267 ex omni de g. *A* mites] mundo *Arcualus*
 268 inmundo] ω 271 desteterit *C* molesta ω corr. *Mayor* 272 uehen-
 dis: i *eras*. u *supra adser. antiq. m.* *G* uehendus *C* deest uox *A*
 u. 273 om. sed marg. superiori add. pr. m. *G* lumine *C* 274 pro-
 dierunt *C* prodierint *G* totos: os ex us ut uid. *G* deffundere *A*
 275 aethereo *A*? cunctosque *G* cunctos (que om.) *AC* 276 adlapsu *C*
 adlapsu *G* undis om. *A* (al. add.) 277 aestuat *C* spumosis ω corr.
Arcualus āpnes *C* anis *A* 278 que] quae *G* 279 note *G* 280 per-
 petuo *AC* 281 quicquid *AC* 284 sexcentos *C* 285 recipit *G* 286 con-
 fixus *Martenius* 287 nymbos *C*

- atque abyssus riguos dimisit in aequora fontes.
 12 iamque quater denis stagnantur cuncta diebus.
 290 21-23 non uolucres leuibis suspendunt corpora pinnis,
 nec fera celsiugo deuifat marmora colle,
 omnia conduntur pelago, mors omnibus una est.
 18 nec minus interea tumidum suspensa per aequor
 arca fluens clausum munibat pendula uatem
 295 uenturisque parens seruabat semina saeculis
 8 2 naufragio secura suo. mox rarior aether
 nubibus in piceis coepit constringere nimbos.
 3 iamque relabenti decrescit in aequore pontus
 ac, postquam modico fluitabat flumine cumba,
 300 6 emittit senior nigrantem pectora coruum,
 qui leuibis pinnis uolucris dum flamine fertur,
 7 non rediit, iusti suspendens uota prophetae.
 8 post hunc albatem mittit per stagna columbam,
 9 quae super aequoreum campum defessa uolatu,
 305 nusquam nacta solum, uati se reddidit almo.
 10 cumque recurrentis fulgerent septima solis
 lumina, dimittit pinna plaudente uolucrum,
 11 quae nemore inuento ramis praepinguis oliuae
 ora referta tulit, cum iam per sidera uesper
 310 surgeret ac tremulo noctem praecurreret igni.
 12 inde iterum septem transcursis rite diebus
 mittitur in pelagus ales, quae lapsa meatu
 perceleri numquam sociae se reddidit aulae.
 18 sescentos igitur iam tum transgressus et unum
 315 orbis erat uates, primo iam mense secuto
 atque die mensis primo, cum libera tellus

290 pinnis *G* pennis *AC* 291 diuitat *AG* marmore *A* 293 inte-
 reat *G* 294 minabat *A* 295 seclis *G* 296 s.^o *C* rario raether *C* 297
 confringere *A* nimbos *C* 298 aequora *A* 299 flumine *AC* flamine *G*
 300 nigrante *G* pectore *C* 301 pinnis *AG* pennis *C* 302 redit et
 iusti suspendunt *A* profetae *G* 305 na'/cta (n. *eras.*) *G* 307 pinna]
 penna *A* 309 tolit *G* 310 ac] & *A* ignis *A* 311 vii. *C* 312 pae-
 lagus *G* q. *C* labas *G* 313 reddit *G* 314 sescentus *G* 315 uatis *o*
 316 die *C*

- uisa aperire procul montes ac uoluere fumum,
 (7 20) quos super undarat ter quas pontus in ulnas:
 14 decurso iam mense dehinc cum trina secundo
 320 lumina restarent, toto iam libera fluctu
 terra fuit propriumque ostendit laeta uirorem.
 4 ergo ubi nudatis consedit montibus arca,
 Araratum qui nomen habent sermone uetusto,
 laxat claustra senex reddens noua semina terrae
 325 20 extruxitque libens sacraria festa tonanti
 atque memor uoti adolet dum altaria flammis, 324
 21 hostia digna fuit, mites dum gignit odores, Exod. 1—54
 qui dominum coram laetis cum flatibus halant. Pitr.
 tum, ne consimili pereat discrimine terra, 5
 330 diluuium dominus uentura in tempora tollit,
 festinos menses et tempora mobilis anni
 22 inrequieta iubens consuetos uoluere cursus;
 9 13 sed croceum tantum curuandum in nubibus arcum,
 14 candida cum sudo praerorant sidera nimbo. 10
 335 prosequitur uatem domini benedictio mitem,
 9 1 scilicet ut cunctis, quae tellus et mare gignit,
 imperitet fidus, cum sint subiecta regenti;
 admonitus pecudum carnes discernere mensis,
 4 quae non laxato uitam liquere cruore: 15
 340 idcirco quoniam multis haec indita mens est.
 5 „Ast homo si ferro fuerit uel dente ferino
 perditus, inquiram,“ dixit, „qui talia faxunt;
 6 similibus dant colla modis fusura cruorem.“
 19 diuidit hinc dominus placiti mox pignora uatis 20
 345 fecundasque iubet discretim sumere terras,
 ut uacuum denso complerent germine mundum.

319 decurso iam mens edehinc A secundo C secundo A secceindo G
 320 restaurent C 322 nudatis] undatis G 323 araracum ω corr. p
 324 reddens om. G uu. 325—378 desunt G 325 extruxit A 326 ad- 325—378 AC
 que C 328 alant AC corr. π 329 consimile A terrae A 337 im-
 peret et A 338 pecodum carnem A 342 dicit A faxunt] AC 344
 placidi A 346 complerent A

- 20 accipit hoc meritum domino donante propheta,
vitis ut inuentor delibet candida uina.
- 21 quem propere expletum cyathis somnoque grauatum 25
- 350 22 derisit Chamus, de quo Channana iuuentus
nascitur et proceris dixit de nomine gentem,
fratribus ostentans nudatum membra parentem.
- 23 qui pariles pietate tegunt uelantque iacentem:
tergoribus studio iunctis dum lumina uertunt, 30
- 355 24 sopitum gessere senem, nec turpia dictu
membra uident, tenero flectentes colla pudore.
- 25 id pietatis opus postquam iam mente serena
cognouit uates, grassatum damnat in aeuum,
germanis faciens ut sit postremus et acro 35
- 360 26 subditus imperio fortesque exterritus oret.
- 27 inde senex functus nongentos transit in annos,
quinq̄ies et denos, ut legis formula cauit.
cuius progenies, properat dum ducere muros,
condidit eximias uastis suspectibus urbes. 40
- 365 28 dumque operi instantes certatim moenia condunt,
- 10 4 nominibus signant Tharsum Citiumque Rodumque,
exstantes portis, fluctu quas adluit aequor.
- 15 Channanus hinc nomen habet, hinc Sidona surgit,
- 16 inde Iebusaeus, Cethaeo adiunctus Amorrus, 45
- 370 17 Gergessus ueget, Euaeus, Arucus, Asennus,
18 Samarus, Aradius Orusque, et moenia quisquis
19 Gaza colit, Gomorra quibus Sodomaque iugantur
atque Adama et Sebona, quis iunctim Lasa cohaeret.

349 cyatis *C* cratis *A* sompno *C* 350 channana *A* canana *C* iuen-
tus *C* 351 properis *C* dicit *A* 354 studia *C* 358 uatis *AC* gra-
satum dampnat *C* 359 et acro *A* et acri π aetati *C* 360 fortes|
forti *A* 361 in annos| in *om.* *C* 364 uastis| latis *A* 367 abluit
AC corr. *p* 368 cannanus *C* hic *utrobique* *C* sidonia *A* 369 iebu-
seus *A* lebussus *C* cetheo *C* cetheo *A* amorreus *A* 370 gergessus *C*
gergeseus *A* eueus *AC* amennus *AC* corr. *p* 371 samarus *A* sā-
marus *C* 372 iugantur *C* 373 adque *C* iuncti malasa *A* cohaeret *C*
coercet *A*

- 375 30 quin etiam et Massam faciunt similemque Sopheram 50
 celsiugum et collem, nimbosas qui leuat arces,
 qua primum albetis prorumpit flamma diei.
 8 corpore de quorum Nembrodus nascitur, acro
 9 venatu adsuetus et membris grandibus exstans 54
 atque deum gaudens contra se attollere sanctum,
 380 heroum de more ferox, quos ardua ceruix 325
 immensumque caput sublimes tollit in auras.
 10 hic Babylona locat Orichamque Archata et Acallam
 11 Sinnacheros inter saltus; Assura deinde
 condit et eximiam tectis Nineua locauit 330
 385 12 et Robotham, Calchamque dehinc, Dasemata quarum
 distinguit saltus medioque in limite surgit.
 11 Dumque alacres certant et nomina moenibus indunt,
 1 in campum ueniunt Sennarum nomine dictum,
 4 molitique cauas ad sidera tollere turres 385
 390 3 non calcem faciunt, qua saxa inserta ligantur,
 sed lateres testa lutei fornace coquuntur,
 4 ut prius immensis fulgerent moenia tectis,
 quam noua discretas faceret migratio gentes.
 8 bitumen pro calce fuit, quod uellere molli 340
 395 ducitur et lento constringit corpore cautes.
 1.6 namque penes cunctos sermonis conscia lingua
 per similes fatus et ciuica uerba locuta est.

374 et Massam π et sam CA, post sam spatium uacuum trium uel
 quattuor litterarum A soferam AC 375 leuit A 377 nēbrodus C ne-
 brodus A acro A acri C 379 adque G gaudens deum C attollere G 379-1183
 380 ferox] foret G 381 immensum G capud G tollit p tollet AG ACG
 tollat C 382 babilona locat AC babylon colocat (co ex cu uel ca) G
 oricham G orycam C origam A et archata (arcata C) acalam (acalla CG) ω
 et transpos. p 383 sinnacherus AC synnacheros G 384 condidit et C
 ninneua C nineueua G nineua A 385 robotam G robtham A robtam C
 calcam C dehinc] dein hinc G 387 nomina] nōa C menibus C 388 sena-
 rum G 389 molliti A ad siderato tollere C 391 testa C luteis A
 coquuntur G 393 quas G noua cum spatio trium uel quattuor lit-
 terarum uacuo A nouas CG faceret] trans A 396 sermones consona G
 397 factus C

- 7 denique descendit dominus et moenia uidit,
 praecipiens uarias raptim prorumpere uoces
 400 diuersosque sonos. quis gentes quaeque locuntur.
 8 illicet impletur positis cultoribus orbis
 9 diuiduusque locus mox est Confusio dictus.
 31 Hos sequitur, domino multum qui credidit, Abram.
 quem genuit prisco de nomine Thara uocatus.
 405 iungitur et Lothus iuncto de sanguine frater.
 29 hi cum iam ualidi fierent pubentibus annis,
 coniugium iunxere sibi: Lod foedere Melchae
 gaudet, et Abramo ditescit coniuge Sarra,
 30 quae tamen ad senium duxit sine pignore uitam.
 410 31 hos Thara sollicite Chaldaeo de grege dempsit,
 dum Channana placent frondosis collibus arua.
 12 sed deus, electi qui sensum nosceret Abrae,
 1 imperat, ut sedes alia regione capessat:
 „Heia age, festinans patriis te dimoue terris
 415 cognatasque domus et limina sueta relinque;
 2 nam procerem immensae faciam te iam fore gentis.
 3 insuper his addam, ut, te quicumque malignis
 uulnerat eloquiis, domini maledictus ab ore
 tristitia quaeque ferat; at qui sermone benigno
 420 commoda denarrat. sit laeto grandior actu.“
 6 mutantur sedes, Sychemis castra locantur,
 7 quae dominus uati longum despondit in aeuum.
 illic deproperans sacratas suscitatur aras:

398 descendit CG 399 praecepit A 400 diuersusque sonus (sonos *ut uid.*
corr. m. pr.) G post quis *spatium uacuum trium litt.* A 401 Illicet AC
 403 qui multum A 404 tharra A 405 lotus C 406 hii C 407 lodh A
 melche AC melciae G 408 abram odescit G 409 ducit A uita G
 410 caldeo A demsit AG dépsit C 411 channana C chananna A cha-
 nana G 414 heia A heiet C hei G demoue AC 415 domus ω domos
Marten. lemina G relinque] linque G 416 proceres C immensae] AC
 telam fore C 417 malignus A 418 eloquis G¹ 419 tristitia C¹G at qui]
 ad qui G adq: C 420 sit C fit A poscit G laeto p laetus et A'
 laetos et G actu C astu AG 421 sychemis C sychemis G sichemis A
 casta locuntur A 422 dispondet C despondet *Mayor*

- 8 conscendens montem, fractas qui respuit undas 370
 425 et rubicunda tumens prospectat lumina solis, ...
 hic etiam positus fundatur molibus altar
 9 oraturque deus, sola cum deinde per arua
 uates agit, qua terra iacet disiuncta colonis;
 10 quae dum perpetuo uenis sitientibus aret, 375
 430 incussit ieiuna famem, cui cura cohaeret.
 hoc fecunda metu Nilotica rura petuntur.
 11 et quia conspicuo canderet corpore Sarra,
 12 mandatur nullo nuptam se dicere uinclo,
 13 sed fore germanam, ne fors inmanibus ausis 380
 435 effrenis turbae zelum noxale marito
 gigneret atque aemulum tristis riuallis haberet.
 14 hunc mirata quidem uenientem turba Canopi,
 omnimodis Sarram cupido de lumine lustrat.
 15 atque ubi per proceres laudata et tradita regi est, 385
 440 16 dulcibus accipitur uotis uerbisque propheta.
 17 non tamen inpositum uoluit rex aetheris illi;
 nam multis magnisque simul terroribus actum
 proturbat regem, noxalis qui reus ausi
 18 19 obiurgat procerem, germanam cur magis esse 390
 445 dixerit uxorem falsoque inluserit astu.
 20 inde iubet laetum nuptam deducere secum,
 armenti et quidquid patriis adduxerat oris.
 16 namque deus seruo semper concordia fanti
 ingentes census et maxima quaeque dicarat. 395
 450 13 1.5 accipit et Lodus, quaecumque aduexerat illic,
 et reduces patrias tandem sistuntur ad oras.

424 respicit (*sed marg. al. respuit*) A 425 sumens A excidit uersus
 426 huc C positus A possititis G 427 oratus A 428 uatis CG uastis A qua]
 quae G iacit A 429 sentientibus G aret Arcualus ardet ω 433 uinclo]
 cunclo C 434 germanum A inmanibus] A 436 adque C 437 mirat C
 438 sarram A sarra CG 440 profeta G 441 non tā enī posita
 inuoluit C ille A 443 noxialis G 445 falsu G astu Martenius
 actu ω 446 loetum C secum] sarram A 447 armenta ω corr. p quic-
 quid AC horis G 448 fanti] facti A 450 adduxerat A 451 horas CG

- atque ibi dum gregibus intercurantibus errant,
 7 pastores pecorum sese certamine pulsant.
 6 pascua quod fetas artarent parua duorum. 400
 455 8 sed pater, indomitas cupiens componere rixas.
 9 optulit, ut frater, quae uellet, sumeret arua.
 10 ille libens paret, Iordanis litora poscens,
 qui fluuius dudum, Nili uice dum tumet undis,
 amne superfuso campos ditabat opimos. 405
 460 12 Channanaea senex uenienti iugera sorte
 accipit et uirides sistit armenta per agros.
 14 sed non perpetuas licitum componere sedes;
 namque pater iussus terram lustrare tuendo.
 flammeus e celsis quam sol utrumque recurrens 410
 465 aspicit aut gemini despectant usque triones,
 15 promissam generi tanto genitore creando,
 16 cuius qui numerum gestit comprehendere fatu,
 stellarum citius turbas uel dicet harenae,
 quas pelagus dubio nonnumquam litore nudat. 415
 470 18 tendit et ad quercum prisco de nomine Mambram
 perpetuoque deo praeclsum dedicat altar.
 14 nec mora. diuiduos postquam concordia fratres
 fecerat optatos componere regna per agros,
 1 consurgunt reges numerosa ex gente quaterni 420
 475 et Sodomam multo pugnaces milite uastant,
 quaternaeque acies bino bis principe fultae
 3 ualle tenus Salsa ferrum per nubila torquent.

455 componere] AG 456 obtulit A 457 iordanis G littora C
 458 tumit G 459 ditat G (unde perditat Martenius) opimus C
 460 channanaea C channanea AG finitur f. 9^u (.Q. I), sequuntur in
 folio 10^r uu. 895 sqq. (Inde irae et lacrimae et q.s.), sed ante f. 10
 extant reliquiae folii cuiusdam excissi. uu. 461 sqq leguntur in f 18^a
 (imo in marg. signato .Q. III) manu secunda scripti. G 462 con-
 ponere] A 463 iusus G 464 an qua ex Vergilio? 466 genitore G
 467 numerum G comprehendere (cō C) AC comprehendere G fatu AC
 factu G 468 dicet p dicit ω arenae G f. harenae (cf. 513) 470 prico G
 473 Facerat obtatos G componere] A 474 numerosa G numero sexa-
 ginta C quaterni] terniqua G 476 quaternae G 477 salsa G falsa AC

	8 quinque fugam capiunt linquentes bella tyranni	
	10 praecipitique fuga frondosis montibus abdunt,	425
480	quod potuit superesse neci; qui nomine uero	
	1.9 dicuntur Ariocha, Dachar, Godolla Gomurus	
	atque etiam pulchris inhians Amarphalus armis.	
	haec inter, quae multa fiunt discrimine belli,	
	12 Lod etiam capitur tota cum stirpe domoque.	430
485	13 quod ubi tristifico narrauit nuntius ore,	
	14 consurgit uates, seruorum de grege multo	
	ter centum famulos, nouies bis auctius addens,	
	ad bellum dux ipse ciet ferrumque retractat.	
	15 nocte super media nil iam metuentibus instat	435
490	uictoresque fugat multosque interficit hostes.	
	16 quin etiam fratrem tanto discrimine demptum	
	accipit et praedam lato trahit agmine secum.	
	17 excipitur laeta Sodomorum laude procorum	
	18 pontificisque dei, sancto qui nobilis actu, —	440
495	Melchisedechus erat, princeps rectorque Salemae —	441
495 ¹	<et benedixit ei> panem uinumque praesentans	—
	20 et decimos fructus Abrami ex munere sumpsit.	—
	21 is petit, ut captos dignetur reddere uictor,	442
	cetera pro meritis belli sub lege laturus.	
	22 23 sed contenta suo uictrix moderamine uirtus	
500	accipit optatum toto pro munere fratrem.	445
	15 1 mox sopita deus inlustrans corda prophetae	

478 quique *A* tyranni *G* 479 fugā *C* 481 arioc hadachar godulla *G*
gomurus *G* gomurrus *A* gomerus *C* 482 adque *G* pulchris *G* inhians
gaudens *A* inhiagaudens *CG* amarphalus *ω* 483 discrimina *A*
486 uatis *AC* 487 famulus *G* autcius *C* 488 retractant *AG* retractorum
G corr. *p* 490 interfecit *C* 491 fratrem *C* demptum *AG* 493 praecorum
C 495 Melchisedechus erat panem uinumque praesentans (tant *G*) *AG*
Melchisedechus erat panem uinumque praesentans Princeps rector quae
salemae *C*: excidit prius hemistichium secundi uersus, posterius autem,
quod restiterat, expulit in libris *AG* alterum prioris uersus hemistichium:
corr. *p* et benedixit ei suppl. Mayor praesentans *C* presentans in
ras. *A* praesentant *G* u. 496 deest *G* decimas *A* Abram *ω* Abramip ex] lex *C*
497 His *C* captus *G*¹ 498 bellis *A* 499 modoramine *G* 501 profetae *G*

- praecipit. ut cuncta uacuet formidine pectus,
quandoquidem inuictae tutus sit tegmine dextrae.
2 ille alacer concessa sibi licentia fatur:
505 „Quid mihi pro tanta praestant tua dona loquella? 450
8 nam coniuncta quatit fessum longaeua senectus,
nec datur emeritum post mortem linquere natum.
et quia nobilibus thalamis mihi germina non sunt,
degener heres erit nobis, quem serua creauit.“
510 4 confirmat uatem dominus, dum talia fatur: 455
„Ne time confidens; seruus tibi non erit heres.
5 nam si nosse ualet numero carentia quisquam
sidera uel totas pelagi percurrere harenas,
is poterit prolem solus numerare putando,
515 quae praestanda tibi est. totus qua tenditur orbis, 460
nasceturque tuo de semine, qui tua cernat
filius atque etiam natus sit regis aeterni:
7 namque ego sum dominus caelorum conditor, et te
auxilio tutum Chaldaea ex gente reduxi.“
520 6 credidit ista senex nec quidquam defore uerbis 465
metitur domini sincero acumine cordis
8 subnixusque rogat, placidis dum supplicat orsis,
signa dei quae mente gerat, quae corde sequatur,
munere pro tanto, quo natum gignat inerti
525 corpore, iam gelidis decursa ob tempora membris. 470
9 admonitus uitulam trimi iam temporis aptat,
coniungens alacrem torua cum fronte iuuenicum,
uerbecem caprumque dehinc hirtamque capellam,
columbas pariles, simili cum turture iunctas.
530 10 corpora mox pecudum gemina in diuortia findit, 475
inlaesas tota dimittens carne uolucres;

503 totus G 505 loquela C 507 meritum A 508 talamis G
509 degener] deger G 510 dum] cum C 511 nec A 512 numero G
514 numerare potando G 515 tutus G 516 hinc f. 19^a m. secunda
scriptum G 517 adque G utque A 519 chaldaea AC 520 quicquam ω
521 sincro G 523 q. corde C 524 mune pro C 525 tempera G
526 atmonibus C iam trimi C 527 coniugens A turua A 528 uer-
becem G berbecem A capram A 530 pecodum A 531 illaesas G

	omnia disponit sacrisque altaribus aptat,	
	11 seque locat propter, sensu uersutus et aure.	
	12 ecce autem prima sub tempora noctis opacae	
535	candida sanctifici terrentur pectora uatis	480
	nigrantesque ruunt confusa luce tenebrae.	
	13 his super attonitus domini solacia sumit.	
	dum noua uenturae praenoscit semina gentis,	
	per uarios casus duro sub rege locandae	
540	Aegypti, cui nomen erit Pharaonis acerbi.	485
	„Namque quater centum dominis subiecta per annos	
	seruiet, ad terras rursus reuocanda feraces;	
	14 ac uice mutata, quae quondam serua tremebat,	
	sceptra reget, ualida gentes uirtute coercens.	
545	15 at tu, cum fuerit metati terminus aevi,	490
	sedibus in patriis functus mandabere busto.	
	16 nam populus infensa sibi de sede reuulsus	
	huc ueniet, domibus ueterum donandus auorum.	
	18 nam qua Niliacis gaudet nunc incola terris	
550	et celer Euphratis Syrorum praenatat orbes,	495
	19 Cenaeos populos Cenezaeosque tenebunt,	
	20 Chedmoneos, Chettos iuncta cum gente Phereza	
	et Raphana, cui manus est Iebusa cohaerens,	
	21 dilectaque sibi pellentur sede Chananni.	
555	quin et Amorraeus, Gergesso extrusus amico,	500
	semianimis possessa dabit uenientibus arua.“	

552 disposuit (l' nit *pr.ss.*) C 535 pectura G 536 Nigantes (Ni ex n
al. c., r om.) G queruunt] quae runt A 537 attunitus G solatia G
538 semine C 539 casus] cursus A 540 aegypti A erit] erat *Arcu-*
ualus faraonis AG acerui A 541 domini G 544 coercens AG
546 sedibi G mandauere C mandere A 547 infessa C tibi *Arcuualus*
reuulsos C 549 niliaces G 550 euftratis ω sirorum AC urbes AC
orbis G¹ orbes G² 551 geneos ω *corr. p* populus G genezeos AG
genezeos C *corr. p* tenebant C 552 Chedmoneos p Chalmoneos ω
chetos C cethosi A chettosque G (que *om. AC*) fereza AG ferezea C
553 raffana AG rafana C iebosaco haerens G iebosa coercens AC
554 pellantur A channani C 555 amorreus AC 556 simianimis CG
possessa] posse (*in marg. pr. m. a*) A

- quae cum sancta dei prompsissent uerba prophetae,
 17 sole sub occiduo clarum dat fulmine signum.
 nam uelut undanti ferueret flamma camino,
 560 caesarum pecudum uisa est delambere carnes. 505
- 16 Interea steriles iam pridem fessa per annos
 2 perdiderat etiam uotum iam Sarra parentis.
 et quia praegelida partum non poneret aluo,
 ad secunda suum coepit lactare maritum
 565 gaudia et inflexum cogit consortia seruae 510
 noscere, quo saltem genitor sit pignore uili.
 3 illicet in thalamos Aegyptia ducitur Agar.
 Ismahelumque nothum fecunda gignit ab aluo.
 4 quae cum seruili dominam contemneret astu.
 570 6 uerberibus duris afflicta et saucia fugit. 515
 7 ac dum uicino tegeret se deuia fonte.
 nuntius aetherio descendit culmine caeli
 9 consultamque prius dominorum mittit ad aedes,
 quin etiam multo gaudentem munere donat.
 575 14 quae quia conspicuo fulgentem lumine sanctum 520
 uiderat, a simili narrauit nomine fontem.
 17 1 iamque nouem denos nouiesque exegerat annos
 Abramus uates, cum se iam iamque parentem
 agnoscit nati magno de munere dandi,
 580 2 testamenta dei cui sunt concordia summi, 525
 4 gentibus innumeris genitor ductorque futurus,
 8 percipiens placidas per grandia tempora sedes.
 5 quin etiam solito de nomine grandior exit.

557 dei *A* deus *CG* promississent *A* promississet *G* promississet *C*
 promisit *uel* prompsisset *A* *ueualus* profectę *C* 558 signo *G* 559 uelud *C*
 561 steriles *G* sterilis *C* sterelis *A* 562 etiam *om.* *C* 563 non] prae *A*
 564 at *C* fecunda *LMueller* lactare] latere *A* 567 illicet *AC* (a)egip-
 tia *AC* adducitur *G* 568 Ismaelum *G* aluo *A* aluc (*sic*) *CG* 569 con-
 temperet *AC* 570 afflicta *C* 571 hac *C* se] per *A* 572 aethereo *C*
 descendit *A* aculmine *C* 576 uiderit *A* a simili *G* a *om.* *AC*
 577 nouiesque *p* nouemque *ω* 578 uatis *ω* se iam *C* 580 sunt] sint *G*
 581 innumeris *G* 582 tempora . . . edes *spatio trium uel quattuor litt.*
relicto A sedes *Martenius* edes *AG* ædes *C* 583 solito *C* solita *A* solido *G*

		dum decus adiectum uocalis littera ducit,	
585	15	et Sara quae fuerat, mandatur Sarra uocari.	530
	20	quin etiam patris Ismahelus pro prece diues, bis senos princeps populos generatque regitque.	
	12.23	post haec gesta senex. cum sol octauus adesset, maribus exhibitis adimit praeputia ferro.	
590		adiungens pariter quoscumque ex plebe seorsa.	535
	17	inde ubi iam tempus promissi muneris instat, soluitur in tremulos uultu crispante cachinnos, dum tacitus secum promissa ingentia uoluit: „Posse deum credes, quidquid non extitit umquam, condere et infractos robur generare per artus?“	540
595	18	1 Scandebat medium iam sol flagrantior axem, magnificusque senex frigus captabat in umbra, 2 cum subito iuuenes pariter tris adfore cernit. 3 sedulus in cunctos unum plus ambit et orat.	
600		ne puerum celeri linquat, dum praeterit, actu	545
	4	pacificusque suae dignetur tegmina quercus atque pedes geminos frigenti ut perluat unda	
	5	ac positos panes mensae dignetur amicae. adnuitur iussaue citus ueneranda facessit.	
605	6	ipse etiam properans sese dat Sarra uideri mensurasque libens ternas ex polline profert, quas dederat tosto cinerum torrere uapore.	550
	7	tum uitululus tumida procuruans cornua fronte deligitur, nullo fuscatus tergora naeue,	
610	8	et modo constricti ponuntur fercula lactis.	555
	9	dumque deum trina positum sub imagine pascit,	

584 adiectus *G* 585 sara *G* sera *C* sacra *A* 586 patris *A* patri *C*
 patria *G* smaelus *G* praece *G* 587 principes *A* 589 matribus *A*
 exhibitis *G* praepotia *G* praeputio *C* 590 adiungens *C* 591 inde iam
 (ubi *om.*) *G* promisi *A* 593 tacitos *G* 594 credes *p* credens *ω* quic-
 quid *AC* exstitit *C* 595 rubor *A* 598 subito *G* tres *C* cernit: *c* *e* *r* *i* *G*
 599 ambet *G* 600 celeri *G* praeterit *AC* 602 frigenti *C* 604 annuitur *C*
 facesset *G* 605 ipsa *A* 606 libans *Martenius* 607 torrere *C* 608 tu-
 mulula *G* fonte *G* 609 delegitur *C* 611 dumque deum (*G* dum dñm *A*

- dulcia sanctificis delibat gaudia dictis:
 „Quid rerum nunc Sarra gerit?“ (namque abdita tectis
 tunc erat) et coeptas iterat lux uera loquellas:
- 615 10 „Euge memor uates. pleno non setius anno 560
 mater erit;“ cum laeta procul sub talia risit
 11 12 femina et annoso desperat corpore partum.
 13 quaeritur haec inter. fuerit quae causa cachinni?
 15 illa negat facili concussam se fore risu,
 620 dum timet et tacito uoluit sub pectore culpam. 565
 16 consurgunt iuuenes parili fulgore decentes
 et Sodomam toto subiectam lumine uisunt.
 17 tum dominus uati nil promptum non fore passus,
 eloquitur. quae causa graues se ducat ad urbes:
- 625 20 „Clamore immodico Sodomaë iunctaeque Gomorraë 570
 21 excitus ueni uerumque inuisere curo,
 ut. quod turba nocens, quod uox horrenda laborat,
 oppida bina simul caelesti ex fulmine flagrent“.
 24 hic trepidus uates famulo sermone poposcit.
 630 noxia qui numerus sanctorum moenia seruet? 575
 quinquies ex denis capiens primordia summae,
 32 a bis quinque uiris cognoscit tegmine forti
 oppressum uitiiis populum uitare ruinam.
- 19 1 illicet ad Sodomam ueniunt duo, Natus et Altor,
 635 hesperus umentum cum iam prorumperet igni. 580
 illic pro foribus Lodus de more sedebat.
 cumque uiros simili lustrasset corpore claros,

626] Mico: Excitus-curo. binancius (i. Venantius) Alchimus

614 ceptas *B* iterat] ita dat *A* loquellas *C*. 615 uatis ω setius *CG*
 sentius *A* serius *Martenius* post *h. u.* spatium trium uel quattuor litt.
 uacuum *A* 617 annosum *A* desperat *AC* deperat *G* 619 concussam
 se] concussa in se *G* risum *G* 620 timit *G* 621 pari *C* 622 lu//mine *G*
 623 promptum *AG* 624 eloquitur passus causa (passus in rasura scrip-
 tum, quae om.) *G* grauis *G*¹ 625 inmodico] *A* ommodico *G* iuctae *G*
 iuncta *A* 626 que] que *C* 628 opida *G* 629 uatis ω 630 sanc-
 torum] sacrata *C* 632 a bis *A* ab his *CG* 634 illicet *C* sodam *A*¹
 humentum *C* umeti *G* ingenti *A* 637 clarus *G*

	2 pronus adoratos consueta ad limina duxit, optantes media potius habitare platea.	
640	3 azyma quos tenui de polline candida pascit. 4 sopitaque dehinc componunt membra cubili. ecce furens tota procurrit turba Gomorrae, seditione truci circumdans atria Lotis, 5 atque uiros poscens tumido dilitigat ore.	585
645	7 ille memor pacis temptat mollire frementes 8 atque etiam natas cupide dementibus offert, ut licito potius luxu peruersa uoluptas aestuet. a simili disiungens turpia sexu. 9 sed nil dicta mouent. franguntur limina ferro.	590
650	ac dum se glomerant, dum fortia claustra reuellunt, 11 lumina saepta sibi piceis gemuere tenebris. 12 his actis, auferre procul sua pignora iussus, 14 inuitat generos sensu torpente negantes. quod tamen adsiduo potuit mens blanda rogare.	595
655	16 eduxit natas coram genetrice sequentes. 30 ac dum progreditur, dum scandit culmina collis oppositi secumque putat, quid deinde sequatur, 26 femina postergum positas dum respicit arces, diriguit speciemque salis pro corpore sumpsit.	600
660	23 ille subit celsae securus tecta Segorae. 24 mox fragor horrissona de sidere fulmina torquet sulpureaeque ruunt olido cum turbine flammae, quae pariter muros atque ardua culmina lambunt. 28 omnibus in cinerem celeri cum labe reuulsis	605
665	27 cernebat rutilo surgentes uertice flammās	610
638 adoratus <i>G</i> ¹ 640 azima <i>AC</i> azym <i>G</i> 641 sopit <i>G</i> con- ponunt] <i>AG</i> 642 gomorrae <i>A</i> 643 lotis <i>C</i> lutis in ras. <i>m</i> ² <i>G</i> lothis <i>A</i> 644 tum,do <i>C</i> post tumido spatium quinque litt. uacuum <i>A</i> 647 lusu <i>Arcualus</i> (coll. u. 829) 648 Estuet <i>CG</i> aestuat <i>A</i> as simili <i>C</i> flā- gruntur (~ al. ss.) <i>A</i> 650 refellunt <i>A</i> reuellant <i>G</i> reuelant <i>C</i> 651 septa ω 655 coram <i>A</i> carā <i>C</i> cara <i>G</i> geneticā <i>C</i> 656 scandet culmine <i>G</i> 657 Ippositi <i>G</i> oppositis <i>C</i> potat <i>G</i> putet <i>A</i> 658 post tergum <i>G</i> posita <i>C</i> 660 segorae <i>A</i> 661 flumina <i>G</i> torquet <i>G</i> ¹ 662 sulphurae <i>G</i> sulphurae <i>C</i> sulforeae <i>A</i> 665 surgente <i>G</i>		

- 29 *eminus Abramus, memori cum pectore tractans*
in uerbis domini numquam se adiungere mendum.
- 30 *nec minus et Lodus tuta conpostus in aula*
solamen tenero natis praestabat amore,
- 670 31 *quae sine coniugibus nequibant edere prolem.* 615
hae, cum perspicerent sublatum germinis usum
maternumque decus solo genitore relicto,
- 32 *conponunt epulas ac promunt uina parenti,*
nescius ut uetitum natarum nosceret usum.
- 675 33 *nec mora, femineis concrescit sarcina fibris* 620
 37 *et parili ambarum uitalia fomite turgent.*
prima creat puerum patrio sermone Moabum,
- 38 *altera disparibus Ammanum nuncupat orsis.*
hic pater Ammorum, genitor Moabitibus ille est.
- 680 20 1 *Interea excedit positus de sedibus Abram* 625
et Gerarum ad terras socia cum coniuge transit.
- 2 *hic Abimelechus cupiens consortia Sarrae*
principis arbitrio (germanam nam fore uates
dixerat eximius, fraudem ne forma pararet
- 685 *coniugis innocuo, riuales dum cauet iras)* 630
 3 *nec tamen eualuit ualidis terroribus actus.*
qui mentem adficiunt, quotiens peruersa libido est:
- nam deus inmisso torsit lictore tyrannum,* 633
qui cum terrifico rupisset somnia uisu, 645
- 690 9 *prosequitur trepidus uatem uix mente reuersa,* 634
cui Sarra sit dicta soror, ceu nulla mariti 635
uincla ligent nuptam, quae sit coniuncta prophetae.
- 12 *ille docet causas seseque a crimine purgat,*

667 mendum] m̄daciū C 668 conpostus A compostus G cōpositus C
 670 ædere C 673 promunt G 676 fomite] sumite G 678 ammo-
 num A 679 ammonum G 680 sidibus G 681 gerarum C gererum G
 generarum A 683 principes (G arbitrii G¹ uatis ω 685 innocui
Arcualus 686 *an* non tamen? enaluit AC ualuit G 687 quoties C
 688 inmisso AC u. 689 post 700 positus G, hoc loco AC sumnia G
 691 cui] cur *Martenius* sacra G mariti] maritu G¹ marito *Martenius*
 692 quae] cum *Martenius* sint G cūunctā C profetae G 693 seseque]
 que om. G

695	mentitus nihilum; patris nam germine creta Sarra fuit, iuncta deducens linea sanguem.	
16	haec ubi constiterant, rector dat mille talenta	640
14	et famulos; his molle pecus armentaque iungit.	
15	iugera quin etiam latos diffusa per agros, dummodo promeritum lenirent dona reatum.	
700	18 namque domus regis admissa piacula pendens,	644
	agmine morborum pariter grassante per omnes,	646
	germina femineis dudum decusserat aluis.	
	17 uerum ubi pacificus uates pro rege poposcit procubus ante deum, promptim se laeta per omnes	
705	reddidit ubertas aluosque impleuit opimas.	650
21	ipse etiam insuetis postrema in tempora uotis	
	2 fit pater, et laeti reputans solacia risus,	
	3 nuncupat Isacum, mandata et numinis alti	
	4 efficit, octauo decerpens lumine tegmen	
710	8 e ueretro, stabilesque uidens iam promere gressus coniunctos inter socia de stirpe propinquos	655
	uescitur et mensis genitor gratatur opimis;	
	7 nam desperatis maior fit gratia uotis.	
	9 iamque puer puero iunctus dum ludit alumno,	
715	compulit ignito matrem turgescere felle,	660
	ut famulam inuisam pariter cum pignore pellat,	—
	11 et tamen inuitus senior, dum maxima iussa	661
	12 obseruat domini, pariter detrusit utrumque.	
	at mulier postquam domini de sede remota est,	
720	14 auia dimoto lustrat secreta recessu.	
	15 iamque panes cunctos uinumque insumpserat omne,	665

694 patris p fratris ω 695 deducens A diducens CG sanguem *Areualus*
696 mille C 698 defusa A 701 grasante C 703 uatis ω
704 promptim CG se laeta] saeta C 705 reddidit G 706 insuetis:
is ex us statim corr. pr. A 707 solacia] ω 708 nominis C 710 gressos CG
711 coniunctus G socia] propria *Martenius* 712 gratatur G gratatur C
713 desperatis A 714 puero] pero G alumno C 715 turgescere G
u. 716 deest G 719 ad G 720 dimuta G recessu AC regressu G
721 iamque] iam *Areualus* uinum] unum A undam . . omnem *Areualus*
insumserat AG

- exanimem lasso suspirans pectore natum ;
 19 31 deuenit ad puteum, cui tum Iuratio nomen
 indiderat, maestoque inpleuit deuia questu :
 725 cum deus adflictae lacrimis trans aethera motus
 confirmat trepidam natoque ingentia dicit 670
 18 regna parata suo, cuius tum clade gemescat.
 19 ilicet inriguo scatebras de gurgite libans
 erigitur natoque simul gaudente laetatur.
 730 20 procedunt pia iussa dei; iam paruulus arcum
 tendere et aligeras coepit torquere sagittas. 675
 22-32 interea uates, ne quid clam forte pararet
 ductor Abimeleclus, conectit foedera pacis.
 25 ut, quia de puteis fuerant certamina mota,
 735 reddita securam firmarent otia uitam.
 27 iuratur placitaeque manent concordia pacis. 680
 33 inde senex curuo terram dum sulcat aratro,
 ingentem laetis compleuit messibus aulam
 sublimemque deum supplex per uota precatus
 740 34 Philistinorum placidus consedit in aruis.
 22 1 in quibus aetherii temptatur numinis orsis, 685
 2 unicus ut natus gladio decumbat ad aram.
 3 nec mora, cum tumidi conscendit culmina collis,
 cornipedem ducens famulis natoque uadentem.
 745 4 tertia iamque die, cum sol candentior axe
 fulgeret medio, totas dum contrahit umbras, 690
 5 dimittit pueros senior natumque capessit,

722 exanimem CG 723 iuratis AC miratio G 724 que] quae Mar-
 temius impleuit AC inpleuit G quaestu AG 727 gemiscat G¹ 728 il-
 licet G (non C) inriguâs catebras C 730 iam] nam C 682 uatis ω
 nequit CG 733 abimelus G 734—736 hi tres uersus desunt A
 735 securam C 736 manet Mayor 737 solcat G post h. u. rasura sex litte-
 rarum pro uoce aratro quae est in AC, apparentque uestigia litterarum
 .rram (terram ?) G 738 mesibus aulam C 739 supplex G praecatus G
 740 Philistinorum G Philist. C 741 aetherii A ? temptatur G nominis G
 742 unicus] Vicinus C 744 cornipedum G f. uadente 745 tertia G
 iamque] iam C dies G 746 dum] cum G¹ (recentior manus corr.)
 747 capessit G

- 6 ut sarmenta gerens, flammaram pabula, collo
scanderet oppositi pariter fastigia collis.
- 750 9 iamque adeo flammis surgentibus altar ad ipsum
sistitur, euinctus manibus posterga retortis. 695
- 10 dumque pater natum properat diffindere cultro,
13 eminus albentem prospectat sedulus agnum,
qui melius fuso compleret sacra cruore.
- 755 23 2 His actis uetulo decedit corpore Sarra.
5 cumque locum busto praestarent pignora Cetus, 700
13 dissensit uates, pretio taxare paratus.
- 15^{sq.} 17 quadringenta dedit sestertia diues Ephrono,
dum sociam duplici gaudet mandare sepulchro.
- 760 nomen Mambra loco ueterum narrauerat aetas.
24 ilicet e famulis quandam, quem uita fidesque 705
2 fecerat insignem, conceptis dicere uerbis
et iurare iubet, dextram dum subdit amicam
- 3 coeclitque femur, nullam de gente Chananna
765 iungendam nato, quoniam de stirpe parentum
4 sit ducenda magis; quae si fortasse resistat, 710
7 mittendum caelo, facile qui molliat iram.
- 10 ille alacris tumidis inponit dona camelis
Assyriamque petit, iam cernens tecta Nachorae.
- 770 12 dumque silens secum domini mandata reuoluit,
15 conspicit eximiam uenientem fonte Rebeccam, 715
18 quae non tarda uiro frigentes porrigit undas
23 inuitatque domum. cuius sit filia, fatur;
22 iungitur hospitio iuuenis, mox munera promitt.
- 775 61 omnibus explicitis uadit nuptura marito.

748 pabula] paula G collos G² ex colli uel collis G¹ 750 ipsum
ad altar C 751 euinctus G euinctis A uox deest C post terga CG
754 cruorem G 756 coetis A 757 uatis ω pretio C 758 qua-
tringenta G quadraginta C sestertia G ephreno (no in mo corr. al.?) G
effremo AC corr. p 759 socia CG 761 illicet C 764 femor A
chanana C 766 si om. G 767 caelu G faciem ω corr. p 768 tu-
midissimponit G inponit] AC camilis G camellis A 769 assiriam A
770 sil/ens (i eras.) G 771 fronte CG 774 hospicio G 775 explectis G

- 62 iamque iter emensos prospectat comminus Isac, 720
 64 quem Rebecca uidens dorso defluxit ab alto
 65 obstipumque caput tenui uelamine condit.
 67 iunguntur taciti dominoque auctore laetantur.
 780 25 7 sed postquam senior centum transcenderat annos.
 septies et denos, largitus munera cunctis 725
 8 decessit, gemini donatus sede sepulchri.
 9.11 interea patrias indeptus filius aedes
 ad puteum degit, fuerat cui Visio nomen.
 785 20 iamque quater denos illic transegerat annos;
 coniuge cum dicta patriam ditauerat aulam: 730
 21 quae cum praecipuo canderet sidere formae,
 infecunda diu nesciuit gaudia matris.
 sed cum sanctifico dominum deposceret ore,
 790 heredem ut iustum coniunx grauidata crearet,
 22 auditur; geminis turgescit feta Rebecca. 735
 quae mirata diu crescentis pondera uentris,
 23 consulit aetherii supplex responsa tonantis
 agnoscitque suo populos in pectore binos
 795 disparibus meritis ad lumina surgere uitae.
 nam qui prima tenet merita primordia lucis. 740
 subditus imperiis agitur seruire minoris.
 24 ergo ubi iam facili gignuntur pignora partu.
 25 corpore puniceo senior se promit ad auras,
 800 nigrantes toto consertus corpore saetas.
 quem pater Esau placito de nomine dixit. 745
 post, fraterna tenens manibus calcaria pressis,
 nascitur insigni praediues mente Iacobus.
 27 lustrabat senior uacuos uenatibus agros,

776 iamque *G* iam *AC* itere *G* prospecta *G* 777 refluxit *G*
 778 capud *C* 779 tari// *A* 781 cunctus (*m*³ *corr.*) *G* 782 se-
 pulchro *A* 785 Iiaq *C* 786 conducta *AC* cum dicta *G* 787 sidere *C*
 formae] pomae *G* 788 infoecunda *C*? 789 deposcerat *C* 790 con-
 iux *AG* 791 foeta *C* 793 subplix *G* 800 consertus *A* con-
 sertas *CG* corporis a&as *C* aetas *A* 801 placido *A* 802 praessis *G*
 803 iacobus *G*

805	bucina raucisono dum conplet saxa tremore. ast alius, blandi conseruans pectoris acta, gaudebat patriis inlaesus uiuere tectis.	750
28	maiozem genitor tenero palpabat amore, ast alium toto mulcebat pectore mater.	
810	29 qui cum Niliacam lentem soluisset in unda, conpositos fratrem nitentem sumere pastus 30 perpulit, ut primos sibimet deferret honores.	755
26	1 haec inter malesuada fames et prima malorum compulit a patriis uatem discedere terris.	
815	Philistina petit rura, mox Gargara transit, Abimelecha suo quae tum sub iure tenebat. 2 incedens claro dominum cum lumine uidit arguentem dictis, adeat ne regna Canopi, sed teneat solum, dominus quod praestitit. aruum.	760
820	3 „Nam licet ignotos inter uideare morari, attamen inmensum genitor mansurus in orbem 4 semine multiplici gaudebis crescere gentes, testamenta mei sument quae maxima uerbi.“ 6 illicet in Geraris socia cum coniuge degens,	765
825	7 germanam potius paterno edisserit actu, ne commota leui cupidine turba Philistim coniugium uatis correptis tolleret armis. 8 at rex, dum patula lustrat secreta fenestra, ludentem niuea cernit cum coniuge uatem,	770
830	10 conubiumque uidens cunctos sub lege coercet, 11 ne sociam quisquam temptet raptare prophetae. 12 iamque famem dudum patriis qui fugerat oris,	775

805 conplet] *AC* 807 inlaesus *AC* tectus *G*¹ 809 toto] tot *C*
 810 niliacam] nihil iam *G* 811 conpositos] *AC* nidentem *G* 812 pri-
 mus *G* 813 malasuada *A* famis *ω* 814 compulit] *G*¹ *A* a] e *C*
 uates *G* descende// *A* 815 filistina *CG* Gargara] immo Gerara *cf.* 824
 816 amimelechau suo *G* 818 nē *A* 821 attamen *G* 822 mul-
 tiplic *C* 823 quae] q. *C* 824 illicet *C* 825 fraterno *A* 826 nē *A*
 filistim *A* filisti *CG* 828 ad rex *G* 830 coercit *G* 831 profetae *G*
 832 horis *CG*

- hordea mollitae dum spargit credita terrae,
centenos laeto carpsit de caespite fructus.
- 835 13 nec minus interea placido ditescit in actu
14 multimodas inter pecudes terramque feracem. 780
continuo infelix torquet dum pectora, liuor
15 inriguos turbat puteos atque aggere conplet,
ut procul abscedens possessos linqueret agros.
- 840 17 euitans igitur tumidae discrimina rixae,
discessit mansitque diu conualle Gerarum, 781
18 et cum sollicito puteos dimitteret actu,
19 inuenit gelidas scatebroso e fomite lymphas.
20 exceptusque dolo pastorum deserit iras
- 845 inuisosque locos Litis de nomine signat.
21 promouet inde gradum rursusque egesta profundo 790
terra cauo gelidos in lucem protulit amnes.
et quia mordaci fuerat certamine trusus,
compellat meritis liuentia pectora dictis
- 850 22 ac, postquam tetricas fregit pax aurea lites,
nomen Habundantis studuit transcribere terrae. 791
dumque sagax mutat celeri noua gramina passu,
23 deuenit ad colles, quibus est Iuratio nomen.
24 illic perspicuo dominum cum lumine cernit,
- 855 tempore quo medios euoluunt sidera cursus,
admonitus tristes e pectore trudere motus, 80
inuicto tutante deo per bella, per hostes.
excitus gelidos post somnum colligit artus
25 et uenerans structa dominum mox supplicat ara.

833 hordea *Martenius* horrea ω molliate C 834 carpsit A ce-
spite AC cepide G 836 multimodos C 838 irriguos L conplet] A
839 possessos CG pos ses A liquerat A 841 gerarum] gesarae G
842 puteus G 843 e ex i G om. A uomite A lymphas C lymfas AG
844 exceptas dolo A 845 inuisos ω inausos *Martenii* ed. 846 aegesta A
profunda C 847 lucem A luce CG ampnes C 849 compellat] AC
850 tetricas] trificas C litis G 851 habundanti G transscribere A
855 medio uoluunt (ē al. ss.) G sydera C 856 ē G 857 inuicto C
inuincto AG 858 exitus G sompnus C 859 domino] d, s C dominem A

- 860 26 interea reges ueniunt Abimelus et Ozas,
Phicolo comitante simul ferrumque gerente, 805
28 ut, quia pacifico uellet se adiungere uati,
neceteret insertis concordia foedera dextris.
30 excipitur placide mensaque expletus eadem
865 31 optatam reuehit posito discrimine pacem.
27 hinc inter medios surgit discordia fratres; 810
namque pater longo iamdudum grandior aeuo,
amissum cum sole diem oculosque sepultos
mente ferens placida mortemque instare recordans,
870 maiorem natum, pietas quem sola uidebat,
3 inpellit, sumat pharetram celeresque sagittas, 815
exhibeatque sibi carnes de more ferinas,
4 sumpturus patriae confestim munera linguae.
5-8 id Rebecca uidens carum dat scire Iacobum,
875 9 compellens, geminos ut promptim deferat haedos
ac pro fratre uago studeat mactare parenti. 820
11 et, ne forte dolos nudaret corpore leui,
16 pellibus obtegatur, hirsutum quae fore praestent,
15 fraternaue toga praeuelans pectus et artus,
880 19 optulit indeptas uelut in uenatibus escas.
21 nec tamen occuluit penitus praenuntia corda. 825
22 namque senex, iuuenem totum dum dextera lustrat,
noscitat Esaum saetis, sed uoce Iacobum.
25 ac postquam compressa famas dimotaue mensa est,
885 26 admonet, ut propius sese sistatque locetque.
27 ille ubi demisso successit uertice dextrae, 830

860 abimelus *A* abemilus *G* amelius *C* et Ozas] Ochozas *p* 861 ficolo *ω*
863 neceterit *A* federa *C* 864 que *om. C* 866 hinc *p* hic *Mayor* haec *ω*
868 die *G* 869 placida *G* 871 inpellit] *AC* faretram *ω* 873 sumpturus *A*
874 arum *G* iacob *A* 875 promptim *A* promptim *CG* hedos *AG*
876 studiat *G* mutare *A* parente *G*¹ 878 quae] *q. C* 880 uelut in *AC*
ueluti (in *om.*) *G* aescas *C* 881 paenitus *G* 882 senex *AC* senes *G*
senis *Martenius* 883 noscit at *G* nosciat *A* esaum *C* setis *A* 884 con-
pressa] *A* compraessa *G* famis *ω* 885 atmonit *C* post propius *spatium*
duarum litt. uacuum A sésé *AC* 886 illi *G*¹ dimisso *ACG*² de-
misso *G*¹ demissa *Martenius*

- candida sanctiloqui percepit dicta parentis,
 oscula dum pressis delibat dulcia labris.
 nam post optata longae commercia uitae
- 890 29 anterior frater minimo seruire iubetur.
 30 interea Esaus, longis discursibus actus, 835
 uiscera iam saturo portabat capta parenti.
 37 et licet officio multum placuisset et actu.
 intercepta tamen non quiuisset sumere dona.
- 895 41 inde irae et lacrimae et fraus quaesita nocendi:
 42 quam Rebecca uidens fraterno in pectore prodit 840
 43 Iacobumque monet cognatas uisere Carras
 Labanumque suae germanum quaerere matris,
 44 donec longa dies conceptas mitiget iras.
- 900 28 1 iungitur et matris monitis sententia uatis,
 dum tranquilla docens natum communiter ornat: 845
 „Ne pete conubium, iuuenis, de gente Chananna,
 sed memor eloquiis cari genitoris adhaere.
 2 est locus Assyriis, gemino qui cingitur amne.
- 905 (10) hic pater est matris nobis Bathuelus amicus
 Labanusque gener, totis qui praedia Carris 850
 laeta tenet natasque fouet pubentibus annis.
 illa tibi coniunx, moneo, de stirpe petatur,
 quae genus egregium nostro de sanguine ducit.*
- 910 5 10 at iuuenis, monitis gaudens seruire paternis,
 egreditur linquens patriam multoque labore 855
 11 defessus dulci declinat lumina somno.

892] Mico: Viscera—parent. Ouidius

887 percipit C 888 praessis G pses C delibans A 891 intere C
 Esaus] sans G 892 uiscer& C satoro G parent Mico 895 indie A
 inde et C irae AC ira G fraus est Arealus q.sita C 897 carras
 terras A 899 conceptas C mitiget] mitteret G 901 communit et A
 cōmonet et C communiter G 902 p te al. corr. G conouium G¹
 (ou in ub al. corr.) 903 cari] sacri C adhere AC 904 assiriis C
 ampne C 905 bathuelus C batuelus AG 908 coniux AG de stirpe
 moneo C styrpepactatur G 910 ad G 912 defusus G sompno C

- et dum praegelido consternit saxa cubili,
 praeduram fesso subponit uertice caudem.
- 915 12 ac dum securo refouentur membra eopore,
 aspicit intrepidus toto de lumine mentis 860
 haerentem scalam puro trans nubila caelo,
 e gradibus cuius sublimis turba ruebat;
 ast alia e terris superas scandebat ad arces.
- 920 18 ac dum praecipiti uoluuntur corpora casu,
 omnipotens prona spectabat fronte ruentes, 865
 haec super adiungens: „Ego sum rex magnus olympi,
 iampridem dominusque tuus dominusque parentis:
 pelle metus tristes; tellus, cui membra dedisti,
 certa tibi sedes et cunctis te duce natis.
- 925 15 tu nunc perge memor coeptumque haut desere munus. 870
 me duce dimissas iterum remeabis ad urbes.“
 16 illi somnum ingens rumpit pavor ossaque tota
 concutit umentū perfundens membra fluore.
- 930 17 et super haec memorat: „Domus est hic magna
 tonantis
 portaque, quae gemino reserat de cardine caelum. 875
 18 mox lapidem, capiti fuerat qui subditus, unguet
 19 atque Domum domini conpellans indice saxo
 22 promittit decimos daturum se fore fructus.
- 935 29 iamque iter inceptum celerans, qua semita duxit,
 2 peruenit ad puteum, qui uasta per auia solus 880
 molle pecus riguis semper palpauerat undis.
 hic gregibus trinis pastores sole calente
 libabant tenues latices aestumque leuabant;

914 supponit A 915 securo C 917 puro G pure AC 922 manus
 (g m. rec. add.) G olimpi G olympi C olymfi A 924 tristes] praestes G
 925 sedes G¹ C sedis AG² te] et G 926 ceptum AG ceptum C haud
 Arcualus aut G a AC desere] dissere A 927 duce/// (m oras.) G
 929 concutit] Cutit C Concuti tumentū A 930 hic] haec A 931 que om. C
 932 unguet A 933 domini] di C conpellans] AC 935 iamque] Atque C
 qua A quo CG 936 puteum G per auia A in deuia CG 938 hic regibus G
 calenti A 939 astum C

- 940 5 hisque salutatis disquirat singula uates,
6 incolumesque uidet cunctos, quos mente quaerebat. 885
9 haec inter niuea gradiens Rachel a figura
urgebat patrias ad pocula nota bidentes.
10 quam promptim iuuenis fraterno e limine uisam,
945 11 castus in amplexus cognata ad pectora iungit,
10 deuoluens lapidem, putei qui texerat ora, 890
12 seque simul iuncto germanum sanguine pandit.
13 quem procul intuitus sensu gaudente Labanus
aduolat et sueta iuuenem componit in aula.
950 15 nec patitur gratis uatem seruire propinquum
19 proque labore uiri natam despondet amanti. 895
20 ergo ubi mercedem septenis traxerat annis,
21 desponsam thalami deposcit foedere iungi.
23 nec mora, mentito donatur munere Lia,
955 17 luminibus grauidis, primo sed prosata partu.
sed fraudis commenta dolens concepta Iacobus 900
25 uerba canit soceris, frustratus uirgine pacta.
30 rursus in alterius pretium mercede seorsa
perpetitur longae Iacobus munia uitae,
960 percipiens meritam pulsa iam fraude Rachelam.
31 sed deus aetheriae regnator maximus aulae 905
pignore multiplici dempsit dispendia formae.
32 Rubenum nam Lia creat, tum deinde Simonem;
33 34 tertius egregio Leuitis pectore natus
965 possedit domini sacrata altaria nostri.
35 hunc sequitur Iuda, tribui mox inditus auctor. 910

940 uatis ω 941 incolomes AC q.rebat C 943 bibentes G
944 promptim G prumptim A e] tollendum putabat Arcualus limine p
lumine ω 945 castus p castos CG castof A in amplexus (ds al. c. G) CG
complexus (in om.) A 946 desoluens G ore C 949 atuocat C con-
ponit] AG 950 gratias G propinquum A 951 labore/// (m eraso) G
dispondet A dispondit C 952 mercedem AC iam mercedem G septenis G
953 disponsam AC talami G federe C 954 munera G 957 uirgini G
958 praetium G seorsu C 959 Perpetur (et post h. u. duarum litt. spatium
uacuum) A longe CG longaeua A 962 demsit AG 964 le///uitis G
natus: us ex is al. c. G 965 possedet A possidet CG corr. p

- 30 1-8 ast alios partus, utero quos Balla creauit.
scire licet; claros nunc ius est dicere natos.
- 18 post hos Issacharus paritur iam germine quino.
- 970 20 sexta subit proles nomen Zabulonis adepta,
21 nascitur et uirgo germanis congrua Dina. 915
22 tandem sera deus largitur dona Rachelae:
24 aetherias tenerum Iosepum gignit ad auras.
25 ergo ubi iam proles utraque ex coniuge parta est,
975 discessum a soceris et, quae quaesiuerat, orat:
28 qui cum pro meritis mercedem soluere uellent, 920
deponunt animos genero poscente rogati:
31 qui nihil externum cupiens, ditescere sese
muneribus domini solis testatus, abiuit,
980 coniuge percepta tantum contentus utraque,
enitens, ut longa sibi monumenta pararet. 925
37 decerpit uirgas rupto de corpore matrum.
myrtea prima fuit, storaci mox altera dempta est.
tertia uulsa nuci, quo sensim lana colores
985 diuiduos raperet uirgarum perlita suco.
38 nam per stagna pecus properans mersare balantum 980
signauit uario tinctum discrimine fuci,
31 8 inuidiam propter, uariam quia dixerat eius
esse socer mercem, multis quam dempserat annis.
- 990 1 hic cum diuitiis alitus praestaret inemptis,
inuidiam laeui mouit liuore dolentum. 985

967 Castalios *C* alias *Arcualus* partus] nōthos *A* crearet *C* 968 claros
nuntius .ā. (est *G*) dicere natos *CG* non claros nunti edicere natos *A*
969 issacharus *A* issaccharus *G* isacharus *C* quino *AC* quinto *G*
970 prolis *CG* nomine *CG* 972 largitus *G* 973 iosephum *A*
974 prolis *CG* 975 a] o *C* et quae *Martenius* et *om.* ω quēsui
erat *C* 976 mercede *C* 977 animos *G* animo *AC* 980 percepta *C*
981 monumenta *AC* momenta *G* 983 myrtea] mistea *G*¹ mystea *G*²
demta *G* 984 sinsim *AG* coloris *G*¹ 985 reparet *C* 986 pēcus *C*
987. *an* uarii? suci *G* 989 quem *C* dempserat *A* temperat *C* tem-
serat *G* 990 sic *Mayor* diuitis (post *h. u.* spatium sex litt. uacuum) *A*
alitos ω *corr. p* prestaret *AC* inemtis *AG* 991 leuo ω nōmuit, in *marg.*
mōuit *A* liuore: i ex o? *C*

- 19 dumque socer dirus lanarum uellera tondit,
libertas permissa uiro, qua commoda ferret
omnia et incoctos tosta fornace penates,
995 quos Syrus in patriis credebat numina Carris.
30-34 haec tamen inuolucris cohibebat cauta Rachela, 940
ne pater inuenta puniret crimina noxa.
21 digressus uicto conscendit flumine collem,
quem Galatum indigenae patrio sermone loquuntur.
1000 22 tertia iamque die soceri peruenit ad aures
discensus generi pariter pariterque natarum. 945
23 ilicet auxilium fraterno ex agmine poscit
quaesitumque diu sexto iam lumine nactus,
24 ne noceat, sancto domini terrore uetatur,
1005 30 mitificusque suis, quae credit numina. poscit,
33 et cunctis quaesita locis non cognita maeret. 950
44 postquam depositis rediit pax certa querellis,
46 congeries struitur saxis crescentibus alta,
52 ut locus exstructo maneat munimine testis
1010 ac positus limes litem discerneret agris.
32 2 ecce viae medio uates uidet ardua castra, 955
quae deus astrigero ductat moderamine rector,
indidit et nomen testatus: „Haec deus implet.“
3 interea electos iuuenes praecurrere iussit
1015 5 muneribusque graues, germanum quae iubet uti,
ut reditum placidus tribuat; pacemque petenti 960
6 adnuit ille libens; sociis atque agmine multo
stipatus fratrem contra nil turbidus exit,
cumque quater centum terreret turba uirorum,

u. 992 deest A 993 Vbertas C que cōmode C 994 paenates CG
995 carris] terris A 996 cauta] cantu A 997 noxa CG noxae A
998 degressus A 999 galatum G galatā C galactuen A indignae G
locuntur A 1000 auras in aures pr. corr. G 1002 illicet AC
1008 die A .vi. C nactus A nactōs C nactus G 1005 suis] suo is G
sua is Martenius nomina G 1006 cognita aeret C 1007 quaerellis A
q.relis C 1009 exstructo G 1010 litem] limen G 1011 uatis u
uidet G uidit AC 1012 ducat A 1015 quae] q. G q; A q. C uti]
ut is G 1017 annuit C 1019 terreret] terret G

- 1020 plus species, quam tela nocent famulantibus armis.
discretis igitur gregibus haec prima locauit, 965
quae donata sibi dignetur sumere frater,
9 atque simul flexa dominum ceruice poposcit:
„O deus, inmensi spes et substantia regni,
1025 qui deus es semper genitoris solus auique,
cuius ab exilio faciunt me iussa reuerti, 970
grandia ditato largitus commoda seruo
10 iussisti lenta fluvium transmittere uirga
Iordanemque tuum humili transmittere gressu.
1030 et nunc diuiduis cernis me degere castris,
ut uarios casus gemino munimine uitem. 975
11 eripe me his, inuicte, malis et spicula fratris
infracto placidus quam primum decute ferro,
ne rapidus duro feriat mea pectora telo.“
1035 13-28 ergo ubi composuit socios somnosque petiuit,
24 luctantem superare deum sub nocte laborat; 980
25 femine nam presso stupuit pars corporis illa.
cumque diu uellet membrorum soluere nexus
is, qui pulsarat ualido certamine uatem,
1040 26 praestita dimissum dominus post dona remisit.
28 nomine mutato Iacobus desinit esse, 985
ac „Dominum cernens“ cunctorum dicitur ore,
29 ausus quin etiam domini condiscere nomen,
non potuit, soli quod ius est nosse tonanti.
1045 30 ipse locum Domini compellat nomine uisi,
contigerat cuius sublimes cernere uultus. 990
31 atque ubi se dominus pulsa iam nocte remouit,
egreditur longa sustentans cuspide gressus.

1023 dominum flexa *C* 1024 inmensi] *C* 1025 es semper] esse per *C*
auique] aeniquae *C* auque *G* 1029 humili *A* ilico *CG* gressu (*leuis*
uirgula super u) *C* 1031 uitem] casus *G* (*unde Aeneas*: ut uarios
caueam g. m. casus) 1034 pectora] pignora (*sc. matrem cum filiis*)

Aeneas 1035 composuit] *A* somno *G* sompnos *C* 1037 praesso *AG*
peso *C* 1040 praestita dimissum *CG* praestitit admissum *A* 1045 con-
pellat] *A* 1047 se dominus] sed non *C*

	32	hinc Iudaea memor deuifat mandere neruum,	
1050		qui femur adstrictum rigido munimine fulcit.	
	33	1 iamque uidens fratrem uallatum congrege turma,	995
		3 procuruus prona dominum ceruice salutat:	
		4 congressi multo coniungunt pectora fletu...	
		5 et iam iamque magis uario sermone requirit,	
1055		qui ueniant comitante manu, quae turba sequatur.	
		ille docet, nuptae quo sint genitore creatae,	1000
		diuersique greges qua sint mercede parati.	
		6 confestimque nurus curuo cum poplite fusae	
		admorunt teneros cognata ad basia natos.	
1060	89	at senior praelata pie dum munera uitat,	
		mitificus mulcet concordis pignora uatis	1005
		12 atque libens fratre pariter comitante recurrit,	
		ut uice sermonum sensim sua gesta referrent.	
		13 sed quia lentigrado serpebant agmine fetae,	
1065		subsedit uates gregibus famulisque regendis	
		17 paruaque frondoso posuit mapalia tecto,	1010
		nomine quae fixo placuit uocitare Tabernas.	
		18 deuenit ad Sicimas, quae sunt regione Chananna,	
		mercatus pretio confinis praedia terrae.	
1070	20	atque deum exstructis properans altaribus orat.	
	34	2 illic inprobis Dinam Correuus amatam	1015
		polluit et tenerae praecerpsit uirginis usum	
		19 coniungique uolens soceris praepudia dempsit,	
		grandia dona ferens rapta pro coniuge uati.	1018

1049 iudea *CG* 1051 tgrege *C* cum grege *AG* corr. *p* post 1053 ex-
cidit uersus 1056 genetore *G* 1057 gregis *G*¹ 1058 fussae *C*
1059 atmorunt *C* teneris *G*¹ ad basia] a basi *G* 1060 ad *G* prae-
lata *AC* prolata *G* pie ex pie *al.* *C* 1061 mulcit *C* 1062 fratri *A*
1063 sinsim *G* 1064 lentigradu *AC* serpebaⁿ *t* *G* foetae *C* 1065 uatis *ω*
1066 que *om.* *C* fondoso *G* frondosa *C* mappalia *A* 1068 sichimas *C*
q. *C* chann,na *C* 1069 precio *G* confisus *A* 1070 exstructis *G*
1071 inprobis] *G* inprobis *A* cur reus *A* 1072 pulluit *A* pre-
cepssit *C* 1073 coniungi] coniugium *A* praepudia *G* dempsit *AG*

1075	25	tertia luce dehinc, maius qua uulnera feruent,	1037
	26	oppressus tota pariter cum pube necatur.	1019
	30	natorum ferro doluit haec gesta Iacobus,	1020
		infractum foedus socia cum gente locutus.	
	35	ilicet omnipotens monuit discedere uatem	
1080	1	atque domum fidam Betheli in sede locare.	
	2	festinat paretque deo natosque precatur,	
		ut delubra deum rigido formata metallo	1025
		conminuant niueoque togas sub tegmine sumant.	
	4	ipse deos nullos Terebinthi abscondit in antro	
1085	9	ingentemque uidet dominum depromere sueta	
		uerba sibi uatemque fore se numinis alti	
	12	ditibus in terris, dominus quas uouerat Abrae.	1030
	14	ipse loco nomen posuit saxumque sacrauit,	
		quod uenerans liquido totum perfundit oliuo,	
1090	21	erexitque domum turris sub tecta Gaderae.	
	18	haec inter Rachela, graui confecta dolore,	
		funere facta parens Beniaminum fudit ab aluo.	1035
		namque praeter natos iustis de matribus ortos	1036
		pignora subposita uates genetrice creauit	1038
1095	25	agnouitque libens socio de germine Ballae	
		conspicuum Danem, quem Neptalimus adurget.	1040
	26	ast alios mox Zelpha creat, Gadumque Aserumque.	
	27	optinet hoc etiam, meritis quod defore norat,	
		ut patrios uultus tanta cum prole uideret;	

u. 1075 hoc loco deest in G (legitur post 1093) 1076 oppraessus G
pube] plebe A negatur G¹ 1078 infructum C locatus A 1079 il-
licet CG discedere] descendere G 1080 fidem C fida *Areualus* locaret A
1081 festinet C praecatur C praecator G 1082 furmata G¹ firmata G²
1083 conminuant] A sumant AG² in marg., (in contextu post tegmine
rasura, in qua uestigia litt. sum/n/ apparent) humi C 1084 deos... nollo
(cum spatio uacuo duarum litt.) A ter/ebinti (altero r eraso) G
anthro C 1090 caderae ω (cader/e, a eraso G) corr.p 1092 Beniamin
Areualus 1093 preter AC notos *Martenius* ortos *Areualus* ortus ω
inter 1093 et 1094 legitur u. 1075 in G 1094 subposita ω uatis ω
genitrice C 1095 balae C 1096 neptalimus AC nepthalimus G
1097 zelfa ω /serum (a eraso) G 1098 optinet ω 1099 uederet G

- 1100 ut, qui iam uetula fuerat genetrice creatus,
bis seno insignis posset gaudere nepote. 1045
- 28 ergo ubi iam tandem bis nonaginta per annos
uita fuit proceris et longum ducta per aeuum,
29 soluitur et lasso de corpore candidus exit,
- 1105 uisurus sanctas, quas dat prudentia, sedes,
in quibus astrigero recubans per saecula fulchro 1050
inuitat niueos secura ad gaudia iustos.
- 36 iamque iuuat fratres metatas didere sedes;
7 nam quia non poterant angusto in limite terrae
- 1110 crescentes gregibus multis cohibere colonos,
8 anterior Sirum montem post arua Chananna 1055
accipit et laeta praediues pascua sumpsit.
- 37 1 Chanannaea sequens non linquit regna Iacobus,
ut patrio semper gauderet mens pia ritu.
- 1115 2 illic conspicuos Iosepus suscipit actus,
effulgens inter tanto discrimine fratres, 1060
quanto luna nitet parua inter sidera caeli.
qui cum iam septem decemque adtingeret annos,
seruabat patrias herboso in gramine fetas,
- 1120 3 omnibus incedens natu minor, quos generosis
progeniuit thalamis genitor uel paelice serua. 1065
- 4 et quia conspicuus germana in classe uirobat,
fraternos sensus liuoris frigore mouit.
- 3 hunc pater ex toto complectens stirpe natorum
- 1125 mulcebat tenerum ualida inter corpora fratrum,
quoque magis cunctos inter conspectior esset, 1070
uelabat uario uestis circumflua fuco.
is cum iam teneris domino inseruiret ab annis,

1100 fuerit *A* 1101 bis sino *G* 1106 saecula] *G* fulcro *C* fulchro *A*
pulchro *G* 1107 saecura *C* 1108 dedere *A* 1110 multis *A* multi *C*
multos *G* colonos *C* 1111 syrum *C* post art achannana *C* 1112 sump-
sit *AC* sumit *G* 1113 chanannea *ω* 1115 illico conspicuos *A* iosepus *CG*
iosephus *A* suscepit *G* 1118 iam tum *A* attingeret *C* 1119 foetas *C*
1120 natum *G* 1121 pellice *C* paellice *G* pellice *A* 1124 tota *CG*
complectens] *A* naturum *G* 1128 tenero *C* seruiret *A*

- 5 forte uidet placido sopitus lumina somno
 1130 7 fratribus admixtum sese uincire maniplos,
 dum medias inter distringunt farra nouales, 1075
 atque suum recto sublimem surgere cono,
 quem iuxta prona fratrum ceruice ruebant.
 8 id postquam iuuenis placido sermone retextit,
 1135 commouit trepido pauitancia corda tumultu;
 murmure terrifico regem dominumque loquentes, 1080
 prodebant sceleri secretum defore solum.
 9 quoque magis gemina tristes dirumperet ira,
 10 somnia doctiloquo pandit perspecta parenti,
 1140 omnibus admotis, quos linea sanguinis artat.
 9 namque uidebatur roseum sibi cernere solem 1085
 coniunctamque simul tremulo cum lumine lunam
 hisque decem stellas unamque adsurgere iunctas
 et sibi ceu domino procurua inflectere colla.
 1145 10 haec postquam obliquo genitor cognouerat ore,
 fassus adorandum trepidis mox fratribus esse. 1090
 12 ilicet excedunt iuuenes, gregibusque paternis
 disquirunt laetas per florea gramina ualles;
 14 ad quos missus abit dumisque silentibus errat,
 1150 15 edoctus quodam iuuenum monstrante recessus,
 gramine mutato fratrum quos legerat agmen; 1095
 18 quem procul ut uaria licuit praenoscere ueste,
 20 consilium infaustum linguis discordibus aptant.
 omnibus inuisum constat sententia fratrem
 1155 perdere et extinctum morsu narrare ferarum,
 dum rapidi secum uentoso murmure mussant: 1100
 „Somnia, cernamus, poterunt si pellere letum.“
 21 respuat hoc placidis Rubenus mitior orsis

1129 uidit AC 1130 uincere C 1132 sublimem AC sublimen G
 1134 id om. G 1135 tumultum G 1136 loquentes A loquentes C
 loquentum G 1138 tristes om., spatio uacuo relicto A 1143 unam
 una G 1145 ore] orat C 1147 illicet AC 1149 ad] at C 1154 fra-
 trum: sed um in em corr. pr. G 1155 frarum G 1156 musant C
 1157 loetum C

- 22 frendentesque monet praedurum condere ferrum,
 1160 stagnanti memorans melius mersare palude.
 24 ilicet exuitur nudusque inuoluitur ulua. 1105
 25 haec inter solitus merces mutare Sabaeas
 Ismahelita graui trudebat mole camelos,
 dum properat Arabum messes deferre Canopo.
 1165 26 ergo ubi germani spes est adflicta minoris,
 27 Iudas ait melius Iosepum uendere nummis. 1110
 31 celatur genitor uestemque in sanguine tinctam
 33 perspicuens nulla metitur fraude necatum.
 30.34 discindit manibus uestem Rubenus aduncis
 1170 nigrantesque sibi cilicum circumdat amictus.
 adflictus luctu genitor perquirat amissum, 1115
 36 quem dudum acceptum semiuir Pharaonis habebat,
 auratas solitus mensas onerare tyranni
 lancibus et strepitu magnae gaudere culinae.
 1175 38 27 haec inter Thamara parit, dum gaudia culpae
 laeta placent, geminoque impletur pignore uenter, 1120
 quorum prima puer meruit qui lumina uitae,
 exeruit prompsitque manum, quam femina sollers
 punicea de reste ligat; mox conditur aluo
 1180 29 et uice mutata confestim nascitur alter,
 anteriora tenens, fuerat qui sorte secundus. 1125
 30 hic quoniam fuerat discretus limite quondam,
 Zarae nomen habet, alium dixere Pharetem.

1160 stagnanti] siccata *Arcualus* 1161 illicet *AC* exsuiur *A* in-
 duitur *A* aula *C* 1162 solitus] silitus *G* (*unde* Syricus *Martenius*)
 sabeas *CG* 1163 ismaelida *G* 1165 germano *A* 1166 melius] mu-
 lius *C* iosephum *A* uindere *G* 1168 perspicuens *G* nullam *G*
 1169 discendit *AG*¹ descendit *C* *corr. rec. m. G* Rubenus] immo *Ia-*
cobus (*Rubenus scissis uestibus ad fratres perrexisse antea u. 30*
narratum est). 1170 amictum *G* „uidetur sequens uersus huic prae-
 ponendus esse.“ *Arcualus* 1171 afflictus *C* amisum *C* 1172 si-
 miuir *G* faraonis *ω* 1173 mensus *A* 1174 colinae *G* 1175 inter-*2* *G*
 1176 laeta] quieta *C* 1178 exseruit *G* prompsit *G* promisit *A* promp-
 sit *C* 1180 motata *A* confestim-*2* *G* 1181 interiora *C* 1182 limite]
 lumine *A* 1183 Zare *CG* Zares *A* duxere *G*¹ faretem *ω*

- 39 2 Seruabat domini custodia fida Iosepum,
 1185 non passus durae subiectum uiuere legi.
 antequam nam dictus erus dat cuncta ministro, 1180
 3 nec spe cassa quidem; dominus nam mitis ab alto
 5 omnia, quae iuuenis seruabat, largius auxit.
 nec tamen optinuit Petaphretae inmitis amorem;
 1190 7 nam quia conspicuo fulgerent lumina uultu,
 exorat coitum domina male saucia serui. 1185
 8 sed uitat iam foeda puer seseque recusat
 sacratum culpa immodica pressare cubile.
 femina sed uetitis nequiquam perdita flammis
 1195 explorat molles aditus et tempora captat.
 11 forte domum uacuam solumque ut repperit, instat 1140
 consertumque manu cogit decumbere secum.
 12 exilit ille alacer uestemque a corpore demit
 atque inter dominae geminas dilabitur ulnas.
 1200 14 femina proclamat uiresque a crimine sumit,
 uociferans praedulce decus temerasse pudoris 1145
 fidentem forma iuuenem, dum lubricus aeuo
 feruet et erilem molitur scandere lectum.
 16 quin etiam tristi conpellat uoce maritum
 1205 innocuumque reum placitae uult subdere poenae
 19 20 quae ceu uera putans Iosepum carcere claudit, 1150
 in quo iam regis cohibebat poena ministros.
 21 carceris hunc custos blando mox pectore mulcet
 22 innocuumque uidens commissa ergastula legat.
 1210 40 2 illic forte duo, celsa quos toruus in aula
 condiderat nigro permotus felle tyrannus, 1155
 inclusi poenam trepido sub corde pauebant,

1184—1498 *desunt C* 1187 *spes Arcualus* 1188 *quae iuuenis]* 1184—1498
i post quae ex q. corr. G 1189 *petafretam mitis AG corr. p amorem A* *AG*
amore G 1190 *uultu G* 1192 *foeda: d ex t G* 1194 *ne quiquam A*
nequicquam G 1195 *moles A* 1201 *podoris G* 1208 *aerilem G*
herilem A 1204 *conpellat] A* 1205 *penae G* 1206 *potans G* *clausit A*
claudit G 1209 *conmissa] A* *egastula G* 1210 *quus G* *turuus AG*
 1212 *poena G*

- 4 ac dum sollicitis furantur lumina curis,
 5 somnia uenturis uiderunt nuntia rebus.
 1215 6 hos cum perspicuo lustrasset lumine maestos,
 perquirat causas cogitque occulta fateri. 1160
 9 continuo, qui uina dabat consueta tyranno,
 eloquitur, quae uisa forent sub nocte sopora:
 10 „Cernebam uiridi frondentem palmitē uitē.
 1220 dum serpit nexaque suo de uerbere pendet,
 pampineos inter flexus tris adfore fundos, 1165
 uuaque nectareo pendebat flaua racemo.
 11 inde calix regis. quo mitia pocula libat,
 spumabat tenero, quod pressit dextera. musto.
 1225 quem dominus prompta susceptum palma tenebat.“
 12 omnia tum iuuenis signanter clausa reuelat. 1170
 13 tris fundos tris esse dies, quibus ille secutis
 amissum rursus relegat repetatque fauorem,
 mixturus placido, quae uidit, pocula regi.
 1230 14 „Hoc tantum meritis pro talibus effice,“ dicit,
 „ut, cum sumpta tibi fuerit fiducia fandi, 1175
 dimoueas nostram nullo de crimine poenam.
 15 Hebraea gens dicta mihi. nam uenditus exul
 crimine fraterno seruitum nobilis iui.“
 1235 16 post haec uisa sibi pistorum maximus infit:
 „Vertice trina meo uisus gestare canistra 1180
 regificis dapibus lautoque inpleta paratu,
 17 unguibus innumerae uolucres quae rapta ferebant.“
 18 his dictis sat uera quidem. sed dura loquendo
 1240 19 mactandum duro testatur mox fore ferro
 auulsumque caput figendum in stipite celso, 1185
 quod uolucres toruo discerpant protinus ore. 1186

1216 ocula *G* 1220 nexu *Arcualus* pendit *A* 1221 tres *G*
 1222 racemu *G* 1223 pocula *G* bibit *A* 1224 praessit *G* 1225 promta *A*
 1226 tum] tantum *G* 1229 pocula *G* 1230 dicit *A* dixit *G* 1231 sumta *A*
 1233 aebræa *G* ebræa *A* uinditus *G* 1237 laudo *G* inpleta] *G*
 1239 loquentem *A* loquente *G* corr. *p* 1241 in stipite] in om. *G*
 1242 toruo *A* curuo *G*

- 20 conplentur cuncta, iuuenis quae dixerat, et mox —
 21 22 redditus ille loco, caesus hic corpore trunco est. 1187
- 1245 41 1 interea geminos iam tempora lapsa per annos
 rursus ad eos torquebant sidera cursus,
 somnia cum ductor uidit Niloticus ista: 1190
 namque uidebatur, fluuium dum spectat amoenum,
- 2 corporibus nitidis septem spectare iuuenas,
 1250 tondentes uiridis pubentia gramina ripis;
 3 his alias turpes macie subiungere gressus
 dumque suis pigrae (mirum!) uix ossibus haerent, 1195
 4 eximias patulo sorbebant ore iuuenas.
- 5 somnia iunguntur paribus non dissona causis;
 1255 ecce uidet spicas fecundo e germine septem,
 6 atque alias tenues et farris semine cassas
 (horrendum dictu!) grauidas ceu mandere fruges. 1200
 8 id uisum maestus nequaquam mente coerces,
- sed trepidus cunctos, qui callent, adfore iussit
 1260 disquirens, clausis ~~quae~~ sit sententia rebus.
~~atque~~ ubi consultus tacuit Memphiticus augur,
 9 carcere qui dudum laxatus uina praebebat, 1205
 eloquitur iuuenis sese pandente Iosepo
- 18 amisso rediisse loco sociumque necatum.
- 1265 14 mittuntur propere, uatem qui crimine toto
 exutum turpi celeres de fornice tollant
 informesque genas et crines carcere pastos 1210
 tondentes prisca facerent reuirescere forma.
- 25 ergo probus dictis consultus talia reddit
 1270 26 atque docet uaccas annorum nuntias esse,
 27 atque leues spicas septenos disserit orbes.
 namque ita digestis uentura insignia formis, 1215

u. 1243 adest AG, neglexit Martenius 1245 iam] in A 1247 uidit om.
 spatio uacuo relicto A niloticus A 1250 tondentes: o ex u corr. G uiridis A
 uiridi G pupentia G ripis A ripa G 1251 macies G 1257 grauides A
 1258 coerces G¹ coerces G² 1261 memphiticus G 1262 praebebat G¹
 1265 toto G tanto A 1266 celeris G 1267 genes A carpere pastus A
 1268 reuiriscere G 1272 de gestis AG corr. Arcualus insinsignia G

- 29 ut septem fecunda satis sit terra per annos,
 30 atque famem diram parili cum tempore signat,
 1275 quis penitus tellus sitientibus arida uenis
 pallida puluereo consumat gramina sulco.
 32 nam quae duplicibus iunguntur somnia uisis, 1220
 certa deus iuncto mandat constare tonante.
 33 „Quinpotius dum tempus adest, dum cura medendi est,
 1280 elige de cunctis procerem, qui praescius horum
 34 iudicibus positis totam sublimis Aegyptum
 temperet et quintas quacumque ex messe reposcat, 1225
 35 ut quae prima datur fecundis copia terris,
 36 sustineat steriles consumptis frugibus annos.“
 1285 37 accipitur plausu procerum sententia uatis.
 39 ipse etiam tandem sedato pectore rector
 uera renarrantem celso sublimat honore 1230
 41 praefectumque iubet totas se ferre per urbes.
 42 inde anulo digitum uatis fulgente coronat,
 1290 byssina mox croceo circumdat pallia peplo,
 flexilis induitur per collum circulus auri
 43 atque nouus rector curru sublimior extat 1235
 clamosusque praeco terrorem iudicis auget.
 45 quin etiam legitur coniunx, cui nomen Asennēs,
 1295 quam genuit claro Petaphras <de> stemmate uates,
 50 ex qua confestim genitor fit pignore bino.
 51 52 dicitur anterior Manasses, iunior Ephrem. 1240
 47 exigit <hinc> uates suggestu nobilis alto,

1290] Mico: Bissina—peplo. Prosper.

1274 signat A gignat G 1275 paenitus G setientibus G 1276 gramine G 1277 namquae A namque G 1278 iuncto G cuncto A
 1280 elege A 1281 egiptum A 1282 quintos A 1283 utque A
 datus A 1284 sustineat A ius teneat G steriles G consumptis A
 1290 bissina AG Mico 1292 exstat A 1293 preco A 1294 legitur
 om. nulla lacuna A coniux AG 1295 petafra AG de add. p om. AG
 uatis G fratris A 1297 manases G effrem A 1298 exigit cum spatio
 duarum litt. uacuo A exigit G hinc add. p om. AG uatis AG

- 1300 quidquid uix potuit ieiunum adsumere tempus,
 horrea plena tenens, ut cum res posceret uti,
 proferret cunctis poscentibus abdita farra.
- 54 post ubi dira fames totum diffusa per orbem 1245
 cogebat trepidos, poterat quod mandier, esse,
 55 conclamat populus regemque efflagitat escas.
- 1305 ille iubet procerem maestis dare farra Iosepum
 56 57 parentem monitis: cunctos qui expleuit ouantes.
- 42 Interea Iacobus, flecto iam funere nati, 1250
 3 bis quinos iuuenes numeroso e germine mittit,
 qui longinqua (sibi) pretio frumenta pararent:
- 1310 4 ac minimum cunctis Beniaminum non sinit ire,
 inualidus durum nequeat ne ferre laborem.
 5 atque ubi iam Phariae peruentum ad moenia
 terrae est, 1255
- 6 submissi petiere solum fratremque salutant,
 mirantes celsa sublimem sede sedentem,
- 1315 8 nec tamen agnoscunt longo post tempore uisum.
 7 quos ubi perspexit memori cum mente propheta,
 increpat et multa proterret uoce pauentes, 1260
 9 scitatum uenisse ferens, quae copia frugum
 quique uiri pingues teneant moderamine terras.
- 1320 11 adlegant nescire dolos seseque fatentur
 13 bis senos quondam fratres genitore sub uno
 conspicuam tenuisse domum; his omnibus unum 1265
 postremum natu patrios seruare labores,
 ast alium celebri iam pridem defore leto.
- 1325 10 se diram uitare famem terramque Chanannam

1299 quicquid *A* adsumere *AG* „forte absumere, sed uidetur deesse aliquis uersus ad sententiam exprimendam“. *Areualus* 1300 ut tum reposceret *AG* corr. *Martenius* 1302 famis *AG* 1306 qui *Mayor* que *AG* 1307 iacob *A* fletu *G* 1309 sibi *Martenius*, om. *spatio trium uel quattuor litt. uacuo relicto A nulla lacuna G* praetio *G* 1310 ac] at *Martenius* benaminum *G* 1312 fariae *AG* 1314 sublimem *A* sublimem *G* 1316 profeta *G* 1319 quine *G* modoramine *G* 1321 genetore *G* 1322 his] ex his *susp.* *Areualus* 1324 celibri *G* celeri *A* laeto *A* 1325 se] sed *A* channanam *G*

- exosos, tenui damnantem semina fetu,
 poscere uenales species licitataque farra. 1270
- 16 eloquitur uates, rectoris nomine iurans
 15 claudendos dura iuuenes custodia, donec
 1330 germanum exhibeant, genitor quem mitis habebat.
 17 nectuntur trina pariter sub cura tuentum
 18 19 laxatique dehinc unum liquere tenendum. 1275
 21 nec minus occulto rumpentes corda dolore
 commemorant, quam iusta sibi discrimina surgant,
 1335 quod fratrem inmeritum uetito transcribere pacto
 conisi sero poenas sub iudice pendant.
 22 ingrauat haec dictis Rubenus uera renarrans, 1280
 ac scelus immensum sese nolente peractum.
 24 flectitur his uates germana et iurgia noscens
 1340 luminibus tacitis conuersus flebile plangit.
 25 haec inter media fratrum Symeona corona
 accipitur, fidus cunctis obeuntibus obses. 1285
 26 tum petita sibi iuuenes frumenta capessunt
 inuentoque graues urgentur pondere muli.
 1345 27 iamque uiae medio, dum soluit uincula sacci,
 fratribus inuentos quidam dat uisere nummos.
 id cuncti faciunt, pretio mox deinde reperto 1290
 mirantes summo procerem certamine laudant.
 29 iamque adeo patriae subeuntes limina sedis
 1350 gratatur reduces genitor unumque requirit.
 omnia cognoscens nummosque et dona capessit,

1326 exosus *A* post *h. u. spatium trium uel quattuor litt. uacuum A*
 fetu *p* fotu *G* fatu *A* 1328 uatis *G* 1329 duro *A* 1330 genitor *G*
 1332 tenendum] tuendum *A* 1334 surgunt *G* 1335 inmeritum] *A*
 uetito] uendito *A* transcribere *A* pactu *A* pace *G* 1336 post conisi
spatium uacuum sex litt. A 1337 ingrabat *A* 1338 ac *A* a *G* nol-
 lente *G* 1339 uatis *AG* 1340 fleuille planget *G* 1341 symeona
 (*e ex i corr.*) *G* simoena *A* 1342 obeuntibus *A* rediuntibus *G* 1343 ca-
 pissunt *AG* 1344 inuento *A* imento *G* immenso *Martenius* 1347 precio *G*
 praetio *A* 1348 summo *A* suumó *G* procerem *A* procere *G* 1349 limina]
 lumina *A* 1350 requirret *G* 1351 capissit *A* capisset *G*

- 36 conquestus grauiter alium iam defore natum. 1295
 (43 2) accisi cum deinde cibi aduectaque farra
 cogebant rursus pretiis alimenta parare;
 1355 sed reuocare gradum Memphis mens non erat ulli,
 ni minimum fratrem secum pater ire iuberet.
 37 quem cum plura gemens nollet dimittere quoquam, 1300
 Rubenus fido germanum postulat ore,
 securus gemina committens pignora patri.
 1360 43 3 5 prosequitur Iudas sese nec posse reuerti
 proclamat, rigidi testatus uerba Iosepi.
 11 haec ubi grandaeus genitor iam mitior hausit, 1305
 13 14 dat iuuenem, largo perfundens flumine uultum.
 15 11 illi abeunt secumque uehant leue olentia tura,
 1365 incensum et guttam iungentes cum terebintho,
 inter odoratos portantes mella uapores,
 12 et geminum pretium, consertus ne foret error, 1310
 condita quod clausis fuerant nomismata saccis.
 16 quos ubi conspicua uidit Iosepus in aula,
 1370 imperat, ut laeta celebrent conuiuia secum.
 18 mussantes uenere tamen trepidoque reatu
 coniciunt sese structa cum fraude uocatos, 1315
 19-22 quod numerata prius sestertia dataque uati
 sarcinulis inposta suis non reddere quissent,
 1375 se tamen exsortes furtorum cuncta referre,
 nec consuesse prius subpressa uiuere gaza.
 23 talia dicentes cohibet sermone minister 1320
 seque docet nullis fraudatum noscere nummis;
 uerum siqua uiris donarint commoda lucrum,

1352 conquaestus *G* 1353 accissi *A* adfecta *A* 1354 praeciis
 (t al. ss.) *G* 1355 memfis *AG* an Memphim? illi *G* 1360 sese
 nec *G* se nec non *A* 1361 taestatus *G* testatur *A* iosepi *AG* 1362 Haec
 ubi *A* Vbi (Haec om.) *G* grandaeus *AG* 1364 leue] bene *Arcualus*
 1365 terebinto *A* terrebinto *G* 1367 praetium *G* horror *G* 1368 no-
 mismata *G* nummismata *A* 1370 laeti *Mayor* 1371 uenire *A* 1372 co-
 nitiunt *G* 1373 nomerata *G* sistertia *AG* 1374 inposita *AG* 1375 fur-
 torum *A* futurum *G* 1376 consuisse *A* suppraessa *G* 1379 donarent *G*

- 1380 nec sua, nec uatis, nec regis dicere quemquam.
occurrit cunctis Symeon seseque praesentat.
- 24 dumque uiris lymphas, dum praebet pabula mulis, 1325
25 ingreditur multo stipatus milite uates,
26 cuius ad aspectum promunt pia munera fratres.
- 1385 27 ille ubi per cunctos placido sermone cucurrit.
perquirat, si firma pater uirtute ualeret.
28 quem postquam incolumem dixere et uiuere recte, 1330
confirmat cohaerere deo pro munere uitae
Iosepus uatem semperque insistere rectis.
- 1390 29 et ueluti notus Beniaminus non foret ipsi,
consultat iuuenes et promptim noscitat; inde
commoda quaeque deum pueri pro laude precatur. 1335
30 nec gemitus cohibere ualet nec sistere fletus,
sed tenero adfectu sese conclauibus abdit
- 1395 31 anxius et nimio quaerit fomenta dolori.
32 post ubi discubuit, uictum posuere ministri.
uescitur et facili proleat pectora fatu 1340
33 diuiduasque dapes uiritim exponere gaudens
porrigit et fratri maiorem dedicat uni.
- 1400 34 atque ubi iam saturis amor est compressus edendi,
1 ut prius inposito presserunt pondere mulos,
occulitur datum sueto iam more talentum 1345
2 Iosepi imperio scyphusque absconditur ardens
in rebus, Beniamine, tuis pretiosior arte.
- 1405 3 iamque iter ingressi non multis milibus absunt,
cum subito incautos circumdat regia turma
5 comprehensosque tenet fulgentia pocula poscens: 1350

1381 symeon *AG* 1382 lymfas *AG* 1388 multos *G* uatis *G* iosep *A*
1387 incolomem *A* incolumem *G*? 1388 confirma *A* coherere *AG*
1390 uelut in *G* 1391 promptim *A* promptim *G* 1392 praecatur *G*
1394 affectu *A* 1397 uestitur *G* fatu *A* fato *G* suco *Martenius coni.*
1398 gaudens *A* gaudit *G* 1399 maiorem *A* maiori *G* maiores *Mayor*
1400 est *om. A* compressus] *A* comprassos *G* 1401 praesserunt *G*
1402 occuletur *G*¹ batum *G* 1403 iosepi *A* iosipi *G* scyphus *G* scifus *A*
1404 beniamin & uis *A* benamine tuis *G* praetiosior *G* ārite (*marg. ante*) *A*
1406 subito *G* turba *Arcualus* 1407 comprehensos *A* conpraehensos *G*

	educens iuuenes patrio moderamine quinque	
27	septies et denos, Genesis ut formula cauit.	1380
28	ac dum festino properant conamine turbae,	
	procurrit Iudas et fratrum praeuolat agmen	
1440	Iosepumque docet haut longe abstare parentem.	
29	ille alacris scandit currus atque obuius exit,	
	optatam excipiens uiso genitore phalangem.	1385
47	1 regrediturque citus regisque excurrit ad aulam,	
	pastores properare ferens, ut turba carorum	
1445	discretis degat fecundo in gramine terris.	
	6 ipse etiam uati rector Memphiticus instat	
	11 et iubet uberibus fratres componere in aruis.	1390
	7 longaeuus post ista senex poscente tyranno	
	9 eloquitur sensim, quantis sit praeditus annis,	
1450	(4) quae domus et quae sit ueniendi causa Canopum.	
	10 eximiumque ducem multa cum laude decorat.	
	12 nec minus interea Iosepus munera mittit	1395
	digna suis magnumque duci dat ferre talentum,	
	14 quo ditata fuit distractis frugibus aula.	
1455	15 atque ubi iam populis derant mercantibus aera,	
	16 certatim exhibitis gregibus Memphitica turba	
	emit inops fruges, pretium taxante Iosepo.	1400
	19 his quoque nudati seque et sua praedia tradunt,	
	semine percepto, menses quo deinde uirerent.	
1460	22 sola sacerdotum non est possessio dempta,	
	quis gratuita duci placuit, non uendere farra.	
	24 inditur hinc populo quintarum pensio frugum,	1405

1436 patria *Martenius* modoramine *G* 1438 festino properant]
 festinant *A* 1440 haut *AG* adstare *Martenius* 1441 exiit *G*
 1442 obtatum *A* falangem *G* 1443 Ingreditur *A* Regreditur *G* regis-
 que] que *om.* *A* 1444 propera ferens *G* 1446 memphiticus *AG*
 1447 componere in *A* conponeret (in *om.*) *G* 1448 longaeuus *AG* senes *G*
 1449 eloquitur *A* 1451 ducem *Martenius* docem *G* docet *A* 1455 ubi *A*
 ibi *G* derant *G* deerant *A* 1456 memphitica *AG* 1457 praetium *G*
 1458 nudatis aequae *A* 1459 pcepto *A* praecepto *G* quo *p* quod *AG*
 1461 duci placuit] duplicauit *A* uindere *G*

- quae manet et fixo servatur formula iure.
- 1465 29 interea expletae perpendens tempora uitae,
adiurat natum iacobus uentura reuoluens,
30 ut sua maiorum componat membra sepulchris.
31 adnuit oranti subpostaque dextera corae 1410
contingit lentae spondens cacumina uirgae.
- 48 13 compositosque senex alterna in parte nepotes
1470 10 permulcet dictis, dum sensim basia libat.
14 sed mirum! palma sacratur dextra Manasses,
anterior natu laeua contingitur Ephrem. 1415
19 praescia mente senis senior seruire minori
cogitur atque loco cedit spes prima secundo.
- 1475 18 quamlibet obliquas cupiens diducere palmas
non potuit reuocare tamen pia dicta Iosepus.
20 ac postquam pueris uatis rata commoda sanxit, 1420
21 dat Sicimam, gladiumque suo, dat spicula, nato,
clarior ut cunctis sublimem scandat honorem.
- 1480 49 1 inde uocat natos et cunctis praemia didit 1423
pignoribus mansura diu prolique natorum 1426
inconcessa prius longoque adiudicat aeuo. 1427
28 bis senasque tribus ipsorum ex nomine condit. 1424
omnibus explicitis, oculo iam captus utroque, 1425
1485 32 decessit solo terreno corpore 1428
* * = uates
- 50 3 maestitiaeque dedit decies septena dierum
lumina, dum functi ueneratur turba sepulchrum. 1430
quin etiam nati septem luxere diebus
15 sqq. uberibus lacrimis, pacem reddente Iosepo

1463 et om. G 1464 expletae A explatae G expleta *Martenius*
1465 iacob G 1467 subpostaque A subposita (que om.) G 1468 con-
tingit G cacumine G 1470 sinsim G 1471 dextera A manases G
1472 effrem A efrem G 1475 obliquus *Martenius* diducere A de-
ducere G 1477 Ac] At *Martenius* uatis ex uata G 1478 nato]
noto A 1479 scandit A 1480 didit] dedit A 1481 et 1482 post
1484 habet G 1483 senosque A tribus om. A 1485 terrenis G
natis AG post 1485 excidisse uersus indicaui p

- 1490 fratribus innocuis, ueterem dum negligit iram.
 25 ipse etiam postquam iam centum triuerat annos
 atque decem, iuncti metitus tempora leti
 23 fratribus effatur, uenturus quis foret ordo,
 quo reuocare gradum ualeant et linquere Nilum:
 1495 24 dummodo compositos cineres atque ossa reportent
 et reuehant secum ueterum condenda sepulchris.
 25 sic demum longae post tempora candida uitae
 decessit petiitque deum corpusque reliquit.

1435

1440

1490 negligit *G* 1492 decim *A* mentitus *A* loeti *A* 1493 effatur *A*
 affatur *G* quis *A* qui *G* 1494 liquere *A* 1495 compositos] *A*
 1496 reuehant] uehant *G* secum ueterum condenda *G* ueterum commen-
 danda (secum *om.*) *A* (*natum illud sine dubio ex his: ueterum secum*
mandanda) 1497 longe *AG* 1498 reliquit *A* XXIII in *margin. al. m. A*

EXPLICIT METRVM CIPRIANI SVPER LIBRVM .GENE-
 SIS. | ◊ — ◊ — ◊ — *A*

FINIT GENESIS *G*

EXPLICIT LIBER , GENESIS : — | INCIPIT LIBER EXODUS *C*
 (*post. n. 1183*)

EXODVS.

1	Interea varios agitant dum tempora cursus	Pitra 55
7	et noua succiduo surgit de germine proles, Iosepique obeunt nati prolesque sequentum,	
8	diuersosque nouat tellus Memphitica reges.	
5	notio cuncta perit nec uatum nomina prosunt eximie dilecta prius. sed munere sancti	60
7	tutantis populum domini numerosa creantur corpora et immensa densentur nube phalanges.	
10	quae metuenda sibi postquam rex uidit Aegypti, talibus affatur socios, dum permouet ira :	
9	„En pubes captiua prius contentaque uictu. porrexit quem parca manus, <en> longa cohortes iam legione ciet et solis non tumet armis, pugnaci uirtute prior, uultusque minaces	65
15	10 et subiecta gerit. quid, si nunc tela capessit hostibus aut societ sese, qua mole duelli Aegyptus uastata cadet quantasque ruinas sublimes facient conuulsis moenibus urbes?	70
20	11 quin potius dura frangantur sorte laborum immensasque leuent substructis molibus arces, ne redeat uacuis spes libertatis amissae.“ haec ubi dicta, uiros sollertes praeficit illis, ut muros turresque nouent portasque minaces conisi caelo iungant. quis casibus acti	75

2	prolis A	3	prolis A	sequentem A	corr. π	4	memphitica A	1—293 A
6	eximiae delicta A	corr. p,	eximia deleta π	7	innumerosa A	corr. p		
8	densantur π	10	effatur (in marg. affatur) A	12	manus longa A			
en	add. p	sibi	add. π	16	qua π	quam A	18	faciunt A
20	substructis A	corr. π	22	sollertes A				

- 25 oppida sudato condunt nonnulla labore,
Ramassum, Pythona dehinc, et nomine Solis 80
- 12 Etonum insignem. sed mirum, quo mage tristi
laborum sub fasce fuit, hoc cuncta iuuentus
fortior emicuit, ueluti feriata maneret.
- 30 13 terretur magis atque magis rex toruus Aegypti
exitioque uouet nondum sua iussa timentes, 85
- 16 praeciens mais, pariant cum germina fetae.
extinguant perdantque mares, nec poena 'referre
ad maritas, si iuratae despecta relinquant:
- 35 15 quarum Phua fuit socia cum Sephora dicta.
17 quae terrore dei timida inter corda locato 90
18 ductoris tempere minas atque, adfore iussae,
19 Hebraeas nullo dicunt solamine fultas
maturus propere consuesse effundere fetus.
- 40 20 quae propter domini meruerunt dicta fauorem,
21 consuetis sese gaudentes condere tectis. 95
dum dominum toto laudantes corde uerentur.
- 22 Vertitur imperium proceris populusque monetur
progenitos Nili pueros mersare fluento.
- 45 paret turba duci nascentes flumine mergens.
- 2 1 quos inter motus Leuites coniuge ducta 100
2 progenerat pulchro candentem corpore natum
conspicuisque genis, magnaue extinguere uitat
futurum cum forma uirum, ne forte necetur,
occultumque fouet iam trinis mensibus actis.
- 50 3 sed metuens poenam, ne fraus admissa pateret, 105
expositum mittit tristis, quo rauca fluenta
in prouum deferre queunt, cum remige carent.

29] Mico : Ferita. Fortior—maneret.

28 fuit] *an* ruit? 29 enituit *Miconis liber deterior* feriata *p* ferita *A*
Mico ferrata π 31 fouet *A* *corr.* *p* 32 mais *p* manibus *A* 33 referre *A*
an recurat? 34 admaritas *A* admeritas π iuratae *p* (*sc.* obstetrices)
iura *A* iussa π iura ducis *Mayor* 35 Phua *p* fuca *A* sefora *A* 37 *marg.*
sin. $\times$ *A* temsere *A* 38 aebræas *A* 39 foetus *A* 44 nilo-fluenti *A*
corr. *p* 45 parit *A* *corr.* π 46 leuitis *A* *corr.* *p* 52 inpositum *A* *corr.* *p*

- 55 4 hunc germana procul uisu custodit acuto,
quantum acie possunt oculi seruare sequentes,
ut casum expositi possit narrare parenti. 110
- 5 sed tum, plausibiles dum captat laeta natatus,
pedisequis comitata suis se filia regis
flumine tinguebat placido corpusque lauabat.
- 60 adspicit haec modicam tumida super aequora lintrem
cupitamque iubet praedam deferre ministras. 115.
- 6 illae alacres, ut laeta subest pubentibus aetas,
inpositum cymbae referunt coramque locantes
materno efficiunt sensu gaudere puellam.
- 65 quae cupiens seruare sibi tam dulcia formae
gaudia et eximiae praestantem frontis honorem 120
- 7 Hebraea de plebe palam, quae conforet altrix,
imperat acciri, puerique haec cura sorori
- 8 inditur. illa uocat nulla iam fraude parentem
- 70 9 sollicitam, cui nata ducis sua pignora laetae
redderet, adposito nutricis nomine matri. 125
- adcreuit raptimque puer prorepsit ad annos,
primaeuo qui flore uirent, et deditus aulae
pignore pro uero natae Pharaonis habetur,
- 75 10 accipit et nomen Musseos, quod foret undis
exemptus querulis, modico fluitante faselo. 130
- 11 ille autem ingenii monitus cordisque secutus
cognatam lustrare parat circum oppida gentem,
quae duro praesente iugo se maesta coquebat.
- 80 forte uiae medio Pharia de plebe tuetur
clamosa cum uoce uirum multare gementem 135
- Hebraeum quendam, sortemque exosus iniquam.
- 12 omnia conlustrat nullumque hic adfore cernens,
qui testis conperta loco depromere possit,

60 adspicit haec π . . . p aec (*cetera interierunt scissura*) Δ
 67 aebraea Δ quae π q: Δ 70 cui π cum Δ 73 qui π q: Δ deditur Δ
corr. π 74 faraonis Δ 76 quaerulis Δ facelo Δ *corr.* π 77 autem π
 aut Δ 80 faria Δ 82 aebraeum quem sortem exosus Δ *corr.* p
 iniquum Δ *corr.* π

- 85 calce ferit fusumque ingesta condit harena.
- 18 inde alios Iudaea uidet de gente minantes 140
iurgantesque uiros ac, dum se sedulus offert
infirmamque iuuat partem pacemque reducit,
- 14 excipit irato missas de pectore uoces:
- 90 „Quid celsa ceruice tumes, ceu principis alti
sceptra regas scriptaeque fremant, te praesule, leges? 145
aut fortasse paras subito me perdere leto,
ut Pharium hesterna iuuenem sub luce necasti?“
- 15 haec fuerant ut dicta, ducis deportat ad aures
- 95 fama loquax, uatemque fugat rex feruidus ira.
ille solum uertens puteum peruenit ad altum, 150
- 16 Madia quem tellus habet, qua sede sacerdos
Iothorus degens natarum germina septem
ediderat densaque domum de stirpe replet.
- 100 haec molles commissas sibi cum cura bidentes
seruabant lymphasque cauo de fonte trahebant: 155
- 17 infirmam sed forte manum sexumque pauentem
pastores trusere procul, quas sistere contra
nequaquam audentes promptasue opponere palmas
- 105 uindicat et riguas Moses adiungit ad undas
expletasque fouet pecudes tectisque remittit. 160
- 18 puellae genitore satis mirante reuersae
anterius solito promptimque ad iussa locutae
- 20 accitum iuuenem paterna ad limina ducunt.
- 110 21 qui procera uiri metitus lumine membra
maiolemque animum forma coniungere natae 165
gaudet et eximia cernit de stirpe nepotes.
- 22 Sephora nam propero Gersamum sedula partu
progenerat fratremque dehinc Eleazarum edit.
- 115 Gersamus externa signat regione creatum
ereptumque ducis rigidi Eleazarus irae. 170

85 arena A 90 tumis A 92 laeto A 93 farium A 94 fuerunt π
96 solus A corr. π 97 media A Madiana π 100 commissas sibi A corr. p
sibi commissas π 101 lymfas A 103 quas π qua A 108 prumptin A
109 marg. dextr. × A 113 sefora A partum A corr. π

- 23 haec inter dux morte cadit captiuaque pubes
 pressa malis dominum multis plangoribus egit
 intuitus conferre pios plebemque tueri:
- 120 24 dum memor in saeculum secum sua dona reuolui-
 iam dudum promissa bonis, quae tempore coept 175
 audierat uentura suis Abramus et una
 Isacus lectusque dehinc ad sancta Iacobus.
- 125 25 iamque deum mitem tutelam fundere caelo
 gens oppressa uidet, dum pacem poscit ab altis.
- 3 1 Ac dum lanigeras soceri per rura bidentes 180
 Moses solus agit, sacrati ad culmina collis
 deuenit, Hebraea quem dicit lingua Chorebum.
- 130 2 in quo conspicua flammaram lampade cernit
 procuruam fulgere rubum neque ignibus uri.
 3 permotus nouitate rei disquirere gaudet, 185
 fomite quo tandem tam clara incendia surgant.
 4 dumque pauens tacite se iam iam conminus offert,
 inclita siderei prohibetur uoce tonantis
- 135 5 incessu properare cito; sed sistere gressum
 et tegumenta pedum geminis mox demere plantis 190
 cogitur: et paret sacratae ob culmina terrae.
 6 mox timor ingreditur sensus lumenque caligat
 lumine de nimio, dominum quia cernere non est
- 140 7 fas cuiquam, uultumque simul atque ora retorquet.
 7 tum uox missa sonat, qua se rex inclitus infit 195
 esse deum procerum, dudum quos diximus esse
 credentum uitaeque duces. tum talia subdit:
 „Iam conperta mihi totoque <et> lumine uisa

129 sq.] Alcuini epist. 252 (Monumenta Alcuiniana p. 802): Legitur enim in metro quod in eptatheco conscribitur, huius modi uersus: In quo conspicua — ignibus uri.

117 pubis A 121 cepto A 124 tutela infundere A corr. π (Mayor)
 125 uidit A corr. π 128 ebraea A corebum A 130 rubrum A rubum
 Alcuinus 133 se iamiam p se iam A sese iam π 135 sed π se A
 138 marg. sinist. X A 141 se rex KBecker senix A 144 et add. p
 om. A lumina A corr. π

- 145 plebis uota meae, uastis quae molibus urbes
extruit et duris operum sudoribus acta 200
Aegypti sublimat opes et non sua regna;
seruili dum mente pauet, crebroque dolore
angitur, arbitrio dudum subiecta nocentum.
- 150 8 atque ideo huc ueni celso degressus olympo,
ut tuear tollamque meos de sede Canopi. 205
magnarum largitor opum terraeque feracis,
quam nunc multimodis opimam frugibus audax
Channanaeus habet Cethaeo et iunctus Amorreus,
- 155 Pherezaea manu Gergessorumque sequente.
quamque simul Iebusa colit Euaeaeque pubes. 210
dulcibus hic scatebris opimo e flumine mella
albenti cum lacte fluunt; haec dona daturus
- 10 electis te pono ducem, te pergere mando
160 regis ad optutus, ut quae sunt iussa renarres.
12 ac ne, praetrepidus coepto, infirmere sub actu, 215
tecum semper ero, qui libertate reuersa
hoc in colle mihi sensu pareatis ouanti.“
- 13 Haec ubi detonuit dominus, fiducia uatem
165 parua tenet primum, mox nomen quaerit aeternum
quod habeat dominus, ut signum Iudaea noscat 220
14 principis inpositi. saluator talia iungit:
„Ille ego sum qui sum, sic dices, et super <astra>
- 15 qui uiget, estque deus uestrorum a stirpe parentum:
170 inmensus ubicumque deus gentesque per omnes,
uiuorum per saecula sator non luce carentum. 225
16 hoc mihi nomen inest, senibus hoc fare coactis;
18 qui tum pacificas dimittant dicta per aures.
ingressique simul regis Pharaonis in aulam

146 exstruit A 150 olimpo A 151 tuerer A. corr. π 153 marg.
sinist. × A 154 sinist. × A channaneus A cetheo A 155 ferezea A
156 euea A pubis A 160 optatus A obtutus π 161 coepto infirmere p
cepta referam A 166 quod p quid A 168 astra p a... (abscissa
cetera) A 171 saecula A corr. π 172 sensibus A corr. π hoc facere A
corr. p 173 dimittunt A corr. π 174 faraonis A

- rumpere, ni dominus laxaret uincula linguae;
tempora qui reserat surdis, qui lumina caecis,
uidentumque aciem qui pura luce serenat.
- 210 12 „Vade, ait, et plena confisus fare loquella,
nobilis eloquio sensuque ad uerba rotundo.“ 265
- 13 sed dum saepe deum poscit aliumque precatur
14 substitui subdique /sibi), conmouit in iram
insignem pietate deum, qui concitus infit:.
- 215 „Germanus est ecce tuus limata facundus
ora gerens notusque mihi, Leuita creatus 270
ille tribu, certo quem dicunt nomine Aronem.“
- 18 Illicet abscedit uates soceroque fatetur
sese reuersurum fratresque inuisere uelle
- 220 Iudaea de gente sotos. hic flectitur ille
et salua pietate iubet discedere laetum. 275
- 20 ille alacris secum natis et coniuge sumpta
mandatum praecepit iter; fessusque uiando
- 24 dum refouet uires, gelida declinis in umbra,
angelus ecce uenit domini mortemque minatur.
- 225 25 Sephora sed silicem diq̄ itis rimatur acutam 280
praeputiumque secat teneri mox sedula nati;
cumque pedes coram sancti se prona dedisset:
„Sistatur cruor iste, canit, de uulnere parui.“
- 230 26 cuius ad eloquium sanctus discessit ad astra.
27 iamque inopis heremi uates calcabat harenas, 285
cum subito imperio domini mandantis Aronus
sacratum ad montem fraterno occurrit honori
coniunctique simul gaudentes basia figunt;
- 235 28 alternasque iuuat mentes sermone sequaci
pandere quemque sibi, quae sint facienda uel acta. 290

208 sordis A 209 uidentumque p que om. A aciem qui pura p
acio pura (librarius pro e littera quam legere non posset arculum
posuit, cetera quae essent obscura spatium uacuo significauit) A 218 sibi
add. p, om. A ducem add. π 215 dextr. × A 218 uatis A
220 satis A corr. p 223 fessu A¹ fessu A² 226 sefora A 227 secat
om. A¹ ss. A² 231 inopes Mayor uatis A arenas A

- ilicet eloquio domini coniungit uterque
 29 sinceram firmamque fidem, pariterque uadentes
 accitis dicunt senibus, sententia quae sit
 240 30 mandatumque dei; signisque ex ordine factis
 31 credidit optatam populus remeasse medellam. 295
 et genua inflectens dominum subnixus adorat.
 5 1 pergitur ad regem, caeco nil corde uidentem
 2 credentemue deo, quem notum non fere dixit
 245 esse sibi, populum dura sub lege coercens
 5 imperioque truci; dum crescit cura laborum 300
 et geminatur opus pondusque adiungitur ingens
 lateribus crudis, quos solis lampada tostet.
 7 quin etiam paleas rimosae ad uincula terrae
 250 madentisque luti solitas miscerier aufert,
 ut plebs fessa malis animos deponere mallet 305
 exiliumque pati. quae dum confecta maerore
 14 uerberibus agitur duris, effudit in ipsos
 20 iurgia pontifices, adflectam se fore clamans
 255 21 acre magis, postquam inmodicis sermonibus usi
 seruitium miserum pro libertate pararint. 310
 22 Haec ut dicta sibi domino suggessit aeterno
 mitificus uates, haec rursus uerba recepat:
 * * *
 7 1 „Ecce deum regis Pharaonis te fore iussi,
 260 germanumque tuum studio seruire prophetae
 2 et parere tibi. tu dices cognita fratri;
 ille canet regi, ut plebem emittere curet.“ 315
 7 iamque pius uates bis quadraginta per annos
 pacificam uitam mortali in carne terebat.
 265 10 sqq. hi dum sanctificis regem mollire loquellis
 percipiunt et signa nouant, nil lubricus anguis 320

239 *dextr.* × *A* 244 ue deo *p* iudeo *A* fere *p* fore *A* 245 esse *p*
sese A 247 adiungiter *A* 252 merore *A* 254 pontificis *A* 255 acre *p*
 (an atque?) et se *A* ecce π 255 sq. usi-pararint *p* ausa-pararit *A* 258
 uatis *A* post *h. u. excidit Exodi cap. VI* 259 faraonis *A* 262 canit *A*
 corr. π 263 uatis *A* 265 hi/ (i *eraso*) *A* 266 percipiunt *A* corr. *p*

- proiecta factus uirga, nil sanguine rubro
mutati cogunt amnes, nil mobilis unda,
piscibus extinctis tristi uitata fetore,
- 270 11 22 idcirco quoniam cantu succincta sinistro
mens profana uirum paribus callebat in actis. 825
- 8 7 quin etiam similes faciunt prorepere ranas
qua tellus, qua fluctus erat, paribusque creantur
magorum canore modis, quas uoce crepanti
- 275 cuncta coaxantes studuit depellere uates,
9 14 fluminibus tantum non passus defore suetas. 330
oblatum id regi, si pestem euadere uellet
orantis per uota senis, ut deinde liqueret
non alium regnare deum: lux crastina caelo
- 280 redditur atque eadem cunctae de morte necantur
congestaeque simul odio soluuntur acerbo. 835
- 16 gignuntur scinifes propere per corpora cuncta
quadrupedum hominumque (simul) tellusque repletur.
- 18 hoc etiam Chaldaea cohors molita fatetur
- 285 19 esse manum domini, curamque omittit inanem.
24 His actis cynomyia fluit, quae musca canina 840
dicitur, et uatis conpleuit nutibus omnes
- 22 exspatiata locos solique haut cognita Gessae,
quae tum terra fuit Iudaeae commoda genti,
- 290 traxit inexhaustos, quacumque est acta, dolores.
25 sqq. tum uero uictus Pharaon abscedere mandat, 845
et quocumque uelint migrantes promere gressus,
ac uotis seruire deo; pariterque precatur,

286] *Exempla poetarum* ed. H. Keil u. 196: His—dicitur. Mico: His—
canina. Alchimus. Beda de orthogr. p. 6 G.: „Κυνομυια per y scripta
caninam muscam significat“ etq.s.

268 motati *A* corr. π 269 extinctis *A* foetore *A* 275 uatis *A*
282 sin. X *A* 283 quadrupedum *A* simul om. *A* add. p 286 cynomia *A*
Mico cynomyia *exempla* 287 nubibus π 288 haut p aut *A* incog-
nita π gerae *A* corr. π 290 inexhaustus *A* corr. π 292 mirantes *A*
corr. p 293 praccatur *A*

- ut praesens nimiumque malum discedat ab aruis
295 Aegypti tandemque deus clementior adsit.
81 nec mora: cum subiti mittuntur funera leti 850
32 coniunctimque necant omnes. sed cornea fibra
9 quae fuerat in rege, redit: mox mittitur una
6 iumentis gregibusque lues mortesque sequentes,
300 10 Iudaea perdente nihil. tum cassa fauilla 855
fornacis deprompta sinu uibratur in astra
arentesque ciet papulas per membra uirorum
uesicasque cauas, nulloque exsorte relicto
omnimodis gregibus generant tormenta per agros.
305 sed renouata mali facies instabat inerti
16 nequiquam regi, quo laus sublimior esset 860
23 mutantis tot monstra dei: ecce inter et ignes,
fulgura quos iaciunt, et celsi murmura caeli
quae domino mandante crepant, decurrit ab astris
310 grando minax passimque rotat frigentia tela,
25 quae densa de caute uolant, hominesque carentes 865
tegmine tectorum conliso [et] corpore trudit
atque necat cunctumque pecus; et cortice rupto
debilitat siluas libroque extinguit arente,
315 inuisitata prius saeculisque incognita priscis.
31 triticeas segetes nondum pubentibus herbis 870
32 atque alicam modo strauit humi; nam cetera mersit,
quae conspersa solo nondum deprompserat occa.
83 haec etiam amittit uires poscente propheta,
320 perspicuo remeante die; quia pectore fracto

ante 294 EXPLICIT LIBER | GENESIS:~ | INCIPIT LIBER EX-
ODUS:~ C 294 presens AC 296 leti AC 297 coniunc-
tum A 299 luis AC 300 iudaea A iudeos C 301 farnacis C 294—1833
dēp̄mpta C asta C 302 pabulas AC corr. π 303 sim. × A 304 ge- AC
nuerant A 306 nequiquam C nequaquam A 307 ignis AC 308 ful-
gora A 'aciunt C 310 que om. A 311 densē C uolunt A 312 et AC
del. p 314 arenti C 315 saeculis C 316 segites A 317 halicam C
aliquam A modo strauit p monstrauit AC humi nā A huminā (h lit-
terae b similis) C et quae alicam monstrarunt, uimina cetera transit Mayor
319 ammittit A

- debilis orarat ductor, dum crimina pandit 375
 ipse sua iustumque deum denarrat in altis.
 10 ecce iterum insano rigidantur pectora sensu
 uiuentis ad damna ducis peiora laturo,
 325 7 nec sociis credit casum pereuntis Aegypti.
 8 sed tamen inflexus modice largitur eundi 380
 ius, uacuis rerum, uitae quas comparat usus.
 9 non patitur uates censumque expostulat omnem
 quadrupedumque greges; sed iusta oratio non est
 330 11 auribus inuitis. haec propter pellitur extra,
 13 fratre simul truso. tum uentus flamine multo 385
 auster adest fuscaturque diem noctisque per umbram
 inmodico glomerat uiridantes terga locustas,
 15 quae, quidquid madidum suco per frondea tecta
 335 reppererant, mandunt herbasque in caespite laetas.
 19 haec deinde metu regis poscente necantur 390
 congestaeque simul Rubra merguntur in unda.
 24 haec ubi pro paruus toruus rex despuat ore,
 22 nox omnes delapsa tenet uastaeque procellae
 340 includunt cohibentque uiros, pariterque diebus
 23 occulti mansere tribus nullusque propinquum 395
 uidit et ex inopi potuit consurgere lecto,
 cum Iudaea manus mundo frueretur aperto
 nullis tacta malis. quin et cursantibus ipsis
 345 innocui tacuere canes pressoque latratu
 (11 7) intrepidi lambunt caudae de uerbere crura, 400
 nonnumquam in dominos posita formidine saeui.
 28 non tamen his damnis regis sententia cedit
 increpitaturque fremens uatem mortemque minatur,

328 rigidantur *C* ritantur *A* 324 dampna *C* laturus *C* 325 cassum *C*
 pereuntia *A* 327 comparat] *A* 328 uatis *AC* 329 quadrupedum *A*
 330 extra *A* 333 inmodicos *C* uiridantis *A* 334 quicquid *C*
 335 caespite *AC* 338 dispuat *AC* corr. π 339 dilapsa *C* tenet *A* tegit *C*
 340 cohibent *C* 342 *sin.* $\times$ *A* lecto *C* loeto *A* an tecto? 344 ipsi *A*
 346 intrepidus *C* caude *C* cauda *A* 347 saeua *A* 348 dampnis *C*

- 350 27 quod pecora et totum uellet conuerrere censum.
 12 29 iamque deus piceo noctem fuscatur amictu, 405
 occultam meditans densa inter funera plagam,
 cum subita intereunt morte, quos partibus almae
 ediderant primis, modico discrimine leti,
 355 ipsius <a> solio regis, cunctosque deinde
 quacumque de stirpe uiros pecudesque ferasque. 410
 30 ilicet horridas uoces dolor excitat ingens,
 omnia tecta fremunt, resonant plangoribus urbes.
 31 tum uero incumbunt omnes detrudere plebem,
 360 Iudaeum quae nomen habet, ceu causa malorum
 32 illa foret meritis, censusque et cuncta supellex 415
 traditur et nullum putatur hinc fore damnum:
 innumerique greges pecudum comitantur euntes.
 ergo abeunt ducente deo, qui praeuius ibat,
 365 contentisque uehant umeris commercia uitae.
 40 Iamque quater centum mundus consumpserat
 annos, 420
 atque quater denos pariter, si summa putetur
 temporis emensi, quo farris cura parandi
 Iacobus Pharias uenit mansurus ad urbes;
 370 41 his deus expletis tandem miseratus ab alto,
 sustulit indomito plebem laudabilis hosti. 425
 14 illa dies primo censetur munere paschae,
 sacrataeque deo ducuntur gaudia noctis,
 septenique dies, anno redeunte, beati
 375 16 otia lenta ferunt curaque omittitur omnis;
 nemo solum uertit curuique inmundi aratri 430
 44 sopitur per festa labor seruique laetantur
 libertate pari omnisque est actio uitae

350 censu AC corr. p 351 deus piceo] despiceo A 353 partibus C
 354 aediderant C leti C loeti A 355 a solio p a om. AC 357 illicet C
 358 texta A femunt C clangoribus π 360 iudeum C iudaeam A
 quae] q. C 361 suppellex C suppellix A 362 f. reputatur dampnum C
 363 pecodum A 365 humeris AC cōmercia C 369 farias AC 373 sa-
 crata C 376 inmundi AC

- 16 iungere corda deo stratisque incumbere lectis
 380 8 et dubios inferre cibos, quos ditibus aruis
 3 felix terra creat. agnusque adsumitur albens, 435
 5 mensibus explicitis, bisseños quos facit annus,
 integer et toto grege mollior : hoc simul omnes
 mandere lex adigit sanctaeque adponere mensae
 385 7 ossibus intactis, cuiusque e sanguine postes
 tingueret mundificum tutamque acquirere uitam. 440
 44 ius omnes commune tenet atque aere parati
 et locare manus soliti praeputia ponunt
 festiuosque cibos agni de uiscere sumunt.
 390 4 nec quidquam superesse licet; si rara corona
 omnia non carpsit, uicinum adiungere fas est. 445
 15 fermento carent panes mollisque farina
 fontibus admixtis tenues formatur in orbes,
 azyma quos memorant patrio sermone loquentes.
 395 (13 10) ista haec sacra fiunt cunctis redeuntibus annis. 450
 14 17 quattuor atque decem postquam decurrere luces
 mense nouo cernunt homines ratione magistra.
 11 sollicitaque sinus constringunt cura fluentes,
 intenti, ceu signa canant bellumque geratur,
 400 armataeque manus baculorum robora gestant. 455
 22 insuper arripiunt pallentis gramen hysopi
 deuotaque manu sacratio in sanguine mersant
 excussumque procul foribus conspergere gaudent,
 postibus ut caris concreseat nobilis unda,
 405 quae uetat introitum temptantis sancta maligni. 460
 13 iamque gradum ad quintum generis descenderat ordo,
 cum, deserta petens. Rubrum ueniebat ad aequor

401] Mico : Insuper—isopi. Alchimus.

379 iunge *C* 381 assumitur *C* absumitur *A* 388 hoc] hunc *C*
 384 adponere *A* exponere *C* 385 e] .æ. *C* 386 mundificum *p* magni-
 ficum *AC* 387 om̃s *C* cōmune *C* 390 nequisquam *C* nequicquam *A*
corr. p 394 azima *AC* 400 bac. robura *A* bac. bacula *C* 401 gra-
 mina *C* isopi *A* Mico esop̃ *C* inter 401 u. 402 legitur u. 409 ossa—
 ore sed expunctus *A* 406 discenderat *A*

- 19 cara deo pubes bustisque exempta Iosepi
ossa gerens, uero qui quondam dixerat ore
410 serenens domini intuitus dextramque benignam 465
uenturam caelo libertatemque laturam.
- 20 Sochetumque dehinc ueniunt Othumque relinquunt,
21 ignotas monstrante uias per deuia Christo,
qui cum mane nouo lucem pandebat ab astris,
415 ante uolans niuea sulcabat sidera nube 470
candentemque iubar fuscata per aethera solem
nocte tegens, claro fulgebat crine cometae.
- 14 2 Pauleum deinde petunt, cui Magdola tellus
iungitur obuerso confinis Bellisephoni.
- 420 5 hic animum regis dominus formidine priuat, 475
praetumidos acuens sensus mentemque ferocem;
ut populum fugitare magis, quem miserat ipse,
6 diceret atque suas acies in bella moueret
praecipites, facili credens conamine iungi
- 425 3 posse uiros, quos error agat, quos deuia tardent. 480
ergo alacris in bella ciet ceu parua phalanges
7 ferratos agitans currus, quos axe uolante
trinus miles agit, uolucrum dum surgit in hastam,
nunc humilis, nunc uentosas sublimis in auras,
- 430 terroris fraudisque capax, quia uerbere crebro 485
pulsati sternunt acies, quae comminus obstant,
cornipedes pulsumque rotis feruentibus addunt,
incita quas uariis adsultibus ungula uersat.
- 9 iamque <iter> adcelerans procurua ad litora Rubri
435 marmoris admorat socias in bella quadrigas, 490
10 cum Iudaea manus confestim lumine uerso

408 exempta *A* iosephi *C* 410 dextramque *A* 412 Othum *p* tho-
stum *AC* 417 clari *C* 418 pauleum *AC* 419 obuerso *AC* obuersae *π*
bellisephoni *AC* 426 falanges *C* 427 uolanti *C* 428 hastā *C* haustum *A*
431 pulsati iter nunc acies *A* cōminus *C* conminus *A* 434 iter *add. p*,
om. AC accelerans *C* rubro *A* 435 admorat *C* in *jin* *τ* *C* 436 iudaea *C*
iudaeo *A*

- respicit immensas acies camposque per omnes
 ferratos lucere uiros, geminique timoris
 mole pari saepta, dum pontum cernit et hostem
 440 oppositum, duris in uatem uocibus usa 495
 11 haec memorat: „Quae tanta fuit fiducia, ductor,
 roboris insueti cognatam perdere plebem
 ac deserta sequi Rubrumque opponere captis
 oceanum? quid maesta quidem, sed tuta ferentes
 445 pondera ab inuisa nequiquam tollere Aegypto? 500
 12 nonne fuit satius tristes Pharaonis aerumnas
 funestasque pati leges? non seruitus illa
 libertate fuit melior, quae subdita fraudi
 praeponit tolerata prius et dulcia ducit,
 450 inuisitata sibi quotiens peiora sequuntur? 505
 diximus hoc dudum, cum nos ad uota uocares
 inmenso reddenda deo: stat tutius illic
 uiuere consuetos seruitutemque molesti
 sustentare iugi, quam nunc decumbere leto
 455 squalentes inter campos terramque relictam. 510
 dum trepido in casu pelago terremur et hoste.“
 13 at uates nulla rerum formidine uictus
 et potius uentura uidens haec disserit ore:
 „Soluite mordaces curas animosque serenos
 460 induite, o socii, rectoque aduertite uisu. 515
 quanta salus uobis celsis referatur ab astris,
 sublimi tribuente deo. quos agmine denso
 cernitis instantes, post hanc inuisere lucem
 haud licitum est uobis, quos mortis tempus adurget.
 465 14 namque deus celsa bellator dextera pugnat 520
 subiectosque regit, tacita dum stringitis ora.“
 haec ubi disseruit prouectum dicta secuntur.

437 immensas] AC 439 septa AC cernit] et cerneret C 442 roboris A
 443 hac C 445 aegypti A 446 satius A melius C faraonis A
 erumnas A 449 tollerata A 450 quoties C sequuntur C 452 stat]
 sedat A 454 leto AC 457 uatis C 462 sublime A 464 haut A
 adurguet A 465 celsos A 467 prouectum A prouentum C sequuntur A

	19	ante uolans nam castra uirum sese angelus aufert pone locans. fuluaque dehinc posterga columna	
470	20	sistitur et medio discernit limite ualla castrorumque situm, noctemque infundit opacam candenti de sede deus bellumque frementes pax inopina fouet motusque eliminat omnes. o nimium felix, celsis cui misit ab astris	525
475		munimenta deus, candens cui militat aether et coniuratae ueniunt ad proelia noctes!	530
	21 16	hinc procerem mandata dei depromere uirgam protenta iussere manu Rubrumque superne despectare fretum. quod postquam rite peractum est,	
480		auster uentus adest. totis qui flatibus usus per tacitam noctem feruentes ebibit undas siccauitque fretum, medius ut trames apertus panderet inlaesum patefacto in aequore cursum, cum bibulas refugus nudasset pontus harenas.	535
485	22	ergo ubi festinum pelagus discesserat. illos curuata in montis faciem circumstetit unda accepitque sinu patulo misitque per altum.	540
	23	quod licitum credens Pharaon, dum comminus instat,	
	25	ingreditur calcatque salum; sed tarda repente plaustra gemunt totoque in terram pectore proni cornipedes genibus nequiquam pondera trudunt. quae penitus uincto nequibant axe moueri. illicet exsanguis inmensaque compede uincti festinam temptare fugam rursumque reuerti	545

468 uirum] u ex o? C sese] .ææ. C aufert AC offert π 469 que
om. A 470 lumine A 472 de sede ds C desedens (spatio
5—6 litt. uacuo) A 473 pax C nox A 476 et om. C plia C
477 hinc] huc A uirgam p uirga AC 478 iusere A supernae AC
479 desectare A fretum om. A paratum est A 481 ebibit] biberet A
482 fretum] fluctum A medium ut tramis A 483 cursus A 484 arenas A
485 discederat A 486 montis] motibus A 487 accipit C 488 pha-
raon A cōminus C conminus A 489 calcatque solum A 492 penditur A
493 illicet C cōpede C compede A 494 festinant π tentare A

495		nitentes uano stimulant terrore iugales.	550
27		his aliud maius miseris multoque tremendum ingeritur magis et sensus adffigit inertes. namque fretum dubios solitum conlidere fluctus discretas coniunxit aquas undasque tumentes	
500		miscuit et totam fundo demersit Aegyptum.	555
31		at Iudaea cohors fluitantia corpora cernens hostili de parte uirum currusque natantes armaque et obliquum quidquid torquetur in hostem, suspexit timuitque deum sensuque fideli.	
505		credidit imperio domini uatemque sacrauit, cantica dum psallit Moysetis dulcia uerbis:	560
15	1	„Canemus domino deoque nostro, cui gloria cum honore pollens. sese magnificis decorat actis,	
510		dum currus celeres Aegyptiorum iunctis equitibus grauique turba Rubri marmoris enecat fluentis.	565
	2	adiutor ualidus meae salutis plebem de medio tulit profundo,	
515		custos et genitor salusque uera! hic est, hic dominus meus et altor! ipsum conspicua sacro laude. qui est progenitor mei parentis.	570

507—521] Beda de arte metrica (Gramm. lat. ed. Keil. VII. 254)
I 17: Est igitur metrum dactylicum falleucium pentametrum quod
constat ex spondeo et dactylo et tribus trocheis. huius exemplum:
„Canemus — uocatur“. 507. 514] Rabanus hymn. in pascha domini
(Mignii Patrol. 112, 1655) u. 1 sqq.

495 errore *A* 496 maius *A* magis *C* 497 et sensus *p* sensusque *AC*
affigit *C* 498 fretum] fluctum *A* 500 totum *A* dimersit *A* 501 iudea *C*
503 quicquid *C* hoste *A* 506 mossetis *A* 507—542 continua huius
carminis scriptura in *A*, magnis litteris capitalibus exaratum carmen
in *C* 507 que om. sed q. pr. ss. *C* 508 cuius Mayor 511 aequi-
tibus *A* 518 ualidae Beda meae] mae *C* 514 tulit] tollit *C*
515 custos *A* 518 est qui Beda

		ipsum uocibus arduis fatebor,	575
520		qui bellum tulit obruitque fortes,	
	3	dignus nomine quo deus uocatur.	
	4 5 10	saxis adsimiles grauique plumbo	
		uastis fluctibus abdidit cohortes,	
		quas rex Niliacus in arma cogens	580
525		praedae participes minax canebat:	
		nostris dum iugulis recludit enses	
		et strictum rotat excutitque ferrum,	
	9	dicens: „Corripiam eos fugaces,	
		praedam partiar obruamque uictos	585
530		et cum gloria nobilis duelli	
		quaesitam meritis tenebo palmam.“	
		haec dum commemorat sibiue fudit,	
		cunctis perniciem suis parauit.	
	11	nullus est similis tibi, creator,	590
535		factis maxime, principumque princeps	
		ingens subsidium tuis dedisti,	
	14	gentes quod metuunt Philistinorum.	
	15	Edones etiam Moabitaeque.	
		quorum perniciem tremunt Chananni,	595
540	17	donec hic populus tibi redemptus	
		montem conspicuum deoque sanctum	
		scandat perpetuis heres tropaeis.“	
	20	Haec paribus iterata modis plaudente corona	
		cantarunt matres, uatis dictante sorore,	600
545		tympana pulsantes digitis, dum consona dicunt.	
	22	ilicet intrepidi postquam Pharaonis iniqui	
		subuersam uidere manum. per deuia tendunt,	

520 tollit A tollit C 522 ad similes AC 524 rex om. C 526 iugillis
 (uigillis?) C uigilis A 528 corripiens A 532 uidit A 533 suspi-
 rauit A parauit suis C 536 sub dium (pr. corr.) A 537 filistinorum A
 538 edones AC Edomes π 539 chananni A channani C 540 redemptus A
 542 tropheis AC 543 patribus A iterata A dictata C 544 dicante A
 546 illicet C intrepidus A faraonis A 547 subuersam A submersam C

- quae Surum sunt dicta prius, siccumque per aestum
 arentes triuere dies; quos lumine trino 605
 550 feruidiore coma torrebat lampada solis.
 23 defessi Myrram ueniunt tristisque sapore
 undantes cernunt latices, quos pectore fesso
 libantes longe iaciunt; quia praegrauis unda
 obsessas fauces sensu torquebat amaro. 610
 555 quod uitium propter fontem cognomine signant
 24 et fremitu denso uatem liquentia poscunt
 flumina, quae calidos possint mollire uapores.
 25 ille deum poscit; nam qua licentia fluctus
 gigneret, astrigera dominus nisi mitteret aula? 615
 560 confestimque capit quo sedat tristia lignum
 pocula, et infecto perfundit melle fluores.
 illic iusta deus, librato examine lancis,
 iura dedit, temptans procerem, dum talia dicit:
 26 „Si mea quaeque memor sincero in pectore dicta 620
 565 sumpseris, ut facias, quae sint accommoda uitae,
 corde gerens mandata dei, nil triste per aeuum
 perpetiere tuum, nec te iactura grauabit
 damnorum morbique trucis; distabis ab omni
 clade mali, quaecumque feram uastauit Aegyptum. 62
 570 quandoquidem ego sum dominus, qui pectora curo
 27 et sanos praestare queo.“ post Elimam uentum est
 fontibus inriguam, bis sex qui forte meabant
 frondentes inter palmas, quae uertice celso
 motabant septem denos per nubila conos. 63
 575 16 1 ac postquam ad Sinum positus sunt otia castris
 trita uiris, quintoque dehinc decimoque uiantes

548 Surum] sursum *A* siccum *p* secum *AC* 549 dies] diues *A*
 550 comati *A* torreat *A* terrebat *C* 551 mirram *A* 553 Vibrantes *C*
 555 fonte *C* fontes *A* corr. *p* 556 liquentia *C* 557 possent *C* 559 gignerat *C*
 561 infectos π mella *A* 562 deus] dei *A* 564 quaeque] quae *A*
 sincera *A* 565 sumseris *A* quae] *q.* *C* accommoda *C* 568 dampnorum *C*
 570 curis *A* 571 poste lima *A* 573 quae] *q.* *C* 574 .vii. *C* conos *p*
 chunos *C* cunos *A*

- deproperant per opaca die, de mense secundo,
 2 extremam gemuere famem, dum uocibus altis
 3 obiurgant uexantque ducem: „Quae tanta malorum 635
 580 causa fuit? quaeue esse potest? quae tristior esse
 praeualeat, quam dira fames, quam spiritus ardens
 arentes inter fauces mortemque praesentem,
 quae dilata grauat plus quam quae comminus instat?
 atque utinam nobis letum sors una dedisset 640
 585 Aegypto positis tum, cum substantia uictus
 larga fuit cunctis. nullo mussante seorsum,
 quod desint alimenta sibi? nunc degimus istic,
 est ubi uita grauis, etiam si tristia non sint.
 ergo ualet quisquam squalentes inter harenas 645
 590 inuisum tolerare diem, solemque calentem
 siccus ferre potest, nulla quem temperat umbra?
 quin potius, si nostra mouent discrimina sensus,
 dux grandaeue, tuos. Nilum Pharumque rogamus
 redde tuis, cunctosque dehinc iterare labores 650
 595 poscentes permitte uiros, quia tristius esse
 accisis nil posse cibis sententia nostra est,
 4 et saturos seruire iuuat.“ post talia dicta
 profatur uates, socio sermonis Arone:
 „Quid tantum indomito uoces iactare tumultu 655
 600 et proceres uexare iuuat? quid poscere uictum,
 quem solus praestare potest, qui sidera fecit?
 6 sed tamen occidua cernetis lampade solis
 esse deum, uobis cuius pro munere panis
 mittitur e caelo; qui uos, Mareotide fusca 660
 605 implicitos dudum, laetos nunc mittit ad agros.

580 quaeue *p* quae *A* que *C* quae] *q.* *C* 581 famis *C* 583 plus-
 quam] magis plusquam *C* quae] *q.* *AC* cōminus *C* 584 letum *AC*
 585 posit' *C* positi *A* corr. π 587 desint: e *ex* *C* desinit *A* 589 arenas *AC*
 592 quin] cum *A* 593 grandaeue *AC* tuis *A* farum *AC* 595 quia tristius]
 qua artius *A* 596 accisis] accessis *C* nihil *A* 597 iubat post *A* illac post *C*
 598 uatis *AC* 599 tumultus *A* 600 iubat *A* 603 pro π per *AC*
 604 e caelo] aecelo *C* mariotide *A* 605 implicitos *C* implicitis *A* ad agnos *C*

- quare agite et primo redeuntis lumine solis
insuetas libate dapes mannamque caelestem.
- 78 iurgia nam populi, nostris non congrua factis,
in dominum sunt missa magis, qui pascere suevit, 665
- 610 quidquid alit, longoque educit saecula pastu.
10 haec ubi disseruit, dominus de nube superna
12 emicuit meliore die uictumque caelestem
despondit cunctis, quem messis nescia fraudis
progenerat nulloque extinguit semina fuco. 670
- 615 13 inde ubi iam croceo radiauit uesper ab axe,
crebra niuis ritu caelo delapsa coturnix,
congerie cumulata graui, camposque iacentes
castrorumque situm cunctis mirantibus inplet.
quin etiam primo cum se lux reddidit ortu, 675
- 620 14 niuosos dat manna cibos, quae farre minuto,
sunt coriandra uelut, totis defluxit ab astris.
16 quam iussi carpere manu ratione legendi
certa uiri, ne quis forsitan plus condere mallet.
quam iusti mensura cibi est, quae sufficit uno 680
- 625 18 quoque die, nec uana iuuat sollertia quemquam
20 plus iusto posuisse domi; nam sole calente
putria multimodo uitiantur uerme polenta.
22 hoc solum nequeunt geminae disperdere luces,
quae festo mandenda die parasceue prompsit. 685
- 630 quem sanctum iubet esse deus nullumque laborem
sustentare homines, quotiens lux illa recurrit,
23 sabbata quae memorant lentae concessa quieti.
25 quin etiam cunctis penitus haec cognita res est,
septima quaque die nullum descendere uictum, 690

606 redeunt *A* 607 *sinistr.* *RA* 610 quicquid *C* 613 respondit *C*
missis *A* 615 croceor adiauit *C* 616 celo .*ē.* *C* est *om.* *A* dilapsa *AC*
corr. p 618 implet *C* 619 cum se lux primo *A* 620 quae *A* q. *C* 622 car-
pere *C* 623 certauere *C* edere *C* 624 uno *C* uni *A* 625 solertia *C*
626 domu *A* calenti *C* 627 patria *C* 628 gemini disperdere *A* ge-
minandis perdere *C* *corr. p* 629 mandata *A* parasceua *A* promisit *AC*
corr. p 631 quoties *C* 632 quae *π* quam *AC* 633 paenitus *A*
634 descendere *A*

635	caelestis quem messis habet; quia cura sagaci	
27	progressi per rura uiri camposque iacentes,	
	nil praeter undantes uentorum flatibus herbas	
	intuiti, sinibus uacuis referuntur ad aedes.	695
32	ac ne forte dei tantum monumenta uiderent,	
640	ad quos missa fuit melliti muneris esca,	
33	clauditur auratae quiddam munimine thecae,	
	quod uideat generanda manus olimque futura	
	ac uenerata deum uictum miretur auorum.	700
17	1 post haec signa mouent longumque educitur agmen	
645	ad Raphidam, quae sole calens atque indiga lymphae	
	2 mordaces populum fecit depromere uoces	
	in procerem, dum poscit aquam; nec murmure solo,	
4	sed paene est grassata manu; nam sara sacerdos	705
	in semet iaculanda timens emittit ad altum	
650	uerba deum siccisque implorat syrtibus amnes.	
	5 illicet instinctus domini sententia magni	
	maiores pariter natu praecedere mandat;	
	tum uirgam capit adsueta, qua sistere fluctus	710
	nouerat et medio pontum diducere uallo;	
655	6 Chorebumque petit montem, qui plurimus extat	
	sacratumque caput uicina ad nubila tollit.	713
	illic dura silex conclusas saepserat undas,	—
	quam super adstabat dominus fontesque ciebat	714
	uirtutum ratione pari, qua flumina toto	715
660	distinxit mundo immensa et marmora fudit.	
	hanc iussus pulsare ferit rupesque repente	
	rumpitur et scatebris undantibus euomit amnes.	

638 intuitu C 639 hac C 641 thecae C thecem A 643 hac C
uenerat A 645 raphidam AC quae] q. C lymphae C limphae A 646 fecit C
om., sed spatium 6—7 litt. relictum A 648 pene AC sace dos C
649 iaculanda] lactanda (non iactanda) A 650 sirtibus AC 651 illicet C
instinctu A 653 assuetam C 654 nocuerat A deducere AC corr. p
655 exstat A 657 sepaerat AC 658 astabat C 659 qua C om. spatio
5—6 litt. relicto A toto] tecta A 660 distinxit A immissa A
661 hunc A rupis AC 662 euomet A

- curritur ad fluctus certatim congrege turba
 innumeraeque ruunt pecudes aestumque resoluunt 720
 665 expletisque redit defessa in corpora uirtus.
 7 illicet ipse locus causae de nomine nomen
 Temptationis habet, populus quod pectoris anceps
 ambigua cum mente fuit, an summus in illo
 degeret omnipotens, et quod plebs aspera dictis 725
 670 optasset maledicta duci, quae concipit ira.
 8 istic belligeris Amalec instructa cateruis
 Hebraeos fudit cuneos; quod dedecus arcens
 9 Iesus lecta rapit bellantum robora secum;
 quem ferrata manu suscepta in bella uadentem 730
 675 dux uotis precibusque iuuat collemque Chorebum
 10 conscendit celerante gradu, quem iunctus Aronus
 12 et Hurus uallant medium artusque per aeuum
 laboris refugos nec standi ad munia fortes
 subposito firmant saxo durumque sedile 735
 680 subiciunt sternuntque <duci>; tum deinde fluentes
 sustentant in prona manus, ut pectoris orsis
 palmarum prex iuncta foret; nam saepe cadentes
 11 pondere grandaeuo dubium certamen agebant.
 18 has ubi subpositae firmarunt undique dextrae, 740
 685 hostiles cedunt acies campique replentur
 caede uirum nullusque e tantis milibus extat.
 14 haec fuerant ut gesta deo mandante, propheta
 conscripsit docili uentura in tempora libro;
 15 confestimque deo sacratum construit altar. 745
 690 conpellans per uerba locum fidelia sanctum;

663 cum grege *A* 666 illicet *C* ipse] inspe *A* 669 dictis] dicit *A*
 670 obtasset *A* male dicto que (duci *om.*) *C* ira *A* iram *C* 671 amalech *A*
 672 aebraeos *AC* 673 iecta *A* robura *A* 674 manu *π* manus *A om.* *C*
 susceptam bella *A* 676 aaron' *C* 677 et horus *A* aturus *C corr. p*
 678 standi] studia *A* fortis *A* 679 subposito] *AC* duorum *A* 680 duci
add. p om. AC subiciunt uati sternuntque, deinde *f. π* 682 prex *π*
 preces *C* praeces *A* sepe *AC* 683 grandaeuo *AC* dubium] bibiam *A*
 684 suppositae *C* 685 cedunt *C* 686 nullis *C* exstat *A* 690 con-
 pellans *A* fidelias *A*

- „Spes mihi certa dei, cuius protectio semper
 16 subsidium mihi sola dedit, qui robore clauso
 absconsaque manu bellantes dispulit hostes
 Amalechas necat <et> tota cum pube cohortes.“ 750
- 695 18 1 Interea generi Iothorus percipit acta
 festinusque uenit. oculis dinoscere gaudens,
 18 quae fuerant memorata sibi, saeptumque labore
 13 inuenit inmodico. dum causas noscitat omnes
 carentis turbae numero, magnumque precatus 755
- 700 12 ante deum mactat pecudes; tum deinde monendo
 21 efficit, ut lecta fierent de plebe tribuni
 atque alii aliique gradus. quos ordine miles
 accipit, ut certa legiones lege regantur,
 22 ac modicas pensent lites. quo iurgia magna 760
- 705 27 Iothorus sua tecta petit generumque reliquit.
 19 1 tertius interea sese per tempora mensis
 festinus uariata dedit. cum sola per arua
 Sinainum ad montem domini perducitur agmen. 765
- 710 3 quem uates propere conscendit uocibus actus
 aetheriis monitisque dei; mox procubus audit:
 „Haec, <quae> dicta tibi, cunctis narrare memento:
 4 uidistis. quae monstra, uiri. tolerarit Aegyptus.
 dum uestri me cura tenet et congrego cunctos 770
- 715 atque ueho, tamquam pinnarum tramite ductos,
 quas pandit uolucrum princeps, dum nubila sulcat.
 5 et nunc, si uestras ueniant mea dicta per aures,
 ut, quae sunt mandata. fiant et consona iustae

691 deus C 692 robore A u. 694 deest A necat et p et om. C
 que necat π 695 gener A iothorus A iethorus C percepit A 996 de-
 noscere A 697 septum AC laborem A 698 imodico C noscitat p
 dehoscitat C discitat A 699 numero turbae π praecatus C 701 laeta A
 703 certe C legionis AC corr. Mayor 704 hac C pensent A psent C
 quos C 706 Iothorus A Lethorus C reliquid A 707 menses A 708 fes-
 tina A 709 sinamum AC corr. p perducitur] ducitur C 710 uatis AC
 712 quae add. p. om. AC 715 ductus A 718 ut—fiant] atque mundata
 fiant A

- 720 corda haereant legi, plebem uos semper habebō 775
 ditibus insignem rebus cunctisque praeponam
 gentibus, ut toto fortes regnetis in orbe.
 haec omnis nam terra mea est; et quidquid ubique
 gignitur, id iuri subiectum semper aeterno est.
 6 uos eritis regnum, mea fit quod dextera clarum. 780
 725 et gens sancta mihi, longum quae prorogat aeuum.⁴
 7 ille memor iussi, fuerant quae dicta reuoluit
 principibus plebis populusque insignibus orsis
 credidit et magno submitit corda tonanti.
 facturum sese mandata inlustraria dicens. 785
 730 9 his aliud maius dominus de sedibus altis
 10 instituturus agit uatemque ad munia mittit
 sueta sibi cunctosque iubet liquentibus undis
 eluere infectas sordes uel ueste uel artu.
 11 abnoctare uiros, ut mente et corpore puris 790
 735 tertia luce deus celsis uideatur ab astris
 12 monte procul positus, nullus quem comminus adstans
 13 tanget agetque; pecus longa in deserta minare
 praecipitur, ne poena foret coniuncta nocenti,
 quae saxis ferro(ue) uenit, cum missile telum 795
 740 torquet adacta manus aut caute uerbera uiuant.
 16 his actis, nullo maculatus corpora naeue,
 prospectat collem populus, cum prima ruborem
 tertia luce dedit stellis aurora remotis.
 fulmina iamque micant, iam celsis magnus ab astris 800
 745 auditur fremitus uocum nimbosaque nubes
 librata se mole tenet crepituque uerendo
 19 terribiles sonitus iterat tuba saepeaque uallo
 in castris plebs maesta tremit montisque sacrati

719 uos] qua uos A 722 quicquid AC 724 sit A 725 quae]
 que A q. C praerogat C in aeuum A 726 quae om. C 727 populos C
 733 Fluere C 736 monte p mente AC quē C que A cōminus C
 737 aget π urget AC in om. A manere AC corr. p 739 ue add. π om. AC
 cum missile] cōmisi li C 744 micant iam π micantia AC celsus A
 745 nubes AC 746 se om. A 747 septa AC 748 montes C

- 18 aduentum testata dei latera ardua fumant. 805
 750 et quicumque fuit electa ex plebe sacerdos,
 20 monte procul degit, solis quem scandere ius est
 Aroni Moysique piis. tum perpete fatu
 20 1 mansura dat iussa deus hoc ordine legis:
 2 „Ille ego sum dominus, qui te discrimine priuans 810
 755 Aegypti de terra tuli durumque laborem,
 seruilis quem cura dabat, desistere iussi.
 3 me tantum tua corda colant, neque idola pangas
 4 ulla tibi fictumque deum subnixus adores;
 numina nec credas, quae sunt inlustria caelo 815
 760 sidera, uel quidquam in terris mirere perinde,
 uel quod glauca tegunt fluitantis marmora ponti.
 5 sum dominus zelans, peccatis congrua reddens
 in patres prolemque dehinc quae quarta creatur;
 6 misericors multum, maiora et grandia reddens 820
 765 quae iusti meruere uiri, qui corde sub imo
 amplexi mea iussa tenent et mente sequuntur.
 7 tu nomen uenerare dei, tu sabbata festa
 8 cum natis seruisque cole totumque laborem
 pone libens, quotiens mundo lux illa recursat. 825
 770 11 bis ternis dominus fecit quaecumque diebus
 in terris caeloque uegent pontoque tumentis;
 10 septima perfecto uirtutum fine quieuit;
 hinc festus uiget ille dies, hinc semper acerbus,
 semper honoratus domino indulgente sacratur. 830
 775 12 honorem da, nate, tuis genitoribus, ut sis
 perpetuae in terris uitae, quam prorogat ingens
 14 ingenti de sede deus. ne dilige moechas,
 13 16 neue hominem perime, nec sacramenta sinistre

752 aaroni *C* perpete *AC* 756 seruilis *C* 757 pangas *C* pingas *A*
 759 nec] ne *A* 760 quicquam *AC* mirare *A* perende *C* perenne *A* corr. *p*
 761 marmore *A* 768 et 764 *desunt A* 763 quae] q. *C* 765 quae π quam *AC*
 766 sequuntur *C* 768 cole *C* tuis *A* 769 quoties *C* 771 uigent *A* post
 uigent *spatium sex litt. uacuum A* 773 aceruus *A* 775 donate *C* 776
 praerogat *C* 777 ne *A* nec *C* mechas *A* 778 perhime *C* sinistre *A*

- 15 periurans perhibe; furtum ne feceris ullum, 835
 780 16 neue malus testis iurgantem fraude tuere.
 17 coniuge ab alterius animum uultumque coherce
 et quidquid non esse tuum mens admonet, horre.
 24 aggere de terrae congesta altaria surgant,
 hic ubi deuotas fas sit mactare bidentes. 840
 785 25 quae si forte sedet saxorum adtollere mole,
 ferrum linque procul, quoniam sordentia fiunt
 artificii leuigata manu; quae scandere gressu
 26 non sineris prompto, ne forte obscena renudes.
 21 2 seruus erit quisquis cognata in gente creatus, 845
 790 bis ternis seruile iugum patiat in annis;
 post abeat liber, secum sua praemia portans,
 3 coniuge missa simul, si nondum feta uidetur.
 4 ac si iam natis paterno et nomine gaudet,
 uxorem et prolem domino dimittere debet. 850
 795 ipse sui compos nodoque exutus erili.
 5 quod si non dubie mauult persistere uerna,
 6 ante fores domino sanctas sistente locetur
 uulnera passurus, tenuis quae subula pungit,
 aure tenus molli, numquam laxandus in aeuum. 855
 800 7 uendere progenitam discreta in gente parenti
 non licitum sociaque manet cum plebe potestas;
 quam tamen ut seruam nequaquam emittere ius est.
 8 quae si displiceat domino, cui uendita cessit,
 reddentur nummi, fuerat taxatio quorum. 860
 805 ut reuocare queat paterna ad limina sese.
 9 quae si forte datur nato, sic conuenit ipsum
 10 ut natam tractare suam. qui sumere iuste

781 *deest hoc loco A* 782 quicquid *AC* ammonet *AC* 783 terra *A* et al-
 taria *C* sequitur 781 in *A* 785 quae *AC* an quod? sedit *A* attollere *C*
 mole *AC* molem π 786 linque] linti *A* 787 artificale uigat manu *A*
 790 terris *C* 791 habeat *A* 792 foeta *C* 793 ac *A* hac *C* at π
 795 nado *A* herili *C* 797 sanctas domino *C* locetur *p* loquetur *AC*
 798 quae] q. *C* 799 auret thus molli *A* 800 progenitum *A* genti *A*
 803 displicuit *C* 806 an ipsam? 807 iustae *C*

- si mauult. permissa sibi, quis membra teguntur,
 indumenta palam faciet. nec deinde negabit, 865
 810 11 si coitu sit nota sibi; uel, si rata non sunt
 haec commissa uiro, poterit laxare uadentem,
 12 nec pretium reuocare datum. qui uulnere duro
 affligit sternitque uirum, decumbat eodem,
 13 quo perimet, leto; at si discrimina casu 870
 815 sunt inlata magis, domino tradente nocentem
 ictibus alterius, locus est qui condere possit
 donandum uenia, domino indulgente salutem.
 14 at uero qui membra dolo uiuentia ferro
 disicit et studio gradatur sanguine fuso, 875
 820 crimen habet mortis, nequiquam tecta requirens
 sublimi sacrata deo; nam demitur inde
 seiunctusque procul rigido truncabitur ense.
 15 17 et qui compellat tumide pulsatae parentes.
 in crimen noxale ruit. quod morte piatur. 880
 825 16 nec minus ad poenam petitur. qui forte doloso
 perfidus ingenio paterna in plebe creatum
 cleptat et acceptis gaudet transcribere nummis.
 18 quod si litigium fuerit per uerba paratum
 pulsatusque aliquis pugno saxoque recusso 885
 830 19 reciperet solitas uires, nil fraudis haerebit:
 soluendum tamen est, sumpsit quod cura medentis.
 20 ancillam seruumque suum qui uerbere uirgae
 confestim perimit, poenam non uitat haerentem.
 21 quod si post aliam morietur uernula lucem, 890
 835 nil noxale subest, pretium quia perdidit eius.
 22 at si forte uiris feruebit rixa duobus,

810 cogitus (sit om.) A 811 cōmissa C omissa A uadente A
 812 prētium C 813 affligit C 814 leto C lucto A ad A 817 uenia C
 uera A 819 dissicit A gradatur C 823 cōpellat C compellet A 825
 pēnam C petatur AC corr. π 827 gaudens transscribere C 828 litigium A
 829 que] ue A recuso A 830 herebit AC 833 herentem A
 834 alium A moriatur A moritur C corr. p uernacula AC corr p
 835 prētium C

- conmoto dum felle calent, nuptamque tumentem
 germine concepto alius pulsarit eorum,
 in plagam porrecta manu, partumque futurum 895
 fecerit ante diem materno ex pectore trudi,
 restituet pretio partum, taxante marito,
 si nondum perfecta fuit expressaque forma.
 23 si uero explicitis decessit uultibus infans,
 24 morte cadet merita. lumen pro lumine rapto 900
 reddet quisque nocens, dentem pro dente resignans.
 proque manu dabit ille manum pedemque uicissim.
 detruncat quicumque pedem; combustaque flammis
 25 expiat ignis edax; dabitur pro uulnere uulnus;
 liuida liuenti sedantur corpore membra. 905
 850 26 quod si quis rapto famulum de lumine priuat
 ancillamue suam, missos patiaturo abire,
 27 libertas quocumque uocat: uel fragmina dentis
 si fuerint decussa manu, solacia sumat
 debilitas, ut dona suo pro uulnere penset. 910
 855 28 at si praeualida gaudens ceruice iuuenens,
 expers ruris adhuc curuique immunis aratri,
 cornu ferit quemquam, saxorum mole prematur,
 obrutus et, nullo carpendus dente uirorum,
 membra dabit terrae liquidos soluenda per artus. 915
 860 insonti nulla domino discrimina linquens.
 29 quod si consuetum lunata fronte ferire
 uicinos, dudum <monitus> non cluserit excors.
 decumbat pro caede bouis taurusque necetur.
 30 si uero extincti pretium sententia mitis 920
 865 exigit, et soluat, quidquid taxatio poscit.

837 cōmoto *C* commoto *A* 838 pulsaret *C* 839 correpta *C*
 841 praetio *A* pretiā *C* taxante] iudicante *C* 847 detruncant *C* cō-
 busta *C* 849 sedantur *AC* cedantur π *an* soluantur? 851 misso *A*
 854 debilitas] debita *A* 856 expressuris *A* Immunis *C* 859 liquidas *C*
 liquidus *A* corr. π 860 discrimine *A* 862 monitus π om. *AC*: *spatium*
nozem uel decem litt. uacuum A clausurit π dixerit *AC* 864 extincti *A*
 865 exsoluat π quicquid *AC*

- 31 hoc etiam pro caede sui fas poscere nati
 32 uel natae quemcumque uirum. si seruulus ictu
 decubuit tauri, ter denos pendere nummos
 cura tenet dominum saeuo pereunte iuuenco. 925
- 870 33 at si quis multa puteum demittere fossa
 egesto uult usque solo, mox tegmine claudat,
 34 ne, si forte pecus fuerit per prona uolutum,
 damna luat, domino pretium poscente, ruentum
 empturus pecudum tenui solamine carnes. 930
- 875 35 quod si forte bouem bos cornu occiderit unco,
 uendatur; pretium fiat commune duorum
 diuiduaque legant mactati uiscera tauri.
 36 quod si iam uitium fuerat testatius eius,
 pro pecude pecudem dominus redhibebit amissa 935
- 880 innocus, strati praesumens membra iuueni.
- 22 1 qui uitulum cleptat, cogatur reddere quinque;
 bis binas soluat quicumque auerterit agnam.
 2 nocturnum furem licitum prosternere ferro,
 dum penetrat postes obsaeptaue limina rumpit. 940
- 885 3.4 si uero exorto fuerit iam sole prehensus,
 dupliciter redhibere nocens sublata iubetur.
 quae si non fuerint in censu et uiribus eius,
 uendetur, manuum pensurus furta labore.
 5 cuius forte pecus segetem uitementum uirentem 945
- 890 triuerit aut patulo carptim depauerit ore,
 iugera fecundi mensuret protinus agri
 prouentu spatiorumque pari: sic damna resoluet,

866 cede AC 867 quemcumque C quicumque A 868 tauri C auri A
 pandere C 870 dimittere AC corr. π 871 uultus que A mult'q. C
 tegmine claudet A 873 dampna C luat A 874 tenturus C tenuis C
 tenuis A corr. π carnes] crines C 876 pretium C comune C 879 re-
 dibebit A redibibit (uel redihibit) C ammissa A 883 licitum om. A
 spatio non relicto 884 obsepta AC 885 exortu A praehensus AC
 886 redibere C redibere A 887 fuerint: i ex a C et] ac A 889 ue]
 que A 890 captim C 891 protinus om. A nullo spatio relicto
 892 dampna C

- 6 quae fuerint inlata prius. haec formula nectit
 hos etiam, qui tota simul noualia uerrunt 950
 895 pampineasque metunt consumpto palmitē uites.
 ut quae magnifica proprios habuere per agros.
 amittant ratione pari. nam stridulus ignis.
 fomite de modico solitus comprehendere uepres.
 arentem stipulam et truncos cortice nudos. 955
 900 si segetem alterius uitemue absumpserit aestu.
 crimen ad auctoris merita per damna recurrit.
 ut reddat quidquid noxalis flamma peredit.
 7 depositum redhibere decet: quod perfida furum
 si fuerit populata manus, auctore reperto 960
 905 8 duplex summa datur; si uero est abditus ille.
 auersas qui dempsit opes. iuratio sola
 exortem culpa faciet, quia fraude carebit.
 9 at si mendoso fallax nudatur in astu,
 depositi reddat geminum sub iudice pondus. 965
 910 haec etiam in pecudum causis mensura tenenda est:
 12 propterea ut. furto quae sunt direpta sinistro.
 restituat. cuius fuerit custodia segnis.
 13 at si molle pecus rabies uesana luporum
 lacinat, ostensa mitescunt iurgia carne. 970
 915 14 quod si quis geminos ducenda ad plaustra iuuenos
 commodat, enormi non dicat pondere functos
 idem. si fuerit praesens, stimulator euntum.
 hoc etiam in reliquis, quos pressant pondera iussa.
 15 sed si persegnis accepta animalia perdit. 975

894 ferrunt *A* 895 consumpta *A* 896 ut *AC* et π quae | *q. C*
 proprios] propretiis *A* 898 solitus *A* solitos *C* 899 arentem siluam *A*
 arentēq. siluam *C* corr. *p* arentesque spicas π 900 absumerit *A*
 901 dampna *C* recursat *A* 902 quicquid *AC* peraedit *C* peredat *A*
 903 redibere *AC* decet *A* debet *C* 905 duplex *C* 906 qui
 dempsit *p* quidem sit *AC* 907 exsortem *A* quia *C* qui *A* 908 deest *A*
 911 praeterea *A* quae | *q. C* direstra *A* 912 signis *A* 913 aut *AC* corr. *p*
 pēcus *C* uessana furorē luporum *A* 914 lacinat | lacerat *A* mitescunt *A*
 916 cōmodat *C* oenormi *C* fenorimi *A* 917 simulatus *A* 918 praes-
 sant *AC* iussu *AC* corr. π 919 persignis *AC* corr. π

- 920 quisquis agit. ius est. ut damnum sentiat omne.
 quae si perdiderit posita mercede locatus.
 illa operae in pretio promptim taxanda locabit.
- 16 uirginis haut sponsae si quis sibi sumpserit usum,
 uxorem cum dote sibi sociabit eandem. 980
- 925 17 quod si coniugio mens est non consona raptae,
 munera det, thalamis quae sunt accommoda, patri.
- 18.19 maleficum celare nefas. mors dura necabit
 permixtum pecudi coitus deformis in actu.
- 20 linquat uita uiros demonum sacella uerentes. 985
- 930 21 quandoquidem soli domino fas subdere colla.
 22 nemo peregrinum uiolent uerbouue manuue:
 idcirco quoniam uosmet suscepit Aegyptus
 linquentes genitale solum sedemque priorem.
- 22 femina defuncto ne sit tennenda marito, 990
- 935 23 sed palpanda magis puerique parentibus orbi.
 24 ne paribus poenis subeant peccata nocentes
 destituantque suos celeri cum funere rapti:
- 23 afflicta nam corda deus auditque iuuatque.
- 25 credito poscenti nummorum quos rogat usum. 995
- 940 seposita mercede procul usuraque turpi;
 nec festinus age trepidantem. ut sumpta reformet.
- 26 ac si forte sui uelamen corporis idem
 committit traditque tibi pro pignore nummi.
 restitue. sol ante caput quam condat olympo. 1000
- 945 27 misericors ego sum dominus: hos audio promptim.
 28 externis cessate deis maledicere cuncti
 praecipuisque uiris. populi qui frena tenebunt.
- 29 fructibus e primis domino pia dona referto

920 dampnum C 921 quem si A 922 opere AC promptim C prumptim A 923 aut AC corr. p 926 det] de A patri] priat A 927 celare] clare A 929 demonum C demanu A 930 soli C saeculi A 934 faemina C non sit tennenda C 937 suo scelere A 938 afflicta C 939 credite A usu A 941 ne festina agere A 942 hac C 943 committit C tibi om. A 944 olimpo A olimpo C 945 prumptim A 946 hesternis C hester netis A 947 populis C

- et quemcumque creas primo de germine nuptae. 1005
- 950 30 sacrabis domino, sol postquam septimus altum
31 est permensus iter, ut sitis sancta propago.
extinctam pecudem raptorum dente luporum
nullus edat: mensis quae non sunt digna refutet.
- 23 1 non credes narrata tibi, quae nulla fidei 1010
955 firmamenta iuuant. neu falsum dicere testis
2 iniqua cum mente uelis. nec pluribus unum
additus in coetum certes superare nocentem.
3 ut tenuem et modicum quaesito ex crimine damnes.
4 quin potius si forte pecus errare uidebis. 1015
- 960 cum quo corda tibi non sunt coniuncta. reforma.
5 et si mole graui iumenta obnoxia sidunt,
erige et alternis conitens subleua palmis.
7 innocuum ne sterne uirum, nam pectore iusto est.
8 munera non sumes trepidi pro cura nocentis 1020
- 965 sollicitique rei. quoniam mox lumina caecant
sermonesque uirum cunctaque examina frangunt.
10 uberibus glebis bis ternos cultor in annos
11 immineat uegetus; debet quia septimus esse
otia lenta ferens. quo pauper quisque capessat 1025
- 970 quae fuerant generata palam. laetusque relinquat
quae superant mandenda feris, dum saltibus errant.
14 circite perpetua uolucris dum uoluitur annus,
diuisos in trina modos sollempnia uobis
15 septeno seruanda die, quo mollia ius est 1030
- 975 azyma triticeo gaudentes sumere farre,
ut monui dudum, primo uos mense nouorum,
libertas cum plena fuit discedere Aegypto.

949 creat π nupta π 952 extinctam A 953 que suis non digna C
954 credis A 955 neu] ne C 956 cum *om.* A 957 coetū C
coetu A nocentem A nocentum C *inter* 957 et 958 *leguntur uu.* 998
et 999 in C 958 et] uel A dampnes C 962 erige] egrege A
963 ne sternere A 966 frangent C 968 *deest* A uegetos C 973 so-
lempnia A 974 septenos C septima A *corr.* π 975 azima AC farrae A
976 mense] *insense* C

- ante meos uultus uacuus ne prodeat ullus.
- 16 primitias operum messisque exordia nosce
980 festa tibi, quotiens sementem sparseris agro.
uel cum decurso requies coniungitur anno.
omnibus explicitis, generat quae cura laborum. 1040
- 17 omnis homo trinum distinguat tempus in anno.
ante meos possit quo sese ostendere uultus.
- 985 18 nam cum laeta tibi fuerit possessio terrae
gentibus edomitae commissa et credita, nosce
azyma sola meis ponenda altaribus esse; 1045
multimodas pecudes et rubram sanguinis undam
nil festis prodesse tuis adipemque niuaem,
990 perugilem et noctem durare in tempora lucis.
quae redeunt, quotiens sacrorum cura recursat.
- 19 agnus neuē tener materno in lacte coquatur. 1050
- 20 ecce ego sidereum caelesti ex arce ministrum
ad curam dimitto tuam, qui robore multo
- 995 uadentem ad terram foueat, quae pinguibus aruis
laeta uiuet dulcesque euoluit nectaris undas.
- 21 hunc audire parans sacratis crede loquellis. 1055
coniunctus est ille tibi fidusque manebit.
perpetuum retinens caelesti in uertice nomen.
- 1000 22 heia agite sanctisque auditum iungite dictis,
mandatumque meum sincera adsumite mente;
ut sitis plebs cara mihi populusque beatus 1060
et regnum sublime dei, gens ardua semper,
omnibus in terris, quas sol utrumque recurrens
- 1005 adspicit et calido mundum conplectitur axe.
- 23 concordēs palpabo tuos cunctisque resistam,

979 mensis *AC* corr. *p* nosse *AC* corr. *π* 980 quoties *C* spargeris *A* 982
quae] q. *C* 986 comissa *C* 987 azima *AC* 988 multimodos *C*
990 tempore *A* 991 quoties *C* sacrorum] festorum *A* 994 robore *A*
995 q. *C* 997 hunc *C* hinc *A* credo *A* loquellis *A* 998 sq. *uid. ad*
957 coniunctus est ille *spatio quattuor uel quinque litt. uacuo A*
1000 sancti *C* iungere *A* 1001 assumite *C* 1004 utrumque *AC*
utrimque *π* 1005 aspicit *AC*

		qui tecum bellare parant; tibi cedit Amorreus	1065
		Cethaeusque ferox et quos nunc optima tellus	
		sustinet, in saeculum te mox uertenda colono.	
1010	24	prouide, ne uetitis adclines colla sacellis	
		hostilesque deos trepide subnixus adores.	
		quin potius profana rue atque idola cuncta	1070
		disice cum titulis inscriptaque nomina dele,	
	25	ut possis seruire deo, quem cuncta tremiscunt.	
1015		mox uictum sacrabo tuum fontesque meantes;	
		morborumque tuo demam de corpore pestes.	
	26	nullus inops nati tota de plebe dolebit	1075
		paternum non esse sibi nomenque decusque.	
		longinquos praestabo dies. quis terminus aeu	
1020		laxior optatae producat tempora uitae.	
	27	ante tuas acies tristis formido uolabit,	
	28	atque uenenato praecurrent uulnere uespae,	1080
		ut tua belligeris metuantur signa manipulis,	
		perque feras gentes facilis uictoria cedat.	
1025	29	quas tamen edomitas faciam decrescere sensim,	
		ne uacua sit terra uiris, atque agmine multo	
		increscat nimia rabidarum turba ferarum.	1085
	31	anilite diffuso faciam se extendere fines	
		telluris sedisque tuae, qua marmore rubro	
1030		aestuat oceanus uentosis lubricus undis,	
		usque Philistinum pelagus terramque carentem	
		humano cultore, cluens atque agmine multo	1090
		qua fluit Euphrates uitreis perlucidus undis."	

1007 amorrus AC 1008 cætheus C ceteus A optima AC 1009 saeculum A 1012 rue C sua A 1013 dissice AC 1014 tremescunt AC 1019 longeuos A prestabo AC 1020 optate AC 1022 uulnerē C uulnera A uespae] uestrae A 1024 cedat C 1026 atque C quead A 1027 nimiae C rabitarum A 1028 difuso A se C om. A te π fineis C 1029 qua] quam A marmore: o ex u A 1031.1032 Hsque et Vumano permutatis initialibus litt. C 1031 filistinum A 1032 cluens p diu AC agmine] tegmine A 1033 fluit C finit A euphrates C euphratis A perliquidus A praelucidus C

- 24 1 Haec ubi detonuit, dominus conscendere collem
 1035 Aronem Moysenque iubet ac nobilis aevi
 septuaginta uiros longaque inflectere colla
 2 aeterno summoque deo; nam comminus ipsum 1095
 permittit properare ducem, qui iussa facessens
 4 sancta dei celsum confestim construit altar
 1040 monte sub eximio, uacuas qui surgit in auras;
 bisenos lapides, tribuum quae summa uidetur.
 5 comminus adiungens. hic nondum fronte iuuenos 1100
 exhibet armata sacrisque hos inmolat aris;
 6 sanguine de quorum partem diffundit ad altar,
 1045 creterae instillans aliam, plebemque frequentem
 8 spargit rore leui, librumque euoluit aeterni
 7 seruante monumenta dei. quae consona postquam 1105
 dixit cara sibi docilis sententia plebis,
 9 conscendit tumidum lento molimine collem
 1050 grandaeuosque senes fratremque in uertice sistit.
 10 hi simul adspiciunt rutilantem fulgure gemmam,
 in qua siderei steterant uestigia regis: 1110
 sapphira nomen habet; caelumque hic uisitur albens
 11 praetentum per dorsa iugi; quae cuncta uerentes
 1055 sublimi cum laude ferunt uictumque capessunt.
 14 interea, monitis uates senioribus illic
 13 sidere, Iesutem secum subiungere gressus 1115
 14 pacato de corde iubet, Hurumque relinquit
 Aronemque suis, certantum ut iurgia noscant
 1060 aequa lance uirum iurisque ut uerba loquantur.
 15 ipse ubi sanctifici tenuit iuga plurima collis,

1035 aaronem mosemque *A* hac *C* 1042 iuuenos *AC* *corr.* π
 1043 imolat *C* immolat *A* 1044 partem d. ad altar] per. difudit
 altar (ad *om.*) *A* 1046 rore] ore *A* 1047 seruauit *A* quae] quem *C*
 1048 dicit *A* docili *AC* *corr.* *p* 1049 tumidis *A* 1050 grandaeuos *AC*
 1051 aspiciunt *AC* fulgore *AC* 1053 sapphira *C* saffira *A* 1054 q. *C* 1056
 monitus *A* uatis *AC* 1057 siderei esutem *A* sidere iesutem *C* 1058
 iubet] uidet *C* Hurumque *p* utrumque *AC* relinqui *A* 1059 que *om.* *A*
 noseat *A* 1061 prurima *A*

- labitur aetherio propere nubs fulgida caelo 1120
 et montem complexa tegit uatemque seorsum
 16 occulit a sociis terno bis lumine solis.
 1065 septima iamque dies niueum patefecerat axem.
 cum dominus media conpellat nube prophetam,
 17 mirificas inter flammas dum fulgidus infit, 1123
 18 atque quater denis uati dat iussa diebus:
 25 8 noscere quis posset, quae sint sacraria summo
 1070 10 digna deo, lignisque iubet haec ardua pangi
 perpetuo ualidis, nulla quae dissipat aetas.
 haec miris conserua modis mensuraque iussa 1130
 11 lammina conspicui praeuelat ductilis auri.
 12 conectens geminos tereti uertigine circulos
 1075 in dextrum laeuumque latus, qua sancta coluntur.
 13 inde leuigatis intexit frondibus arcam,
 16 in qua perpetui maneant mandata tonantis. 1135
 18 quin etiam rutilo Cherubinos perficit auro
 19 diuersosque locat, qua sese altaria pandunt,
 1080 20 alarum splendore pari similique uolatu,
 ceu moueant agiles uentosa in nubila pinnas.
 22 sqq. multaue praeterea rerum commenta nouarum 1140
 mirificis sunt facta modis, quae dicere qui uult,
 expromet citius pelagus quas uoluat harenas.
 1085 sed neque quam multae species nec nomina quae
 sint,
 lex numeris adstricta potest depromere fando,
 29 dum cyathos uates, phialas, mortaria pangit 1145
 caelatasque facit gestanda ad munera lances

1063 conspexa C 1066 compellat C 1069 quis π quas AC 1071 dis-
 sipet π 1072 iussa AC iusta π 1073 lamina A praeferat A
 dactilis A 1074 circlos A ciclos C 1075 sancta] sca *lineola om.* C
 1077 maneat A 1082 nouaru C novarunt A cf. *Aedilwulf* 1088 q. C
 qui] quis A 1084 exprimat A arenas A 1085 q. C sunt A 1086 hu-
 meris C d/epromere A dicere C 1087 cyatos C uatis AC crates π
 fialas A fyalas C pingit C

- 31 et quae noctilucis subduntur fulchra lucernis.
- 1090 26 1 iam quaecumque tegunt sacratam desuper arcam
aut uelant postes, ardenti e murice tinxit.
- 28 4 quin etiam uario texuntur pallia peplo, 1150
Aroni uatibusque piis, qui munera libant
in tectis sacrata dei, gemmaeque coruscae
- 1095 17-21 inhaerent sinibus signantes nomina sena
distinctim tribuum. quarum de corpore plebs est,
singula nobilibus signantes nomina gemmis. 1155
- 17 sardia prima loco, topazo adiuncta smaragdus;
18 sapphirus hanc sequitur, cum qua carbunculus ardet.
- 1100 iaspisque uiget fuluoque intermicat auro;
19 tertia ligurio sedes: hic iunctus achati
atque amethysto, fulgens quem purpura tingit. 1160
- 20 chrysolithus quartus, berillo adnexus onychnus.
36 additur aetherii signum uenerabile regis,
- 1105 lammina conspicui formatum quod tenet auri.
39 lintea quin etiam niuoso albentia textu
in laxos cohibere sinus atque indere membris 1165
- 42 praecipitur partemque obscenam condere carnis.
43 ne, dum sacra uehant, denudent turpia uates.
- 1110 29 haec inter totus sacrorum euoluitur ordo:
10 sqq. peccatum quae dona leuent, quaeue hostia ferro
icta cadat sanctamque dei determinat iram. 1170
nam quicumque uirum sacrata altaria tangit,
37 sanctior efficitur purgatus pectora naeuo.

1099] *Exempla poetarum* ed. H. Keil u. 191: Saffirus-ardet.
1100] Mico: Intermitat: Iaspisque—auro. Alchimus

1090 arcam *A* aram *C* 1091 ardentiae *A* 1093 libunt *A* 1094 choruscae *A*
1095 inherent *C* inherent *A* 1096 distinctum *A* 1098 primo *AC* *corr. p*
topaza *AC* *corr. p* 1099 saphyrus *C* saffirus *A* *Exempla* 1100 iaspis
que *C* 1101 tertio *A* sedis *AC* *corr. p* hinc *C* 1102 amethisto *C*
amithisto *A* tingit *C* tinguat *A* 1103 chrysolitus *A* crisolitus *C* berillo *A*
adnirus *C* onichnus *AC* 1104 aetherei *A* 1106 *post* niuosa *spatium*
quattuor uel quinque litt. vacuum *A* 1111 q. *C* q. *C* ue] uel *A* 1112
icta *C* iacta *A* 1113 sacra *A*

- 1115 **30** 8 pendeat ut lychnus semper laquearibus altis
incensus noctemque suo de lumine uincat,
edicit censura dei. ne forte tenebrae 1175
horrificam faciant per sancta altaria noctem.
- 25-32 ponitur et liquidi nonnumquam sucus oliui,
1120 sanctificans hominum carnes. dum uertice summo
liquitur et crasso perfundit unguine membra;
34 adice tusque, leuis cuius fit naribus aptus 1180
halitus et dulces inrorat sensibus auras.
- 31** ilicet ut magni splenderet machina templi
1125 ornatuque suo cunctas transcenderet aedes.
3 perdociles tribuit sensus et maxima fabris
ornamenta deus omnesque his indidit artes 1185
6 2 Achisamo de Dana tribu iunctoque Beselo,
ex Iuda cui classe fuit clarigena origo.
- 1130 18 utque forent domini populo notissima dicta,
accipit e gemina formatas caute tabellas
propheta tribuente deo. quas pollice sancto 1190
et paribus scripsit digitis manus inclita regis.
- 32** 1 interea populus. metata in castra locatus.
1135 dum uatem deesse suum iam tempore multo
mordaci sub corde gemit nusquamque uideri
murmurat. adsidue deposcit numina demens 1195
2 Aronem peruersa sibi; quos ille frementes
instantesque diu deferre ac tradere iussit
- 1140 ornatus. quos aure gerunt nataeque nurusque,
natiua dum forma parum splendoris habere
ducitur et turpi de uulnere defluit aurum. 1200
3 hoc ubi congressit populus. coniecit in ignem
4 mollitumque dehinc feruentis flamma camini
- 1145 miscuit et torua formauit fronte iuuenecum

1115 lychnus *AC* 1118 sc̃a *A* sacra *C* 1119 liquidis *C* 1120 summi *A*
1121 crasso horas supfundit *A* unguine *p* lumine *AC* 1122 aditus
que leues *AC* *corr. p* adiectusque leuis cuiusuis n. a. π 1124 illic et *C*
1128 de dona tribuit *A* 1129 cui|qui *C* clarigenus *AC* 1130 utquae *A*
1137 assidue *C* 1145 turua *A*

- 5 uenturumque diem sollemnem confore dixit.
 6 ilicet albescentes cum primum lucifer ignes 1205
 protulit et celso noctem secluserit olympo,
 consurgit Iudaea manus damnosaeque festa
 1150 laeta colit multisque infundit pectora poclis,
 atque exultantes ducit furiata choreas.
 7 aspicit haec celsa dominus sublimis in arce 1210
 innocuumque iubet propere descendere uatem,
 dum memorat: „Decurre citus, montemque relinque,
 1155 peruersi ductor populi plebisque magister,
 8 quam profana iuuant; peccauit praesule multum 1215
 te Iudaea suo, dum sanctos despicit actus.
 en quibus indomiti Pharaonis soluere uincla
 principe te licuit furuaeque exire Canopo,
 1160 praeuaticatores taurinis uultibus adstant
 proque deo celebrant mentiti membra iuueni
 et libertatis memorant id nunc suae numen. 1220
 tu motus ne flecte meos neue obuius ito,
 dum meritos his mitto metus dignamque ruinam.
 1165 nec tu iacturam metuas, ne dempta potestas
 culmen ad alterius confestim missa recurrat.
 10 dabitur in terris multum praestantior armis 1225
 gens ignota tibi, quae sit te principe uictrix.“
 11 Territus his uates dominum subnixus adorat
 1170 talibus effatus: „Cur tantis motibus exit
 in populum nunc ira tuum, quem dura gementem
 imperia nimium metuens laxauit Aegyptus, 1230
 dum te, magne, timet, dum celsae robora dextrae
 terrificant fracta miserum ceruice tyrannum?

1146 sollemnem *A* 1147 illicet *C* 1148 nocte *A* olimpo *A* olimpho *C*
 1149 dampnosa *C* 1150 infudit *A* 1152 ab arce *C* in arcae *A* 1154
 citius π 1156 prophana *C* 1157 despicit *p* deposcit *AC* deposuit π
 1158 En *p* $\mathcal{E}$ *C* Ea *A* ex π faraonis *AC* 1160 astant *A* 1163 tu|
 rum *C* neu *A* 1168 te *om.* *A* 1169 uatis *AC* 1170 affatus *C*
 1171 nunc π tua *AC* 1172 imperio *C* 1173 temet *C* dum] tua π robura
 dexterarum *A* 1174 fractu *A*

- 1175 12 et nunc, o domine, quid dicet turba Canopi,
captiuis priuata suis infensaque plebi,
quam cernit nunc esse tuam, nisi te. deus ingens. 1235
nequiquam consueta tibi pietate fauentem
produxisse uiros deserta in sede necandos.
- 1180 dum uastos inter saltus sua funera ducunt.
sublimis indulge tuis uultumque serenum
exhibe poscenti; nam te quis uiuere moto 1240
in terris caeloque potest? quem currit ad unum
- 1185 13 quod moritur uiuitque tibi. tandemque recurrat
ad sensus, uenerande. tuos. quae dona pararis
Abramo quondam. proceri quae deinde Iacobo
Isacique pio. felix quos seruitus ornat, 1245
quod placuere tibi: iuratus per tua, sancte.
roborum dum spondes prognatos his fore curae.
- 1190 rex inuicte, tuae. densandos pube frequenti
innumeraque acie. ceu magni sidera caeli
stellantesque micant mundano in cardine gemmae. 1250
cur promissa labant? cur ditis commoda terrae
nullus habet uatesque insistit sedibus exul.
- 1195 cui mellis spondes latices et flumina lactis?*
- 14 Flectitur his dominus totamque expectorat iram.
15 ilicet excelso descendit colle propheta, 1255
conscriptas referens domini de lege tabellas
introrsus extraque simul; nam pagina sancta
- 1200 17 et tergo commissa fuit; cumque incitus exit,
uocibus inmodicis populi defigitur Auses
clamoremque putat bellantis hunc fore turbae. 1260
18 sed uates non bella uidet, sed languida uino
- 1178 fouentem *A* 1183 queque *C* curat *A* 1186 proceriq. *C* pro-
cerioque *A* 1187 isaci *A* isaaci *C* Isaaco π 1188 quod] qua π scae *C*
1189 robura *A* spondis *AC* curae-tuae] cura-tua π 1192 stellan-
tesque] stellant et *A* 1193 cur] cum *A* comoda *C* 1194 uatis *AC*
1195 spondis *AC* 1196 totam *C* tetram *A* expectorat *C* 1197 illic
&celso *C* 1198 conscriptas/ (post s litt. erasa pr. m.) *A* 1199 exutra *C*
que om. *A* 1200 etergo *C* comissa *C* dum *A* cum *C* 1201 aures *AC*
corr. *p* 1202 putant *A* 1203 uatis *AC* uidit *AC*

- pectora multimodas in caelum mittere uoces.
 1205 19 iamque adeo ingressus castrorum limina ductor
 bacchantis cernit populi feruere choreas
 auratumque uidet tumida ceruice iuuenicum: 1265
 quem uelut aetherium spectabat turba parentem.
 1210 ilicet infensus calidam dum concipit iram,
 confringit tabulas. totum dum surgit in. ictum,
 20 iniectumque focis uitulum dissoluit et exin
 porricit in pelagus sumptisque exinde fluentis 1270
 21 attonitos libare iubet: fratremque deinde
 increpat offensus ualide, quod uana petentes
 1215 audierit iustaque deum uiolauerit ira.
 22 ille pacem poscens crimen populare fatetur,
 exortem sese faciens culpabilis ausi. 1275
 26 at princeps, punire parans dementia uulgi
 crimina, Leuitas totis discurrere castris
 1220 27 et ferrum nudare iubet atque obuia passim
 corpora, cognata quamquam de plebe, ferire.
 28 illi alacres per nota sibi diuortia currunt 1280
 oblatosque ruunt cuneos raptimque uirorum,
 ultores domini, circum tria milia caedunt,
 1225 quis uicena simul studio quasi milia iungas.
 30 his gestis propheta suis iam mitior exit
 31 aeternumque rogat populi pro crimine regem, 1285
 talibus effatus: „Peccauit turba tuorum,
 rex inuicte, uirum plus quam mortalia quaerunt
 1230 pectora, mutarum pecudum simulacra colendo.
 his et uota dedit et numen credidit aurum.

1206 bacchantis AC 1207 uidit AC 1208 uelut C parentum A
 1209 illicet C callidam C conspicit A 1211 iniectum A intectum C
 infectumque foris π exim C 1212 porrigit AC corr. p 1214 ualde π
 1215 Audierit C 1217 exsortem A sese] sere A 1222 diuortia A
 1225 uicena (al. l'i ss.) C quasi milia p similia AC studiosi milia
 iungunt π 1226 exiit C 1228 affatus C 1229 quaerunt] suerunt C
 1230 pectorum A pecudum A colenda A 1231 his deuota π credidit
 aurum A credita uro C

- et nunc, o domine, si dignum me prece ducis, 1290
 quam faciam fundamque tibi, dimitte reatum,
 32 quem solus laxare potes. sin amplior illos
 1235 poena manet cunctosque tenet sententia mortis.
 nomen, sancte. meum caelesti ex pagina dele,
 quam scripsit ueneranda manus. cui subiacet orbis.* 1295
 33 orantem responsa dei felicia palpant:
 „Quisquis me uetito peccator crimine laedit
 1240 me contra ueniens. hunc sancti pagina libri
 nulla tenet nomenque nocens delebitur inde.
 34 at tu depropera captumque hinc explica cursum 1300
 promissosque locos susceptae adscribito turbae.
 ac ne sollicita tangat te cura uadentem,
 1245 nuntius anterior semper gradietur euntem.
 ast illos sua facta grauant, quos crimina fuscant.
 33 3 erecta ceruice uiros sensuque tumentes: 1305
 quapropter socio tecum non ambulo gressu.“
 4 Haec populus maesto suscepit dicta reatu,
 1250 inriguoque gemit ob tanta obprobria fletu,
 pollutas sumens nigranti stamine uestes.
 5 6 quem bonus eloquiis uates deponere tristes 1310
 indutus luctumque iubet multumque precatur,
 ut uideant, ne forte dei sit grandior ira,
 1255 si fortasse pari fuerit de crimine laesus.
 7 His actis conposita sibi tentoria promit
 semotisque locat castris nomenque decenter 1315
 indidit a teste, cuius sententia uera est.
 8 illum facta deo subeuntem limina cuncti

1234 illis *A* 1235 pena *C* 1236 sanctae *C* 1237 quam *A* quod *C*
 subiect *A* 1238 felicia *p* facillia *AC* 1239 Quisquis inuetitor.....
 crimina ledit (*spatio 6—7 litt. uacuo*) *A* 1242 hinc] dehinc *A* 1243 loco *A*
 1244 hac *C* 1245 nuntius *C* eunte *Mayor* eunti π 1246 illos *C*
 alios *A* 1248 tecum] secum π 1251 polluta *A* pulluta *C* corr. π
 e stamine *C* 1252 quem] quae π uatis *AC* 1253 peatur *C* prae-
 catur *A* 1255 de crimine *A* discrimine *C* 1256 conposita *A* cōposita *C*
 1257 q. *al. ss. C* loco *A* docenter π 1258 indit *C* in testem π

- 1260 certatim uidere uiri ipsique uicissim
gaudebant inferre gradum uel sistere contra:
9 cum subito, horrendum uisu, nubs fulgida caelo 1320
labitur et summi perfundit culmina templi;
11 dumque pius uates graditur. dum deinde recursat.
1265 aedibus in domini semper se condidit Auses
12 nusquam progrediens. at uates dicta reuoluit
cum domino consueta sibi, quaeque antea non sunt 1325
13 mortali concessa uiro, deposcit. ut ora
comminus aspiciat domini ueneranda beati.
1270 14 utque deus procerem semper comitetur euntem.
quamlibet aetherius uallaret nuntius illum.
adnuitor dictisque deus sublimibus inquit. 1330
20 quae facienda prius, quam tanti gratia doni
obtus pascat mundana inuisere suetos.
1275 21 „Heia age, deproperans rupem conscende minacem
22 et gressum defige tuum, ac dum meus alto
sic rediens decurrit honor, sub fornice saxi, 1335
umbratus mea dextra, mane, dum praepete cursu
23 praeteriens refero diuinae umbracula palmae.
1280 tum tantum spectare dei postrema meantis
crura potes: uultum non fas est uisere cuiquam
spirantum ex numero, mundana quos fouet aura.“ 1340
34 4 haec, fuerant ut iussa, fiunt; mox caute dolata
consimiles tabulas diuina ad iura reformat
1285 consuetamque sibi solitis de cursibus arcem
8 incommitatus adit montemque accedere iuxta
non patitur cunctos ipsasque eliminat illinc 1345
lanigeras pecudes, quia sunt contigua noxae

1261 gaudebat *A* gradum *om.* *A* 1262 uisū *AC* *corr.* π 1263 per-
fudit *C* 1264 uatis *AC* dum *A* tum *C* 1265 auses *C* auris *A* 1266
ad *C* uatis *AC* 1267 quaeque] *q.* *C* 1272 annuitur *C* 1274 mun-
daria *C* inuiscere *AC* *corr.* π 1275 conscendere in arcem *C* 1276
tuam *A* ac *A* hac *C* nam π meos *C* 1278 dextera *C* 1279 umbra-
culo *C* 1280 metantis *C* 1282 aura] ira *A* 1285 curribus *C*
1287 elimat *A* 1288 contagia *AC* *corr.* *p*

- talīa; corruptis nequaquam sancta cohaerent.
- 1290 5 ilicet optatis domini sermonibus usus
cognoscit uentura suis seque ingerit ultro: 1350
- 6 „O domine, quem larga facit clementia magnum
in caelo terraque tuis, tu mitis in aula
aetheria solusque potens, iustissimus idem,
- 1295 indulgens pariter populis, quos mundus ubique
laetus habet tota dominum cum mente fatentes: 1355
tu cunctos de fraude leuas, tu quidquid iniquum est,
condonare potes, solus quia crimine cares;
idem mortiferos solitus damnare reatus
- 1300 in prolem natosque patrum natosque natorum:
nobiscum praecelsa deus uirtute maneto. 1360
nam plebs ista ferox rigida ceruice superbit;
crimine si cuius commissa piacula donas,
10 uiuemus per saecula tui.“ mox sanctus ab aula
- 1305 effatur dominus caeli, quae iusserat ante;
ut, cum uulnifica populus post bella quiescet, 1365
otia respiciens, tantum consortia nosset
de populo concessa suo, ne forte uirorum
incautas mentes fallaci cluderet astu
- 1310 16 coniunx sumpta foris profanaque sacra doceret.
28 iamque quaterdenos celeri cum lumine soles 1370
triuera hic uates, nullamque adsumpserat escam,
ieiunum referens ad castra ingentia pectus.
- 29 illum conspicuae fulgentem lampade flammae
- 1315 30 obtutus timuere uirum fraterque ueretur
31 mortales reuocans fulgenti a lumine uisus. 1375
33 nescius at uates subitae uirtutis honorem

1289 corruptus *A* coherent *AC* 1290 illicet *C* obtatis *AC* dñf *C*
1296 cum *A om.* *C*, te π 1297 quicquid *AC* 1299 item *A* dampnare *C*
1302 ceruice] uirtute *A* 1303 cōmissa *C* 1304 Viuemus] Quemuis *A*
saecula] *A* 1306 post bella popullus *C* quiescet π 1307 tantum] toto *A*
1310 coniunx *A* sumpta *A* profana *C* 1311 nam] iam *C* soles *A* solis *C*
1312 uatis *AC* adsumserat *A* 1315 obtutu *Traube* 1316 mortalis π
a *om.* *A* fulgentia lumina π 1317 uatis *AC* honore *Aedilulf*

- sacrato fulsisse sibi, formidine plebis
 nōscitat inmensi uelandum luminis ictum,
 1320 ne Iudaea cohors cum uisu auerteret aures.
 34 sed cum pacifica domini se ad uerba ferebat, 1380
 lutea perspicuo tollebat lintea peplo.
 35 5 ilicet exhibitis populo certante metallis
 6 et quae Sidonio tinguntur uellera luto,
 1325 artibus eximiis sacram perficit aedem.
 40 32 quam dominus missa sublimis nube repleuit 1385
 in tantum, ut uates non posset scandere postes
 33 sanctificos, quamuis toto se limine uelum
 panderet et foribus custos non obuius esset.
 1330 34 Haec cum mobilibus sese dimouerat auris,
 36 castra mouebantur; nox rursum sueta reuerti 1390
 fulgebat rubrae nimio de lumine flammae,
 dum uolucris deferuet apex numenque praesentat.

1318 fulsisse *p* uisisse *A* uisæ *C* sacrata uisa sibi de π sacram
 uisum esse sibi *Traube* 1322 lutea] lintea *A* lintea *AC* 1323 illicet *C*
 1326 replebit *A* 1327 uatis *AC* possit *A* 1328 lumine uelum *A*
 imine uallum *C* 1329 foribus] frontibus *A* 1330 dimoueret *A* dimo-
 uerit π 1331 nox *A* $\dot{m}$ ox *C* mox π reuertit *A*

FINIT LIBER EXODVS . *CA*

INCIPIT LIBER LEVITICVS *C* (*f. 56^a imo*)

LEVITICVS.

1	9	Postquam conspicuo longinqua in deuia templo	π^2	π^1
		extrema est inposta manus. mox cura sacrorum		
		uatibus incubuit, quo ritu quaeque litarent:		
		hostia peccatum demeret quae, quaeue salutem		
5		caesa daret; quae dona potens, quae pauper ad aram		5
	5	7 poneret et geminus quae ferret commoda turtur:		
	11	quaeue columba pari sociata et iuncta columbae		
	8	24 sed mirum, pecudum caesarum uiscera raptim		
		ignis edax celso rapiebat sidere missus.		
10	10	1 Interea iuuenes uegeti iam fortibus annis.		10
		esse sibi licitum stolido dum pectore credunt.		
		Nabvus et Abiudus, Aronis nota prophetae		
		pignora, sacrilegis accendunt ritibus ignem,		
	2	haut multum dilata nece; nam fulgur ab axe		
15		emicuit supero atque inter uota necauit		15
		non sincera uiros. multum genitore maerente.		
	5	frigentumque dehinc tumulantur membra sepulchro.		
	6	mox tamen abstinuit genitor lugere sepultos		
		germanique omnes, fletum prohibente propheta.		
20	7	qui populo permissus erat: namque igneus ardor,		20
		caelesti de sede uolans, concusserat omnes		
		inserto terrore uiros palamque uidebant		

INCIPIT LIBER LEVITICVS AC (A f. 125na; C f. 57^r)

1—262 AC

1 templum C 2 in(im C)posita AC sacrum C 4 quae demeret
 quaeue AC *corr. p* quae dem. atque π 5 celsa A quae om. A
 6 cōmoda C 7 pari sociata p priscociata (pscociata C) AC pia sociata π
 9 ædax C 12 aronis AC 14 haut A haud C dilati A nece dilata π
 15 inter haec uota π 21 concusserat A concluderat C

- temnendum non esse deum, qui non foret absens.
- 25 9 Haec inter domini cognoscit uoce sacerdos
uina negata sibi mellitaque sicera natis.
ne, quando dominum positas uenerentur ad aras,
halitus offendat uinoso ex pectore missus.
- 11 2 communis populo distinguit regula uictus:
et quid uel liceat uel fas adsumere non sit.
- 30 eloquitur, quem nostra etiam conuiuia morem 30
13-15 caelesti sub lege tenent: ne uultur in escis
aut coruus picaue fiant, neu buteo furuus
accipiterue sagax aut miluus ore obunco.
et quae difficile est metato edicere uersu:
- 35 ne quae munda parum congesta in pectore sidunt.
innocuas tactu faciant sordescere fibras. 36
- 12 2 femina, quae licito uacuatur uiscera partu. 1
si puerum generat, septeno in lumine sordet
- 3 corpore cum toto; sed cum se uerterit axis
- 40 4 pelliculum demet ueretri, atque inde sedebit 5
ter denis tribusque dehinc iam feta diebus,
ne, quae sanctificis adolentur cultibus, audax
polluat aut uisu aut foedo altaria tactu.
- 45 5 quodsi concepta laxarit membra puellae.
obseruans geminum tempus nil fraudis habebit. 10
6 quo deinde expleto confestim dona uouebit
turtures aut geminos, similes aut terga columbas.

23 temnendum C 24 uoce/// (m eraso) A 25 que om. A 28 cō-
munis C 29 assumere C 31 æscis C 32 pigaue A buteo/ (s eraso
iterumque in marg. Nota buteo//) A 33 ore miluus abunco A obunco
miluus ore C 35 q. C munda om. A congesto in pectore
(septem litt. spatio uacuo) A congesto AC corr. p 36 fybras C 37—94 :
om. π¹ 37 uiscera A uiscere C 38 septimo A 39 reuenterit A
40 . octauus qui sol nitet A octaua qui sole nitet C corr. π 41 pelli-
culum AC demet A debet C 42 que om. A iam C om. A foeta C
43 neque A(scificus A adulentur C aduletur A corr. Mayor 44 pol-
luta AC corr. p aut] ut C 45 an conceptae? laxaret AC corr. p
puellam C 47 quod A fauebit A

- aut grege de molli candentis uelleris agnum,
 50 7 ut saniem precibus ualeat cohibere sacerdos.
 13 14 Morborum quoque effigies et signa docentur, 15
 dumtaxat quos lepra creat, quae corpore toto
 lutea pallenti perfundit uiscera tabo
 albentemque cutem maculis feralibus implet.
 55 ut, quia per domini nonnumquam exaestuat iram,
 hoc medicante fugam capiat corpusque relinquat 20
 orantis pro noxa uiri munusque ferentis,
 paupertas quod praestat, ouans quae uincere dites
 saepe solet; dominus uotum quia simplicis haurit.
 60 nec grandis impensa tamen praestanda medendi:
 14 10 nam pullos offerre duos agnosque gemellos, 25
 ut uitulo coniungat ouem, ius praecipit omne,
 polline cum tenui, quam sparsit riuus oliui.
 21 haec diues offerre potest: sed munera paruum
 65 parua manent; namque aut uitulum mactabit ad aram,
 qui uiget explicito bis senis mensibus anno, 30
 et quiddam de farre pio, quod miscit oliuo,
 22 turtures aut geminos. similes aut forte columbas.
 15 2 Quin etiam somnos hominum quia saepe uoluptas
 70 per noctem deludit iners, si forte ueretro
 semina destillant, fit corpus turpe iacentum 35
 7 inmundumque manet, donec iam uesper ab aethra
 conspicuus laeto praecedat lumine noctem:
 4 sqq. nec solum foedo deturpant corpora naeuo,
 75 sed quidquid contingit agens, quem somnia fuscant:
 13 id propter fluuio fas est perfundere membra. 40
 puritas ut redeat propere cessante reatu.

49 uelleri signum C 50 V₁/t (u *eraso*) C 52 quae] q : C quos A
 58 pallente A pallanti C tabo A peste C 55 dominum A inaestuat C
 57 orantes A ferentes A 58 q. C dites C diues A 59 saepae A
 quia C quae A aurit C 61 gemelles A 62 oues C precepit A omnē C
 64 parum A 67 Et quiddam p aut quiddam AC miscit] AC oliuo A
 olium C 68 aut forte A nāque C cf. u. 48 69 etiam per s. C quia] quae A
 saepae A 70 deludit tenero si A deludit ener si C corr. p (an ludit tenero?)
 71 distillant C 75 quicquid AC 77 re/deat ut puritas (d *eras.*) A

- 12 testea quin etiam fas est perfringere uasa
contactu maculata uiri, at facta metallo
80 diluere ac uitreo sordes diducere riuo.
- 16 Hac etiam liciti coitus sub lege piantur. 45
- 13-15 ilicet exutis membrorum labe molesta
antistes praestabit opem, cum sole reuerso
septima puniceis aurora eluxerit astris.
- 85 turture si gemino ueniat subnixus ad aram
peccati uotique reus paribusque columbis. 50
- 19 Femina, decurso quae fit iam menstrua mense,
foedatur sanie madida, quae promitur aluo.
et quidquid tangit, maculat, dum septimus exit
- 90 25 lucifero redeunte dies; sin auctius urget
unda nocens certique abscedit temporis ordo. 55
indiscreta mali facies idemque reati
- 29 finis erit. sanctam si promat munus ad aram
ex his, quas domino constat placuisse uolucres. 58
- 95 16 1 Interea extinctis merito sub crimine natis 37
Aaronis proceris dominus haec intimat ingens.
- 2 ut, quia praetentis dimissa umbracula uelis
altar habet sacraque simul praenubitur arca, 40
temporibus certis sese referatque locetque
- 100 sacerdos pia uota ferens, quia sanctus ibidem
consistat dominus albenti in nube uidendus.
- 3 sic tamen ut uitulum proprio pro crimine mactet,
5 7 proque synagoga similes mox imolet hircos. 45
- 8 10 sorte sub oblata, unus qua deuius erret.
- 105 peccantum delicta ferens secumque recondens.
- 9 ast alius placidam ut domino mactetur ad aram,
optima siderei laturus commoda doni.

79 metalli A 80 ac] hac C diducere C deducere A 81 hac pπ
haec AC 82 illic et C 87 faemina A fit A sit C mense A
89 quicquid AC maculat om. A 96 aronis A 97 quia] qua A
98 qu'e ex quae A 100 quia] quae A 101 constat A consistit π
102 sic p is AC 103 quae A sinagoga C inolet C hircos AC
104 qua] qui π 105 peccatum A 106 placitam A 107 cōmoda C

- 17 14 Bestia uel uolucris, nullo quae sanguine fuso 50
 functa fuit, nullis prandentum est congrua mensis:
 110 idcirco quoniam multorum in sanguine mens est.
 13 atque etiam si forte pecus mucrone peremptum
 laxarit croceam sectis de faucibus undam.
 debet terra tegi. ne sit non condita fraudi. 55
 18 Instruit hinc dominus, quae sint consortia noxae
 115 quaeue iuuent parili concordia pectora nexu.
 quae certis digesta modis hic explicat ordo:
 7 inprimis genetrix cubili accommoda non est. 59
 in quo nupta iacet, nullumque agnouerit usum 60
 excepta pietate sui mens sedula nati.
 120 ut quae paternis nonnumquam amplexibus haesit.
 9 sqq. hoc germana modo, eadem de matre creata.
 aut neptis inspecta tibi natoque nataeue:
 12 non amita affectu nec sit matertera foedo 65
 15 iunctior inue nurum noxalis luxus oberret.
 125 16 uel nuptam, quam frater habet; non nouerit usum
 17 filia, quem genetrix, lectoque incumbat eodem,
 uni mixta uiro, coniunctaque nomina turpet.
 si nouerca fiat canorum feta nepotum. 70
 ut quae priuigno coniungitur. et duas uno
 130 18 germanas cohibere sinu res absona iuri est.
 20 uel quam coniuncta uobis de plebe capessit
 21 proximus; haut natus detur seruire potenti.
 ne uetito nomen domini uioletur in actu. 75
 22 masculus obsceno ne sit permixtus amore.

108 uolucres *A* q. *C* 109 prandenda *A* prandentū *C* corr. *p* pren-
 denda *π* 111 etiam] iterum *π* 112 laxaret *A* laxare *C* corr. *p* roseam *π*
 116 degesta *A* 117—139 *om.* *π*¹ 117 genetrix *C* cōmoda (ac *om.*) *C*
 120 ut *p* et *AC* 121 de *A* *l' C* 122 natae] nata *C* 124 iuntior (c *minio ss.*) *C*
 inuenorum *C* inuenarum *A* corr. *p* (cf. c. XVIII 14) antea in uenerem *p*
 oberret *C* abhorret *A* 125 usu *A* 126 quem] q. *C* quam *A* corr. *p*
 incubat *A* 127 coniuncta] iuncta *A* que] ue *C* 128 foeta *C* 129 ut
Mayor et *AC* 131 nobis *C* 132 aut *AC* corr. *p* 133 actu] ictu *A*
un. 132 sq. non suo loco legi uidentur

135	23	neu sexum deturpa tuum, nec quadrupes ulla nouerit informes coitus nuptaeue uirue:	
	24	crimina quae propter dominum laesere potentem	
	25	gentes multimodae, terraque his omnibus iras exhibet et sordes, quibus est infecta. refutat.	80 81
		* * *	
140 19	9	at cum triticeas tondet iam messor aristas,	59
	10	uel cum flauentes resecat uindemitor uuas, nemo legat totum, ut pars linquatur egenti.	60
	11	quae suprema fuit. mendum ne dixerit ullus. neu furtis seruire uelit nec perdere fratrem	
145	12	nec super iniustum iurandi inponere iura.	
	13	laedere ne libeat quemquam uel rapta tenere. neue operi pretium demat mercede locati	65
	14	uel una sub nocte uiri; neu dicere surdo surde uelis damnumue exprobres corporis ulli.	
150	15	iudicis arbitrium ne sit propensius umquam in laeuum dextrumue latus, quia pauperis una eximiiue uiri debet persona uideri illis. qui posita rectum discernere lance	70
	16	mente queunt docili. mox turgida pectora frena,	
155	17	inuisus ne forte fias, dum despicias omnes,	75
		oderis aut fratrem, tacita si cogeris ira,	79
		sed castiga magis coramque euolue locato, ut uitet commissa prius mentemque reformet.	80
	18	et cum iura tibi fuerint commissa nocendi,	
160		motus pone libens iramque emitiga totam, pectore quae tacito dudum contracta uigebat;	

135 deturpat tuum *C* quadrupis *A* 137 lesere *AC* 138 q. *C*
 quae *A* iras *C* om. *A* 140 at| aut *A* tundet *A* 141 uindemiator *C*
 142 ægenti *C* 143 suprema *C* 144 fortis *A* pdere *C* prodere *A*
 145 iniustum; p iustum *AC* imponere *C* 147 operi *A* opere *C* 149 sur-
 de *AC* surda π dampnum *C* 150 ne| non *A* 151 leuum *AC*
 153 rectum| rerum π 154 quaeunt *A* pectora om. *A* 155 dispicias *A*
 post 156 π nescio quo errore ponebat 163—165 158 cōmissa *C*
 159 cōmissa *C* 161 tacito *AC* tacita π

- ne dominus sis ipse tui uindexque doloris. 84
 utque tuis cupies iucunda et commoda rebus. 76
 sic fratri deposce tuo. ne dissona mens sit.
- 165 19 hoc seruare uiri sanctoque insistite iuri. 78 84
 Sint iumenta tuis subnixa et subdita plaustris
 corpore consimili. nec taurum iunge caballo
 frena regens; uirides inter nec spargito uites
 farra serens; uestisque tibi nec discolor ulla
 170 diuerso sit texta modo filone biformi. 90
 20 diligit ancillam si quis mercede seorsa,
 nondum iure dato. quod seruis missio praestat
 et data libertas. mortali crimine caret,
 [puella] si non iuncta uiro sensum coniunxerit unum,
 175 si facilis nullo coitus luctamine praestat. 9
 21 lenitur per uota deus. si de grege molli
 uotiuus aries domini mactetur ad aram.
 23 insita siluestri quotiens sunt germina trunco.
 carpite post ternos nequaquam poma decembres.
 180 24 sed summo sacrata deo; quia quintus edendi 10
 25 iura dabit uobis licitis cum uictibus annus.
 26 auguriis seruire nega atque auspiciis orsa
 27 pro ueris audire fuge; rectumque capillum
 crispanti rutilare coma. uel carpere barbam,
 185 28 aut ferro signare cutem, uel stigmata membris 10
 indere corporeis haut umquam mitia membris.
 29 filia blandiloquis ne sit te mancipe moechis
 31 aut turpi transcripta toro; cantumque medentes
 32 euitate uiros; dignaque accersite noxa.
 190 si iuuenis uetulo non adsurrexerit, et si 1
 barbato cuicumque puer, quia grandior aëuo;

163 utque C iudicanda et rebus comoda C 168 reges A 171 ancillas A
 ancillas A corr. Mayor 174 si puella non C puella si non A corr. p
 175 praestet A 176 lenitur C 178 quoties C 180 edendi C
 181 conuictibus A 182 auguris C 184 crespanti C 185 cutem signare C
 186 haut] aut AC 188 transcripta A thoro AC 189 accersite noxa A
 accersit enoxa C 190 uitulo A 191 cuiquam puero A

- postulat officium, paternis quod datur annis.
 35 sit modio mensura tuo non debilis umquam:
 36 nec trutinam serues, cui sit semuncia fraudis.
 195 iustus iusta deus quocumque exquirat in actu. 115
 20 6 et qui uentriiloquos poscunt responsa, refuta.
 21 5 defunctum propter nullus deponere barbam
 aut nudare caput studeat frontemue serenam
 polluat aut quidquam, quo sit deformior, optet.
 200 7 femina, noctiuagus si quam possedit adulter. 120
 coniugio est indigna uiri, quem postea sumat.
 et quae de sensu, quo sunt diuortia, missa est.
 10 nesciat alterius thalamos; purusque sacerdos
 omnibus in rebus nitidum praestabit oliuum.
 205 quo perfusa prius sacrati uerticis arx est. 125
 13 huic coniunx de gente sua conpertaque soli
 14 haereat et uiduam uitet luxuue nocentem,
 15 ne maculosa fiat uetita de matre propago.
 17sq. et si quis uitium quodcumque in corpore gestat,
 210 <ille> haud dignus erit, qui <munia> sancta capessat. 130
 22 3 corpora pura placent, maculis haut inlita foedis.
 4 femineus quae luxus habet, cum uota sacrantur.
 quae captu pro quisque suo deuouit ad altar.
 21 23 quin et uela simul nequaquam iungere fas est;
 215 22 9 nam maculis sordent. purus est rector in altis. 135
 12 filia sanctifici fuerit si tradita uatis
 externi sub iura uiri, libamina prima
 13 nequaquam contingat edens: si coniuge functo
 aedibus in patriis coepit consistere, sumat

192 paterni A 196 refutat C deuota A corr. π 197 difunctum A 198 ue] que A 199 quicquam AC optet] obtet A aptet π 200 si quam π si om. AC 205 arx] ara π 206 coniux A cōperta C 207 ue] que A 210 haut (haud C) dignus erit qui sancta capessat (capissat A) AC (nulla neque in fronte neque in medio uersu lacuna), Munia non hic dignus e. q. s. c. π, eum secutus corr. p 212 quae] q. C quas π fluxus π 217 hesterni (hē C) AC corr. π iure AC corr. p libana A 218 edens C

220	quem genitor, secura cibum panemque uicissim.	140
14	quod si sancta manu quicumque admonerit ori nescius, ob culpam quintas deportet ad altar.	
24 2	Pendeat ante tholum lychnus laquearibus altis.	82 143
	noctibus ut praestet flammatum lumen oliuum.	
225	ne decursa dies pallentes misceat umbras aedibus in domini sanctaque altaria condant.	85
10	Haec inter calido iuuenes duo felle mouentur:	144
	hic Hebraeus erat, alius generatus Aegypto.	145
	dumque alterna sibi dicunt maledicta frementes.	
230	11 inmensum domini nomen fuscare querella non timuit Iudaeus iners, dum ducitur ira.	
	14 quod facinus propter castrorum ex aggere tractus et positus campi medio, mandante loquella	150
	sublimis domini, saxorum concidit ictu.	
235	percurrit pia iura deus atque omnia pandit.	152
	* * *	
25 25	Indigus alterius quotiens uult sumere nummos pignore deposito, si rus addixerit illi,	86
	cuius poscit opem, reddat sibi credita promptim, cum fuerit ditata manus, atque illa receptet,	
240	quae fuerant transcripta prius; in perpetua uita	90
28	indigus extiterit, illo fit liber in anno.	
	quo cunctis est missa quies et dulce leuamen.	
29	quod si forte domum media quis mancipet urbe, restituatur hic aera sibi commissae per annum.	
245	30 ne post emissum dimittat praedia tempus.	95
	35 sic tamen orantum danda est pecunia dextris,	

220 genito *A* cum genitore cibum secura π 221 quaecumque *A*
ore *A* 223 ante tholum] & holum *A* lignus *C* licinus *A* 224—225
om. π^1 224 flammatum *AC* 227 duo *p* dum *AC* 228 aebraeus *C*
ebraeus *A* 229 quaerella *A* quaerela *C* 231 dicitur: *sed* ic *ni f. ex*
u corr., ut syllaba ut efficeretur *C* 232 loquella *C* 236—265 om. π^1
236 quoties *AC* 240 transcripta *AC* 241 extiterit *A* 244 cō-
missa *C* 245 praesidia *C* 246 tamen] tunc *A* orantum *AC corr. p π*

- 36 exigit implicitum ne post usura lucellum.
 39 quisquis inops tenuem uitae non sustinet usum
 ac duros perferre dies, meliusque putabit
 250 subdere se domino iam libertate remota, 100
 non ferat ille iugum ueluti de serua creatus,
 40 sed uelut adscitus positae mercedis ad actum,
 41 donec decurso redeat iam tempore liber,
 quo cunctis concessa simul sunt otia rebus.
 255 48 ac si ceu domini imperio distractus abibit, 105
 proximus hunc redimat, aut, si non adfuit ille,
 contribulis quicumque sui commercia fratris
 iussus agat iugumque uiro seruile sequestret.
 50 nam si legitimo fuerit diuenditus aere,
 260 seruiet, optato ueniat dum tempus in anno, 110
 quo cuncti sua iura simul dimissa resumunt.
 52 aut, si parua fuit annorum summa, labore
 compleat hanc proprio manuum quem praestitit actu.
 54 sic abeat, quocumque uolet, secumque reducat
 265 libera securos pariter cum coniuge natos. 115
 26 3 talia sincero condentem pectore iussa 153
 6 pax tranquilla manet, nullo quam bella tumultu
 proturbare queunt; longos sed missa per annos 155
 5 otia multimodo complebunt horrea fructu.
 270 7 quin etiam si tela ferox destrinxerit hostis,
 8 exigua bellante manu detrusus abibit,
 quam libet inmensas acies in proelia ducat.
 14 ast illum, qui iussa dei sublimia uitat, 160
 16 mortis terror aget, ceu ferrum torqueat hostis,

247 implicitum *C* urura *C* 248 inobs *C* 250 se nomino *A* 252 uel
 ut *A* uelud *C* mercedes *C* 253 decursu *C* 254 quo] qd *C* 257 contribulis]
 Tribulis *C* 258 iussus] uisus *A* seruire *C* 259 deuenditus *C* 260 serui & *C*
 seruiat *A* 262 annorum *p* nummorum *AC* 263 EXPLICIT 263-309 *ABC*
 EXPLANATIO [*sc. Wigbodi*] LIBRI EXODI; Compleat *e. g. s.* (*continua* ($\omega = ABC$,
scriptura) *B f. 129^v, 2 med.* compleat *AC* manuum *A* manum *BC* quem] $L = AB$)
 quam *A* abiat ω quoc.] quaec. *A* 265 securos *A* securus *C* securas *B*
 266 pectora *C* iussa *B* 268 quaeunt *L* 269 cõplebunt *C* 270 ferox *L*
 uelox *C* distr. ω 272 praelia *BC* 274 agit ω *corr. p* hostes ω *corr. Mayor*

- 275 17 praecipitique fuga trepida condetur in urbe.
 20 hinc postrema fames morbis pallentibus illum
 ambiet et saturus quamuis ieiuna putabit
 ora sibi semperque metu redeunte timebit. 165
- 21 ac si conlubitum portis bipatientibus ire,
 280 quo sensus duxere sui, hunc maesta per agros
 22 undique desertos heremus confundet euntem,
 raptoresque lupos et quae sunt dente uel ungui
 terribiles per rura ferae, plus triste timebit: 170
- 26 et quamuis pingui generetur caespite terrae
 285 uerna seges, teneras culmis non promit aristas.
 29 natorum tum membra pater ceu dulcia morsu
 adpetet atque fame genetrix demittet ad aluum,
 quod genuit fecunda prius, tum uincula captis 175
- 33 inponet iam uictor ouans flammaeque micantes
 290 adtollent rutilos per tecta ingentia crines,
 urbibus in cinerem uersis, quae foeda gerentes
 ambierant ualido quondam tutamine muri.
- 30 deficient tituli, uanarum insignia laudum; 180
 et quae pulchra prius fuerant, destructa peribunt,
- 295 44 ut deus in celsis semper uenerandus ametur,
 idola quem nequeunt mentito adtingere cultu. 183
- 27 Quae deinde in uotis maneat taxatio dragmae, 116
 femina si fuerit seu mas donatus ad altar,
 perscripsit rubrica dei, seu grandior aeuo,
 300 seu puer aut uirgo nondum pubentibus annis,
 seu domus aut fundus, seu quidquid mente dicatur, 120

275 conditur ω corr. p condatur π 276 hinc p huc C hic L famis ω
 psallentibus C 277 ambiit BC 281 desertos A deserto BC aeremus C
 confundit AC confudit B 282 ungui AC lingui B 284 caespit ω
 285 culmis] culmes B culmus π promit AC promittit B¹ (tit post eras.)
 286 dulcida B 287 appetet C genetrix C dimittet AC dimittit B corr. π
 al/uum B 289 impone dam uictor C 290 attollent C per tecta] per te B
 293 deficient C dificiente B uariarum π 294 quae] q. C fuerant prius BC
 295 celsi B coelis π 296 nequaeunt B attingere C 297—309 om. π ¹
 297 taxatio A 301 quidquid] B quicquid AC

cum secura deo gaudet mens credere summo,
 seu cum sollicitis agitur permota periclis,
 in quibus implicitus ne sese inuolueret error,
 305 pars expressa manet, pars est concredita uati,
 30 ut decimos etiam taxet sententia fructus. 125
 31 si libitum retinere pecus agrumue domumue,
 donantis sub iure fuit: mox pendat ad altar
 commoda quae pretiis induunt concordia nummi.

302 menso *B* credere *A* reddere *BC* 303 sollitis *B* periculis *B*
 304 implicitus *C* 305 expraessa *B* concredita *B* 306 decimus *B*
 308 alta *B* 309 cōmoda *C* conmoda *B* praetiis *B* induunt *ω* *corr. p*

FINIT LIBER LEVITICVS: INCIPIT METRVM SVPER NV-
MERVM A

EXPLICIT METRVM SVPER LEVITICVM (*f* 130,^{ra})

EXPLICIT LEVITICVS INCIPIT METRVM SVPER NVMERVM
(*f* 135,^{ra}) *B*

EXPLICIT LIBER LEVITICVS INCIPIT LIBER NVMERI *C*

NVMERVS.

1	1	Verterat interea solitis recursibus annus, mensibus explicitis sua per uestigia currens, postquam lecta deo pubes Nilotica liquit litora et e Pharia tandem migrarat harena;	185
5	2	cum deus astrigera fulgens de sede locutus imperat, ut uates tribuum mandata tribunis certa ferat plebemque dehinc percenseat omnem,	190
	3	sepositis pueris et quos iam grandior aetas exhibet immunes trepidi sub cura duelli,	
10		ut, quae summa fiat, bis denis noscat ab annis.	
	18	illi alacres relegunt numero currente per omnes turmas quisque suas cursimque inspecta locuntur nomina, bisseis tribubus quae condita perstant.	195
	46	haec sexcenta simul conplerunt et tria iunctim	
15		milia, quingentos pariter si iungere cures	
	44?	quinquies et denos, domuum cum deinde uiritim notio perdocuit procerum bis milia sena.	200
	49	Leuitas uero, domini quos cura sacrorum sola manet, uetuit plebis coniungere summae.	
20		hinc adlecta deo Getsonum milia septem,	
	3 17 28	quingentis pariter positis; Gaada seorsum bis quaterna facit sexcentis comminus auctis;	205
	33	tertia bis ternis sed milibus atque ducentis	

3 pubis ω liquid C 4 e faria A ef faria BC migraret B 5 lo- 1-61 AB
quutus B 6 uatis ω 7 feret B 8 aetas p aeum ω 10 quae] q. C ($\omega = AB$)
11 omnē A 12 tōrmas B loquntur C 13 quae] q. BC pstant A $L = AB$
14 sescenta B cōplerunt C 15 cu/res (r *eras.*) A 16 domuum C doemum A
domum B 21 gaada C caada A gaad B 22 cōminus C conminus B
23 sed milibus p similibus ω

- 34 exhibuit patrio dicta sermone Merara.
- 25 25 31 36 has diuersa manet quoniam custodia summas
sacrorum templique dei, sic castra sequestrant.
- 23 prima legit pelagus; alia se porgit ad austrum; 210
- 29 35 tertia praegelidas aquilonis respicit auras.
- 38 at qua prima rubet uenientis flamma diei,
30 maxima conspicui ponunt tentoria uatis.
- 40 hinc genitos primo pueros dinoscere partu
et domino sacrare parat, qui milia complet 215
- 43 bis undena, simul bis centum si superaddas
septies et denos, pro quis adsumere dragmam
- 35 46 47 uatibus est licitum sacrisque addicere templi,
49 emptos cum ueluti diuina eliminat ara.
- 4 48 illicet adplicitos sacrarum ad munera rerum 220
ex Getsona manu Gadaque et dicta Merara
bis quaterna legunt quingentis milia iunctis,
- 40 quinquaginta super positis, quos ferre seorsum
- 49 ornamenta domus domini uel promere iussit.
- 5 sic ibi iam positis sumebant otia castris; 225
- 2 ex quibus excludi placuit trans limina portae,
morborum quis dira tabes corruperat artus,
- 45 3 ne ualidos inter positi contagia ferrent,
abdita dum calidis errant discrimina uenis.
- 12 illicet uxori tacito qui pectore zelat, 230
- 13 nec testem, qui prodat, habet, si serus adulter
polluerit casti quondam cubilia fulchri,
- 50 15 ad uatem festinus eat coramque praesentet.

24 inerara B 27 porgit A pergit C porrigit B 29 At qua p Et qua π
a qua A atq. C adquā (ā al. ex a) B uenientes C 32 complet AC
33 undena simul bis centum A undenas bis simul (simus C) centum BC
35 scaris A 37 illicet (illic et C) ω 38 exiget sona A mana ω corr. p
39 quingentis B 42 sic ibi p sicubi ω 43 ex] e B lumina AC
44 tabis BC corrūperat C 45 ualidos L ualidus C ualidis π
46 uenis] ueniis B 47 illicet ω zelat C 48 si serus (rerus B)
adulter BC si seruus serus adulter A 49 pulluerit C condam A
50 at C

- quam credit peccasse sibi, canamque farinam.
 hordea quam faciunt, sacratum promat ad altar. 235
 quam nec ture linat, nec pingui inroret oliuo.
- 55 17 praeuidus hic uates undam de fonte capessat
 fictilibus labris, modico quam puluere tinguat
 quem capit e media pronus testudine templi.
- 18 mox illam nudare caput palmisque tenere 240
 compellet geminis memoris libamina sacri.
 utque bibat latices secum maledicta tenentes.
- 60 19 compellet senior. quae fit si criminis exsors,
 inlaesa cum mente manet uultuque sereno.
- 20 at si sub tacitis celantur crimina fibris, 245
 21 turgebit subita mulier tentigine morbi,
 obscenumque femur putri cum carne liquescet.
- 65 27 insuper et plebis acuit maledicta iocantis,
 dum facili exprobat commissa piacula risu.
- 6 2 Haec inter casto uitam si ducere ritu 250
 mente parat quisquam uotique implere reatum
 peruigili exoptat sensu, ne luxus in ipso
 corporeus certo possit sub fine uigere:
- 70 3 uina neget sibi nata libens et cuncta refutet
 pocula, quae calidis in uinum uertere lymphis 255
 aut melle aut pomis consuevit cura bibentum.
- 4 cum liquidos puris renouant de fontibus haustus.
- 75 horreat hic uuas, acinum nec mordeat ullum.
 qui uini uel rore madet, uel solibus aret
 in passum crispo concretus margine rimae; 260
 quin etiam laticem mordacis uitet aceti.

51 52 coramque farinam (*om.* praesentet-canamque) *A* 53 ture *B*
 thure *C* tere *A* 54 prouidus π uatis ω capisset *A* 57 illam *p* illa ω
 capud *A* 58 compellet] ω . compellit π 59 que] quae ω tenentis ω 60 quae]
q. *C* fit] sit π exors *C* 62—172 *om.* *B* 63 subito *A* tertigine *A* 64 absce-
 num *A* que] *C* faemur *A* putri] pariter *A* liquiscet *A* 65 iocantis] plocantis
 (*sic*) *AC* loquentis π 66 facile *A* cōmissa *C* 67 hic *A* casta *A*
 seducere *C* 69 exobtat *A* 70 uigere sub fine *A* 72 limphis *A*
 75 modeat *A* 76 qui *AC* quod π 77 inpassum *C* insparsum *A* magine *A*

62—172
AC

- sobria mobilibus delibans pocula riuis;
- 80 5 concretamque gerat toto cum tempore barbam.
qui uoto perscriptus erit; crimemque fluentem
6 intonsus conseruet apex; lustrare sepulchra 265
7 nesciat et patrum tumulos bustumque sororis,
8 ut sanctus persistat honor. si forte sub isdem
- 85 9 compositus tectis aliquis laxauerit artus,
morte obita, infectum ueluti sordescere coget.
is igitur ueniam curis mordacibus oret, 270
tondeat et crinem squalenti in uertice pastum;
- 10 et cum clara dies septeno eluxerit ortu,
90 turtares aut simili candentes pluma columbas
11 offerat, ut uitium uatis per uerba leuetur
12 atque precem; iactura tamen sit temporis eius, 275
quo prius abstemius fuerat, rursusque capessat
principia optatis iterum currentia uotis,
- 95 quaesitam ut meritis ualeat contingere metam.
14 omnibus his gestis, postquam sua praemia compos
certa tenet, similes albens uelleris agnos 280
offerat, expliciti bidentes cursibus anni;
- 16 unus ut occumbat quaesitae ad praemia mercis
- 100 17 peccatumque leuet; nitidi iam corporis alter
atque salutiferos aries decumbat ad actus.
15 ille etiam niueos panes conspargat oliuo, 285
et quidquid sacri ueteris sollemnia poscunt,
20 ut ualeat rursum desueta adsumere pocla.
- 105 23 ergo agite, et plebem quotiens sacrare precatu
orantem cupitis, hoc Christum poscite fatu:

79 dilibans A 81 perscriptus A pscriptus C praescriptus π 84 ut]
et A hisdem AC 86 obita p oblita A sopita C ueluti] uelisti A morte
uelut subita infectum π 88 crinē A partum A 89 septimo A 92 Atque]
Et C praecem A lactura (sic) C sit] si A 93 capissat AC 94 obtatis A
95 metam] A intē C 96 cōpos A campos C 98 bidentes A uiuentes C
101 salutiferus A 102 ille] uel A niueos] nouos A conspargat AC
103 quicquid AC sollemnina C solempnia A 104 pucla A 105 quo-
ties AC praecatu A

		„Dextera uerticibus hominum dum prona recumbit,	290
24		candidus aetheria uobis benedicat ab aula	
		omnipotens, custosque fiat per saecula uester,	
110	25	fulgentemque deus faciem super omnia uestrum	
		attollat capita, et sit miserator in aeuum;	
26		eleuet et uultus, ut uos de sede reuisat	295
		inclita et ingenti dominus det munere pacem.“	
7	1	nec minus interea uates circum omnia promptus	
115		iussa dei primam castris socialibus aedem	
		exornat domini pinguique inrorat oliuo.	
		et quaecumque nitent argento effecta uel auro	300
		uasa domus sanctae, simili de flumine lauit.	
2	8	plaustra dehinc, tribuum dederant quae iuncta tribuni,	
120		cornigeris bobus parilem diuisit ad usum	
	6	Leuitisque dedit; geminis bis ducta iuuenis	
	7	carra duo primae Getsonum tradita turmae;	305
	8	at Merara cohors quaterno bis boue iuncta	
		quattuor accepit rebus carpenta ferendis,	
125		quae sacris sunt facta dei; nam sola Gaada	
	9	immunis donis gestauit pondera collo.	309
	11	Interea tribuum procures pia dona ferentes	129
		discretos habuere dies; namque agmina plebis	130
	?	sunt quingenta, simul uiginti et milia bina,	
130		bis senis ducenda uiris, quorum ordine primo	
	12	uouit Iuda tribus donum Nassone tribuno;	
13	14	in quo uasa dedit argento insignia fuluo,	
		quae simul expletis faciunt bis pondera centum	135
		atque decem, niuea prorsum siligine plena,	

111 attollet *A* miseratus *A* 112 de sidere uisat (siderae *A*) *AC* corr. *p*
 113 inclyto π 114 uatis *AC* prumtus *A* 118 simile *A* labit *AC*
 119 quae] *q. AC* 120 bōbus *A* 124 accipit *C* gauada *A* 126 donis *C*
 doni *A* 127—175 *om.* π^1 128 discr& (os uel is *om.*) *C* discretis *A* corr. *pr*
 129 quingenta *p* quinquaginta *AC* $\overset{1}{XX}$ *C* 130 senis *C* denis *A* du-
 centa *AC* corr. *p* ordini π 131 uou't *A* nassone *A* nasone *C* 133 $\overset{u}{c.}$ *C*
 134 decim *A* siligine (ι . simile *ss. pr.*) *A* siligenae *A*

- 135 13 sacrorum ex more riuo uiridantis oliui
 15 praemadida uitulumque dehinc agnumque nitentem
 16 arietemque simul, haedus cui iungitur albens,
 17 qui peccata leuat, simili cum fronte iuuenas 140
 una duas, quae sacra iuuant coniuncta saluti,
 140 arietes quinque hircosque agnasque sequentes
 consimili numero: primi sunt muneris ista.
 18 sqq Post haec quaeque tribus discretis laeta diebus
 dona dedit nusquam fraterno in munere discors, 145
 omnibus in uasis pariter si summa locetur.
 145 85 at uero in gabatis caelato ardentibus auro
 uiginti centumque fiunt per pondera librae.
 89 Haec ubi deuouit sacrorum insignia uates,
 effantem dominum sacrata audiuit in aede, 150
 dum super eximia rutilans fastigia candet
 150 atque Cherubinos inter dat dogmata legis.
 8 2 nec minus et positae diuersa in parte lucernae
 bis senas uomuere faces, quas candidus ordo
 distinctim rutilare dedit, dum brachia pandit 155
 aurea ceriforum, discreta et lumina fulcit.
 155 24 Interea Leuita manus donaria tractans
 a bis uicenis et quinque adsumitur annis,
 25 et qui seruitium iam denis quinquies annis
 explerit domini, uacuuus sit cura parendi 160
 inque locum uetuli iuuenis succedat et adsit.
 160 7 quorum rore leui redduntur corpora pura
 fluminis aut fontis, et acuti lammina ferri
 caesariem comit, si crinis sorduit ingens.
 indumenta dehinc studio curaueque lauantur, 165
 ne quando occultum maculent contagia corpus.

135 oliuo A 136 nitente A 137 hedus AC 139 duos A 140 hyrcos AC
 agneas C 141 primis A 146 que] ue C fiant A 147 uatis AC
 148 effantem A affantem C aedē C 150 cherubin ostendat dogmata A
 151 diuerso A 154 cereforum AC 156 Aabis C assumitur C 159 ue-
 tili A 161 acuti et AC corr. p lamina A 162 caesaream A sordi
 uit A 164 ne quando A nequa uel C occultim π

- 165 Haec inter de plebe uiri, quos criminis atrox
 9 cura sequebatur, animo dum teste fatentur,
 7 sqq. exorant procerem, si possent pascha sacratum 170
 consueto celebrare die; quos ille parumper
 sustinet ac domini subnixus iussa precatur
 170 mandatumque refert, quod tinctis crimine ius est
 insignem sacrare diem cultumque referre.
 quem nox laeta monet, decurso cum uenit anno.
 18 At uero innocuus populi si festa retractet, 175
 nec procul a templo teneat hunc cura uiandi.
 175 crimen habet mortis: lex est haec omnibus aequa. 177
 10 Postquam cuncta pius perfecit munia uates, 310
 12 13 quae templo sunt digna dei, mox agmina mouit
 2 terrificasque tubas ualidis clangoribus implet.
 quas prius argento domini per iussa pararat.
 180 lammina dum tenuis teretem sinuatur in orbem.
 3 exiguum[que] signum uentosa ad murmura pandit 315
 ordinibus positis, ut primo bucina cantu
 sollicitas acies ad sancta oracula sistat.
 * * *
 5 haec properat prima castrorum portio, quae se
 185 porrigit aurorae primaeque ad lumina solis.
 6 cumque alios sonitus iteret tuba, prodeat agmen, 320
 quod leuis obuerso de cardine respicit auster.
 tertius at crepitus litui legionibus illis
 dat signum, quae castra tenent contermina ponto,
 190 post quas uasa legit aquiloni obiecta iuuentus.

168 caelebrare A 169 hac C praecatur A 171 sacrare] seruare A
 referre] ferere A 172 nox] mox A conuenit A 173 innocuius B 173-228
 (f 135^v, 2) 176 praeficit B uatis ω 178 clamoribus A 179 quas] (ω = A) L = A
 quam B parat B 180 tenetem B 181 que signum ω que del. p;
 que sonum π 182 ordibus B 182 183 cantu sollicitas acies
 ad scm moracula sistat B 188 exciderunt aliquot uersiculi 185 f. primi p
 186 prodia A prodigia agme B 187 lenis π respicit B 188 at C
 ad L ut π craepitus A 189 quae p quem ω 190 post quas uasa p
 postquā suasa C post quam suas L post sua selegit π aquilon C obiec-
 tatio eius (iuuentus om.) B

	7 at cum Leuitae diuina ad munia lecti	325
	agmina conmorant, Aronis pignora uatis,	
	iam tum pontifices, lituos inflare manebat	
	cura decens cunctaque deo transcripta ciere.	
195	12 deueniunt primis longa in deserta uadentes	
	29 ad Pharana locum castris; hic uates amico	330
	exorat generum fatu Raguele creatum	
	Obabum iuuenem, terrae Madanitis alumnum,	
	ut pariter gradiens promissa ad regna ueniret,	
200	in quibus ubertim manarent dulcia plenis	
	mella fauis niuei multo cum flumine lactis.	335
	30 sed piger et dubia paulisper mente moratus	
	ad patrias mauult cursum conuertere sedes,	
	31 nequaquam edomitus soceri sermone rogantis:	
205	32 „Cur, inquit, diuersus abis? huc dirige mentem:	
	quo domini nos regna uocant, quae ditia semper.	340
	semper honorata nulla sub labe uacillant,	
	et quae causa tamen tam dura et nescia nobis	
	te mouet, ut fines repetas gentemque paternam?	
210	quam procul et dudum, sensu meliora petente,	
	dimissam mediis heremus disiungit harenis;	345
	in quo nulla tuos mouit sententia sensus.	
	et potuit tum causa fore, quia iustius ista	
	percuperes, cum nulla uagis currentia riuis	
215	pocla forent calidoque arderent sidere solis.	
	cumque iter ambiguum et spes incerta futuri	350
	ignaros quateret. at nunc iam fine sub ipsa	

191 at] aut *B* 192 aronis ω 193 inflare *C* ianflare *A* iam flare *B*
194 transcripta *B* trans scripta *A* 195 primas *B* uadentis *B* 196 farana ω
locum] longa *B* uatis ω 197 raguhele *A* raguele *B* 198 alumnum *BC*
199 Vut *C* 200 manerent *BC* niueo *B* 203 patris *A* mauult
cursum *A* cursum mauult *C* cum summauult *B* 204 soceris *A* 205 in-
quid *BC* abhis *B* 206 nos reuocant *B* 208 et quae] et *om.* *B* 210 quã///
(in *eraso*) *B* 211 dimissa ω *corr. p* medis *BC* heremus] heremus *C*
heremus *A* 212 mouet ω *corr. p* 213 tum] cum *A* quia *C* qua *L*
214 uacis *B* 215 siderea *B* 216 iter] inter *A* 217 nuntiam *B*

- laboris modici, cum se felicia regna
exhibeant iungantque dei, sic mente uacillas,
220 ceu suadeam peiora tibi, quam sensibus opto.
quin potius, iuuenis, caro te redde parenti, 355
et coeptam percurrere uiam munusque receptum
perface, ut optatis cum primum sedibus omnes
condiderit dominus, quae sunt meliora capessas,
225 et proceres inter positus sis grandior actu.“
33 Inde abeunt montemque dei posterga relinquunt: 360
nec minus aetherii custodem dogmatis arcam
castra sequebantur, postquam se tertius alto
lucifer extulerat caelo, iam nocte relicta,
230 ut sanctis domini semper praeuolantibus esset
iusta quies populo, multo sub fasce uianti. 365
inde prius uates, dum signum sedulus offert
agminibus primis, haec supplex uerba profatur
35 „Sublimis consurge, deus, atque hostica promptim
235 milia disperge; fugiant bellare parantes 370
aduersum tua castra, deus, quique impete sensu
oderunt te, summe sator; tu robora contra
quamuis firma uales uerbo sternenda perenni.“
34 dicentem nubs clara tegit agmenque refertum
240 inmensasque acies obtentu uestis inumbrat.
11 1 at populus truculenta ferox dum murmura uoluit, 37
misit et in dominum rabiosae obprobria linguae.
quae propter sublimis apex delabatur ignis
aethere de supero plebemque et castra peredit
245 2 parte tenus certa, sed flammas triste micantes

218 modice *B* 219 iugant *B* 220 tibi peiora tibi *A* obto *A*
221 raro *B* 222 ceptam *B* 224 condederit *B* 225 proceris *A*
positos *B* sis] si *B* 226 habeunt *C* abiunt *A* posterga *BC* post
terga *A* relinquunt *C* 227 aetherei *A* aetheriae *B* arcae *B* 228 se
tertius] stertius *B* 229—284 *om. B* 229 relicto *C* 230 pereuntibus *A* 229-28
232 uatis *AC* 233 profatur praecatur (*utrumque*) *A* 234 hostia *C*
promptim *A* 236 quique *A* impete *C* 237 robura *A* 243 dilabatur *AC*
244 paraedit *C* paedit *A*

		in segetem poenae iucunda oratio sanctis	380
		auribus extinxit canoque in puluere soluit;	
11 sqq.		dum pius obstipa uates ceruice laborat	
		inmensumque deum tanto pro crimine poscit,	
250	14	atque iterat solum populi tolerare tumultus	
		adsiduos fesso nequiquam pectore uelle.	385
		sed dominus consueta deus solacia uati	
	16	exhibet atque senes fraterno ex agmine poscit	
		septuaginta simul, quorum sententia iuncta	
255	24 25	et numero facile iurgantum frangeret iras.	
		cum prophetarum pariter tot consona corda	390
		uno uelut sensu diuina oracula ferrent:	
		hi tamen ut pariles cunctis dixere loquellas.	
		se remouent suetoque prius sermone loquuntur.	
260	26	nec minus et iuuenes, castrorum in parte manentes,	
		diuina cum mente duo certissima fantur	395
		atque prophetali pariter sermone praesagant	
	27	Modus et Eldadus; quod postquam nuntius aures	
	28	detulit ad proceres, Iesus instantius urget,	
265		ut uelut illicito narrantes uera relatu	
	29	frenet et obiurget; sed uates protinus almo	400
		arguit adfatu mentemque ex aethere missam	
		inuidia cohibere docet non esse fidei.	
		* * *	
	34	ilicet Aserotum ueniunt atque aggere uasto	
270		castra locant, ceu bella forent nocturna timori.	
	12 1	hic germana pii uatis fraterque tumescunt	405
		inuidiaque fremunt: „Cur coniunx iuncta prophetae	

246 segetam A penę C poena A corr. p paene π iucunda C
 248 uatis AC 250—253 desunt A 251 assiduos C nequiquam C
 254 quorum petentia A 255 faciles AC corr. p 256 corda] uerba π
 258 hii A loquellas C 259 locuntur C 260 in parte C in om. A
 264 proceris A urguet A 265 narrante A 266 frenet et C
 fremu& & A uatis AC aljmo (duabus litt. erasis) A 267 affatu C
 268 inuidiam A 269 illicet C aserotum C asrotum A 272 coniux A

- 2 Aethiopissa foret, et cur praesumeret unus
germanis commune decus? nam se quoque summi
275 percipere monumenta dei atque inclita iussa.
3 sedulus haec uates et cunctis mitior audit 410
innocua cum mente silens seque abdicat irae.
4 non tamen indomitos dominus procedere motus
5 sublimi de sede sinit coramque locatos
280 increpat et liquida uallatus nube profatur:
6 „Quisquis erit uobis cognata e gente propheta, 415
somnia uera magis sensu spectante uidebit
nocte super media, cum se sopita relaxant
sensa uirum sanctique deus dat gaudia uerbi;
285 dum loquor et paribus sermonem accommo dictis.
qua me perspiciat, oraque et lumina cernat 420
iuncta sibi, quae nemo ualet dinoscere uiuens?
7 at non hic mos est, mea cum sententia uerax
donatur uati, tota qui sede fidelis
290 est, mea dum licitis adnectit pectora sacris.
8 ille meos coram potis est consistere uultus 425
perspicuoque deum lustrare et cernere uisu.
ambiguum nihil est nullaue aenigmata uerbis
sunt inserta meis: confesso me fero uultu:
295 ille igitur potuit domini regnantis honorem
cernere et inuisum mortali aduertere lumen. 43
et uestros inter non quiuuit ponere motus
mitificam pacem tristesque abolere susurros?“
9 10 uix haec ediderat, cum raptim nube remota
300 ira uenit domini Mariamque amplexa trementem
perculit et toto perfundit corpore lepram. 45

273 aethyopissa *C* 275 monumenta] *AC* monimenta π dei atque] iuuat dei et π 276 sedulus *C* uatis *AC* 277 silens] si plebs *A* 281 cognate gente *A* 282 somma *A* 285 *B* *f* 136, * 2 *med.* accommoda *C* 285-779 286 perspiciatur aq; et (q et *A*) *L* 288 cun *A* 293 enigmata ω (ω = *A*) 294 me fero *B* uer me fero *A* me fore *C* 297 non q: uit *B* 298 tri- *L* = *A* stis *L* abolere *p* absoluerē *BC* absoluit uere *A* 299 ediderat *p* dederat ω iube *B* 301 percutit *L*

haec exempla uidens Aaron conterritus inquit:

- 11 „Parce, precor, domine, iramque auerte nocentém
peccatumque meum nostraeque omite sororis.
305 12 fecimus ignari: nostros quod percutit artus,
uerberat et sensus, id mors ne missa sequatur, 440
ultrix nequitiae, custodi et consule nobis!“
13 nec mora. cum uates precibus dat corda fraternis,
supplicibus uotis domini medicamina poscens
310 letiferam ob pestem, totos quae sparsa per artus
germanae tristi torquebat uiscera morsu. 445
talia dum clamat: „Excedit poena reatum
tanta! deus, dimitte metum. morboque medere.“
15 ilicet adnuitur; sed castris femina trusa
315 exulat atque tabem septenis passa diebus
inlaesos recipit laetis cum uultibus artus 450
consuetoque dehinc plebis celebratur honore.
13 At Iudaea phalanx promissa ad praemia tendens
signa mouet castraque dehinc Pharanis in aruis
320 conlocat et tuto componit moenia uallo.
2 3 illic sidereo compulsus mittere fatu 455
bissenos iuuenes, tribuum quos esse tribunos
diximus antierius, qui terram urbesque Chanannas
ocius inspicerent sociisque exacta referrent.
325 22 illi abeunt saltumque petunt Ematha uocatum
23 permensi[que] deserta heremi Chebronaque lustrant, 460
quam populi tenuere feri Sesique Thalique.
24 ut uentum ad uallem, iam tum quae consita ficis,

302 aaron *L* aron *C* inquit *B* 303 parca *B* praecor ω 304 nostrae]
nrae (*lineola om.*) *B* omite roris *B* 306 deest *B* 307 custodi et] ω
custodia π 308 uatis ω praecibus *L* 310 laetiferam *AC* loetiferam *B* q. *C*
313 metum *B* metum *C* deest *A* 314 illicet *BC* trussa *B* 316 inlaesus *B*
u ltitibus *A* 317 caelebratur *L* 318 iudea falanx *BC* 319 qu *A*
faranis *A* faraonis *BC* 320 collocat *C* toto *L* componit *C* componet *B*
321 cöpulsus *C* 322 iuuenis *B* 323 interius *B* cannanas *B* 324 socii *A*
exacta *A* referent *A* *B* 325 petent *A* 326 permensique] que *om.* *A*
327 *f.* Sesi Thalamique 328 quae] q. *BC* facis *B*

- dulcibus et malis, sed quae lapidosa uocantur
 330 seu granata magis, laeta cum uite uirebat.
 ex hac poma ferunt signum latura fidei 465
 atque etiam ex aliis, diues quae prompserat aruum.
 ingentem lenti detondent palmitis uuam
 transuersoque dehinc nitentes fuste reportant:
 335 26 atque quaterdenis trepida cum cura diebus
 praeteritis tandem, fuerant quae uisa, reportant, 470
 29 terrorem addentes, dum dicunt moenia uasto
 34 edita suspectu gentesque inmensa leuantes
 ad caelum capita, ueluti cum plurima quercus
 340 stipitis annosi stellatis iungitur astris.
 14 1 Frangitur his populus, sensuque adfectus amaro 47
 triste gemit largoque umectat flumine uultus.
 3 talia dum memorat: „O semper laude ferendi
 digna uiri, quos nulla mali tam grandis imago
 345 terruit et solita functos tellure locauit!
 quos nec triste solum calidis ambussit harenis, 48
 et multum tolerata sitis mannaeque minuta:
 dulce quidem, sed felle madens, quia non iuuat artus,
 adfecit grauiore fame, cui sola coturnix
 350 iungitur, et tenui consumit corpora uictu.
 at non in Pharia quondam regione manentes 4
 (11 5) tam tristes torsere cibi, cum uerrere pisces
 ludus erat totumque in mensis ponere Nilum
 uel mare uentosum uaria de plebe natantum

329 q. B uocatur B 330 malis laeta in B uitae ω 331 signum
 quae latura A 332 diues] diue BC q. C prompserat A promiserat C
 promiserat B 333 decondunt C detundent B 334 fuste] feste A
 335 et 336 om. C¹ (non eadem sed coeua m. imo in marg. adscripsit
 addito post u. 337 ἢ signo; primam litteram idem rubricator uidetur
 scripsisse). 335 adque B 338 aedita AC aedit B suspecto B
 339 om. A 340 stillatis ω corr. π 341 adfectas C 342 gemet L
 humectat C 343 memoratos semper C memorato semper B 346 am
 busit BC arenis C 347 tollerata A minuta B 348 artur B
 349 affecit C coturnix B 351 faria ω 352 cibus A uerro repisces C
 354 uentosum A

- 355 exuere et laeta uentres laxare sagina.
nos dites gregibus. cunctis nos pinguibus hortis 490
- 11 5 inemptos pepones aluumque inflare solentes
cucumeres auido mordaces carpsimus haustu.
nos alia et caepe, nos illic sectile porrum
- 360 panit et expletos somno marcente refouit.
- 14 4 quin agite et finem iam duris ponite rebus. 495
uertite signa citi Niloque has reddite turmas
conspicuumque ducem cognata ex plebe create,
qui nostrae antierius ponat momenta salutis.
- 365 quam suae uel trepidi proceris. qui dicta secutus.
ut dicit. metuenda dei. deserta per arua 500
destituit miseros hostique obponit enormi,
ut mortis grauiora metu patiamur inertes,
dum coniunx dilecta cadit. dum filia uirgo
- 370 ducitur et tumido seruit captiua tyranno.“
- 10 His dictis grauiora parant; namque incita turba 505
saxa capit totoque insurgens corpore librat.
sed dum praetrepidant, dum sese ad crimina firmant,
- 6 discindunt habitus proceres pronique ruentes
- 375 5 ad terram fluxere meta cunctosque precantur,
9 ne stolidi in dubiis mittant conuicia rebus 510
in caelum sedemque dei, neue ardua credant
6 decretis promissa dei; cum deinde Chalebus,
Iesutis comitante fide, sic procubus orat:

357] *Exempla poetarum* 195 K. Mico: Pepones. Inemptos—solentes. Alchimus.

356 hortus B 357 in/emptos A ineptos *Exempla* ineptos Mico
(inēptos *deterior codex*) 358 cocumeres B capsimus C 359 et coepe C
ex cepe L 360 som, o A sompno B fuit A 362 nolo (o in i pr.
corr.) A 363 creatas C 364 nostrae ω nostra π (C ?) interius B
monumenta (munomenta B) ω *corr. Mayor* 365 suae ω sua π uel A
uelut BC sequutus BC 367 distituit L obponit| A 369 coniunx L
370 tyranno B 373 praetripidant B 374 descendunt B 375 prae-
379 hiesutis C conmicantur B 376 conuicia| A 378 discretis C
cum ω quos π calebus AC tante B

- 380 „Tempore quo placuit terras temptare repostas
hostilesque domos uisaeque expromere uobis. 515
omnibus e tribubus primi placuere tribuni,
quorum nota fides nequaquam dissona posset
dicere. uel ciues mendaci eludere fatu.
- 385 et nunc si parilis perstat reuerentia nostri
nominis et nullis uentosa emittimus orsa, 520
credite conpertis; nam quae fiducia ciues
fallere nos faciat, domini responsa sequentes
uobiscum parilique modo per cuncta uadentes?
- 390 quae quidam metuenda putant. dum uultibus albus
pallor inest sensusque labant formidine capti 525
uana quidem. quia iussa dei nos maxima firmant
nec uinci pelliue sinunt. licet alta gigantes
colla leuent densoque obponant milite turmas.
- 395 nobis terra patet, post quam perditibus aruis
felicem lustrasse iuuat. quae flumine multo 530
lactis opima fluit et dulcis gurgite mellis.
uos tantum ne corda deo disiungite sancto,
neu timidas cohibete manus; quia signa sequentes
- 400 numquam uicta dei famulans uictoria ditat.“
- 10 Haec ubi dicta, dei confestim sedibus altis 535
maiestas ueneranda uenit populumque patresque
atque synagogam miro perfudit honore.
- 11 Haec inter dominus tristes denuntiat iras
- 405 12 extremamque luem, qua gens inmensa necetur.

380 quo] quod *B* temptare *A* repositas *B* post 380 imo in marg. f.
134^a unum filium lini et cannabis add. m. s. XII *A* 381 domus *B*
382 e *A* et *BC* prim *C* 383 dissono *A* dissona *B* 384 mendacie
ludere *B* 386 emittemus *B* 387 cōpertis *C* nam quae *p*, namque *ω*
390 albis *B* 392 quia nos iussa dei nos *A* iussa] iosa *B* nos] nox *B*
393 gygantes *B* 394 obponant] *A* opponant *BC* 395 postquam *A*
perquam *BC* editibus *C* ditibus *L* quam de perditibus (uel e perquam
ditibus) π ante aruis spatium duarum litt. uacuum *B* 396 iuuat *C*
iubat *A* seiuuat *B* q. *C* 397 fuit *C* 399 coibete *A* conhibite *B*
se Quentes numquam etc. *B* 400 dictat *B* 403 sinagogam *A*

		squalentes inter saltus terramque relictam,	540
30		exceptis tantum metuenda a peste duobus.	
		quos socium robur parili firmauerat usu,	
		uidentes nil posse dei configere iussis.	
410	13sq.	quamlibet id uates orando auertere temptans	
		mollibus adloquiis timida inter uerba rogaret,	545
		ne stolidi incassum mittentes uerba Chananni	
		perstreperent nulla populum uirtute iuuari.	
		qui foret optatus dominique ad praemia lectus:	
415	29sq.	nec tamen eualuit metuenda inflectere dicta,	
		quae firma sub lege uolant; nam uisere nulli	550
		arua fuit licitum soli concessa fidei;	
		namque quaterdenis populus bellator in annis	
		occidit et natis sublimia regna reliquit.	
420	40	Haec inter stolidis armata et incita curis,	
		consurgit legio summoque in uertice collis	555
		signa locat praecepsque obliquum fertur in hostem.	
		et quia pugnaces dominus non terruit alas,	
		uincitur et fuso conuertit milite terga.	
425	44	praescius id uates castrorum in sede remansit,	
		sacratam cohibens uallis tutantibus arcam.	560
15	32	Interea ex populo quidam sub lumine festo	
		dum sarmenta legit, legis contemptor aeternae,	
		corripitur sanctaque dei per iussa necatur	
430	35	missilibus saxis, uetitum ne serperet ausum.	
	38	quin etiam quo saepe uiros mens cauta moneret	565
		aeternos domini ad monitus conuvertere mentes,	

408 usu ω ausu π 409 fidentes L 410 uatis ω temptans A
411 all. ω uerba sona rogaret A 412 cananni A chanani B praestrep-
perent B 414 obtatus A lectis A 415 eualuit] eupluit B
416 uiscere B 417 licitum A 419 reg/na B reliquit C relin-
quit B 420 incita B 422 signo BC praeceps A, pces C prae/ces B
oblicum B hoste B 425 praecius B uatis ω 427 limine B
428 contempto BC 429 iusa negatur B 430 misilibus BC 431 sepe BC
sepe A 432 mente B

- fimbria conserto cunctis hyacinthina nodo
nectitur et noto distinguit limite uestes.
- 435 16 1 exim causa mali uetito consurgit ab actu :
namque Coras Leuita tribu pariterque Dathamus 570
5sq q atque Abirus, licitum cunctis offerre tonanti
incensum cum ture pio dementibus ausis
credentes. tumida uates petiere querella.
- 440 31 nec longum dilata nece; nam cardine rupto
terra patens cunctos inferna ad tartara misit. 575
35 cum quibus extincti pariter sua funera cernunt
bis centum, qui sacra deo non iussa ferebant,
quinq; et deni cunctorum congrege turba,
- 445 et pecora et quidquid fuerat sub iure nocentum;
34 ac uelut in totos pariter nex una ueniret, 580
dispersi trepidare metu ignemque supernum
nequiquam fugere ac sese abscondere temptant.
- 41 quin etiam reuoluta die feruere tumultu
- 450 47 non ueriti magna confestim clade premuntur.
49 atque eadem sub morte ruunt bis milia septem 585
sexcentique uiri; et ni discrimina pates
tanta uidens dominum blanda inter uota rogasset.
grandior infandum punisset poena reatum.
- 455 37 39 Verum ubi post trepidos redierunt otia motus,
17 auratas pateras, iuuenes quibus ante sinistri 590

438] Mico: Fimbria—nodo. Alchimus.

433 fymbria C fybria B hiacinthina C iacin/tina (c eraso) A iacintina
Mico thyacintyna B 434 nectatur A noto] toto π distinguit C
distinguit distringit A distringit B 435 exim] ω acto B 436 choras B
438 ausis] auis B 439 tumi/da A petiere A quaerella L 440 nece
dilata π 441 misit ad tartara B cartara A 443 iusa B 444 et deni]
eademni B cum grege A 445 pecore ω corr. p quicquid AC 446 uelud C
nix B 447 dispersit trepidare C supremum π 448 nequiquam A
449 lreuoluta (l male incohata littera) A 450 praemuntur B 451 .vii. C
452 sescenti B uatis ω 453 uota uocasset B 454 grand or A
455 post] p C

- obtulerant insueta deo libamina caeli.
- 38 39 dissipat et tenui sollerter lammina cunctas
deuouet ac domini Moyses altaribus indit;
460 idcirco quia sacra fiunt, quaecumque feruntur
ad dominum celsaque dei ante ora locantur. 595
- 17 1 nec minus ut uates inter discretio summos
2 atque tribus fieret, uirgam deposcit ab omni
principe, bisseas donec iam summa repletet;
465 3 sepositamque dehinc Aaronis nomine uates
4 exhibet et domini media intra tecta relinquit. 600
5 cumque reuertenti micuissent sidera sole,
6 res haut nota prius, populo mirante coacto,
cernitur et magnum domini patefecit honorem.
- 470 8 enodis nam uirga prius truncataque ferro
Aaronis proceris nullo de fomite terrae 605
flornit atque nuces sicco iam stipite prompsit.
- 19 2 additur ad legis monumenta et iussa sacratae,
ut uitula, cui flaua cutis per membra nitebit,
475 3 5 occidat ante fores domini corpusque cremetur
9 ignibus, utque cinis, combusto e uiscere natus 610
corpora purificet foedo sordentia tactu;
6 conspersus per membra uirum, cui gramen hysopi,
iungitur, ut tenui diffundat uerbere rores
- 480 7sq. flumineos mundaque infectos diluat unda.
11sq. nam quicumque manu contingit corpora functa, 615
483 13 uel iacet exanimus cuius sub tecta cadauer,
482 sordibus afficitur templumque infuscat aeternum.

458 solerter *C* solenter *B* lammina cunctas *A* flamma incunctas *BC*
flamine π 459 moyses *A* 460 quia] qui *A* q.cumque *C* 463 uirgas ω
465 sepositam *A* repositam *B* depositam *C* aaronis *L* aronis *C* uatis ω
466 mediam *A* intra *L* inter *C* 468 haud *C* conacto *B* 471 aronis *C*
472 prompsit *AC* prumpsit π 473 iussa *B* 474 nitebat *A* 475 ac-
cidat *C* foras *A* 476 ut] vt (v in *ras. al.*) *B* cines *B* ebusto *C*
477 foedus ordentia *B* 478 gramin *B* esopi ω 481 func (ta *om.*) *B*
482 post 483 transposuit π 482 sordibus *AC* sordidus *B* efficitur ω
corr. p (nisi malis inficitur)

- 15 uascula quin etiam patulis sordentia rostris
 485 16 cuncta fiunt, uulnusque dehinc quicumque cruentum
 contingit ossaque uirum bustumue sepulti, 620
 19 tertia luce potest sese uel septima purum
 reddere, si dominum tacito sub corde precatus
 18 dona ferat medici purgatus flumine rami.
 490 20 1 Haec inter Iudaea phalanx deserta per arua
 dum graditur, Cadessa uenit procerisque sororem 625
 2 extinctam tumulat multaque accenditur ira,
 quod deserta siti regio non promeret ullos
 fontibus e gelidis riuos; quodque arida cunctis
 495 ora forent tostoque arderent corpora sole.
 8 id dominus meditans uati depromere uirgam 630
 imperat et gemino rupem contingere tactu.
 quam tamen incutiens dubio cum pectore Moyses
 10 obiurgat populum dicens: „Heu! mente feroces
 500 sensibus et duri, numquidnam saxa madere
 ulla queunt riuis uiuosque emittere fontes?“ 635
 11 haec dum motus ait, lenta dat uerbera uirga.
 rumpuntur cotibus amnes. —
 12 attamen omnipotens cunctantum pectora uatum
 505 increpat obiurgans: „Quoniam sententia uobis
 ancipiti sub corde fuit meque omnia posse
 mens haut firma uidet paruumque inpartit honorem 640
 sublimis domini imperio, cui credere coram

503 sqq.] Aldhelmus p. 314: coticula . . . paeoni primo adsciscitur
 uersifico de aqua contradictionis „rumpuntur cotibus amnes“.

Ἀριθμ. 20, 11 καὶ ἐπ' αὐτῆς Μωυσεὶ τὴν χειρὰ αὐτοῦ ἐπάταξε τὴν πέτραν
 τῇ ῥάβδῳ δις καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ πολλὸν καὶ ἔπειν ἡ συναγωγὴ καὶ τὰ κτήνη
 αὐτῶν 12 καὶ εἰς τὸν κύριον πρὸς Μωυσεῖν καὶ Ααρὼν κτλ.

486 ossaque] quique ossa π 487 tetia B 488 praecatus L
 489 medici] medi C 490 iudæa B iudea A iudea C falanx BC
 491 cadesa A 493 ullus B 494 gillidis B rouos: ro in ri corr. A
 495 oro B 496 medicans ω corr. p 497 tactu] tantum B 498 moyses A
 moses B mores C 500 sax B num quidnam A 503 ex Aldhelmo
 adscui. om. ω 505 quoniam] q: B 507 haud C

- 510 Iudaeas acies decuit fidemque referre
nil non posse deum: id propter, ducere plebem
ad sedes dudum sponsas terramque feracem
haut licitum vobis magnaue adsumere dona. 645
- 14 Interea populus Edomum adiungitur aruis,
per quae pacificas acies deducere Moyses
- 515 26-29 percipiens placido regem sermone poposcit
20 praetumida uirtute ferum pugnamque parantem.
22 quem tamen euitans monti coniungitur Oro, 650
29 in quo decursae post tempora plurima uitae
28 conditur Aronus notaque insignia liquit
- 520 26-29 festa sacerdoti, celsis qui altaribus addit
maiores cunctis Eleazar, ut deus ingens
iusserat et placitis ministrum adlegerat aris. 655
- 21 1 illic multimoda fidentes pube Chananni
terrorem inmodicum ualida cum clade dedere
- 525 Iudaeis, cum terga darent nudata per agros.
3 sed tamen adsumunt animos dominoque fauente
hostiles sternunt cuneos atque urbibus ignem 660
subiciunt ualidis immensa et laude triumphant.
- 4 Sed quamuis fluerent optatis commoda rebus,
530 non tamen obliqui fremitus nec murmura desunt
5 in uatem coniecta pium; dum quisque feroci
uoce gemit multa terrarum dote refertam 665
Aegyptum post terga datam Nilumque feracem
frugum et securo semper cultore colorum.
- 535 6 id deus omnipotens aequato examine plectens

509 iudeas *BC* 510 nihil non *A* 512 haud *C* assumere *C*
513 iterea populos eedomum *B* 514 perq: *BC* moyses *AC* moeses *B*
515 poscit *B* 517 Horo π (*Vulg.*) 519 natoque *Mayor* 520 qui *p*
que ω (sacerdoti *pro* sacerdotii positum putabat π) 521 eleazarum *C*
523 cananni *A* chanani *B* 525 iudaeis *A* iudeis *BC*, Iudaei π nudata
nudataque *L* que *om.* *C* 526 assumunt *C* 527 adque *B*, 528 subicunt *B*
triumfant *A* 529 obtatis *A* 530 murmura *A* 531 dum^{quis} que *A*
532 dota *A* refertum *C* 533 egiptum *A* datum *C* 534 colonum ω (colu-
num *B*) corr. *p* (cf. u. 352 sqq. ex Num. 11,5) Canopum *Mayor* 535 deus] ds *B*

- uipereas acies uiroso ex fomite prompsit:
 quae multos strauere uiros, dum tenuia quamquam 670
 uulnera letali distendunt corpora suco.
- 7 At populus lugubre gemens, dum procubus orat
 540 ante pedes uatis et publica funera narrat.
 agnitione probri cunctorum in corde reposta
 accipit optatam domino saluante medellam. 675
- 8 namque probus princeps tumidum formare draconem
 aere flauo iussus malo suspendit ab alto.
 545 ut, quemcumque uago fixissent dente cerastae.
 exueret letum pendentem uersus ad anguem.
- 10 11 Hinc populus Obetha uenit. Achina deinde 680
 12 15 arua petit; Zaredina dehinc; mox transit ad Adar.
 iam uiridi in campo, sedis ubi cultor amoenae 684
- 550 18 Amorreuus agit et opimo pascitur aruo. 685
 16 illic est puteus uitrea perlucidus unda.
 quem iuxta dominus sancto sermone locutus
 Moysetem iussit populum densare refertum.
 duceret ut riguos latices undamque nitentem.
- 555 17 consona tunc penitus diuina in cantica cunctis 690
 lingua fuit, domino dum laudes hoc canit hymno:
 „Imensus dominus fluentia misit
 et totum populi remouit aestum.
 pleno dum puteus patet profundo
 560 et multum gelidis scatet fluentis:

536 uiroso | uiroso loetali (letali C) ω letali π prompsit AC' 537 tenuia B
 quaequam π 538 loetali L 538 suco | suo B 540 pede B 541 agni-
 tionem B probri p prius ω in corde reposta p incendere L impendere C
 pesti ω 542 obtatam A 545 caerastae A caeraste B cerastae C
 546 loetum ω 547 Obetha p obetha L obetha C achima A 548 aredina ω
 corr. p post 548 nescio quo errore perductus uu. 509 et 510 (Iudaes—plebem)
 repetiuit π 549 sedis ω sedes π cultura menae B cultur amēne C
 550 et opimo p opimo et ω 551 est | et π perliquilucidus A 552 loquutus A
 553 mosetem A mosotem B densa B referentum A 555 paenitus A
 556 domini π ymno A 557 sqq. non discernuntur uersiculi in A
 557 immensus A dominis B 559 petet A 560 gilidis B

- 18 quem quondam ualidi fecere reges.
gentes dum ualidas regunt habenis
et sceptris pauidos premunt clientes;
usus ceu proprius pateret ipsis.
565 externis procul omnibus remotis. 700
hic nostrae a domino datus saluti
uiuis inriguos repleuit undis.
Haec ubi sidereo dixere cantica regi
castra mouent. uariosque locos post terga relinquunt.
570 21 Seonem ad regem decurso limite ducti. 705
24 obpositas acies ualido certamine fundunt.
23 quas ille. innocui deridens dicta prophetae.
struxerat, et uana nequiquam laude ferebat
gentis Amorraeae; duro quae subdita bello
575 25 decubuit ualidas iam dudum saepta per urbes. 710
* * *
- 32 lazera quin etiam, simili uastata duello,
suscepit protrita iugum atque oppida multa
dedit, optatae deposcens otia pacis.
22 2 Haec ubi sollicito dictauit fama Balaci.
580 qui Moabitarum populos urbesque regebat. 715
5 concutitur grauiore metu Balamque prophetam
ambit honoratis precibus, ut tanta gerente u
6 impediatur dictis populum cursumque refrene
bellantum penitus: quoniam, quae procubus
585 audiat omnipotens et tristia quaeque secundet. 720
12 ille negat fas esse sibi maledicta referre
in plebem domino semper ductore uadentem

561 quen A condam AC ualidi | tumidi π regis B 562 abenis BC 563 praemunt L 564 proprius C propriis A prius B 565 hesternis ω corr. π 567 inriguos B 569 relinquunt BC 570 Seonem | semem B duco C 571 obpositas | A 572 propheta C 573 struxerunt B 574 amorrae C amorrae L quae | q. C 575 septa ω sazera ω corr. p 576 deuello A 577 suscipit protrita B adque B post 578 aliquot uersus exciderunt, quae sequuntur 576—578 lacera sunt. 578 dedit p dedit L edidit C obtatae A 579 sollicito B dictabat A 582 horatis B praecibus L 583 impediatur C 584 paenitus A quae | q. C procubi B 585 tristitia B

- ad sedem regnumque ~~saum~~, longeq̃ue uideri
 iustius, ~~ut~~ meritis accomoda quaeque precetur,
 590 13 quandoquidem dominus nocturno in tempore uisus 725
 inhibeat reserare senem responsa Balaci.
 14 talia sed postquam dimissus nuntius infit,
 15 et regem sua cura tenet, perquirat anhelus
 electos procures rursusque ad limina uatis
 595 mittit oratores dudum iam dicta rogantes 730
 18 nequiquam, quia dicta dei contraria pugnant.
 21 sed tamen emersus uates conscendit asellam
 atque praecedentes conlatis passibus aequat.
 22 ecce uiae medio domini mox angelus offert
 600 23 strictam aciem contra pronamque obuersus et instans 735
 cornipedem terret, celeri quae concita saltu
 in partem conisa fugit campoque pererrat.
 quam dum praecipiti temnentem frena timore
 circumagit uates ac pressis pugnat habenis,
 605 calcibus et fodiat uirgaque euerberat acri, 740
 24 pampineas inter uites iam tegmine lapso
 semirutus paries cunctanti obiectus asellae
 25 procursum inpediit: pedem quae ad saxa recussit
 oblitique senis sensuque adfecit acerbo.
 610 26 nuntius inde citus diuersa in parte resistit 745
 calle perangusto, tenuis quo semita duxit,
 circumitus nullos quacumque in parte relinquens.
 27 quadrupes hunc stricto uidit mucrone micantem

588 ad A at C ut B sede BC longeq̃ue] longe B nam longe π
 589 a, cōmoda C acquomoda B praecetur B 592 infit B 593 per-
 quiret B hanellus L 594 uates B 595 oratores L ut orarent C
 iamdudum B 597 emersus p emensus L emensus C uates C uatis L
 598 praecedentes A procedentes BC collatis C 599 midio A 600 strinc-
 tam L strictam C et] ē B 601 terrae A quae] q. BC 602 fugit B
 603 quan B temponentem BC 604 uatis ω pressis C preses B 605 cul-
 cibus B et fodiat] et fodiat C 607 semirutis C simirutus B 608 impe-
 diit A inpediit B impedit C quae π que A q: BC recusat B 609 acerno A
 612 circumitus L circuitus C 613 strincto A stincto B stricto C

- et multum pauefacta ruit. quam surgere iussam
 615 uerberat et multa uector uibice coerchet. 750
 28 illa ubi perdoluit, subito sermone locuta est.
 dum deus eloquium desueta in uerba relaxat:
 „Quid feci meruiue tibi. quod uerbere multo
 30 labentem conixus agis? num terga negaui
 620 sueta tibi? umquamue pauens mea pondera fugi. 755
 praecipitemue dedi, prono dum cernuus armo
 laberis et prona fusus ceruice rotaris?“
 29 talia dicenti commotus dicta sacerdos
 tristia saepe refert multaque exaestuat ira,
 625 31 dumque fremens saeuit, claro mox angelus ore 760
 emicat et sancta conpellat uoce prophetam:
 32 „Inmeritam pecudem trino iam uerbere pulsas.
 quae me prona fugit terraeque inlisa recumbit
 idcirco, quoniam non est tua semita summo
 630 grata deo longeque uagis nunc gressibus erras. 765
 33 et nisi cornipedem diuersa in parte uadentem
 terror abegisset, duro te uulnere ferri
 strauerat ista manus crudumque exegerat ense.
 ut te deposito mihimet possessa fuisset.“
 635 34 desilit hic uates sanctumque inflexus adorat 770
 delictumque dolens reditum uitamque precatur.
 35 dimissus celerat suscepta et munia complot,
 uerba locuturus domini dictanda relatu.
 36 iamque uiam uincens Moabae adiungitur urbi
 640 conspicuumque uidet condenso in milite regem 775
 auxiliumque sibi timida cum uoce rogantem

614 pauesfacta *B* surget *B* 615 uecto uibice coerchet (con-
 hercet *B*) *BC* corr. *p* cum uibice coerchet uecte *A* 616 loquuta *L*

619 labentem *A* labantem *BC* 620 pauens *L* parens *C* 621 praecipite *B*
 623 cōmotus *BC* 624 tristitia *A* sepe ω 626 epellat *C* 628 fugit *B*
 629 quoniam] quod *B* quod haec π 630 longae *A* nunc uagis *BC*
 632 terro abigisset *B* 633 stauerat *A* que om. *A* 635 uatis ω inplexus *B*
 636 dilectum *C* praecatur *B* pcatur (*lineola euanida*) *A* 637 complot *A*
 cōplet *C* 638 loquuturus *L* 640 uidit ω corr. π milite] limite *C*

- 23 1 inspicit et domino septenis supplicat aris;
 2 conspicuosque simul uitulos lectasque bidentes 780
 3 immolat et cuncta committit munera regi
 645 4 iudiciumque dei tacita sub nocte meretur.
 6 quod deinde euoluens his regem terruit orsis:
 7 „Montibus e patriis Moabo a principe iussus.
 unde rubet uentura dies lumenque serenum, 785
 quaque iacet tellus geminis inclusa fluentis
 650 Tigris et Euphratis, ut dictis saeuus acerbis
 8 exoptem non digna uiris, quos sanctus ab alto
 protegit omnipotens terraeque indicit opimae.
 9 hos igitur de colle procul mox uisere ius est 790
 optatosque mihi iamiam dinoscere uultus
 655 felicitis populi, quem solum magna secuntur
 dona dei, gentesque procul seiunctus et exsors
 percipit optatas placido de numine sedes.
 10 quisnam igitur prisci quaesiuit clara Iacobi
 pignora uel plebem numeris percurrere quiuit? 795
 660 occidat hos inter potius mea uita relinquens
 corpoream sedem iustisque adiuncta quiescat
 progeniesque mea tali cum germine uiuat!-
 11 Haec ubi disseruit sensu torpente Balacus 800
 concidit et uatem diuersa et dissona fantem
 665 13 14 increpitat. tumidum iussus conscendere collem.
 ut partem exigua populi subiecta per arua
 cerneret, haec iterum digestis uocibus addit:
 18 „Confestim mea dicta tuas demitte per aures, 805
 Moabi rector populi, testisque uenito!

643 lectas *A* laetas *BC* 644 immolat *C* immolat *L* committit *C*
 committit *A* 646 uoluens *ω* *corr. p* 647 e] et *B* moab^o, a principe *C*
 650 tygris *C* euphratis *ω* acerbis *A* 651 sanctos *B* 652 protigit *A*
 653 collo *B* 654 obtatos *A* optatus *BC* 655 sequuntur *A* 657 obtatas *A*
 placito *ω* *corr. p.* 659 pignore *BC* numerus *A* 660 occida *B*
 663 balachus *C* 664 et] ut *B* 665 collam *A* 667 degestis *ω*
 audit *ω* *corr. p* 668 dimitte *ω*

- 670 19 dissimilis hominum deus est nec uera locutus
inrita uerba facit quidquamue inpune minatur.
20 qui me magna monet subnixus dona precari.
ut facio; plebemque dei per uota sacramento, 810
21 quam dolor effugiet totus operumque labores.
675 participi iunctoque deo, qui dura repellit
omnia, ditificae condonans munera pacis.
huius tu procerem sacro de sidere, rector
caelorum terraeque, uide: nam dignus honore est 815
22 ille tuus, qui pressa diu ceruice gementem
680 eduxit populum regno Pharaonis acerbi,
signifer et nulli uirtutum laude secundus
23 unica regna fouet nulloque in augure fidit.
carmina nulla canit nec quidquam captat inane. 820
tempore sub certo felicia dicta superni
685 accipiet securae dei perfectaeque uirtus
Iebusaea fiet domini de robore summi.
24 emicat hic populus, ueluti cum sola per arua
crinifera ceruice leo sese arduus infert, 825
non ante adsuetae repetens cubilia siluae.
690 quam crassa toruus sanie praedaeque refertus
terruerit uirides minaci ex murmure montes."
27 Haec etiam renuit multa rex saucius ira 830
28 tertia dicta rogans diuerso in colle prophetam;
24 2 uertice de cuius populum per castra locatum
695 ut uidit, docili deprompsit pectore uerba:
5 „Sublimes magnaeque domus, quascumque Iacobi
semen habet, paribusque attollunt culmina tectis,
885 6 ut cedrus siluaeque nitens, quae frondis honorem

670 dissimilis *B* loquutus *A* 671 irrita *C* quicquam ω 672 monet]

monuet *A* mouet *B* q^m onet *C* precari *B* 675 repellit *A* 676 munera *A*
munere *BC* 678 que *om.* *B* 679 praessa *B* 680 faraonis ω acerui *A*
683 quicquam ω 684 filicia *B* 686 iebusea *AC* rubore *B* robure *A*
687 sole *C* 688 arduos *B* 689 assuete *C* 690 crassa *B* 691 terru-
erit *C* terruit *L* 692 rennuit *B* 694 Tertice *C* 695 deprompsit *A*
697 testis *B* 698 cedros *C* f/rondis *B*

- uentilat et querulis modulatur sibila ramis.
 700 uel quae laeta uiret sub ripis fluminis acta.
 7 has dominus struxit celsaque erexit ad astra.
 semine de cuius quondam nascetur in omnes 840
 iura ferens populos regnoque insignis aeterno.
 8 quem deus e Pharia clemens arcessit Aegypto
 705 conspicuum nullique parem socioque carentem.
 diriget hic gentes diuersa in parte rebelles,
 plurima letali contorquens spicula dextra. 845
 9 adclinis cum deinde cubat similisque leoni.
 se coram somno lapso explicat, inde soporem
 710 dimouet. ad uigiles confestim redditus actus.
 et quis hunc tactu faciet consistere rursum?
 qui tua sanctifico laudat praeconia fatu. 850
 felix ille fiet; at qui contraria dicit.
 is male dicta sibi uentoso ex ore facessit.
 715 13 haec sunt quae nostra dominus te uoce moneri
 imperat. eloquio quod fas infringere nulli est
 nec mutare uiro quidquamue adiungere praeter. 855
 quamlibet argenti magnum des ferre talentum
 atque tuos census inmensi pondus et auri:
 720 munera nil prosunt; fixum quod dicitur hoc est.*
 25 His actis sua tecta petit regemque relinquit
 attonitum duraque inmensum dicta gementem. 860
 25 1 2 at manus interea bellis Iudaea secundis
 luxuriat sanctasque putat quas uicerat aras:
 725 3 idolaque inlicito celebrat gentilia cultu

699 quaerulis *L* 700 q. *C* sub rupis *C* 702 nascitur *B* 703 in-
 signes *B* 704 faria ω 707 letali *C* loetali *L* 708 acclinis *L* cubat *p*
 iuuat *A* uiuat *B* uenit *C* 709 securum ω corr. *p* sompno lapro *B* 710 reddit *C*
 redditur *B* reditur *A* 711 faciet *A* efficiet *BC* 712 qui] quae *B* 713 dici *A*.
 714 facesit *B* 715 sunt *om.* *C*¹ (*pr. m. ss.*) q. *B* uoce] uoue *C*
 716 fas] uas *C* 717 uiro *A* uero *BC* quicquam ω 718 differre *L*
 deferre *C* corr. *Mayor* 720 nihil *B* prosunt] $\dot{p}\dot{p}$ *A* 721 his] hic *C*
 reliquit *BC* 723 at] aut *B* iudea *L* 724 luxuriat *A* sanctos *A*
 uiserat *A* 725 quae *A* caelebrat *B*

- Beseli deuota prius mutoque Phegoro.
 hinc ingens mox ira dei consurgit et exim 865
- 4 patentem ad campum proceres procedere mandat,
 conuersusque iubet redeuntis lumina solis
 730 cernere et attentos factum noxale piare.
- 5 id uates festinus agit ferrumque renodat 870
 innocuos sontesque uago mucrone secutus.
- 6 Haec inter quidam fraterna obprobria prodens,
 quod sibi non licitum Madia ex gente parasset
 735 conubium, coram cunctos uatemque praesentat
- 14 15 Zambrium Chasbumque pari sub fraude nocentes. 875
- 7 quos Phinea citus arrepta euerberat hasta
 8 inmensamque plagam per iusta piacula sedat,
 9 quae bis dena uirum consumpsit milia leto
 740 atque tria. domini dum telum currit in omnes.
- 12 13 hoc facinus propter sacrata altaria uates 880
 accipit et domini sublimem sumpsit honorem.
- 26 2 Interea generata nouo de germine pubes
 adlegitur numerisque dehinc subducta notatur.
 745 primaeuo quae flore uirens iam germine molli
 uestibat uultus uicenos laeta per annos. 885
- 51 quae deinde summa sexcenta ad milia uenit
 atque bis octona, tercentum insuper auctis.
- 53 haec meruit sedes domino donante beatas;

726 muto : u ex in corr. B fegoro A fegore B fegori C 727 hin^c A
 exim] ω 729 que om. C 730 moxala B 731 uates C uatis L
 732 in nocuus L sequutus C 733 obprobria ω prodens L prudens C
 734 media C 735 conobium B 736 zambrium L zambriam C
 chabum A chabam BC corr. p uocentes B 737 finea AC finusa B
 arepta B 738 inmensam : in ex im rasura corr. A 739 consumpsit A
 loeto A 740 tria L atriaⁿ C telu B om es C 741 sacrata om. C
 uates C uatis L 742 et om. C¹ (pr. ss.) sumpsit om. B 743 pubis L
 745 primeuo BC quae] q. ω germ. molli] germine uir molliens A
 746 uestibat] florebat B loeta C 747 summam A sescenta L milia]
 limina C 748 adque B octena B octono A insuper p super ω
 749 hae A sedes] fides B beatus BC

750 31	2	ilicet omnipotens obliquum uertere in hostem signa iubet uati coeptoque insistere bello.	890
	5	ad quos bis senis hominum cum milibus itur. quo se cuncta tribus miserat. dum milia quaeque singula de propriis numerant pugnacia turmis.	
755	6	Phineus haec ductor agit. dum uascula sancta terrificasque tubas consueta in proelia portat;	895
	7	atque alacris lecto confestim milite caedit	
	8	Moabas acies regesque interficit omnes; fusorum dum terga premit uatemque Balamum	
760	9	enecat et domita praedam de gente reportat.	900
	15	sed quia femineas acies post bella trahebat	
	17	agmine captiuo, proceris per iussa monetur	
	18	uirginibus tantum meritam non demere uitam.	
	19	corporeasque uirum maculas purgare fluentis.	
765	27	nec minus et praedam populum partitur in omnem.	905
	30	Leuitisque dedit merito de munere partem. quos domini in templo semper pia cura tenebat.	
	28	primitiaeque deo nec non redduntur aeterno omnibus ex rebus domita de gente relatis.	
770 32	1	His actis Rubena tribus mediaque Manasses	910
	33	atque Gada sedes laetae Galaditis orant. pecudibus facilis tellus: nam gramine multo	
	5	herbida Iordani fluuio coniuncta uierebat.	
	6	quos licet intrepido ductor sermone negarit,	
775		dum mutare putat futura ob proelia mentes,	915

750 illicet *AC* illi et *B* obliquum *B* 751 cepta *B* 752 militibus *B*
753 quod *B* quos ecuncta *A* miserat tribus ω corr. π 755 fineus *A*
finaes *B* fines *C* doctor *B* dum π tum ω 756 praelia *B* pelia: e ex
incohato l corr. *C* 757 alacres *A* 758 moabs *B* interfecit *L* 759 prae-
mit *L* 761 quia *L* q; *C* faemineas *A* post aeter bella *A* 762 captiuo]
optiuo *C* percussa *C* 766 laeuitis *C* 768 reduntur *B* 770 hiis
actib; *B* media] dimedia *A* mannasses *C* manases *B* 771 Gada]
Gadae π (ex *C*, ubi a post d litterae æ similis est) 772 pedibus *B*
tellus om. *C* 774 quas *B* 775 praelia *B*

17-40 concedit praestatque tamen, si milite toto
arma gerant sociasque iuuent in bella cohortes.

777 iuuent *B* iuuant *C* iuuant *A* bello *A* cohortes *C* cohortes *B*

FINIT METRVM SVPER NVMERVM *A* (f. 137,^u 1) *om.* *B* (f. 140,^r 1)

INCIPIT METRVM SVPER DEVTERONOMIVM *AB* (*A* f. 144,^u 1
B f. 148,^r 1)

FINIT LIBER NVMERI : ~ INCIPIT DEVTERONOMIVM :. ~
C (f. 84)

DEUTERONOMIVM.

- 1 1 Hactenus informis heremi uexatus harenis
 Iordanem ad fluuium populus promouerat arma;
 qui uirides inter saltus dum lubricus errat, 920
 eximiam Hiericho fluctu labente reliquit
 5 et sequitur pontoque dehinc miscetur aperto.
 5 illic sanctificus uates, dum funera cernit
 aduentare sibi summamque instare dierum.
 quae mundo perscripta fuit: dum degitur istic. 925
 collectum in turmas populum numerosque frequentes
 10 congregat et tali uerborum munere ditat:
 4 „Si placet hostiles penitus prosternere gentes
 et placidam pacem uentura in saecula tenere.
 formidate deum totoque in pectora sensu 930
 condite, ut inlaeso semper sit iunctus amore;
 15 qui uos oppressa dudum ceruice maerentes
 sustulit e uinclis et carcere soluit Aegypti:
 qui nebulas inter uosmet hostemque locauit
 instantem trepidis nudataque terga prementem; 935
 qui dedit et nubem securi ad signa diei,
 20 et piceam claro deterisit lumine noctem:
 ut uos ignoto terrarum in tramite postos
 firmarent elementa dei, mutantia sese,
 quo nox fusca uenit, quo candent sidera cursu; 940
 ille et alterno solitum procurrere motu
 25 oceanum semperque uagum, quo flamina uenti
 indepressa ferunt, sicca nudauit harena,

1 hierimi *B marg. sinistr.* † min. *A* 2 populus *A* 3 qui] qua *A*
 erat *B* 4 hierico *B* 6 uates *C* uatis *L* 8 perscripta] perscribta *A* 1—284 *AB*
 praescripta π 12 saecula *AC* saecula *B* 14 uti *A* 15 oppressa *B* ($\omega = ABC$)
 merentes ω 16 e] et π solus ω corr. *AOxé* aegypti *L* egypto *C* $L = AB$
 21 postos *C* pastos *L* 22 elimenta *L* mutantias esse *A* 23 Quo]
 Qui *A* 26 indepraensa *L*

- sanguineam exsudans, rubrantia litora, terram;
ut uos ancipiti constrictos clade laborum 945
duceret, erectis alterna ad brachia muris,
30 aequore diuiduo, bifida dum pendet in unda.
uidistis, quae cura foret tum numinis alti
uos circum, dum pone uolans se concitat hostis
consimilemque uiam uentoso in marmore quaerit. 950
at non ille potens tumidos transmittere fluctus
35 concidit et madidas inter uersatur harenas.
uos, spoliis dites dederat quos mollis Aegyptus,
informes heremi terras domibusque negatas
uicistis tutante deo, dum flumina saxis 955
8 3 ilicet et mannâ nitido demittit olympos.
40 grandibus et nimbis per noctem lapsa coturnix
aequora compleuit positis circumdata castris.
4 indumenta pedum longus non discidit usus,
(29 5) nec uestes periere situ uel corpore tritae; 960
omnia uos circum non perdit fessa uetustas.
45 hostiles cedunt acies urbesque patescunt:
signifer est dominus, celeri formidine missa
debilitans omnes, uestris qui gressibus obstant.
et nunc aequorei quoniam Iordanis ad undas 965
uenimus et tellus sese iam proxima iungit
50 ab summo transcripta deo, per sidera testor
et quidquid celsa domini prae-fulget in aula,
ut legem aetheriam, quam scripsit dextra tonantis,

27 sanguinea ω corr. π ex-udans B 29 ducere retis A 31 uidistis C
uidisti L 32 pone reuolans B 33 que om. C 34 poteⁿs A trans-
mittere B 35 ma/didas (d eraso) A 36 spolis L quos C quas L
quae π egyptus C aegyptôs A 37 herimi ex erimi pr. corr. A
38 uicisti A 39 illicet L mannâ: a in a rasura nif. corr. A dimittit ω
corr. p olimpho C 40 coturnix A 41 cōpleuit C 42 discedit L
43 uestis petiere L sitis A 46 celere B 47 uestris| uris C
uentres L 48 iordanis A 50 ab p ad A'B at C a A² transscripta L
51 quicquid ω cel/sa (l eras.) A prae-fulgit L 52 aetheream C
scripsit A dextera A¹ (e postea eras.) B

- sensibus et toto uellitis corde tenere.
- 5 nil durum rigidumue iubet. sunt omnia iusta. 970
 55 mollia. iocunda longaeque accommoda uitae.
 utpote quae iubeant. ut. quibiquid non placet ulli
 commissum in sese. id nulli inferre laboret.
- 14 sabbata diligite. sincero et corde fouete.
 quos lex una tenet. dominus quos exhibet una. 975
 60 nil uetitum fecisse uolet. qui diligit omnes
 nascendi sub lege pares. sit pascha quotannis
- 16 peruigili cum nocte potens septemque diebus
 otia lenta ferat nullique obnoxia curae.
 sit pater et genetrix cari semperque uerendi. 980
 65 7 3 coniugium uetitum externa in gente cauete.
 5 idola discite ritumque auertite laetum.
 quem gentes peperere ferae. dum mortua curant
 numina et umbrosis statuunt donaria lucis.
- 20 1 quin etiam quotiens dat signum rauca cruentum 985
 70 bucina et aeratas educunt classica turmas.
 5 6 constructas sacrate domus uinetaque laeta
 7 coniugium et licitum consuetis iungito festis:
 nam dubios semper faciunt instantia casus
 bella uiris nullusque sibi dat tempora uitae. 990
 75 5 intelles cohibete domi: mens saucia turbat
 saepe uiros fortes. omnique in tempore belli
 11 pareite supplicibus et debellate superbos.

53 uellitis *L* corde *B* 54 rigidum *L* 55 iocunda = longe =
 accommoda *C* accomoda *L* 56 utpote *L* quicquid = illi *A* 57 commis-
 sum *C* inferre *L* 59 exhibet *B* 60 fecisse: se ex *sk* corr. *A*
 61 quodannis *C* 64 caris *L* ue rendi re eras. ut uid. *A* 65 ex-
 terna-caute in ras., al m. ut uid. *A* caute *L* uitate = 66 idola
 discite ritum *C* ideladissicertium *L* qu-aue rtite le num *A* 67 peperere|
 perere *C* 68 numine q in e corr. *A* numina *B* nomina *C* et umbrosis *C*
 tum umbrosis *L* 69 quoties = 70 a erata seducunt = classica *L*
 71 sacratae *L* ueneta *L* 72 coniugium; congium *B* iungito festis *B*
 iungit ofestis *A* iungere festis *C* iungite = 73 dubio = corr. =
 74 tempora *A* 75 cohibet *C* cohibet *L* corr. = mens *B* 76 sepe =

- 19 euitate. uiri. fecundam euertere siluam
 20 nobilibus pomis: steriles succidite saltus 995
 80 21 1 tempore bellorum. corpus si forte perempti
 cernitur intectum. Leuitas cura tenebit
 4 iuuencae truncare pedem. ne maximus ultor
 & 11 sit deus innocui. captiuam iungere lecto
 si placuit. ius omne sinet sub tecta tenere. 1000
 85 12 crinigerum tondere caput unguesque secare
 13 terdenosque dies lacrimis praestare maerentis
 extinctos caesosque senes. quis illa creata est.
 coniugioque sibi tum demum adnectere iusto.
 14 ac si displicuit post damnum capta pudoris. 1005
 .90 deponat seruite iugum dominumque relinquat.
 15 uxores si forte duas uir duxerit unus
 et non aequali seruat consortia cura.
 17 pignora contemptae bissem cum iure tenebunt
 omnibus ex rebus. peperit quas cura parentis. 1010
 95 23 damnatos tumulate uiros cunctosque sepulchris
 condite percussos: nulli nam terra negatur.
 22 5 uestimenta uiri nequaquam femina sumat
 mulierumue mares: uetito fit noxia cultu.
 6 implumes auium si quis uult prendere fetus. 1015
 100 8 ne matrem cum prole ferat. qui culmina pangit.
 prouideat. ne forte faber uoluatur ab alto.
 9 uinea ne grauidos pariat bis feta racemos:
 nec tibi duplicibus carpatur messis aristis.
 23 1 sqq. gentiles uitate uiros: et quidquid abhorret 1020

78 uertere *A* uetere *B* silluam *A* 79 succidere π 82 iuuencae *B*
 83 deus *om.* *B* 84 sinit *L* teneri π 86 merentis ω 89 dampnum ω
 90 i gum *A* relinquant *L* 92 aequale ω 93 iure tenebunt *p* iuge
 ire tenebunt *C* iuge & retenebunt *A* iuge retenebunt *B* 94 quas| quos *L*
 95 dampnatos *AC* (*sed* $\text{\textit{is}}$ *pr. corr.* *A*) 97 nequam *L* 99 praendere *L*
 foetus *AC* fetus *B* 101 fauer *L* 102 foeta *C* recemos *A* 103 mensis
 arestis *L* 104 . entiles (*initiali neglecta*) *C* uiros| ritus *coni.* π quic-
 quid ω oborret *L*.

- 105 moribus aut cultu, longe lex sancta repellit.
 17 18 immundas inhibite lupas, ne praemia noctis
 uenditae ad aeternam domini sacraria portent.
 15 fugacem ne reddat ero quicumque tenebit,
 ne ferus adficiat duro sub uerbere captum. 1025
 110 24 messem nemo legat alieno in rure creatam;
 nec uinum pressare uelit, quod protulit uua
 25 uicini de parte sui; praecerpere sane
 racemos spicasque licet, non demere totum.
 24 2 coniunx pulsa domo alio si forte marito 1030
 115 3 nupserit, amisso si post uidetur eodem,
 4 ne redeat spreti repetens consortia lecti.
 5 nemo nouam nuptam infecto eliminat anno.
 6 nec mola uendatur. gemino quae concaua saxo
 in goerum sinuata uolat frumentaue frangit. 1035
 120 16 alter ob alterius ne pendat crimina poenam.
 25 3 ille quaterdena susceperit uerba tergo,
 qui stolido sermone ferox conuicia iactat.
 4 ora trituranis fuerint ne uincta iuueni.
 5 pignore non genito si fors decesserit ille, 1040
 125 cui frater adstabit, dimissam ducat ad aedes,
 qui superest, natosque creet, ne semine nullo
 6 sit uacuata domus gentemque infuscet inanem;
 7 at si uir renuit, causam mox femina dicat
 ad procures legemque citet, quae cogit inertes. 1045
 130 11 iurgia se quotiens in rixam perfida uertunt

106 lupas A 107 uendite C uindite L aeternam ω aeterna uel
 aeterni π an in sacraria? 109 adficiat B afficiat A afficiat C sub erbere L
 110 ru/re A 111 nec] ne A praessare A¹ B uellit A¹ B 112 per-
 cerpere L 113 racimus L 116 spræti A¹ B lēti B 117 noua
 (a ex u corr.) B 118 q. C saxa L 119 goerum B go^orum A girum C
 uolat L uocat C rotat π frangat (postea a in i corr.) (1 120 ob]
 ab A 121 tego C 122 conuicia A conuitia BC 123 uincta C
 124 pignere C 128 at] ad L renuit L 129 que AC inaertes L
 130 iurgias equotes L quoties C rixa ω corr. Mayor perfidē A

frendentesque uiros alterna in iurgia pulsan,
 inserat his mediam sese ne femina, neue
 inguina corripiat alieni obscena mariti.

- Haec quisquis deuotus agit, non tangitur ulla 1050
 135 peste mali, nec bella timet morbosque calentes.
 nec sterilem sentit consumptis mensibus annum,
 sed placidus toto laetatur tempore uitae,
 diuitias donante deo, qui crimina mundi
 despectat mitis iraeque in tempore punit.* 1055
 140 Talibus orabat uates cunctosque monebat
 31 9 25 Leuitas, quos cura manet uenerabilis aulae
 sacrorumque dei, ut legis iussa perennis
 omnibus adsidue legerent; quo promptior esset
 sollicitudo dei cunctorum in corde uirorum; 1060
 145 26 utque etiam tabulas gemina de caute politas,
 bis quina quae iussa tenent metuenda per orbem,
 sanctificae adseruent clausas penetralibus arcae.
 14 His actis prodire iubet Nauete creatum
 iudicioque dei plebis dat iura regendae, 1065
 150 20 utque libens Iudaea manus subuerteret aras
 19 mentitosque deos, hymno dat uerba melodo.

CANTICVM MOYSI.

- 32 1 Auditum tribuat deumque laudet
 caelum quodque supra praetexit astra;
 et tellus tumido diuisa ponto 1070

131 alternam iurgia *A* in : i in *ras.* *B* 132 hiis *L* ne sese π
 neue] neuem *L* 135 nec] ne *L* timi t *A* 136 steriles—annos π
 137 tempore *L* 139 despectat ω quae *B* 140 uatis ω 142 leges *L* 143 assi-
 due *C* adsiduae *L* promptior *C* promptior *A* promptior *B* 146 q. *B* iusa *L*
 147 sanctifice *L* adserent *L* clausis π 148 hiis *L* 149 dat iura *C*
 datura *L* (datur π *A*) 150 quae *B* iudea ω 151 ymno *L* melodo *L*

INCIPIT CANTICVM MOYSI] INCIPIT *praef. C om. L, MOYSI AC*
 MOYSIS *B*

152 dnmque laudat *L* 153 que *om. L* castra *C*

- 155 aures conmodet et sonos receptet.
mentis nuntia quos ait loquella;
2 ut suevit pluuios potare rores,
aestus cum rapidi calente flamma
messis puluereo tabescit aruo: 1075
- 160 rident gramina parturitque mundus
et multum patulis diuisa rimis
nimbos frugiferos hiulca sorbet.
3 nomen nam domini mei poposci.
cuius gloriae conuenit honores 1080
et laudes meritos referre seruos.
- 165 4 cuius eloquiis uerum cohaeret,
quae semper ualida uigent iuuenta.
rectum iudicium uiaequae iustae
nullis flexibus implicant uiantes: 1085
- 170 iniquum nihil est nihilque prauum.
5 beatæ dominus fidelitatis
non reddit meritis pares reatus.
quamuis progenies iniqua pactis
pernix supplicium sibi laboret. 1090
- 175 6 heu plebs tristificæ dicanda morti.
haec reddis domino deoque nostro.
illi, qui genitor mauult uocari.
seruis dum tribuit nomen natorum:
cunctos numine cum regat perenni. 1095
- 180 ac possit subito delere leto?
hic te constituit, creauit ille.
qui nunc obtinet et tenebit olim.
7 memento potius æui perennis.

155 cōmodet *C* 156 nuntio *L* loquela *C* 157 patare *A* 159 messes *L*
160 ridente *A* ridenter *B* mundus] tellus π 161 ramis *A* 162 inimbos *L*
hiulca *L* 153 numen ω *corr. p* 165 meritas π 166 coheret *C* conheret *L*
167 quae] cui π uigenti uenta *L* uigent inuenta *C* *corr. p* 171 felicitatis
(ss. pr. fidelitatis) *C* 172 ante meritis *spatium duarum litt. B* 173 qua-
mui *A* 174 labret *A* 175 tristifice *L* 176 deoque] quae deo *L* 177 illi *L*
ille *C* 179 nomine ω *corr. \pi* 180 delere leto *C* de re lecto *L*

	et quae post obitum funusque uiuant:	1100
185	annos quos series futura sumat et quae sint iterum creanda, quaere. aut si mens hebetat, patrem precare. qui te continuo totum docebit: uel de presbyteris unum rogato:	1105
190	nubem discutiet dabitque lucem. 8 cum semper dominus in astra celsus diuisos populos dedisset orbi. primus quos genitor creans Adamus terrarum trepido dedit labori:	1110
195	uerbum iusserat ut dei perennis. finem gentibus indiditque summam. qualem sidereae tenent cohortes. 9 cohaesit domino plebes Iacobi. cuius cretio conrogatur ipsi:	1115
200	heres nam domini deique uiuit sola sufficiens sibique firma: 10 qua tellus iacet abnegata tectis et solis calidis anhela flammis nullis perpetuum rigatur undis.	1120
205	istic eliciens deus nocentes adfecit merita subinde plaga. et mox sanctificae dedit medellae. 11 subdens dexteræ, ceu laborat ales pullos tegmine sub fouere pinnis.	1125
210	10 lumen ut medium solemus ipsi. per quod cernimus, abditum tenere.	

186 sint *L* sunt *C* quaerere *L* 187 hæbetat *A* praecare *L*
189 presbyteris *L* unum p̄ senem ω 192 diuisus populus *L* 196 finem] firem *L*
indedit *L* 197 cohortes *L* 198 conhaesit *L* cum hesit *C* plebis ω
200 quae *L* uiuit] uiui π 203 hanhella *B* hanbella *A* 204 nullus *A*
205 deus *p* dominus ω 206 affecit *C* adfecit *L* subunde *L* 207 me-
dellae *C* 208 dexteræ *L* dextera *C* laboret ales *A* 209 pullos π
populos *C* populus *L* tegmine : ub *p* sub tegminis ω sub geminis *Mayor*
pennis *C* pullos tegmine confouere pennae π 211 pe^r *C*

750	31	2	ilicet omnipotens obliquum uertere in hostem signa iubet uati coeptoque insistere bello.	890
		5	ad quos bis senis hominum cum milibus itur. quo se cuncta tribus miserat. dum milia quaeque singula de propriis numerant pugnacia turmis.	
755		6	Phineus haec ductor agit. dum uascula sancta terrificasque tubas consueta in proelia portat;	895
		7	atque alacris lecto confestim milite caedit	
		8	Moabas acies regesque interficit omnes: fusorum dum terga premit uatemque Balamum.	
760		9	enecat et domita praedam de gente reportat.	900
		15	sed quia femineas acies post bella trahebat	
		17	agmine captiuo, proceris per iussa monetur	
		18	uirginibus tantum meritam non demere uitam.	
		19	corporeasque uirum maculas purgare fluentis.	
765		27	nec minus et praedam populum partitur in omnem.	905
		30	Leuitisque dedit merito de munere partem. quos domini in templo semper pia cura tenebat.	
		28	primitiaeque deo nec non redduntur aeterno omnibus ex rebus domita de gente relatis.	
770	32	1	His actis Rubena tribus mediaque Manasses	910
		33	atque Gada sedes laetae Galaditis orant. pecudibus facilis tellus: nam gramine multo	
		5	herbida Iordani fluuio coniuncta uirebat.	
		6	quos licet intrepido ductor sermone negarit.	
775			dum mutare putat futura ob proelia mentes,	915

750 illicet AC illi et B oblicuum B 751 cepta B 752 militibus B
753 quod B quos ecuncta A miserat tribus ω corr. π 755 fineus A
finaes B fines C doctor B dum π tum ω 756 praelia B paelia: e ex
incohato l corr. C 757 alacres A 758 moabs B interfecit L 759 prae-
mit L 761 quia L q; C faemineas A post aeter bella A 762 captiuo]
optiuo C percussa C 766 lauitis C 768 reduntur B 770 hiis
actib; B media] dimedia A mannasses C manases B 771 Gada]
Gadae π (ex C, ubi a post d litterae æ similis est) 772 pedibus B
tellus om. C 774 quas B 775 praelia B

17-40 concedit praestatque tamen, si milite toto
arma gerant sociasque iuuent in bella cohortes.

777 iuuent *B* iuuent *C* iuuant *A* bello *A* coortes *C* cohortes *B*

FINIT METRVM SVPER NVMERVM *A* (f. 137,^u 1) *om.* *B* (f. 140,^r 1)

INCIPIT METRVM SVPER DEVTERONOMIVM *AB* (*A* f. 144,^u 1
B f. 148,^r 1)

FINIT LIBER NVMERI : ~ INCIPIT DEVTERONOMIVM :. ~
C (f. 84)

DEVTERONOMIVM.

- 1 1 Hactenus informis heremi uexatus harenis
 Iordanem ad fluuium populus promouerat arma;
 qui uirides inter saltus dum lubricus errat. 920
 eximiam Hiericho fluctu labente reliquit
 5 et sequitur pontoque dehinc miscetur aperto.
 5 illic sanctificus uates, dum funera cernit
 aduentare sibi summamque instare dierum,
 quae mundo perscripta fuit: dum degitur istic. 925
 collectum in turmas populum numerosque frequentes
 10 congregat et tali uerborum munere ditat:
 4 „Si placet hostiles penitus prosternere gentes
 et placidam pacem uentura in saecula tenere.
 formidate deum totoque in pectora sensu 930
 condite, ut inlaeso semper sit iunctus amore;
 15 qui uos oppressa dudum ceruice maerentes
 sustulit e uinclis et carcere soluit Aegypti:
 qui nebulas inter uosmet hostemque locauit
 instantem trepidis nudataque terga prementem; 925
 qui dedit et nubem securi ad signa diei,
 20 et piceam claro deterisit lumine noctem:
 ut uos ignoto terrarum in tramite postos
 firmarent elementa dei, mutantia sese,
 quo nox fusca uenit, quo candent sidera cursu; 940
 ille et alterno solitum procurrere motu
 25 oceanum semperque uagum, quo flamina uenti
 indepressa ferunt, sicca nudauit harena,

1 hierimi B *marg. sinistr.* † min. A 2 populus A 3 qui] qua A
 erat B 4 hierico B 6 uates C uatis L 8 perscripta] perscripta A 1—284 ABC
 praescripta π 12 saecula AC saecula B 14 uti A 15 oppressa B (ω = ABC,
 merentes ω 16 e] et π solus ω *corr.* AOxé aegypti L egypto C *L = AB*)
 21 postos C pastos L 22 elimenta L mutantias esse A 23 Quo]
 Qui A 26 indepraensa L

- sanguineam exsudans, rubrantia litora, terram;
 ut uos ancipiti constrictos clade laborum 945
 duceret, erectis alterna ad brachia muris,
 30 aequore diuiduo, bifida dum pendet in unda.
 uidistis, quae cura foret tum numinis alti
 uos circum, dum pone uolans se concitat hostis
 consimilemque uiam uentoso in marmore quaerit. 950
 at non ille potens tumidos transmittere fluctus
 35 concidit et madidas inter uersatur harenas.
 uos, spoliis dites dederat quos mollis Aegyptus,
 informes heremi terras domibusque negatas
 uicistis tutante deo, dum flumina saxis 955
 8 3 ilicet et mannam nitido demittit olympo.
 40 grandibus et nimbis per noctem lapsa coturnix
 aequora compleuit positis circumdata castris.
 4 indumenta pedum longus non discidit usus,
 (29 5) nec uestes periire situ uel corpore tritae; 960
 omnia uos circum non perdit fessa uetustas.
 45 hostiles cedunt acies urbesque patescunt:
 signifer est dominus, celeri formidine missa
 debilitans omnes, uestris qui gressibus obstant.
 et nunc aequorei quoniam Iordanis ad undas 965
 uenimus et tellus sese iam proxima iungit
 50 ab summo transcripta deo, per sidera testor
 et quidquid celsa domini praeifulget in aula,
 ut legem aetheriam, quam scripsit dextra tonantis.

27 sanguinea ω corr. π ex^uudans B 29 ducere retis A 31 uidistis C
 uidisti L 32 pone reuolans B 33 que om. C 34 pote^s A trans-
 mittere B 35 ma^didas (d *eraso*) A 36 spolis L quos C quas L
 quae π egyptus C aegypt^os A 37 herimi ex erimi *pr. corr.* A
 38 uicisti A 39 illicet L mannā: $\bar{a}$ in a *rasura nif. corr.* A dimittit ω
 corr. p olimpho C 40 cotusnix A 41 cōpleuit C 42 discedit L
 43 uestis petiere L sitis A 46 celere B 47 uestris] uris C
 uentres L 48 iordanis A 50 ab p ad A¹B at C a A² transscripta L
 51 quicquid ω cel/sa (*l eras.*) A praeifulgit L 52 aetheream C
 scribsit A dextera A¹ (e *postea eras.*) B

DEVTERONOMIVM.

- 1 1 Hactenus informis heremi uexatus harenis
Iordanem ad fluuium populus promouerat arma;
qui uirides inter saltus dum lubricus errat, 920
eximiam Hiericho fluctu labente reliquit
5 et sequitur pontoque dehinc miscetur aperto.
5 illic sanctificus uates, dum funera cernit
aduentare sibi summamque instare dierum,
quae mundo perscripta fuit: dum degitur istic, 925
collectum in turmas populum numerosque frequentes
10 congregat et tali uerborum munere ditat:
4 „Si placet hostiles penitus prosternere gentes
et placidam pacem uentura in saecula tenere.
formidate deum totoque in pectora sensu 930
condite, ut inlaeso semper sit iunctus amore;
15 qui uos oppressa dudum ceruice maerentes
sustulit e uinclis et carcere soluit Aegypti;
qui nebulas inter uosmet hostemque locauit
instantem trepidis nudataque terga prementem; 935
qui dedit et nubem securi ad signa diei,
20 et piceam claro deterisit lumine noctem:
ut uos ignoto terrarum in tramite postos
firmarent elementa dei, mutantia sese,
quo nox fusca uenit, quo candent sidera cursu; 940
ille et alterno solitum procurrere motu
25 oceanum semperque uagum, quo flamina uenti
indeprensa ferunt, sicca nudauit harena,

1 hierimi B *marg. sinistr.* .[- min. A 2 populus A 3 qui] qua A
erat B 4 hierico B 6 uates C uatis L 8 perscripta] perscripta A 1—284 ABC
praescripta π 12 saecula AC saecula B 14 uti A 15 oppressa B (ω = ABC,
merentes ω 16 e] et π solus ω *corr.* AOxé aegypti L egypto C L = AB)
21 postos C pastos L 22 elimenta L mutantias esse A 23 Quo]
Qui A 26 indepraensa L

- sanguineam exsudans, rubrantia litora, terram;
ut uos ancipiti constrictos clade laborum 945
duceret, erectis alterna ad brachia muris,
30 aequore diuiduo, bifida dum pendet in unda.
uidistis, quae cura foret tum numinis alti
uos circum, dum pone uolans se concitat hostis
consimilemque uiam uentoso in marmore quaerit. 950
at non ille potens tumidos transmittere fluctus
35 concidit et madidas inter uersatur harenas.
uos, spoliis dites dederat quos mollis Aegyptus,
informes heremi terras domibusque negatas
uicistis tutante deo, dum flumina saxis 955
8 3 ilicet et mannâ nitido demittit olympo.
40 grandibus et nimbis per noctem lapsa coturnix
aequora conpleuit positis circumdata castris.
4 indumenta pedum longus non discidit usus,
(29 5) nec uestes perire situ uel corpore tritae; 960
omnia uos circum non perdit fessa uetustas.
45 hostiles cedunt acies urbesque patescunt:
signifer est dominus, celeri formidine missa
debilitans omnes, uestris qui gressibus obstant.
et nunc aequorei quoniam Iordanis ad undas 965
uenimus et tellus sese iam proxima iungit
50 ab summo transcripta deo, per sidera testor
et quidquid celsa domini praefulget in aula,
ut legem aetheriam, quam scripsit dextra tonantis.

27 sanguinea ω corr. π ex-udans B 29 ducere retis A 31 uidistis C
uidisti L 32 pone reuolans B 33 que om. C 34 pote s A trans-
mittere B 35 ma/didas (d eraso) A 36 spolis L quos C quas L
quae π egyptus C aegyptôs A 37 herimi ex erimi pr. corr. A
38 uicisti A 39 illicet L mannâ: à in a rasura nif. corr. A dimittit ω
corr. p olimpho C 40 cotusnix A 41 cõpleuit C 42 discedit L
43 uestis petiere L sitis A 46 celere B 47 uestris] uris C
uentres L 48 iordanis A 50 ab p ad A'B at C a A² transscripta L
51 quicquid ω cel/sa (l eras.) A praefulgit L 52 aetheream C
scribsit A dextera A¹ (e postea eras.) B

- sensibus et toto uelitis corde tenere.
- 5 nil durum rigidumue iubet. sunt omnia iusta. 970
- 55 mollia, iocunda longaeque accommoda uitae.
utpote quae iubeant. ut, quidquid non placet ulli
commissum in sese, id nulli inferre laboret.
- 14 sabbata diligite. sincero et corde fouete.
quos lex una tenet. dominus quos exhibet unus. 975
- 60 nil uetitum fecisse uolet. qui diligit omnes
nascendi sub lege pares. sit pascha quotannis
- 16 8 peruigili cum nocte potens septemque diebus
otia lenta ferat nullique obnoxia curae.
sit pater et genetrix cari semperque uerendi. 980
- 65 7 3 coniugium uetitum externa in gente caute.
5 idola discite ritumque auertite laeuum,
quem gentes peperere ferae, dum mortua curant
numina et umbrosis statuunt donaria lucis.
- 20 1 quin etiam quotiens dat signum rauca cruentum 985
- 70 bucina et aeratas educunt classica turmas,
5 6 constructas sacratae domus uinetaque laeta
7 coniugium et licitum consuetis iungito festis:
nam dubios semper faciunt instantia casus
bella uiris nullusque sibi dat tempora uitae. 990
- 75 8 inbelles cohibete domi: mens saucia turbat
saepe uiros fortes. omnique in tempore belli
11 parcite supplicibus et debellate superbos.

53 uellitis *L* cordo *B* 54 rigidum *L* 55 iocunda ω longe ω
accommoda *C* accomada *L* 56 utpote *L* quicquid ω illi *A* 57 comis-
sum *C* inferre *L* 59 exhibet *B* 60 fecisse: se *ex* s& *corr.* *A*
61 quodannis *C* 64 caris *L* ue//rendi (re *eras. ut uid.*) *A* 65 ex-
terna-cauite *in ras., al m. ut uid.* *A* cauite *L* uitate π 66 idola
discite ritum *C* ideladissicertium *L* queaue ritite le uum *A* 67 peperere|
perere *C* 68 numine (e *in e corr.*) *A* numinae *B* nomina *C* et umbrosis *C*
tum umbrosis *L* 69 quoties ω 70 (a)erata seducunt ω classica *L*
71 sacratae *L* ueneta *L* 72 coniugium|congium *B* iungito festis *B*
iungit ofestis *A* iungere festis *C* iungite π 73 dubio ω *corr.* π
74 tempora *A* 75 cohibet *C* conhibet *L corr.* π nens *B* 76 saepe ω

- 19 euitate. uiri. fecundam euertere siluam
 20 nobilibus pomis; steriles succidite saltus 995
 80 21 1 tempore bellorum. corpus si forte perempti
 cernitur intectum. Leuitas cura tenebit
 4 iuuencae truncare pedem, ne maximus ultor
 8 11 sit deus innocui. captiuam iungere lecto
 si placuit. ius omne sinet sub tecta tenere. 1000
 85 12 crinigerum tondere caput unguisque secare
 13 terdenosque dies lacrimis praestare maerentis
 extinctos caesosque senes. quis illa creata est.
 coniugioque sibi tum demum adnectere iusto.
 14 ac si displicuit post damnum capta pudoris, 1005
 90 deponat seruile iugum dominumque relinquat.
 15 uxores si forte duas uir duxerit unus
 et non aequali seruat consortia cura,
 17 pignora contemptae bissem cum iure tenebunt
 omnibus ex rebus, peperit quas cura parentis. 1010
 95 23 damnatos tumulate uiros cunctosque sepulchris
 condite percussos; nulli nam terra negatur.
 22 5 uestimenta uiri nequaquam femina sumat
 mulierumue mares; uetito fit noxia cultu.
 6 implumes auium si quis uult prendere fetus. 1015
 100 8 ne matrem cum prole ferat. qui culmina pangit.
 prouideat. ne forte faber uoluatur ab alto.
 9 uinea ne grauidos pariat bis feta racemos:
 nec tibi duplicibus carpatur messis aristis.
 23 1sq. gentiles uitate uiros; et quidquid abhorret 1020

78 uertere *A* uetere *B* silluam *A* 79 succidere π 82 iuuencae *B*
 83 deus *om.* *B* 84 sinit *L* teneri π 86 merentis ω 89 dampnum ω
 90 iugum *A* relinquunt *L* 92 aequale ω 93 iure tenebunt *p* iuge
 ire tenebunt *C* iuge & retenebunt *A* iuge retenebunt *B* 94 quas] quos *L*
 95 dampnatos *AC* (*sed is pr. corr. A*) 97 nequam *L* 99 praendere *L*
 foetus *AC* fetus *B* 101 fauer *L* 102 foeta *C* recemos *A* 103 mensis
 arestis *L* 104 entiles (*initiali neglecta*) *C* uiros] ritus *coni.* π quic-
 quid ω oborret *L*

- 105 moribus aut cultu, longe lex sancta repellit.
 17 18 imundas inhibite lupas, ne praemia noctis
 uenditae ad aeternam domini sacraria portent.
 15 fugacem ne reddat ero quicumque tenebit,
 ne ferus adficiat duro sub uerbere captum. 1025
 110 24 messem nemo legat alieno in rure creatam;
 nec uinum pressare uelit, quod protulit uua
 25 uicini de parte sui; praecerpere sane
 racemos spicasque licet, non demere totum.
 24 2 coniunx pulsa domo alio si forte marito 1030
 115 3 nupserit, amisso si post uidetur eodem,
 4 ne redeat spreti repetens consortia lecti.
 5 nemo nouam nuptam infecto eliminet anno.
 6 nec mola uendatur, gemino quae concaua saxo
 in goerum sinuata uolat frumentaue frangit. 1035
 120 16 alter ob alterius ne pendat crimina poenam.
 25 3 ille quaterdena susceperit uerba tergo,
 qui stolido sermone ferox conuicia iactat.
 4 ora trituranis fuerint ne uincta iuueni.
 5 pignore non genito si fors decesserit ille, 1040
 125 cui frater adstabit, dimissam ducat ad aedes,
 qui superest, natosque creet, ne semine nullo
 6 sit uacuata domus gentemque infuscet inanem;
 7 at si uir renuit, causam mox femina dicat
 ad proceres legemque citet, quae cogit inertes. 1045
 130 11 iurgia se quotiens in rixam perfida uertunt

106 lupas *A* 107 uendite *C* uindite *L* aeternam ω aeterna uel
 aeterni π an in sacraria? 109 adficiat *B* atficiat *A* afficiat *C* sub erbere *L*
 110 ru/re *A* 111 nec] ne *A* praessare *A'* *B* uellit *A'* *B* 112 per-
 cerpere *L* 113 racimus *L* 116 spracti *A'* *B* le ti *B* 117 noua
 (a ex u corr.) *B* 118 q. *C* saxa *L* 119 goerum *B* go rum *A* girum *C*
 uolat *L* uocat *C* rotat π frangat (postea a in i corr.) *C'* 120 ob]
 ab *A* 121 tego *C* 122 conuicia *A* conuitia *BC* 123 uinta *C*
 124 pignere *C* 128 at] ad *L* rennuit *L* 129 que *AC* inaertes *L*
 130 iurgias equotes *L* quoties *C* rixa ω corr. Mayor perfidē *A*

frendentesque uiros alterna in iurgia pulsan,
 inserat his mediam sese ne femina, neue
 inguina corripiat alieni obscena mariti.

- Haec quisquis deuotus agit, non tangitur ulla 1050
 135 peste mali, nec bella timet morbosque calentes,
 nec sterilem sentit consumptis mensibus annum,
 sed placidus toto laetatur tempore uitae.
 diuitias donante deo, qui crimina mundi
 despectat mitis iraeque in tempore punit.* 1055
 140 Talibus orabat uates cunctosque monebat
 31 9 25 Leuitas, quos cura manet uenerabilis aulae
 sacrorumque dei, ut legis iussa perennis
 omnibus adsidue legerent; quo promptior esset
 sollicitudo dei cunctorum in corde uirorum; 1060
 145 26 utque etiam tabulas gemina de caute politas,
 bis quina quae iussa tenent metuenda per orbem,
 sanctificae adseruent clausas penetralibus arcae.
 14 His actis prodire iubet Nauete creatum
 iudicioque dei plebis dat iura regendae, 1065
 150 20 utque libens Iudaea manus subuerteret aras
 19 mentitosque deos, hymno dat uerba melodo.

CANTICVM MOYSI.

- 32 1 Auditum tribuat deumque laudet
 caelum quodque supra praetexit astra;
 et tellus tumido diuisa ponto 1070

131 alternam iurgia *A* in : i in *ras. B* 132 hiis *L* ne sese π
 neue] neuem *L* 135 nec] ne *L* timi t *A* 136 steriles—annos π
 137 tempore *L* 139 despectat ω quae *B* 140 uatis ω 142 leges *L* 143 assi-
 due *C* adsiduae *L* promptior *C* prumptior *A* prumptior *B* 146 q. *B* iusa *L*
 147 sanctifice *L* adserent *L* clausis π 148 hiis *L* 149 dat iura *C*
 datura *L* (datur η *A*) 150 quae *B* iudea ω 151 ymno *L* melodo *L*

INCIPIT CANTICVM MOYSI] INCIPIT *prae f. C om. L, MOYSI AC*
 MOYSIS *B*

152 dñmque laudat *L* 153 que *om. L* castra *C*

- 155 aures conmodet et sonos receptet.
mentis nuntia quos ait loquella:
2 ut suevit pluuios potare rores,
aestus cum rapidi calente flamma
messis puluereo tabescit aruo: 1075
- 160 rident gramina parturitque mundus
et multum patulis diuisa rimis
nimbos frugiferos hiulca sorbet.
3 nomen nam domini mei poposci.
cuius gloriae conuenit honores 1080
- 165 et laudes meritos referre seruos.
4 cuius eloquiis uerum cohaeret,
quae semper ualida uigent iuuenta.
rectum iudicium uiaeque iustae
nullis flexibus implicant uiantes; 1085
- 170 iniquum nihil est nihilque prauum.
5 beatæ dominus fidelitatis
non reddit meritis pares reatus.
quamuis progenies iniqua pactis
pernix supplicium sibi laboret. 1090
- 175 6 heu plebs tristificæ dicanda morti.
haec reddis domino deoque nostro.
illi, qui genitor mauult uocari.
seruis dum tribuit nomen natorum:
cunctos numine cum regat perenni. 1095
- 180 ac possit subito delere leto?
hic te constituit, creauit ille.
qui nunc obtinet et tenebit olim.
7 memento potius æui perennis.

155 cōmodet *C* 156 nuntio *L* loquela *C* 157 patare *A* 159 messes *L*
160 ridente *A* ridenter *B* mundus | tellus π 161 ramis *A* 162 inimbos *L*
hiulca *L* 153 numen ω *corr. p* 165 meritas π 166 coheret *C* conheret *L*
167 quae] cui π uigenti uenta *L* uigent inuenta *C* *corr. p* 171 felicitatis
(ss. pr. fidelitatis) *C* 172 ante meritis *spatium duarum litt. B* 173 qua-
mai *A* 174 labret *A* 175 tristifice *L* 176 deoque] quae deo *L* 177 illi *L*
ille *C* 179 nomine ω *corr. \pi* 180 delere leto *C* de re lecto *L*

	et quae post obitum funusque uiuant:	1100
185	annos quos series futura sumat et quae sint iterum creanda, quaere. aut si mens hebetat, patrem precare. qui te continuo totum docebit; uel de presbyteris unum rogato:	1105
190	nubem discutiet dabitque lucem.	
	8 cum semper dominus in astra celsus diuisos populos dedisset orbi. primus quos genitor creans Adamus terrarum trepido dedit labori:	1110
195	uerbum iusserat ut dei perennis. finem gentibus indiditque summam. qualem sidereae tenent cohortes.	
	9 cohaesit domino plebes Iacobi. cuius cretio conrogatur ipsi:	1115
200	heres nam domini deque uiuit sola sufficiens sibi que firma:	
	10 qua tellus iacet abnegata tectis et solis calidis anhela flammis nullis perpetuum rigatur undis.	1120
205	istic eliciens deus nocentes adfecit merita subinde plaga. et mox sanctificae dedit medellae.	
	11 subdens dexterae, ceu laborat ales pullos tegmine sub fouere pinnis.	1125
210	10 lumen ut medium solemus ipsi. per quod cernimus, abditum tenere.	

186 sint *L* sunt *C* quaerere *L* 187 haebetat *A* praecare *L*
189 presbiteris *L* unum *p* senem *ω* 192 diuisus populus *L* 196 finem] firem *L*
indedit *L* 197 conhortes *L* 198 conhaesit *L* cum hesit *C* plebis *ω*
200 quae *L* uiuit| uiui *π* 203 hanhella *B* hanbella *A* 204 nullus *A*
205 deus *p* dominus *ω* 206 affecit *C* adfecit *L* subunde *L* 207 me-
delae *C* 208 dexterae *L* dextera *C* laboret alae *A* 209 pullos *π*
populos *C* populus *L* tegmine . ib *p* sub tegminis *ω* sub geminis *Mayor*
pennis *C* pullos tegmine confouere pennae *π* 211 . pe *C*

		ne sit fors aliqua molesta plagae.	
	12	solus quos dominus ademittit hosti, qui caelum statuit fecitque terras,	1130
215	13	ipsis multimodum cibum parauit, quem tellus parit inrigata nimbis; mellis et latices dedere saxa, et pingui pariter fluente oliuo.	
	14	lac uictum pecudum dedere mammae;	1135
220		tellus triticeas fecunda messes et uinum madidis creauit uuis.	
	15	cuius laticibus repleta pubes gestit ebria denegare numen, cuius muneribus ditata regnat!	1140
225	16	quin et pestiferos secuta ritus	
	17	pingues daemonibus parauit aras.	
	18	uidit haec domini deique lumen et iustam meritis necem parauit sontes dissocians proculque pellens,	1145
230	21	dum rectum potius uidetur ipsi ignotam refugis praeferre gentem.	
	22	ignis e domini coruscat ore, qui, cum perpetuum pererret orbem, ipsis emicat inferis timendus.	1150
235		sternit pabula diruitque messes et quae seminibus uenere iactis.	
	23	lucent sidera fulgurantque montes, iusta cum dominus mouetur ira et telo timidos petit calenti.	1155
240	24	pallor corpora luridus necabit, ieiunum solitus adire pectus.	

212 ne sit sors ω corr. p (sit π) 214 qui p et ω 215 parabit A 216 inrigata
 nimbus C animbus (litt. inrigat om.) L 220 menses L 222 pubis ω
 223 æbria C 225 pestiferus L 226 demonibus ω iras B 232 igni
 se L orein B 233 peresset L o^rbem A 234 inferis B 235 papula L
 237 fulgorant ω 239 telo π cælo C tello L timidus L

	illos pennigerae ferent uolucres ;	
	illos bestiae mordicus uorabunt ;	
245	25 illos uulnera duriora ferro consumptis facient lugere natis ;	1160
	27 tandem desinat ut sibi uideri diues ceu proprio Iudaea dono.	
250	30 illam uulnificus delebit hostis, unum dum fugiunt timentque mille. sed rursus dominus redit serenus, ut totam protinus [placidus] sedauit iram ; longe dissimilis deis reorum ;	1165-
	32 quorum uinea uitis est Gomorrae fellito nimium fecunda musto,	1170
255	33 cunctis dirior aspidum uenenis. 35 tempus iam properat, uidete, leti, omnes quo dominus coerchet ultor.	
	37 et nunc pestiferos rogate diuos :	
260	38 adsint, subueniant leuentque poenas, ut uotis redeat medella uestris.	1175
	39 solus sum dominus, uidete: solus uitae conditor arbiterque leti ; ius est parcere, ius mihi ferire ! nullus fortior arbiter caelorum	1180
265	extat, qui ualeat leuare leto illum, quem domini manus coerchet.	
	40 quam dum stelligera per astra tollo, dicam : „Perpetuis mandabo saeculis	
	41 educens gladium uagina nudum ;	1185

242 illos π illo *C* ille *L* pennigere ω ferunt ω *corr.* *p* 243 uorabant *C*
245 legere *B* 246 designat *B* 247 ceu] ceum *L* 248 illa *L*
delibit *L* 251 ut totam protinus sedauit placidus irā *C* ut totam
protinus placidus sedabit ira *L* 252 reorum *C* reuorum *L* eorum π
255 uenenus *A* uenemus *B* 256 loeti ω laeti π 257 quo ω quos π conhercet *L*
ultos *L* 258 rogare diues *L* 259 atsint *C* paenas *B* 262 loeti ω
263 ius est mihi ferire ω *corr.* π 265 exstat *L* loeto ω 266 con-
hercet *L*

- 270 qui dum per trepidos rotatur hostes.
 lucet fulgure candidus corusco.
 imis pestifer et timendus altis.*
 48 semper cum domino laetare. caelum!
 quem cunctus polus angelique laudent 1190
 275 et gentes socia parique plebe.
 longa nam dominus erumpit ira
 et, dum percutit improbos superne,
 parcit subditis et pios reservat.
- 34 1 Postquam digna deo cecinit modulamina uates, 1195
 280 uisurus terram Nabali e uertice montis
 donatam populo, cuius moderamen agebat.
 conscendit sublime iugum functusque deinde
 5 occubuit. nullo contactus membra sepulchro.
 7 cuius uita fuit bis sexaginta per annos 1200
 285 omnibus in rebus felici interrita cursu,
 nullis fracta malis nullique obnoxia morbo:
 7 quin etiam occiduo sub tempore lumina flammæ
 seruauere suas. uisu sincera sereno.

270 hostis *L* 271 fulgore ω 272 himis *C* 274 populus ω *corr. p*
 277 improbos *C* improbus *L* supernæ *C* 279 cecinit *L* uatis ω
 280 Nabali *p* Haba'i ω 281 donata ω *corr. π* moderaminagebat *L*
 283 nullo : o *ex u B* sepulchro *C* sepulchro *A* 285—288 *desunt C*
 (*statim post u. 284 nulla lacuna interiecta paenultimo uersu folii 91**
sequitur liber Iesu Naue u. 143 sqq. C) 286 fracta *p* facta *L*
 288 seruare sua suis uisu *L corr. π*

EXPLICIT METRVM DEUTERONOMII *L. om. C*

IESV NAVE.

- 1 1 Haec inter dominus Iesum dignatus adire
 promittit ualidis sublimem confore donis,
 2 admonitum transire uadum Iordanis amoeni
 castraque metata hostili inponere ripae;
 5 utque nouas sedes terrarum in parte reposta
 6 constituat plebemque locis disponat opimis.
 4 quin etiam gentes distincto ex nomine noscit
 monte tenus magno, quem Libanon incola dicit.
 usque tuas, prono qui laberis agmine, ripas.
 10 Euphrates. Syrio disiungens limite Persas,
 uel mare, quod tumidum uentosis fluctuat undis.
 5 nam praeter eximium conserta in proelia robur,
 terrorem late populis pallentibus indens,
 Iudaicus miles domini tutamine fidit.
 15 cui meritum insigne dominus largitus ab astris
 praestitit, ut caperet dites sine uulnere terras.
 7 „Heia age uiriles, deus intonat, arripe curas,
 ut populus donata sibi mox regna capessat.
 8 legiferoque simul uisus ne dimoue libro,
 20 ut domino tutus numquam uiduere perenni.“
 10 ille citus scribis mandata gerentibus inquit,
 11 ut uictum populus et congrua tela capessat.
 moturus ualidas uicina ad bella cohortes.

INCIPIT METRVM SVPER LIBRVM IESU NAVE A f. 151^r B
 f. 154^r (SVPER LIBRVM om. B)

4 imponere B 6 disponit A 7 distincto L distincte π 8 libano L 1—146 AB
 10 eufrates A eufratis B sirio A 11 uent//osis (u eraso) A 12 con- (L = AB)
 sarta p referta L praelia B? 17 uiriles B uiriliter A deus] dñs A
 20 tötms (v al. ss.) B 21 gentibus inquit B 22 capissat A 23 con-
 hortēs B

- tertia puniceum signet cum linea mundum,
 25 12 adfatusque tribus iuncto Iordane manentes,
 14 ut pecora et natos percepta in rura relinquant,
 15 at bellum commune gerant uictisque deinde
 se referant populis, domino quos principe pulsant.
 16 illae alacres iungunt cuneos atque agmina miscent,
 30 aspera quaeque pares ferro uotisque petentes.
 2 1 Haec inter iuuenes pugnaci ex agmine lectos.
 quae loca quiae habeant homines, ubi moenia gentis,
 uestigare iubet cursimque inspecta referre.
 pingua qui Medium lustrant dum praedia terrae.
 35 inrumpunt urbis aditus custode uacantes
 occultique situm lustrant et tecta Hiericho.
 excipit hos meretrix, dudum quae dicta Rachaba est.
 clamque tegit trepidos ac uerbis sedula mulcet.
 2 quod postquam regi dictum, terrore minaci
 40 3 4 exigit absconsos stabili cum mente loquentis
 5 egressos dudum portis bipatentibus ambos,
 6 quos tamen occultim lignorum texerat antro.
 7 illos cura ducis per deuia quaeque requirit
 et, uelut hostis agat, portarum limina claudit.
 45 8 at meretrix, postquam cessauit cura tyranni,
 uertitur ad iuuenes et uatis more locuta est:
 9 „Nota mihi, fratres, dominus quae praemia uobis
 10 deferat, ex furua cum primum dempsit Aegypto:
 ut mare per medium fluctu suspensa tument
 50 unda fuit uobis ueluti pro moenibus ingens.
 uel cum per uacuas heremi squalentis harenas.
 caelicolum uictum niualis manna parauit.
 uel cum terrifici reges, trans flumina rauca

27 at *Mayor* ad *A* ac *B* cōmune *B* 28 referunt *A* 29 adque *B* 32 gentes *A*
 34 an *Madiam*? 35 uagantes *B* 36 iericho *B*¹ 37 excepit os *B*
 q. *B* 38 clamque tegit] cum tegit *B* 40 loquentis *A* loquenti *B*
 41 egressus *B* 42 an *linorum*? 43 Illos] Illos quos *B* diuia *B*
 44 ostis *B* 45 ac *B* 46 uatiis *B* loquuta *B* 48 defferat *B* dempsit *A*
 49 per dium *B*

- Iordanis positi, uestro mucrone cadentes
 55 liquerunt patrias uobis uincentibus urbes.
 11 quid moror? obsedit mentes et pectora pallor;
 nullus tela capit curuo nec fudit in arcu;
 non pedes aeratas acies in proelia denset;
 non quadriga uolat ferrato bellica curru.
 60 uobis uera datur, iuuenes, uictoria, uobis
 sidereo ab rege, qui terram fecit et astra.
 12 et nunc, o iuuenes, iuratis dicite uerbis,
 ut, cum depositis procumbent moenia muris,
 sit salus in uestris conposita et credita dextris,
 65 13 ne captiua fiam socia cum stirpe domuque
 patribus et caris, quorum me cura fatigat.“
 14 adnuitur cunctosque domi seruare iubetur.
 uiuere quos cupiat secum, atque indice signo
 18 spartea uincla sua suspendat cauta fenestra:
 70 ut, cum per captam legio se fuderit urbem,
 inlita puniceo cernatur lana colore.
 22 illi alacres superant fossas et tuta capessunt
 Aisamo in colle, trina sub luce latentes,
 ne, dum praepropero repetunt sua castra recursu,
 75 incurrant aliquos diuersa ex parte sequentes.
 at meretrix secura sui mandata facessit.
 3 1 nec non et princeps, iuuenum sententia doctus,
 raptim castra mouet Sattina ex ualle proculque
 aduolat atque animos palpat dans otia cunctis
 80 2 trina die; scribasque instigat dicere plebi.
 3 ut, cum sacratam praeferri adspexerit arcam
 atque sacerdotes post altar pergere celsum,
 signa leuent alacres promptim spatiumque relinquunt,
 4 milia quod sensim duo compleat; atque fluentis

55 liquerunt uobis patrias *B* 56 pecora pullor *B* 58 praelia *B*
 62 o om. *B* 68 adque *B* 69 spartea *B* sportea *A* 73 Aisamo *p*
 (ex Num. 33, 49) Osamo *L* colle] colore *B* 76 sui] sua *B* 78 Sattina *p*
 Attina *L* 79 auolat *B* 80 Trina *p* Una *L* die π dies *L* aspexerit *L*
 82 adque *B* 83 promptim *A* prumptum *B* 84 adque *B* fluentes *L* corr. *Mayor*

- 115 8 praebetur his lenta quies, ut tristia maestis
uulnera mitificet sensim coitura cicatrix.
10 pascha dehinc colitur et candens manna negatur
12 ditibus annona, quam passim plurima messis
exhibuit populo certatim farra metenti.
- 120 11 azyma niuosa pascit de polline laetos.
10 noctis festa piaie campo celebrantur aperto,
nouorum in mense senis bis solibus actis.
- (6) 1 haec super e portis despectat turba pauentum,
castra modo et lecto conseruans milite muros.
- 125 13 interea uates quendam mucrone minantem
perspicit, et celere gaudet coniungere gressus.
talia dum memorat: „Qua te de parte praesentas?
noster es, an potius Phoenicum ex gente? fatere.“
- 14 accipit optati sermonis protinus usum.
- 130 sublimi narrante deo. „Delapsus ab alto
aethere nunc ueni, totis cui militat astris
insignis legio et quo sub principe degit.“
- 15 ille sub haec mixta tacitus formidine gaudet,
fusus humi ueneransque deum, dum talibus inquit:
- 135 „O domine, immensam dignatus linquere sedem,
quae famulum celerare iubet, quas sumere curas?“
- 16 dicitur, ut propere plantarum uincola soluat,
fixerat in sancta quoniam uestigia terra.
- 6 1 quin etiam ualidam muris atque obice firma
- 140 casuram Hiericho uidet, gentesque feroces
2 atque obitum regum, quibus est coniuncta ruina.
3 7 ille celer totó circumdat milite muros,

115 tristitia estis B 118 didibus B 120 azima A azema B
121 noctis B nocti A piaie A pie B 122 altis π 123 despectat L corr. p
124 et delecto B 125 uatis L mirantem L corr. p micantem π
126 perspicit B celeri L corr. p celeres Mayor congaudet coniungere B
127 pate B praesentas L 128 foenicum A fenicum B 129 obtati A
130 dilapsus L corr. p 136 quae] quo π iubis B curas] causas B
137 ut propere] propere ut B uincola B 139 atque p ad L ab π
140 casuram B cesuram A 141 atque assumptum A 142 totos π

- pone sacerdotes statuens arcamque sacratam,
 8 uatibus inperitans, quo plebs audentior esset.
 145 terrificos sonitus septem proflare tubarum.
 11 iussa dehinc legio tacite circumuenit urbem,
 10 ut tum belligerum tollat stipata clamorem,
 terrificum dederit proceris cum tessera signum.
 15 septima iamque dies laetum patefecerat orbem,
 150 cum iubet aeratas acies in proelia Iesus
 16 fidentem proferre gradum uastumque fragorem
 mittere pectoribus, quem promptim tela sequuntur
 non aries caementa quatit turresque retundit
 incessens etiam muros portasque superbas.
 155 sed fragor et uastae concordi murmure uoces
 20 tormentum mortale gerunt, quo moenia sidunt
 nudataque suis patuerunt omnia claustris.
 21 inrumpunt alacres subuersam protinus urbem,
 omnia uertentes gladio flammaque uoraci.
 160 22 femina sola fuit merita donata saluti,
 23 ciuili discreta neci atque abdita castris,
 cognata comitante manu, ne nescius illam
 interimat miles, totis dum postibus errat.
 24 seruatur domino uirtutum lauta supellex
 165 omnibus ex rebus, poterant quae pascere uisum.
 26 His actis princeps populum iurare coëgit,
 ne studeat quisquam muros renouare iacentes
 pignore multandus primo fundamina propter,
 extremo dehinc, temptet si attollere portas.
 170 7 1 interea euentus corrumpunt praua secundos.
 idola sectatur populus et pronus adorat

143 poene *A* 144 inperitans *A* ardentior *B* 145 terrificus *B*
 146 orbem *B* 147 *Cf. 191 uersu paene ultimo.* tum *p* cum ω 148 te-147-363 *ABC*
 sera *BC* 149 iamque] que *om. BC* letum *BC* 152 prumptim *L* ($\omega = ABC$,
 153 cementa *C* cimenta *L* quatitur resque *B* 155 uaste *BC* condimur *L = AB*)
 mure (cor *om.*) *B* 156 mortale *A* morale *BC* murale π 160 donate *C*
 161 adque *B* 162 comitata *A* 163 erat *B* 164 suppellex ω
 165 q. *C* 166 conegit *B* 167 lacentes (sic) *C* 168 mutandus *B*
 fundamine *B* 169 extremoque *Mayor* 171 pronus] protinus *B*

- saxa leuata manu. dum cautes numina credit.
 signifer est Acharus. Carmeli filius Ambri,
 quem sectata cohors dominum legemque reliquit.
- 175 2 in uetitis haut laeta diu: nam milia postquam
 3 trina uirum consueta, nefas, sunt missa per arua
 hostica credentum facili formidine uinci
 4 Georum pubem, trepide dant terga per agros
 praecipitique fuga repetunt sua castra ducemque.
- 180 6 dedecus id postquam ductoris contigit aures,
 discindit uestes et prouida pectora tundit.
 quem comitata senum confestim turba maerentum
 7 supplicat, innocuis dum poscit uocibus Auses:
 „O domine, quae causa fuit producere plebem
 185 Aegypti de sede tuam? quid pendere fluctus
 aequoreos cunctaque dehinc quae tradita nosti
 ingenti donante manu, qua ditius est nil?
 an ideo, adflectam tumidus ut sternat Amorreus?
 tutius ergo fuit trans magnum degere flumen,
 190 qui patuit nobis bibula siccatus harena.
 saucia quid faciet, aut quid confusa loquetur,
 quod mage seruitium cupias detrudere lectos.
 atqui uera salus et certae dona medellae
 te penes et quidquid mitis clementia praestat.
- 195 9 conuenient gentes, dederas quas uincere nobis;
 mixta Iebusaeus Amorreusque phalange
 aduersum te, summe sator, fera bella mouebunt.

172 sexa leuita *C* nomina *B* 173 acbarus *C* carmeli / *B* 174 cohors *B* dominumque *L* que *om.* *C* legemque *om.* *B* reliquit *C* reliquid *A* relinquit *B* 175 haut *A* aut *B* haud *C* 177 credentum *L* creduntum *C* 178 Georum *AC* Seorum *B* pubem] urbem π trepide *C* 181 descendit *B* prouida *A* praeuida *B* pr̄uida (o in æ an æ in o corr.?) *C* tondit *B* 182 quem] que *C* comitante *B* confestim dat turba *AC* dat *om.* *B* merentum *C* 183 auses *C* aures *L* 185 aegypti *C* quid] qui *B* pandere π 188 tumidos *B* amorrus *AC* amorreos *B* 190 arena *B* 192 seruitum *B* ditrudere *C* 193 autqui *L* certe *BC* 194 paenes *A* pene sed *C* quicquid *AC* 196 iebuseus *AC* falange ω 197 sume *B* merebunt *B*

- ergo tuum nomen pateris ridere superbos
ignotaeque tibi gentes plus iuris habebunt?—
- 200 18 flectitur his dominus uatemque adsurgere iussit.
commemorans sensim deformis crimina culpae
plectenda exitio capitis. quod talia suasit.
- 16 hinc ubi prima dies noctem dimouit opacam.
corripit e somno corpus sociosque fatigat
- 205 cognatasque tribus per nomina singula uisit:
25 deprendens noxale caput dat corpora morti
inproba, dum pariter pecudes mittuntur in ignem.
- 20 quod facinus primus commissum dixit Acharus
21 infelix praedae et spoliolum accensus amore.
- 210 quae sepulta domi propria tellure tegebat.
22 continuo haec missi quaerunt; quae cito reperta
23 et coram conposita duce populoque frequenti.
24 ille ubi quaesitam uidit non defore praedam.
talibus eloquitur rector terretque timentem:
- 215 25 „Fare age nunc cunctis. quae te dementia cepit.
aut quid adiuuit rerum tibi nescius usus.
inmemor ut legis ritum sequerere nocentum?
et nisi saluasset sublimis gloria plebem,
libera colla iugo pressisset uictor Amorrus.
- 220 heia age, pro cunctis admissa piacula pende.
ut saluata deus dominusque in castra recurrat.“
haec ubi disseruit, saxorum tollitur imber
damnatumque premit stirpemque euerberat eius;

198 redire ω *corr.* π 199 iure *B* 200 hiis *B* 201 cōmemorans *C*
commerans *B* crimine *C* 202 plaectenda *B* plectenda *A* quod] qui *A*
203 demouit ω *corr.* *p* dem . . . (*spatio relicto*) *A* 204 e] & *L* 206 deprae-
dens noxale *B* corpore *C* 207 improba *C* peccudes *B* 208 cōmissum *C*
commissum *A* 211 haec] huc π missi π missa *A* misso *BC* quaerunt
Mayor sunt ω *q.* *C* cito cuncta reperta π 212 quoram *B* conposita *AC*
conposito *B* *corr.* π 214 tumentem *A* 215 detementia *B* coepit *L*
216 audiuit *L* adiuuit *C* *corr.* *p* 217 legis ut *B* ritus π sequere *B*
219 pressisset iugo *BC* (praessisset *B*) 220 per cunctos π admira *B*
pande π 221 deus dominus] *lit.* dōd *in ras.* *B* 222 deseruit *B*
ymber *BC* 223 dampnatum *BC* praemit *B* uerberat *B*

- et pecora et quidquid rerum seruauerat idem.
 225 candens flamma rapit canoque in puluere soluit.
 8 1 his actis curae emotae; deus omnia mitis
 respicit et cunctis pariter consueta resignat
 robora, quis ualeant acies detrudere cunctas.
 3 accipit hic domini mandata insignia rector,
 230 instruat ut socias quaecumque in bella cohortes,
 mille legens iuuenes insigni corpore et armis.
 4 ut, belli dum furta parant, dumeta capessant.
 haut procul hos tacite Gergesi a moenibus abdens,
 5 ut cum mentita formidine uertere terga
 235 6 occipiat clausosque uiros educat in aequum.
 7 continuo celeres nemorosa cubilia linquant
 nudatasque uiris studeant peruadere portas.
 nec mora, propositis respondent omnia uatis.
 postquam obliquo decertant agmine turmae.
 240 15 princeps terga suos confestim uertere iussit.
 16 quos inimica super denso ruit agmine turba
 ac multo clamore premit ferrumque coruscat.
 19 quod speculata cohors, quae concaua ualle latebat.
 euolat et uacuis perrumpit moenia portis,
 245 subiciens rapidos tectis sublimibus ignes.
 20 confusus cum deinde sonus ac flebile murmur
 Gergessos conferre caput uisumque coegit.
 respiciunt atram in caelum uolitare fauillam
 flammarumque globos, quos culmina capta uomebant,
 250 22 diuersamque manum tergo frontique minantem:

224 quidquid| quicquid *AC* quid *B* idem| id est *B* item π 225 cadens *BC*
 canoque| canope *C* 228 robora *C* 229 hic| haec π domini| dñm *C*
 230 conhortes *B* 232 uerba dumeta capessant om. *C* dummeta *A*
 233 haut *A* aut *B* haud *C* 233 Gergesi a p gergesia *AC* gersia *B*
 Gaeorum π menibus *BC* 235 occipiat *C* accipiat *L* clausus *B*
 236 nemorosa *BC* numerosa *A* linquat *L* 237 nudata *B* 239 oblico *B*
 242 praemit *B* choruscat *A* 243 speculati *C* conhors *B* q. *C*
 244 menia *C* 246 ac *A* e *BC* 247 gergessos *C* gergesos *L* Gessaeos π
 conegit *B* 249 globus *B* capta uomebant *absumpta A* uomeh' *C*

- deprensi horrescunt exossaque tela relinquunt.
 confixa ante oculos lacrimantumque ora parentum.
 pars in praecipites fossas uictore ruente
 truditur, aut captae portis sese arietat urbis.
- 255 25 sternuntur ferro iuuenum bis milia sena.
 23 ipse quoque exultans aususque erumpere in aequum
 rex primo incursu capitur uinctusque tenetur
 29 configiturque cruci; miserum dant saxa sepulchrum.
 27 omnibus absumptis solum non sorbuit ignis.
- 260 quod rapuit festina manus; iumentaue tantum
 sunt dirempta neci, subeunt quae pondera tergo.
- 9 1 interea ad reges reuolat uictoria cunctos.
 audit Amorreus Iordani adiunctus amoeno
 et qui dumosis posuere in montibus aulas
 265 uel campos habitant laetos uallesque supinas,
 et qui caerulei consistunt margine ponti.
 Cetaeusque simul Chananaeusque susurrat
 Eueusque pauet Pherezeusque labascit,
 et Iebusa manus pariter Gergessaue pallent.
- 270 2 nec tamen infracti penitus penitusque iacentes
 attollunt animos seseque in proelia firmant:
 omnibus unus amor Iesum detrudere regnis.
 conueniuntque Gabana, loco atque agmina sistunt.
- 8 30 ipse inter curas bellorum construit altar.
- 275 31 Moysetis de more, deo; quod uincula ferri

251 deprænsi *B* exossa ω relinquunt *C* 252 confixa ω an confixi?
 pars fixa π 254 arieta turbis *L* 255 sena *p* dena ω 257 deest *A*,
 adest *BC* in primo *C* 260 iumenta (sic) *C* que om. *C* 261 direpta ω corr. *p*
 que *L* q. *C* inter 261 et 262 uu. 274—286 ponendi uidentur 263 adiunctos *B*
 ameno *C* 265 supinos *A* 267 cetheus *L* ch&teus *C* Hetaeus π
 simul—Eueus om. *B* chananeus *AC* 268 pauit ω ferezeus ω labascit *L*
 labascit *C* 269 Et Iebusa] Iebusaea π gergesa *B* 270 penitus
 semel tantum *L* iacentis *B* 271 seseque] que om. *C* praelia *B* pelia *C*
 272 iesu *C* regnis] ignis *B* 273 gabana *A* gebana *BC* f. Gabaona
 (ut 287) Gibana π loco *C* loca *L* adque *B* 274—286 post 261 collo-
 candos suspicor 274 alta *B* 275 moysetis *C* moysetiis *B* mosetis *A*

- nulla ligant, dum saxa simul compacta cohaerent,
 aequali coeunte situ, libamina promens
 grata deo, quis spirat odor iucundus in altis.
 32 quin etiam legis describit iura magistræ:
 280 Deuteron est nomen, quoniam transacta reuoluit;
 quam pariter totum fas est cognoscere mundum.
 33 arca sacerdotum uehitur ceruicibus alma.
 quicumque ut uideant domini donaria summi.
 34 atque etiam uates populo benedicere suetus
 285 percurrit, quae iussa prius, quae cauta deinde,
 gestorum ratione pari atque ordine certo.
 9 3 at Gabaona manus postquam successibus altis
 Iudaeos creuisse uidet caesosque tyrannos
 urbibus euersis nullumque obsistere posse,
 290 4 callida uersuto celerant concludia facto
 16 et, quos contiguus regio coniunxerat aruis,
 9 confingunt discreta procul sese adfore terra
 mirantes tropaea uiri palmasque recentes,
 11 si ualeant precibus uictori adiungere dextras
 295 et sociare domos totamque adnectere gentem
 uicturam ratione data, ni dissona corda
 despiciant humiles et subdita colla retractent.
 utque fidis certae ualeant seruare colorem,
 12 4 deprensos multo compellant pondere mulos,
 300 putria portantes celeri molimine farra.
 quae ueteres lasso cohibebant tegmine sacci;
 13 5 uinaque consuti multo cum uulnere folles

302] Mico: Vinaque—folles Alchimus

276 saxa] sueta *C* cōpacta *C* coherent *AC* conaerent *B* coercent π
 277 aequale *B* 278 quis *C* qui *L* iocundus *BC* 279 describit *C* des-
 cribit *A* descripsit *B* iure *C* 284 adque *B* uatis ω 285 que *AC* q. *C*
 286 gestorum rat *abscissa* *A* adque *B* 287 at] au *B* gabatna *C* 288 uidit ω
 cesos *L* cessos *C* 290 calida *B* caelerant *B* conclodia *B* 293 tropaea ω
 294 praecibus *B* adiunge *B* 295 adnectege regentem *B* 296 datā *C*
 nisisona *B* 297 dispiciant ω corr. *p* 298 fidis *C* fides *L* fidei π 299 depren-
 sos *B* depraehtensos *B* cōpellant *C* compellunt π multos *B* 301 ueteres]
 ueres *C* conhibebant *B* 302 quæ consua *C* multo *C* multum *L* Mico

- uix retinent, dum plaga negat uincire liquorem.
 uestitus lacero nudabat corpora panno,
 305 calceus adtritis misere dat tegmina plantis.
 15 frangitur his ductor populi, dum supplice palma
 uincitur et mentes credit cohaerere loquellae.
 suscipit orantes ueniam castrisque receptat.
 16 set, ut saepe solet, non longum ficta teguntur,
 310 compositosque dolos aperit testatiō ueri.
 22 ilicet hos uates coram castigat amice;
 19 et, quia iurarat domini per nomen aeterni,
 mansit amica fides; sed ius commune negatum est:
 21 23 lixarum officio circum sacraria iussi
 315 conuehere exortes puris de fontibus undas.
 10 1 hos Donibezelo postquam descisse relatum est.
 regna Iehusaea qui tum tractabat in aula,
 5 quinque mouet reges suscepta in proelia fidos.
 acrius obliquus sociis pro foedere rupto,
 320 quam (in) populum, immensas acies qui fuderat armis.
 6 at Gabaon coetu multorum territa regum
 mittit oratores uatemque exposcit amicum.
 confestim toto succurrat milite maestis.
 7 nec mora, correptis dimittit Galgala signis
 325 8 hostica castra petens. domino subdente uigorem
 talibus adloquiis: „Timeas ne nomina regum
 multa simul ualidasque putes his esse cohortes;

303 uincere ω 304 lacere *B* 305 calceus | caleus *L* adtritus *C* Becker
 missere *BC* 306 ductor | ditor *C* dum *om. C* 307 mentis *B* coherere *C*
 coherere *A* cherere *B* loquellae *A* loq.læ *C* loquella *B* 309 set *p* Et ω
 sepe *A* seper *B* 310 aperit *BC* uiri *B* 311 illicet *BC* uatis ω amice *C*
 amicis *L* 312 et id quia *L* id *om. C* 313 fidis *B* commune *B*
 cōmune *C* negatur π 314 iussi *A* iussis *B* iusis *C* 315 exsortes *B* xsortes
 (*om. C*) exsordes π 316 discisse *B* 317 iebusea ω 318 plia *C*
 proeli *B* 319 atrius *ut uid. C* obliquus *A* oblicuus *B* obliq's *C*
 obliquans socios π federe *A* phoere *B* 320 in *om. ω* add. *p an*
 populo? 321 aut *B* gabaona caetu *C* 323 totos occurrat *B*
 succurrit *A* 326 alloquiis ω 327 ualidans *B* putos *A* conhortes *B*

- quamlibet immensa confidant nube cateruae.
 nil pedes efficiet equitum nec tela ualebunt.
 330 falcibus et curuis armatas temne quadrigas.
 namque ego pallenti quatiā formidine gentes:
 nūquam fronte pari concurrent comminus hostes
 palantes tumida ualido cum milite caede.*
 9 haec ubi cognouit, numerosum tendit ad hostem;
 335 namque Apaphum belli tenuerunt sede tyranni
 10 confestimque fugam dimisso milite sumunt.
 cetera turba uirum confusae stragis aceruo
 occubuit camposque inpleuit fusa patentes.
 11 nec tantum exanimes uincunt perculit ensis.
 340 quantum praegelidi conferta ex grandine nimbi:
 et licet hinc enses, hinc fulmina clara coruscent.
 una dies tantis non est sat longa triumphis.
 12 ergo hebetes cernens gladios et funera lenta.
 auxilium a domino princeps, quod sueuerat, orat.
 345 „Quamlibet extentis lux haec non sufficit horis.
 tempora ni iubeas noctis se adiungere luci.
 sit nunc flamma uagi librato in pondere solis
 nec moueat tremulos lunaris circulus ignes.
 ut elementa, suis ceu nescia currere metis,
 350 tempora protelent, condensus dum ruit hostis.*
 13 auditur propere: sol sistitur et uaga luna
 cohibuit faciles utroque in cardine cursus.

350] Mico: Protelo. Tempora—hostes. alc.

328 confidant: a ex u ut uid. C nubæ B 329 efficiat B (efficient π)
 tœla 330 fal/cibus B tempne BC 331 namque] nam B 332 fronti B
 conminus B cōminus C hostis C hortēs B 333 tumido (sic) palantes
 (pallantes BC) ω corr. π 335 apafum ω ex ἀφ'ω LXX natum
 uidetur p sede] caede π 337 confusa. ē regis aceruo C 338 occo-
 buit B impleuit AC 339 enses A 340 praegilidi B conferta p
 conperta A c̄perta BC grandine/ B 341 flumina C choruscent A
 corruscent B 343 cernes B 344 quod esueuorat B 347 librata A
 in om. B 349 aelimenta BC elimenta A ceu C seu L 350 consensus
 Mico dum om. Mico hostes L Mico 352 conhibuit A coibuit B
 utrosque A

- 16 nec minus et reges. quos concaua saxa tegebant,
 18 obstricta ceruice palam consistere iussit.
 355 24 undique tum positis concurret Iudaea telis
 impressoque genu conculcat colla gementum.
 26 illicet exsanguis crucibus figuntur in altis
 pendentes. donec sese nox reddidit atra.
 27 tum suspensa uirum deponit corpora ligno,
 360 quae super adgestis onerantur saxa ruinis.
 29 his actis properat bellator subdere Lemnam.
 30 grandaeuosque necat, pueris nec defuit ensis;
 nil penitus tota permissum uiuere gente.
 31 inde petita Lachis prostratis moenibus ardet;
 365 38 rex etiam populi capitur ferroque necatur.
 38 Dabira quin etiam. paribus cooperta ruinis,
 extincta legione perit socioque tyranno.
 40 et qui dumosis habuere in collibus arces
 aut curuas coluit ualles camposque iacentes.
 370 occidit, extinctis pariter cum rege manipulis.
 11 1 ac dum cuncta fluunt successu laeta secundo,
 Iabirus, acta uidens uictoris fortia gentis,
 ditia qui populis Asorum regna regebat.
 festinans flammam uicini extinguere belli,
 375 congregat eximios reges populosque feroces.
 quem Roboamus adit propere Ma[che]donis ab aula;
 et Somorus factusque comes Axinus in armis,
 2 8 et qui Sidonia ductor regnabat in arce.
 Ceneritus Arabusque, quibus contermina regna,
 380 firmabant animos sceptri socialis amore.

355 iudaea C iudea L tellis B 356 impressu B conculcat L pro-
 culcat C 357 illicet BC 358 pendens B donet (?) C 359 uirum|
 aurum B 360 onerantur A honerant BC 362 grandaeuos = negat C
 363 gentem B uu. 364—546 desunt (nulla in codice fenestra) C 364-546 AB
 364 petit a lachis L petit Lachis π prostatis B 369 coluit A colluit B (L=AB)
 370 cum sege A 372 abirus L corr. p gentes L corr. π 374 flamma B
 376 Roboamus] an Iobabus? machedonis L corr. p 377 axinus π axnus L
 378 et quis edonia B arcae A 379 cineritus L corr. p arabus π aratus L

- iungitur Ernadurus et qui coniuncta Chanannus
 3 rura colit ponto. uel qui primordia solis
 rubra uident. roseus cum primum panditur axis.
 his super adproperat Iebuso adfinis Amorrus
 385 Cetius Eucheusque Pherezeusque sequuntur.
 qui deserta colunt squalentis deuia Thitsae.
 4 omnibus est animus stipata incurrere turba.
 exim quisque suo contorquent spicula ritu:
 hic peditum incedit legio densataque nube
 390 6 quadriugique ruunt ferrato milite currus.
 ut fragor ipse fuget nitentem comminus hostem.
 7 at parte ex alia Iesus nil territus instat.
 propter aquas ueniens Maronis nomine dictas;
 8 atque ubi cum lecto conscendit milite collem,
 395 desuper incurrens securum proterit hostem.
 omnia caede madent tellusque infecta cruore est.
 9 mox currus celeres subiectus deuorat ignis
 cornipedumque pedes gladio truncantur acuto.
 10 ipse regum princeps ferro dat pectus Asurus;
 400 11 urbs etiam totis procumbit subruta muris.
 14 communis hic praeda datur uictoribus omnis.
 12 24 bis denos hac pugna duces nouemque peremit
 unus ab astrigera signum qui sumpserat aula.
 11 23 protinus adscribit uates populoque uiritim
 405 12 1 diuidit ablatas tantis pereuntibus urbes
 gentibus. obtentu positas et cardine terrae,
 unde rubet croceum uenientis flamma diei

404| Exempla poetarum 190 K. Mico: Protinus—uiritim. Alchinnus

381 chanannus *A* chananis *B* 383 cum *p* tum *I* qua π 384 his
 is π 385 cetius *A* cetinus *B* Ceteus π et Eucheus *I* Euthaeusque π
 secuntur *B* 386 squalentes *B* hitsae *B* immo Masphac 387 animos *B*
 391 cminus *B* 392 aut *B* 393 propteraquas *B* Maronis *p* aronis *L*
 394 adque *B* litt. te collem *abscissae* *A* 396 cede *L* 398 truncatur *B*
 399 asurris *B* 400 urbis *B* 401 communis *B* omnes *B* 402 hac]
 ac *B* 403 sumserat *B* 404 protenus *Exempla* uatis *I* *Exempla et*
Mico. 405 cantis *B* 407 flamma *B*

- trans amnem prisco Iordanem nomine dictum
usque supinatam Chebronis nomine uallem,
410 Hermonium ad montem, uasto qui uertice surgit,
3 atque ad Amar pelagus Cheneri et marmora glauca,
sepositam et Phasgam dudumque Asedota uocatum.
4 solus conpositis restabat praeda duellis
Bassamum rector (Ocum dixere uetusti),
415 gigantum uirtute ferox, quos rector agebat,
Astarota cui domus est et sedes in Aedra.
6 huius terra datur tribubus sulcanda duabus
et mediae, dum laeta placet atque herbida uallis,
Rubenae Gadaeque simul sociaeque Manasse.
420 7 cetera partitur sociis dux aequus in omnes.
13 5 accedit regio qua Libanus exit in auras,
6 et mare Masrefatum fecundaque Sidonis arua.
14 (14 4) Leuitas dominus uillarum nomine priuat.
22 Balamus occumbit uentura edicere suetus.
425 14 6 at socius semperque duci coniuncta Chalebis
corda gerens. placido subnixus pectore fatur:
„Nota tibi, ductor, animi sententia nostri
tempore iam ex illo, pariter quo uisere terras
hostiles missi, cunctis pauitantibus unus
430 te socio exprompsi nil posse obsistere nobis;
quamlibet immensi facerent noua bella gigantes,
stare deum contra nostraeque adsistere parti.
nempe tenes, placidus ut nobis maxima quaeque
pollicitus fuerit senior ac sorte seorsa
435 hunc dederit collem mihimet cunctisque meorum.

408 apnem *B* dictam *A* 409 crebronis *B* 410 uaste *B* 411 adque *B*
ad Amar] Adamar π chemeri *A* ehemeris *B* corr. *p* marmore *L* corr. *p*
glauca *A* faura *B* 412 uocatam *B* 413 compositis *B* 414 basamum *B*
indixere *B* 415 Titatum *L* Titanum π corr. *p* 416 sedis *L* edra *B*
418 adque *B* 419 manasse *B* 420 portitur *B* 421 exiit *B*
422 Masrefatum *p* masafatum *A* masefatum *B* 424 uenturae diceres
uetus *B* 425 ad socios *B* calebus *B* 427 doctor *B* 429 misi *B*
430 *litt.* te socio ex *abscissae* *A* nihil *B* 432 adsistere *L* obsistere π
433 tenis *B* tenus *A* corr. π 434 sortes seorsa *B*

- et nunc. quod bellum Enachina ex gente superstat,
cognata cum pube geram. non degener aeuo.
- 14 10 etsi quater denus bis iam mihi uoluitur annus.
12 ordinis esto memor sedemque adlega petenti.
- 440 quam propriam teneant nati prolesque natorum."
13 talia poscentem Chebrono in colle locauit.
15 additur et magnis haut decolor urbibus Ardor.
- 15 15 his actis properat Dabiram excindere gentem,
cuius opus suetum dociles conscribere fatus
- 445 et elementa graues pueris dictare magistros.
16 elicit ille uirum promissae ad foedera natae.
prompta cui uirtus animusque in pectore praesens.
- 63 omnibus interea populis seruire coactis
Iebusaea manus patriis non cessat ab aruis.
- 450 Chananno perstante domi tectisque parentum.
20 cetera ter ternis tribubus metata traduntur.
- 20 2 Leuitis merito bis ternas segregat urbes
3 perfugioque dedit factum noxale timenti.
ne poena adficeret admissa piacula casu.
- 455 4 quae procures mandat librata expendere lance.
ut facto grauiore reum nex congrua damnet.
- 21 39 ipse quater denas Leuitis deuouet urbes
fenoris exsortes. tum plebis consona uoce
- 19 50 accipit Ephremum uentura in tempora collem.
460 urbe super iuncta, mansit cui Thamnatha nomen.
- 21 46 condidit hic cultros. dura de caute paratos.
de quibus obscenos dictu truncauerat artus.
- 22 1 omnibus explicitis socios remeare uolentes

436 Enachina *p* echina *L* ex *g. s. s.*] in gentes upestat *B* 437 pube *B*
degre raeuo *B* 438 denus *A* denios *B* annis *B* 439 esto mneior
ordinis *B* adliga *L* corr. π 442 haut *A* aut *B* an Arboc? 445 eli-
menta *B* 447 prumpta *L* animos *L* corr. *p* 448 conactis *B*
449 iebusea *L* cessit *A* 450 channano *B* 451 cetera terrenis *B*
453 perfugitinoquae *B* 454 cassu *B* 455 lance *A* lana *B* 456 dam-
pnet *B* 457 deuouit urbis *B* 458 foenoris *B* plebes *L* corr. *p* 459 eff-
remum *L* 460 cui] qui *B* tamnata *L* 462 de *Mayor* e *L* obscenus *B*

- Iordanis trans stagna uagi his inbuit orsis:
 465 2 „Grata manus nobis sanctoque electa tonanti
 fortibus e factis pariles meruistis honores,
 quos dedit omnipotens cunctis, qui collibus istis
 4 composuere domus. et nunc remeate laetantes.
 illud pro cunctis repetens uos saepe monebo.
 470 5 ut memores sitis, quanta uos cura perennis
 diligit omnipotens, dederit quae praemia uobis;
 et quae constituit sanctis facienda loquellis.
 noritis seruanda fore. quia uita perennis
 his quaeritur rebus, maneat si gratia legis
 475 inoffensa dei semperque in pectore degat.
 ergo deus dominusque simul timeatur, ametur
 uisceribus totis totoque e pectore nostro:
 sic fiet, ut uestra pressentur sub iuga gentes.“
 22 6 haec ubi dicta dedit cunctisque optando poposcit,
 480 10 illi iter incoeptum peragunt fluuioque propinquant
 conspicuamque locant turrito culmine molem.
 11 quae tribubus ubi facta nouem monumenta patescunt,
 12 ceu domini inmemores cupiunt conlidere bello:
 13 ante tamen missi. certum qui noscere possent;
 485 Phineus legitur, Aaronis candidus heres,
 14 atque decem primi tribuum meritoque locoque,
 16 qui memores mandata simul procerisque patrumque
 euoluunt, maestis quamquam nil criminis esset:
 „Dicite, quae fuerit substructi cura sacelli?
 490 excideritne deus? sanctaene oracula legis?
 ergone deserto gentilia sacra tonante
 quaeritis et uiui functorum conditis aras?

465 grata manus] grataus *B* 466 effectis *B* 468 composuere *B*
 domus *L* 470 quanto *B* 474 quaeritur his π si] fi *B* 475 inoffensia
incepta i litt. statim del.) B 478 praessentur *B* 479 obtando *A*
 optanda *B* 480 ille iter coeptum *B* 481 mole *B* 482—484 monumenta]
 patescunt ceu d. i. c. conlidere] bello ante tamen *etc. B* 483 collidere *A*
 484 misi *A* 485 fineus *A* fineas *B* aronis *B* 486 adque *B*
 489 saculi *B* 490 sanctaene] ne *om. B*

- 17 numquid parua dedit cunctis monumenta Phagorus,
 exitio informi misero damnatus in ausu?
 495 haec odio in gentes mandant populosque patresque,
 dum bellum sociale parant atque arma resumunt.
- 19 numquid parua data sunt uobis iugera terrae.
 quae placuit uobis? aut <si> producere fines
 ac proferre libet. de nostris sumite campis;
 500 dum modo sidereo semper sacrata tonanti
 sit synagoga parens, nobis nec dissona distet.
- 20 commoneat sensus factum dementis Achari,
 idola cum rigidis formauit mortua saxis.
 nonne malum praeceps contracti criminis egit.
 505 unius ob noxam populum qui perculit ultor?—
- 21 illi humiles blandis respondent talia dictis:
 22 „Nos colimus. qui cuncta pio sermone creauit
 quique uidet tacitis haerentia crimina fibris;
 nec opus, ut testes ad publica facta uocemus:
 510 ipse deus nouit, quae causa extruxerit aram.
- 27 nobis cura fuit condendae ad flumina molis
 perpetuae, ut captae maneat testatio terrae;
 ne quandoque fiant uenturae obprobria proli
 credentum sancti diuisa oracula templi.
- 515 29 nescimus uanis oblata libamina diuis.
 ne uero, ne tanta pios dementia mutet.
 ut placeat quidquam, domino quod displicet alto!
 illa nobis tantum mactare ac sternere fas est,
 quae sueuit synagoga deo libare perenni.“
- 520 31 his dictis manifesta fides placidique tribuni
 32 laudibus ornatos meritis liquere laetantes.

493 fagobus *L* corr. *p* (an Phogorus?) 494 dampnatōs *B* 495 in
 gentes *p* ingens *L* ingenti π 496 adque *B* 497 datae π 498 aut
 si π si *om.* *L* 500 sacrata : ta *in ras. al. B* 501 nobis] uobis π
 dissona *B* 502 commoneat *A* demente sachari *B* 505 qui] cum *B*
 508 herentia *L* 510 extruxerit *B* 514 Ne credentum *A* Credendum (*sic*) *B*
 515 oblata uanis *A* 517 quicquam *L* 519 sinagoga *A* dño liberare *B*

- 23 1 interea longo uates iam senior aeuo
 2 accitum populum monitis fidelibus inplet:
 „Cernitis ut, ciues. me iam longaeua senectus
 525 ingrauet et motu tardentur membra supremo:
 3 et nunc uel moneo. uel, si non displicet, oro,
 ut uestra sit uita deus, lex, semper in ore.
 et quae praestiterit nobis cunctisque parentum
 patribus. euoluat memori sententia fatu.
 530 4 namque feras gentes. quarum nunc regna tenetis,
 non gladius domuit noster, non perculit arcus.
 sed dominus, qui signa pius agmenque praeiuit.
 praegrediens nosmet. quotiens fit comminus hostis;
 5 qui populos tantos gelida formidine missa
 535 subdidit ac reges uoluit succumbere nobis;
 quique parans uacuos nostris cultoribus agros
 post bellum atque arma feras prorumpere iussit,
 ut reliquam partem conductis morsibus essent.
 ergo agite et pontum siccatum discite uobis
 540 insuetoque modo fluium sistente meatu
 concretum. tenuis si nondum desuper unda
 stringitur in glaciem calidum durata per aestum:
 ut deus immensi per saecula ingentia facti
 accipiat meritas laudes. dum consona plausu
 545 lingua canit nil esse deum sublimius uno.
 6 pergite. quo ducit docilis sententia legis:
 7 ne uariis actus sub flexibus ambitus erret.
 24 14 idola nulla uirum deuicta ex gente supersint.
 sit dominus uobis deus arduus et deus ingens:

522 uatis *L* 523 implet *A* 525 et *om. L add. π* ardentur *corr. p*
 subpremo *B* 527 f. uestro *p* 529 patribus] parentibus *B* 530 fera *B*
 teN&is *B* 532 que praeiuit *π* qui spreuit *A* quis preuit *B* 533 quo-
 ties *A* quoti//es *B* conminus *B* 535 subdita greces *L corr. π*
 536 cultoribus *L* 537 atque *A* adque *B* postque *π* 538 morsibus
 essent *abscissa A* 539 discite *π* dicite *L* 541 tenuisse se nondum *L*
corr. p 545 an deo? sublimius. Vna Pergite *π* 546 docili *L corr. π* legi *π*
 547 ab hac u. *C f. 96 u. ex.* esset *π* 548 deuicta ex g.] de uicta
 gente *π* deus *C dñs L*

547-585 *ABC*
(w = ABC
L = AB)

- 550 15 quod si cassa placent et mortua numina cordi.
dicite. discedam, noceant ne uana colentes.
eligite, o cuncti, quae sunt accommoda uobis.
deserit omnipotens refugas longeque refutat,
9 qui sub pestiferi quondam monumenta Balacis
555 omnia laeta magis uati despondit amico.
adspice, quae teneas, quam fortes fuderis hostes
et quam magna deus cunctis fidelibus addat.
hunc colite et ualidas legi conectite mentes.“
16 consona respondit populi sententia uati:
560 „Accipe. magne ducum, quae sit fiducia nobis;
illum, Niliacis qui nos educere terris
dignatus. colimus solumque agnoscimus omnes
esse deum caeli terraeque et marmoris alti,
17 quo mandante maris patuerunt aequora Rubri
565 et qui signa dedit nostris percongrua uotis.
18 qui gentes nostris subiecit gressibus omnes.“
haec ubi disseruit populus fidelia fatu,
26 pagina sanctificis legitur laudabilis orsis.
ipse senex caute terebinthi in codice ponit,
570 ut sit perpetuae testis noscenda fidei.
29 expletis igitur uitae dux optimus actis,
cuius uita fuit centum distenta per annos
30 atque decem, functus merito dat membra sepulchro
Ephremo in colle, fuerat qui sedibus aptus.

558] Mico : Disserit—refutat . Alchimus.

551 neceant neuana ω corr. p ne cernam uana π 552 elegite L
 accommoda B acōmoda C 553 disserit L Mico refugas ω Mico
 (refugat *deterior codex Miconis*) quae A 554 post Balacis *pauca*
desse uidentur π 555 despondit C des ponit L 556 aspice ω
 fortis $f.$ hostis L 559 populos L populus C corr. *Mayor*
 uati C nati L 560 magna C nostri π 562 dignatur π
 564 equora L 566 subiecit nostris ω corr. *KBecker* 567 deseruit L
 fidelio L 568 laudabiles L 569 caute] autem B terrebinthi B
 caudice C 571 uitae] ductae L 574 efremo C efromo B ephremo
 in coll *absumpta A*

- 575 iustitiae ob meritum nulli defletur amico:
 cultellos tantum proceris iunxere fauillis,
 circumcisa quibus fuerat Iudaea iuuentus,
 82 ossaque in Sicimis Iosepi inposta quiescunt,
 in quibus et membra fuerant tumultata Iacobi.
 580 83 post hunc terrenos linquit Eleazarus actus.
 ergo uiris tantis post acta insignia functis,
 gentiles populus cultus atque idola sumpsit,
 defugiens dominum terrae dominumque caelorum.
 37 subditur Eglomum quae propter facta tyrannis,
 585 atque quaterdenos uixit captius in annos.

575 defletus *C* 576 cultellos] coltellus *A* collectus *B* 577 indea *BC*
 578 Iposita *C* 580 linquid *C* 581 postata *C* post acto *L* corr. *p*
 post tanta π 582 populus : us *in* os *uel* os *in* us *A* us *in* os corr. *B*
 adque *B* 583 difugiens *L* diffugiens *C* corr. *p* 584 quae (q. *C*) pro-
 pter ω propter sua π tyrannis *B*

FINIT IESV NAVE:~ ITEM INCIPIT LIBER IVDICVM ; C
 Explicit metrum Iesu naue *B* Explicit metrum .: *A*

IVDICVM.

- 1 1 Postquam conspicuo Iesus decesserat actu
 reddideratque deus famulum post bella quieti,
 confestim Iudaea tumens sibi poscere regem
 incipit et dominum, quae sit sententia, poscit,
 5 ut Chanana manus, quae nondum subdita bello
 aemula pugnaci uersabat corda tumultu,
 suesceret imperiis excusso accedere ferro.
 2 3 inditur his Iudas, qui fratre cum Simeone
 4 inlata extinguit confestim pugna Chananos.
 10 cum quibus admixta sternuntur caede Pherezi:
 milia ferme decem fuso cecidere cruore.
 5 ipse caput belli, magnorum causa malorum,
 dux fuit et princeps Donibezecus: aberrans
 6 corripitur meritasque luit pro crimine poenas.
 15 nam manibus pedibusque simul sine more recisis
 7 uberibus maeret lacrimis, quos non habet, artus,
 quosue gerit, simili dum perfurit inprobus actu:
 septuaginta prius truncarat corpora regum.
 ergo dedit poenas, quas fecerat, et mala pendens
 20 congrua decessit Solymis regnumque reliquit.
 8 ipsa etiam Ieru capitur flammisque perusta
 concidit, ingenti propere conuulsa ruina;

18] Aldhelmus ad Acircium (p. 244 G.): „libro Iudicum: „Septua- 1—9 *ABC*
 ginta—regum.“ (ω = *ABC*
L = *AB*)

[*p* Peiper, π *Pitra*, qui ubi idem inuenerunt, nullum signum
adpositum est.]

INCIPIT METRVM SVPER LIBRVM IVDICVM *L* FINIT IESV
 NAVE: ~ ITEM INCIPIT LIBER IVDICVM; *C*

1 posquam *C* 5 chanana *AB*² channana *B*¹*C* quae] q. *C* 9 inlata
absumptum *A* chanannos *C* 10 ferezi *C* 14 penas *C* 16 artis *C* 10—69 *C*
 17 iprobz *C* 20 solimis *C* reliquid *C* 21 Ieru *p* ieuu *C* Iebus π

- 10 post Chebrona ruit et Chananaea iuventus.
 quae iuga celsa tenet surgentis in aethera terrae.
- 25 11 Dabira post capitur trepido fecunda duello.
 praescia doctiloquae numeros euoluere linguae.
 12 quoque magis celeri lapsarent moenia casu.
 obtulit, ut thalamis natam coniungeret Ascham
 Chalebus genitor illi, qui fortibus armis
- 30 arduus obliquas uertisset funditus arces.
 13 ilicet incensus promissae ad coniugis usum
 Gothoniezelus, proles laudata Genezae;
 atque ubi perfectis compleuit gaudia uotis.
 accipit emeritam grandi cum dote parentis.
- 35 15 nam praecelsa dedit et collibus ardua curuis
 iugera, et optatos lympharum praestitit usus.
 * * *
- 16 dimissi properant Phoenicum et moenia nota
 linquentes solas heremi scrutantur harenas.
 deueniunt celeres, ubi concitus explicat alas
- 40 auster et umbrosis obducit sidera nimbis.
 fit domus ambobus, Aradam quam nomine dicunt.
 atque Amalec placitis adscita adiungitur aruis.
- 17 inde petit Iudas Sephetam cultore Chanano
 et domitam tristi conpellat nomine terram,
- 45 esset ut extorris et semper facta seorsa.
 18 solam non potuit sceptris subiungere Gazam,
 Ascalon atque Accaron, nec fines subdere Azoti.
- 19 ipse deo fidens dominoque adiunctus aeterno
 successus bello faciles capiebat in omni.
- 50 possedit montem, curuam quia subdere uallem
 20 non ualuit, forti fuerat quae uota Chalebo.
- 28 thebrona *C* 26 numerose uoluere *C* 27 quodque *C* *corr. p* menia *C*
 cassu *C* *corr. p* 29 fortibus *Mayor* furentibus *C* 30 obliquus *C* 31 illicet *C*
 32 Crotoniezelus *C* *corr. p* prolis *C* 33 cōplenit (*et ubique cō pro con*) *C*
 36 linifarum *C* *inter* 36 *et* 37 *unus et alter uerbus excidit*; dimissi *sc.*
Alii Cīnaei, cognati Moysi. 37 foenicum et menia *C* 38 linquente *C*
 heremi *C* 40 auer *C* 43 sefetam *C* cultores hannanno *C* 47 Azoti π
 loeti *C* 51 quae fuerat *C*

- 22 his actis Iosepa cohors cum uindice Iuda
Bethelam properant pugnaci excidere ferro.
- 23 Luza prius fuerat, mutauit tempore nomen.
- 55 24 hic cum terrifico uallassent moenia coetu,
egressum casu quendam capiuntque rogantque,
ut doceat urbis aditus, quibus agmine denso
intrans ualeant ferratas frangere portas.
- 25 merces prima fuit iuueni deposcere uitam,
60 quam meruit patrium gaudens conuellere uallum
proditor, occulto penetrans sua moenia furto:
dum redimit sese, cognatam uendidit urbem,
- 26 ac post interitum sociorum ad iugera Cetae
auolat et patriae de nomine construit aulam.
- 65 27 at parte ex alia Manasses praedia Bethsae
non tenuit, Scythicis fuerant quae capta colonis,
nec Tanacam natasque suas, nec culmina Dorae,
nec Balaam nec quae sunt iuncta <his> arua Madogi;
his quoniam suerat Chananus sidere terris.
- 70 30 qui solus cunctis Iudaea uindice captis
emeruit medius patrias non perdere sedes.
commoda perpetui solitus praestare tributi.
- 33 is tantum, quem Midsa fouet, quem cultio Bethsae,
immunis nullum uestigal praestitit hosti.
- 75 34 nec minus intrepidus, dum bellum temnit Amorras,
exturbat subolem Danis ferroque coeracet,
turgenti quoniam molitus degere colle
non dederat faciles ad subdita plana recursus;
incoluit montem, quo plurima turba ferarum
- 80 pullulat et uario proterret murmure saltus.

52 iudice *C corr. Mayor* 55 hii *C* 56 cassu *C* rogunt (?) *C*
62 cognatam *C* 63 Cetae] c&æe *C* 65 betsae *C* 66 scythicis *C*
quae] q. *C* 67 natas p nazas *C* 68 Balaam p abalam *C* his
add. p om *C* 69 channanus *C* sidere] fidere *C* 70 iudaea *A*
iudea *B* iudeo (*litt. o non prorsus certa*) *C* 72 comoda *B* 73 his *C*
midsa *B* midfa *C* idsa *A* betsae *C* betthsae *B* 74 uestigal *B*
75 tempnit ω amorras *L* amorrus *C* 76 sobolem ω conhercet *L*
77 colla *A* 80 pollulat *L* proterrit *L*

70—506
 $ABC = \omega$
 $AB = L$

- 35 exim fusa manus redeuntem concipit iram
 uulneribusque accensa suis pugnacior exit.
 ac modo uictorem sublato nudat honore
 inpositumque iubet uectigal pendere Amorreum
 85 magnaue terrarum multatum parte coerchet.
 36 nam qua plana iacet grauidae telluris Ydomea,
 scrupaea quaque tument pendentis saxa Crabinae,
 omnia uictor habet, subiectum seruitus urget.
 2 1 haec inter dominus contractas concutit iras
 90 et iubet aetheriis famulum descendere regnis,
 qui memor aeterna domini depromeret orsa.
 emicat ille uolans. Clauthmona ex Galgala uisens.
 Bethelam ueniens, in qua Iudaea iuuentus
 dulcia sopitis adsumpserat otia bellis.
 95 gentiles uenerata deos, profanaque tura
 sculptilibus dederat iam dudum noxia saxis.
 ergo his adgreditur dictis terretque timentes :
 „Inmemor imperii rerumque oblita tuarum
 quo, Iudaea, ruis? uel quae nunc numina fingis?
 100 quaeue superstitio est terram praeponere caelo
 fictilibusque deis uesano adsistere cultu?
 quo abiit. profana, deus, qui dura gementem
 Niliacas inter gentes Pharaone tyranno
 per mare diuiduum, heremi per torrida saxa
 105 exhibuit tantasque dedit tibi cedere gentes,
 ut uictrix totisque simul perfuncta duellis

82 que *add. C om. L* pugnator ω exiit *L* 83 nuda *C* 84 im-
 positum *C* 85 multarum *C* conhercet *B* 86 grauide *AC* tellurus *B*
 ydomea *L* ydeme *C* 87 quamque *L* (quaque *B*) $\tilde{q}q.$ *C* Crabinae *uel*
 Acrabinae *p* chabinae *AC* schabinae *B* 90 aetheris *C* discendere ignis *L*
 91 aeterni π 92 chlaumonia *L* chlaimona *C* *corr. p ex p et ω uicens C*
 98 bethela ω *corr. p* uenens *L* iudea *BC* 95 uenerat adeos *C* 96 sculpti-
 bus *AC* scultibus *B* 97 adcreditur ω 98 ruarum *C* 99 quod *B* iudea ruis *C*
 iudeae aruis *L* 101 dehis *C* 102¹ abiit *C* 103 Niliagas *B* Ailiacas *C*
 faraone *C* faraones *A¹B* 104 herimi *B¹* ærimi *C* 105 exhibuit *A*
 que *A* cedere *C* caedere π

- difflueres, alios ritus et sacra dicares,
 quam quae sidereae dederat tibi regula legis.
 ecce tenes terram, uatibus iurata sacratis
 110 quae fuit atque datur lectae per saecula plebi.
 2 testamenta mei non sunt iam cognita uerbi,
 quo mixta populis gentilibus ac male suadis
 exoras mutos, fabrorum pignora, diuos.
 quin potius uestrae fuerat res congrua uitae
 115 omnia conterere fictosque auertere cultus.
 3 sed quia nulla meis data est fiducia iussis,
 uictis regna dabo; uos rursum sub iuga mittam,
 ut similes sitis diuis, quos creditis esse.*
 4 quae postquam Iudaea dei mandata recepit,
 120 uertitur ad gemitus et tristia pectora tundens
 uberibus lacrimis ueniam rogat; nec mora uotis
 ulla fuit, sanctaque dei per templa petentes
 prosequitur pietas, quae maestis laeta resignat.
 6 dispersus igitur populus ad nota recursat
 125 5 tecta libens locoque dedit plorabile nomen.
 * * *
- 13 Rursus corda labant, redeunt ad crimina sueta
 Bachalimque colunt; domino per talia laeso
 14 sustentant meritas mentita ob numina poenas.
 subduntur dominis, quos uicerat — heu dolor atrox! —
 130 15 nec miseris quoquam respondet conscia uirtus.

107 di frueres *L* 108 quaque *L* quāq. *C* sidereae *Mayor* sederae *A*
 sedere *B* si daere *C* 109 tenes ω uatibus ω patribus π 110 ad-
 que *B* lecta ω *corr.* *p* laeta π secula *C* specula *B* 112 quo]
 quod π gentibus ω 114 fuerant ω *corr.* π *litt.* ua uitae *in ras.*
al. ut uid. *B* 115 auertere *C* 116 nullā eis *B* fiducia *L*
 117 uictis *B* sursum ω *corr.* π 118 simile *B* diues ω 121 gro-
 gat *B* 122 scæ dei (*om.* *que*) *C* petentes *C* petentis *A*
 tenentis *B* 123 mestis ω 124 notas *B* post 125 intercidit de morte
Iesu Naue narratio 127 bachalem *C* bachilem *L* *corr.* *p* laeso *C*
 128 sustentant *C* sustant *L* nomina *L* penas *C* 129 uicerat *p* ui-
 cerant ω uicerunt π heu *p* qui ω 130 miseris *L* meserus *C* respondit ω
corr. *p*

- 16 lenitur mox ira dei proceresque creantur.
 qui male praecipiti populum rapuere periclo.
 19 his quoque despectis rabies consueta resurgit,
 3 6 nec solos sociant ritus: consortia miscent
 135 intonsosque dicant lucos arasque reformant.
 nec tamen inlaesa procedunt facta: premuntur
 8 seruitio regemque tremunt Achusa Rathomum,
 qui tum iura dabat, geminos qua diuidit amnes
 insula ab Assyrio disiungens limite Persas.
 140 subiectos cohibens annis redeuntibus octo.
 9 tandem congemuit merito Iudaea reatu
 ac dominum prostrata rogat; qui fractus amico
 numine restituit trepidis solamina uitae;
 nam missus saluator adest populoque salutem
 145 exhibet ac maestus deterget pectore curas
 bellator. Ceneza satus, Gothozelus heros.
 Chalebo cum fratre uigens, sed iunior aeuo.
 10 spiritus hunc domini uirtutis dote cluentem
 extulit et celsa sublimem sede locauit.
 150 hic ualidus fidusque deo discrimina uictis
 abstulit et regem pauidum seruire coegit.
 11 talibus in rebus multos Iudaea per annos
 eualluit nullique fuit obnoxia fraudi.
 sed postquam princeps decurso tramite uitae
 155 12 decubuit, ritus ueteres plebs laeta reformat;
 tempora mutantur bellumque et seruitus instant,
 concurrunt populi, quos rex Eglonus agebat,
 13 Ammones Moabique simul fortesque Amalechi,

182 precepti *A* praecepit *B* 133 hiis *B* dispectis *L* 134 solus *L*
 socians *L* ritos *C* 136 premuntur] pmuer *C* 137 ratomum *L*
 138 dabat *C* dat *L* apnes *B* 139 insola ω assyrios *C* asyrio *L*
 Assyriis π disiugens *B* 140 conhibens *L* annis *C* animis *L*
 141 iudea *BC* 145 hac *C* mestas *L* 146 belatur *L* Ceneza *p*
 gezea *C* zezea *L* 147 calebo *L* 149 extolit *B* 151 conegit *L*
 152 iudea *C* 154 decursae tramitae *C* decursa etramitae *B* decursa &
 tramite *A* corr. *Mayor* 155 leta *BC* 158 quae *A*¹*B*

- 160 Hebraeamque aciem ferrata grandine fundunt,
 ipsaque Phoenicum uictores sceptrā reuellunt.
 deduntur proceri, qui mortem euadere quaerunt,
 14 perpersique decem dominos ac messibus octo.
 15 his inflexa malis natio, quae fecerat, horret
 deposcitque deum, qui solus crimina donat.
 165 ilicet adlegitur, qui sceptrum sumat. Aotus:
 hic utraque manu conitens robore dextrae
 degenerem nullo sensit sub pondere laeuam.
 16-18 is cum uictori sociorum munera ferret,
 ancipiti gladio furtim sub ueste recinctus
 170 admissusque, dehinc regem subnixus adorat
 inualidum; nam membra toris uacuata lababant
 in tantum, ut modico posset procumbere culsu.
 19 adfirmat superesse sibi, quae dicere uellet
 confertamque rogat comitum discedere turbam.
 175 adnuitur, mediaque sedens dux barbarus aula
 20 surgit et admotus toto se corpore iungit;
 ac postquam longe fidorum abscesserat agmen,
 21 eripit a femine gladium, quem ueste tegebat,
 22 perque uterum regis capulo tenus abdidit omnem.
 180 proripit hinc sese ferrumque in uulnere linquit,
 23 limina concludens proceris postesque superbos.
 24 at famuli dominum, prodire ad munia suetum,
 mirantur tacita solum consistere cella,
 uentris onus forsam subducta effundere ab aluo
 185 secretum, sociae dum uitat lumina turbae.

*

*

*

159 haebraeam *L* aebraeam *C* 160 quae *L* fenicum ω 161 q.ft *C*
 credunt *L* 162 decim *L* messibus *p* mensibus ω 163 hiis inflexa *C*
 quae] *q.* *C* 165 ilicet ω Aotus] actus *A* 166 huc *C* robure *L*
 167 degenerem *L* ponere *A* leuam *BC* 169 subuertere cinctus ω
corr. p 170 atmissus *C* 172 modice *L* culsu *L* pulsu *C* 173 at-
 firmat *C* uellit *L* uelit *C* 175 Dinuitur *L* 177 agmen *absumptum A*
 182 at] ad *B* 184 forsam *B* forsā *AC* subducte fundere *L* 185 socie ω
 lumine *C* post 185 Aodi fuga excidit

- 27 iamque memor facti socios in bella lacessit
 terribilesque tubae sonitus permiscet Aodus:
 28 raptim signa mouens Iordanis litora claudit,
 ne quisquam breuibus ualeat transire fluentis.
 190 29 cumque decem duro fudisset milia ferro.
 reddidit amissum sociis nomenque decusque.
 30 exin bella silent, nullum dant proelia motum
 bisque quater denos cessarunt tela per annos.
 31 post haec Semegras parili uirtute superbus
 195 Iudaeos rexit populos clarosque reliquit.
 4 1 sed dum securis pascuntur gaudia rebus.
 fastidit gens torua deum cassoque precatu
 numinibus miseris. quas uicit, consecrat aras.
 ergo exercentur poenis et crimine digna
 200 2 supplicia expendunt. Iabinus regius heros
 Chananaea manu ex Asuris pube coacta,
 Sisara militiae ductore et principe pugnat
 3 ferratasque acies nongentis curribus implet,
 et licet immensas fido trahat agmine turmas,
 205 plus terror quaesitus agit; namque axe uolanti
 quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.
 uincuntur Solymi passim grassante Chanano
 bisque decem ducunt per tristia quaeque decembres.
 4 tempore non alio prophetis Debbora regnat.
 210 cui coniunx Lapidotha fuit, Metibile sedes,
 5 iura ferens populis adclinis caudice palmae.

187 terribilis *L* permisceat *C* Aodus | audos ω corr. *p* 190 decim *L*
 192 exim *BC* praelia *B* plia *C* 194 § *C* semegras *L* simegras *C*
an Samegras? superbos *L* 195 iudeos *C* iudaeus *L* clarus *L*
 reliquid *A* 197 quae *A* pręcatu *A* pręcatu *B* 198 numenibus *C*
 quas ω quae π 199 paenis *B* 200 herus *L* 201 chanannea *C*
 chananea *L* ch-am anu *B* ex Asuris *p* iasuris ω conacta *L* 202 si-
 sarra *L* 203 non gentes *L* 205 quassatus π 207 solimi *AC* passum *A*
 solimparsum *B* chananno *AC* cha nano *B* 208 decim *L* tristitia *L*
 decembris *L* 209 profetis *BC* debora *L* 210 coniux *L* metibile ω
an in Bethle ($\alpha\nu\acute{\alpha}$ μέσον Βα:θ:λ LXX)? sedis ω 211 populus addinis
 cladicae *C*

- 6 euocat haec procerem Baracum ex urbe Cadessa
et monitis inbuta dei bis milia quina
Sisareos mandat cuneos consistere contra.
- 215 8 ille timet sociamque rogat in bella prophetin,
nescius ingentis coepti sibi defore palmam.
si pariter ad castra uocet, cui gloria prima est;
9 at mulier solo sexu noua munia sumit
- 220 10 delectasque mouet per barbara culta cohortes
7 Cisonem ad fluuium. ueniens qui gurgite prono
saxa rotat ripasque tumens euincere gaudet.
- 14 iamque intra iactum teli uenere phalanges.
cum dominus. cui uirtus inest. qua sidera mutat
quaque tremunt terrae, qua fulmen nubibus ardet.
- 225 15 terrore inmisso Sisaram fugat; is male praeceps
dimittit currus et deuia quaeque capessens
casuram medio liquit certamine pubem.
- 19 compulsusque siti. pedibus nam fugerat hostem.
- 230 18 pocula Ioelam poscit; mox pellis opertus
tegmine femineo estinat uiuere dono;
21 sed laudem Ioela uolens fastidit inertem
perrumpitque uiri properans caua tempora palo.
qui gelido captus leto fluitante cerebro
- 235 expirat tenuem transfixo uertice uitam.
- 5 1 tum psallunt proceres simili sermone tonanti:
3 „Quisque cluis regno, magnas qui temperas urbes,
qui satrapes uel sceptrā geris a rege secunda.
procuruus uenerare deum. da digna perenni

212 cadersa *L* 213 imbuta *C* 215 profeten *C* profetent *B* pro-
phetent *A*¹ (t *eras. in fine A*¹) *corr. p* 216 ceptis *L* ceptis *C* 217 uoce *L*
218 At] Aut *L* 219 dilectas *ω* conhortes *A*¹*B* 220 iurgite *L*
222 teli] laeti *L* loeti *C* falanges *ω* 224 qua ante fulmen] q *C*
quā *L* 226 imisso *C* sisarram *L* fugatis *ω* male p̄ceps in *ras. B*
227 diuia *L* capersens *L* 228 cassuram *ω* 232 inertem: ertem
in *ras. B* 233 tempora *ω* 234 gelido *L* gelidido *C* laeto *L* loeto *C*
fluit ante *ω* 236 sallunt *L* tonant *L* 238 septragris *B* septrigeris *A*
239 da] dā *C* perenni *L* parendi *C* (an parenti?)

- 240 cantica; nam aliud dominus te cogere non uult,
qui terras, qui saxa quatit, qui flamine pontum
emouet et tonitru nigrantia nubila sulcat,
exiguus qui celsa leuat, qui grandia mutat.
245 dulcisoni cantate chori. collesque nemusque
responsent laudesque nouet tinnitibus (aether).
protinus et uestrae concordent murmura uoci.
respexit dominus, quos liquerat, et male fractis
reddidit imperium medioque ex hoste recepit.*
*
32 Ergo quater denos requies est mira per annos.
250 6 1 dumque bonis fruitur, iterum redeunte reatu,
quae fuerant damnata. placent; namque idola laeti
instituunt nomenque dei numenque relinquunt.
quos dominus laesus septem disperdidit annis
ac pauidos regi iussit seruire Madaiae.
255 2 non ulli dare se campo, non obuia ferre
pectora, sed solis gaudent se condere muris:
castra modo celsaque metu munimina firmant.
fornicibusque cauis absconsi sic quoque pallent.
4 tum. pecus omne capi. tum praedia cuncta cremari
260 incipiunt saeptisque nihil nisi poena relinqui.
7 ergo inopes famemque simul ferrumque timentes
ad dominum rediere deum, qui supplice turba

240 namque π 242 euomet C tonitu ω 245 nouus & tinnitib; q. C
aether *add. p om.* ω 246 protinus ut uerae ω *corr.* π 248 recipit L
post 248 multa intercidiſſe ſuſpicor p „ſeriem ampliorem cantici
Debborae, quod poeta pro more ſuo homerico perrexit heroiciſ
metriſ intexere“ interiſſe putat π 249 erdenos-annos *del. in A*
mira] mirā B miſſa C 250 niſ fruitur-reatu *del. in A* 251 ampnata-
laeti *del. A* dampnata BC loeti C 252 nomenque relinquunt
del. in A nomen utrobique BC relinqt C 253 laeſus C laeſos L
anniſ *del. A* 254 madae] iae *del. A* 255 non nulli ω
obuia ferre] una o litt. remaſit in A obia B 256 condere
muris] litt. e m *del. A* 257 firmeN C litt. ant *del. A* 258 caueſ L
abſconditiſ L ω *corr. Mayor* pallent] litt. nt *del. A* 259 capi. tum]
captum ω 260 ſeptiſ ω niſ L pēna C 261 famēp B

- 8 flectitur ac uatem mittit pia iussa ferentem,
 ut tandem memores rerum bellicae recentis
 265 respiciant dominumque colant, qui numine dextro
 dilectum Pharia populū reuocauit ab urbe,
 ne rursus, uetitis adolent dum altaria flammis,
 non semper faciles incurrant numinis iras.
 11 nuntius inde dei sub quercu sedit amoena
 270 et Gedeum, dum farra terit, his uocibus urget:
 12 „Heia age rumpe moras! dominus te sumere iussit
 sceptrā. quibus ualeas populū subducere fraudi.“
 13 ille docet dominum mordacibus undique dictis
 infensum tristes nimium librare ruinas;
 275 quin etiam populū, nullo iam milite, fessum
 seque parum fortem non posse insistere bello.
 14 16 urgetur seruire deo, qui robore celso
 17 multimodas acies inuicto numine terret.
 19 adnuit imperiis sanctumque ad prandia poscit;
 280 aedulus eligitur, solo qui lacte refertus,
 mollior et cunctis, errabat nescius herbae;
 azyma mox niuea de polline facta locantur:
 20 haec iuvene admonito uicino infundere saxo
 21 ipse manū tendens summo de uertice uirgae
 285 contigit atque uirum medio sermone reliquit.
 22 ergo ubi dispexit Gedeon dominique ministrum
 ante oculos uolitasse suos pia mente reuoluit,
 24 continuo domino sacratum suscitāt altar
 atque loco nomen posuit Pacemque uocauit.
 290 25 nocturnis monitus uisis gentilia templa

263 iusa *B* 265 nomine *L* 266 dilecti *C* faria ω 267 dum *om. C*
 270 urget *C* 272 fraudi *L* fraude *C* 274 infensum *C* trites *L* 275 po-
 pulo *L* 277 urgetur *B* 278 nomine *L* 280 aeludus ω elegitur *L*
 laete (laetae *A*) refertus *L* lacter effertus *C* refectus π 281 molior *L*
 cunctiseruabat *C* herbae ω 282 azima *AC* azema *B* 284 tendens
p tenens ω retinens π 285 contingit-sermon *del. A* contingit *B*
 adque *B* 286 ergo-dominique *m del. A* 287 ante pia *m*
del. A 288 continuo-sacrat *del. A* altor *C* 289 atque loco *del. A*
 290 nocturnis *m del. A*

- subruit et lucos alta ab radice reuellit.
 27 ac ne profanus genitor contraria ferret
 iurgia, per noctem tacitus male condita uertit,
 26 28 constituens iuuenem subuersa ad templa iuuentum.
 295 28 quae postquam conperta patent subitaeque ruinae
 flammantur animos, auctor per moenia facti
 29 quaeritur et lucos Gedeon strauisse docetur.
 30 poscitur ut dedat Ioas pro crimine natum,
 31 qui renuens diuos memorat sibi uindices esse
 300 et debere sua, si sint uiuantque, tueri.
 34 spiritus hic domini Gedeonem ad proelia firmat,
 classica iamque sonant, dat cornea bucina signum.
 37 oratur dominus, canenti ut uellere lanae
 caelestes fluitent nocturno in tempore rores:
 305 38 nec mora, permaduit ac peluem pressa repleuit:
 inde aliud posuit rursus, terramque madentem
 sicca pruinosa nec sensit lana liquores.
 7 3 additur his aliud, bis dena ut milia plebis
 atque duo iubeat rursus remeare timentum,
 310 milibus inque decem certandi ut summa locetur.
 4 hanc etiam monitus minuit, ne turba coacta
 robore fida suo domini non cerneret arma.
 5 ut iuuenem princeps aciem deducit ad amnem,
 * * *
 atque canum ritu fluitantes lambere lymphas
 315 praecipit, ut socios laetae uirtutis haberet.
 6 ter centum placuere uiri; nam cetera turba

291 subruit et luco *del. A* 292 profanus] *litt. fa1 del. A* 293 condit' *C*
 295 pallent ω *corr. p* 296 menia *BC* 297 lucus *L* 299 renuens ω
 uindices *C* 301 hic] huc *C* praelia *B* plia *C* 302 classica *L* 303 canenti *L*
 candenti *C* 304 fluitent *L* 305 praessa *B* pssa *C* 306 terraeque madentem
 307 nec *p* non ω 309 duo *L* duci *C* 310 decim *L* 311 conacta *A*
 cacta *B* 312 cernet *B* 313 ut] aut *L* at *C* ampnem *C* post 313 exci-
 derunt pauca 314 fluitante *L* limphas *C* limfas *L* 315 praecipit *B*
 laetae *L* laetae *C* lectae π

- palma] monstratos non sumpsit languida gustus.
 7 in sedes] reditura suas ceu nescia pugnae.
 8 hoc fretus] cuneo bellum tot milibus infert,
 320 quot numer]are uiri nequeunt, quibus arte magistra
 porrectis] mos est digitis concludere summas:
 12 hinc] acies equitum mixtis peditumque manipulis,
 illinc] innumeros torua cum mole camellos.
 10 at Gedeo]n properans famulo Pharane sequaci
 325 hostica] castra petit ac nocte obtentus opaca
 13 degredi]tur, lustransque situm mentesque animosque,
 audiu]it socio narrantem somnia quendam,
 quae m]ale sopitus sensu uigilante notarat.
 namque] uidebatur panem sibi uisere uolui,
 330 hord]ea quem faciunt quotiens frumenta negantur,
 et ua]rios glomerare modos per castra, per agmen;
 donec] per media uenit munimina ualli
 et penitus] regis inuasit pondere sedes.
 14 haec] ostenta uiri cecinerunt sanguinis esse
 335 augurium] finemque ferunt uenisse Madae.
 15 hinc] postquam dominum iuuenis ueneratus abiuit,
 somnia] tum conperta uiris sublimior infit
 16 soluere, ia]mque manum trino mox agmine ducit.

317 sqq. primas multorum uersuum uoces archetypus librorum ABC non habebat: librarii lacunas non indicant; minio scriptae initiales litterae in C. pleraque suppluit π qui uu. 317-352 ediderat Spicilegii Solesmensis t. I p. XXXVIII. 317 Palma p Lymphae π monstratus A monstratur B 318 redditura L 319 suppl. p imfert B 320 Quot suppl. p, Quae π Are uiri L Bellare uiri C nequeant C 322 Hinc p Tot π^a aequitum B 323 Illinc p Insimul π cum] cu L camellos L (came los B) camelos C 324 Inproperans ω suppl. p farane ω 325 obtentus L obtectus C 326 Egre-ditur C corr. p Ter L Ingreditur π 327 Audiuit] it BC id A socia L narrantes omnia (omni B) L 328 Male C Ale L sense C noctarat C noctaret L 329 Namque suppl. p Ipse π 330 quoties ω 332 modia ut uid. C an Madii? 333 Et penitus p Et praeceps π reges L pen-dere L 334 ceciderūt C cecinerunt B 336 dominum] dñs C ueneratus iuuenis ω corr. p 337 infit B 338 Soluere p Dicere π Iāq. C Inque L amine L

- cornea] tela tubas manibus et lampadas indit
 340 17 exemplumque suis sese iubet esse laborum
 18 pro]mentesque deo grates primordia pugnae
 ed]ere, ne desit dominus, quo principe uincant.
 19 iam] uigiles prima noctis mutauerat hora.
 20 cum] rapidi incurrunt portis clausasque reuellunt
 345 serras at]que tubas uentosis flatibus implent;
 hyd]rias inde rotant, magno quae pondere quassae
 dissiliunt. saltusque cient atque aere canoro
 dant sonitus fractasque leuant ad sidera uoces.
 agmina flammaram laeuis protenta coruscant
 350 et noctem multo radiantes lumine uincunt.
 21 quo fremitu concussi animi, mens territa cunctis:
 qua data porta, ruunt et territa castra relinquunt.
 24 mox omnis Iudaea coit sequiturque palantes;
 pars fontes riguos ac raucos occupat amnes.
 355 ut dispersa metu sitientibus arida uenis
 hostica turba ruens custodum incurrat in arma.
 25 nec tanti cecidere doli; namque agmine pronò
 Madae procures ueniunt Orebus et Axes
 inplacidi, ferrumque simul pro gurgite sumunt.
 360 8 1-3 et licet inuidia uirtutis torserit illos.
 qui procul afuerant communi et laude carebant.
 attamen eloquio Gedeon et supplice fatu
 leniuit, quod bina ducum monumenta tenerent.
 5 Soccodum post bella dapes dum poscit amice.

339 Cornea π tubas p turbae ω tubae π 340 exemplum *non deest* ω
 341 Promentes p clamantes π 342 Edere p Abere C Ere L Pendere π
 343 noctes C ora C 344 incurrant C incursant π portisq A
 345 Serras p Postes π Atq. C Quae L flatibus C uentibus L 346 Rias L
 Rigas C quae] $q.$ ω pandere L quasse ω 347 dissiliunt L adque L
 aera ω 348 sonitus] $s\acute{c}s$ C 349 leuis ω choruscant C
 354 rigosa craucos A ampnes B 357 ammine L 359 In-
 placidi p Nil plaudi ω Nil pauidi π 360 uirtutes A 361 cō-
 muni C 363 *deest uersus* C Linuit L 364 Occodum ω *corr. p*
 amicę C

- 365 6 spernitur ob reliquum medii certaminis actum,
hostilesque etiam dicuntur uiuere reges;
7-9 suspendit plectenda tamen minitansque recedit.
inde opus inceptum peragit, fugientibus haeret.
10 inuenit in Carris metantes castra Sabaeos;
370 namque quater denis stipabant milibus agmen
post cladem, centum ruerant qua milia ferro
ac bis dena simul: numerus hic bella nouabat.
11 sed meritis innexa suis gens concidit omnis.
12 Zebeus ductor post funera tanta suorum
375 et Salmana fugit; nam mens euicta periculo
haesit ad extremae ueniens ludibria sortis.
15 nam captos pariter Gedeon per singula ducit
ostentatque uiris, qui dudum murmure duro
poscentem uictus stolidis risere cachinnis.
380 16 nec mora, per sentes raptantur membra nocentes
intonsique uirum rorantur sanguine dumi.
17 quin et, nequa forent sceleris uestigia tanti,
urbs ferro subuersa ruit turresque minaces
conuulsae penitus longam traxere ruinam.
385 18 post reges iubet esse palam, quos undique turba
mirantis claudit populi; tum dicere iussit,
quos et quanta uiros strauissent caede superbi.
qua Iudaea perit, tantos dixere fuisse,
ut regum natos formarum proderet ardor.

365 reliquum *A* requi *B* relicum *C* medii] *f.* Madii actu *C* 367 minitansque] minitenda *C* 368 heret *L* haret *C* 369 carris *C* castris *L* castras abeos *B* 370 an nam quater et denis? militibus *L* 371 fuerant ω corr. *Mayor* qua ω 373 inexa *B* innixa π 375 fugit] fuit *C* 376 ad *pr. ss. L* 379 deest uersus *C* post centum *L* 381 rotantur ω corr. *p* 382 deest uersus *C* sceleres *L* uestigia tanti] uestiganti *B* 384 deest uersus *C* 386 mirantes *L* 387 quarta *L* trauissent *L* cede *L* 388 iudea *BC* periit *L* inter 388 et 389 in marg. *crux uiridi colore picta* $\ddagger$ et super u. 388, qui est primus folii 106^a, eodem colore scripta quaedam partim inter ligandum absumpta: 101 rotat (roiat?) amo retard cec $\ddagger$ *C* (an me raptat amor per ardua dulcis ex *Vergil. G III 291 sq.?*) 389 regnum *L* perderet ω corr. *p*

390. 19 ille suos fratres germano in pectore uersat,
caesorum speculans habitus, ceu corpore inhaeret.
tum sic motus ait: „Testor te, sancte deorum
omnipotens, et facta tuae sublimia dextrae.
* * *
- 9 54 femineae meritum dare te memorabile laudi.“
- 395 10 1-5 Hunc sequitur Tholamus, bis denis qui fuit annis
2 atque tribus nulla uexatus peste duelli.
3 Iadirus inde uiget Galaditicus atque quiete
aeq[ue] multa potens [scep[tr]um bis denis possidet
annis] . . .
- 400 4 praediues, genitor deno ter pignore gaudens,
3 nobilis, undenis regnum bis possidet annis.
5 cuius post obitum raptim noua idola crescunt;
6 nam praeter adsuetum daemonis Astaratis aras
et deos Assyriae uel Sidonis atque Moabi
nescios ante sibi ritus Iudaea parauit.
- 405 7 quos propter duris Ammanum pressa duellis
8 bis nonas hiemes traxit confecta periclis.
10 ex alt[o] tandem recolit tandemque reuoluit
placandum] magis esse deum, qui numine summo
possit uel] longum populi sedare reatum.

390 in peccato reuersat *B* 391 caessorum *C* inheret *A* ieret *C*
392 testor] testator *A* scē *C* 393 et—dextrae *del.* *A* 394 fe[m]ineae—
laudi *del.* *A* femine *B* dare te] daret *BC* *de Abimelechi historia*
unus hic uersus superest. 395 h[unc]—annis *del.* *A* tholam]bis *C*
tholam urbis *B* 396 adque *B* n[ulla]—duelli *del.* *A* 397 uig[et]—quiete
del. *A* 398 aequ[e] multa *p* Ac multa *ω* scep[tr]um—annis *abrepta A*
sep[tr]um bidenis *B* possedit *BC*: *haec nihil ad Iadīrum, cf. u. 400, deleui p*
399 gen[itor]—gaudens *del.* *A* 400 regnum—annis *del.* *A* possedet *B*
401 raptim—crescunt *del.* *A* raptum *B* 402 prāter *B* preter *AC*
adsue[tum]—aras *del.* *A* demonis *BC* 403 asyriae *L* uel—moabi *del.* *A*
adque *B* 404 nescius *ω* ant[e]—parauit *del.* *A* 405 ammanum—
duellis *del.* *A* praessa *B* 406 h[i]emes—periclis *del.* *A* rexit *π*
pillis *C* 407—434 *pleraque ipse supplēui* 407 Ex alto tandem *p* Alto
tandem *C* & tandem *L* re[co]lit—reuoluit *del.* *A* 408 qui—summo
del. *A* 409 Possit uel *p* Assuetus *π* popull[i]—reatum *del.* *A* populis *B*

- 410 16 et renouant] pia iura dei: nam protinus aras
proiciunt] cunctosque deos et saxea frangunt
idola, ma]nsuri memores per saecula tonantis.
- 11 1 uertitur] interea distinctis cursibus ordo
ductor]emque legit populus, qui milite firmo
415 uel bello] uel pace queat moderarier urbes.
Iephthea] placuit quidam Galadite natus,
2 cuius no]bilitas maculam de matre trahebat,
quae pas]sim prostrata uiris sub fornice uixit.
hunc] fratres pepulere domo, quia decolor heres.
420 patre c]arens certo, rebus genetricis haerebat.
3 quos fug]it metuens et colles inter opacos
inue]nit scelerum comites raptoque potitur.
4 at pa]rte ex alia Ammonus bella regebat
Iebuseo]s urgens Solymos; Iudaea carebat
425 nam]que duce facilesque dabat labefacta triumphos.
5 mittu]ntur iuuenes, qui clarum Iephthea bello
6 conueniant] blandoque uocent in proelia suasu.
7 auxilium] primum renuit: mox agmina miscet
33 arbit]riumque tenens Ammones submouet hostes.
430 12-28 sed prius] adloquio restinguere bella paratus

410 iura *p* ira ω protinus aras *del. A* iaras *B* 411 Proiciunt *p*
Subuertunt π saxea frangunt *del. A* 412 Idola *p* Numina π man-
suri *p* π Insuri *C* Nsuri *B* Nsuri (*N in ras. ut uid., A* pseda *C*
pensaecla (secla *B*) *L* 413—419 *suppl. p* π 414 Omque *L* (*. super O*
in B) Emq. *C* rectoremque π 415 queat *C* quo eat *L* moderari ω *corr. p*
urbes moderari π 417 Nobilitast' *C* Bilitas *L* 418 ueris *C* furnice *L*
419 pepulere *A* quia *p* qui ω 420 Patre *c. p* Atque *c. p* heret *L*
corr. p hereret *C* 421 fugit] it *BC* it *al. m. praefixum A* Atque fugit π
422 Nit *L* (*N al. m. praef. A*) Nitibi *C* Consciuit π raptos ω *corr. p*
raptis π potetur *A* putetur *B* 423 Parte *C* Rte *L* (*sed R al. praef.*
in A) *corr. p* π mammonus ω regebat *L* gerebat *C* 424 Surgens ω Assurgens π
solimos ω iudea *L* 425 Quae *AC* Q: *B* Absque duce π 426 Intur *BC*
Ntur (*N al. praef.*) *A* *corr. p* π ieptea ω 427 praelia *BC* suasse *C*
428 Auxilium *p* Ieptea π rennuit ω 429 Arbitrium *p* Imperium
[Riumque—ho *del. stes A* 430 Sedquo (*sic BC*) drius *p* allo paratus *del. A*

- legatis] mandata dedit, qui deinde reuersi
 nil] actum referunt hostemque instare loquuntur.
 sic] ubi deposita est optatae gratia pacis,
 30 in] ferrum Iephthea ruit dominumque precatus
 435 grandia uota uouet, multum dolitura parenti,
 31 ilicet ut, quisquis primus redeuntem adisset,
 uictima perpetuo fieret condigna tonanti.
 32 his actis procedit ouans ac milite lecto
 signa mouet hostesque fugat, quos caede cruenta
 440 33 conficiens propere bis denas subruit urbes;
 34 sed dum regreditur, dum laudis nuntius ipse est
 et sequitur longa ueniens uictoria pompa,
 filia, quae patrios seruabat sola labores,
 occurrit blandumque canit cum congrege turba
 445 et leuis erecta consurgit ad oscula planta:
 35 quam pater ut uidit, constrictos scindit amictus
 et mala cernentes in fletum concitat orbes.
 „Heu fatis funesta meis uictoria! uotum
 hoc potius hostile fuit! quo filia curris,
 450 quo ruis? extremum nobis, quod te adloquor, hoc est.
 nam dum signa mouens dominum munimina posco,
 uictima facta deo sanctas sisteris ad aras.“
 36 at uirgo, secura sui mortisque beatae,
 blandius exultat interque pericula ludit.

431 Legatis *p* Blanda uiris π mandata—reuersi *del.* *A* 432 Nil *pr*
 [actum—inst *del.*]are *A* loquuntur *C* 433 Sic *p* Ast π [ubi—grati *del.*]a *A*
 optate *B* 434 In *p* π [ferrum—dominumqu *del.*]e *A* gephthea *B* neptea *C*
 praecatus *L* 435 grandia uota *B* grandia-multum *del.* *A* 436 [Illiet-re *del.*]
 deunte *A* Illic et *C* Illi et *B* Scilicet *K* Becker primu *C* re]deunte madisset *A*
 437 uictima-co *del.*]ndigna *A* 438 [his-m *del.*]ilite *A* hiis *B* 439 signa-
 fugat *del.* *A* cede *L* ceda *C* 440 [conficiens- de *del.*]nas *A* 441 [sed-
 lau *del.*]dis *A* 442 [et-uicto *del.*]ria *A* sequitur] *s ex l statim corr.* *B*
 pompa *L* 443 [filia-sol *del.*]a *A* 444 occurrit-cum *del.* *A* canet *B*
 cu *pr. ss.* *B* 445 [et-os *del.*]cula *A* 446 [quam-constrict *del.*]us *A*
 constrictus *B* scindit] cecidit *L* 447 et-infletu *del.* *A* infletu *B*
 infletu *C* 448 Eu *C* factis ω *corr.* *Mayor* 450 adlocor *L* 453 ad *L*

- 455 quin etiam exorat. sua sit sententia certa
neu dubitet haereatque parens. <et parca> precatur
37 tempora, quis ualeat lacrimis lugere iuuentam.
adnuitur mensesque duo praestantur ouanti.
39 ergo aderat praescripta dies genitorque sacerdos
460 uirgineam domino mittebat in aethera mentem.
12 1 haec inter rabies populi concurrit ad arma
cognatasque acies urget furor, et liuor edax,
dum carpit pia facta uiri, sese ipse peremit:
6 nam triginta duo decumbunt milia ferro
465 ex populis. Ephrema. tuis uictorque duello
ciuiles etiam meruit Iephthea triumphos.
conmutat Iudaea ducem uiduata priore.
8 Israelita prius Esebon, dux postea dictus,
accepit patriae lectus moderator habenas,
470 9 multorum genitor; nam quadraginta fuere
ex iustis thalamis nati, spes tanta nepotum,
ter denas cohibens uno sub tempore nuptas.
expletis septem, dum rector iudicat, annis
10 occidit et tectus tumulo mundana reliquit.
475 11 insequitur sceptrumque tenet Zabulonius Helon.
qui geminis rector lustris moderamina liquit.
13 subditur huic propere princeps Abalenius Abdon,

467] Mico: Commutant (Commutat *al.*) — priore. Alchimus

455 sua sit *p* uasit *L* ut sit *C* 456 hereat *AC* et parca *p om.* ω
praecatus *L* 457 iuuentam *C* iue(ntam *om.*) *L* 458 annuitur *C*
que *om.* ω 460 uirgineam *B* 461 cocurrit *L* ad arama *B* 462 ur-
guet *L* ædax *C* audax π 463 ipsi *L* 465 ex] et *C* effrema *L*
efrema *C* Ephreme π uicto *C* 466 cieuales *B* iephthea *L* eptea *C*
467 cōmutat *C* commutant *uel* commutat *Miconis libri* iudea ω
468 dus *C* 469 accipit ω abhenas *C* 471 thalami *L* natis
pes *A* 472 conhibens *L* una *B* nuptas *om.* *C* 474 testus
tumlo *L* relinquat *B* 475 taballonius (ta an ca non satis certum)
C tabollonius *L* 476 liquit *B* 477 aballenius ω abdon *C*
abdo *L*

- 14 natarum·triginta pater; nam mascula proles
 quaterdena fuit, multo cum ditior esset
 480 supposita de matre parens numeroque nothorum.
 iudicium populi bis quattuor obtinet annis.
- 13 Ac dum sola dei uiguit cultura, perennis
 1 pax laetis seruata fuit; namque idola rursus
 adorata uiris bellum mouere cruentum;
 485 namque omnes dominus bellantum subdidit armis
 et poenas fecit octono expendere lustro.
- 2 illis temporibus iuuenis Manoea uigebat
 et nondum genitor; sterili nam coniuge iuncta
 optabat uotis titulis gaudere natorum.
- 490 3 huius mulieri dominus super aethera lapsus
 adstitit, insueti promittens munera partus,
 4-5 imperitans. natus ne uina et sicera libet,
 neu maculosa sinat patulo decerpere morsu,
 idcirco quoniam cunctis felicior esset
- 495 matribus et numeri dampnum pensaret in uno.
- 5 „Nam uirtus generosa fiet, nullique licebit
 inuictum uiolare caput uel laedere ferro.
 adlectus domini fecundo ex uiscere fetae,
 ut populum] saluare queat bellumque retundens
- 500 acer in] hostiles conuertat damna maniplos.“
- 6 uenit et est] confessa uiro; nam flammea dixit
 ora uiri] uisumque dei fulgentis honorem,
 quaerenti]que dei nomen tacuisse tonantem.

478 triginta *B* masculi *C* masculina *L* corr. *p* prolis *L* 480 subposita *L*
 notorum *C* 481 .m. *C* 482 ac] Hae *C* sola bis script. *L* pere-
 nenis *B* 484 cruentum *L* quietum *C* 485 omnis *L* omnis *C* 486 penas *C*
 octone *B* 487 Manoea] habea *ω* 488 sterili *L* 489 obtabat *C*
 titolis *L* titulos *C* 491 numera *A* 493 decersere *B* 494 cun- tis *A*
 495 dampnum *ω* 497 l' ledere *C* dedere (uel om.) *L* (puncta om. *B*)
 498 atlectus *C* at lectus *K* Becker foetae *L* fo&e *C* 499—530 pleraque
 suppleui *p* 499 quaeat *AC* quaeat *B* 500 hostilis *L* dampna *ω*
 501 confessa del. *A* Cuncta suo confessa *π* 502 Ora *pπ* (uiri om. *π*,
 503 que] quae *AC* q; *B*

- 7 „Nazaraeu]s erit, de te qui gignitur,“ inquit.
 505 8 adiuuat] uxorem uotis Manoea iugatis,
 missus qui] fuerit sanctus pia dicta retexat
 accend]atque nouum lumen, quo noscere possit,
 quid pu]ero deceat, qui nondum natus ametur.
 9 ilicet] et caelo dimittitur et noua pandens
 510 adproper]at nuptamque uidens in gramine fusam,
 coniuge] seposito, confestim conminus adstat.
 10 haec sur]git cursimque uiro. quae uiderat, inquit.
 11 hic sequi]tur pauitans sanctumque inuisere gaudens,
 et uidet] eximio fulgentem lumine uultum.
 515 12 adgr]editur poscitque uirum, si uera loquatur,
 expon]at, quae facta uelit. quibus ore sereno
 13 angel]us expromit paribus fas esse teneri
 omnibus], inmundis nec conmodet ora creandus.
 14 neu] uinum siceramue bibat, neu pocula sumat
 520 ulla], quibus ualeat mentem depellere sensu.
 15 exul]tans iuuenis haedum dat sumere sancto,
 16 mox ius]sus potius consueta offerre tonanti
 munera, quae] suscepta uelit pro munere uitae.
 17 quaerunt] quin etiam domini condiscere nomen.
 525 18 scrutari] quod nemo potest; mirabile namque est.
 19 tum iuuenis] mandata sibi libamina profert.
 cap]rigenam prolem sancta ad donaria sistens.

- 504 Serit ω inquit ω 505 mano ea (ea in ras.) B 506 retexat B
 507 adque B 508 pu]ero deceat (uel faciat) p $\therefore$ Erese queat L 507—760
 510 Iit L nu^p tam B 511 Coniuge p Ipsi sepositae π 512 Haec
 surgit p Exsurgit π $\therefore$ Gat L imfit B 513 Hic sequitur p Cur L
 516 Atque L uellit L 517 Angel]us p π Us expromit L (puncta om. B)
 518 in mundis L comodet B creandis π 519 ue om. L 520 Vlla p
 Mixta π sensum L 521 tans L suppl. p π haedum p haec dum L
 522 sus L (puncta om. B) offerri L 523 suppl. p uellit L 526 Tum
 iuuenis p Interea π 527 caprigenam p π probem L a^d donaria B

- 20 mox] autem flammis ad candida sidera surgens
 aet]hera pulsabat uertex caelumque tenebat.
 530 per] quem conspicuus scandebat nubila sanctus.
 23 nec mora, promisso turgescunt uiscera fetu
 24 et proles optata datur. quam nomine certo
 Samsonem dixere patres: hoc sedit utrique.
 25 ac dum prima puer titubans uestigia figit,
 535 incedit comitante deo; nam spiritus illi
 rector erat. quem terra tremit, cui sidera parent,
 quo fretus per castra <fuit> Danisque Thalique.
 14 1 inde pubescenti uenit iam corpore Thamnam,
 in qua conspicuae capitur candore puellae.
 540 2 patribus eloquitur. uxorem postulat ille:
 3 dissimulant licitumque negant, quia femina non sit
 ex tribubus generata suis. hoc acrius instat
 confirmans iuransque sibi placuisse parentes,
 quos habeat: optatori quaesita iugatur.
 545 5 ac dum per uirides laeto cum palmite uites
 incedit tacitumque mouet per singula uultum,
 ecce leo quasi Maxillae per auia regnat;
 rugitu horrissono stimulans se uerbere caudae
 excutiensque toros. patulo uenit obuius ore.
 550 6 hunc ille exceptum, neque enim labor, inpete dextra
 disicit et lacero diuisum dissipat artu.
 dotatus tacitae uirtutis munere factum
 occulit atque animo contentus teste laetatur.
 8 post aliquot redit ipse dies praedamque requirit:
 555 hic uero, horrendum ac dictu mirabile monstrum,

528 flammī *B* sugens *B* 529 Aethera *p*π Nera *I*. (*puncta om. B*)
 530 conspicuius *B* candebat *A* nubilia *B* 531 promissu *L* fetu *L*
 532 prolis *L* opta *B* 537 fuit *p om. L* thalisque *B* 538 pubis uenti *L*
 thamn//n *A* thanā *B* 539 conspiciue *L* conspicuo π candere *L* 540 uxorem *p*
 uxore *L* illi *L* corr. *p* 541 dissimulant *L* sit *abscissum in A*
 544 optatoris *L* corr. *p* iungatur *L* 547 maxilla *L* corr. *p* 548 horri-
 sonos *L* 549 thoros *B* 550 hinc *L* 551 artum *L* 552 tacite *L*
 553 adque *B* laetatur *A* legatur *B* 554 requiret *I* 555 dictu *B*

- mella uidet mediis in faucibus esse leonis
 9 flauenti permixta fauo, quae protinus aufert
 10 et gustu temptata suo fidentior offert
 fratribus egregiis iuuenis. iamque esse timori
 560 coeperat eximio uirtutis nomine multis.
 11 ter denis igitur pariter comitantibus exit
 praestanti uirtute uiris; tunc quaestio cunctis
 12 ponitur et plectens ignaros multa iocatur,
 13 ut uestes niueo confestim stamine textas
 565 exhibeant. si uera queant non promere fatu.
 incipiens uaria conuoluit uerba figura:
 14 „Ex mandente uiri communis prodiit esca,
 dulcius atque fauo ualidi de corpore fluxit.“
 id cum ueridico nullus depromeret ore
 570 15 et septem post poena dies remearet amicis,
 confusi struxere dolos sociumque perosi
 ad ciuem uenere suam. quam diximus ante
 conubio placuisse uiro. rogitantque minaces,
 Samsone ut luso secretum nuntiet: ac ni
 575 id faciat. flammis testantur uindices esse.
 16 territa femineo permulcet pectora fletu
 dura uiri: nam clausa tegit. memoransque, parenti
 et matri non dicta suae cur garrula poscat?
 17 sed quid femineus non tendat cogere fletus?
 580 uincitur ac tacitae mentis secreta renodat,
 et docet illa uiros. septena in luce diei
 18 occiduus dubio pallebat lumine mundus:
 respondent socii: „Quid melle dulcius, aut quid

557 quae] que A q. B 558 deest uersus B 559 patribus K Becker
 561 exiit L 562 questio A questi B 563 ignarus L. locatur L corr. p
 565 quaeant B 567 communis B prodita esca L corr. p proditur = 568 dulcius A
 569 uiridico L 570 poena B 571 confusis B perossi (per ossi A) L
 572 uenire L corr. p 573 [con del.]ubio A uiri L corr. p 574 [s
 del.]amsone A ac ni A (puncta om. B) 575 id del. A testatur (sic) esse
 uindices L 576 [ter del.]rita A faemineo A flexu L corr. p 577 [d del.]ura A
 578 dita L 581 sexena L corr. p 582 occiduus L 583 socimelle A

- fortius esse potest crines uibrante leone?*
- 585 coniugis esse dolos confestim noscitat heros
et simul: „O iuuenes, non haec sententia uestra est:
nam nisi me blando lactasset femina suasu.
cognita non fuerat permixtis quaestio causis.“
- 19 spiritus inde dei iuuenem d'mittit in hostes;
590 ter denos detruncat ouans et cuncta ruentum
uictor habet uestesque suis, quas dixerat, offert.
- 15 1 paulatimque uiro uirtutum semina crescunt;
nam socer ambiguae ductus cupidine mentis
2 denegat uxorem iuueni atque ipse negatam
595 conloc]at externo. ne post accensus et acer
restitu]at fortasse petat. natuque minorem
promittit. si] forte uelit. „Pro maximus ultor!“
- 3 exclamat] toruisque [ex] oculis inmane minatur
ulturus] que diu multum pro talibus ausis
600 actut]um excidii. quo saeuat. inuenit usum; .
- 4 ter centum uulpes alacer capit hasque reuinctis
inter se] caudis binasque ex ordine iunctas
5 passim] perque oleas uinetaque collis amoeni
mittit] agens caudisque ardentes lampadas indit.
605 quae] uix dimissae campos petiere feraces.
quocumque ad]celerant incendia lata trahentes.
ilicet] ignis edax uentorum flatibus auctus
uoluitur:] exuperant flammae tractaeque secuntur.
- 6 nec lat]uere doli, cultorum conflua turba
610 tam] grauibis mactata malis se congregat atque
uxorem] dudum iuuenes ipsumque parentem

584 bibrante *L* 585 heres *L* 586 sentitia *L* 587 suasum *L*
589 inde dei] indedi *B* 594 adque *B* negatam] gatam *L* corr. *p* iu-
gatam π 595—625 *pleraque suppleni p* 596 Vindictam fortasse π
que] quae *L* 597 pro *p* quo *L* 598 turuis *L* ex oculis *L* ex
del. *p* 599 Factorumque π 601 Ter centum *p* π uulpe *B*
604 Mittit *p* π ardentis *L* 605 quae uix] bis *L* 608 exuperant *p*
et superant *L* 609 nisi malis mox patuere doli *p* 610 mactata π
mutata *L* adque *B* 611 et 612 *suppl. p* π

flammis] iniciunt tectaue ussere domorum.
 sic tum]ulus, quod poena, fuit; quod flamma,
 sepulchrum.

- 7 illum] acuit uindicta grauis, nam multa minatur.
 615 8 hostibus at]que suis uasta dat strage ruinam.
 11 inter]ea iuuenes odio ter mille calescunt
 de] Iuda tribu, Samsonem ut milite tanto
 inte]rimant unumque petant tot milia ferro.
 12 sed] iuuenis mox arma capit sociosque precatur
 620 in]stantes, ut bella sinant pro laude capessi.
 13 ut] uoluit, est facta fides: tum uincula promunt
 stup]pea, quae nouies conectunt braccia nodis;
 14 p]ellitur e saxo, Maxillae aduentat ad oram
 turba]que collecta gaudebat uisere captum.
 625 dumque auidi intentant dextras fremituque minantur
 horrisono, trahit ille manus et linea rumpit
 15 uincula, tum curuam — nam quid non ira mini-
 stret? —
 maxillam tardi conixus stringit aselli:
 hac mille (res mira) uiros pulsatque necatque.
 630 18 cumque sitis sicco iuuenem pulmone moneret
 auxilium sperare dei, qui semine nullo
 cuncta creat, cui, cum uoluit, res torrida fons est,
 qui iussu uel sicca rigat, uel flumina siccat,
 qui uastos inter scopulos heremumque calentem
 635 inriguos duris laxauit cotibus annes:
 19 nec mora, cum leui maxillae in osse patescens
 rima fluit flumenque tremit fugiente meatu.

612 testa B usere (puncta om. B) L corr. p arsere π dominorum L
 613 tumulus p ullus L paena B 615 atque p que A quae B
 616 Interea pπ iuuenis L corr. p 618 Interimatur π 619 Sed] At π
 praecatur L 620—622 suppl. pπ 621 fidis L 622 pea (puncta
 om. B) L suppl. Mayor, scirpea π nobies L braccia L 623 illitur L
 horam L corr. p 624 Turba pπ que] quo L 625 fremituque B
 627 quit L 630 iuenem A pulmonē honoret B 635 ampnes L

- expletur iuuenis caelesti e gurgite potus.
 mira facit et magna uidet, laudanda meretur.
 640 20 cuius imperio bis denis Iudaea pollens
 orbibus enituit, duce hoc et milite fidens.
 16 1 inde abiit Gazamque uenit, ubi femina uilis
 iuuenibus calidis uendebat saucia noctes.
 2 hanc adiit, quae prima fuit mox causa pericli.
 645 ecce uolat Gazaea manus atque obice duras
 emunit portas et ferrea uincula subdit;
 inclusum retinens ut capto ludere gestit.
 3 nocte fere media Samsonem somnia linquunt;
 excitus inmane furit; tum limina pulsans
 650 conuellit geminos stridenti a cardine postes
 succedensque oneri cursim super ardua defert
 eminus oppositi montis iuga, atque periclis
 4 fortior <hinc> Dalilae capitur bellator amore.
 5 hanc omnes adiere uiri, quos liuor agebat
 655 inuictum superare uirum, ut iuncta cubili
 dulcibus inlecebris lenitum mulceat et mox,
 quae uires fomenta nouent, quae semina tantum
 robur alant: natura fiat tam fortis an arte?
 quae si dicta canat, donandam munere firmant.
 660 6 7 oratus iuuenis: „Si septem uinciar una“
 uifer ait „neruis, quos nondum deserit umor,
 omne robur perdam cunctisque ignauior exstem.“
 instruit illa suos fallentem femina fallens.
 8 artatur iuuenis neruorum robore duro.

638 caeleste *L* egurte (*puncta om. B*) *L* 639 meret *L* 640 iudaea *L*
 641 urbibus *L* corr. *p* 642 gāczam *B* bilis *L* 645 gazea *L* adque *L*
 646 Eminuit *L* corr. *p* Communit *π* 647 uersus deest *B* 650 conuellet *L*
 stridentia cardine *L* corr. *p* (*π*) potes *B* 651 onera *L* 652 adque *B*
 periclis *B* 653 hinc *p* at *π* om. *L* (iustā τὰς LXX, post haec *Vulg.*)
 dabile *B* 654 adiere *p* adire *π* audire *L* 656 lenitum *B* 657 uiris *L* corr. *p*
 nouent *K Becker* uocent *p* nocuent *L* 658 roborabant *A* robur abant *B* corr. *p*
 659 firmant *A* 660 si septem uinciar una *B* neruorum robore duro *A*
 (ex u. 664) 661 uifer ait *L* humor *L* 664 robore *A* (ut 660)

- 665 9 quos modico adtractu ceu mollia uellera rupit.
 10 11 consultusque dehinc restes fert esse timori
 intactos, qui nulla fiant uersura soluti.
 12 inligat illa uirum, cum iam defessa labore
 proflarent tenuem marcentia pectora somnum.
 670 ut primum sensit nodos. euerberat auras
 et risit similes ceu ducit aranea casses.
 13 bis uariis elusa modis tamen ausa precari
 rursus adumbrato temptat Samsona rogatu.
 respondit diuersa satis nec uera petenti:
 675 „Tu crines dissolue meos rursusque retorquens
 texe memor, ulnam plectens non amplius unam;
 sic fiet, ut uirtus pereat spoliata uigore.“
 14 quae fuerant praedicta, facit trepideque reuoluens
 suspensa nectit dextra palisque reflectens
 680 inligat et captum sociis Dalila resignat:
 exiliens reicit palos crinemque renodat.
 15 nil totiens periura timet totiensque repulsa
 denuo] adiurat lacrimis male sana paratis
 omnemque ad]sciuit. quo sit facilior, artem.
 685 16 nec iam fert] fictos mens emollita maerores
 et frau]dem, sed dira sibi patefecit amatae.
 17 „Nazaraeus] ego domini sum, crede. pereunns.
 et uirtus] in crine mihi est nec lamna capillos

679. 681 Aldhelmus ad Acircium [p. 281 G.): „ut ille uersificus septimo diuinae legis libro de pellice fraudulenta Samsonis, quae subdola pellicatus persuasione synagogae typum praetulit, eleganter cecinisse memoratur dicens „Suspensa—reflectens“ et infra: „Exiliens, inquit reicit—renodat.“

665 molli *L* corr. *p* 668 inlicat *L* 669 sonū *B* 670 nodas *L*
 euer/berat *B* 672 causa praecari *L* corr. *p* 674 patenti *B* 676 ul-
 mam *L* 678 tripide *L* 681 reiecit *L* re[nodat del.] *A* 682 totius *L*
 corr. *p* totiensque *p* tacitaque *L* re[pulsa del.] *A* 688—712 *pleraque*
suppleui p 683 Denuo *p* Samsonem *π* 684 sciunt *L* sciuit *π* qua sit felicior
 olim *p* arte *L* corr. *p* 685 mense mollita *L* corr. *p* merores *L* 686 dem
 (puncta om. *B*) *L* sibi del. *A* 687 credere *L* 688 crimine *L* lama *B*

- ferrato] mucrone secatur: qua si quis adacta
 690 cerui]cem faciat nudato uertice caluam.
 is cer]tus mihi finis erit uirtutis inemptae.*
 18 his diet]is manifesta fides: mox munere sumpto
 19 Samsonem] mulier gremio fouet; eximit omnes
 uires at]que comas tonsor mercede locatus.
 695 20 excutit]ur Samsona toro. mutatus et idem
 prensatur]. unaque deus cum robore linquit.
 21 confestim] gemino uiduatur lumine; namque
 orbibus] effossis uacuas liquere lacunas
 et ma]eret dura constrictus compede crura;
 700 attamen] haut nouit. quam caecus possidet. umbram.
 carcere] conclusus molam rotat inpete dextra:
 pondere s]ic gemino laterum sibi subuenit usus.
 22 nec mora] longa die crinis redeuntis honore
 caesa]ries rediuiua fuit. quae tempore eodem
 705 restituit] secum pariter roburque decusque.
 23 ecce] die quodam proceres coiere frequentes
 fact]uri sollemne deo. quem uana colentes
 num]en habent. Dagona uocant et nomine pristim.
 24 hic] dum depositi Samsonis clade laetantur
 710 ads]tantis longe media testudine templi.
 25 acciri iussere uirum iam uincere promptum,
 is]que mori iussus trahitur risuque solutis
 praebet nequitiae caeco de lumine causas.
 26 forte domus tota gemina subeunte columna
 715 pendebat; has inter agens constringit utramque

689 Ferrato *suppl.* p. 690 Am faciat *L.* 691 Is p Hic π 695 ursā
 sonat oro *L. corr.* p 696 deum *L. corr.* p 698 Orbibus p. effossis: o
 ex u al. A 699 cum pede *L.* 700 umbra *L. corr.* p 701 Carcere p.
 702 sic p et *L.* usu *L. corr.* p 704—708 *suppl.* p. rediua *L.*
 706 cogere *L. corr.* p 707 facturi] uiri *L.* solemne *L.* 708 dagone *L.*
corr. p nomine pestem A nomen epestem B pristim uel piscem p
 (*Lagardii Onomastica sacra* 32,7 Dagon piscis tristitiae 189,14 Δαγών
 εἰδος ὑψύος ἢ λήπτης) 709 Hic p qui π lantur B 710 Adstantis π
 stantes *L.* 711 prumptum *L.* 712 Que mori *L.* Atque m. π 715 con-
 stringit A

- 29 amplexuque tenet toto retroque residit.
 28 ut nisu maiore ruat, dominumque precatus
 30 ultricem traxit propria cum morte ruinam.
 31 quo pater orbatus fratresque et pignora cuncta
 720 conueniunt functumque dolent decorantque sepulchro.
 Reg. II 23 11 [hunc sequitur Semada ducem, qui fortibus ausis
 sescentos perimit et tempora laeta reducit.]
 17 2 Haec inter Micia petit pergrande talentum
 3 argenti matrem, quod sanctum femina fidens
 725 esse docet uotumque deo, sed tempore certo
 4 reddendum; mox celsa facit donaria sancto
 5 et theraphin templumque deo, sinibusque repletis,
 qui minor est natus, domino fert dona sacerdos.
 10 post Iudam Micia legit, sedemque quaerentem
 730 congesto secum donorum munere nectit
 12 adsumptusque dei meruit sacraria uotis.
 18 1 ecce tribus Dana subito noua regna requirens
 2 mittit oratores socio de corpore quinque,
 scrutantes, ut cuncta probent, quae portio terrae
 735 sit melior, qua deinde iuuat componere sedes.
 3 hi dum circumeunt saltusque ac deuia lustrant,
 ad Iudam ueniunt socio sermone serentes,
 quid faciat, quae sacra nouet? poscentibus ille
 4 quae postquam exprompsit, compulsus consulit, alti
 740 5 et domini mandata dei ueniamque supernam
 6 exhibuit, iussosque dehinc discedere laudat.
 7 haec reduces docuere suos: iamque agmine denso

717 ut—ruat *euanida* A praecatus L 718 ultricem traxit *euanida* A
 719 quo pater *del. A* cuncta *ex u. 720 reuocauit* p cara π om. L 720 conue-
 niunt B *litt. conue del. A* sepulchro] secuncta L 721 et 722 *deleui* p: fuerunt
 olim haud dubie in *Cypriani de Regibus carmine quod integrum habuit*
Aldhelmus. 721 hunc *del. A* 722 sescentor (*litt. sesce del. A*) L peremit L
 723 [h *del.*] aec A mitia L 727 et *del. A* siraphin L *corr. p*
f. ephudemque deo manibusque p 732 tribus A ut uid., ribus B 735 sit
 melior *euanuerunt* A iuuat p uiuit B *euanuit uox* A ēponere B 736 hii L
 salutis B salutis an saltus *incertum* A dinia L 739 ēpulsus L
 741 exhibuit B iussus L *corr. p* discere B 742 iamque p namque L

- 11 14 17 sescenti ueniunt. ephudem et sculptile portant
 18 20 et theraphin. secumque rogant consistere Iudam.
 745 22 sqq. quem cum Micias profugum reuocare pararet,
 pellitur; adscitus non uult remeare sacerdos.
 27 Laia bello petitur tectisque crematis
 amittit sedes et maestis denegat arces.
 28 uincentumque manus studio se conlocat illic
 750 29 et nomen tribule dedit; nam Dana uocatur.
 19 1 Vir quidam Leuita fuit. qui coniuge nulla
 concubitus de serua petit. haec dedita cessit
 2 dissocians commune iugum infensaue longe
 auolat et sprete refugit consortia lecti.
 755 3 quam cum sollicite uellet reuocare maritus.
 communem famulum secum et iumenta ducebat
 ad socerum ueniens natamque ex foedere oscit;
 promittit blandeque fouet sensimque tenendo
 4 inlicit, ut secum maneat. mox ille residens
 760 uescitur et placida securus sede quiescit.

*

*

*

743 efudem *L* 744 seraphin *A* seraphin *B* corr. *p* 745 mitias *A*
 747 Laia *L* corr. *p* petitur *B* patitur *A* 748 mestis *L* 749 studio se *L*
 750 uocatu *L* 752 dedit accessit *L* corr. *p* 753 comune *L* infessa *B*
 754 auolat *p* audat *L* sprete: e *ex* e *al.* *B* 755 reuocare *p* prouocare *L*
 756 et iumenta *p* iumentaue *L* 757 nata *L* 758 blandeque *p*
 que *om.* *L* | post *u.* 760 multa interciderunt.

EXPLICIT METRU DE LIBRO IUDICU *B om. A*

DEPERDITORUM CARMINUM RELIQUIAE.

REGVM I

- 1 19 10 denique quaesitos tetigit tamen ille penates.
 2 20 30 sq. praecaue nunc miser nec te dum nescis et audes
 3 24 5 obrepat partemque secat de ueste fluenti.

REGVM II

- 4 23 8 . . quasi uermiculus ligni tenerrimus . .
 5 23 11 sq. hunc sequitur Semada ducem, qui fortibus ausis
 sescentos perimit et tempora laeta reducit.

titulos carminum praeter Iobum tradunt ueteres catalogi Nazarianae et Cuniacensium bibliothecarum.

1 *Mico*: Quaesitus. Denique—penates.

Vulg. Et Dauid fugit et saluatus est nocte illa.

2 *Mico*: Precaue. Nunc—audes. Alē (audis *deterior codex* cf. *Martial. l'II* 92, 4. 6. 8 audis et nescis, Baccara, quid sit opus.)

Vulg. Iratus autem Saul aduersus Ionathan dixit ei: Fili mulieris uirum ultro rapientis, numquid ignoro, quia diligis filium Isai in confusionem tuam et in confusionem matris tuae? (31) omnibus enim diebus, quibus filius Isai uixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnum tuum.

3 *Mico*: Obrepat—fluenti. partemque] pariterque *deterior codex*.

Vulg. Surrexit ergo Dauid et praecidit oram chlamydis Saul silenter.

4 *Aldhelmus p. 310*: tener tenerrimus, ut in Basilion cautum est: quasi—tenerrimus.

Vulg. Haec nomina fortium Dauid . sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres ipse est quasi tenerrimus ligni uermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno.

5 *uid. Iudicum uu. 721 sq.*

Vulg. Et post hunc (Eleazarum) Semma filius Age de Arari (ὁ Σαρμαίας υἱὸς Ἡλᾶ ὁ Ἀραρυ); et congregati sunt Philisthiim in statione: erat ibi quippe ager lente plenus. cumque fugisset populus a facie Philisthiim, (12) stetit ille in medio agri et tuitus est eum percussitque Philisthaeos . et fecit dominus salutem magnam.

REGVM III

- 6 ? 8 5 hinc repetita sacri gradiens per moenia templi
 7 ? 8 64 distento et plenam monstrantes uentre saginam.

REGVM IIII

- 8 25 28 purpureis maior Persarum in sede tyrannis

PARALIPOMENON I

- 9 23 sqq. partitusque meis iustos indico labores
 10 ? 28 18 iussit ut obrizo non parui ponderis auro

PARALIPOMENON II

* * *

IVDITH

* * *

HESTER

* * *

6 *Mico*: Repetita. Hinc repetita—templi. Sall. [Salomo?]

Vulg. Rex autem Salomon et omnis multitudo Israel. quae conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam et immolabant oues et boues absque aestimatione et numero.

7 *Mico*: Sagina. Distento—saginam.

Vulg. In die illa sanctificauit rex medium atrii, quod erat ante domum domini: fecit quippe holocaustum ibi et sacrificium et adipem pacificorum, quoniam altare aereum, quod erat coram domino, minus erat et capere non poterat holocaustum et sacrificium et adipem pacificorum. *cf. Num. 355* laeta uentres laxare sagina.

8 *Aldhelmus p. 232*: sicut in nouissimo uersu libri Regum cautum: Purpureis—tyrannis.

Vulg. et [Euilmerodach rex] locutus est ei [Ioachimo regi Iudae] benigne et po-uit thronum eius super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.

9 *Mico*: Partitusque—labores. Prosper.

Vulg. (3) Numeratique sunt Leuitae . . (4) ex his electi sunt et distributi in ministerium domus domini uiginti quattuor milia, praepositorum autem et iudicum sex milia *etc.*

10 *Mico*: Obrizo. Iussit—auro. Alchimus.

Vulg. Altari autem, in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit.

IOB

11 13 lanigeræ pecudes et equorum bellica pubes

INCERTAE SEDIS

- 12 Omnibus attamen his sat perstat. quod uoluisti.
 13 Angelico monitu repetunt sed regna Canopi.
 14 nec lupo insidians Christi deroderet agnos.
 15 captiuamque manum deformis seruitus urget.
 16 contulit atque seni suffragia sancta salutis.

11 *Aldhelmus p. 218*: Iob prosapia in principio libri quod prosa contexitur et deinceps secundum Hebraeos dactylo spondeoque scandere fertur, et septem lanigerarum pecudum descripta summa narrantur.

Aldhelmus p. 288: lanigeræ—proles. *haec ex Cypriani carmine esse Manitius suspicatur. cf. Cypriani Erod. 1288* ipsasque eliminat illinc lanigeras pecudes.

Vulg. Et fuit possessio eius septem milia ouium et tria milia camelorum, quingenta quoque iuga bouum et quingentæ asinae ac familia multa nimis.

12 *Mico*: Attamen. Omnibus attamen—uoluisti. Apollina^r. [*sc. Auiti ad Apollinarium fratrem missa carmina erant*].

13 *Mico*: Angelico—canopi. egypti. *cf. Cypriani Gen. 818* adeat ne regna Canopi.

14 *Mico*: Roderet. Nec—agnos. Alc.

15 *Mico*: Seruitus. Captiuamque—urget. *cf. Cypriani Iud. 88* omnia uictor habet, subiectum seruitus urget.

16 *Mico*: Suffragor. Contulit—salutis. Alcuinus. *an de Samuele (Reg. I 25.)?*

INCERTI DE SODOMA.

- Iam deus omnipotens primæui tempora sæcli
 uindice diluuiο cunctis aboleuerat undis.
 quas caelum sparsit, terrae, maris expuit aequor:
 hactenus haud liquido poenas decernere pactus
 5 excidio, quotiens, hiemem cum induceret aer.
 frenandis uarium pluuiis mandauerat arcum.
 purpureo et uiridi signantem nubila limbo.
 Iridis in nomen, propria est quæ fibula nimbis.
 Sed recidiua hominum pariter cum gente secunda
 10 impietas iterumque mali noua pullulat aetas.

Incipit uersus Cipriani de Sodoma *L* (*Laudun. 279 f. 3^a col. 2; alterum Laudunensem 273 f. 5^a non contuli.*)

[Incipiunt uersus Cipriani de Sodoma *R* (*Paris. 14758. olim Sti Victoris 380, s. XIII. unde m=Morelius primus carmen elidit. contulit Hartel. de codd. L et R uid. Auiti opera ed. R Peiper prooem. p. LIII et LVIII.*)]

Opusculum tertuliani de excidio sodomæ et ninive *P* (*Paris 2772 olim Colbertinus, Hartelii H, quo Steph. Baluzius usus est.*) *P^h* idem ex Hartelii conlatione.

In christi nomine incipit dictatus tertuliani metrica arte constrictus in primis de incendio Sodomorum *V* (*Voss. Leid. Q 86 f. 81 sq. s. VIII, conlatus ab L Müllerō Rhein. Mus. XXII 1867 p. 329 sqq., Hartelii A, uid. Auiti opera ed. R Peiper prooem. p. LXVI*)

Interiit codex Laurissensis, ex quo Ioh. Siccardum editurum esse hoc carmen Beatus Rhenanus in praefatione ad Tertulliani opera ed. a. 1528 dicebat: erat is haud dubie Nuzarianus iste, ex quo fluxerunt Laudunenses nostri: uid. Auiti prooem. p. LIII

1 primæui | primi qui *P* tempora | crimina *V* 3 quas | quod *V*
 (unde quot *L Müller*) parsit *P* spargit *V* maris | uomit *V* (terra euomit
L Müller) 4 actenus *V* haud *L* et *PV* 5 quoties *L* cum induceret *LP*
 (in *v^o* *P rec. m.*) conduceret *V* 6 pluuis *P* 7 purpureo *LV* 8 yridis *V*
 in | huic *m* hinc *Hartel* en numen *L Müller* fabula *V* 9 fecunda *L*

- excidio iam non imbres sortita, sed ignes.
 sic Sodomum meruit tellus ardentibus uri
 roribus et finis portendere signa futuri.
 effera luxuries illic, inimica pudoris.
- 15 instar legis erat, fugeret quam praescius hospes.
 ante uel ad Scythicas uel apud Busiridis aras
 exoptans per sacra necem caestusque cruore
 fundere Bebrycum et Lybicas satiare palaestras
 Antaei, Circaea nouas per pocula formas
- 20 sumere, quam laesum Sodomis amittere sexum.
 Pulsabat caelum inuidia: conubia mixta
 incestu parili. generis natura rebellis
 in sese, laesumque uiri cum corpore nomen.
 tempore sed certo deus omnia prospiculatur:
- 25 iudicat iniustos, patiens ubi criminis aetas
 cessandi spatium, uis nulla, coegerat ira.
 iamque dies ultrix aderat: duo de grege missi

11 excidio] supplicio V 13 roribus PV foribus L fontibus nescio
 quis facibus m iactibus Gronou. flammis G Fabricius pontendere
 (r rec. ss.) P futura V 14 podoris P pudori V 16 uel ad] penes V
 uel adscythicas (cyt al. in ras.) P cythycas V busiridis P busiris L
 17 caesus LP cⁿstum (a rec. ss.) V caestu Gronou. que] ue L Müller
 cruore L cruorem cett. 18 fundere] subdere V bebrycium L brebry-
 cium P corr. Peiper. brebicio V (sic: brebicioiblicas: lex b ras.) et L om. PV
 lybicas LP blicas V (uid. supra) satiare] et adire uel Libycasue subire
 L Müller palestras LP 19 antei LP ante etiam V circa LP
 nouam p. p. formam V 21 pulsabat LP pulsabant V Rm mixta LP
 monstra V communia monstra L Müller 22 incestu P incestu L
 ince///tum (s al. ss.) V an incestu in parili? parilis V 24 tempora
 Pⁿ prospiculator R prospiculator V prospiculatur L prospiculatus m
 prospicit altor Peiper 25 i. ubi criminum cumulus, non singulare
 aliquod facinus uiolentum, diutius cessare ab ira deum ueluit. ubi
 sibi (si ex su corr. uidetur) V nidebatur deesse uersus aliquis Pamelio
 et Goulartio 26 uis (an ius?) nulla L iussa (nulla om.) P frustrata V
 coegerat LPV² coegerit V¹ ira LP iram V irae m uis multa coegerit
 irae Gronou. 27 adherat V¹

- angelica forma iuuenes, qui spiritus ambo
 diua ministeria domini mandata ferebant:
 30 succedunt Sodomis. illic de stirpe piqrum
 transuena Loth aderat. sapiens iustique colonus;
 unus erat meminisse deum. solet utilis arbor
 in siluis latitare ferens uelut hospita fructus.
 is tunc pro porta residens — uix moenia adibant
 35 caelicolae — quamquam diuinos nescius ultro
 aduocat, adpellat, patrio ueneratur honore
 hospitioque uocat longe stabulare parantes.
 enisus longis precibus: pia pignora mensa
 officiisque probis studio dispungit amicos.
 40 Nox requiem dederat. lux soluerat altera noctem
 et Sodoma in foribus strepitat cum lege pudenda.
 Loth contra supplex: „Ne uos nunc pacta libido
 incendat. iuuenes. ipsam foedare iuuentam
 luxu, quo genitura uocant, quo semina, frustra:
 45 quo nullae nuptant animae, non lustra colentes,
 non stabulis reduces, non undis subter hiantes,

28 angelica *LP* angelico *V m* iuuenis *P* 29 diua] dua *V* ministeria
 domini *LP* ministeria ut domini *V* ministerio *m* ferebant *LP* iubebant *V*

30 somis *L* illa *P* priorum *L* 31 lot (*saepius sic*) *V* aderat *LP*
 aequi *V* 33 ferens uel ferax *Peiper* feris *PV* feras *L* hospita *LP*
 hospite *V* opsita *L Müller* fructus *LP* fructu *V* 34 pro] p/ro (e *eras.*) *P*
 adhibant *V* 35 caelicolae: i ex a ut *uid.* *P* quamquam] quam *P*
 inscius *V* 36 apellat *V* 37 longe *LP* uulgo *V* stabula separantes *V*
 38 pignera *V* mensa *LP* mensae *V* 39 officiisque probis *LP*
 officiumque probum *V* stud^u al. corr. *V* dispu/ngit (g *eras.*) *P*
 amicos *LP* amico *V* Loth liberos et amicos prohibet a mensa, ne molesti
 sint hospitibus; similiter Abraham Gen. 18,8 sq. ipsam Saram accedere
 uetat, ipse iuxta illos sub arbore stabat. 40 maior initialis litt. *P*

41 sodama *P^h* cum lege] cum le^{p be} *V* pudenda *PV* rudenda *L* 42 nunc *LP*
 male *V* pacta *LV* pasta *P* parta *L Müller* praua Gronou. 43 in-
 tendat *V* ipsam *VLP* istam *Hurtel* 44 luxuquo *LP* luxuq; *V*
 luxuq/ ^{uo} *V?* uocant *P* uocat *LV* uacat *Hurtel* semine *V* 45 nub-
 tant *L* rulitant: r er n corr. *V* 46 uersus deest *V*

- nec quae pinnarum modulis prope nubila pendent.
 nec quae per terram protracto corpore manant.
 omne genus luxu genus est; sed femina coniunx
 50 omnibus, et numquam cuiquam nisi femina mater.
 nunc, si fas iuuenale habet uastare pudorem,
 sunt intus natae biiuges mihi, nubilis aetas;
 uirginitas in flore tumet: iam dedita messi
 digna cupido uiris; tulerit quam uestra uoluptas.
 55 dedo pater proque hospitibus pensabo dolorem.“
 Vulgus ad haec demens: „Quisnam tu, quantus et
 unde,
 qui nobis domineris. ait. legesque recondas?
 transuena, non rector, Sodomorum iugera liras.
 nunc igitur tute ipse lues, quod nostra cupido est.
 60 pro natis proque hospitibus; satis unus in omnes.“
 dicta et facta simul, uulgi mora nulla furentis.
 turbidus hiberno dum uoluitur impete torrens,
 riuorum innumeros uno pede deuehit amnes:
 si qua illic arbor rapidis offenditur undis.
 65 haut mansura diu, quantum radice licebit
 crinitas durare moras. ubi subter adesam
 perdit humum, circumfosso iam caudice pendens

47 pinnarum *LV*¹ pennarum *PV*² 48 terras *V* manant *LV* reptant *P*
 49 luxu genus est] nixu genuit *Hartel* lusu genitumst *L Müller* sed]
 nisi *L* (ex u. 50) 50 cuiquam om. *P* 51 fas *LP* fax *V Riutin*.
 iuuenale *Peiper* iuuenalis *PV*¹ iuuenales *L* iuuenilis *V*² habet *LPV*³
 an iubet? auct *V*¹ *Riutin*. podorem *P* 53 tumet *LP* tumens *V*
 dedita *LP* debita *V* 54 quam u. uoluntas *LP* qua u. uoluptas *V*
 55 cedo *Rm* 56 maior initialis litt. *P* quantur *P* 57 nobis domineris
 ait *LP* nostris dominere animis *V* recondas: as ex es *P* 58 non
 rector] conector *R* corrector *m* iugera liras *Peiper* iugerat iras *L*
 iugera iras *P* iugera libras *V* 59 lues] leues *P* 61 ferentis *L*
 62 dum *LP* ceu *V* ut dum *m* impetu *L* 63 innumeros *LP* ///c numero
 (a erasa) *V* uno *LP* unum *V* ceu—dum uehit uel dum—deuehit
Peiper, uehitur *LP* subuehit *V* amnes *L* amne *V* amnem *V* innumerus
 prono (uel que uno) pede subuehit agmen *LMüller* 65 haut *L*
 hand *PV* mensura *P* 67 circum fosso *V* iam] cum *L*?

- huc illuc certam differt incerta ruinam:
 haut aliter Loth in media uertigine uulgi
 70 nutabat uinci prope iam: sed diua potestas
 subuenit. angelici iuuenes de limine raptum
 restituunt tectis. demens et uulgius ibidem
 poenarum auspiciis interdum lumine multant.
 Tum decreta dei reserant. dignam fore poenam
 75 de caelo Sodomis: ipsum meruisse salutem
 iustitiae titulo. „Quin ergo accingeris istinc
 festinare fugam pariterque educere. si quid
 gentis habes. nos exitum iam inducimus urbi.“
 Loth generos citus adloquitur. sed dura hominum
 mens
 80 credere despexit monitum risitque timorem.
 tempore mox quo lux tenebras accendere temptat
 et bicolor caeli facies de nocte dieque est.
 instabant iuuenes Chaldaeam educere gentem
 ex Sodomis iustamque domum donare saluti.
 85 „Heia age. Loth. exsurge tuamque adsune iugalem
 et natas duplices atque hinc exterminis ito.
 praeueniens Sodomum poenas.“ manibus quoque amicis
 producunt trepidos atque haec tibi cetera mandant:

72] Mico: Restituunt—ibidem. nif (*i. Virgilius*).

68 huc et illuc *L* 69 haut *L* haud *PV* medio *L* uulgi: gi *ex* ge
 uel go *al. corr.* *P* 70 nōtabat *V* potestas [///] (raptū *eras.*) *P*
 72 et *LV* Mico sed *P* uulgi *Miconis cod. melior* 73 auspiciis *LP*
*V*² hospiciis *V*¹ lumina *L* 74 tunc *LP* tum *V* secreta *P*^h
 fore *L* fora *V* affore *P* 77 si quid *L* si quem *PV*² si queant *V*¹
 79 citur *P* adloquitur *LP* 80 dispexit *V* resit *P* 81 quo mox *L*
 mox *om.* *V* accendere *Peiper* conscendere *L* cit scindere *P* iam scindere *V*
 confundere gestit *Gronou.* 82 et tibi color *P* facie *V* 83 instabant
 iūbaūt iūnes *V*^{ne} *h* caldaeam *P* 84 ex *LP* de *V* 85 heia *LV* eia *P*
 assume *P* 86 exterminis *LP* exterminis *V* 87 praeueniens: pre *ex*
 pro *V* poenes *P*^h a que (*pr. corr.*) *V* 88 atque haec tibi *LP* (ibi *R?*)
 et ibidem *V* mando *m*

- „Serua. Loth. animam, ne uisum in terga retrorsum
 90 uertere forte uelis. coeptum uel sistere gressum:
 in montem propera!“ timuit Loth ardua tardo
 ereptare gradu. caelestes ne prius irae
 opprimerent: alios igitur deposcere portus
 adgreditur, paruam quam contra adspexerat urbem.
 95 „Huc. inquit. fuga sit: certe uix moenibus extat.
 nec longe nec magna mihi est.“ fauere petenti.
 urbis et ipsius pariter cessere salutem.
 Segor inde loco nomen uox barbara nouit.
 tunc Loth ingreditur Segor: simul exoritur sol,
 100 ultimus ille quidem. Sodomumque incendia feruens
 infert: nam totos radios armauerat igni:
 aemula subseritur caligo, includere lucem
 coeptans atque globos confuso intexere caelo.
 fumantes coeunt nubes. nouus inruit imber.
 105 sulphura cum flammis flagrat chaos. aestuat aether.
 exustus crepitat liquidis ardoribus aer.
 Hinc habet in falso de uero fabula famam
 Solis progeniem currus optasse paternos
 nec ualuisse leuem puerum frenare superbos
 110 ignis equos. arsisse orbem, tunc fulmine raptum

89 seruato loth *L* serua loth *P* seruato seruato (lot om.) *V* seruans
 Loth *m* ne uisum om. *V* neu *LMüller* interga *V* retusum *V*
 90 caeptum *P* 91 mentem *V* 92 ire!!! *P* 93 alios igitur *LP*
 illos alios *V* depostere *V* 94 agreditur *P* contra] cum *P* aspexerat
libri 95 inquit *P* sit] si *P* huc. inquit. intende fugam *R* contendo
 fugas *m* exstat *L* extat *P* instat *V* 96 longa: a ex e *V* mihi est *LP*
 mihi (om. est) *V* petenti *L* precanti *P* parenti *V* pauenti *Hartel*
 97 gessere *L* cessere *PV* salute *P* 98 nouit] creuit *LMüller*
 100 sodomumque *LP* sodomis iam *V* feruens] seruans *LMüller*, uersans
Hartel (coll. *Vergiliano illo* uersare dolos) 101 infert nam totos *LP*
 iratus toto *V* amaauerat *P* 103 libentesque globos cñfuso intexere
 caelo (om. coeptans) *V* 104 fumantis *V* inruit] *LV* irruiat *P*
 105 sulfura *L* sulphura *P* sulphura *V* chaos *L* caus *P* cahos *V* astant
 aethor *V* 106 exusustus *P* 107 in falso *LP* in falsum *V* abit in
 falsum *LMüller* 110 flumine *V*

- aurigam illicitum. planctum mutasse sorores.
 uiderit Eridanus. si qua illic populus albet.
 aut si quis plumat senio modulatiores ales.
 hic aliter uersae maerent miracula formae:
- 115 namque comes coniunx. heu me. male tum quoque legis
 femina non patiens diuinae, ad murmura caeli
 audaces oculos nequiquam sola retorsit.
 non habitura loqui. quod uiderit. et simul illic
 in fragilem mutata salem stetit ipsa sepulchrum.
- 120 ipsa et imago sibi, formam sine corpore seruans.
 durat enim adhuc nuda statione sub aethra,
 nec pluuiis dilapsa situ nec diruta uentis.
 quin etiam si quis mutilauerit aduena formam,
 protinus ex sese suggestu uulnera complet.
- 125 dicitur et uiuens. alio iam corpore. sexus
 munificos solito dispungere sanguine menses.
- Nusquam sunt Sodomi. nusquam illic impia lucent
 moenia, cum dominis domus omnis inhospita nusquam.
 tota rogos regio est: hinc atro horrore fauillae
- 130 hincque situ cano cineres incendia signant.

111 auriga *P* illicitum] *LPV* planctu *P* 112 heridanus *L'PV*
 heridianus *L*² 113 aut siquis *LP* si quis ibi *V* plumat senio *LP*
 senium plumat *V* (plangit *uel* plorat *L Müller*) 114 aliq^{ter} *V* uersa
 emerent *P* alia euersae *L Müller* 115 coniunx *V* heu metaletum *L*
 heu m&maletum *P* eheu male tunc *V* legis] logos *ut uid.* *V* 116 non
 patiens diuinae *P* inpatiens diuinae *L* diuine ad patiens (ad *pro* haud?) *V*
 unde diuinae patiens *Hartel* 117 nequiquam *L* sola *LP* pone *V*
 118 uiderit *LP* uiderat *V* 119 sepulchrum *LPV* 120 ipsa
 et *PV* ipsa (*om.* et) *L* sine carne reseruans *P* 121 etenim adhuc
 (ad hoc *P*) *LP* et *del.* *Peiper* adhuc etenim *V* aethro *V* 122 delapsa *P*
 dilapsa *LV* diturata *V* 123 muta lauerit *V* 125 alio *L* celio *P*
 alios *V* in corpore *V* in *om.* *LP* 126 maior *init. litt. P* munificos
 solito *LP* munifico solitos *V* 127—128 Nusquam sunt Sodomi —
 inop(po)sita nusquam *LP* iamque urbes nusquam Sodomum gens impia
 nusquam *uno uersu* *V* 127 illic *Peiper* illa *LP* illorum *m* 128 inhospita
Fr Junius inops ita *L* inopposita *P* 129 regio] rogia *V* atro]
 catro *P*³ rore *L Müller* 130 hinc desitu *V* inde situ *Turet.*

- nullus arat frustra piceas fuligine glebas.
 occidit illa prior feritas, quam prospiciens Loth
 [discretus patruo dites delegerat agros].
 semiperempta etiam si qua illic iugera laetas
 135 autumni conantur opes. facile optima sese
 promittunt oculis pira. persica et omnia mela,
 donec carpantur: nam protinus indice tacta
 soluitur in cinerem uacui fallacia pomi.
 sic igitur caelo pariter terraque sepultus
 140 nec mare uiuit ibi: mors est maris illa quieti.
 quod nullos animat per anhela uolumina fluctus.
 quodque etiam patrio numquam suspirat ab austro,
 quodque caret proferre aliquam de gurgite gentem
 squamigeram leuique cute uel cortice saeptam
 145 uel crispam conchae et duplici conpagine clausam.
 solum illic propria mentitur fruge bitumen,
 exusti fuligo maris, quod uiuidus ardor
 subter stagna coquens de sulphuris et salis aestu
 temperat inque picem dat terrae adhaerere marinam.

132 maior *init. litt.* *P* illa prior illa feritas *L* feritas *LP* species *V*
 prospiciens] spiciens *V* 133 adest *V am.* *LP Oxoniensis editor haec*
ex coniectura suppleuit: Deseruisse pii fertur commercia fratris.
 134 laetas] laetant *L* 135 optima sese *P* optimas esse *L* optima
 esse *V* 136 mela *L* (mella *R m*) mala *PV* 137 carpantur *LP* car-
 pere aues *V* tacta *Peiper* tactu libri tacti *L Müller* 138 cinere *V*
 uacui] uani *LMüller* fallacia *V* fauillaque (quae *L*) *LPR* 138 ter-
 rae *P^h* 140 illa quieti *LP* ipsa maris pax *V* 141 quod *LP* qua *V*
 nullus *L* animat] amittat *V* agitat *L Müller* anhella uolumine *L*
 142 quodque *P* quaeque *L* quaque *V* etiam] enam *V* 143 quodque *P*
 que *L* (queue *R*) quaque *V* caret *LV* (cauet *m*, nequit *P* negat *LMüller*
 gentem *P* gente *L* piscem *V* 144 squamigeram *LP* squamicutem *V*
 leuique cute (cati *P*) *LP* uel leuicutem *V* 145 crispe *V* conchae
 et *Peiper* conchem (è *L*) *LP* concât *V* concham *m* concha
LMüller, duplici] aut duplici *R* (non *P*) conpagine] *LP* clausam *LP*
 clusam *V* 146 propria mentitur *LP* propriam editur de *V unde p.*
 metitur de fr. *LMüller* 148 quôquens *V* sulphuris *PV* sulfuris *L*
 149 dat terrae *LP* terris dat *V* adherere *L* haerere *P* habere *V*

- 150 inuehitur proprio cum tempore pingue crematae
uirus aquae spumisque cutis super aequora nigra
textitur. adpellunt, quis est ea captio mercis;
adclinant laterum leues libramine lembos.
ut semel inpositam doceant conscendere uenam;
155 nam se sponte leuans adnabit inertis ad ora
nauigii pressumque dabit prae munere largo.
ni plaga contigerit. qua mensis femina uestit.

Ecce aliud monstrum pelagi de clade notatur:
cuncta illic inuita natant; natura recessit

- 160 mergendis data corporibus. si denique testae
luciferam narem insistes, qua spiritus igni est.
uelificabit apex flammae: si flamma perempta est.
ibit subter aquas adstructio naufraga lucis.

Hae Sodomum et Gomorum signatae in saecula poenae

- 165 gentibus iniustis. quis corda ecdura timorem
deseruere dei. de caelo iura uereri.
inque unum rerum dominum curare docebunt.

150 cum *LP* sub *V* pinguae *L* crematae (te *L*) *LP* cremata *V*
crematum *Rm* 151 spumis—nigra *LP* spumae—nigrae *V* 152 appel-
lunt *LP* appellant *V* capacio *V* quis est captatio *LMüller* 153 ad-
clinant laterum leues *LP* adclinantque leues laterum *V* labra mine *P*
154 inpositam| *LPV* conscendere *LP* inscendere *V* uenas *P* imposita—
uena *m* 155 nam se sp. l. adnabit inertis ad ora *LP* (inertis| mercis *m*
I'amel (Gronou.) nam sese iam sp. lauans donabit inerti *V* 156 na-
uigii *LP* nauigio *V* praessum *L* pressum *P* pessum *V* 157 continge-
rit *V* quam mensis *LP* qua mses *V* (i. qua menses) uestit| *an* tersit?
158 ecce aliud *LP* en aluit *V* 160 data *LP* stata *V* testæ *LP*
teste *L* testam *V* 161 luciferae *Gronou.* narem *LP* nare *V* nauem
Riutin. insistes *Peiper* insistens *L* sistens *P* instituas *V* igni est *L*
ignis est *I^{ph}* ignis (*om.* est) *V* 162 uelificauit *LP* uelificabit *V*
163 adstructio (*κατασκευή*) *Peiper* destructio *libri* 164 sodomum et
gomorum *V* gomorum *V* scl'a *LP* 165 quis corda *LP* corda in quis *V*
corda] corpora *R* pectora *Cauchius* ecdura *Peiper* dura *LV* obdura *P*
166 de caelo *L* caelestia *PV* 167 inque| atque uir doctus in *Morelianæ*
ed. exemplari Bodleiano curare *LV* sperare *P* spectare *Oehler*

EXPLICIT VNT VERSVS CIPRIANI DE SODOMA *L R* (Cypriani *R*)

EXPLI CIT DE SODOMA: UÉR C. LXVI. *P*

DE SODOMIS EXPLICITUM. DE IONA *V*

EIVSDEM DE IONA PROPHETA.

- Post Sodomum et Gomorum uiuentia funera in aeuum
et cinerum senio signata incendia poenae.
et frustra solis oculis nascentia poma.
et pariter facti mortem maris et salis illic:
- 5 si quis homo est poenam mutato corpore seruans:
paene alios ignis superi decusserat imbres
urbs. erat <ut> iusti transgressio, Niniue dicta.
nam quis subuersae mentis metus? omnia uulgo
poenarum documenta uacant. ubi possidet error.
- 10 at bonus et nostri patiens et plectere serus
omnipotens dominus nullam iaculabitur iram.
ni prius admoneat durataque pectora pulset.
praesagos agitans augusta mente prophetas.
namque Niniuitum meritis mandarât Ionam
- 15 praefari exitium dominus: sed conscius ille
parcere subiectis et dicta cedere poena

inscriptionem communem cum carmine de Sodoma habet P (Paris 2772)

DE NINEVE *p*¹ (*codex Pithoeanus Fr. Iureti, in quo Tertulliano tribuebatur. littera p lectiones ex textu, p¹ ex notis petitis significauit.*)

DE SODOMIS EXPLICITVM. DE IONA V (*Voss. Leid. Q 86*)

ITEM TITVLIANI DE IONA PROPHETA T (*Vindobon. 16*)

Carmen de Iona et Niniue *Fr. Iuretus*

1 gomorrhum T 2 cinerem V senios ignara *p*¹ 4 facti *Pp* tacti VT
functi *CBarth* 5 si quis P si quid VT*p* poena V formam *Ruin.*
6 poene *PV* alio *p*¹ ignes *p*¹ superis decesserat *p*¹ imbres P imbris VT*p*¹
7 Vrbiserat iusti transgressio niniue dicta *P corr. P'eiper* (an Vrbs (miseret) iusti
etc?) Vrbs aequi iustique uiam transgressa nineue VT*p* (sed V. a. i. fue-
rant transgressi niniuite *p*¹) 8 quis] qui V mentis P menti VT*p*
9 uocant V erro I¹ 10 ad I¹ boni *p*¹ 10^b 11^a et plectere—dominus
om. V 13 prophetam *p* 14 namque *Pp* iamque IT¹ niniuitum *Pp*
niniuetum T ninbusum V Ionam *Pp* Ionan VT 15 dominum sed *Ruin.*
constius V 16 subiectis V dicta c. poena P debitam c. poenam VT*p*¹
(debita c. poenae *Iuret.*) coedere V

- supplicibus facilisque bonis cessabat obire.
 ne uanum caneret cessura pace minarum.
 mox fuga consilium: si qua est tamen ista facultas
 20 euitare deum dominique euadere dextram.
 qua subter totus trepidans conpescitur orbis.
 an ratio est. quod agit sancto de corde prophetes?
 Litoris in labio. portu celeberrima fido.
 urbs oras Cilicum contra libatur Ioppe.
 25 inde igitur Tarsos properus rate scandit Ionas:
 eiusdem fert acta deus; nec denique mirum,
 si dominum in terris fugiens inuenit in undis.
 paruula nam subito maculauerat aera nubes.
 uellere sulphureo de semine conscia uenti.
 30 paulatimque globus pariter cum sole cohaesit
 deceptumque diem caliginis agmine clusit.
 fit speculum caeli pelagus: niger ambitus undas
 inficit. in tenebras ruit aether et mare surgit.
 nequiquam medios fluctus dum nubila tangunt.
 35 gloria uentorum quos omnis turbine miscet.

17 supplicibus V facilisque bonis P facilemque boni V Tp obire Pp
 abire ut uid. V ultire T 18 canere cacsura V 20 dextrā T 21 qua Pp
 quo V qui T subter totus P super totus p¹ totus subter VT con-
 pescitur] P V trepidans] irepmdans (m an in post p incertum) V
 22 rati p¹ corde] corpore p¹ propetes P prophetas LMüller 23 fide V
 24 ora scilicium P ora est Cilicum p oram est C. c. CBarth libatur
 (i. leuiter attingitur a propheta) P eiper, libratur libri. an lustratur?
 dictatur CBarth ioppen Pp ioppe VT 25 tharsos T tharros p¹.
 scandit P conscendit p¹ poseit VT tendit CBarth pergit uel inde in ire
 mutandum censet LMüller 26 eiusdemque T fert acta deus Pp

(i. fieri patitur feritacta CBarth) per stagna dei V p signadi T
 28 paruula] parua P aere V nubes T 29 sulphureo V sulphureo PT
 sulfureo p conscia P constia VT (in T uix legi potest) conotia p¹
 concita Iuret 30 pallatim T globus pariter Pp globum pariens VT
 sole cohaesit] suleo haesit V 34 nequiquam P nequicquam p nec quic-
 quam VT medios Pp medium est V mediuse T nibila V tangunt Pp
 tangit T tant V 35 gloria] atria Hartel proelia—miscent CBarth
 glomera—miscent LMüller omnis P omnes VTp

- diuersus furor in profugum frendebat Ionam;
 una ratis certamen erat caeloque fretoque,
 tunditur hinc illinc. tremit omnis silua sub ictu
 fluctifrago, subter concussa est spina carinae,
 40 palpitat antemna. stridens labor horret ab alto,
 ipsa etiam infringi dubitans inflectitur arbor.
 nauticus interea gemitus uoxque omnia temptat
 pro rate proque anima: spiras mandare morantes,
 oblaqueare mitram. clauorum stringere nisus
 45 atque reluctantes impellere pectore giros.
 pars maris interni putidum graue odore uicissim
 egerit. at rapiunt <pars> merces atque onus omne
 praecipitant certantque pericula uincere damnis.
 sunt miserae uoces ad singula, fragmina ponti.
 50 expanduntque manus nullorum ad numina diuum.
 quos maris et caeli uis non timet: haut minus illos
 puppibus abstrusos irato turbine mergunt.

Nescius haec reus ipse cauo sub fornice puppis
 stertens inflata resonabat nare soporem.

36 ionam *Ip* ionan *VT* 37 caelo *Pp* pelago *VT* 39 „alias r. c.
 fluctuago“ *Iuret de cod. p* concessa est *P* concussa est *p* concussae *VT*
 40 palpitat *PpT²* pulpitat *T* pulpitar *V* antenna (mn *p*, *Ip* antemnae
 ne *V*) *VT* 41 ipse *T¹* 42 gemitus] geminus *p* genitus *Oehler*
 uoxque *P* clamor *p* (unde labor *Riui.*) timor *VT* tempta *V* 43 animas
 pheras *P* animas speras *p¹* a. spiras *T* a. spira *V* mondare *V* mundare
Iuret morantes *Pp* morantis *VT* 44 obliquare *Riui.* mithram *VT*
 methram *P* muthram *p¹* risus *P* 45 Atque reluctantes *P* uel reluc-
 tantes *p* uellere luctantes *VT* ueli eluctantes *Iuret* impellere *V* pectores *T*
 giros *PV* gyros *T* nigros *p¹* 46 putidum *P* puteum *VTp* graue
 olere *Pp* grauem odore *VT* uicissim] uiciris *V* 47 Egerit at *Peiper*
Egeritur P egregiae *VTp¹* egregias *Iuret* rapiunt pars *Peiper* rapiunt
 (om. pars uel tum) *P* rapiunt tum *VT* tunc rapiunt *p¹* omnes *p*
 48 certansque paricula *V* damnos *V* 49 sunt *Pp* tum *VT* 50 ex-
 pandunt *Pp* expanse *V* expansat *T* nullorum] multorum *rec. m. ss. p¹*
 numina *Pp* nomina *VT* lumina *Iuret* 51 haud *T* aut *Ip¹V* minos *V*
 munus *p¹* 52 pupibus *P* abstrusa siratos *p¹* mergunt *P* merg-
 gens *VTp* 53 necius *P* cauae *C Barth* formice *P* 54 stertens *P*
 stertentem *VT* sternentem *p* resonabant *V*

- 55 iam tunc in somno domini formando figuram.
 hunc simul undisequae cogit qui munia prorae.
 pace soporatum placidaque quiete superbum
 increpat impulsans: „Quid, ait, discrimine in isto
 60 somnia more capis tantoque in turbine ponti
 solus habes? en unda operit, spes unica diuum est.
 tu quoque, quisque tibi deus est, dic uota precesque
 [indigetans patrium supplex inflectito numen.]
 sic tum quis culpa propior, quis causa procellae.
 discere sorte placet. nec sors mentitur Ionam.
 65 tunc rogitant: „Quis et undē hominum, quis denique
 rerum,
 quo populo, qua sede cluens?“ famulum ille fatetur
 praetimidum fidumque dei, qui sustulit alte
 caelum, qui terram posuit quique aequora fudit:
 ipsius [et] sese profugum causasque reuelat.
 ~70 deriguere metu: „Quid nos igitur tibi culpa?
 quid fore nunc, quonam placabimus aequora pacto?“

55 domini formando] in se formando p^1 56 undisequae P undisecae VT
 undis ita p^1 cogit qui P qui cogit VTp^1 moenia pro re p^1 57 que
 uel atque quiete *Peiper* et quiete P requiete VTp requiesce *CBarth*
 superbum] supinum *CBarth* 58 increpat P institit VTp impulsans] VT
 quid aiunt discriminis in isto p^1 59 more *Peiper* mare P nare VT
 re p^1 (unde rite uel tute *Riisin*) capis Pp canis VT ponti P
 portum VTp 60 en om. p^1 ? nos *Iuret* unie V 62 deest totus
 uersus Pp adest VT indigetans V indegetas T corr. *Oehler*, indigetes
L. Müller numen T nomen V 63 Sic tum quis P exim quis VT
 exin quis p (indicit ex inquis p^1) propriae Pp (proprie p) proprior T
 prior V 64 sorte] forte P ionam Pp ionam VT 65 et] es *CBarth*
 66 cluens P cluis T cliuis V cuius p^1 67 Praetimidum fidumque dei Pp
 Praetimidumque dei VT qui sustulit alte P qui caelum sustulit alte VTp^1
 (altae V) qui sustulit altum *Iuret* 68 caelum qui t. p. quique
 equora f. P qui t. p. qui totum (totam Vp) corpore f. VTp totum]
 pontum *Hartel* Tethyn *Iuret* 69 et sese VT et om Pp 70 deriguere VT
 diriguere Pp quid nos] quos uel quod p^1 igitur] agitur P col-
 pae V quid nos iungis tibi culpa *CBarth* rogitant ibi *nescio quis*
 71 fore T qui T facto Ip pacto VT

namque magis multoque magis freta saeva tumebant.
[tum domini uates ingestu spiritus infit:]

„En ego tempestas, ego tota insania mundi;

- 75 in me, inquit, uobis aether ruit et mare surgit;
in me terra procul, mors proxima, nulla dei spes.
quin date praecipitem, causam nauemque leuantes:
unum onus hoc magnum pelago iactate uolentem.“

Ast illi frustra nituntur uertere cursum

- 80 in reditum; nec clauus enim torquere sinebat,
dura nec antennae mutari libra uolebat.
postremo ad dominum: „Ne nos in mortis hiatum
unam animam propter dederis, nec sanguine iusti
respersisse uelis, si sic tua dextera ducit.“

- 85 Iamque illic imo exoriens de gurgite cetus,
squamosum et conchis euoluens corporis agmen,
urguebat proprios concusso marmore fluctus,
praedam sponte petens, quam celsae puppis ab arce
prouoluentem auide limosis faucibus hausit,
90 uiuentemque dapem longam percepit in aluum,
cumque uiro caeli rabiem pelagique uorauit.

72 freta seuatam eptent (*litt. p non satis certa*) V 73 deest totus uersus Pp
adest VT ingestu Hartel ingesta T ingestus V 75 in me] e T
inquit: d in t corr. P aether P ather VT? 77 p̄citem T nauemque
que om. p¹ 78 unus p¹ iactare P uolentem Pp uolenti VT 79 illi]
illis p¹ isti Oehler? 80 torquere sinebat Pp torqueri ualebat VT
clauos nec enim torquere ualebant L Müller 81 antene VT? uole-
bat Pp uolebcccet P sinebat VT 82 ne nos om. P 83 nec] ne p
iusti P iustum p¹ insto VT 85 immo P de Pp e VT caetus T
coetus P 86 et p¹ e P et uel e om. VT euoluere p 87 urgebat Pp
urguebat VT proprios p proprios P propius VT marmore] murmure P
88 Predam sponte petens quam celsae p. a. a. P Sponte dei praedam
rapiens quam p. a. a. VT p (*sed dei om. p¹*) capiens uel captans L Müller
89 Prouoluentem Peiper Prouolute auide P Prouolutatam (auide om.) VTp
Prouoluunt nautae Riuin. porro uolutatam L Müller limosis faucibus Pp
limosis mox faucibus VT hausit] hesit P 90 que om. V long-
um P percepit Pp properant VT 91 uiro om. T uorauit umbra P
(*uid. u. 92*)

- sternitur aequoris unda, resoluitur aetheris umbra;
hinc fluctus, illinc flatus redduntur amici.
securamque uiam placida signante carina
95 spumea caeruleo candent uestigia sulco.
nautae tunc dominum laeti uenerantur eique
sacrificant grates: fertur ratis et uates aluo:
[nauigat et uates alio susceptus Ionas]
nauigium fluctus secat, et sub fluctibus imis
100 Iona defertur anima spirante ferina.
conclusus neque tinctus aquis. maris intimus exter,
inter semesas carnes resolutaque putri
corpora digestu iam iam sua funera discens:
in signum sed enim domini quandoque futurum
105 non erat exitii. set caeli gloria factus.

92 umbra *hoc loco om. P* 93 rediuntur *V* 95 spumea *P* candida *VTp* ceruleo *PV* candent *P* florent *Tp* florente *V* 96 nautae *Pp* nauita *VT* tunc *Pp* tum *VT* dñm *P* domino *VTp* laeti *Pp* laetus *VT* uenerantur eique *P* uenerando timorem *VT* (*ubi timore*) *p* 97 sacrificant *Pp* sacrificat *VT* fertur ratis et uatis aluo *P* tum portus intrat amicos *VT* *neutrum habet p in quo lacuna est.* 98 totus uersus *deest P, habetur in VTp¹ alios V* 99 nauigium *P* nauigio *VTp* fluctum *p* secat et *P* que secat *VTp* 100 Iona defertur *P* uiscera uelificans *VTp* (uelificant *p?*) spirante] inspirata *p* 101 conclusas *P* aquas *V* 102 semesas *Pp* semessas *VT* (semesses *V*) carnes *P* classes *VT* clases *p*: clades (*i. piscium cadauera*) *CBarth* 102 103 corpora putri Digestu *p* 103 corpore *T* iam iam sua *P* sua iam iam *VT* sua iam uel ua *p¹* 104 insignium *V* futurum *P* futurum *VTp* 105 exitii *P* exitio *VTp* sed caeli gloria factus (fatus *P*) *Pp* fit mortis testis abactae *VT* *nihil ego deesse puto*

DE IONA EXPLICITVM. FINIT V
VERSVS EXPLICIT DE IONA ^{al.} TERTVLIANI ELOQVENTISSIMI (dicti *al. ss.*) *T*
subscriptio deest Pp

CYPRIANI AD QVENDAM SENATOREM

EX CHRISTIANA RELIGIONE AD IDOLORUM SERVITVTEM
CONVERSVM.

Cum te diuersis iterum uanisq̃ uiderem
inseruire sacris priscoque errore teneri.
obstipui motus. quia carmina semper amasti.
carmine respondens properaui scribere uersus,
5 ut te corripere tenebras praeponere luci.
quis patiat̃ enim te Matrem credere magnam
posse deam dici rursusque putare colendam.
cuius cultores infamia turpis inurit?
namque sacerdotes tunicis muliebribus idem
10 interius uitium cultu exteriorē fatentur,
idque licere putant, quod non licet; unde per urbem
leniter incedunt mollita uoce loquentes,
laxatosque tenent extenso pollice lumbos,
et proprium mutant uulgato crimine sexum.

INCIPIVNT VERSVS BEATI CIPRIANI MARTYRIS CHRISTI R
(Vatican. Reg. 116 f. 114).

VERSVS SŌI CIPRIANI EPI ET MARTIRIS XPI (XPI om. F) PF
(P = Paris. 2772 F = Paris. 2832 F² quae in contextu libri F aut ad
marginem recens manus s. XVII mutauit).

AD—CONVERSVM ∞ (RIF) titulus uncialibus litt. scr. F,
minutis PR?

1 te om. R (rec. ss.) uanis| uariis r (= uulgata lectio) 3 obstipui
(v al. ss.) F motus| monitus Pamel attonitus Riin. an mox et?
9 tunicis mulieribus P idem| id est (ipsum add. marg. rec.) F 10 inter
iusticiā (Interius uitium marg. rec.) F uitium| ritum Iunius interiore
Pamel 11 Id///que (em eras.) R orbem R urbem PF 12 Leuiter
Riin. mellita Pamel 13 Laxatos r lapsatos R lassatos PF podice
corr. ex pollice (litt. ll transversa lineola del., sinistrae marg. antiqua m.
d add.) F 14 Et proprie R Et proprium PF et marg. R rec. m.
mutant om. R uulgato] mutato R¹

- 15 cumque suos celebrant ritus, his esse diebus
se castos memorant; ut, si tantum modo tunc sunt,
ut perhibent casti, reliquo iam tempore quid sunt?
sed quia coguntur saltem semel esse pudici,
mente fremunt, lacerant corpus funduntque cruorem.
- 20 quale sacrum est, uero quod fertur nomine sanguis?
nunc etiam didici, quod te non fecerit aetas,
sed tua religio caluum, caligaeque remota,
gallica sit pedibus molli redimita papyro:
res miranda satis deiectaque culmine summo.
- 25 si quis ab Isiaco consul procedat in orbem,
risus orbis erit; quis te non rideat autem,
qui fueris consul, nunc Isidis esse ministrum?
quodque pudet primo, te non pudet esse secundo,
ingeniumque tuum turpes damnare per hymnos,
- 30 respondente tibi uulgo et lacerante senatu:
teque domo propria pictum cum fascibus ante.
nunc quoque cum sistro faciem portare caninam.
haec tua humilitas et humilitatis imago est!
aedibus illa tuis semper monumenta manebunt.
- 35 Rumor et ad nostros peruenit publicus aures
te dixisse: „Dea, erraui; ignosce, rediui.“

15 delebrant *P* 16 ut *R* at *PF* a^c *rec. corr.* *F*² 17 peribent *P*
18 sed] at *marg. rec.* *F*² saltem *R* sedtim *P* sed tunc *F* 21 didici *PF*
uox erasa *R* dicis *v* 22 religio *ω* *litt.* io ca *euandae* *R* 23 cal-
liga *P* papiro *RF* papire *P* 24 calmine *P* 25 isiaco *RP* ysiaco *F*
isiacis *v* orbem *ω* urbem *Pamel* 26 oris risus: sic *marg. rec. corr.*
litt. b a adpositis *F*² orbis *P'eiper* urbis *Hartel* oris *ω* 28 pudet
primo] putet et primo (et *antig. m. del.*) *F* 29 turpes (r *rec. ss.*) *R*
ymnos *FP* 31 domo propria *R* domum (donum *P*) propriam *PF*
ante *R* olim *PF* 32 nunc *R* num *PF* sinistra *R* canonam *P* 33 haec
tua] haec non *Pamel* an haec *Hartel* et h. i. est *ω* est h. imago
Hartel, sed h. i. est *Pamel* haec tua non pietas est sed pietatis imago
Ozonienis editor Illane uera tuę et simplex abiectio mentis *marg. rec.* *F*²
Sinistra marg. humil' *add.* *R* 34 Edibus *ω* monumenta *R*¹ *P* moni-
menta *R*³ munumenta *F* 36 deis *marg. rec.* *F*² ignoscere diui *PF*
(ignoscite diui *rec. uiri docti m. P*)

- dic mihi, si ualeas: cum talia saepe rogares
et ueniam peteres, quae tecum uerba locuta est?
uere mente cares, sequeris qui mente carentes.
- 40 haec iterum repetis nec te delinquere sentis:
quid mereare, uide. minus esses forte notandus,
si tantum hoc scires et in hoc errore maneres;
at cum uericolae penetraueris ostia legis
et tibi nosse deum paucis prouenerit annis,
- 45 cur linquenda tenes aut cur retinenda relinquis?
nilque colis, dum cuncta colis, nec corde retractas,
uera quid a falsis, quid ab umbris lumina distent.
philosophum fingis, cum te sententia mutet:
nam tibi si stomachum popularis mouerit ira,
- 50 et Iudaeus eris totusque incertus ageris.
- Indulge dictis: sapientia non placet alta.
omne quod est nimium, contra cadit, unum operantur
et calor et frigus; sic hoc, sic illud adurit.
sic tenebrae uisum, sic sol contrarius aufert,
- 55 et pariter laedunt tepidum feruensque lauacrum.
esca alitur corpus, corpus corrumpitur esca,
uimque suam minuit, si quid protenditur ultra.
denique si sedeas, requies est magna laboris;
si multum sedeas, labor est: Maro namque poeta

37 dic] da *P* 39 mente// (m *eras.*) *F* quē *corr. rec. m. R*
carentis *P* 43 uericolae *F* uericulae *R* uiricole uel iuricole *P* 44 pro
ueniret *R* accesserit *r* in annis *R* 45 relinquenda *P* //linquenda (re
eras., n *ss. rec.*) *R* hquenda *F* 46 nec corde retractas] nec credere
tractas (r *rec. ss.*) *R* 47 ad falsis (d *antig. m. del.*) *F*¹ ad umbris
(ad in ab *corr. antig. m.*) *F*¹ distent *R* distant *PF* 48 phylosophum *F*
philosofum *P* teque sophum *rec. corr. F*² 49 stomachum *P* ira ω
aura *r* 50 totusque] sic plane *ss. rec. F*² ageris *Peiper* aberis
(*pr. h ss.*) *R* aberis (h *ss. rec.*) *F* abibis *Riwin.* aberres *Hartel* 51 dictis]
dicis *R* 53 Et calor et] Etoceler . & (cr in or al. *corr.*, post cr
spatium duarum litt. uacuum cum puncto ante &) *P* adurit *l R*
54 aufret *P* 55 ledunt ω tepidum] tepudum *F* gelidum *r* 58 est] sē *P*

- 60 pro poena posuit „sedet aeternumque sedebit
infelix Theseus.“ semper nocet utile longum:
prandia longa nocent, ieiunia longa fatigant.
sic nimium sapere stultum facit. — „improba secta.
me dea sic docuit; „moderamen amabile“ dixit.“ —
- 65 sed tu nec sectam modo nec moderamina curas.
mens autem stabilis nullo peruertitur aestu,
ipsaque simplicitas numquam mala cogitat ulla.
hinc sincera fides aeterna sede fruetur,
et dolus e contra longo cruciabitur igni.
- 70 elige, quid uelis, ut digna piacula uites.
sic tamen hanc ueniam mereatur creditor, inquam:
ut leue crimen erit, si nolis noscere uera,
non leue crimen erit. si cognita uera relinquas.
- Sed te correctum forsán matura senectus
- 75 in melius reuocat satiatum erroribus istis;
tempus enim mutat, mala digerit omnia tempus.
tunc igitur, cum te consulta reduxerit aetas,
disce deo seruare fidem, ne forte bis unum
incurras lapsum; quia uere dicitur illud:
- 80 qui pedis offensi lapidem uitare secundo
nescit et incautus iterum uexauerit artus,
imputet ipse sibi nec casibus imputet ullis.
corrige delictum fidamine, corrige mentem.
sufficit peccare semel. desiste uereri:
- 85 non erit in culpa, quem paenitet ante fuisse.

60 pena *P* *uu.* 61—85 *habet R desunt in PF* 64 Medea *R*
65 secta (secta *rec. corr.*) *R* moderamine (e *corr. rec. m.*) *R* 67 uox
cogitat *rec. m. repetita in marg. R* 68 sede] fide *R corr. Riwin.*
69 dolus e contra] dolosa contra *R* 70 uelis] nelles *Baluzius cupias*
uel quale uelis Riwin. 71 inquam] numquam *Hartel* 78 deo] do
(*rec. dō corr.*) *R* 82 ullis] illis *R* 83 fidumine *Iunius, an funda-*
mine? 84 sufficit (fi *in fe corr. rec. m.*) *R* uereri] reuerti *Riwin.*

.C. Cypriani uersus aduersus quendam senatorem explic. *R*

S. HILARII IN GENESIN

AD LEONEM PAPAM.

- Paruimus monitis tua dulcia iussa secuti,
antistes Christi, quae dabas ore pio.
an ego non canerem tanti praeconia patris,
munus opusque dei dum mihi lingua foret?
5 rauca quidem stridens et nullis digna coturnis,
ingeniumque iacens: sed libet alta loqui.

- Dignum opus et iustum semper tibi dicere grates.
omnipotens mundi genitor, quo principe cuncta
natalem sumpsere diem atque exorta repente
10 post tenebras stupidi spectarunt lumina caeli:
gens hominum pecudesque ferae milleque uolucres
et quae per liquidos discurrunt agmina campos,
omnia per temet, ex te, qui maxima condis:
ex te nata, pater: nec patris est pater alter:
15 tu caput es capiti, primi tu fontis origo,
primus apex rerum, primus sator, omnia condens;
nec tamen ex alio ducis genus: ipse perennis

In nomine domini nostri iesu christi incipit metrum sancti hilarii
pectauensis episcopi in ge. n. si. ad leonem papam *B* (*Laudun.* 273),
titulus cum uu. 1—131 interiit in *A* (*Laudun.* 279) Hilarii pictauiensis
Episcopi genesis: ad Leonem papam *m* (*Morellii ed. Paris. a. 1560*)
b = *Basiliense exemplar a. 1570, cuius lectiones Ioh. Weitzius exscripsit,*
f = *G. Fabricius, littera p meas indicaui correcturas.*

2 antestis *B* dabas *Bb* dabat *m* 3 non]nunc *Bb* 5 strident *f*
coturnis] coronis *m* 6 iacet *f* 7 iustum est *m* 9 adque *B* reperte *B*
10 stupido—caelo *B corr. p* lumine *B* 11 mille adque *m* pictaeque *f*
13 temet] te sunt *f* ex te] per te *m* 14 nata *m* nate *Bb* nec iam
patris *m* 15 caput es *m* capitis *B* capiti primi tu] primique caput
tu *m*

- spiritus. antiquo uiuens per saecula motu.
semper eris. quia semper eras: non mortis egenus,
20 qui natalis inops nec finem noueris aevi.
ex se principium cui contigit. haut manet alter
auctorem casus: nascentia terminus urget.
omnia cum tegetet nigrum chaos altaque moles
desuper urgeret informis corpora mundi
25 et caliganti premeret serotina morte.
nec species nec forma foret. deus intus agebas
corporibus tectis mixtus, secreta potestas.
iam tum disponens nascentia moenia mundi
et uarias rerum facies animasque futuras.
30 utque caput uicta prompsisti caligine noctis.
sublimem attollens uultum sensere tenebrae.
mox dominus rerum somnos discussit inertes.
pigraque materies trepidauit nomine pulsa
commotaque simul maturo conscia partu.
35 scinditur ingentis cumuli per plurima corpus
membra. locosque simul metantur semina iussu.
et confusa simul descendunt uiscera molis.
sectaque per partes formas spectantia frustra
iam calor intus alit et blando suscitatur igni.
40 Ac primum caeli pansus liber. omnia mundi
conplectens spatia. celso suspenditur orbe;
terra grauis pigro descendit pondere ad imum
ac, semet defixa, salo fundata resedit.
esset ut spatium uacuae regionis apertum.

20 nouerit *Bb* corr. *m* 21 ex te *m* haut *B*¹ haud *B*² 25 et
atque *m* premerent *m* 28 tum disponens *B* tumidis ponens *b* tumidi
ponens *m* 30 prompsisti *B* prompsit ipse *m* prompsit (*om.* ipse) *f*
31 tenebras *B* corr. *m* 33 nomine *bm* numine *B* momine *Weitz.*
34 Motaque *B* corr. *m* Et commota *f* maturo] natura *m* 36 locus *Bb*
corr. *m* 37 et confusa simul] et confusa prius *Weitz.* (*ex b?*) et iam
confusae *m* 38 formēs *B* frustra *m* 40 passus *m* 41 compl.] *B*
spacio *m* 43 scelo *B* 44 essetque ut *m* aperto *Bb* corr. *m* apertae
Constant.

- 45 qua tener incedens mortalia pasceret aether,
 quoue exire patris possent tot munera rerum,
 ortaue ferrentur nullo per inane labore.
 diffusae coguntur aquae: mox limine certo
 liquuntur maria nec finem transilit unda.
- 50 Tunc oritur lux alma. dies quae iussa uocari
 nascentem tenero perfudit lumine mundum.
 munus opusque tuum prodens. tua maxima dona,
 condere quae genitor patria pietate parabas.
 utque hominum sollers posset clarescere uita.
- 55 artibus aetheriis quae totas ducere luces
 gaudet et ingenium diuersa laude fatigat.
 insequitur nox atra diem densaeque tenebrae.
 corporibus somnos quae ferrent, otia fessis.
 et cunctis unam faciem similemque figuram.
- 60 namque dies uarie rerum discriminat ora
 et dat cuique suum disiecta nocte colorem:
 instigat animos opera ad maiora calentes.
 exacuens uariis mortalia pectora curis.
 quo mage forma dies uitae. nox mortis imago est.
- 65 Tunc condens pater astra polo ac lumina didens,
 sidera distinguens uariis pertecta figuris.
 lucifer exurgit roseus et fulgidus ore
 uesper; puniceos spargit Aurora capillos.
 Anguis agit sudum. inportant Pliades imbres.
- 70 sunt Iuga. sunt Plaustra. gemmantes flore Coronae

62—Mico: Instigat—calentes. Alchimus.

46 quoque *Constant.* 47 post u. 48. *sed ordine statim correcto, B*
 laborum *B corr. m* 48 limite *Constant.* 49 linquantur m. ac finem
 non t. u. m 50 alma ex celma *B* 53 parabat *b* 54 solers m
 55 aethereis m 60 uarie *bm* uaria *B* uarias-oras *Weitz.* 62 instigat-
 que m que om. *B Mico.* opera *Mico m* opere *B* 64 est om. m
 65 polo ac lumine uidens *Bb corr. p* polos quoque l. donans m (polos
 ac *Weitz.*) 66 distinguens *Bb* distinguit m pertexta *Weitz.* per tecta
Constant. 67 exurgit m roseusque m 68 spargitque m 69 inpor-
 tant *B* ast important m Pleiades m 70 plaustra et m coronas *B*

- signaque bis senis annum uoluentia formis,
 multaue praeterea celsae domus ornamenta.
 quis saeculum fulcit signis et regia summi
 picta parens uaria stellarum luce coruscat.
 75 sed soli lux maior inest, quem munere largo
 excultum, genitor, pleno dignaris honore.
 igneus ille iubar praecelso uertice tollit:
 ore rubeas patulo, caeli per moenia fertur
 astrorum ductor, mundi uigor atque elementa.
 80 ecce aliud mirum, mirum decus o, noua cursum
 mutat luna suum; quos perdit colligit ignes
 cornuaque extinguens perturbat lumine frontem;
 mox tamen ardescit completo circulus orbe,
 noctilucum lumen pascit sata sidera luce:
 85 haec tamen, aeterno quae uoluit machina aethrae,
 non tantum pictura poli est, nec celsa uoluntas:
 mens ratioque subest et rebus utilis ordo.
 hinc doctrina uenit terris, hinc denique cunctis
 consilium agricolis et qui maria alta pererrant,
 90 ut, se quaque ferant, luces praedicere possint,
 uenturos norint imbres siccumque serenum,
 tempore quo tauros campis inducat arator
 et dubium temptet securus nauita pontum.
 Instructos ignes caelo, pater optime, terras
 95 excolere adgrederis et munere donas opimo
 regna hominum pecudumque larem requiemque uolucrum
 planescunt campi, colles tumor arduus effert.

72 ornamenta domus sunt *m* 73 quae *m* fulcis *m* fulsit *Weitz.*
summa m 74 parens *Bbm* patens *f* 79 adque *B* elementi *f*
 80 o *B* en *m* noua cursum omnia *B* 81 et quos *f* limite *m* 83 ar-
 descet *B* completo] *B* 84 lumen aeter noque pascit (*sed media uerba*
pr. m. del.) *B* 85 Haec *B* *Weitz.* Nec *bm* aeter noque *B* machina
 uoluitur *m* aethrae *p* etre *B* aethre *b* aethere *m* axe *f* 86 nec c. u.
sed celsa uolanti CBarth. 87 utilis *Bb* commodus *m* 90 quaque *m*
 quaeque *B* 93 tentet *m* 94 ignibus instructo *m* 95 aggrederis *m*
 donas et munere *m*

- subsidunt ualles. florentia prata uirescunt
 saxaque durantur, pinguis se gleba resoluit,
 100 rumpuntur fontes, fluuiis genus arduum unde est:
 herbarum uaria consurgunt gramina campis.

- Iamque seges tenera fructum fundebat arista.
 cum, iuga nulla forent nec uomis nullus aratro.
 mugiret nullus proscissis taurus in aruis.
 105 ecce etiam uitis madido iam plena racemo,
 expers falcis adhuc et duri nescia ferri,
 pampineas celsis texebat collibus umbras.
 diuersa exoritur uariarum forma ferarum,
 quadripedes animae nec non repentina terris
 110 nascuntur, pictis uolucres per nubila pinnis.

- His ubi perfectis genitor iam diuite mundo
 cuncta uidet curam magni deposcere regis,
 qui mare. qui terras atque omnia nata gubernet.
 quique altum spectet caelum laudetque potenter
 115 munera magna dei, ne sint haec condita frustra:
 tunc „Faciamus, ais. hominem.“ dic. optime. cum quo
 conloqueris? clarum est: iam tum tibi filius alto
 adsidet in solio et terras spectat amicas.
 sed „Faciamus, ais, hominem, cui uultus imago
 120 noster erit. manibusque meis procedat in aeuum.“
 inde. opifex rerum, adsumis mollia terrae
 atque uirum formas, cuius de costa cupito
 fit mulier uultu: mulier de costa uiri fit,

¹
 99 g eba B 100 fl. genus arduum u. e. Bb fl. cunctis genus u. e. m
 cunctis genus amibus u. e. f 101 uariis m 103 uomis B uomer m
 ullus Weitz. (b?) aratro: incerta o litt. B aratri m 106 expres B
 108 ferarum: f ex m corr. B 109 quadrupedes m 110 pennis m
 111 perfectis: is ex as corr. B 112 magni curam m 113 adque B
 corr. m quique f gubernat b 114 potentis m 116 ais B eis b ait m
 quocum uel quicum Weitz. 117 Conloqueris B Non loqueris b Nunc
 loqueris m 118 respectat m exspectat (i. spectat) Coustant. 119 cui m
 cuius B 121 adsumis tibi mollia m 122 formans B corr. m de B
 mox m cupido B corr. m 123 de B nam m

- quo mage cara uiro et lateri sit coniugis apta.
 125 o felix animal, summi cui dextra tonantis
 est pater; o felix nimium, qui ducis olympo
 et genus et formam; si te non noxia terrae
 decipiant uitia nec blandus subruat error.
 numen eris caeloque redux mirabere regna,
 130 quae promissa bonis fido pater exhibet ore.
 nam tibi multa deus nascenti contulit ultro:
 aetheriam primum faciem uultumque paternum
 incessumque pedum rectum, sublimia colla,
 ne qua mora in caelum oculis spectantibus esset;
 135 tunc alacres promptasque manus uitaeque ministras,
 atque domum diuae pectus rationis et alti
 sedem consilii, facundae uocis honorem.
 haec soli concessa homini: nam cetera mutum
 et pecus obtinuit, uentrem, praecordia, neruos.
 140 uenarum riuos et sparsum corpore sanguem.
 <et> iusti laeuique simul sensusque doloris.
 tu uero, omnipotens, priuato munere largus
 erga hominem manibusque tuis operisque fauore
 inpendens, patria pignus pietate colendo,
 145 ne quid diuinis modo desit uultibus, ignem
 aetheris inspiras et sacrae mentis opimam
 indulges partem permixtus corpore toto.
 hinc meminisse licet ueterum, praesentia nosse

124 chara *m* lateri/ *B* 128 nec| et non *m* 132—137 initia tantum
 et exitus uersuum adparent, intermedia abrepta sunt *A* 132 aetheream *m*
 faciem primum *m* 133 sublimia *B* 134 coelos *m* expectantibus *B*
 .. spectantibus *A* 135 manus *Ab* many (i. manum) *B* 136 adque *B*
 (non *A*) domum *m* *B* 137 facundae *p* *B* teste *Quesnellio* fecundae *B*,
 in *A* lacuna est, fundendae *m* 138 mutum *CBarth.* motu *ABb*
 motum *m* 139 et *p* est *A|b* ut *m* 140 Venarum: a *ex* e *B* san-
 guem *B* sanguē (et *marg.* Nota sanguē) *A* sanguen *m* 141 Et iusti *p*
 Iusti *B* Iustē *A* Iuste *b* leui *ABb* Laetitiaeque sinus duri *m* (in *cod.*
Sti Victoris sic *al. add.*) doloris *bm* dolores *AB* 144 inpendens| *AB*
 146 et| set *AB* 147 permiscens *m* toto *b* totam *ABm* 148 Hinc *p* cum
CBarthio et *Weitzio* Tunc *m* Lune *A* Lunē *B* Et *b*? praesentia menti *b*

hinc datur atque animae fas est uentura uidere;
 150 hinc loquimur canimusque deum. hinc sidera cuncta.
 terrarumque uiget cultus. pontusque mouetur;
 hinc artes nomenque. pudor. prudentia. iustum;
 hinc animae surgunt fortes. hinc pergit honestum
 et uia quae ducit castos ad limina caeli.

155 Ergo hominem pleno perfectum munere terris
 praeponis. genitor. et rerum tradis habenas:
 cuncta habeat subdatque sibi. uice sit genitoris:
 telluris dominus. famulus tuus. omnia mundi
 possideat. tantum domino tibi seruiat uni.

160 Postquam primus homo uetito se pascere ligno
 non timuit captusque dolis se praeiungit angui,
 stat reus. et nudus deiecto lumine uestem
 inplorans dominumque fugit uultumque recondit.
 culpa comes sequitur. peccato obnoxia uita

165 debilitat uires. caelo uenientia dona.
 aethere demissus paulatim deficit ignis.
 frigore peccati torpentia corda rigescunt:
 cura cibi uentrisque subit et cura tegendi
 corporis. et sacrum subeunt mortalia pectus.

170 Nascitur hinc proles peccati. germinat inde
 deterior multo suboles. peiorque priori
 progenies sequitur. gradibus ad crimina crescens.
 crimina quae stimulis acuunt dementia corda

149 adque *B* 150 hinc quoque sidera *m* cuncta *B* 151 potus *B*
 153 animi *m* 154 et uia] uirtus *m* 156 et rerum] rerum cui *m*
 157—165 sinistra pars uersuum obrepta *A* 157 uice sit genitoris uel
 uice sitque regentis haesitans scripsi *p* uices & q: erog&u. *AB* fieret-
 que *b* uiuatque perennis (ex Victorini secundis curis) *m* fiatque perennis
 Weitz 159 possedeat *B* 160 uetitu *AB* pasceret *A* parceret *B*
 161 agui *A* 162 uestem *B* 163 inplorans] *B* fuit *B* 164 culpas *AB*
 165 uires] uirus (i. ut uirus) *CBarth* 166 paulatim *B* 168 subit et]
 subibat *m* 170 geminat *AB* 171 multa *A* soboles multo *m* prior
 est *B* (non *A*) 172 ad] per *m*

- teque. pater. uariis armant terroribus ultro.
- 175 Tum primum uenti coepere incumbere terris,
intempestiuus descendere nubibus imber:
fulmina tum primum caelo deiecta sereno.
horrida tum grando turbatos uerberat agros.
tonitrua altisono infractus murmurat aether.
- 180 nec tamen ista malos reuocant: furor impius orbem
obsidet et laxis rabies defertur habenis.
bella placent caedesque simul. periuria. fraudes.
mentirique libet. rapere est amor. abdere furta;
nulla fides populis. nulla est iam ueritas usquam.
- 185 Diluuiο abluitur terrarum crimen et undis,
uirque unus residet generis populique rector,
189 atque unus. multi per quem data luce renati;
187 arca tegit paucos. castrorum semina seruans.
iam tum uenturi facies monstrata lauacri.
- 190 susceptos fido seruans ecclesia partu.
Postquam diluuii cecidit tumor, unda resedit,
ales paciferae folium portauit oliuae.
iam siccis reuolans pinnis dedit omina pacis.
- Tum populus surgit melior, tum purior undis
- 195 gens hominum. magnos terris paritura nepotes.
inde sacerdotis in caelum dedita corda.

174 armante proribus ultro *AB* corr. *p* armant *ceteris omissis b m*, in *Victorino sec. m.* ad fulmina factis *aduenitur*; armant punire periculis *f*
 175 uenti coepere *p* uenit opere *ABb* uenienti operas *m* mala coeperunt *f*
 176 descendere *ABb* descendit *m* nubis *B* ymber *AB* 179 Et
 tonitrua *AB* Et tonitru *m* Et *del. p* contractus *m* 180 orbe *AB*
 181 obsidet *AB* 182 cedet *AB* simul// *B* 184 umquam *A* usquam *B*
 usquam *m* nulla est reuerentia ueri *f* 186 uirque et unus *B*
 189 ante 187 et 188 *posui p* 189 adque *B* multi *p* cum *CBarthio*
 multis *ABm* 188 iam tum] iam iam *m* 190 susceptos *A* susceptor *B*
 fido *B* fidos *A* ecclesia *B* sed septos seruans ecclesia partim *m* sed
 septos seruans ecclesia parua tenetur *f* 191 unda] et unda *A* et
 unde *B* 192 alis *AB* 193 pennis *m* omina *B^m* omnia *AB^b*
 194 melior] maior *f* *uu.* 197—203 *initia tantum restant A*

hinc inter flammās pueri cantare parati.
 et puer, inpasti quem non tetigere leones.
 tum reges cecinere deum, tum uera prophetis
 200 ora sonant caeli subole splendentia terris.
 quamuis cuncta deo seruirent crimine uicto,
 attamen antiqui etiamnum gutta ueneni
 spargebat populos et erant uestigia fraudis,
 quae bonus ablueret doctor melioribus undis.

197 flam///inas (*postea mas ex inas corr.*) *B* 198 inpasti] *AB*
 199 profe/tis *B* 200 sobole *m* 202 antiqui *Bb* antiquos *m* etiam
 nunc *m* post 204 sequitur Proba de Aeptatico *AB*

HILARII DE MARTYRIO MACCABAEORVM.

- Maccab. II Rex fuit Antiochus Syriae ditissimus olim.
 6 et 7 in cuius regno mater natique fuerunt
 septem, ut fama refert, de sancta gente creati.
 quos cura adsidue generis meminisse iubebat
 5 et legi seruire datae: sic namque uolentes
 de populo meliore dei sua iura tenebant.
 rex audus mutare fidem, mutare timorem
 iustorum uoluit. populo ut misceret iniquo.
 praemia promittit matri. promittit et auri,
 10 et quidquid posset toto conquirere regno,
 si modo mutaret mores sensusque priores.
 cogeret et natos alios sibi fingere mores.
 illa negat tacitumque premit sub corde dolorem.
 hanc postquam nulla potuit compellere praeda,
 15 temptauit primum tormentis uincere saeuis;
 pertulit illa graues gemitus et tristia regis
 uerbera non timuit. uictum ut se uidit at ille:
 „Heu. quid agam,“ dixit, „uincis quod femina regem?
 non tamen effugies: plus est, quod dura dolebis.

INCIPIIT HYLARII DE MARTYRIO MACHABEORVM *P* (*Paris* 2772)

Incipiunt uersus hilarii in natalem Machabaeorum mrr. *B* (*Paris*.
 8093 cuius selectas aliquot lectiones Beck *exscripsit*)

INĈ V̄ HILARII DE MARTIRIO MĈ *L* (*Leidensis* Q 15)

Sancti Hilarii uersus in natali Machabaeorum martyrum *f* (*Floria-*
censis) *inscr. om. C* (*Corbeiensis*, cuius selectas tantum hoc loco exhibeo
 lectiones, cum *Sichardiano exemplari conlatum infra dabo*)

1 antiocus sirie *L* 3 sca de gte *L* 4 assidue *PL* adsidui *C* egregii *f*
 uidebat *f* 9 et auri *P* et aurum *Lf* et illis *C* 10 quicquid libri con-
 quirere] contingere *L* 14 nullis *Lf* potuit nullis *L* compellere] corrumpere *Lf*
 preda *C* praedo *P* uerbis *Lf* 15 tentauit *C* 16 P̄tullit *C*

- 20 in natos saeuibo tuos; licet inproba perstes,
hac certe ratione meum sanabo dolorem.“
sustulit illa manus caelumque adspexit in altum;
emisit gemitus et talia nerba locuta est:
„Tu licet et gazas tradas et regna, tyranne,
25 non capimur regum donis, nec munera sanctis
eripient promissa dei. spes certior illa est.
quae uitam nobis promittit tempore longo:
hanc sequor. hanc didici, non lubrica tangere dona;
sumere diuitias facile est et perdere uitam.
30 sed licet et flammās post uerbera saeua mineris,
nil mutare potes, quod primis coepimus annis.
uirtute id cum lege data mihi uincere certum est.
quid nunc, saeue, iubes? natis quid, dure, minaris?
hoc solo poteris matrem turbare dolore.
35 est mihi namque deus spes; est mihi cura meorum,
per quam spero equidem te nullum uincere posse.
caeli, quaeso, faue numen, quia iusta rogamus.“
rex furit Antiochus, turbatus corda tumultu
concutit et saeuos testatur lumine uultus,
40 miraturque diu, possit quod femina tantum.
„Pare, age, miles!“ ait; „regi quoque pare, minister!
uos famuli parete mihi! date digna furenti
femineo tormenta malo; seruire furentem
femina me cogit: quod plus est, femina uincit
45 regis iussa sui! sed non inpune locuta est:

20 inproba] *C* pertes *P* 21 ratione meum: *m al. in rus. P* satiabo *f*
22 sustullit *C* asperit *ω* 23 loquta *P* 24 ga'zas (z ante z eraso) *P*
tiranne *L* 27 t'mpore *P* 28 non (*C* *P* nam *Lf* lubrica] lubscit *B*
30 uerbera (*C* *P* pr. *m. in marg.*, uulnera *FLf* 31 potes *Pf* potest *CL*
annis ex armis ut uid. *P* 32 mihi] ni *L* 33 quid post natis] quod *CB*
dire *L* 35 . . pes *B* 36 tep' ullum (n rec. ss.) *P* 37 quaeso] tu *f*
num *L* quia] id quia *f* 38 antioeus *L* 39 Non tulit *f* 41 pareā
gemiles *P* 42 furenti: i ex e pr. *P* 43 seruire] secure *L* saeuire *f*
45 iura *L* suis et *C* inpune] *C*

membratim perdam septem quot perfida natos
 intra se retinet: quorum qui primus habetur,
 hic primus pereat; perdas sic ordine cunctos,
 cratibus inpositos subiectis urere flammis
 50 cernat ut ipsa suos mater nunc aspera natos.
 poena autem manet haec; celeres decet esse ministros."

Interea fecunda parens iam crine soluto
 stabat et, hortanti similis, iam pectore nudo
 ubera protendens, natorum alimenta suorum.
 55 non confusa aperit, natumque ut uidit ad ignem
 constantique gradu fortem procedere, dixit:
 „Tu mea progenies, tu primus respice matrem.
 tu certe meus es: nunc nostri, nate, memento!
 te primum peperit, tu nunc imitare parentem:
 60 sume meos mores et regem uince tacendo.
 tu poteris durare diu, si tempora uinces:
 perfida ne superet sanctos uiolentia regis.
 utere consilio matris, nec damna timebis.
 fortior esto aere saxoque potentior ipso:
 65 ingredere ut iuuenis, patienter uince dolores."

Ille modo ad matrem uultus, modo tollit in altum.
 dumque tacet tacitusque rogat, quem debet, et orat.
 non sensit rapidos subiectis cratibus ignes.
 corpus inane fluit; mater gauisa dolore est.
 70 et dixit: „Vici: uincam sic saepius, oro;
 duret natorum uirtus incognita regi,
 sed iam nota deo, populi qui pectora nouit."
 Finierat primi partus fecunda dolorem,

46 quot *p* quod *P* quos *Lf* nam *C* 48 perdas] perdat *C* perdam *f*
uu. 49 et 50 *desunt f* 49 inpositos] *C* subiectos *CB* urere *P*
 50 ipsas nos *C* 52 foecunda *P* 54 protendens *Cf* potendens *P*
 portendens *LB* 59 tu nunc] tunc *B* nunc nunc *f* 60 summe *P*
 61 tempora: e *rec. m. ss. P* 64 soxo *P* 67 et orat] timetque *f*
 68 consensit *B* conscendit *f* 69 gauisa *C* grauis a (*r recentissima m.*
deletum) *P* grauis ipsa resultat *Lf* 70 uincam] inuicta *f* 73 foecunda *P*
 dolorem *CPL* laborem *f*

- sed remanente metu pro pluribus anxia mater:
 75 dissimulatque tamen, ne regem gaudia tangant.
 rex stupet Antiochus nec credit posse sequentes
 poenae tale genus simili peruincere sensu.
 coepta iubet peragi: mater non territa mansit:
 sed tamen ut uidit pallentem adsistere natum.
 80 haec secum uoluens aliqua iam parte leuatur:
 „Ecce secunda mihi partus producitur aetas:
 quam similis fratris formae! si pectore duras
 et sequeris primi partus uestigia nostri.
 esse meus poteris: poteris reparare salutem,
 85 quam iam frater habet, matris praecepta secutus.
 pone metus, regisque minas contemne furentes
 regnaque, quis cursim labentia tempora dantur.
 non poterit post ista tibi rex iste nocere;
 sed poteris post haec tu regi, nate, nocere.
 90 temporis ecce leuis conscendere cogeris ignes!
 uirtutis locus est: languentem pone timorem;
 esto memor nostri generis, si sensus inhaeret.
 hic qui sceptrum tenet, regno qui saeuit, in isto
 tempus inane agitat regno, uitaque carebit
 95 damnatusque nocens aeternos sentiet ignes:
 tu securus eris, turba comitante priorum.
 adspice nate meos uultus et suspice caelum
 auctoremque deum, per quem tibi uita paratur.
 fac melius, fratrisque tui uestigia calca:
 100 non quod iste iubet, sed quod deus imperat. audi.“
 sicut erat monitus matrem caelumque uidere.

74 sed manente *L* 76 antiocus *L* credit *PLf* redit *B* credat *C*
 posse *C* idem in *Preec. ss.* ipse *PBf* forte *L* 77 sensui *pr. ss.* *L* 78 per-
 agit *P* 79 adsistere] *C* 81 scda *L* quam] *qa B* 84 reperire *f*
 85 precepta *CP* 86 contempne *CL* u. 89 deest *C* nate *L* 91 Sed
 uirtute opus est *f* 92 Sume mores nostri (*i. Si memor es n.*) (*C*
 Esto memor nostri *ceteri* 94 mane *B* agitat *P* cogit *C* putat *Lf*
 uita regnoque *L* 96 priorum *B* 97 aspice *ω* meus *L* 99 fac *PL*
 hac *CBf* melior *C* 100 non] *neue f*

- constitit atque hilari uultu contemnere regem
 coepit et, ut ridens, ardentes inruit ignes
 conlapsusque iacens anima superante quieuit.
 105 mater ut hoc uidit, rigido sic ore locuta est:
 „Felix parte aliqua sum: iamiam non potes omnes,
 saeue tyranne, meos cruciando uincere natos.
 te grauior mox poena manet, crudelis, inique;
 quam patiere breui; deus haec namque omnia cernit.“
 110 Iam duo securi contempto rege manebant,
 spes melior iam matris erat: iam tertius instat
 ecce locus poenae: si poena est uincere regem,
 et seruire deo: laus est, non poena furentis.
 tertius adtrahitur iuuenis frendente tyranno,
 115 qui nondum satiatum erat; furor intus et ira
 saeuibant pariter. quod fortia pectora fratrum
 uiderat inpauide regis superasse furorem.
 constitit ante pedes iuuenis florentibus annis,
 egregius forma, dignus qui regna teneret,
 120 dignior Antiocho, et sic meliora secutus
 regna. uolente deo. mater cui talia fatur:
 „Accipe, nate, tuae securus dicta parentis;
 accipe, ne segnis perdas uirtutis honores.
 sunt tibi iam fratres pietatis sede manentes.
 125 iam meliore loco, quam regna labentia regis.
 quorum si proprios attingis pectore sensus,
 uictor apud populos regem superasse fereris.
 sicut fama tuos iam misit in omnia fratres.
 his accede, precor; sunt haec aptissima dona

102 contemnere *CL* 103 inru t] *CP* 106 sum iam iam] iam sum
 iam *f* potis *f* 107 cremando *f* 108 te] et *L* pena *P* 109 breue *P*
 deus] dicitur *P* namque haec *f* 112 si pāene *~* *L* 114 adtrahitur] *Cf*
 tyranno *L* 117 inpauide] *CPL* 120 antiocho *C* antiocho *L* anthicho *P*
 et sic] uerum *f* 123 ne] nec *f* signis *C* segnis *ex* segnes (*pr. corr?*) *P*
 124 fratris *B* 125 iam] item *B* labentia *PLf* dabentia *C* labantia
Beck Tuque loco meliori q. l. regna *f* 126 si *C* tu *If om.* *P* attingas *L*
 127 fereris *P* ferentes *f* 128 fama: fa *ex* fo *pr. corr.* *P* fratris *B*

- 130 contempsisse nefas et iura relinquere regis
indomiti, quem nulla manet post ista uoluptas.
at iuuenis tacito mittebat murmure uoces;
oranti similis palmas tendebat in altum
subnixoque genu matris pendebat in ore,
135 qua licet adspectu corpus cui turba premebat.
qui simul admonitus cratem conscendit, in igne
intrepidus certaue fide sua membra locauit.
conciderunt flammae tepida remanente fauilla
corpusque inlaesum tellus adapertha recepit,
140 sancta quoque ad superos anima inuiolata recessit.
at mater dubitans, gemitus an gaudia sumat,
haesitat et querulo sic est sermone locuta:
„Quid nunc, dire, paras? iussis parebimus omnes.
sed numera partus, custos ne subtrahat ullum!
145 ac, licet ipse uelis, non sum passura, tyranne.
ut non isto omnes pereant certamine nati.
temporis ista tui, mutes licet, horrida poena est
duraque damnatis eadem sententia natis.
si grauiora putas, si sunt grauiora, minare!
150 quodque meos cernis uultus, horrore teneris?
gaudemus pariter, quotiens decernis in istos.“
Ardet at ipse magis rabida rex concitus ira
temptarique putat, ne, sicut cetera fratrum
turba, ferat poenas, matremque hoc quaerere sentit.
155 durat in exitium, quartumque addicere natum
poenae mox uoluit; lassati namque ministri
nec regis furias, nec regem ferre ualebant.

134 in] in *L* ab *f* 135 qua *CP* quam *L* cui *f* aspectu *P* aspectum *C*
aspectus *Lf* cui turba *PL* quia turba *C* non ipsa *f* 136 ammonitus *CL*
igne *L* 137 intrepidus *f* membra *P* 138 conciderunt *P* considerant *C*
conduntur *Lf* flamine trepida r. familla *f* 139 inlaesum] *CP* recepit]
reliquit *L* 140 recessit *P* 141 gaudia (au *pr. ss.*) *P* 144 numero *Bf*
145 tyranne *L* 149 minari *C* 151 desaeuis *f* 152 at] ad *P* ipsae *B*
154 ferant *f* querere *CPf* 155 addicere *PIf* adducere *C* 156 poene *P*
poenē *Lf* pene *C* 157 regis] regi *P*

- pro pudor! erubuit uultus ostendere matri
natus et attonita mente confundere coepit.
- 160 hunc postquam stantem submisso lumine uidit,
talibus adgreditur dictis monitura timentem:
„Quartus es a primo partus mihi, quartus et infans.
quae nunc uerba tibi, quae possum dicere, nate,
hoc nisi. quod solum durata potentia tecum
- 165 sit simul et uirtus sanctaeque <et> originis auctor?
illi debemus, regi quodcumque negamus;
ille dedit nobis Abraham cum semine sancto,
per quem nobilitas, per quem genus omne probatur,
quod manet in domino sanctum; quia nascitur Isac
- 170 tunc. cum iam nullum natum sperare senectus
sponte sua poterat. sterilis quia Sarra manebat.
illa tamen peperit. generisque propagine coepta
ex insperato remanent tibi, Sarra, nepotes,
Esau et patria deductus origine Iacob,
- 175 quos scimus partu geminos peperisse Rebeccam.
hinc sumus, hinc morimur; genus hoc tibi, nate, pe-
tendum est.
- tu tibi pande uiam genitori[que] ac cede priorum,
quorum progenies totum dispersa per orbem
inuidiam patitur. dominum quia sola potentem
- 180 mente colit, mixta nec turbae accedit iniquae.
quid tibi cum tristi uultu? quid lumina terra
fixa tenes? caelum potius caelique parentem
conspice! ne dubita, mater tibi prospera monstrat.

159 attonita *CLBf* attonitam *P* coepit confundere mente *L* 160 sum-
misso *CL* 161 adgreditur] *CL* 162 a primo] a trino *f* 164 dura *L*
165 et *add. p om. libri* orig. auctor] propaganis ortum *f* 168 Per
quam *P* 169 qui nascitur Isac *desunt spatia relicta L* quia *p* qui *C*
cum *f* enim *PB* isaac *C* illi *f* 170 tunc *CLb* tum *P* 172 ille *L*
tamen] que cum *f* cepta *P* septa *f* 173 ex insperate *L* 175 quos-
cimus *L* 176 hinc morimur *PLf* hinc corimur *C* hinc orimur *Sichardus*
177 genitori *PLf* generis *C* que *om. f* accede *ω corr. p* 180 mixta *PLf*
mixte *C* 181 terra *p* terrae *Cf* terram *PLB* 183 dubites *f* monstrat *P*

- quidquid inest, patienter adi; comitare ualenter
 185 turbam, nate, meam numerumque hortare sequentem.“
 sic dilecta parens, luctus et gaudia miscens,
 finierat claros monitus: tum luminis orbes
 ipse leuat matremque oculis intendere coepit.
 nil iam triste gerens habitu uultuque fatetur
 190 se timuisse nihil nisi tristia uulnera matris
 per partus diuisa suos. sicque ipse tenentum
 elapsus manibus cursu contendit in ignes.
 mira loquar: non flamma comas, non contigit ora;
 corpus ut exanimum flammas superarat et ignes,
 195 ore patente, tamen tacito, qua spiritus iret,
 unde acceptus erat, pariter cum sanguine fugit.
 hoc ipso gauisa parens, quod, qui modo tristi
 constiterat uultu, fretus mox pectore toto
 paruerit monitis et regis tempserit iras.
 200 sic est orsa tamen, cum rex dubitaret in illos,
 qui superant, gemitusque darent pia turba ministris,
 regem execrantes, tacito sermone querentes:
 „Protrahe; quid dubitas? nulli iam parcere debes.
 nec potes, ut cupias: decretum rumpere noli.
 205 appello regem, totum qui temperat orbem,
 cui mare, cui caelum, caeli cui sidera parent,
 quod, nisi producis, timor est. iam segniter haeres,
 iam sentis, quae regna petat, quae gloria nobis
 parte in utraque manet, si iam tu parcere nolis.

184 quicquid *libri* inest *PLBf* id est *C* adi] et ad *L* ad *B* pat. adi] patiens
 porta ac *f* 187 tum] tam *B* cum *f* 189 gere s *P* 190 nichil *B*
 191 ipsa *CB* tenent eum *P* 193 flamma comas *C* flamman (*om.* comas) *PL*
flamma illius *f* 194 exanimum *P* exanime *CLf* flamman *f om.* *L* : *lacuna*
tamen non ante sed post superarat est in *L* 195 tacito] cito *L* qua]
 quia *L* 197 triste *L*¹ 201 darent *P* daret *CLf* ministris *CLB*
 ministri *f* 202 execrantes] l' exerrantes *pr. ss.* *L* requirentes *P*
 requir *L* 205 apello *L* 207 est' (litt. n *eraso*) *L* segniter: s *ex c*
corr. *L* sequitur *f* erans *P* heres *f* 208 petant *f* 209 Iam parte ex
 u. m. si p. n. *f*

- 210 nam quoscumque tuo iussisti excedere regno
 saeuitia comitante, tuum uicere furorem,
 nempe tuum, laetique manent in sede piorum.
 forsitan hoc mortem credas, furiose tyranne?
 uita est longa magis regnoque potentior isto.
- 215 quod regis et cuius extrema in parte moraris.
 hos quoque si metuis, superant aetate minores.
 contemptaque simul uici tua regna, superbe;
 sed perage imperium nec partus diuide nostros:
 hos quoque da flammis et uiribus utere regni.
- 220 mortalis tamen es, nec in aeuum regna tenebis!-
 Concipit Antiochus furias, saeuusque tyrannus
 aestuat et gemitus inter sua pectora uoluit.
 consentit cum mente dolor tristisque grauatos
 attollit uultus et talia uerba profatur:
- 225 „Haec tua libertas et dura potentia linguae
 atque hic, quem tumida portas ceruice rigorem,
 sentiet, irati regis quid tempora possint.
 si nondum es satiata malis et fingere temptas
 laetitiam luctusque tuos in gaudia uertis:
- 230 non mutabo necem; gaude, laetare, triumphā.
 dummodo sic uincas, ut sis suprema tuorum —
 sic furiosa animis natorum funere gaudet?
 hos quoque do flammis; hoc nec mutare potestas
 ulla potest; decreta manent — laetare superstes,
- 235 natis orba tuis. et ne mea iussa morentur,
 ordo suos pergat cursus. producite natum.

210 tuo] tuos *L* 211 Saeuitia comitante] Per stabiles fortesque *L*
 Saeuuitia *P* seu uitio *f* 213 forsitant *P* tyranne *P* tiranne *L*
 216 hos] nos *B* si metuis s. aet.] funestus s. qui aetate *f* 217 et con-
 tempta simul *L* hi contempta etiam uincant *f* 219 et uir.] et *om.* *f*
 220 euum *CP* regnante nobis *P* 221 antiochus; i ex h ras. corr. *P* anti-
 oculus *L* tyrannus *L* 227 tempora *P* tempore *CB* sententia *L* uerbera *f*
 possit *L* 228 es *C* est *PIf* satiata] uitata *L* 229 laeticiam *CB*
 luctus] uultus *L* uertas *L*¹ 230 muta bene esse *f* 232 natos *f*
 funere ex munere (e post r in ras.) *L* gaudet *PIBf* gaudes *C*
 236 pergat] peragat *Sichardus* (*L*? *f*?) natus *B*

ne uani pereant ignes dubiusue uideri
rex possit. certe timor est mihi femina nullus."

- Praecipuus de gente tua produceris, ore
240 et specie mirande puer, cui pectore uirtus
firma manet. iamque hunc poteris uel uincere regem.
ad quem sic placido mater sermone locuta est:
„Si dare complexus matri tibi, nate, liceret,
confiteor, soli post uulnera, nate, dedissem;
245 'sed me dura uetat tristisque potentia regis.
deneget amplexus, dum sit uox libera nobis
et liceat meminisse dei legemque tenere,
non a rege datam, sed quam deus arbiter orbis
tradidit et mundi rector, Mosesque petitam
250 accepit populoque dedit. cui maxima laus est
nosse deum, meritum cui nos debemus honorem.
tu modo ne dubites monitis parere parentis.
sit uigor et uirtus, penitusque in pectore toto
mens maneat iam plena deo: sit fortior aetas,
255 quam regem sperare fuit superare iubentem.
o quanta est uirtus, quanta est fiducia forti!
sed iam ne dubites medias peruincere flammis:
uictor eris, mihi crede puer, uictorque redibis.
ossibus et ualidis miscebunt corpora nerui,
260 seruatas animas iterum in noua uiscera reddent.
sed ne forte tamen rapidus te terreat ignis,
fratrum sume animos aeternumque inuoca numen."
iussa facit tacitusque deum testatur et orat
murmure, quo poterat. puerum non impedit aetas,
265 non timuit cratem expositam, matrique uolenti

237 ue] ne f uidere C (L? f?) 238 perduceris B 241 hinc f
243 complexus] C 246 deneget p denegat ω sed neget *Fabricius*
247 meminisse: ni ex ne pr. P 248 datam C (L? f?) data ~ P
249 moyses f 255 regi C regem PLf 257 peruicere f 258 mi f
crede///// P 259 ua dis P miscebant f nerui PBLf neruus C
262 summe P que inuoca] exposcito L numen L nomen CPBf

- paruit et dicto citius super inruit ignes.
 cesserunt flammae, cessit dolor omnis et una
 corpus et ignis erat: corpus superauerat ignem,
 spiritus ante tamen placidas superauerat auras.
 270 laeta dolet tacite mater, pressoque dolore
 tristitiam luctusque suos in gaudia uertit.
 Interea trepidat et curas corde uolutat,
 non de praeteritis, sed de puerilibus annis:
 qui superant, ne forte negent; ne forte timorem
 275 concipiant animo, regique accendere malint.
 quo minor est aetas, maior metus; anxia secum
 ducit heu curas: et iam spes ac timor una
 luctantur matrisque piae per uiscera currunt.
 spes tamen est maior, natum ut procedere uidit,
 280 et procul exultans: „Video.. quid possit in isto
 spes conferre mihi; uultus agnoscere nostros
 debet et hic, fratrum numero parere suorum.
 forsitan hunc solum puerilia pectora tangant
 indigneque ferat, quod sic uelut hostia detur.
 285 adloquar et paucis conabor dicere uerbis,
 sit memor ut potius generis, quam temporis huius.
 „Si te nobilitas, generis si tangit origo,
 respice, nate. tuos, Israhel quoque respice, nate.
 noli annos numerare tuos. puer; incipe forti
 290 pectore ferre deum. tradent hoc saecula saeculis,
 quod tua det fortis aetas exempla futuris
 temporibus. da, nate, precor, quodque amplius hoc est:
 cogita, quae fugias et quam meliora petantur.
 non te sollicitet stolidi fallacia regis

266 inruit] *C* 270 tacitæ *P*¹ pressosque *P*¹ 271 tristiam *P* luctus
*dis scr. P*¹ 273 preteritis *CB* pueribus *P* 275 *i.* „sed ut malint
 regi accendere timorem.“ accedere *Fabricius* 276 et quo quis minor
 est *f* 277 eu *P* heu *h. l. dissyllabon*, eheu *Beck* 279 maior *p*
 melior *C om. Plf* 283 fonsitan *P* solium *f* 285 adloquar] *C*
 292 donate *Cf* quodque *p* quoque *C* que quod *Plf* 293 cogita]
 conice *L*

- 295 sed crescant istaec nunc in contraria.“ uictor
spiritus extinxit flammās; sic deinde uocatum,
quod dederat, corpus tellus adaperta recepit,
sanctaque, quae superest, anima inuiolata recessit.
- Quamuis lassa parens perque et sua uulnera uictrix
300 procidit in faciem pariter manibusque supinis
has habuit uoces et talia uerba locuta est:
„Qui tenes imperium caeli terraeque marisque,
sidera qui caelo, qui das animalia terris.
aequoribus pisces, auibus qui temperas auras:
305 ad te, magne, meae mentis fiducia surgit,
qui chaos inmensum, caeca caligine mixtum,
diuidis in partes et das noctemque diemque,
lunamque ac solem, uario quos tempore semper
nocte dieque iubes lumen praebere per orbem.
- 310 post haec das hominem, cuius de semine mundi
completur mortale genus, cui lingua loquescit
dissona per gentes; sapor est tamen omnibus unus.
sed quid mutarit meritumque hominumque loquellas,
longa referre mora est: coeptis insistere certum est.
- 315 te mare diuisum uirga tenuisse fatemur,
dum pede per siccum populus transcenderet aequor,
Aegypti fugiens mortes regemque Pharaon,
qui sibi sanctorum numerum seruire iuebat.
quem tua maiestas Mose duce transtulit amne
320 seruatumque tua tutum uirtute diremit.
terra dabat fructus, quos te cogente ferebat,

295 sic crescens *f* istaec *BL* ista;ec (*h* *craso*) *P* ista *C* iste *f*
297 dederat *C* (*litt.* derat *in ras. al.*). *Lf* derat *P* 299 ui (*ctrix om.*
cum spatio uacuo) *L* 301 loquta *B* 302 Tenes qui *L* celique *Lf*
304 temporis *f* 306 chaus *P* cahos *L* inmensum] *PL* 307 diuidis *Lf*
diuides *C* dines *P* 308 ad solem *f* 309 praeuere *ut ui-*
detur P 311 completur] *C* loquescit *PL* loquessit *f* liquiscit *C*
liquescit *B* 313 loquellas] *P* 314 refere *P* 316 per sicum *P*
317 aegypti *L* montes *f* 319 magestas *P* amne *PLBf* amnem *C*
321 serebat *B*¹

- et sitis ad requiem quaesita est lymp̄ha latebris.
umor erat nullus: cuncti clamore querentes
poscebant Mosen, daret ut sitientibus undas.
325 ad quos ille breui sic est sermone locutus:
„Credite posse deum, quidquid petieritis illum,
qui potis est uirga hac amnem defundere saxo.
ut ueniant fontes tota regione negati.“
percussitque simul: dicto uelocius omni
330 emisit saxum fontes dulcedine prima.
confiteor, totus cum sit tibi debitor orbis.
tu. quidquid possunt gentes, potes omnia solus,
et quod non capiunt gentes, capis omnia solus.
tu mortale genus curis onerasque leuasque:
335 te precor attonita mente confirma timentem.
ne desit fratrum numero meus infimus infans
ignarusque sui; quem iam procul ecce teneri
conspicio turba circumueniente frequenti.
hunc propter solum lacrimas mihi commouet aetas;
340 unus enim superest, de quo mihi maxima cura est.
ne tener ignoret, qua sit de gente creatus.
hunc ego si possem secreto adprendere solum,
blandirer, patriumque genus patriamque docerem;
si quaecumque tamen potero, solacia mittam.
345 „Parue puer, tenerisque tuis mihi carior annis —
carior es regno, uita quoque carior ipsa —
tu potes in totum uictricem reddere matrem.

322 quesitas lymp̄ha *C* quaesita linp̄ha *L* 323 umor *C* humor *PLf*
324 moysen *Cf* daret ut] daretur *P* dare (tur uel t ut om.) *C* 325 lo-
cutus *B* 326 quicquid *libri* petieritis *C* petentis *PB*¹ petetis *B*² *f*
peteretis *Beck* rogatis *L* poscetis *Ioh. a Bosco* illum *Sichardus* ab illo *ω*
cf Rönsch p. 375 et 441 327 hanc uirgam *C* uirgā hāc *If* defundere *Cf*
defendere *I/LB* diffindere *Sichardus* 329 ami *L* *ud uid.* 332 quidquid] *C*
333 deest in *L* 334 curis *PLf* curas *C* om. *B* honeras *B* 339 la-
crimis *B* 340 michi *B* 342 Nē *L* adprendere *L* adprehendere *C*
apprehendere *PBf* 343 doceres *B* 344 si] sed *f* solacia] *CB*
345 annisunt *P* Karior *L* 346 es] est *PB*

- tu, finis partus finisque future malorum,
 si te cura mei tangit, si matris honorem
 350 mente pia retines; quamuis sis carus et infans,
 hoc magis aure auida dictis adtende parentis.
 primum disce, puer, quid sis post ista futurus,
 si patiens fueris; quod te mihi, care, futurum
 facta docent. fratrum sanctorum in parte manebis
 355 et requie securus eris, dum saecula cursus
 saeua suos peragunt. finito tempore longo
 hanc lucem repetens aeternaque regna uidebis,
 non maculata malis, sed erit concordia sanctis;
 nec morti locus ullus erit, nec bella citatis
 360 committentur equis, sed pax aeterna manebit.
 matri crede tuae, quae te cupit esse salutis.
 heu mihi, cur tristi uultu mea dicta repellis?
 quid refugis? miserere mei, miserere tuique!
 si liceat, prior ire uelim: uetat ecce! sed ibo
 365 tunc, cum uictorem te uidero, nate, malorum.
 quid sperare iubes? solus mea dicta moraris,
 solus adhuc etiam reuocas mihi, nate, dolorem.
 adnuis, an damnas et me fratresque genusque?
 quod ne forte uelis, oro te et deprecor. audi!
 370 his ego te paruum nutriui, nate, papillis,
 his precor, et lacrimas te propter, nate, profundo,
 ne remanere uelis: remanebis solus et orbis;
 non tibi iam frater est ullus. solacia uitae
 quis dabit? heu solus matrem confundere temptas
 375 et genus et patriam, si talia dicta recusas.
 o quanto melius uitam seruabis in aeuum,

348 future *Pf* future *C* futura *Lb* 350 carus *CFL om. Bf* 351 ad-
 tende] *CPL* 353 te *om. cum lacuna parua Bf* tu *L* 355 securis *P*
 356 seua *CL* 357 repetes *Fabricius, f* 358 sed erit conc.] nusquam con-
 traria *f* 359 locos *P* 360 committentur *P* comitentur *B* commiscuntur *f*
 sedet *f* 361 saluum quae te cupit esse *f* 365 tunc] *hc L* 367 mi *f*
 368 adnuis] *P* me *om. B* fratris *CB* 371 has etiam lachrymas *f*
 372 urbus *P* 373 frater est ullus] *f* super est (*s, ullus ss.*) *L* solacia] *CP*

- si facis ante deum, quidquid fecere priores!
 audenter depone metus. depone timorem,
 concipe mente deum; uires dabit ille uiriles.*
- 380 haec dum mater agit, puer ad praecepta parentis
 respicit, et solum ut se uidet esse relictum,
 sustulit in caelum uultus palmasque supinas.
 et sic uoce petens aeternum numen adorat:
 quem secum sensu pariter nutuque rogabat.
- 385 uinceret ut regem, saeuos ut uinceret ignes.
 atque ita non segnis, nec pro puerilibus annis
 prosilit intrepidus, medios delapsus in ignes.
 et pugnat uictor, donec remearet in altum
 spiritus et fratrum peteret secreta priorum.
- 390 Dum puer ista gerit, soluerunt gaudia matrem:
 iamque ut erat lassata malis, iam uoce negata
 spirat ouans; interque manus conlapsa suorum
 concidit exanimis resolutaque membra quierunt.
 sic ipsa et nati sanctorum in parte recepta est.

377 quidquid| *U* 380 precepta *CP* 381 ut| cum *f* 388 et
 pugna *P* expugnat *f* 389 p iorum *L* 393 menbra *P* 394 ipsa et|
 ipsas *f*

EXPLICIT HYLARI DE MACHABEIS OPVSCVLVM TERTVLII-
 ANI DE EXCIDIO SODOME ET NINIVE :: *P*

Expliciunt uersus S. Hilarii in Natali Machabeorum Martyrum *f*
 (S. om. et in Machabeis *b*) *Subscr. deest L*

Eiusdem carminis interpolatum exemplar.

MARII VICTORINI AFRI,

VIRI CONSULARIS, DE MACHABAEIS ERVDITISSIMVM CARMEN.

[PRIMUM EDIDIT IOANNES SICHARDVS.]

- Rex fuit Antiochus Syriae ditissimus olim,
in cuius regno mater natique fuisse
septem, ut fama refert, de sancta gente creati:
quos cura assiduo generis meminisse iubebat.
5 et legi seruire datae: sic nanque uolentes
de populo meliore dei sua iura tenebant.
rex audius mutare fidem, mutare timorem
uoluit, et ut populo pariter misceret iniquo
praemia promittit matri, promittit et illis,
10 et quicquid posset totum perquirere regnum.
si demutaret mentes, sensusque priores,
cogeret et natos alios sibi fingere mores.
illa negat, tacitumque premit sub corde dolorem.
hanc postquam nulla potuit compellere praeda,
15 tentauit primum tormentis uincere saeuus.
pertulit illa tamen gemitus, et tristia regis
uerbera non timuit. uictum se uidit ut ille,
heu quid agam, dixit: uincor, quid plura? dolendo,
non tamen effugies, plus est quod plura dolebis,
20 in natos saeuibo tuos, licet improba perstes,

GFabricii: 4 assidui 5 namque

C (= *Corbeiensis*): *inscriptio deest* 2 fuissent 4 adsidui 5 legis
8 et ut] ut 9 promitti 10 possit conquirere 11 Si modo mutaret
14 compellere 15 tentauit 16 ~~P~~rotullit tristicia 17 at ille
18 uinci quod plorando 19 effugie 20 improba

hac certe ratione meum sanabo dolorem.

- Sustulit illa manus, caelumque inspexit in altum
emisit gemitus, et talia uerba loquuta est:
tu licet et gazas tradas, et regna tyranne,
25 non capimur regum donis, nec munera sanctis
eripient promissa dei: spes certior illa est,
quae uitam nobis promittit tempore longo:
hanc sequor, hanc didici: non lubrica tangere regna.
sumere diuitias facile est, et perdere uitam.
30 sed licet et flammas post uerbera saeua mineris,
nil mutare potes: primis accepimus annis
uirtutem cum lege datam: mihi linquere certum est
quicquid saeue iubes. natis quod nunc dominaris,
hoc solum poteris, matrem turbare timore.
35 est mihi nanque deus spes, est mihi certa meorum,
per quem iam sperem te nullum uincere posse,
*coelum faue, coelique parens, te iusta rogamus.
rex fuit Antiochus, turbataque corda tuebant,
concutit et saeuos testatus lumine uultus.
40 miraturque diu possit quod foemina tantum.
*miles, ait, pare regi, quoque pare satelles,
uos famuli parete mihi. date regna furenti
foemineo tormenta malo, saeuire furentem
foemina me cogit, quod plus est, foemina uincit
45 regis iussa sui. sed non impune locuta est.
membratim pereat: septem nam perfida natos
intra regna tenet, quorum qui primus habetur,
hic primus pereat: pereant sic ordine cuncti,

23 emittens locuta 30 ministres 33 quod dura minaris 37 Coelum *om.*
41 quoque pare] pareque 42 data

22 sustulit 23 emisit locuta 24 licet et] et *om.* 25 capiamur nec
28 lubricata genere 29 et *om.* 30 saeue 31 nihil potest acci-
pimus 32 uirtute data 33 quicquid quod dominaris 34 timorem
35 cora 37 te *om.* 38 fuit testatur tuebant] tumultu. (*v al in ras.,*
o pr. m.) 41 pare miles ait 43 seruire 45 suis et impune
46 pereant 48 pereat perdat cunctos

- cratibus impositos subiectis urere flammis
 50 cernat ut ipsa suos, sic cernat aspera natos
 poena aut quem maneat, celeres decet esse ministros.

- Interea foecunda parens iam crine soluta
 astitit hortanti similis, iam pectore nudo
 ubera protendens, natorum alimenta suorum:
 55 non confusa stetit, natumque ut uidit ad ignes
 inconstante gradu timidum procedere, dixit:
 tu mea progenies, tu prima, respice matrem,
 tu nunc certe meus, me iam tu nate memento,
 te primum peperisti, tu nunc imitare parentem,
 60 sume meos mores, et regem uince tacendo
 tu poteris durare diu: sic tempora uinces
 perfida, ne superet sanctos uiolentia Regis.
 utere consilio, Regis ne damna time,te,
 fortior est isto saxoque potentior ipso:
 65 ingredere ut iuuenis, patienter uince dolorem.

- Ille modo ad matrem uultus, modo tollit in altum,
 dumque tacet, tacitusque rogat quem debet, et orat,
 non sensit rapidos subiectos cratibus ignes,
 corpus inane fuit, mater gauisa dolore est,
 70 et dixit: Vici, uincam si saepius orem,
 duret natorum uirtus incognita Regi,
 sed iam nota deo, populi qui pectora nouit.

- Finierat primi partus foecunda dolorem,
 sed remanente metu pro pluribus anxia mater,
 75 dissimulatque tamen, ne Regem gaudia tangant.
 rex stupet Antiochus, nec eredit posse sequentes

50 cernat ut aspera 52 soluto 55 in ignes 57 primus 58 me iam]
 matris 61 tu] tum

49 Gratibus inpositos subiectos 50 ipsas uos sic aspera (cernat *post*
sic om.) 51 Poe autquem manet 53 Stabat et hortanti pectore
 55 ignes: e *ex* i 57 prima me r. matre 58 nunc *om.* me iam tu
 n.] nuncet me n. 60 meos] metis 61 uincis 62 super et 63 con-
 silium dampna timeto 64 est isto] es certe 65 iuuenes 67 tacit
 quem] que 68 subiectos] subtus gratibus 71 regni 72 nostra deo
 76 credat sequens

	poenae tale genus simile peruincere natos.	
	coepta iubet peragi. mater non territa mansit.	
	sed tamen ut uidit pallentem assistere natum,	
80	haec secum uoluens. aliqua iam parte leuata :	
	ecce secunda mihi partus producitur aetas.	
	quam similis fratri formoso pectore. dura	
	si sequeris primi partus uestigia nostri	
	esse meus poteris. et sic reparare salutem.	
85	quam iam frater habet. matris praecepta secutus.	85
	pone metus. Regisque minas contemne furentis.	
	regnaque quaeque paruula habentia tempora dantur. *	
	non poterit post ista tibi Rex iste nocere.	88
	temporis ecce leuis accensus cogitur ignis	89
90	uirtutis locus est. languentem pone timorem.	
	sume mores nostri generis si sensus inhaeret.	
	hic qui sceptrum tenet. regno qui saeuit in isto.	
	tempus inane cogit. regnum uitamque creauit.	
	damnarique nocens aeternos sentiet ignes.	95
95	tu securus eris. turba comitante piorum.	
	accipe nate meos uultus. et respice coelum.	
	autoremque deum per quem tibi uita paratur	
	hac. melior. fratrisque tui uestigia calca.	
	non quod Rex iubet. sed quod deus imperat audi.	100
100	sicut erat monitus matrem coelumque uideret.	
	constitit. atque hilari uultu contemnere Regem	
	coepit. et ut ridens ardentes irruit ignes.	
	collapsusque iacens anima superante quieuit.	
	mater ut hoc uidit rigido sic ore locuta est :	105

87 quae paruo latitantia tempore 91 mores] animos 93 cogit]
regit creauit] cremare 97 auctorem 99 iussit 100 uidere

79 adistere 80 aliquid 82 formosi pectoris duras 83 si] et
84 et sic. rep.] si parere 86 contempne furentes 87 regna que q.
paruola habentia (tia in ras.) tempore 88 rex isti: i ex e rasura
superioris uersus 89 accendere cogeres ignes 91 inherit 94 dampnari
aeternus s. ignis 96 nate\$ 97 auctorem 100 aelumque 101 adque
helari contemnere 102 et ut] ut irruit ignis 103 conlapsus

- 105 felix parte aliqua. cum iam uis. nec potes omnes
 saeue tyranne meos trucidando uincere natos.
 te grauior nunc poena manet. crudelis. in igne
 quam pati breui: deus hic nanque omnia cernit.
 iam duo securi contempto Rege manebant. 110
- 110 spes melior iam matris erat. iam tertius instat
 ecce locus poenae. si poena est uincere Regem,
 et seruire deo. laus est non poena furentis.
 tertius attrahitur iuuenis iubente tyranno,
 qui nondum sanatus erat furor intus et ira 115
- 115 saeuibat pariter. quod fortia pectora fratrum
 uiderat impauidi Regis superasse furorem.
 constitit ante pedes iuuenis florentibus annis
 egregius forma. dignus qui regna teneret
 dignior Antiocho. et sic meliora secutus 120
- 120 regna uolente deo. Mater cui talia fatur:
 accipe nate tuae securus dicta parentis.
 accipe. ne segnis reddas uirtutis honorem.
 sunt tibi iam fratres pietatis sede manentes,
 iam locus est melior. quam regna labentia Regis, 125
- 125 quorum si proprios attingis pectore sensus
 uictor apud populos Regem superasse fereris,
 sicut fama tuos iam misit in omnia fratres:
 huc accede precor. sunt haec. sunt apta dolenti
 contempsisse nefas. et iura relinquere Regis 130
- 130 indomiti. quem nulla manet post ista uoluptas.
 At iuuenis tacito mittebat murmure uocem

113 iubente] mandante 114 satiatus 115 saeuibant 118 dignus]
 diro 120 uocante 127 omnia] ardua

105 cum iam non potes 106 cruciando 107 nunc om. 108 hic om.
 109 manebunt 110 spes iam melior 112 ferentis 113 adtrahitur
 iuuenes 115 saeuiebat 116 inpauidi 119 antiocho secutus
 121 nate tuae] tu nate 122 signis 123 sunt iam tibi manentis
 124 iam melior locus dabentia 125 propriosattengis 126 aput
 fereris] terrenis 128 huc] hic 129 contempsisse 130 quem] que
 131 uocis

- oranti similis, palmas tendebat in altum.
 subnixoque genu matris pingebat in ore
 qua licet aspectum corpus, qua turba tenebat. 135
 135 qui simul admonitus cratem conscendit in ignem
 intrepidus, certaue fide sua membra locauit. 137
 sanctaque quae superest anima inuiolata recessit. 140
 conciderant flammae tepida remanente fauilla 138
 illaesum corpus tellus adapertha recepit. 139
 140 At mater dubitans gemitus an gaudia sumat, 141
 haesitat, et querulo sic est sermone locuta:
 quid nunc dire paras? iussis paremus et omnes
 munera sed partus custos ne subtrahat ulla,
 sed licet ipse uelis non sum passura tyranne: 145
 145 omnes nam pariter pereant certamine tanto,
 temporis ipse tui mutes licet horride poenam,
 duraque quae sanctis eadem sententia natis
 sed grauiora paras, si sunt grauiora, minari,
 quodque meos cernis uultus horrore teneri, 150
 150 gauderes parte quoties decernis in isto.
 Ardet at ipse magis rapida rex concitus ira,
 cotennique putat, nec sicut caetera fratrum
 turba ferat poenas, matrem hoc quaerere sentit
 dura in exitium quartum adducere natum 155
 155 pene manu uoluit, lassati nanque ministri
 nec regis furias, nec regem ferre uolebant.
 proh pudor, erubuit uultus ostendere matri

corruptissimas sunt
 quae supersunt
 fere omnia, nec
 eiusmodi quae ad-
 mittant emendati-
 onis diligentiam.

133 fugebat 135 ignemque 150 partem in istam 152 contemni
 cetera 153 hoc quoque quaerere 154 duraque in producere

133 matri 134 quia turba 135 ammonitus gratum ignis: i in e al.
 136 intrepidus 138 considerant fauillae 139 Corpus inlesum post u.
 139 sequitur u. 137. que quae] queque 140 sume 142 parem: sed
 143 sed munera custos ullum non] ne tyrannē 145 ut non om̃s
 pariter tanti 146 ipse tui] statui horrida pena est 147 quae om̃.
 148 sed] si parasti sunt 149 teneris 150 gauderis partē quotiens
 152 contemni] temptari ne 154 durat 157 pro pudore uultus
 (lucuna 6 litt.: in marg. antiqua m Noluit)

- natus, et attonita mente confundere coepit.
 hunc postquam stantem summisso lumine uidit, 160
 talibus aggreditur dictis, monitura timentem:
 a primo quartus partus mihi quartus ab imo,
 quae nunc uerba tibi. quae possum dicere nate?
 hoc nisi quod solum durata potentia tecum
 sit simul et uirtus, sanctaeque originis auctor 165
 illi debemus regi quodcunque rogamur.
 ille dedit nobis Abraham cum semine sancto,
 per quem nobilitas, per quem genus omne probatur,
 quod manet in dominum. sanctus qui nascitur Isac,
 tunc cum iam nullum natum sperare senectus 170
 sponte sua poterat, sterilis quia Sarra manebat.
 attamen haec peperit, generique propagine coepta
 ex insperato remanent tibi Sarra nepotes,
 Esau et patriam deductus Iacob in unam.
 quos precibus partu gemino peperisse Rebecca, 175
 hinc sumus, hinc orimur. genus hoc tibi nate petendum,
 tu tibi pande uiam generis. qui arce priorum.
 quorum progenies totum dispersa per orbem
 inuidiam patitur. dominum quia sola potentem
 mente colit. mixtae nec turbae accepit iniquae. 180
 quid tibi cum tristi uultu? quid lumina terrae
 fixa tenes? coelum potius. coelique parentem
 conspice, ne dubita. mater tibi prospera monstrat.
 quicquid id est. patienter audi. consenti *

158 attonitam mentem 159 submisso 163 solum] coeli 164 et
 sanctae 168 sanctus cui 173 Esauus 174 precibus] certum est
 176 quis in a. priorum 178 patitur? 179 accessit 183 consensibus auge

159 uidit] uit 160 adgreditur 161 quartus a primo 164 Sic simul
 sc̃a que originis (ge in gi al.) 165 rogamur] negamus 166 abraham
 168 in dñm sc̃m isaac 169 senectus 170 sterielis 171 sed tamen
 peperit 172 patria iacob unam 174 partum geminum (peperisse
 Rebecca om., in marg. cruz add. +) 175 hinc corimur 176 qui arce]
 que asce 179 mentem 181 tenens 183 post consenti spatium
 uacuum

- turba nate meae numerumque hortare sequentum. 185
- 185 Nec decreta parens luctus et gaudia mixta
finierat claros monitus, tum luminis orbes
ipse leuat, matremque oculis attendere coepit,
nil iam triste gerens. Habitus. uultusque fatentur
se timuisse nihil. nisi tristitia uulnera matris 190
- 190 per partus diuisa suos: sed et ipse citato
elapsus manibus cursu conscendit in ignes.
mira loquar, non flamma comas, non contigit ora.
exanime ut corpus flammam superauerat ignis,
ore patente tamen tacite qua spiritus iret 195
- 195 unde acceptus erat pariter cum sanguine fugit.
hoc ipso est gauisa parens, quod qui modo tristi
constiterat uultu, fetus quod pectore tuto
paruerit monitis, Regis contemptor et irae.
sic exorta tamen cum Rex dubitaret in illos 200
- 200 qui superant gemitusque daret, pia turba ministri
Regem execrantur, tanto sermone querentes:
protrahe, quid dubitas? nulli iam parcere debes.
nec potes, ut cupias, decretum rumpere nulli:
appello regem totum qui temperat orbem. 205
- 205 qui mare, qui coelum, coeli cui sydera parent:
quod nisi producis, timor est, iam signius instat.
iam sentis quem poena petat, iam gloria nobis
parte in utraque manet, liceat producere nullis:
nam quoscunque tuum iussisti excedere regnum, 210
- 210 forsitan hoc mortem credas furiose tyranne, 213

184 turbam n. meam 193 flammae 199 exorsa 205 sidera 210 moreni

184 que om. 186 monitus] minus orbis 188 Nihil fatentur et.
corr. 189 se] sed tristitia 190 sed et ipse] sequi ipsa citatos
191 elapsum 192 contingit 193 corpus ut exanime flamma s. ignes
196 gauisa] diuisa 198 parauerat contempto retise 199 tamen] parens
200 pia om. ministris 201 execrantes tacito 202 protrahere
205 coeli cui] cui celi 206 signiu 208 utramque liceat] licet nos
post u. 209 duo uersiculi 211 et 212 nostrae ed. (Seuitia—furorem et
Himpetuum—priorum) sequuntur in C 210 creda

- longa magis uita est, regnoque potentior isto
 quod regis, extrema huius iam parte moraris? 215
 hos quoque si metuis superant aetate minores,
 contemptuque simul uici tua regna superbe.
 215 sed perage imperium, nec partus diuide nostros,
 hos quoque da flammis, et uiribus utere regni,
 mortalis tamen es, nec in aeuum regna tenebis. 220
 Concipit Antiochus furias, saeuusque tyrannus
 exhibet, et gemitus intra sua pectora uoluit,
 220 consentit cum mente color, tristisque grauatos
 attollit uultus, et talia uerba profatur:
 haec tua libertas, et dira potentia linguae, 225
 atque hic quem tumida portas ceruice rigorem
 senties ira tibi Regis, quid tempora possint.
 225 si nondum es satiata malis, et fingere tentas
 laetitiam, luctusque tuos in gaudia uertis,
 non mutabo necem, gaude, laetare, triumphā, 230
 dummodo sic uincas, ut sis suprema tuorum.
 sic furiosa nimis natorum funere gaudes?
 230 hoc quoque do flammis, hoc nec mutare potestas
 ulla potest decreta, tu laeta uiue superstes *
 natis orba tuis, et ne mea iussa morentur 235
 ordo suos peragat cursus. Producite natum,
 nec uano pereant ignis dubiusue uidere *
 235 Rex post ista reor timor est mihi foemina nullus
 praecipua de gente tua produceris iudex
 quam specie mirande puer, cui pectore uirtus 240

214 uincunt 224 sentiet irati regis 231 tu] modo tu 236 praecipuus index

211 Vita longa magis regnoque 213 hos quos q: si superantia etate
 minoris 214 contemptaque 215 partos 218 concepit 219 et om.
 220 dolor tristisque grauatus 222 dura 223 litt. eruce rigorem al.
 m. postea add. 224 senties tibi ira regis quid tempore possunt
 225 nondum] non et f.] effingere temptas 226 tuus 229 animis
 funera 230 hoc] | oc (Ipaene euanuit) potestis 231 potes tula
 etauia 232 orbata 233 suus pergat 234 uanoq̃ dubiu siue
 235 rear 237 specie pectore

firma manet, iam quae poterat uel uincere Regem.

- Ad quem sic placido mater sermone locuta est:
- 240 si dare complexus matri tibi nate liceret.
 confiteor soli post uulnera nate dedissem.
 sed, me dura uetat, et tristis potentia Regis 245
 denegat amplexus, dum sit uox libera nobis.
 et liceat meminisse dei, legemque tenere
- 245 non a rege datam, sed quam deus arbiter orbis
 tradidit, et mundi rector, Mosesque petitam
 accepit, populoque dedit, cum maxima laus est 250
 nosse deum. merito cui nos tribuamus honorem.
 tu modo ne dubita monitis parère parentis:
- 250 sed uigor et uirtus, penitusque in pectore toto
 mens maneat iam plena deo. Sic fortior aetas
 quam Regi sperare fuit, sperare iubentem. 255
 o quanta uirtus, quanta est fiducia forti?
 sed tamen quid dubitas medias euincere flammās?
- 255 uictor eris, mihi crede puer, uictorque redibis.
 ossibus et ualidis miscebit corpora neruus,
 seruatasque animas iterum in noua uiscera reddit. 260
 sed ne forte tamen rapidus te terreat ignis,
 fratrum sume animos, aeternumque inuoca numen.
- 260 Iussa facit, tacitusque deum testatus, et orat
 murmure quo poterat, puerum non impedit aetas.
 non iam timere necem, matrique uolenti * 265
 paruit, et dicto citius superirruit ignes.

242 et tr.] tristisque 243 sed neget 247 cum] quam 251 sic] sit
 252 iubentis 253 o q. est uirtus fortis 254 tamen] tu 255 (mihi
 crede) 257 reddet 259 inspicere 262 amplius haud timet ille necem
 263 ignis

238 iamque poteras 240 complexus 242 uetate tristis 244 et]
 enim dei] dñm 246 petita 248 meritis tribuamus] demus 250 sed]
 si toto] tuo 253 fiducia in ras. 254 peruincere 255 eras
 sectorque redebis 256 miscebat corporea 258 te om. 259 nomen
 260 tacitus qui testatur 261 quod 262 timere nec ē/// (ē ex
 est al.) 263 et d.] edicto inruit

- cesserunt flammae, cessit dolor omnis, et una
 265 corpus et ignis erat, corpus superauerat ignem.
 spiritus ante tamen placidas superauerat auras.
 Laeta dolet tacite mater, pressoque dolore 270
 laetitia. luctusque suos in gaudia uertit. 271
 non de praeteritis sed de puerilibus annis 273
 270 qui superant, ne forte negent. ne forte timorem
 concipiant animis, regemque accendere malint. 275
 quo minor est aetas. maior metus. anxia secum
 diuidit et curas. et spes. et sic timor una
 luctantur. matrisque pia per uiscera cursant.
 275 spes tamen est melior natum ut producere uidit.
 et procul intrare uideo quid possit in isto 280
 spes conferre mihi. uultus agnoscere nostros
 debet, et hic fratrum numero parâre suorum.
 forsitan hunc solum puerilia pectore tangent.
 280 indigneque feret, quod sic uelut hostia detur.
 alloquar, et paucis conabor dicere uerbis: 285
 sit memor ut potius generis, quam temporis huius:
 si te nobilitas generis. si tangit origo.
 respice nate tuos. et nos quoque respice nate.
 285 noli annos memorare tuos, puer incipe furtim
 pectore ferre deum, tradent hoc secula seclis 290
 quod tua sorte petis: det nunc exempla futuris
 temporibus. dona te precor quoque amplius hic est.

266 superauerat 267 pressitque dolorem 271 regiq; accedere
 276 intransent uideam 278 fratrum et numero 285 furtim] uerum
 287 tu forte des 288 donate-quoque] mundo quod ames nil hoc

264 oms 265 erat sed corpus 267 tacitis 269 sed de] de om.
 270 timore 271 animo regique 272 quod axia 273 et Incuras
 sic om. 274 currunt 275 producere uidit] procederent 276 pro-
 culiterre cor uideo 277 agnoscere 278 numerus 279 hunc] et
 hunc tangat 280 ferat 281 adloquar paucis hic conabor 284 tuos
 et nos] tuo israhel 285 incipisti forti 286 seculum seculis
 287 quod tua fortis etas et nunc

- cogita quae fugias, et quae meliora petantur.
 290 non te sollicitet inanis falacia Regis:
 et crescant ista nunc in contraria uictor: * 295
 spiritus extinxit flammās, sic deinde recessit,
 quod dederat corpus tellus adaptata recepit.
 sanctaque quae superest anima inuiolata recessit.
 295 Quamuis lassa parens per tot sua uulnera Regem
 pertulit, at summo pariter manibusque supinis 300
 has habuit uoces, et talia uerba locuta est:
 qui tenes imperium coeli, terraeque, marisque,
 sydera qui coelis, qui das animalia terris.
 300 aequoribus pisces, et talia qui uerberas auras
 ad prima meae cupidāe fiducia surgit. 305
 qui chaos implicitum caeca caligine misces.
 diuidis in partes. et das noctemque diemque,
 lunam cum uario sole, et qui tempora seruent.
 305 nocte dieque iubēs lumen parere per orbem. 310
 et post haec hominem cuius de semine mundus
 completur, mortale genus et lingua liquescit
 dissona per gentes. sapor est tamen omnibus unus.
 sed qui mutauit meritis hominumque loquelas.
 310 longa referre mora est, coeptis insistere certum est:
 tu mare diuisum uirga uoluisti tenere, 315
 dum pede per siccum populus transcenderet aequor

289 cogita] respice et quam 290 nec te miseri fallacia 291 sed
 crescas ipsi 292 extinctus flammis 296 ast animo pariter 298 tenes
 regis 299 animantia 300 et talia] uentum uerberat 301 ad te
 prima mei 302 miscens 304 lunamque et rapidum solem qui
 305 (nocte-orbem) om. 307 et] tum 311 uoluisque tenesque

289 petentur 290 fallacia 291 crescunt 292 extinguit 293 dede-
 rat: *litt.* derat *in ras al. m.* corpus] carpis 294 secta quae superest
 295 tot] quam uulnerauit rex 296 protulit et summo 298 tenes
 299 terre 301 ad primam meae 302 implicitum caliginem isces
 303 diuides 304 lunamque cum sole uarioque tempore 305 noctem
 diemque orbem: o ex u *al.* 307 completur liquescit 308 hominibus
 309 loquellas 312 populum transcenderet aequor

- Aegypti effugiens mortem. regemque Pharaon
 qui sibi sanctorum numerum servire iubebat.
 315 quem tua maiestas Mose duce transtulit amne.
 seruatumque tua totum uirtute redemit. 320
 terra dabat fructus, quos te cogente ferebat.
 occupat et totis quaesita lymphæ latebris,
 humor erat nullus, cuncti clamore querentes
 320 poscebant Mosén dare sitientibus undas.
 ad quos ille breui sic est sermone locutus: 325
 credite posse deum quicquid petieritis illum
 sed tamen hanc uirgam amnemque diffindere saxum.
 ut ueniant fontes tota regione morati.
 325 percussitque simul, dicto uelocius omnes
 emisit saxum fontes dulcedine prima. 330
 confiteor totus cum sit tibi debitor orbis,
 tu quicquid possunt gentes. potes omnia solus. 332
 tu mortale genus curas. onerasque, leuasque, 334
 330 te precor attonita mente confirma timentem: 335
 ne desit fratrum numero meus infimus infans.
 ignarusque sui, quem iam procul ecce teneri
 conspicio, turba circumueniente frequenti.
 hunc propter solum lachrymas, quas cōmouet aetas,
 335 unus enim superest, de quo mihi maxima cura est. 340
 ne tener ignoret qua sit de gente creatus.
 hunc ego si possim secreto apprehendere solum
 blandirer. patriumque genus. patriamque docerem.

315 omnem 318 quaesitam 320 dare] daret ut 323 amnemque]
 durum 325 amnis 327 sic tibi 330 confirma mente 334 lacrymas
 337 apprehendere

313 mortis pharao 314 numero 315 transtulit amnem 316 diremit
 318 quesitas 319 umor querenter: ter (*pro tur ut uid.*) in *litura al. m*
 320 moysen 321 breui sermone sic est 322 illum] ab illo 323 amneque
 defundere saxu in *litura (antea fuit ab illo)* 324 ut: t in *lit. (pro*
m?) uenient morati] rorari 326 fontis 328 quidquid 329 onorasque
 330 timente 331 infirmus 332 ecce 334 lacrimas cōmouit
 337 apprehendere 338 blandirer et patrium genus

	sed quacunq̃ tamen potero solatia mittam :	
340	parue puer, tenerisque tuis mihi charior annis. charior es regno. uita quoque charior ipsa. tu potes in totum uictricem reddere matrem. tu finis partus, finisque future malorum, si te cura mei tangit, si matris odorem	345
345	mente create tenes, quamuis et charus, et infans, hoc magis aure pia attende parentis. primum disce puer quid sis post ista futurus. si patiens fueris, tunc te mihi chare futurum facta docent, fratrum sanctorum in parte locatus,	350 Deest uerbum quale est, dictis
350	et requie securus eris, dum secula cursus saeua suos peragunt, finito tempore longo hanc lucem repetens, aeternaque regna uidebis non maculata malis, sed erit concordia sanctis, nec morti locus ullus erit, nec bella citatis	355
355	exercentur equis, sed pax aeterna manebit. matris, crede, tuae quae cupit esse salutis haec mihi cur tristi uultu sic dicta repellis? quid refugis? miserere mei, miserere tuique, si liceat prior ire uelim, uetat ecce, sed ibo	360
360	tunc cum uictorem uidero te nate malorum. quid sperare iubes? solus mea dicta moraris? solus adhuc aequum renouas mihi nate dolorem? annuis, an damnas sed me fratresque, genusque? quod ne forte uelis oro et deprecor, audi:	365
365	hiis ego te paruū nutriui nate papillis.	370

340 carior 346 pia dictis attende 351 longo] certo 352 repetes
356 matrem c. t. semper cupidam e. s. 359 uetor 360 uidero] cernam
363 sed] quoque 364 oro te et 365 his

339 sed] si solacia 340 tues 343 future 344 matri sudorem
345 creare tenes *inter* 345 et 346 *tamquam nouus uersus haec uerba:*
Altius attolens oculos 346 hoc] hec aure apia adtende (*nulla lacuna*)
347 ista] ita 349 locatus *om* 350 et requies scōrum eris 352 repērens
354 Hec nec 356 quae te cupit 357 sic *om*. 359 priori reuellim
sedebo 360 te uidero nate 362 equam reuocas 363 An uis an
damnas fratrisque

- te precor per has, quas noui fudi meorum. *
- ut remanere uelis, remanebis solus et *
- non tibi iam fratres dederint solatia uitae:
- defecerunt, unum, unum quod superest, matrem *
- 370 et genus et patriam si talia dicta recusas. 375
- heu quanto melius uitam seruabis
- si facias tandem quicquid fecere priores:
- audenter depone metus, depone timorem.
- conceipe mente deum, uires dabit ille uiriles.
- 375 Haec dum mater agit, puer ad praecepta parentis 380
- respicit, et solum se uidit esse relictum.
- sustulit ad caelum uultus, palmasque supinas.
- et sic uoce petens aeternum numen adorat,
- sensu et sic pariter secum nutuque rogabat:
- 380 uinceret ut regem, saeuos et uinceret ignes. 385
- atque ita non segnis, nec pro puerilibus annis
- prosilit intrepidus medios dilapsus in ignes,
- et uicit quicquid erat, sic ut uitam iniret in altum *
- spiritus, et fratrum peteret secreta priorum.
- 385 Dum puer ista gerit soluerunt gaudia matrem, 390
- iamque ut erat lassata malis, iam uoce negata.
- suspirans, interque manus collapsa suorum,
- concidit exanimis, resolutaque membra quierunt.
- sic ipsa et nati sanctorum in parte recepta est.

FINIS.

366 te per ego has precor, et fletus lacrymasque meorum. 367 et]
et huius 369 dedecoras fratrum sanctissima nomina, matrem. 371 ser-
uabis in aeuum, 376 uidit ut esse 383 Vicit quicquid erat sic ut u.
iret i. a. 384 piorum.

367 solus et] et solus 368 dederint] tui solacia 369 unum *semel*
370 patria recuses 371 quantum 372 tandem] ante dñi quicquid
facere 373 audenter: r (ans?) ex & 374 uirilis 377 sustulit
supmas 378 nomen u. 379 om. sed inferiori in marg udd. al. m. Et
sic secum sensus pariter 380 uincere que ut regem 381 adque
382 medis 383 quicquid sic ut] si (ut om.) 384 piorum 387 sus-
pirat conlapsa post 389: Finit de machabeis.

HILARII DE EVANGELIO.

XB

Christus hic flos <est>. decor <hic> est fonsque per-
ennis.

- hunc postquam uerbo conceptum numinis alti
plena deo uirgo utero est enixa pudico
effulsitque nouus terris gaudentibus infans.
- 5 protinus impleuit totum lux clarius orbem.
desuper astra pios inhiant spectantia uultus.
atque decus tantum iam terris inuidet aether.
at tellus ridens laetatur germine sacro.
spargit humum uiolis alieno tempore quotque
- 10 area purpureos submittit caespite flores.
Omnia festa nitent: gaudet mare, nubila, uenti;
te solum trepidare metu. te, perfide serpens.
ille dies aegrum uidit pallente ueneno
quassantemque caput et pectora dira terentem.
- 15 quod salus e caelo terris. quod tutor adesset.
saluandos populos quaerens a faucibus atris.
ereptam plagis plebem. maestoque ululatu
prosequeris hominum uitam mundique salutes.
- Interea et sidus exortum numinis alti
- 20 apparet caelis et terras lumine complet.

Carmen hilarii pictauiensis episcopi de euangelio *G* (cod. *Sti Gall* 48 s. VIII) *r* = *Rettig*, *π* = *Pitra*, *p* editor XB | Christus benedicet *interpretatur π ex XP uel XPI corruptum puto p*

1 hic flos decoris fonsque *G corr. π flos*] floret *r* fluidi *Halm* decor
is *r* 6 pios] *l' ss. al. m. G* uultus^m (*m al. m.*) *G* 7 adque *G* (*r*)
tantum] *tñ G* 9 quotque *p q̄tq. G om. r* natis *π* 10 aurea *G corr. π* pur-
pureas *G* caespite *G* 13 pallente *G* pallere *π* 14 tenentem *G* terentem *G t. π*
15 et (*e al. ss.*) *G* 17 ereptamque *r* plebem plagis *π* mesto *G*
18 prosequens *π* 19 exorti *r* nominis *G corr. π* 20 cēloⁱⁿ *G*

agnouere Magi stellam cunasque requirunt.
munera sacra ferunt. myrramque et suaui tura.
tura deum monstrant. designat myrra sepultum.

- Salve, uera dei proles. puer aethere missus.
25 non commune genus nec moribus edite nostris:
innuptae matris pignus uterique pudici
partus et intactae mirandus uirginis infans.
quamuis illa pio iactet se nomine matrem.
fingentis quendam uentris imitata tumorem.
30 ostendetque tuas cunas risuque salutet.
uirgo tamen mater et magni coniugis expers
ignorat causam subolis. sed gaudia nouit.
tu sacri sermonis opus. satus ore paterno.
uerbigena diues. linguae mirabile germen.
35 commixtumque genus caeli terraeque. potenter
ut caeli terraeque simul te cura moueret.
tu uirtute leo. placidis tu mentibus agnus:
tu stator gladiusque patris: tu dextera summi.
uiuorum iudex. iudex tu luce carentum.
40 cunctorum genitor solum te dicere natum
dignatur. solum communis cura parentum:
heres tantorum solus tu iure bonorum.
Hunc tu olim. dictis uariata imagine rerum.
spondebas terris. genitor, per carmina Regum.
45 perque prophetarum uoces. per sidera caeli;
per Seraphin Cherubique tuum. modo pandere fas sit
excelsa secreta poli: nam quattuor altum
circundant solum uariis animantia formis:

47—51 Apocal. 4, 6—8

23 sepultum π sepu . . . (*tres uel quattuor litt. abstersae*; G sepulchrum r
24 misso G corr. π 29 quandam G corr. π tumorem π minores G
33 satis G corr. π 36 moneret G corr. p maneret π 38 sator G
corr. p satus π 44 regum] dd' sal' (i. Dauid Salomo) al. ss. G 47 excelsa p
o celsa G carmine celsa π 48 circundant G 49 sunt ora] sūt ore G
statore r alias stant ora π

- primum hominis facies, aliud sunt ora leonis.
 50 inde aquilae uitulique caput. his omnibus alae:
 diuisae officii hae sunt: nam maxima summi
 ora dei uelant semper faciemque coruscam
 praetexunt. nimius noceat ne fulminis ardor
 optutuque sacer feriat ceu fulmine mundum:
 55 atque aliae inuoluunt similes uestigia sacra,
 ne forte incendat pressas uis ignea terras:
 ternaque tum binae uolitant per moenia mundi
 auratasque ferunt pennas. et lumine multo
 peruigiles discunt urbes actusque precesque.
 60 Haud dubia his formis Christi monstratur imago.
 namque et homo est Christus. mortis gustator amarae.
 et uirtute leo est. indoctos caedere ferro:
 et uitulus. quoniam est peccantis uictima mundi.
 qui bene pro cunctis impenditur hostia terris.
 65 quid facies aquilae post haec. quid forma requiris?
 permittit praedam caelo sacer ales; ouans is
 Christus erit. terris raptum quem collocet astris:
 namque ille in caelis placido bonus interuentu
 uulnera peccantium celat. grauiora parentum
 70 mitigat et terris iratum temperat ignem.
 Tu qui terrigeno referens ueniam. ipse propagans.
 ac tu. magne pater, natum pietate quietus.

50—59 Isa. 6, 2

50 ui. li *G* 51 hae sunt] *h/sr* (*post h una litt. crosa uermiculo*) *G*
 hae stant *r* 52 uelant *p* uolitant *G* semper] circum *π* 54 optatum *G*
corr. *p* appetitum *π* feriat *p* feritet *r* feceritet (*litt. ce abstersis*) *G* ceu]
 neu *π* 55 aliae: *litt.* *i uermiculo uiolata* *G* alae *π* 61 gustatus *ut uid.* *G*
corr. *r* 62 indoctis *G* *corr.* *π* 65 faciei aquile *G* *corr.* *π* faciet
 aquila *r* qui formam requires *G* *corr.* *p* quis forte requirit *uel* si forte
 requiris *π* 66 ouantis *G* *corr.* *π* *an* ouanter? 68 placidus bono *G*
corr. *π* 69 grans ora (*ss. grauiora*) *G* *an* grauia ora? 71 Tu qui *p*
 Actuque *G* (*Ac olim uidetur superscriptum fuisse uoculae At insequentis*
uersus) *Ac* tu qui *π* 72 At tu *G* *corr.* *p* Et tu *π* natum *G* (*non*
natu)

- sublimi residens solio, opera ardua cernens;
 oceani ceu forma maris uitreique elementi.
 75 tum senior domino seruit chorus hymno peritus,
 bis duodena uirum facies, et crinibus albis;
 caesariem rutilae ex auro pressere coronae
 innoluitque humeros stola candida, mitis amictus;
 surgentes crebro capitis uincimina ponunt,
 80 te dominum linguis, te consona uoce canentes:
 Agie, sancte deus, uigor ignee, celse Sabaoth!
 teque genus hominum celebrat sermone frequenti,
 te pecudes uolucresque sonant, te muta loquuntur,
 te canit omne nemus, colles uallesque supinae;
 85 te uenti strepitant, pelagi te murmurat unda.
 sacrorum ritu uario templisque dicatis
 in nemore incluso, sculptis de marmore templis,
 aere cauo positis signis picturaque inani,
 te gentes populique colunt, tibi uota precesque
 90 suscipiunt, numenque tuum nomenque requirunt.
 Ac uelut in tenebris errat, cui lumen ademptum:
 sentit adesse hominem; qui sit, ubi denique sistat,
 nescit, et ignarus per inania brachia iactat,
 prendere si possit tactumque adistere saltem:
 95 non aliter gentes, caecis erroribus actae,
 ante oculos positum quaerunt; sed lumine cassae,
 transiliunt ipsum quem quaerunt; ludicra captant
 effigiesque locant uarias et nomina mille
 imponunt uni, si possit adesse uocatus.
 100 illos culpa premit grauior, quibus adstitit ipse
 ante oculos doctor uerus; quibus ore locutus,

73 sq. Apocal 4, 6

75—80 Apocal. 4, 4. 10

73 solio residens π 78 amictum *G* corr. *p* 79 ante ponunt *al. m.*
 de *add. G* 84 sopinae *G* 86 templis *G* templi π 90 suspiciunt *G*
 corr. *r* nomenque *t. nōq, G* corr. π 92 quis sit π *in marg. iudei*
 pagani *G* 94 assistere *G* 97 tr̄siliunt *G* 100 adstetit *G*
 101 doctos *G* corr. *r* loquutus π

- quos prece, quos dictis monuit, quos denique factis.
 nec uidere tamen caeci, cum lumen adesset
 per populos clarum, factis celebrans genitorē.
 105 namque iacebat homo, pallenti marcidus ore,
 cui inerat morbis corpus compage solutum
 uiuentisque animae dudum iam mortua membra.
 „Surge, ait, atque tui iam lecti baiulus esto.“
 exilit atque alacer humeris uehit ipse cubile.
 110 ecce trahebatur caecus, quem lumine mater
 ediderat uiduum, communis lucis egentem,
 non totum natum, mundi quia parte carebat.
 ut uidit, miseratus ait: „Hunc cernere iussi!“
 protinus ad caelum caecus noua lumina tollit.

* * *

108 Matth. 9, 6

110 Ioh. 9.

105 humo *G* corr. π 106 morbi π 109 marg. de caeco nato *G*

I.

AVCTORES IMITATORES.

SIGLA PARAGRAPHO ¶ ORNATA:

ipsius Cypriani	Incerti
G Genesis.	N de Sodoma.
E Exodus.	Ion. de Iona et Ninive.
L Leuiticus.	Incerti
N Numeri.	Sen. ad senatorem.
D Deuteronomius.	Hilarii
IN Iesu Naue.	M Genesis.
I Iudices.	M de martyrio Maccabaeorum.
Reil. Reiliquiae p. 20v sqq.	Eu. de Euangelio.

uid. M. Hertz, *Analecta ad carminum Horatianorum historiam*. IV. Breslau 1880 p. 22 sq. — M. Manitius, zu spätlateinischen Dichtern. Z f. d. Österreich. Gymn. 1886 p. 410 sq. — G. Schepss, Berliner philol. Wochenschrift 1890 p. 602. — Cl. Marius Victor rec. C. Schenkl (*Poetae Christiani minores pars I*) p. 352 sqq. — John E. B. Mayor, the latin Heptateuch, London 1889.

3 immensus-deus ¶ E 170. 452 L 230 N 557. Dracontius Satisf. 1 Rex immense deus. 13 Vergil. EV 26 graminis . . herbarum. ¶ H 101 herbarum varia consurgunt gramina campis (cf. D 160 ridet gramina.) 20 Ouid. M. XI 341 fecit anem et subitis pendente sustulit alis. Sil. 12, 94 suspensum librans medium inter nubila corpus Enauit . . ales cf. Statius Th. III 463 Claudian. IIII cons. Hon. 543 id. 1, 76. ¶ G 290 non uelucres leuibz suspendunt corpora pinnis.	21 Vergil. G II 154 in spiram tractu se colligit anguis. 34 Persius V 56 hic satur irriguo mauult turgescere somno. 38 sq. Victor I 386 quod dulces nati postponendique parentes Coniugibus. 40 ¶ E 772 septima, perfecto uirtutum fine quieuit. 51 Vergil. A VI 255 primi sub lumina solis et ortus ¶ N 185 prima (?) ad lumina solis cf. G 273. 306 N 729. 54 Vergil. A II 782 leni fuit agmine Thybris. 54 sq. ¶ G 72 has inter sedes et . . hortos.

- 56 Victor I 269 sqq. fons rigat . . .
 Quadrifido tumidum laetus caput
 amne resoluens.
- 59 Victor I 271 iugi nam gurgite
 promptus.
 ¶ E 1099 sapphirus hanc sequitur,
 cum qua carbunculus ardet.
 c. ad Fl. Felicem de resurr.
 mort. 214 prasinus inde nitet,
 illinc carbunculus ardet. Victor I
 282 fulmineo rutilans carbunculus
 ore coruscat.
- 60 Victor I 278 regna Euilantum.
- 62 amoeno: ¶ G 1191 fluuium . . .
 amoenum.
 Victor I 288 tertius hinc rapido
 procurrens gurgite Tigris It comes
 Euphrati, iuncta quos mole
 ruentes . . .
- 66 Vergil. A VIII 114 ne trepidate
 meas, Teucris, defendere naues.
- 67 Vergil. A VII 67 ramo frondente.
- 68 noxale: ¶ G 97 poma . . noxalia.
- 70 Vergil. G II 429 nec minus interea.
- 81 Vergil. E VIII 40 poteram ab
 terra contingere ramos.
 Sedul. I 98 aliquos nitor contingere
 ramos.
- 84 Anitus III 637 nube serenum.
- 89 ¶ G 322 ergo ubi nudatos . . .
- 105 Prudent. perist. XIII 37 uipereis . .
 uenenis.
 Victor I 419 plus quam uipereo
 mortem allatura ueneno. Ennod.
 C 9 Vog. nubila uiperei qui gestat
 corda uenenis.
- 109 Vergil. A XI 668 cruentam mandit
 humum.
- 120 Vergil. G I 219 at si triticeam
 in messem.
- 121 Vergil. E V 39 carduus et spinis
 surgit paliurus acutis.
- 124 sq. Victor I 518 sq. donec te
 lenta senectus Terram, quod
 magises, faciat terrae quere fundat.
- 129 ¶ G 313 lapsa meatu Perceleri.
- 130 ¶ S 161 apex flammae.
 ¶ E 1332 dum uolucris deferuet
 apex numenque praesentat.
- 181 Victor I 520 caelum defendere
 membris . . .
- 132 Victor I 521 ueste tegit pecudum
 miserans uitamque tueri.
- 139 Victor II 208 sqq. arua Cain
 duris uertebat pinguia rastris . .
 Abel Innocuas pascebat oues et
 lacte parentes.
- 140 Vergil. A VII 539 et terram
 centum uertebat aratris.
 Horat. S I 1, 28 ille grauem duro
 terram qui uertit aratro.
 ¶ G 737 inde senex curuo terram
 dum sulcat aratro.
- 144 Victor II 216 frugibus ille nouis,
 niueo magis hic litat agno.
- 145 adipemque niuealem: ¶ E 988.
- 147 Vergil. G III 479 incanduit aestu.
- 154 Vergil. A XII 664 tu currum
 deserto in gramine uersas.
- 155 frendens: ¶ G 1159 frendentesque.
- 156 Vergil. A V 515 caelo speculatus.
- 161 Victor II 255 et tanto leuiter
 pro crimine punit.
- 162 Vergil. A. XII 691 sanguine
 terra madet.
- 171 Vergil. A VI 646 Thraecicus . .
 sacerdos Obloquitur numeris
 septem discrimina uocum.
- 189 sq. Iuuenal. XIII 117 incude
 adsiduis semperque ardente
 camino.
- 189 sq. Aediluulf. X 3 sq. diuersisque
 modis sapiens incude subactum
 Malleus in ferrum peditat stridente
 camino.
- 198 Lucret. III 1036 sopitus quietest.
- 211 orbes: ¶ G 315.
- 216 Stat. Th. V 668 sociae ueritus
 commercia uitae.
- 222 summula: Iuuenal. VII 174 Anson.
 Ep. 15 (7) 23 P.
- 224 ¶ G 295 uenturisque parens
 seruabat semina saeculis.
- 229 pertaesus: Sueton. Aug. 62 p.
 morum peruersitatem eius. Iustin.
 38, 9, 4.
- 238 Victor II 364 monstra hominum.
 celsa membrorum mole gigantes.
- 240 cf. Iuuenal. XIII 100 ut sit magna,
 tamen certe lenta ira deorum est.
- 245 sqq. Vergil. G III 243 et genus
 aequoreum pecudes pictaeque
 uolucres
 ¶ H 11 gens hominum pecu-
 desque ferae pictaeque uolucres.
- 247 sqq. ¶ G 290 sqq. non uolucres
 . . . Nec fera celsi iungo deuitat
 marmora colle . . . mors omnibus

- una est. N 446 ac uelut in totos
pariter nex una ueniret.
Horat. C I 28, 5 omnes una
manet nox.
- 249 Symmachus Ep. X 23, 18 p.
298, 27 S. dolor mitescens.
- 253 Victor II 407 sq. tunc calidum
bibula spirans compage bitumen
Exploret tenues et uestiat undique
rimas.
- 255 Victor II 402 arca tibi, quae ter
centum tendatur in ulnas.
- 257 Victor II 403 sqq. consurgat in
altum, Ter denis tantum . . . at
qua se Collecta obliquo fastiget
machina tecto.
Auson. Mos. 312 quadro cui in
fastigia cono surgit . . pyramis.
- 260 Vergil. A II 493 procumbunt
cardine postes.
- 272 ¶ E 761 glauca . . marmora ponti.
Auson. Mos. 349 glauca fluentia.
- 279 Sedul. II 175 inde quater denis
iam noctibus atque diebus.
- 287 Auitus III 329 grandineos pauidis
fuderant nubila nimbos.
- 288 Victor II 467 (de abyssu) atque
nouos pandit fontes torrentibus
aequos.
- 289 Auitus III 524 iamque quater
denis manabat noctibus imber.
- 290 ¶ G. 20.
- 290 sqq. ¶ G 247 sqq.
- 291 ¶ G 375 celsi iugum et collem.
- 293 Vergil. A VII 810 mare per
medium fluctu suspensa tumentia.
- 298 Victor II 491 unda relabens.
- 303 Auitus III 579 protenus albentem
mittit de sede columbam.
- 304 super aequoreum campum:
Vergil. G III 198 campique
natantes
A VI 724 camposque liquentes
Ouid. M I 41 campo . . liberioris
aquae.
I 315 pars maris et latus sub-
itarum campus aquarum.
XI 356 latarum . . campos . .
aquarum.
¶ H 12 et quae per liquidos
discurrunt agmina campos.
- 307 Vergil. A V 516 alis plaudentem . .
columbam.
Ouid. M XIII 507 et 577 plausis . .
- alis. Prudent. Hamart. 816 plau-
dens . . . pennis.
- 308 Vergil VIII 116 ramum praetendit
oliuae.
- 317 Vergil. A III 205 sq. quarto
terra die primum se attollere
tandem Visa, aperire procul
montes ac uoluere fumum.
- 322 ¶ G 89 ergo ubi nudatum.
- 324 Vergil. A II 259 laxat claustra
Sinon.
- 326 Vergil. A VII 71 castis adole-
tum altaria taedis. A I 704
flammis adolere penates.
- 327 Aediluuif. VI 35 (Traube, Karol.
Dichtungen p. 17) Petro quae
gignit odores Praemites.
- 340 ¶ L 52 idcirco quoniam mul-
torum in sanguine mens est.
- 347 Victor III 284 considunt terris.
atque orbem gentibus implent
- 349 Vergil. A VI 520 confectum
choreis somnoque grauatum. Ouid.
M. III 608 ille mero somnoque
grauis.
Victor III 73 persensit uiuos
latices somnoque grauante.
- 357 Claudian. III cons. Hon. 182
qui mente serena.
- 362 ¶ G 1437 Genesis ut formula
cauit.
- 364 ¶ N 337 moenia uasto Edita
suspectu.
Vergil. A VIII 530 turris erat
uasto suspectu et pontibus altis.
- 365 Vergil. A I 504 instans operi
XII 361 sic moenia condunt.
- 369 sqq. ¶ E 154 sq. IN 384 sq.
- 375 ¶ G 291 E 20 leuent . . arces.
- 380 sq. Vergil. G III 79 sq. illi
ardua ceruix Argutumque caput.
Horat. S I 2, 89 breue quod
caput, ardua ceruix.
- 391 ¶ G 994 incoctos tosta fornace
penates.
- 394 *omisit* Victor III 242 *qui Iustini*
locum I 2, 7 *adhibuit cf.* ¶
S 153.
- 401 Victor III 284 orbem gentibus
implent.
- 406 Dracont. Satisf. 227 nondum
pubentibus annis. ¶ G 907.
- 423 Vergil. G III 549 monstratas
excitat aras. Victor III 355

- denotas excitat aras. Victor III 364 sollemnes excitat aras.
 ¶ I 288 domino sacratum suscitatur altar.
- 429 ¶ G 1275 tellus sitientibus arida uenis.
- 430 Ouid. M VII 782 ieiuna Fames.
- 431 Victor III 561 Nilotica tellus.
- 432 ¶ G 787 quae cum praecipuo canderet sidere formae.
- 434 Victor III 369 sed nomine pulchra sororis Protegitur coniunx. Vergil. A III 642 coeptis immanibus effera Dido.
- 435 sqq. ¶ G 684 sqq.
- 464 Vergil. A VII 100 omnia sub pedibus qua sol utrumque recurrens Adspicit Oceanum uertique regique uidebunt ¶ E 1004 quas sol utrumque recurrens adspicit.
- 465 Vergil. A I 744 geminosque triones.
- 468 harenas: Ouid tr. III 1, 55 sqq. ex Pont. II 7, 25 sqq.
- 470 ¶ 760 nomen Mambra. Victor III 411 sq. subque ilicis atrae Dispensata comis figit tentoria Mambrae.
- 479 Vergil. A VII 387 euolat et natam frondosis montibus abdit.
- 483 Val. Flaccus Arg. VI 545 medio duri discrimine belli. Coripp. Ioh. I 407 tanto in discrimine belli. Coripp. Iust. III 95 discrimina belli.
- 486 sq. Victor III 433 ter centum deligit omni De grege bisque nouem famulos.
- 488 Vergil. A VII 694 agmina in arma uocat subito ferrumque retractat.
- 495 Victor III 464 decimam tamen offert Hostibus excussae, quae uera est hostia, praedae Melchisedech . . .
- 497 laturus: ¶ G 873 sumpturus.
- 504 ¶ 1198 ille alacer, G 768 1441 E 276 ille alacris.
- 508 nobilibus: ¶ G 1234 nobilis.
- 512 Horat. C I 28, 1 te maris et terrae numeroque carentis harenarum Mensorem.
 Victor III 481 quam denso lumine caelum Picta nocte micet, quantis congesta premantur Sidera sideribus...Seminis hoc exemplar habere.
- 514 ¶ E 367 si summa putetur.
- 516 cernat: cf. ¶ D 199 cretio. Prudent. Cath. XII 85 sqq.
- 518 Victor III 492 omnipotens ego sum dominus, qui teque tuosque Chaldaea de gente tuli.
- 526 Victor III 500 trimam sume mihi torna iam fronte iuencam.
- 527 Vergil. A VIII armata fronte iuencum A III 636 torua sub fronte.
- 528 Vergil. G III 287 hirtasque capellas.
- 529 Victor III 503 cumque columba sacrum casto cum turture iuncta.
- 532 Auitus VI 63 sic te laeta domus sanctis altaribus aptans. Arator I 552 sacris altaribus apti.
- 534 Vergil. VIII 658 et dono noctis opacae.
- 536 Iuenc. III 228 nubila miscentur confusa luce colori. Coripp. Iustin. II 103 prolata luce tenebras.
- 538 Victor III 582 praenosce tuos sobolemque tuorum.
- 539 Vergil. A I 204 per uarios casus.
- 555 Victor III 539 gentis Amorraeae.
- 558 Victor III 546 signum monte dedit, clarum nam clibeanus igne Emicuit raptim.
- 559 Vergil. A III 580 ruptis flammam expirare caminis.
- 560 delambere: Stat. Th. II. 681.
- 563 ¶ G 115 ponere partum.
- 566 Victor III 563 progeniem uili concredere perpulit aluo.
- 567 Victor III 561 Agar nomen erat. Nilotica tellus origo — Subrogat in thalamos.
- 574 Vergil. A V 361 praestanti munere donat.
- 580 ¶ G 823.
- 581 Victor III 604 innumeras gentes propria de stirpe creandas.
- 584 sq. Victor III 606 sq. littera te renouet, te syllaba plena reformet, ut non Sara tibi coniunx, sed Sarra uocetur Et tu non Abram, sed nomine clarior aucto Abraham — populis posthac, uociter futuris.

- 587 Victor III 624 Ismael... bis senis
pariter ducibus regnanda creabit.
- 592 Horat. S II 1, 86 soluentur risu
tabulae.
Pers. III 87 ingeminat tremulos
naso crispante cachinnos.
- 593 Vergil. E VIII 37 tacitus Lycida
mecum ipse uoluto.
- 594 Victor III 613 quamuis ridenda
putetis Virtutis promissa meae.
- 596 Vergil. A VI 536 iam medium
aetherio cursu traiecerat axem.
Sil. XII 731 redditur extemplo
flammarum aethere lampas.
- 597 Vergil. E I 52 frigus captabis
opacum.
- 598 Victor III 645 tres subito ad-
stiterunt angusta luce micantes.
- 599 Victor III 647 dominumque solo
prostratus adorat Vnum, cum
tres miretur.
- 601 Victor III 649 precatur, Vt
refici in medios aestus tenden-
tibus horis Non dedignetur
famuli mensisque cibisque.
- 602 Horat. Ep. I. 15, 4 gelida cum
perluor unda Per medium
frigus.
- 603 Victor III 654 annuit ore Offici-
umque pii non aspernatur alumni
Omnipotens uisusque cibos men-
sasque sacrare.
- 604 Vergil. A III 295 imperio laeti
parent ac iussa facessunt.
- 607 Horat. Ep. I. 15, 4 gelida cum
perluor unda Per medium
frigus.
- 608 Horat. C III 2, 54 uitalus...
fronte curuatos imitatus ignis.
Culex 16 patula praepandit cornua
fronte.
- 610 Vergil. E I 81 et pressi copia
lactis.
cf. Tertullian. de carne Chr. 19
post med.
- 611 trina sub imagine: Victor III
642 et nomen numerumque suum
confessus.
Prudent. psychom. pr. 45 sqq.
mox et triformis angelorum
trinitas Senis reuiscit hospitibus
mapalia. Et iam uictam Sara in
aluam fertilis Munus iuuentae
mater exanguis stupet, herede
gaudens et cachinni paenitens.
Idem apoth. 28 sqq.: hoc uidit
princeps generosi seminis Abram,
iam tunc dignati terras inuisere
Christi Hospes homo, in triplicem
numen radiasse figuram.
- 613 quid rerum gerit: Plaut. Aul.
117 quid rerum geram. Terent.
Eun. 923 quid rerum gerat.
Catull. 28, 4 quid rerum geritis?
- 617 Sedul. I 109 prolemque negabat
Frigidus annosus moriens in corpore
sanguis.
- 620 Vergil. A VII 254 uoluit sub
pectore sortem.
- 625 Victor III 667 in Sodomam
Gomoramque deum uibrasse.
- 636 Victor III 683 Loth forte se-
dentem Ante fores urbis.
- 638 Victor III 687 prostratus adorat
Inuitatque domum.
- 640 ¶ D 120 I 282.
- 644 Horat. A 94 tumido delitigat ore.
- 645 sqq. Victor III 698 sqq. infandae
lex urbis erat. mollire furentes
Loth cupiens natas, quibus in-
libata manebat Virginitas, offert,
quos plebs uoluisset in usus, per
sexum factura minus.
- 650 Vergil. A VIII 539 dum se
glomerant.
Cic. Verr. II. 4, 52 reuelli claustra.
Liuius V 21 pars claustra por-
tarum reuellant.
- 653 ¶ S 79 sq.
- 654 quod potuit: Ouid. M III
683.
- 661 Vergil. A VI 573 horrissono
stridentes cardine.. portae. Sil.
VIII 654 ruptusque fragore
horrissono polus.
- 661 Vergil. A III 208 dum fulmina
torques.
- 665 Vergil. A X 270 a uertice flamma
funditur cf. Stat. Th. XII 431.
- 672 Iuuenius 1469 genitorem in puppe
relinquunt.
- 681 ¶ G 824 illicet in Geraris socia
cum coniuge degens.
- 689 Horat. S I 5, 84 immundo somnia
uisu.
- 690 Victor II 40 postquam reddita
mens est III 711 uix mente
recepta.

- 697 Vergil. A VIII 341 molle pecus
 ¶ *uid. ind. verb. mollis.*
- 700 Vergil. A VI 569 commissa piacula.
- 703 ¶ G 862 pacifico . . uati.
- 704 procubus: ¶ *uid. ind. verb.*
- 710 ¶ E 292 promere gressus.
- 713 Iuenc. I 44 (9 Marold) grātius
 utdonum iam desperantibus esset.
- 723 ¶ G 853 deuenit ad colles quibus
 est Iuratio nomen.
- 730 sq. Vergil. A VII 164 aut acres
 tendunt arcus.
- 731 Sil. VIII 373 pennigeris phare-
 tram impleuisse sagittis.
- 737 Vergil. G I 170 II 189 A VII 539
 terram centum uertebat aratris.
 Sil. VIII 191 sulcantur uomere
 campi XIII 92 sulcat aratro.
 ¶ G 140 aut alius curuo terram
 uertebat aratro.
- 746 Ouid. M III 144 iamque dies
 medius rerum contraxerat umbras.
- 748 flammaram pabula: Victor III 749
 cf. 772 Lucan. VII 5 non pabula
 flammis. Sil. XVII 93 pingua
 pabula (ignium).
- 751 Vergil. A II 57 manus iuuenem
 interea post terga reuinctum.
 Horat. Ep. II 1, 191 manibus . .
 retortis.
- 755 his actis: ¶ G 126, 662.
 Sedul. I 107 uetulae marcebant
 uiscera Sarrae.
- 762 ¶ G 956 concepta . . uerba.
- 768 Vergil. A V 580 ergo alacris
 ¶ 1441 E 276 ille alacris cf.
 G 504.
- 774 Vergil. A VII 264 si iungi
 hospitio properat.
- 776 Vergil. A VII 160 iamque iter
 emensi XI 244 atque iter emensi.
- 777 ¶ G 874 id Rebecca uidens.
 Vergil. A XI 500 tota cohors . .
 ad terram defluxit equis.
 ¶ N 375 ad terram fluxere metu.
- 778 obstipumque caput: Horat. S II
 5, 92 cf. Pers. III 80. Cic. Arat.
in de nat. deor. II 107. ¶ N
 382 obstipa ceruice.
- 787 ¶ G 432.
 Stat. S III 4, 26 puerum egregiae
 praeclarum sidere formae.
- 788 Sedul. II 67 gaudia matris habens.
- 792 Ouid. Ep. XI 37 tumescebant
 uitati pondera uentris. Iuenc. I
 134 M. manifesta uteri quod
 pondera uidit.
- 795 Iuenc. I 735 ad lumina uitae.
- 796 Eugen. Tolet. monost. recapit. 1.
 lucis primordia sumpsit.
- 799 Claudian. b. Get. 58 zephyrus
 se promat ab Indis.
- 800 Vergil. A XI 771 pellis aenis In
 plumam squamis auro conserta
 III 594 consertum tegumen spinis
 III 467 V 259 consertam hamis
 loricam.
- 805 Vergil. A XI 474 rauca . . bucina.
 Auson. Mos. 253 crispo tremori
 uibrantis saetae.
- 809 Vergil. A I 153 et pectora mulcet.
- 813 Vergil. A VI 276 et metus et
 malesuada fames III 169 pri-
 musque malorum causa fuit.
- 817 ¶ G 854 illic perspicuo dominum
 cum lumine uidit.
- 818 ¶ Rell. 13: angelico motu repe-
 tant sed regna Canopi.
- 824 ¶ G 681 et Gerarum ad terras
 socia cum coniuge transit cf.
 G 841.
- 827 coniugium: Vergil. A III 296
 VII 423 *al.*
- 828 Ouid. M. XIII 752 patulis iniit
 tectum sublime fenestris.
- 830 Prudent. Cathem. VIII 4 lege
 coerces.
- 835 Vergil. G II 429 nec minus in-
 terea. Ouid. M. VII 536 liuentia
 pectora tundunt.
- 853 ¶ G 723 deuenit ad puteum cui
 tum Iuratio nomen.
- 858 colligit artus: Iustin. 33, 2, 2
 corpore collecto.
- 866 hinc *uel* hic: cf. Seruius ad
 Vergil. A I 728.
- 867 ¶ L 191 grandior aeuo.
- 868 Prudent. Cath. VIII 34 peren-
 nibus tenebris iam sepulta lumina.
- 871 Vergil. A I 187 arcumque manu
 celeresque sagittas.
- 873 Iuuenecus II 422 confestim sanae
 redierunt munera linguae.
- 874 ¶ G 777 quem Rebecca uidens.
- 884 Vergil. VIII 884 postquam
 exempta fames et amor com-
 pressus edendi.
 Vergil. A I 723 postquam prima

- quies epulis mensaeque remotae.
 ¶ G 1400.
- 888 Vergil. A XII 434 summaque ..
 delibans oscula fatur.
- 890 ¶ G 1111 anterior (frater).
- 895 Iuuenalis I 168 inde irae et
 lacrimae.
- 899 Vergil. A V 783 Iunonis grauis ira..
 quam nec longa dies pietas nec
 mitiget ulla VI 745 donec longa
 dies.
- 903 Vergil. A I 677 accitu cari
 genitoris.
- 904 Vergil. A I 159 est.. locus I
 550 est locus, Hesperiam Grai
 cognomine dicunt.
- 907 Dracont. Satisf. 227 nondum
 pubentibus annis ¶ G 406.
- 909 Vergil. A VII 213 genus egregium
 Fauni.
- 912 Vergil. A IIII 185 nec dulci
 declinat lumina somno.
- 916 Iuenc. II 761 lumina mentis.
- 924 Vergil. A V 812 pelle timorem.
- 927 Vergil. A XI 793 patrias remeabo
 inglorius urbes.
- 928 sq. Vergil. A VII 458 sq. olli
 somnum ingens rumpit pauor
 ossaque et artus Perfudit toto
 proruptus corpore sudor.
- 935 Vergil. A VIII 90 ergo iter
 inceptum celerant XI 524 tenuis
 quo semita ducit („quo.. legitur
 et qua“ *Seruius*, quo *Auson.*
cento 110).
- 937 Vergil. A VIII 341 molle pecus.
- 938 ¶ E 626 sole calente E 590
 solemque calentem.
- 939 Vergil. A VII 495 ripaque aestus
 uiridante leuaret.
- 942 ¶ G 829 niuea cum coniuge.
- 943 Vergil. E 8, 28 uenient ad pocula
 dammae.
- 945 Paulini Petroc. Vita Martini III
 607 rursus in amplexus.
- 956 ¶ G 762 conceptis dicere uerbis.
- 959 Paulin Nolan. C. XXX 53 ad
 nostrae munia uitae.
- 977 ¶ E 251 animos deponere.
- 981 Ouid. M V 327 quin etiam man-
 sura dabo monumenta per aeuum
 Inque domo socieri semper specta-
 bere nostri X 725 luctus moni-
 menta manebunt Semper.. mei.
- 982 Vergil. G II 23 hic plantas tenero
 abscondens de corpore matrum.
- 984 Vergil. E IIII 42 uarias discet
 mentiri lana colores.
- 985 Claudian. c. Ruf. I 207 rapiunt
 Tyrios ibi uellera fucos.
- 986 pecus balantum : Lucret. II 369
 Coripp. Ioh. II 398.
- 990 Horat. ep. 2, 48 dapes inemptas
 ¶ cf. G 978 nihil externum.
- 994 ¶ G 891 tosta.. fornace.
- 995 ¶ G 1005 quae credit numina.
- 998 ¶ N 955 heremi terras.. uicistis
 Claudian. III cons. Honor. 46
 ascensu uincere montes.
- 1001 Vergil. A X 756 caedebant
 pariter pariterque ruebant.
- 1005 ¶ G 995 quos credebat numina.
- 1010 Vergil. A XII 898 limes agro
 positus litem ut discerneret
 aruis.
- 1011 ¶ G 1345 iamque uiae medio.
- 1028 ¶ E 191 lentam uirgam.
- 1031 Vergil. A I 204 per uarios
 casus.
- 1032 Vergil. A VI 365 eripe me his
 inuicte malis.
- 1043 ¶ I 503.
- 1044 Auson. Eph. III 53 (deum
 omnipotentem) cernere quem
 solus coramque audire iubentem
 Fas habet . . . opifex rerum.
 ¶ E 139 dominum quia cernere
 non est Fas cuiquam.
- 1051 congrege turba: Victor III 279
 ¶ *ind. uerb.*
- 1052 ¶ G 1133 N 622 prona ceruice.
 Iuuenal. VIII 161 dominum
 regemque salutat.
- 1054 Vergil. A I 748 uario noctem
 sermone trahebat.
 I 217 socios sermone requirunt.
- 1059 admorunt: Vergil. A IIII 367.
- 1063 Vergil. A VI 535 hac uice
 sermonum.
- 1066 Vergil. G III 340 raris habitata
 mapalia tectis.
- 1076 Iuuenal. XIII 206 extinctus
 tota pariter cum prole domoque.
- 1082 Vergil. A II 248 nos delubra
 deum.
- 1084 ¶ Ion. 50 nullorum ad numina
 diuum.
- 1116 sq. Horat. ep. 15, 1 caelo

- fulgebat lunasereno interminora sidera. Horat. c. I 12, 46—48 micat inter omnes . . uelut inter ignes luna minores *cf.* Ouid. *M* II 722 *sqq.*
- 1127 Stat. Th. VI 540 at tibi Maeonio fertur circumflua limbo . . . chlamys.
- 1131 Anson. Mos. 382 apricas . . . inter . . nouales.
- 1132 Anson. Mos. 312 in fastigia cono surgit . . pyramis.
- 1136 Iuuenal. VIII 161 ¶ G 1052.
- 1138 disrumperet ira: Martial VIII 97 *alii.*
- 1141 Namque uidebatur: ¶ G 1248. I 329 Vergil. A VIII 707 ipsa uidebatur.
- 1142 Vergil. A VII 8 cursus Luna negat, splendet tremulo sub lumine pontus.
- 1149 Vergil. A VIII 393 dumisque silentibus errat.
- 1154 Vergil. A V 748 quae nunc animo sententia constet.
- 1162 Vergil. E III 39 mutabit merces.
- 1170 Auitus III 380 Cilicum dant tegmina saetae.
- 1174 Iuuenal. XIII 18 gaudet acerbo plagarum strepitu. *ibid.* 14 et a magna non degenerare culina.
- 1190 ¶ I 643 iuuenibus calidis uendebat saucia noctes.
- 1195 Vergil. A III 423 sola uiri molles aditus et tempora norat.
- 1199 Paulini VM V 679 madidis iam paene elabitur ulnis.
- 1200 Iuuenal VI 285 uires a crimine sumit.
- 1202 Vergil. A VI 862 egregium forma iuuenem.
- 1204 Vergil. A V 161 compellat uoce Menoeten.
Horat. S I 7, 39 magna compellat uoce cuculum.
- 1213 Vergil. A V 845 pone caput fessosque oculos furare labori.
- 1218 Vergil. A VI 390 noctisque soporae.
- 1223 Vergil. A III 354 libab. nt pocula Bacchi.
- 1232 Paulini VM II 196 poenarum satis est de crimine solo.
- 1237 Claudian. in Ruf. II 340 atria regifico iussit splendere paratu, Claudian. III cons. Honor. 337 regificis-deliciis. Iuuenal XIII 13 tanto cenare paratu.
- Vergil. A VI 604 epulaeque ante ora paratae Regifico luxu.
- 1241 Vergil. A II 558 aulsumque humeris caput.
- 1248 ¶ G 1141.
- 1250 Vergil. G III 144 uiridissima gramine ripa. Anson. Mos. 203 attonsis pubentia germina pratis.
- 1252 Vergil. E III 102 uix ossibus haerent.
- 1257 Vergil. A III 454 horrendum dictu.
- 1267 Vergil. A VII 391 sacrum tibi pascere crinem.
¶ N 88 crinem . . pastum.
- 1275 ¶ G 429 uenis sitientibus aret. Ciris 163 uenis hausit sitientibus ignem.
- 1279 Vergil. G III 335 dum - dum - Horat. Ep. I 7, 79 *sqq.* dum - dum - dum -
Auitus III 308 309 dum uita manet, dum luce uigemus *etc.* C. de resurr. mort. 380 Et ideo dum uita manet, dum cernere lucem . . licet.
¶ G 1381 dum - dum -
- 1279 Vergil. E VIII 89 nec sit mihi cura mederi.
- 1287 ¶ G 1387 uera renarrans. Iuuenal. III 508 tuo sublimis honore.
- 1291 Vergil. A V 559 flexilis obtorti per collum circulus auri.
- 1302 Paulin. Nolan. C. XVIII 317 totum pariter diffusa per orbem.
- 1311 Horat. S I 4, 12 ferre labore.
- 1312 Vergil. A II 634 atque ubi iam patriae peruentum ad limina sedis.
- 1313 Vergil. A III 93 submissi petimus terram.
- 1314 Vergil. A VII 192 patriaque Latinus Sede sedens. Catal. 8. 25 sedetque sede.
- 1315 A VI 409 longo post tempore. Vergil. E I 29. 67 longo post tempore.
- 1316 Horat. S II 6 31 memori si mente.

- 1319 Vergil. A I 308 qui teneant:
nam inculta uidet.
- 1323 ¶ I 443 filia quae patrios
seruabat sola labores.
- 1327 ¶ G 1287 uera renarrantem.
- 1336 ¶ E 965 reddat geminum sub
iudice pondus.
Iuuenal. VII 13 si dicas sub
iudice „uidi.“
Vergil. A VI 20 tum pendere
poenas Cecropidae iussi.
- 1338 Dracont. de deo II 467 scelus
omne peractum.
- 1347 mox deinde: Iuuenal. III 280.
- 1350 Vergil. A V 40 gratatur reduces.
- 1353 Vergil. A VII 125 accisis coget
dapibus. ¶ E 652 accisis . . cibis.
- 1355 Vergil. A VI 128 sed reuocare
gradum.
- 1364 leue olentia: ¶ E 1122 tusque.
leuis cuius fit halitus aptus
Naribus.
- 1370 Iuuenal. III 738 conuiuia laeta
frequentent.
- 1388 ¶ D 198 cohaesit domino plebes
Iacobi.
- 1400 Vergil. A VIII 184 postquam
exempta fames et amor com-
pressus edendi ¶ G 884.
- 1403 ardens: ¶ G 1407 fulgentia
pocula.
- 1419 Vergil. G IIII 393 quae sint,
quae fuerint, quae mox uentura
trahantur.
- 1426 ¶ G 1461 gratuita . . farra.
- 1432 Iuuenal. III 763 indutum pollutae
uestis amictu.
- 1437 ¶ G 362 ut legis formula cauit.
- 1450 Vergil. A I 414 aut ueniendi
poscere causas.
- 1453 Vergil. A V 247 argenti magnum
dat ferre talentum.
- 1461 ¶ G 1426.
- 1495 Vergil. A VI 128 sed reuocare
gradum.
- 1498 Vergil. A X 819 tum uita per
auras Concessit maesta ad manis
corpusque reliquit.

EXODVS.

- 4 Paulin. Nol. C. XXVII 40
Memphitica tellus.
- 8 Vergil. A VII 794 agmina
densentur campis.
- 12 Horat. C III 16, 43 parco quod
satis est manu.
- 15 Vergil. A III 234 arma capessant.
- 20 ¶ G 375 leuat arces.
- 28 Vergil. G III 347 fasce sub
iniusto G III 204 sub fasce.
- 33 ¶ cf. E 901 crimen ad auctoris
merita per damna recurat.
- 55 Vergil. A VI 200 quantum acie
possent oculi seruare sequentum.
- 57 natatus: Auson. Mos. 77 *al.*
- 63 Horat. C II 3, 28 impositura
cumbae.
- 66 Tacit. Germ. 5 nec armentis
quidem suus honor aut gloria
frontis. Val Flacc. IIII 29 frontis
honores.
- 73 Vergil. A VII 162 primaeuo
flore iuuentus ¶ N 746 primaeuo
quae flore uires.
- 87 Vergil. A II 370 primus se . .
offert nobis.
- 96 ¶ E 376 nemo solum uertit.
- Iuuenal. XI 49 qui uertere solum.
- 129 Prudent. Cath. 31 Moyses nempe
deum spinifera in rubo Vidit.
conspicuo lumine flammeum.
- 139 ¶ G 1044 domini nomen . .
soli quod ius est nosse
tonanti.
- 142 ¶ E 122.
- 152 Claudian. IIII cons. Hon. 118
magnarum largitor opum.
- 164 et 1034 Aediluulf. XII 56 haec
ubi detonuit.
- 171 Vergil. G IIII 255 corpora luce-
arentum.
- 174 Lucan. IIII 249 animosque laban-
tes confirmant ictu.
- 193 Vergil. G II 154 neque tanto
Squameus in spiram tractu se-
colligit anguis.
- 196 Vergil. A III 538 equos . .
candore niali.
- 197 Vergil. A VI 449 rursus et in-
ueterem fato reuoluta figuram.
- 202 Iustin. XIII 7, 6 linguae nodis
solutis. Augustin. Conf. I c. 9
§ 14 rumpebam nodos linguae
meae.

- 203 Iuenc. II 146 cordis secreta
pererrant III 169 secreto cordis
promuntur noxia uitae.
¶ I 580 tacitae cordis secreta
renudat.
- 206 Vergil. A X 63 quid me alta
silentia cogis Rumpere.
Hieronym. ep. 118, longum ad
te silentium rumpo.
- 214 Vergil. A I 10 insignem pietate
uirum.
- 225 Vergil. A XI 348 mortemque
minetur.
- 226 rimatur silicem: cf. Apul. met.
27 rimatus frondosum fustem .
- 231 Vergil. G I 70 sterilem . .
harenam.
¶ IN 51 uacuas heremi squa-
lentis harenas. I 38 solas heremi
scrutantur harenas. E 186 in-
formes heremi ducenda per
agros. D 1 informis heremi ue-
xatus harenis. D 36 informes
heremi terras.
- 242 subnixus adorat: ¶ *uid. index
uero*.
- 251 Vergil. A XI 366 pone animos
et pulsus abi. Ouid. hal. 45
animos ponit captiua minaces.
- 255 ¶ E 440 duris . . uocibus usa.
- 266 Vergil. A V 84 cum lubricus
anguis.
- 281 ¶ E 337 congestaeque simul.
- 285 ¶ E 375 cura que omittitur omnis.
- 296 Iuenc. II 528 leti post funera
- 297 Pers. I 47 neque enim mihi
cornea fibra est (*inde* Sidonius
epp. III 1 VII 11).
- 328 ¶ *infra* 350 totum censum.
- 330 Ouid. a. a. II 449 inuitas . . ad
aures. Quintilian. V 7, 27 nihil
enim facile persuadetur inuitis.
- 332 Vergil. A VIII 314 noctisque
per umbram.
- 334 Vergil. G III 61 frondea semper
tectata petunt.
- 337 ¶ E 281 congestaeque simul.
- 350 ¶ *supra* 328.
- 354 Vergil. A III 685 leti discrimine
paruo X 511 tenui discrimine
leti VIII 141 leti discrimina
parua.
- 358 Vergil. A XII 607 resonant
late plangoribus aedes.
- 359 Vergil. A VIII 73 tum uero
incumbunt.
- 365 Vergil. G III 586 contenta
ceruice trahunt stridentia
plaustra.
- 370 Vergil. A V 727 tandem mise-
ratus ab alto.
- 375 Stat. S III 6, 1 forte remittentem
curas.
¶ E 285 curamque omittit in-
anem.
- Iuenc. III 566 torperent otia
lenta.
- 376 ¶ E 150. Paulin. Nol. c. XV 82
ille solum caelo uertit.
Ouid. M III 11 bos . . nullum
passa iugum curuique immunis
aratri. Ouid. M I 376 immunis . .
per se dabat omnia tellus.
¶ G 737 terram curuo dum
sulcat aratro E 856 curuique
immunis aratri.
- 380 dubios cibos: Ter. Ph. 342 Horat.
S II 2, 77. Auson. Mos. 102.
- 383 Iuuenal. XI 66 haedulus et toto
grege mollior.
- 385 Carmen adu. Marcion. II 2, 14
signantur sanguine postes.
- 388 Iuuenal. XIII 99 mox et prae-
putia ponunt.
- 393 Culex 396 telluris tumulus
formatum creuit in orbem.
- 394 ¶ G 640 azyma quos tenui de
polline candida pascit.
- 401 ¶ N 478 cui gramen hysopi.
- 406 Victor III 319 succiduis gradibus
decursa propago.
- 414 mane nouo: Vergil. III 325 dum
mane nouum.
- 418 per deuia: ¶ E 547.
- 421 Iuenc. I 580 M. praetumidae . .
iactantia mentis.
- 427 Vergil. G III 107 uolat ui
feruidus axis.
(Arator I 675 uolat axe citato).
- 428 Vergil. A VIII 749 XII 729
consurgit in ensem.
- 429 Vergil. G III 108 iamque
humiles iamque elati sublime
uidentur . . adsurgere in auras.
- 433 Vergil. V 442 uariis adsultibus
inritus urget.
- 435 ¶ G 1059 admorunt.
- 440 ¶ E 255 immodicis sermonibus usi.

- 441 Vergil. A II 72 memoret quae sit fiducia capto.
A I 132 tantane nos generis tenuit fiducia nestri? XI 502 siqua est fiducia forti
¶ N 387 nam quae fiducia ciues.
- 446 Vergil. E II 14 nonne fuit satius.
- 459 Horat. C I 18, 4 mordaces . . sollicitudines. Augustin. Conf. 7, 5, 7 curis mordacissimis. Vitalis epit. (Anthol. lat 683 R.) 9 mordacibus curis.
- 467 haecubidisseruit: ¶ E 611 IN 222. Onid. M. VIII 702. nota fides sequitur III 527 dicta fides sequitur cf. III 549 etc. Auitus VI 429 ni dictum facta sequantur.
- 474 Boet. cons. phil. I c. 5, 1 felix nimium prior aetas. Claudian. III cons. Hon. 97 o nimium dilecte deo cui fundit ab antris Aeolus armatas hiemes, cui militat aether Et coniurati ueniunt ad classica uenti. (Augustin. c. d. V 26, ex Augustino Orosius VII 35, 21 sic: O nimium dilecte deo! tibi militat aether Et coniurati ueniunt ad classica uenti.) ¶ IN 130 dilapsus ab alto Aethere nunc ueni, totis cui militat astris Insignis legio. Paulin. Petr. V M V 557 cui militat aer et permansurum seruant elementa pauorem,
- 486-487 Vergil. G III 360 at illum Curuata in montis faciem circumstetit unda. Accepitque sinu uasto misitque sub annem.
- 496 Vergil. A II 199 hic aliud maius miseris multoque tremendum Obicitur magis atque inprouida pectora turbat.
- 507 Cantemus domino deoque nostro: Sedul. Eleg. 1 Cantemus, socii, domino cantemus honorem. Paulini VM VI 407 sic ripa ulterior tanto gauisa triumpho: „Cantemus domino“ laetata et credula dixit. Hraban. hymn. VII 1 (PC II 248 Duemml.) Cantemus domino deoque nostro. Cruindmelus p. 34, 16 Huemer.
- Florus Lugd. (PC II 516 Duemmler) II 1 Cantemus domino magna est cui gloria Christo.
- 524 Victor III 534 Niliacus tyrannus.
- 526 Vergil. A III 646 ensemque recludit VIII 423 ense recluso.
- 531 Horat. c. III 30, 14 sume superbiam quaesitam meritis ¶ N 95 quaesitam ut meritis ualeat contingere metam.
- 536 Martial. VI 4, 1 Censor maxime principumque princeps.
- 545 consona: cf. Auson. Eph. orat. 84 Auitus V 717,
- 558 Martial. III 18, 4 praegraui unda.
- 554 Vergil. G III 508 obaessas fauces premit aspera lingua.
- 559 ¶ IN 403 unus ab astrigera signum qui sumpserat aula.
- 562 Vergil. A XII 725 duas librato examine lances. Auit. III 287 librato examine ueri.
¶ IN 456 librata expendere lance IN 359 librato in pondere N 534 aequato examine E 1060 aequa lance cf. L 153.
- 574 Vergil. EV 5 tum rigidas motare cacumina quercus.
- 578 Vergil. A VI 633 gressi per opaca uiarum.
- 579 Vergil. A VI 93 XI 480 causa mali tanti III 169 primus malorum causa.
- 597 Vergil. A VII 125 accisis coget dapibus consumere mensas. ¶ G 1353 accisi cum deinde cibi.
- 606 Vergil. A I 627 quare agite.
- 615 Paulini Petr. VM III 340 aurora . . croceo obnubens palantia sidera fuco.
- 624 Aediluuulf. XVIII 131 cum mensura cibi totum quod sufficit ambit.
- 626 plus iusto: Horat. C. III 4 24 al. ¶ G. 938 sole cadente.
- 656 Vergil. A III 177 caput inter nubila condit.
- 662 congrege turba: Victor III 279 ¶ ind. uerb. Peru. Ven. 43 congreges inter ceteruas.
- 681 Victor III 547 crinemque in prona retorsit.

- 689 ¶ E 1039 celsum confestim
construit altar.
- 698 noscitat: ¶ G 883 E 1319.
- 708 ¶ N 688 ueluti cum sola per arua.
- 716 Martial. V 55. l uolucrum regina.
- 725 ¶ E 776 uitae quam prorogat
ingens . . . deus.
- 737 ¶ N 195 longa in deserta
uadentes.
- 749 Vergil. A III 665 necdum fluctus
latera ardua tinxit III 246
latera ardua cernit Atlantis duri.
- 761 Aldhelm. hexast. 10. 6 undosi
contemno marmora ponti ¶ G
272 per glauca . . . salsa . . .
Anthol. lat. 718, 18 R. glaucum
profundum.
- 764 Sedul. I 3 49 sed tu dare grandia
nosti.
- 768 Horat. Ep. II 1, 142 cum sociis
operum, pueris et coniuge fida.
- 772 ¶ G 40 septima luce deus
factorum fine quieuit.
- 773 Vergil. A V 49 iamque dies nisi
fallor adest, quem semper
acerbum, semper honoratum, sic
di uolulistis, habebō.
- 785 Vergil. A II 660 si . . . sedet
hoc animo V 448 si Dares haec . .
arma recusat Idque pio sedet
Aeneae (VII 611 ubi certa
sedet patribus sententia pugnae
XI 651 uix haec sententia sedit)
- 790 Sedul. II 54 ne nos seruille
teneret Peccato dominante
iugum.
- 847 Vergil. A II 758 ilicet ignis
edax summa ad fastigia uento
Voluitur. Ouid. M VIII 202
XIII 541 F III 785 alii Victor
II 119 Ignis edax.
- 856 ¶ E 376.
- 859 ¶ E 281 odio soluuntur acerbo.
- 861 Stat. Th. VI 267 nondum
lunatis fronte iuuenis. Claudian.
rapt. Pros. I 129 nondum . .
lunatae curauit germina frontis.
- 895 ¶ N 607 pampineas inter uites.
Ouid. P III 8, 13 pampineis . .
uitibus.
- 901 ¶ E 33.
- 913 Lucan. V 190 spumea tunc
primum rabies uesana per ora
Effluit.
- Victor III 439 ieiuni rabies
uesana leonis.
- 950 Stat. S I 2, 202 quod durum
permensus iter.
- 969 ¶ D 63 septemque diebus otia
lenta ferat.
- 975 ¶ IN 122 nouorum in mense.
- 988 ¶ G 145 adipemque niuaem.
- 989 ¶ D 62 sit pascha quotannis
peruigili cum nocte potens.
- 1004 Vergil. A VII 100 ¶ Gen 464
quam sol utrumque r. A.
- 1014 Paulin. Nolan. C. XXII 93 ex-
pertus quem cuncta tremant
- 1026 ¶ E 1032 atque agmine multo.
- 1033 Vergil. A VII 759 uitrea te
Fucinus unda, Te liquidi fleuere
lacus.
- Ouid. M III 161 fons . . tenui
perlucidus unda.
¶ N 552 uitrea perliquidus
(perlucidus) unda.
- 1040 Vergil. A XII 592 uacuas it
fumus ad auras.
- 1041 Ouid. am. III 13, 15 et uitulinon-
dum metuenda fronte minaces.
Seneca Herc. 141 nondum rupta
fronte iuuenus.
- 1060 ¶ E 562.
- 1062 Iuenc. III 330. caelo praefulgida
nubes Circumiecta oculis uestibat
lumine montem.
- 1073 ¶ E 1105 lammina conspici . .
auri.
- 1074 ¶ L 151 in laeum dextrumue
latus.
- 1082 Aedilulph. XX 50 sq. hic tamen
haec placuit rerum commenta
nouare. Mirificis sunt facta modis
quae: laudibus ornet Versificus.
poterit qui digne haec dicere
doctus.
- 1082 Angilbert. VI 411 multaque
praeterea.
- 1083 I G 467—469 cf. 512 sq. Sedul.
¶ 101 cuncta quis expediet,
quorum nec lucida caeli Sidera
nec bibulae numeris aequantur
harenae.
- 1090 Iuuenal. XI 155 ardens purpura.
- 1099 Dracont. de deo I 322 frigidus
etroseo carbunculus ardethonore.
¶ G 59 prasinus huic nomen,
illi est carbunculus ardens.

- 1099 1103 Aedilulph. XXII 78 saphirus hic solum biriloque adnexus inante Fecerat eximium dominus cui insederat almus.
- 1100 Claudian. rapt. Pros. I 184 rutilum squamis intermicat aurum.
- 1114 ¶ L 223 pendeat ante tholum lychnus laquearibus altis. Noc-tibus ut praestet flammatum lumen olium.
Vergil. A I 726 dependent lychni laquearibus aureis Incensi et noctem flammis funalia uincunt.
- 1115 ¶ I 350 et noctem multo radi-antes lumine uincunt.
- 1122 ¶ G 1364 leue olentia tura.
- 1144 Sedul. I 205 ardentis fidei re-stincta est flamma caminis.
- 1158 ¶ IN 48 ex furua cum primum dempsit Aegypto.
- 1190 ¶ G 467 sqq.
- 1192 Ouid. M I 722 gemmis stellan-tibus.
- 1202 Vergil. A V 776 extaque salsos proicit in fluctus V 238 extaque salsos proiciam in fluctus (por-riciam *Seruius et Macrobius*).
- 1221 Vergil. A VIII 379 (377) obi-ciant equites sese ad diuortia nota.
- 1228 Vergil. A III 56 quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames IIII 412 improbe Amor. quid non mortalia pectora cogis? cf. Ouid. M IIII 201 VI 472.
- 1230 ¶ IN 172 dum cautes numina credit.
- 1246 ¶ F 144 celsa ceruice tumes.
- 1261 sq. ¶ E 1061 labitur aetherio propere nubs fulgida caelo.
- 1275 ¶ E 1241 at tu depropera.
- 1288 Aldhelm. p. 288: lanigeræ pecudes et equorum bellica pubes. cf. idem p. 218.. septem lanigerarum pecudum (*uid. p. 210*).
¶ L 114 quæ sint consortia noxae.
- 1303 Prudent. Apotheos. 544 commissa piacula soluit.
- 1304—25 Aedilulphus XIII 11 sqq. (*emend. Traube p. 23*). tri-uerat hic soles nullamque adsumpserat escam Ieiunum referens uolitanti lumine pectus. Nec mirum: excellens faciat si talia prin-ceps, Cum maiora boni patrent his aequæ minores. Atque dies multas certant ieiunia Christo Reddere, ne mentes fallax eluderet astu Incautas hostis subitæ uirtutis honore. Saepius ipse luit sacrae formidine plebis Bella ne-fanda: simul populo certante fideli Auxilium praestans Chris-tus concertat ab axe.
- 1324 Vergil. E IIII 44 croceo mutabit uellera luto.
- 1332 ¶ G 130 dum calidus deferuet apex flammasque uolutat.

LEVITICVS.

- 9 ¶ E 847 expiat ignis edax I 607 ignis edax [uoluitur].
- 14 ¶ L 440 nec longum dilata nece; nam cardine rupto.
- 17 Vergil. A VI 219 corpusque lauant frigentis et unguent.
- 20 Claudian. de hystrice 7 oculis rubet igneus ardor.
- 34 Horat. S I 5, 87 oppidulo quod uersu dicere non est. cf. Lucilius VI 39 M. Ouid. ex P IIII 12, 5.
- 41 pelliculam: Iuuen. XIII 104.
- 45 ¶ E 829 nil fraudis haerebit.
- 48 ¶ N 90 turtures aut simili can-dentes pluma columbas. cf. *infra* 68 et 85 sq.
- 63 ¶ N 135 rino uiridantis oliui.
- 64 sq. Horat. Ep. I 7, 44 paruum parua (*sc. dona*) decent.
- 66 ¶ N 2 mensibus explicitis N 98 expliciti . . cursibus anni.
- 70 Vergil. A X 642 et quæ sopitos deludunt somnia sensus. Auson. Eph. 203 sqq.
- 77 Auson. Mos. 41 cessante remulco.
- 86 Vergil. A V 237 taurum constituam ante aram uoti reus.
¶ N 68 uotique implere reatum.

- 110 cf. ¶ G 340.
 117 118 Iuuenal. VI 268 sq. lectus in quo nupta iacet.
 141 C. de mensibus 19 octobri laetus portat uindemitor uuas (*Baehrens. PLM I 211.*)
 149 surde!: Pers. I 128 lusco qui possit dicere „lusce!“
 151 ¶ E 1074 in dextrum laeuumque latus.
 161 ¶ I 89 contractas concutit iras.
 171 ¶ G 958 mercede seorsa.
 179 decembres: ¶ I 208.
 184 rutilare: cf. Iuuenal. XIII 164.
 190 191 Iuuenal. XIII 55 sq. si iuuenis uetulo non adsurrexerat et si Barbatō cuiusque puer.
 191 grandior aeuo: ¶ G 867.
 195 Iuenc. I 124 utiuste iusto seruire queamus.

- 197 Iuuenal. III 186 ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
 205 Claudian. IIII cons. Hon. 235 capitis in arce.
 Auitus I 82 hinc arcem capitis sublimi in uertice signat.
 223 ¶ E 1115 pendeat ut lychnus semper laquearibus altis Incensus noctemque suo de lumine uincat.
 287 Ouid. M VIII 825 plusque cupit quo plura suam demittit in aluum 837 demisso in uiscera censu. Ibis 385 ut quos demisit uastam Polyphemus in aluum.
 289 Vergil. A V 331 hic iuuenis iam uictor onans.
 290 crines: ¶ E 417 claro fulgebat crine cometae. H 68 puniceos .. capillos. Victor I 99 puniceos .. crines.

NVMERI.

- 22 ¶ N 747 quae deinde summa sexcenta ad milia uenit Atque bis octona, tercentum insuper auctis.
 48 ¶ L 200 femina, noctuiagus si quam possedit adulter.
 53 ¶ N 216 pinguique inrorat oliuo.
 56 Vergil. A I 505 media e testudine templi. ¶ I 710 media testudine templi.
 71 Horat. Ars 122 iura neget sibi nata.
 78 Pers. V 86 mordaci lotus aceto.
 86 morte obita: Vergil. A X 641 *alii*.
 87 curis mordacibus: Vitalis epit. 9.
 88 ¶ G 1267 crines carcere pastos.
 90 ¶ L 48. 68. 85.
 95 Horat. C III 30, 15 sume superbiam quaesitam meritis.
 ¶ E 531 quaesitam meritis tenebo palmam.
 111 miserator: Iuenc. II. 293.
 112 Vergil. A X 3 sideream in sedem.
 112 ¶ N 279 sublimi de sede N 677 sacro de sidere rector .. uide.
 116 ¶ N 53 nec pingui inroret oliuo.
 128 ¶ N 142 discretis diebus.
 135 ¶ L 63.
 178 ¶ N 757 terrificasque tubas.
 185 ¶ G 51 primique adspectat lumina solis (G 534 prima sub tempora noctis opacae).

- 195 ¶ E 737 pecus longa in deserta minare.
 200 Fortunat. VII 12, 18 dulcia mella fauis.
 205 Vergil. A XI 855 cur, inquit, diuersus abis? huc dirige gressum.
 207 ¶ E 773 semper honoratus.
 216 Vergil. A VIII 580 dum curae ambiguae, dum spes incerta futuri.
 225 ¶ G 420 sit .. grandior actu.
 236 ¶ I 550 inpete dextra.
 243 Ouid. ex P. IIII 9, 54 detque bonum uoto lucidus omen apex.
 248 ¶ G 778 obstipumque caput.
 287 296 ¶ I 524.
 308 nec mora cum: ¶ E 296 *al*.
 309 Vergil. A VIII 61 supplicibus supera uotis.
 324 Vergil. A I 309 sociisque exacta referre.
 338 Vergil. A VIII 530 (527) turris erat uasto suspectu et pontibus altis ¶ G 364.
 342 Vergil. A I 465 multa gemens largoque umectat flumine uultum.
 347 minutal: Iuuenal. XIII 129.
 354 Vergil. G III 541 iam maris immensi prolem et genus omne natantum.
 355 Iuuenal. IIII 67 propera stomachum laxare saginae.

- ¶ Rell. 7 plenam . . saginam.
 357 Vergil. G IIII 422 cresceret in uentrem cucumis.
 Propert. IIII (V) 2, 43 caeruleus cucumis tumidoque cucurbita uentre.
 Moret. 781 et grauis in latum dimissa cucurbita uentrem.
 357 sqq. Hieronym. ep. 121, 2 (856 e): reuersusque mente in Aegyptum et desiderans caenosam ac palustrem regionem, peponesque et caepe et alia et cucumeres ollasque Aegyptiarum carnum . . .
 359 Iuuenal. III 293 sectile porrum.
 364 Ouid. ex P. IIII 13, 49 quantapotes praebe nostrae momenta salutis.
 375 ¶ G 777 Rebecca . . dorso defluxit ab alto.
 379 Sedul. II 37 et dictum comitata fides.
 379 ¶ 538 dum procubus orat 585 quae procubus oret.
 G 704 procubus ante deum 710 procubus audit.
 387 Vergil. A XI 282 experto credite.
 387 ¶ E 441 quae tanta fuit fiducia. Vergil. A I 132 tantane uos generis tenuit fiducia uestri? Vergil. A II 75 memoret quae sit fiducia capto.
 XI 502 sui merito si qua est fiducia forti.
 416 Vergil. A X 584 uaesano talia late Dicta uolant Ligeri XI 381 uerbis Quae tuto tibi magna uolant.
 422 Vergil. G III 236 signa mouet praecepsque oblitum (oblicum M) fertur in hostem.
 ¶ N 750 illicet omnipotens obliquum uertere in hostem.
 440 ¶ L 14 haut multum dilata nece.
 445 ¶ IN 224 et pecora et quidquid rerum seruauerat idem.
 446 ¶ G 248 serpentes nex una premat.
 447 Vergil. A VI 491 ingenti trepidare metu.
 483 Vergil. A VI 149.
 488 Vergil. A X 464 magnumque sub imo Corde premit gemitum etc.
 ¶ G 1212 trepido sub corde N 505 ancipiti sub corde.
 492 Vergil. A XII 496 furiis accensus et ira.
 494 Vergil. E X 42 hic gelidi fontes.
 495 tosto sole: cf. G 607.
 503 ¶ I 685 inignos duris laxauit cotibus amnes.
 525 Vergil. AV 586 terga fuga nudant.
 580 Stat. Th. XII 586 Atthides obliquae secum mirantur operto Murmure.
 534 colorum: ¶ N 352 sqq.
 535 aequato examine: cf. ¶ E 562.
 539 lugubre: Vergil. A X 273.
 541 ¶ D 144 quo promptior esset Sollicitudo dei cunctorum in corde uirosum.
 544 Vergil. A V 489 malo suspendit ab alto.
 551 Vergil. A VII 759 uitrea te Fucinus unda, Te liquidi fleuere lacus. Ouid. M III 161 fons . . tenui perlucidus unda.
 ¶ E 1032 Euphrates uitreis perliquidus (praelucidus) undis.
 554 Vergil. G II 485 rigui . . in uallibus amnes.
 595 mittit oratores: ¶ IN 322 I 733.
 610 ¶ N 631.
 611 Vergil. A I 405 conuectant calle angusto XI 524 tenuis quo semita ducit.
 613 ¶ IN 125 quandam mucrone micantem Perspicit.
 622 prona cervice: ¶ G 1052.
 624 Vergil. A VIII 798 et mens exaestuat ira.
 633 Ouid. M III 733 exegit . ferrum al.
 639 Vergil. A VI 688 uicit iter. Paulin. Nol. ep. XXVIII 1 pr. uictor longissimarum uiarum; beneidem dicendus simul et uictor et uictus, quia uincitur caritate, qua uincit uias duras.
 649 cf. ¶ G 904 I 138.
 677 de sidere: cf. ¶ N 112.
 681 Vergil. A XI 441 haud ulli ueterum uirtute secundus.
 683 Vergil. E I 77 carpiua nulla canam.
 687 ¶ E 707 cum sola per arua.
 688 Vergil. A VIII 53 campo sese arduus infert.
 695 Iuuenal. III 459 depromit pectore uerba.

- 698 Vergil. G II 404 siluis aquilo
decussit honorem.
707 Vergil. A. VII 165 spicula
contorquent.
XI 676 quotque emissa manu
contorsit spicula dextra.
718 Vergil. A V 248 argenti magnum
dat ferre talentum.
719 Vergil. A I 359 ignotum argenti
pondus et auri.
737 Phinea hasta: Ouid. M V 8
- Phineus . . . quatiens . . . hastam
745 Vergil. A VII 162 primaueo flore
VIII 160 prima genas uestibat
flore iuuentas.
¶ E 73 primaueo qui flore
uident.
748 ¶ N 22 Gaadaseorsum Bis quaterna
facit (sc. milia), sexcentis com-
minus auctis.
765 Vergil. A I 194 et socios partitur
in omnes.

DEVTERONOMIVS.

- 1 ¶ E 186. 231 D 37
5 ponto: ¶ IN 103.
18 Vergil. A V 586 et nunc terga
fuga nudant.
20 Vergil. G II 309 picea caligine.
¶ G 87 deterasa nocte.
30 Prudent. Cath. V 68 dum plebs
sub bifido permeat aequore.
37 Horat. C I 22, 22 in terra
domibus negata.
¶ D 202 tellus . . . abnegata tectis.
42 Auitus V 452 sqq. uincla pedum
firmante uia, dum tempore tanto
Non adtrita suum seruarent
tegmina pondus Mollitieque noua
prisci durantis amictus Sic
longaeva foret, quod non damnosa,
uetustas.
¶ IN 304 sq. (c. 9 13.)
50 Vergil. A III 599 per sidera testor.
51 C. de laudibus domini 60: his
aulam domini placuit conterere.
56 Ausonius Eph. 107. (Oratio 61):
non faciam cuiquam, quae tem-
pore eodem Nolim facta mihi.
60 Iuuenal. XIII 185 nil uetutum
fecisse uolet, quem non pudet . .
61 Sedul. II 39 nascendi sub lege
fuit.
- Anson. Epit. 34, 3 P. nascendi
qui lege datus.
62 ¶ E 990 pernigilem et noctem.
63 ¶ E 969 debet quia septimus esse
otia lenta ferens.
77 Vergil. A VI 853 parcere subiectis
et debellare superbos.
¶ D 277 parcat subditis et pios
reseruat.
Ion. 15 sqq.
89 Ouid. Ars I 100 ille locus casti
damna pudoris habet.
Claudian. bell. Gildon. 188 nec
damna pudoris.
Anson. ep. 94. 4 P. Paulin. Pell.
581 damna pudoris.
116 Iuuenal. VI 226 auolat et spre-
ti repetit uestigia lecti. ¶ I 744
130 iurgia-rixa: Tac. H I 64 II 27.
184 Ouid. M III 136 ante obitum
supremaque funera.
198 ¶ G 1388 cohaerere deo . . uatem.
202 ¶ D 57.
208 cf. Iuenc. III 81.
278 ¶ D 77.
279 Fortunat. III 7, 45 cecinit
modulamine dulci.
287 ¶ G 124 donec in occiduo
uenientis tempore mortis.

IESV NAVE.

- 9 Auson. Mos. 245 tranquillo qua
labitur agmine flumen.
18 Iuenc. III 315 caeli fulgens cum
regna capessam.
32 Vergil. A VII 131 quae loca quino
habeant homines, ubi moenia
gentis, Vestigenus.
40 Iuenc. I 763 cum uoce loquentis.
- 41 Vergil. A II 330 portis alii
bipatentibus adsunt.
48 ¶ E 1158 furua . . Canopo.
49 Vergil. A VII 810 uel mare per
medium fluctu suspensa tumentis.
51 ¶ D 1 I 38.
58 Vergil. A VIII 461 aeratasque
acies in proelia cogit.

- ¶ IN 150.
 72 Vergil. VIII 312 egressi superant
 fossas 364 excedunt castris et
 tuta capeunt.
 84 sq. ¶ N 764 purgare fluentis.
 89 Auson. Mos. 47 sicca in primores
 pergunt uestigia lymphas.
 97 Tibull. III 1, 75 uel si interrupto
 nudaret gurgite pontum. Liu.
 XXVI 45 septemtrio . . nuda-
 uerat uada.
 97 ¶ IN 420 Rubenae Gadaeque
 simul sociaeque Manasse. N 771
 Rubena tribus mediaque Ma-
 nasses.
 101 Vergil. G III 135 frigore saxa
 rumperet et glacie cursus frenaret
 aquarum.
 101 ¶ IN 543 stringitur in glaciem
 calidum durata per aestum.
 103 oceanum: ¶ D 5 LXX Ἰησοῦς
 Ναὺν 3, 16 εἰς τὴν θάλασσαν Ἀραβα
 θάλασσαν τῶν ἁλῶν cf. LXX
 Δεῦτερον 1, 1 πέραν τοῦ Ἰορδάνου . .
 πλεῖστον τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης.
 120 ¶ G 640 azyma quos tenui de
 polline candida pascit. I 282
 azyma mox niuea de polline
 facta locantur.
 122 ¶ E 975 primo uos mense
 nouorum.
 125 ¶ N 613 uidit mucrone micantem.
 126 Vergil. G III 169 coge gradum
 conferre iuuenos.
 Sil. III 372 iunxere gradus.
 ¶ E 1057 secum subiungere
 gressus.
 131 ¶ E 475 candens cui militat
 aether cf. Claudian. III cons.
 Hon. 98.
 Paulin. Petr. VM V 557 qui
 caelum terramque regit, cui
 militat aer.
 148 Vergil. A VII 637 classica
 namque sonant. it bello tessera
 signum.
 149 Ouid. M VIII 795 postera lux
 radiis latum patefecerat orbem.
 150 Vergil. A VIII 461 aeratasque
 acies in proelia cogit. ¶ IN 58.
 156 Vergil. A XII 921 murali concita
 numquam Tormento.
 161 ¶ IN 261 iumentaque tantum
 sunt discreta neci.
 164 domino uirtutum: Psalm. 28. 10;
 45. 8. 12.
 171 Sedul. II 193 pronus adoraret.
 176 Vergil. G III 429 consueta
 petens . . antra. (cf. Ouid. M.
 XI 259 al.) ¶ IN 227 consueta . .
 robora.
 180 Iuuenal. X 341 nota urbi et
 populo contingat principis aurem.
 184 ¶ E 1291 o domine.
 201 Iuenc. I 297 nullo sub crimine
 culpa.
 203 Vergil. A III 589 III 7 aurora
 polo dimouerat umbram. XI 210
 tertia lux gelidam caelo dimouerat
 umbram.
 203 noctem . . opacam: Vergil. A
 VIII 658 X 161 III 123.
 204 Vergil. III 572 corripit e somno
 corpus sociosque fatigat.
 209 Vergil. A XI 782 femineo praedae
 et spoliis ardebat amore.
 Vergil. A VII 550 accendamque
 animos insani Martis amore.
 Ouid. M XI 527 laudisque
 accensus amore.
 215 Vergil. E H 69 fare age quae
 te dementia cepit.
 224 ¶ N 445 et pecora et quidquid
 fuerat sub iure nocentum.
 226 Vergil. A VI 382 his dictis curae
 emotae.
 232 Vergil. A XI 515 furta paro
 belli conuexo in tramite siluae.
 241 Vergil. A XI 880 hos inimica
 super mixto premit agmine turba.
 248 sq. Vergil. A III 573 sq. candente
 fauilla Attollitque globos flam-
 marum.
 249 Vergil. G I 473 flammaramque
 globos.
 252—254 Vergil. A XI 887 sqq. ex-
 clusi ante oculos lacrimantumque
 ora parentum pars in praecipitis
 fossas urgente ruina Voluitur . .
 pars . . Arietis in portas et duros
 obice postis.
 261 ¶ IN 261 femina sola fuit . . .
 ciuili discreta neci.
 263 ¶ E 154.
 264 sq. ¶ IN 368 sq. et qui dumosis
 habuere in collibus arces aut
 curuas coluit ualles camposque
 iacentes.

- 267 sq. ¶ IN 385.
 269 ¶ E 155 Ferezaea manu Gerges-
 sorumque sequente.
 271 Vergil. A XII 4 attollitque
 animos
 272 Vergil. A VIII 182 his amor
 unus erat.
 G III 244 amor omnibus idem.
 A XII 282 sic omnis amor unus
 habet decernere ferro.
 302 Iuuenal. III 150 consuto uulnere
 crassum Atque recens linum.
 305 ¶ D 42 sq. (Deut. 8, 4 οἱ πόδες
 σου οὐκ ἐτολώθησαν). Alcimus
 Auitus V 452 sqq.
 322 mittit oratores: ¶ N 595 I 733.
 322 Liu. II 35, 5 precibus plebem
 exposcentes . . . donarent.
 337 Vergil. A VI 504 te . . . procubu-
 isse super confusae stragis ace-
 rum.
 340 Vergil. A III 120, 161 commixta
 grandine nimbus V 458 multa
 grandine nimbi X 803 effusa
 grandine nimbi.
 347 librato pondere: cf. ¶ E 562.
 348 lunaris circulus: Ouid. M XV 790
 lunares currus etc.
 354 Iuuenal. X 88 in ius Ceuice
 obstricta dominum trahat.
 368 sq. ¶ IN 264 sq. et qui dumosis
 posuere in montibus aulas uel
 campos habitant laetos uallesque
 supinas.
 385 ¶ IN 267 sqq.
 390 Vergil. A XII 162 quadriungo
 uehitur curru.
 403 ¶ E 559 astrigera dominus nisi
 mitteret aula.
 407 Vergil. A III 584 al. ¶ E 615
 croceo ab axe.
 419 ¶ IN 98. N 771.
 440 ¶ E 1299 in prolem natosque
 patrum natosque natorum.
 445 ¶ IN 349 ut elementa.
 447 Vergil. A V 363 nunc, si cui
 uirtus animusque in pectore
 praesens.
 455 librata . . . lance: ¶ E 562.
 480 Vergil. A VI 384 ergo iter in-
 ceptum peragunt fluuioque pro-
 pinquant.
 482 monumenta patescunt: Auson.
 epit. 32, 9 monumenta fatiscunt.
 483 Horat. Ep. I 2, 7 conlisa duello.
 499 Iuuenal. XIII 142 et proferre
 libet fines.
 505 Vergil. A I 41 unius ob
 noxam.
 520 Vergil. A II 309 tum uero mani-
 festa fides III 375 te maioribus
 ire per altum Auspiciis mani-
 festa fides.
 536 Vergil. A VIII 8 latos uastant
 cultoribus agros. Lucan. VIII 162
 linquam uacuos cultoribus agros.
 542 ¶ IN 101 stringitur et glacie
 frenatur cursus aquarum.
 551 Sedul. I 242 heu miseri qui uana
 colunt.
 560 Vergil. A II 75 quae sit fiducia
 capto.
 569 ¶ G 1084 ipse deos nullos tere-
 binthi condit in antro.

I V D I C E S.

- 14 Ouid. M VIII 679 meritasque
 luet uicina poenas. Ibis 617 poe-
 nas pro crimine falso Morte luas.
 15 sine more: Vergil. A V 694 s. m.
 furit. VIII 635 raptus s. m.
 Sabinas.
 39 Ouid. Am. II 6, 55 explicat ipsa
 suas ales lunonia pinnas.
 88 ¶ Rell. 15 captiuamque manum
 deformis seruitus urget.
 89 ¶ L 160 iram . . . quae contracta
 uigebat.
 98 Vergil. A III 267 heu regni
 rerumque oblite tuarum.
 113 fabrorum pignora: cf. Horat. S
 I 8, 1—3.
 121 Vergil. A V 749 haud mora con-
 siliis, nec. . .
 129 ¶ N 725 sanctusque putat quas
 uicerat aras.
 135 ¶ G 67 intonsum nemus I 381
 intonsi dumi.
 143 Paulin. Euch. 497 ad solamina
 uitae.
 148 Ennod. c. II 104, 2 (p. 182 Vogel)
 innumeris doctordotibus ille cluit.
 164 Paulin. VM III 244 crimina
 donans.

- 159 Ouid. M V 158 tela uolant hiberna grandine plura.
- 178 Vergil. A X 788 ensem . . . eripit a femine.
- 178 Vergil. A VI 406 aperit ramum qui ueste latebat.
- 179 uterum: Iuuenal. X 309 utero pariter gibboque tumentem.
- 179 Vergil. A II 553 lateri capulo tenus abdidit ensem.
- 181 Vergil. A II 504 postes . . . superbi VIII 721 superbis postibus.
- 184 Martial. I 37, 1. XIII 29, 2 uentris onus.
- 187 Horat. C I 1, 23 lituo tubae permixtus sonitus.
- 199 Vergil. A VI 739 ergo exercentur poenis ueterumque malorum supplicia extendunt.
- 206 Vergil. A VIII 596 quadrupedante — campum.
- 208 decembres: Horat. Ep. I 20, 27 me quater undenos sciat expleuisse decembres. Auson. Par 9, 25 ¶ L 179.
- 211 ¶ N 703 in omnes Iura ferens populos.
- 219 Vergil. G I 153 nitentia culta A X 141 pinguis culta.
- 221 Vergil. A II 497 oppositasque euicit gurgite moles.
- 222 Vergil. A XI 608 iamque intra iactum teli progressus uterque.
- 223 ¶ I 536 quem terra tremit, cui sidera parent.
- 231 Vergil. A VIII 658 defensi tenebris et dono noctis opacae.
- 242 Silius XVII 283 Venus emoti facie conterrita ponti.
- 252 nomen . . . numen: Paulinus C. X ad Auson. 115 sine numine nomina Musas. Iustin. 24, 5, 9 nunc Alexandri Philippique regum suorum nomina sicut numina in auxilium uocabant. Orestis trag. 87 nomine tu . . . numine mox ipso.
- 253 ¶ *supra* 127 domino . . . laeso.
- 255 Vergil. A VIII 56 non aequo dare campo, non obuia ferre Arma uiros, sed castra fouere. huc turbidus atque huc Lustrat equo uiros aditumque per auia quaerit. XII 540 dedit obuia ferro pectora.
- 261 famem . . . ferrum: Sallust. I 24, 4 ferro an fame acrius urgeat. *al.*
- 271 Vergil. A IIII 569 heia age, rumpe moras.
- 280 haedulus: Iuuenal. XI, 65.
- 281 errabat: Vergil. E I 9 II 21 *al.* nescius herbae: Vergil. G III 498 immemor herbae . . . equos E VIII 2 immemor herbarum . . . iuuenca.
- 282 ¶ G 640 D 120.
- 285 Vergil. A IIII 277 mortalis uisus medio sermone reliquit. VIII 654 mortalis medio aspectus sermone reliquit.
- 288 ¶ G 423 sacratas suscitatur aras.
- 296 Vergil. A I 50 flammato . . . corde.
- 302 Vergil. A VII 687 classica iamque sonant VII 519 bucina signum dira dedit XI 474 bello dat signum rauca cruentum Bucina.
- 303 Vergil. G II 120 nemora Aethiopum molli canentia lana. *cf.* G III 325 dum graminia canent Et ros in tenera . . . herba.
- 308 Vergil. A II 199 hic aliud maius . . . Obicitur XII 244 hic aliud maius . . . adiungit.
- 321 Ouid. F III 123 seu quia tot digiti per quos numerare solemus.
- 325 Vergil. G I 248 obtenta nocte *cf.* A X 82.
- 328 Ouid. ex P II 44 et uigilant sensus in mea damna mei III 3, 94 coeperunt sensus aut uigilare mei.
- 329 Vergil. A VIII 707 ipsa uidebatur ¶ G 1181, 1248.
- 339 ¶ I 302 cornea bucina.
- 347 Vergil. A VIII 503 aere canoro.
- 350 ¶ E 1174 pendeat ut lychnis . . . incensus noctemque suo de lumine uincat.
- 351 Vergil. A VIII 498 hoc fletu concussi animi.
- 352 Vergil. A I 83 qua data porta ruunt et terras turbine perfiant.
- 355 ¶ G 1275 quis penitus tellus sitientibus arida uenis.
- 368 Vergil. A VI 384 inde iter inceptum peragunt. ¶ IN 481.
- 381 Vergil. A VIII 645 et sparsi rorabant sanguine uepres.

- 382 Vergil. A IIII 13 si qua manent
sceleris uestigia nostri VIII 209
ne qua forent pedibus uestigia
rectis.
- 384 Vergil. A VIII 192 scopuli in-
gentem traxere ruinam.
- 419 Iuuenal. VI 600 decolor heres.
- 420 Cicero pro S. Roscio 46 si tibi
fortuna non dedit ut patre certo
nascerere.
- 434 Vergil. G II 503 ruuntque in
ferrum A VIII 648 in ferrum . .
ruebat.
- 443 ¶ G 1323 patrios seruare labores.
- 445 Iuuenal. VI 507 et leuis erecta
consurgit ad oscula planta.
- 450 Vergil. A II 520 aut quo ruis?
inquit V 74 quo deinde ruis?
X 811 quo moritura ruis?
VI 466 quem fugis? extremum
fato quod te adloquor, hoc est.
- 453 ¶ IN 76 at meretrix secura sui.
- 459 Vergil. A VIII 107 ergo aderat
promissa dies et. .
- 462 liuor edax: Ouid. A I 15, 1 Rem.
389 Lucan. I 288 *aliis* ¶.
- 464 ¶ E 863 decumbat pro caede
bouis.
- 470 sq. Vergil. A II 503 quinquaginta
illi thalami, spes ampla
nepotum.
- 524 ¶ N 287.
- 527 Auson. ep. 76 (5), 2 P. capri-
genumque pecus. Paulin. Nol. C. XXXIIII 452 caprigentum.
- 536 ¶ I 223 qua sidera mutat Quaque
tremunt terrae.
- 548 Vergil. A VIII 54 fremitu . .
horrisono.
- 548 Lucan. I 208 mox ubi se saevae
stimulauit uerbere caudae erexit-
que iubam.
- 549 Vergil. A XII 6 tum demum
mouet arma leo gaudetque com-
antis Excitans ceruice toros . .
et fremit ore cruento.
- 550 Vergil. A XI 684 neque enim
labor.
impete dextra: ¶ I 701 molam
rotat impete dextra.
- 555 Vergil. A III 26 horrendum et
dictu uideo mirabile monstrum.
- 580 ¶ E 203 quod cordis secreta
uelent.
- 581 ¶ G 273 cum lumina solis Sep-
tima prodierint. cf. G 306; E 1064
terno bis lumine solis.
- 597 Vergil. A VIII 201 nam maximus
ultor Alcides aderat.
- 599 Vergil. A II 535 at tibi pro scelere,
exclamat, pro talibus ausis XII
351 pro talibus ausis Adfecit
pretio.
- 607 Vergil. A II 758 ilicet ignis
edax summa ad fastigia uento
Voluitur: exuperant flammae,
furit aestus ad auras.
- 609 Vergil. A I 130 nec latuere doli
fratrem Iunonis et irae.
- 613 Dracont. de laud. dei I 343 iam
cutis est qui puluis erat. Orest.
trag. 569 fit nutrix quae mater
erat, regina ministra. Anitus III
370 sarcina fit quae cura fuit.
- 620 Vergil. A XII 49 letumque sinas
pro laude pacisci. V 230 uitamque
uolunt pro laude pacisci.
- 622 Vergil. A II 236 stuppea uincula
collo Intendunt.
- 635 ¶ N 503 rumpuntur cotibus amnes.
- 636 nec mora cum: ¶ E 296 N
308.
- 643 saucia: ¶ G 1190.
- 646 Vergil. A VIII 227 emuniit obice
postes.
- 650 Vergil. A II 480 limina perrumpit
postesque a cardine uellit.
VI 573 stridentes cardine sacrae
Panduntur portae.
Ciris 222 aeratus stridens in
limine cardo.
- 651 Vergil. A II 723 succedoque oneri.
- 658 Horat. A 408 natura fieret lauda-
bile carmen an arte Quaesitum
est.
- 669 Vergil. A VIII 326 toto pro-
flabat pectore somnum.
- 676 Vergil. E III 105 dic quibus
in terris . . tris pateat Caeli
spatium non amplius ulnas.
- 677 sic fiet ut: ¶ IN 479 sic fiet
ut uestra pressentur sub iuga
gentes.
- 681 Horat. ep. 11, 28 pueri longam
renodantis comam.
- 683 Iuuenal. VI 273 uberibus semper
lacrimis semperque paratis. male
sana: Vergil. A IIII 8.

- Vergil. A XII 816 adiuro Stygii caput fontis.
 702 ¶ E 247 et geminatur opus pondusque adiungitur ingens Lateribus crudis.
 710 Vergil. A I 505 media e testudine templi ¶ N 56 e media pronus testudine templi.
 714 Ouid. M. VIII 691 furcas subiere columnae.

- (Iuuenal. III 28 nullo dextram subeunte bacillo.)
 720 Vergil. A VIII 213 absenti ferat inferias decoretque sepulchro.
 733 mittit oratores: ¶ N 596 IN 322.
 754 Iuuenal. VI 226 inde Auolat et spreti repetit uestigia lecti ¶ D 116 ne redeat spreti repetens consortia lecti.

INCERTI DE SODOMA.

- 1 Augustin. de c. d. 21. 24 peccatores deus non solum iratus, uerum etiam miseratus euertit. euertuntur enim peccatores duobus modis, aut sicut Sodomitae, ut pro peccatis suis ipsi homines puniantur. aut sicut Niniuitae. ut ipsa hominum peccata paenitendo destruantur etc.
 3 terrae cf. Ouid. M. I 283 sqq.
 4 sqq. Gen. 9. 11—17.
 5 Gen. 9. 14 cumque obduxero nubibus caelum, apparebit arcus meus in nubibus.
 15 Auitus II 331 incestus pro lege fuit. cf. Augustin. de c. d. XVI 30 ¶ Ion. 9.
 21 Seneca Ag. 135 inuidia pulsat pectus. Stat. S V 5, 77 nonne . . inuidia superos . . pulsem?
 21 sqq. Ezech. 16, 49.
 26 cf. ¶ G 229—231.
 31 Ouid. M. V 100 aequi cultor timidusque deorum. C. de resurr. ad Felicem 254 hic quicumque pius aequique bonique colonus.
 52—53 Fortunatus VI 1, 52 nubilis aetas, uirginitas in flore tumens.
 77 Vergil. A III 575 festinare fugam.
 81 Claudian. Cons. Mall. Theod. 78 accenditque diem. Vergil. A X 895 clamore incendunt caelum.

- (cf. Vergil. A V 88 Ouid. P 2, 1, 41.)
 95—98 Gen. 19, 20—22.
 104 imber: ¶ Ion. 6 imbres.
 105 Gen. 19, 24 Luc. 17. 29 pluit ignem et sulphur de caelo.
 106 sqq. Ouid. N. II 19 sqq.
 114 ib. 325 sqq.
 115 ie. 367 sqq.
 131 Gen. 13, 10.
 135 sqq. ¶ Ion. 3 frustra solis oculis nascentia poma cf. Tacit. hist. V 7. Augustin. de c. d. 21. 5 Hegesipp. III 18 Isidori Orig. XIII 3, 25.
 138 Arator II 1176 soluitur in cinerem.
 144 ¶ Ion. 85 sq. squamosum conchis.
 146 sqq. cf. Plin. n. h. VII 65 XXVIII 80. Tacit. hist. V 6. Iosephus B. I. III 8, 4. Hegesippus III 18. Isidor. Orig. XVI 2, 1. cf. ¶ G 394.
 152 sq. Tacit. l. l. hunc manu captum, quibus ea cura, in summa nauis trahunt.
 154 Ouid. M VI 511 ut semel imposita est.
 157 cf. Plin. n. h. VII 65 XXVIII 80.
 158 Vergil. A II 199 hic aliud maius . . . obicitur.
 159 cf. Plin. XXXI 22.
 164 ¶ Ion. 2 signata incendia poenae.

INCERTI DE IONA.

- 1 Auitus II 350 terra uiuos cineres et post incendia seruans.
 2 ¶ S 164 hae Sodomum et Gomorum signatae in saecula poenae 130 hincque situ cano cineres incendia signant.

- 3 ¶ S 135 sqq.
 4 ¶ S 140 nec mare uiuit ibi: mors est maris illa quieti.
 5 ¶ S 120 formam sine corpore seruans.
 6 ¶ S 104 nouus inruit imber.

- 9 Augustin. de c. d. XVI. 30 ubi [sc. Sodomis] stupra in tantam consuetudinem inualuerant, quantum leges solentiorum factorum praebere licentiam. ¶ S 15.
- 16 Vergil. A VI 853 parcere subiectis.
- 24 Vergil. A I 12 urbs antiqua fuit . . . Italiam contra.
- 25 Ion. 1, 3.
- 29 Vergil. A VI 6 semina flammae.
- 33 Vergil. G I 324 ruit arduus aether. ¶ 75 in me . . aether ruit et mare surgit.
- 35 cf. Sedul. III 69 uentorum gaudia.
- 37 Val. Fl. I 331 pontumque polumque.
- 38 Vergil. A V 198 uastis tremittibus aerea puppis.
- 40 Vergil. G I 443 urget ab alto . . notus.
- 42 nauticus clamor Vergil. A III 128 V 141 gemitus: A I 93 ingemit.
- 45 Val. Fl. III 472 aequora pectore tollunt.
- 46 Paulin. Nol. C. XXIII 250 olente sentinae lacu.
- 50 nullorum: Paulinus Ausonio (Auson. p. 297 P., 114) surda uocas et nulla rogas sine numine nomina Musas. ¶ G 1084.
- 54 Ion. 1, 5 et dormiebat et stertebat (uersio antiqua).
- 55 cf. Matth. 8, 24.
- 61 ¶ Eu. 89 tibi uota precesque.
- 59 Ion. 1, 6 (antiq. uers.) quid tu stertis?
- 63 Phaedr. I 10, 5 negabat illa se esse culpae proximam.
- 64—66 Ion. 1, 7—9.
- 65 quis et unde hominum? Homer. Od. α 170 τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν; (cf. Senecae apococ. 5).
- 68 Ion. 1, 9 qui fecit mare et aridam.
- 70—74 Ion. 1, 10—12.
- 75 ¶ 33 in tenebras ruit aether et mare surgit.
- 75 sq. Auson. ep. 35 (14). 3 in me omnis terrae pelagique rapina, forsitan et caeli.
- 79 Ion. 1, 13.
- 82 Ion. 1, 14.
- 85 Ion. 1, 15, 2, 1 (uersio antiqua): ceto magno, in uentre ceti.
- 86 Ouid. M III 724 nunc terga cauis super obsita conchis. Vergil. A VII 707 magnique ipse agminis instar.
- 101 Paulin. Nol. C. XXIII 225 nam liber undis intra mare et exter maris natat in natante belua.
- 104 Vergil. A V 522 magnoque futurum augurio monstrum.
- 104 Matth. 12, 40. Augustin. de c. d. 18, 30.
- 105 non erat exiti: cf. ¶ M361 quae te cupit esse salutis.

CYPRIANI AD SENATOREM.

- 13 extenso pollice: cf. Quintilian. XI 3, 119 Appul. M 2.
- 33 cf. ¶ M 225 haec tua libertas.
- 45 Paulin. Nol. C. XXX 513 cur aliena tenes, qua spe linquenda retentas Nec retributa suis nec potiendi tibi?
- 59 Maro: A VI 617.
- 78 Auson. Ep. VII (XI) pr. 24 P. tu ut tua culpa ad eundem lapidem bis offenderes.
- 85 Seneca Ag. 243 quem paenitet peccasse, paene est innocens.

HILARII GENESIS.

- 1 M 199 paruerit monitis 352 moniti sparere.
ob. 27, 3, 5.
Incerti de resurr. mort. 380 dum uita manet, dum cernere lucem, dum paenitere licet.
- 11 sqq. Vergil. G III 242 omne adeo genus in terris hominumque ferarumque Et genus aequoreum, pecudes pictaeque uolucres.
- 12 Vergil. G III 198 campi . . natantes A VI 724 camposque liquentes. ¶ G 304.
- 13 Ep. ad Hebr. 1, 2 — Corinth. I 8, 6 Rom. 11, 36.
- 28 moenia mundi: Lucret I 1094 III 16 V 119, 371. VI 123 ¶ 78 ¶ Eu. 57 uolitant per moenia mundi.

- Manil. III 48 cum tantas strueret moles per moenia mundi.
- 33 momine *coni. Weitz coll.* Lucret. III 188 momine uti paruo possent impulsa moueri.
- 37 Ouid. M. I 138 uiscera terrae (Inc. Octavia trag. 428 (416) in parentis uiscera.)
- 39 Vergil. A VI 726 spiritus intus alit.
- 48 Ps. 23, 2. 135, 6.
Dracont. Hexaem. 36 terra . . solidante globo grauior per inane pependit.
Manil. I 159 ultima subsedit glomerato pondere tellus.
Boet. Cons. III c. 6, 24 terraeque graues pondere sidunt.
- 49 Vergil. G II 187 liquuntur rupibus annes.
- 49 Iob. 38, 8. 10. Prouerb. 8, 29.
- 62 Ps. 103, 22. 23.
- 63 Vergil. G I 124 curis acuens mortalia corda.
- 64 Ouid. Am II 9, 41 quid est somnus, gelidae nisi mortis imago.
Inc. adu. Marcionem III 96 nox est mortis imago.
- 67 Val. Fl. VI 527 roseis it lucifer alis.
Stat. Th. II 137 roseus . . lucifer.
- 68 Dracont. Hexaem. 552 roscida puniceum spargens aurora ruborem. ¶ L 290.
Victor I 99 semina lucis Puniceos roseo sparserunt fomite crines.
- 69 Val. Fl. V 305 Pliadas . . mixtumque sonoris imbrein.
- 78 ¶ 28.
- 81 Vergil. G I 427 luna reuertentes cum primum colligit ignis.
- 84 Vergil. A I 608 conuexa polus dum sidera pascet.
- 85 Lucret. V 96 moles et machina mundi.
Stat. S III 1, 181 flammigeri machina coeli.
Victor I 76 machina firma poli.
- 89 Vergil. A II 295 pererrato . . ponto.
- 93 Vergil. E III 32 temptare Thetim ratibus.
- A II 176 temptanda fuga . . aequora.
- 96 larem: *cf.* Vergil. G III 42 (apes) sub terra fouere larem.
- 97—99 Ouid. M I 43 iussit et extendi campos, subsidere ualles, fronde tegi siluas, lapidosos surgere montes.
- 99 Vergil. G I 44 zephyro putris se glaeba resoluit.
- 100 Vergil. G III 428 dum amnes ulli rumpuntur fontibus.
- 101 ¶ G 13 florea uentosis consurgunt germina campis.
- 104 Vergil. G II 237 terram proscinde iuuenis.
- 106 Stat. S V 2, 69 nescia falcis silua.
Vergil. E 7, 58 Liber pampineas inuidit collibus umbras.
- 111 Ouid. M. II 95 quidquid habet diues . . mundus.
- 112 *cf.* Ouid. M I 76—86.
- 121 opifex rerum: Ouid. M I 79.
- 125 Ouid. M I 76 sanctius his animal.
- 127 Horat. Ep. I 6, 37 et genus et formam.
- 129 Vergil. E 1, 69 post aliquot mea regna uidens mirabor aristas?
- 131 Stat. S III 4, 64 o sidere dextro edite, multa tibi diuum indulgentia fauit.
- 135 Cicero pro S. Rosc. 77 uictus quotidiani minister.
- 147 Vergil. G II 327 magno commixtus corpore.
- 150 *cf.* ¶ M 176 hinc sumus, hinc morimur.
- 156 Vergil. A VII 600 rerumque reliquit habenas.
- 164 Horat. C. III 5, 24 culpam poena premit comes.
- 171 Vergil. A VIII 326 deterior donec paulatim ac decolor aetas Et belli rabies et amor successit habendi.
- 173 ¶ 63.
- 175 Vergil. A I 84 uenti . . incubuere mari XII 367 qua uenti incubuere.
- 176 Vergil. G II 326 fecundis imbribus aether . . descendit E 7, 60 Iup-

- piter et laeto descendet plurimus
 imbri.
 177 Vergil. G I 487 non alias caelo
 ceciderunt plura sereno Fulgura.
 178 Horat. C III, 1, 29 non uer-
 beratae grandine uineae.
 179 cf. ¶ E 308 murmura caeli
 Quae domino mandante crepant
 ¶ Eu. 85 te murmurat unda.
 181 Vergil. G I: 364 laxis . .
 immissus habenis.
 Vergil. A XI 713 conuersisque
 fugax aufertur habenis.
 182 cf. Ouid. M I 141—150.

- 184 Lucan. X 407 nulla fides pietas-
 que uiris, qui castra sequuntur.
 Venalesque manus; ibi fas, ubi
 maxima merces.
 189 Matth. 24, 37 Luc 17, 26 Ep.
 Petri I 3, 20.
 192 Ouid. P. I I, 31 pacatae ramus
 oliuae.
 Victor II 502 paciferae frugis
 paruum libamen oliuae.
 197 Vergil. E VII 5 et cantare pares
 et respondere parati.
 203 Vergil. E III 31 pauca tamen
 suberunt priscae uestigia fraudis.

HILARII DE MACCABAEIS.

- ex Maccab. II c. 7.
 13 Vergil. A I 209 premit altum
 corde dolorem.
 25 Ouid. Ars III 653 munera,
 crede, mihi, capiunt hominesque
 deosque.
 38 sq. Ouid. M II 753 et tanto
 penitus traxit suspiria motu Vt
 pariter pectus positamque in
 pectore forti Aegida concuteret.
 49 Vergil. A II 37 subiectis urere
 flammis.
 105 Vergil. A I 614 et sic ore
 locuta est.
 118 sq. Vergil. A V I 862 egregium for-
 ma iuuenem et fulgentibus armis.
 128 Vergil. A II 675 et nos rape
 in omnia tecum VI 565 per
 omnia duxit.
 132 Ouid. M VI 203 tacito uene-
 rantur murmure numen.
 137 Vergil. A X 867 consueta locauit
 Membra.
 140 Vergil. A II 791 tenuisque
 recessit in auras.
 159 ¶ 335 attonita mente confirma
 tiuentem.
 161 Vergil. A III 92 talibus adgreditur
 Venerem Saturnia dictis.
 176 cf. ¶ H 160 hinc loquimur.
 196 Vergil. A III 621 haec precor,
 hanc uocem extremam cum
 sanguine fundo II 532 nitam
 multo cum sanguine fudit.

- 199 ¶ H I paruimus monitis M 252
 monitis parere.
 202 Vergil. A I 217 emissos longo
 socios sermone requirunt.
 205 Horat. c. I 12, 14 sqq. (parentis)
 qui res hominum ac deorum, Qui
 mare ac terras uariisque mun-
 dum temperat horis.
 212 Horat. c. II 13, 23 sedesque
 discretas piorum (cf. Hertz Anal.
 IV 25.)
 224 Vergil. A I 561 Tum breuiter
 Dido uoltum demissa profatur.
 225 cf. ¶ Sen. 33 haec tua humilitas.
 236 ¶ 356 saecula cursus saeuae suos
 peragunt.
 248 arbiter orbis: Sedul. III 165.
 254 ¶ Eu. 3 plena deo uirgo.
 302 Vergil. A I 229 o quires hominum-
 que deumque Aeternis regis
 imperiis et fulmine terres.
 312 Iuuen. III 764 dissona lingua.
 335 ¶ 159 attonita mente confundere
 coepit.
 349 Vergil. A X II 932 miseri te
 si qua parentis Tangere cura
 potest.
 356 ¶ 236 ordo suos pergat cursus
 361 cf. ¶ Ion. 105 non erat exitii.
 387 Vergil. A II 377 medios delapsus
 in hostis.
 390 sqq. cf. *Manitius Rh. M.*
XXXV 1890 p. 157.

HILARII DE EVANGELIO.

3 ¶ M 254 mens maneat iam plena deo. 9 Vergil. E V 40 spargite humum foliis. G II 149 hic uer adsiduum atque alienis mensibus aestas. 10 Vergil. A VI 885 purpureos spargam flores. 24 Vergil. A VIII 301 salue, uera Iouis proles. 34 Prudent. Cath. 3, 2 omniparens pie uerbigena. 39 Vergil. G IIII 255 corpora luce carentum 472 simulacraque luce carentum. 49 Vergil. A III 426 prima hominis facies, 57 ¶ H 78 caeli per moenia fertur. ibid. 28 nascentia moenia mundi. 68 cf. Vergil. A V 320 proximus interuallo. 84 Vergil. G III 555 ripae collesque supini.	86 Vergil. A V 60 templis sibi ferre dicatis. 87 cf. Vergil. A I 441 lucus in urbe fuit media etc. Vergil. G III 13 et uiridi in campo templum de marmore ponam. 88 Vergil. A I 464 animum pictura pascit inani. 89 ¶ Ion. 61 dic uota precesque. 90 numen-nomen: ¶ I 252. 91 Vergil. A III 658 monstrum cui lumen ademptum. 95 Vergil. A VI 532 pelagine uenis erroribus actus. 98 Vergil. A VII 337 tibi nomina mille. 101 ¶ H 204 bonus . . doctor. 107 Vergil. A VIII 485 mortua . . corpora.

II.

INDEX NOMINUM.

Ex nominibus quae saepta uncinis posui, quod ante numerum est, codicum uariam lectionem significat, post numerum adscripsi priore loco nomen ex LXX ed. Lagardiana (Gottingae 1883) petitus, adiecta si quae est aliorum librorum maxime Alexandrini uarietate; secundo loco dedi latinum uulgatae uersionis nomen, si differt a graeco; ubi deficit uulgata, indicaui.

Patrum testimonia pleraque ex Sabbatarianis copiis deprompsi, Onomastica sacra ad ed. Pauli de Lagarde (Gottingae 1870) citaui.

- Aaron *uid.* Aronus.
 Abalam *uid.* Balaam.
 Abalenius (Aballenius) I 477 (ὁδὸς
 Ἐλλημ, filius Illel. Allel *Onom.*
 31, 19).
 Abdon I 477 (Ἀβδων, Λαβδων *c. Alex.*,
 Labdon *Augustin. c. d. 18, 19*,
 Abdon).
 Abelus G 188, 157. Abelis *gen.* ? G 193
 (Αβηλ).
 Abimalecha G 816 Abimelechnus G
 682, 788. Abimelus G 860 (G 738)
 (Αβιμωλεχ).
 Abirus N 487 (Αβηρων, Abiron). *uid.*
 Iabirus.
 Abiudus L 12 (Αβιουδ, Abin).
 Abram G 403, 680. Abramus G 666
 E 122. Abraham M 167. Abrami
 G 496. Abrae *gen.* G 412. Abrae
dat. G 1087. Abramo *dat.* E 1186.
 Abramo *abl.* G 408. (Αβραμ, Abram
 Abraham).
 Abundans terra G 851 *uid.* Habundans
 Acalam (Acalla) *acc.* G 382, *an leg.*
 Chalannam? (Χαλαννν).
 Accaron *acc.* I 47 (Ακκαρων).
 Acharus IN 173 (Αχαν, Achan *al.*
 Achar). IN 208 Achari *gen.* IN
 502 (Αχαρ Achan).
 Achina arua N 546 (Αχιλεμ χαιεμ,
 'Αχιλγαι *cod. Alex.*, leabarin).
 Achisamo *dat.* E 1128 (Αχισαμαχ,
 Achisamech).
 Achusa Rathomum *acc.* I 137
 (Χουσαν ρεσαμωθ, Χουσαρσαθαμ
Alex., Chusan Rasathaim).
 Acrabin *uid.* Chabinae.
 Ada G 183 (Αδδα, Ada).
 Adachar *uid.* Dachar.
 Adama G 373 (Αδαμα).
 Adam G 192 Adamus G 44, 64, 134,
 197 D 198 (Αδαμ).
 Adonibezec *uid.* Donibezec.
 ? Aedibus *abl.* G 54, 173 (ἐξ Ἐδεμ,
 de loco uoluptatis G 2, 10, Eden
 G 4, 16).
 Adar *acc.* N 547 (Hp. Ar).
 Aedra IN 416 (Αδρα, Edrai).
 Aegyptia Agar G 567.
 Aegyptiorum E 510.
 Aegyptus E 17, 185, 713, 1172, D 36.
 Aegypti G 540, E 9, 30, 147,
 295, 325, 755, IN 185, M 317.
 Aegyptum G 1281, 1435, E 187,
 500, 569, N 532. Aegypto *abl.* E
 445, 585, IN 48, L 228, N 703, D 16.
 Aelum *uid.* Iabelum.
 Aethiopas G 61.
 Aethiopissa N 273.
 Aeuuam G 45, 101 *cf.* 175 (Ζωή [*cf.*
Augustin. l. II. de Gen. ad Man. 21,
31. Hieron. quaest. Hebr. c. 3, 20]
 Heua, Euua *Cl. Mar. Victor* I 397,
 412. 497. Aeuua *Ausonius Eph.*
 79 *Vers. pasch. 15*).
 Agar G 567 (Αγαρ).
 Aisamo in colle (Osamo) IN 78 *ex*
 Num 33, 49 (ἀνὰ μέσον Αἰσιμωδ,
 Bethsimoth *Vulg.*, *at* IN 2, 16:
 ἐς τὴν ὄρεσιν, *ad montana*).
 Amalec E 671 I 42 Amalechas E 694
 Amalechi fortes I 158 (Αμαληκ).
 Amalech G 179 *uid.* Lamech.
 Amar pelagus IN 411 (Θάλασσα
 Ἀραβα, mare Deserti).
 Amarphalus G 482 (Αμαρφαλ, Am-
 raphel).
 Ambri IN 173 (Ζαβδι *al.* Ζαμβρι, Ζαβρι
Alex., Zabdi).
 Amennus *uid.* Asennus.
 Ammanum *acc.* G 678 (Αμμαν, Ammon)
uid. Ammones.
 Ammones I 153, 429. Ammanum
gen. pl. I 405. Ammorum (Am-
 monum) G 679.
 Ammonus I 423 (ὁἰοί Ἀμμων, filii
 Ammon, Ammanitae *Augustin. de*
c. d. 16, 13).
 Amorras *nom.* I 75. Amorrus IN 188,
 219, 384. Amorreuus G 369, 555,
 E 154, 1007, IN 196, 263, N 549.
 Amorreuus *acc.* I 84. Amorreae
 gentis N 573 (Αμορραῖος).
 Antaei palaestras S 18.
 Aotus I 165 Aodus I 187 (Αωδ, Aod,
sic Augustin. qu. 22).
 ? Apaphum (apafum) IN 335 (*an ex*
aduerbio ἀπνω natum?)
 Ar *uid.* Adar.
 Arabum *gen.* G 1164, 1421, 1435.
 Arabus (Aratus) IN 379 (ἐς Ἀραβα,
 in planitie).
 Aradam *acc.* I 41 (Αραδ).
 Aradius G 371 (Ἀραδιος).
 Araratum (Araracum) *gen. pl.* G 323
 (τὰ Ἀραρατ, montes Arreniae,
 montes Ararat *Augustin. de c.*
d. 15, 14).

Archata *acc.* G 382 (Ἀρχαδ, Achad).
 Ardor IN 442 (Ἀρδρ *al.* Ἀρροβ, Ἀρβο
Alex., Cariath Arbe) *f.* Arboc?
 Aredina N 547 *uid.* Zaredina.
 Ariocha G 481 (Ἀριωχ).
 Aronus E 232, 676, N 518 Aaron N
 302. Aaronis (Aronis) L 12, 96, 192,
 465, 471, IN 485 Aroni *dat.* E
 752, 1093. Aronem E 217, 1035,
 1059, 1138. Arone E 598 (Ἀρων).
 Aronis aquae *uid.* Maronis.
 Arucus G 370 (Ἀρουκαος, Aracaeus).
 Ascalon *acc.* I 47 (τὴν Ἀσκαλωνά,
 Ascalonem).
 Ascham *acc.* I 28 (Ἀχσαν. *al.* Ἀσαν,
 Axam).
 Asedota IN 412 (Μεσιδοθ, *al.* Ασμεδοθ,
 . . σμεδοθ *Alex.*, Asedoth).
 Asennas G 1294 (Ἀσεννσθ Aseneth).
 Asennus (Amennus) G 370 (Ἀσενναος,
 Sinaeus).
 Aserothum *acc.* N 269 (Ἀσηρωθ, Hase-
 roth).
 Aserum *acc.* G 1097 (Ἀσηρ).
 Asorum regna IN 373 et Asuris pube
 (Asuris pube) *gen.* I 201 (Ἀσωρ).
 Assura *acc.* G 883 (Ἀσουρ, Assur).
 Assyriae *gen.* I 403 (Ὀπίας, Syriae)
 Assyriam G 63 (Ἀσσυρίων) G 769
 (Μεσοποταμίαν). Assyriis G 904
 (Μεσοποταμίαν, Mesopotamiam
 Syriae). Assyrio limite I 139
 (Ὀπίας, Mesopotamia).
 Astarota IN 416 Astaratis daemonis
 I 402 (Ἀσταρωθ).
 Asurus regum princeps IN 399 (Βασιλεὺς
 τῆς Ἀσωρ).
 Attina *uid.* Sattina.
 Auses *Iesus Nave* E 1201, 1265, (N
 13, 9 et 17: Ἀδση υἱὸς Ναὴν
 Ἰησοῦ, Osee filium Nun Iosue).
 Axes I 358 (Ζηβ).
 Axinus IN 377 (Χασαφ *al.* Ἀζιφ,
 Ἀχιφ *Alex.*, Achsaph).
 Azoti fines (loeti) I 47 (τὴν Ἰαζωτον
 καὶ τὰ περὶ πόριά αὐτῆς, *deest Vulg.*)

Balacus N 662, Balacis *gen.* IN 554.
 Balaci *dat.* N 578, 590 (Βαλακ).
 Balamus IN 424. Balam prophetam
 N 580. Balamum N 758 (Βαλααμ).
 Balla G 967. Ballae *gen.* G 1095.
 (Βάλλα, Bala. Balla *Augustin.*
Locut. 106).
 Baracum *acc.* I 212 (Βαρακ).
 Bassamum rector IN 414 (Βασιλεὺς
 Βασαν).
 Bathuelus G 905 (Βαθουηλ).
 Bebricum *gen.* S 18.
 Bellisephoni *dat.* E 419 (Βελεσεφων).
 Beniaminus (Benaminus) G 1390.
 Beniamino G 1429. Beniaminum
 G 1092, 1310. Beniamine G
 1404 (Βενιαμιν).
 Beseli mutoque Phegoro N 725 (τὸ
 Βεσελφεγωρ).
 Beselo *dat.* E 1128 (Βεσεληλ).
 Bethel] domum domini G 933 (οἶκός
 θεοῦ, Οὐλαῖμας τὸ πρότερον,
 Bethel prius Luza). Betheli in sede
 G 1080 (Βαιθηλ, Bethel).
 Bethela(m) *acc.* I 93 (Βαιθηλ, *deest Vulg.*
 Bethelam *acc.* I 53 (Βαιθηλ, Bethel)
cf. Metibile.
 Bethsames *uid.* Midsa.
 Bethsae *gen.* I 65 (Βεθσαν). Bethsae
gen. I 73 (Βαιθνεθ. Bethanath).
 Busiridis arae S 16.
 Caderae *uid.* Gaderae.
 Cadessa *abl.* I 212 (ἐκ Κάδης, de
 Cedus). Cadessa *acc.* N 491 (Κάδης).
 Cain G 147 Cainis *gen.* G 138 Cainem
 G 179 (Καϊν).
 Cainanus G 200 (Καϊναν)
 Calcham *acc.* G 385 (Χαλακ, Χαλαχ
Alex., Chale).
 Canopi G 437, 818, E 151, 1175.
 Canopo *dat.* (i. in Canopum)
 G 1164. Canopum *acc.* (i. in
 Canopum) G 1450. Canopo *abl.*
 E 1159.
 Carmeli filius IN 173 (Χαρμ).
 in Carris (in castris) I 369 (Καρκαρ,
deest Vulg., Carcar *Onom.* 110, 15).
 Carras *acc.* G 897. Carris *abl.* G 906.
 995. Χαρραν, Haran. Charran *acc.*
Augustin. *de. c. d.* 16, 13 et 38.
 Charra *abl. idem* 16, 15 *al.*, Carrae
Cl. Mar. Victor III 324 etc.)
 Cedmonaeos *uid.* Chedmonaeos.

- Cenaeos (Geneos) populos G 551
 (Καίναϊος, Cinaeos, Cenaeos *Augustin. de c. d. 16, 24.*)
 Ceneritus (Cineritus) IN 379 (Χενερειθ, Ceneroth) cf. Cheneri.
 Cenezae (Genezae) I 32 Ceneza satus (Zezea) I 146 (Κενεζ, Cenez, et sic *Augustin. qu. 18.*)
 Cenezaeos (Genezeos) G 551 (Κενεζαιοος).
 Cetae *gen.* I 63 (Χετταιν, al. Χεττω, Heththim, Chettei *Wirceb.*)
 Cetacus IN 267. Cethaeus E 1007.
 Cethaeo (Cetao Cethaeo) G 369.
 E 154 (Χετταίος, Hethaeus; Chet-
 taeos *Augustin. ciu. dei 16, 24.*)
 Cetius IN 385.
 Cetis *gen.* G 756 (Χετ, Heth).
 Chabinae pendentis saxa I 87 (ἐν ἄνω Ἀκραβειν ἀπὸ τῆς πέτρας ab
 ascensu Scorpionis petra) l. Cra-
 binae?
 Chasbum (Chabum) *acc.* N 735
 (Χασβι, Cozbi).
 Chalanne *uid.* Acalla.
 Chaldaeo de grege G 410. Chaldaea
 cohorts E 284. Chaldaea ex gente
 G 519. Chaldaeam gentem S 88
 (Χαλδαίος).
 Chalebus IN 425. N 378 I 29.
 Chalebo *dat.* I 51 (Χαλεβ, Caleb).
 Chalmoneos *uid.* Chedmoneos.
 Chamus G 350. Chamum *acc.* G 225
 (Χαμ).
 Channanus G 368. Chananus I 69.
 Chanannus IN 381. Chanano I 207.
 Chananno *abl.* IN 450. Chanani
 E 539. Chananni G 554. N 412,
 452. Chananos I 9. Channana
 iuventus G 350. Chanana manus
 I 5. Chananna de gente G 764,
 902. regione Chananna G 1068.
 Chanannam terram G 1325.
 Chanannas urbes N 223. Chananna
 arua G 1111. Channana arua G
 411 Chanano cultore I 43.
 Chananaeus IN 267. Channanaeus
 E 154. Chananaea iuventus I 23.
 Ch. manu I 201 Channanaea iugera
 G 460. Ch. regna G 1113 (Χανα-
 ναίος).
 Chebrona *nom.* I 23 *acc.* N 326
 (Χεβρων, Hebron). Chebronis uallem
 IN 409 (φαρπαγγος Ἀρνων, torrente
 Arnon). Chebrono in colle IN 441
 (Χεβρων, Hebron; Chebron *Cl. Mar.*
Victor III 411. Augustin. de c.
dei 16, 22.)
 Chedmoneos (Chalmoneos) G 552
 (Κεδμωναιοος).
 Cheneri (Chemeri) marmora glauca
 IN 411 (θαλάσσης Χενερειθ, mare
 Ceneroth) cf. Ceneritus.
 Cherubin G 129 Eu. 46. Cherubinos
 N 150, E 1078 (Χερουβιμ uel
 Χερουβεμ, Cherubim).
 Chettaeus *uid.* Cetius. Cethaeus.
 Chettos *acc.* (Cethos, Chetos) G 552
uid. Cetius, Cethaeus.
 Chlaumona *acc.* 192 (Κλαυμών, locum
 flentium. Clauthmona montem
Augustinus qu. 12.)
 Chorebum *acc.* E 128. 655. 675.
 (Χωρεβ, Horeb. Choreb *Augustin.*
de ciu. dei 20, 28.)
 Christus Eu. 1, 61, 67. Christi imago
 Eu. 60 Christi antistes H 2 Christo
 E 413. Christum N 106 cf. *index*
uerbor. u. tonans.
 Circaea pocula S 19.
 Cilicum ora Ion. 24.
 Cisionem flunium I 220 (Κισων).
 Citium *urbs.* G 366 (Κιτιοι, Cetthim).
 Clanthmona *uid.* Chlaumona.
 Confusio G 402 (Βόγγρος, Babel).
 Coras N 436 (Κορε).
 Correus G 1071 (Κορυσ υἱός Ἐμμουρ
 ὁ Χορραϊος, Sichem filius Hemor
 Heuac).
 Crabinae *uid.* Chabinae et Acrabin.
 Crotoniezelus cf. Gothoniezelus et
 Gothozelus.
 cynomyia E 286.
 Dabira IN 366 (Δεβιρα, Δαβιρ *Alex.*,
 Dabir) I 25. Dabiram gentem
 IN 443 (Δαβιρ, Dabir).
 Dachar rex G 481 (Θαργαλ, Θαγαλ
Alex., Thadal).
 Dagona *acc.* I 708 (Δαγων).
 Dalila *nom.* I 680. Dalilae *gen.* I 653
 (Δαλίλα, Dalila).
 Dana *nom.* I 750. Danis *gen.* I 76 537.
 Danem *acc.* G 1096 (Δαν). Dana
 tribus I 732 de Dana tribu E
 1128.
 Dasemata *urbs* G 385 (Δασεμ, Dasem
Augustin. c. d. 16, 3; Resen.)

Dathamus N 436 (Δαθαν).
 Debbora I 209 (Δεββωρα).
 deum trina positum sub imagine
 pascit G 611 natus et altor G 634.
 deus] „Haec deus implet“ G 1018
 (καρπεβολαι, Mahanaïm i. Castra).
 Deuteron IN 280 (τὸ Δευτερονόμιον,
 Deuteronomium).
 Dina G 971. Dinam G 1071 (Δυνα).
 dominus], „Dominum cernens“ G 1042
 (Ιοραηλ). „Domini uisi locus“
 G 1045 (Εἶδος Θεοῦ, Phanuel,
 Aspectus dei *Augustin. contra*
Max. l. 2, Visio dei Nouatian.
de trin. 27 alii.). „Domus domini“
 G 933 *uid.* Bethel.
 Donibezecus I 13. Donibezelo *dat.*
 IN 316 Αδωνιβεζεε, Adonibezec
 et Adonisedec).
 Dorae *gen.* I 67 (Δωρ).
 Echina *uid.* Enachina.
 Edomum *gen.* N 512 (Εδωμ).
 Edones E 538 (Εδωμ, Edon).
 Eglonus I 157. Eglomum tyrannus
 IN 584 Εγλωμ, Eglon).
 Eldadus N 363 (Ελδαδ).
 Eleazarus IN 580. Eleazaron N 520
 (Ελεαζαρ).
 Eleazarus E 116. Eleazaron E 114
 (Ελεαζαρ: *sic Augustinus c. d. 16, 23,*
at Eleazarus idem c. d. 18, 42 sq.)
 Elima *acc.* E 571 (Αἰλιμ, Elim).
 Elom *uid.* Helon.
 Ematha *acc.* IN 325 (Εμαθ).
 Enachina (Echina L) ex gente IN
 436 (οἱ Ἐνακειμ, Enacim).
 Enochus *filius Cain* G 176 (Ἐνωχ,
 Ενωχ *Alex.*, Henoch. Enoch
Augustin. c. d. 15, 8 sqq. Enoc
Cl. Mar. Victor II 335).
 Enochum *Sethi filium* G 194, 200,
 205 (Ἐνωχ, *sic Augustin. c. d. 15,*
12 sqq. Cl. Mar. Victor II 326).
 Ephraim G 1297, 1472 (Ἐφραιμ, Ephraim:
 Ephraem *Ambros. de bened. Patr.*
c. 1 et Augustin. c. d. 16, 40).
 Ephrema *sc. tribus* I 465. Ephre-
 mum (Effremum) collem IN 459.
 Ephremo in colle IN 574 (ἐν τῷ
 ὄρει Ἐφραιμ).
 Ephrono (Effremo *uel* Ephreno ω)
dat. G 758 (Ἐφρων).
 ephudem *acc.* I 743 (ἐφουδ, ephod).

Eridanus S 112.
 Ernadurus IN 381 (Ναρεδδωρ, al.
 Φεναςδδωρ, in regionibus Dor).
 Esauus G 891. Esau M 174. Esauum
acc. G 883. Esau *acc.* G 801
 (Ἡσaw, Esau).
 Esebon I 468 (Ἐσεβων, Abesan).
 Etonum nomine Solis insignem E 27
 (Ωρ, al. Ων, ἔστιν Ἡλίου πόλις, *omisit*
Vulgata. Phiton *Ramessen et*
On Anon. de XLII mansion. ap.
Ambros. tom. II 3e).
 Eua *uid.* Aeuua.
 Euaeus G 370, IN 268 (Εὐαῖος,
 Heuaeus. Euaei *Augustin. c. d.*
16, 24). Euaea pubes E 156.
 Eueus — Euaeus IN 385.
 Euilam terram G 60 (Εὐλατ, Heuilath.
 terram Euila *Hieron. in Isai. 13,*
regna Euilantum Cl. Mar. Victor
I 278).
 Euphrates G 550, IN 10. Euphratis
gen. N 649. Euphrati G 62.
 Euaa *uid.* Aeuua.

F *uid.* Ph.

Gaada N 21, N 125 (Κααθ, Caath).
 Gabaon IN 320 (Γαβαω, Gabaon).
 Gabana (*acc.*? = Gabaona agmina)
 IN 273. Gabaona manus IN 287
 (οἱ κατοικοῦντος Γαβαω, qui habi-
 tabant in Gabaon).
 Gadum *acc.* G 1097 (Γαδ). Gada
 tribus IN 98 N 769. Gadae *tribus*
 IN 419 Gada manu N 38.
 Gaderae (Caderae ω) tecta G 1090
 (πύργου Γάδερ, turrim gregis. turrim
 Ader *Hieron. quaest Hebr 35, 21).*
 Gaidad *uid.* Naida.
 Galaditis laetae sedes N 771 (Γαλααδ).
 Galadite natus I 416. Galaditicus
 I 397 (Γαλααδίτης).
 Galatum collem G 999 (Γαλααδ).
 Galgala *acc.* I 92 (Γαλγαλ, de Galgalis)
 IN 324 (ἐκ Γαλγαλων, de Galgalis).
 Gargara (*pro* Geraris *posita*) G 815
uid. Gerrara.
 Gaza *acc.* G 372 (Γαζα, Gazam). Gazam
acc. I 46, 642 (Γαζα, *deest Vulg.*).
 Gazaea manus I 645 (Γαζαίαις).
 Gedeon *nom.* I 286, 297, (324), 362,
 377. Gedeum *acc.* I 270. Gedeonem
 I 301 (Γεδεων).

- Genaeos *uid.* Cenacos.
 Genesis *gen.* (liber I Moysis)
 G 1437.
 Geon G 61 (Γων, Γρων *Alex., al.*
 Γων, Gehon).
 Georum urbem IN 178 (Γαι, Hai; Ge
 Lucifer Calar.)
 Geneza *uid.* Ceneza.
 Genezaeos populos *uid.* Cenezaeos.
 Gerarum *gen.* G 841 (Γεραρων, Gerarae
 gen.). Gerarum terras G 681. in Ger-
 raris G 824 (ἐν Γεραροις). Gerara
 (Gargara ω) G 815 (Gerara *hoc*
 loco etiam Augustin. c. d. 16, 36.)
 Gergessus *uel* Gergeseus (L) G 370.
 Gergesso amico G 555. Gergessorum
 E 155. Gergessa manus IN 269
 (Γεργεσαίος, Gergesaesus).
 Gergesi ciuitatis *gen.* IN 233. Ger-
 gessos *acc.* N 247 (Γαι, Hai).
 Gersamus E 115. Gersamum E 113
 (Γερσαμ).
 Gessae *dat.* E 288 (Γεσση, Gessen).
 Getsonum *gen.* N 20, N 122 (Γεττων
 ἄνθρωποι, filii Gerson). Getsona manu
 N 38.
 gigantes G 238, IN 415, 431.
 Godolla gomurus *rex* G 481 (Χοδολ-
 λογομορ, Chodorlahomor).
 Gomorra G 372. Gomorrae G 625,
 642, D 253. Gomorum poenae
 S 163. Gomorum funera Ion. I. .
 (Γομορρας *gen.*, Gomorrhum *acc.*)
 Gothoniezelus (Crotoniezelus) I 32
 (Γοθονιηλ, Othoniel. Gothoniel
 Augustin. qu. 4 et 18.)
 Gothozelus I 146 *uid.* Gothoniezelus.

 Habali montis D 280 *uid.* Nabali.
 Habea I 487 *uid.* Manoea.
 Habundans terra, putei nomen G 851
 (Εὐρυχωρία, Latitudo).
 Hadachar *uid.* Dachar.
 Haec deus implet G 1013 (παρεμβολή
 θεοῦ αὐτῇ, Castra dei sunt haec;
 παρεμβολαί, Mahanaim i. Castra).
 Hebraeus L 223. Hebraeos E 38.
 Hebraea gens G 1233. Hebraea lin-
 gua E 138. Hebraeam aciem I 159.
 Hebraea de plebe E 67. Hebraeum
 uirum E 82. Hebraeos cuneos
 E 672.
 Helon I 475 (Αἰλων, Αἰλων *Alex.,*
 Ahialon).
 Hermonium montem IN 410 (Ἀερμων.
 Hermon).
 Hesperus G 635.
 Hiericho *gen.* IN 36 *acc.* IN 140, D
 4 (Ἱερικω, Iericho).
 Hurus E 677. Hurum E 1058 (Ωρ, Hur.)

 Iabelum (Aelum ω) G 184 (Ιωβηλ.
 Iabel; Iobal *Augustin. c. d. 15, 17.*)
 Iabinus I 200 (Ιαβειν, Iabin).
 Iabirus (Abirus L) IN 372 (Ιαβειν,
 al. Ιαβις, Iabin).
 Iacōbus G 803, 956, 1077, 1113, E
 123. Iacōbus G 959, 1041, E 369.
 Iacōbus G 1307, 1465. Iacōb M.
 174. Iacōbi IN 579, N 658, 696,
 D 198. Iacōbo *dat.* E 1186.
 Iacōbum G 874, 883. Iacōbum
 G 897. (Ιακωβ) *uid.* Israhel *et*
 Dominum cernens.
 Iadirus *uid.* Iairus.
 Iairus (Iadirus) I 397 (Ιαιρ, Iair).
 Iaphetum *acc.* G 225 (Ιαφεθ).
 Iaretus G 203 (Ιαρεδ).
 Iasuris *uid.* Asuris.
 Iazera (Sazera ω) *acc.* N 575 (Ιαζηρ).
 Idfa *uel* Idsa *uid.* Midsa.
 Ydomea I 86 (Ϊδομείας, *deest Vulg.*)
 Iephthea *nom.* I 434, 466 (I 416)
 Iephthea *acc.* I 426 (Ιεφθαε.
 Iephthe).
 Iericho *uid.* Hiericho.
 Ieru (Ieura) *nom.* I 21 (Ἱερουσαλημ.
 Ierusalem) *cf.* Solymi.
 IESVS NAVE *inscr.* IN *uid.* Nauete
 et Auses. Iesus IN 150, 392, N
 264, I 1, E 673. Iesutis *gen.* N 379.
 Iesum *acc.* IN 1, 272. Iesutem
 E 1057 (Ἰησοῦς, Iosue).
 Ioas I 298 (Ιωας).
 Iobab *uid.* Roboamus.
 Iobalus G 186 (Ιουβαλ, Iubal, *sed*
 Iobal *Augustin. c. d. 15, 17.*)
 Ioela *nom.* I 232. Ioelam *acc.* I 230
 (Ιαηλ, Iahel).
 Ionas Ion. 25. Iona *nom.* Ion. 100.
 Ionam *uel* Ionan Ion. 14,
 36, 64.
 Ioppen *uel* Ioppe urbs Ion. 24.
 Iebusaeus G 369 (Ιεβουσαίος) IN 196
 (Χαναναίος). Iebusaea regna IN
 317 (Βασιλεὺς Ἱερουσαλημ). Iebu-
 saea manus IN 449. Iebusaea
 uirtus N 685. Iebuso adfinis IN

384. Iebusa manus G 553, IN 269.
 Iebusa pubes E 156. [Iebuseo]s
 Solyinos I 424.
- Iordanis *gen.* G 457, IN 3, 54, 464,
 D 48, I 188. Iordani *dat.* IN 263,
 N 772. Iordanem G 1029, IN 106,
 408, D 2. Iordane IN 25.
- Iosepus G 115, 1369, 1389, 1452,
 1476. Iosepi G 1361, 1403, E 3,
 408. IN 578. Iosepo G 1263.
 Iosepum G 973, 1166, 1184,
 1206, 1305, 1411, 1425, 1440,
 (Iosephus *L* G 973, 1115, 1166.)
 Iosepo *abl.* G 1457, 1489 (ἰωσηφ)
 Iosepa cohors I 52 (οἱ υἱοὶ Ἰωσηφ,
 domus Ioseph).
- Iothorus E 98, 695, 706 (Iethorus
et Lethorus *C*) (Ἰοθωρ, Iethro.)
- Isac *nom.* G 776 M 169 Isacus
 E 123. Isaci *dat.* E 1187 (Isaaci
C). Isacum G 708 (Ἰσαακ).
- Isiacus *Isidis minister*: si quis ab
 Isiaci consul procedat in orbem
 Sen. 25 (*non* ab Isidis templo
 procedat, *sed* ex Isidis sacerdote
 consul *intellegendum uidetur*).
- Isidis ministrum Sen. 27.
- Ismahelita G 1163. Ismahelum *acc.*
 G 568 (Ἰσμαήλ, Ismaelem).
- Israhel M 288 *cf.* G 1042 *et* Dominum
 cernens.
- Israhelita I 468. Israhelitarum E 1175.
- Issacharus G 969 (Ἰσαχαρ).
- Iuda *uid.* Iudas.
- Iuda tribus N 131 de Iuda tribu I
 617 (ἐξ ἰουδα, de Iuda) ex Iuda
 classe E 1129 (ἐκ τῆς φυλῆς Ἰουδα,
 de tribu Iuda).
- Iudaea G 1049, IN 355 N, 722, E 245
 E 166, 300, 1157, I 3, 70, 99,
 119, 141, 152, 353, 388, 404,
 424, 467, 640.
- Iudaeus L 231 Sen. 50. Iudaeos IN
 288 (E 300). Iudaeis N 524.
 Iudaea iuuentus IN 577, I 93,
 Iudaea phalanx N 318, 490, E 177
 Iudaea cohors E 501, Iudaea
 manus D 150, E 343, 436, 1149,
 Iudaea de gente E 86, 220,
 Iudaeae genti E 298, Iudaeum no-
 men E 360, Iudaeos populos I 195.
- Iudaicus miles IN 14.
- Iuda *nom.* *Iacobi filius.* G 966
 Iudas G 1066, 1360, 1439 —
- Iudas I 78, 43. Iuda *abl.* I 52 —
 Iudam *acc.* I 729, 737, 744.
- Iuratio putei *nomen* G 723 (φρέαρ
 ὀρχισμοῦ. Bersabee; puteus iura-
 menti *Hieron. qu. Hebr.* 26, 32.)
collium nomen G 853 (φρέαρ τοῦ
 ὀρχισμῶ, Bersabee).
- Labanus G 906, 948. Labanum G
 898 (Λαβαν).
- Lachis IN 364 (Λαχίς, Lachis).
- Laisa (Laias *L*) I 747 Λαΐσα, Lais).
- Lamech *Mathusalae filius* G 169
 (Amalech *ω*) *uid.* Malech. Lamechus
 G 213 (Λαμεχ).
- Lapidotha I 210 (Λαφιδωθ, Lapidothi).
- Lasa *urbs* G 373 (Λασα, Lesa).
- Lemnam *acc.* IN 361 (Λεβνα, Λεβμνα
Alex., Lebna).
- ad Leonem papam H *inscr.*
- Leui *uid.* Leuitis.
- Leuita N 155, 436 E 216 I 751
 Leuitae *pl.* N 191. Leuitas N 18
 D 81, 141, E 1219, IN 423,
 Leuitis *dat.* IN 452, 457, N 121,
 765. Leuites E 46.
- Leuitis *Leui* G 964.
- Lia G 954, 963 (Λεια, Lia).
- Libanus IN 421. Libanon *acc.* IN 8.
- Litis de nomine puteus signatus ab
 Abram G 845 (Αβραάμ, Calumnina.
Iniustitia Ambros. l. de Isa. c. 4).
- Lod *nom.* G 407, 484. Lodus G
 450, 636, 668. Loth: S 31,
 42, 69, 79, 85, 89, 91, 99, 132.
 Lothus G 405. Lotis *gen.* (Lothis
L) G 643 (Λωτ).
- Luza *nom.* I 54 (Λουζα) *cf.* Bethel.
- Lybicas palaestras Antaei S 18.
- Madanitis terrae alumnum N 198.
 (Μαδανίτις).
- Magdola tellus E 418 (Μαγδωλο *gen.*,
 Magdulum *acc.*)
- Madiae *gen.* I 254, 358, *gen. uel dat.*
 I 334 (Μαδιαμ, Madian). Madia
 ex gente N 733. Madia tellus
 (Media). E 97 Medium praedia terrae
 IN 34 *f.* Madiam, *cf. etiam* I
 332 per media munimina ualli.
- Madonis (Machedonis *L*) aula IN
 376 (Μαδων).
- Madogi arua I 68 (Μαγεδδων, Μαγεδων
Alex., Mageddo).

- Mageddo** *uid.* Madogi
Mahanaim *cf.* G 1018 *uid.* Haec deus.
Malaleela G 203 (Μαλελεηλ, Malaleel;
 Maleleel *Augustin.* c. d. 15, 12).
Malechum *acc.* *Enochi filium* G 176
 (Μαηηλ, *al.* Μαλελεηλ, Mauiael)
an Malelum?
Mambram G 470 Mambra *acc.* G
 760 (Μαμβρη, Mambre).
Manasses G 1297, 1471 (Μανασση
gen., Manasses)
Manasses *nom.* I 65 (Μωσσης,
 Μανασσης *Alex.*, Manasses).
Manasses media tribus N 769
 Manasse *gen.* (*scil.* tribus) IN
 419 Manasse tribu media IN 98.
Manoea I 487 (Habea) I 505 (Μανωε,
 Manue).
Mara *uid.* Myrram.
Mareotide E 604.
Mariam *acc.* N 300.
Maro poeta Sen. 59.
Maronis aquae (Aronis) IN 393
 (τὸ ὕδωρ Μερρων, Μερρων et
 Μερρων *Alex.*, *al.* Μερρων, aquae
 Merom.)
Masrefatum (Masafatum) mare IN
 422 (Μαρερεφωθ Μασφ, *al.* Μαρερεφθ
 Μεμφωμαμ, aquae Maserephoth).
Maspha *uid.* Thitsa.
Massam urbem G 374 (Μασσ, Messa),
Mathusalani *Lamechi pater* G 177,
 211. (Μαθουσαλα, Mathusael,
 Mathusalani *Augustin.* c. d. 15, 11,
 Methusael *Augustin.* c. d. 15, 17).
Matrem magnam Sen. 6.
Maxillae ad oram I 623 (ἑως Γιαγόνοϲ,
 ad locum Maxillae); Maxillae
 (maxilla) per auia I 347.
Media tellus *uid.* Madaiae.
Medium praeda terrae *uid.* Madaiae.
Melchae *gen.* G 407 (Μελχ.)
Melchisedechus G 495 (Μελχισεδεχ,
 Melchisedech, *et sic Augustin.* c. d.
 16, 22 *sqq.* Cl. Mar. Victor
 III 466).
Memphis *abl.* *pro acc. loci?* G 1355.
 (*cf.* *Onom.* 141, 4).
Memphiticus augur G 1261 M. rector
 G 1446. Memphitica tellus E 4
 M. turba G 1456.
Merra *uid.* Myrram.
Merara N 33 Merara manu N 38
 Merara cohors N 123 (Μεραρη).
Metibile *abl.* I 210 (ἀνὰ μέσον τῆς
 Ραμα καὶ ἀνὰ μέσον Βαιθηλ, inter
 Rama et Bethel). *cf.* Bethel.
Micia *nom.* I 723. 729 Micias *nom.*
 I 745 (Μιχα, *al.* Μιχαίας, Michas).
Midsa I 73 (Βαιθσαμωϲ, Βεθσαμωϲ
Alex., Bethsames).
Moabi *gen.* I 403. Moabum *puerum*
 G 677. Moabo principe N 646.
 Moabi *pl.* I 158. Moabi populi N
 668, Moabae urbi N 638. Moabas
 acies N 757 (Μωαβ).
Moabitarum N 579. Moabitibus *dat.*
 G 679 (Μωαβιτων).
Modus N 263 (Μωδαδ, Medad; Modas
Lugdun.).
Moyses N 459, 498, 513. Moses E
 105, 127, M 249. Moysetis *gen.* IN
 87, IN 275, E 506. Mosetis IN
 104. Moysi canticum *inscr.* D 152.
 Moysi *dat.* E 752. Moysetem N
 552. Moysen E 1085. Mosen M
 324. Mose M 319. (Μωυσηϲ.)
Musseos nomen E 75 (Μωϲηϲ, Moyses;
cf. Proba 36 Iuenc. II 218.)
Myrram *acc.* E 551 (*sic* Μερραν, in
 Mara; Merra *Augustin. quaest. in*
Exod. 56, Merrha *Ambros. de*
myst. II 14).
Nabali montis (Habali ω) D 280
 (Ναβω, Nebo).
Nabdu L 12 (Ναδαβ).
Nachorae tecta G 769 (Ναχωρ).
Naidae terrae G 173 (Ναϊδ, *Vulg. om.*,
 terra Naid *Hieron. quaest. Hebr.*
 4, 16).
Naida *acc.*, *Enochi filium* G 176
 (Γαϊδαδ, Irad) *leg.* Gaidada.
Naue *uid.* Iesus. Nauete creatum
 D 148.
Nassone tribuno N 131 (Ναασων,
 Nahasson).
Nazaraeus I 504 (ναζαραϊϲ θεϲ).
 Nazaraeus dei I 687 (ναζαραϊϲ
 θεϲ, consecratus deo).
Nembrodus G 377 (Νεβρωδ, Nemrod.
 Nembroth *Augustin. qu. in Hept.*
 I 18).
Neptalimus G 1096 (Νεφθαλειμ,
 Nephthali).
Nilus Nili G 458 E 44. Nilo N 362.
 Nilum G 1494, E 593, N 353,
 532.

- Niliacus rex E 524. Niliacam lentem G 810. Niliacis terris G 549, IN 561. Niliacas gentes I 108.
 Niloticus ductor G 1247. Nilotica pubes N 3. Nilotica rura G 481.
 Nineua urbem G 384. Niniue (Nineue, Ion. 7 (Νινυου, Niniue; Nineue *Augustin. c. d. 16, 3 etc.*).
 Niniuitum (Niniuetum) *gen. pl.* Ion. 14.
 Noe G 250 (Νωε) *uid.* Noelus.
 Noelus Noe G 228. Noele *abl.* G 213.
 Noemma G 191 (Νομμα, Noema; Noemma *Augustin. c. d. 16, 17*).
 Obabum *acc.* N 198 (Ὀβαβ, Ὀβαβ *Alex., al.* Ὀβαβ, Hobab).
 Obotha (Obetha) *acc.* N 546 (Ὀβωθ).
 Occodum *uid.* Soccodum.
 Ochozas *uid.* Ozas.
 Ocum *acc.* IN 414 (Ὠ).
 olympi rex magnus G 922 *etc.*
 On *uid.* Etonum.
 Or *uid.* Etonum.
 Orebus I 358 (Ὠρεβ).
 Oricham *acc.* G 882 (Ὀρχ, Arach; Orech *Augustin. c. d. 16, 3*).
 Oro monti N 516 (Ὀρ, Hor).
 Orus G 371 (Ἀμαθ, Amathaeus).
 Osamo in colle IN 73 *uid.* Aisamo.
 Othum (Thotum) *acc.* E 412 (Ὀθου, Etham).
 Ozas rex G 860 (Ὀχοζαθ) *f.* Ochozas.
 pascha E 372, N 167, D 61, IN 117.
 Pauleum *acc.* E 418 (τῆς ἐπαυλῶς, Phihahiroth).
 Persas I 139, IN 10.
 Persica (*mala persica*) S 135.
 Petaphras Iosepi socer G 1295 (Πεταφρη, Putiphare. filiam Petephrae sacerdotis *Augustin. qu. in Gen. 136*).
 Petaphretae inmitis *gen.* G 1189 (Πεταφρη, Putiphari *dat.*)
 Phagorus (Phagobus I.) IN 493 (Φογωρ, Beelphegor) *an* Phogorus? Beseli mutoque Phegoro (Fegoro) N 725 (Βεελφεγωρ).
 Phanuel] *cf.* dominus uisus (G 1045).
 Pharane *abl.* I 824 (Φαρα).
 Pharana *acc.* N 196 Pharanis *gen.* (faraonis BC) N 319 (Φαραν).
 Pharao E 488. Pharaonis *gen.* G 540, G 1172, E 74, 259, 446, 1158, N 679, Pharaon regem M 317, Pharaone I 108.
 Pharetem *acc.* G 1188 (Φαρς).
 Pharia harena N 4, Phariae terrae G 1312, Pharia Aegypto N 708, Pharia regione N 351, Pharia de plebe E 80, Pharia ab urbe I 266, Pharias urbes E 369.
 Pharium *acc.* E 593. Pharium iuuenem E 98.
 Phasgan *acc.* IN 412 (τῇ Φατγα).
 Phegor *uid.* Phagorus.
 Pherezeus IN 268; 385. Pherezaea manu E 155. Pherezi I 10.
 Phereza gente G 552 (Φερζαίος).
 Phicolo *abl.* G 861 (Φυκολ, Phicol).
 Philistim turba G 826, Philistinorum G 740 E 537, Philistinum pelagus E 1031. Philistina rura G 815 (Φυλιστιμ, Palaestini; Philistim *August. c. d. 16, 3, Philistinorum Augustin. c. d. 16, 36*).
 Phineus (Phineas? Phinees?) IN 485, N 754 (Φινεας). Phinea citus N 736.
 Phisonus G 57 (Φισων).
 Phoenicum ex gente IN 128 (χώρα Φονίκων, terra Chanaan).
 Phoenicum moenia I 37. Phoenicum victores I 160 (πολις τῶν Φονίκων, ciuitas uel urbs palmarum).
 Phogor *uid.* Phagorus *et* Phegor.
 Phua (fuca) E 35 (Φουα).
 Pythona *acc.* E 126 (Πιθω, Phithom).
 Rachaba IN 37 (Ρααβ, Rahab).
 Rachel G 942, 996, 1091. Rachelae G 972 Rachelam G 960 (Ραχηλ).
 Raguele *abl.* N 197 (Ραγουηλ).
 Ramassum *acc.* E 26 (Ραμεσσ, Ramesses).
 Raphana gente G 553 (Ραφαειμ, Raphaim).
 Raphidam *acc.* E 615 (Ραφιδειν, Raphidim).
 Rebecca G 777, 874, 896. Rebecca G 791. Rebeccam G 771, M 175.
 Regum carmina Eu. 88.
 Roboamus IN 376 (Ιωαβ, Iobab) *an* Iobabus?
 Robotham urbem G 385 (Ροωβαθ, plateas ciuitatis; Roboth *Augustin. c. d. 16, 3*).

- Rodum urbem G 366 (Ροδοι, Doda-
nim).
Rubenus G 1158, 1169, 1337, 1358.
Rubenum G 963 (Ρουβην).
Rubena tribus IN 97. Rubenae tribus
IN 419, N 769.
Rubrum mare *passim* E.
Sabaeos I 369. Sabaeas merces G
1162.
Sabaoth Eu. 81.
Salemæ gen. G 495 (Cαλημ).
Salmana nom. I 375. (Cαλμανα).
salsa uallis G 477 (τὴν ψάραγα τὴν
ἀλόκη, uallem siluestrem quæ
nunc est mare salis; uallem sal-
sam h. e. mare salis Hieron. qu.
Hebr.)
Samarus G 371 (Cαμαραυος)
Samegras uid. Semegras.
Samsona nom. I 695. Samsonis gen.
I 709. Samsonem I 533, 617,
648, (693). Samsona acc. I 673.
Samsone I 574 (Cαμψων, Samson).
Sara G 585 (Cαρα, Sarai).
Sarra G 408, 432, 562, 605, 613,
691, 695, 745. M 171, 173.
Sarrae gen. G 682. Sarram G 438
(Cappa, Sara; Sarra August. c. d.
16, 26 etc.).
Sattina (Attina L) IN 78 (Cαττινα,
Setim).
Sazera uid. Iazera.
Scythicas aras S 16.
Scythicus colonis I 66 (Cυθηων πόλις,
om. Vulg.)
Sebona urbs. G 373 (Cεβωνα, Seboim).
Segor S 98, 99.
Segoræ tecta G 660 (Cηγop al. Cηγop.
Segor).
Sella G 183, 188.
Semada I 721 ex Reg. II 23, 11
(Cαμαας, Semma cf. Semaath et
Semmaath, Ιεμοναδ et Cαμααδ
Reg. IV 12, 21 — Paralip. II
24, 26).
Semegras I 194 (Cαμεγαρ, Samgar;
Samegar Augustin. qu. 25) an
Samegras?
campum Sennarum nomine dictum
G 388 (Cενααρ, Sennaar: sic
Augustin. c. d. 16. 3).
Seonem regem N 569 (Cων βασιλεύς,
al. Cρων, Seon regem).
Sephetam acc. I 43 (Cεφα, Sephaath).
Sephora Iothoris filia E 113, 226 —
obstetrix E 35 (Cεπφωρα, Sephora).
Sesi N 327 (Cεσει, Sisai).
Seraphin Eu. 46.
Sethum Adami filium G 193 (Cηθ,
Seth).
Sethum Noe filium G 22 (Cημ, Sem).
Sicimam acc. G 1478 (Cικμα,
Vulg. om.: Sichimam Ambros. de
bened. patr. d. Sicimas acc. G
1068 (Cικμων Sichimorum), in
Sicimis IN 578 (ἐν Cικμοις, in
Sichem) Sychemis abl. G 421
(Cοχημ, Sichem).
Sidona urbs (nom.) G 368 (Cιδώνα,
Sidonem).
Sidonis gen. I 403 IN 422 (Cιδωνος,
Sidonis).
Sidonia in arce IN βασιλεύς τοῦς
κατὰ Cιδώνα τὴν μεγάλην, reges
aquilonis; sed u. 8 etiam in Vulg.
est Sidonem magnam. Sidonio
luto E 1324.
Symeon G 1481. Symeona nom.
G 1341. Simonem acc. G 963.
Simeone abl. I 8 (Cυμων,
Simeon).
Simonem uid. Simeon.
Sinainum montem (Sinanum AC,
E 709 (Cινα, Sinai).
Sinnacheros inter saltus G 383
(Cενααρ, Sennaar) uid. Sennar.
Sinum acc. E 575 (Cιν).
Sirum montem G 1111 (Cηειρ, Seir,
et sic Augustin. qu. in Gen.
119).
Sisara I 202. Sisaram I 226. Sisareos
cuneos I 214. (Cισαρα).
Soccodum (Oecodum) acc. I 364
(Cοχωδ, Soccoth). Sochotum acc.
E 410 (Cοχωδ, Socoth) cf.
Tabernas.
Sodoma nom. sing. G 372. S 41.
Sodomæ G 625. Sodomam G
475, 622, 634. Sodomi n. pl. S
127. Sodomis dat. S 20, 30,
75, abl. S 84. Sodomorum
procorum G 493. Sodomorum
ingera S 58. Sodomum tellus
S 12. Sodomum poenae S
87, 163. Sodomum incendia S
100. Sodomum funera Ion. 1.
Solis urbs uid. Etonum.

- Solyimi *n. pl.* I 207. Solymos I 424.
 Solymis I 20 *uid.* Ieuu *et* Hiero-
 solyma.
 Somorus IN 377 (Cουρῶν, Semeron).
 Sopheram *urbem* G 374 (Cωφepα,
 Sephar).
 Surum denia E 548 (Coup).
 Sychema *uid.* Sicima.
 Symeon *uid.* Simeon.
 Syrus G 995 (Λαβαν τὸν Cύρον. *om.*
Vulg.). Syrorum orbes G 350.
 Syrio limite IN 10.
- Tabalonius *uid.* Zabulonius.
 Tabernas *acc.* G 1067 (Cκῆνα, Socoth
 i. e. Tabernacula; Tabernacula
Auctor de LIII mansion. ap.
Ambros., Hieron. quaest Hebr.
 33, 18).
 Tamnata *uid.* Thamnata.
 Tanacam *acc.* I 67 (Ἐκτανανὰ, *al.*
 Θανακ, Thanac).
 Tarsus *uid.* Tharsus.
 Terebinthi in antro G 1084 (ὁπὸ
 τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Cικίμοις,
 super terebinthum quae est post
 urbem Sichem).
 Thalami *uid.* Thali.
 Thali: Sesique Thalique N 327 *an*
leg. Sesi Thalamique? (Θαλαμειν,
 Tholmai).
 Thali *gen.* I 537 (Ἑσθαωλ).
 Thamara G 1175 (Θαμαρ).
 Thamnatha (Tamnata) IN 460 (Θαμνα-
 δασαρ, Θαμναδ σαρα *Alex.*, Tham-
 nath Saraa).
- Thamnam *acc.* I 538 (εἰς Θαμναδα,
 in Thamnatha).
 Thanaca *uid.* Tanacam.
 Thara G 404, 410 (Θαρα, Thare).
 Tharsum *urbem* G 366
 Tharsis).
 Tharsos *in urbem* Ion. 25.
 theraphim I 727 (siraphin *L*) I 747
 (seraphin *L*) (θεραφεμ, theraphim),
 ? Thitsae *gen.* IN 386 (Μασσηφα,
 Maspha).
 Tholamus I 395 (Θωλα).
 Thotum *uid.* Othum.
 Tigris G 62, *gen.* 649.
 Titanum (Titatum *L*) *gen.* IN 415
 (τῶν γιγάντων, Raphaim).
 Tobelum *acc.* G 188 (Θοβελ, Tubalcain;
 Thobel *Augustin. c. d.* 15, 17).
 tonans *uid.* Christus.
- Visio, putei *nomen* G 784 (φρέαρ
 τῆς ὕδατος, puteus nomine
 Viuentis et Videntis).
 Visi domini locus G 1045 *uid.* dominus.
 Ydumaea *uid.* Idumaea.
 Zabulonius *gen.* G 970 (Ζαβουλων).
 Zabulonius (Tabulonius ω) I 475
 (Ζαβουλωνίτης).
 Zambrium *acc.* N 735 (Ζαμβρι).
 Zarae *gen.* G 1183 (Ζαρα).
 Zaredina (Aredina) arua N 547
 (Ζαρεδ, Zared).
 Zebeus I 374 (Ζεβεσ).
 Zelpha G 1097 (Ζελφα).
 Zezea *uid.* Geneza.

III.

INDEX VERBORVM ET LOCVTIONVM.

G Genensis.
E Exodus.
L Leuiticus.
N Numerus.
D Deuteronomius.
IN Iesu Naue.
I Indices.
Rell. Reliquiae p. 209 sqq.

S de Sodoma.
Ion. de Iona.
Sen. ad Senatorem.
H Hilarii Genensis.
M Hilarii de Maccabaeis.
Eu. Hilarii de Euangelio.

a, ab: domini maledictus ab ore G 418. a bis quinque uiris cognoscit populum uitare ruinam G 692. diuino a pectore inspirat brutum pectus G 31. a simili nomine narravit fontem G 576. pondera tollere ab Aegypto E 445. abdicat se irae N 277. aberrans corripitur Donibezecus I 14. *ablat.* septenis paribus G 268. baci mitibus hortos G 72. *abl. pro dat.* fesso subponit uertice cantem G 914. *abl. abs.* puellae genitore mirante reuersae E 107. Pherezaea manu sequente E 155. pendente Josepo G 1264. quanta nobis salus referatur tribuente deo E 462 *sic saepe.* — *abl. temp.* terno bis lumine solis E 1064. septem luxere diebus G 1488. trina die IN 80. centum uixerat annis G 228. septenis diebus N 315. quaterdenis diebus G 289 *etc.* abnegata tectis tellus D 202. abnoctare E 734. absconsa manu E 698. absconsi (absconditi ω) I 258. absconsos IN 40. absona iuri est res L 130. abstare longe G 1440. abstemius N 93. abstinuit lugere L 18. abstrusos puppibus Ion. 52. accedere imperiis I 7.

accendere: tempore quo lux tenebras accendere (conscindere L) temptat S 81. accersite digna noxa, si L 189. accisi cibi G 1353. achates *lapis* E 1101. accingo: quin ergo accingeris festinare fugam S 77. *accus. abs.* instructos ignes caelo pater optime terras excolere adgrederis H 95. diuisos in trina modos E 973. acer: acro imperio G 360. acro uenatu G 377. acre magis E 255. acinus: acinum nec mordeat ullum N 75. acta fluminis N 700. acta pectoris G 806. eiusdem acta Ion. 26. post acta insignia IN 581. uitae actis expletis IN 571. paribus in actis E 271. actus: adscitus positae mercedis ad actum L 252. obreliquum certaminis actum I 365. simili actu dum perfurit I 17. actu laeto G 420. actu celeri G 600. conspicuo actu I 1. actu sancto G 494. actu falso G 445. sollicito actu G 842. proprio manuum actu L 263. paterno actu G 825. placido in actu G 835. officio et actu G 893. sub actu E 161. actus conspicuos suscipit G 1115. actus sanctos E 1157. terrenos actus IN 580. acuit maledicta plebis N 65.

- ad cuius eloquium sanctus discessit E 230.
 adaperita tellus M 139, 297.
 adclinis cubat M 708. adclinis caudice palmae I 211. ne uetitis adclines colla sacellis E 1010.
 acclinant lembos S 153.
 adcreuit puer E 72.
 addicere poenae M 155. addicere sacris templi N 35.
 adificio: ne ferus adficiat duro sub uerbere captum D 109.
 adfore *adesso* G 598, 1221, 1259. E 37, 83, IN 292.
adi. fem. ad subst. masc pertinens:
 mundus . . . diuina, hiulca (*intell.* tellus) D 161.
 adiudicat longo aeuo G 1482.
 adiungit ad undas E 105. numquam se adiungit mendum G 667. uictori adiungere dextras IN 294. Moabae adiungitur urbi N 639. adiungitur populus aruis Edomum N 513. Amorreus Iordani adiunctus IN 263.
 adiurat natum Iacobus G 1465.
 adlapsu maiore G 276.
 adlega petenti sedem IN 439. adlegant se nescire dolos G 1320.
 pubes adlegitur N 743. adlegitur, qui sceptrum sumat, Aotus I 165. ministrum adlegerat aris N 522. adlectus domini I 498. adlecta deo milia N 20.
 adloquio G 45, I 430. mollibus adloquiis N 411. talibus adloquiis IN 326.
 admonitus secernere G 338. a. trudere G 856. iuene admonito infundere I 283.
 admorunt G 1059. admorat E 435.
 adnectit pectora licitis sacris N 290. coniugio sibi adnectere (captiuam) D 88.
 adoratos uiros G 638.
 adprendere solum M 342.
 adsciuit omnem artem I 684. Amalec adscita adiungitur aruis I 42.
 adsistere deis cultu I 101.
 adspexit caelum in altum M 22.
 adsumis mollia terrae II 121. adsumunt animos N 526. agnus adsumitur albens *manditur* E 381.
 adstructio lucis (*κατασκευή*) S 163.
 adsuetam uirgam E 653.
 adsurgo: si iuuenis uetulo non ad-surrexerit L 190.
 adtingo: cum adtingeret annos septem decemque G 1118.
 adtollere se contra deum G 379.
 aduena S 123.
 aduentat ad oram I 623.
 adumbrato rogatu I 673.
 adurget Danem Neptalinus G 1096. mortis tempus adurget E 464.
 aduro: et calor et irigus adurit Sen. 53.
 aenigmata N 293.
 acqua lance E 1060.
 aeuum: (homo) procedat in aeuum H 120. damnat in aeuum G 358 *al.*
 aethra *pl.*: fuscata per aethra E 416. aethra L 72. machina aethrae H 85. sub aethra S 120.
 agie sancte deus Eu. 81.
 ago: incertus ageris Sen. 50. agitur seruire G 797. dominum egit tueri E 118.
 agmen corporis Ion. 86. agmina flammaram I 349.
 agnitione probri cunctorum in corde reposta N 541.
 agnoscimus solum esse deum caeli IN 562.
 aio: sonos quos ait loquella D 156.
 alica E 317.
 aligeras sagittas G 731.
 alitus praestare G 990.
 alius *alter* G 144, 806. E 834. L 106, 228. N 27, 186. aliud dominus te cogere non uult I 240. alio *dat.* D 114.
 almae matres E 353.
 altar I 288. post altar celsum IN 82.
 altisono *deo* H 179.
 alta: poscit pacem ab altis E 125. deum denarrat in altis E 322. in altis IN 278, L 215.
 ambitus: ne uariis actus sub flexibus ambitus erret IN 547.
 amburo: quos nec triste solum calidis ambussit harenis N 346.
 amethystus lapis E 1102.
 amittere laesum sexum S 20.
 anceps pectoris populus E 667.
 angelico monitu Rell. 13. de grege angelica S. 28. angelici iuuenes S 71.

- angelus E 468. angeli D 274.
 Anguis *sidus* H 69.
 anhela per uolumina S 141.
 animae *animantia* S 45. quadripedes animae H 109.
 animal felix (mulier) H 125.
 animo: (mare) nullos animat fluctus S 141.
 anterior *maior natu* G 1111. anterior — iunior G 1297. anterior natu G 1472. anterior frater — minimo G 890. — nuntius anterior gradietur euntem E 1245. — anteriora tenens G 1181. — antierius dictus erus G 1186. quos diximus antierius N 323. antierius ponat N 364. antierius solito E 108.
 antistes L 83. antistes Christi H 2.
 antrum: (uiros) lignorum antro texerat IN 42.
 aptus: in Ephremo colle, fuerat qui sedibus aptus *prope situs* IN 574.
 ardescit circulus (lunae) H 83.
 ardua gens E 1003. uocibus arduis E 519.
 arida G 12.
 arieto: captae portis sese arietat urbis IN 254.
 arto: quos artat linea sanguinis G 1140.
 arx uerticis L 205.
 astrigero cardine G 80. astrigero moderamine G 1012. astrigero fulchro G 1106. astrigera aula E 559. IN 403. astrigera de sede N 5.
 astu falso G 445. mendoso in astu E 908. astu fallace E 1309.
 auctius: sin auctius urget unda nocens L 90. nouies bis auctius addens G 487.
 augeo: sexcentis comminus auctis N 22. tercentum insuper auctis N 748.
 audenter N 378.
 auditum tribuat caelum D 153.
 aula G 50. aetheriae aulae G 961. *al.* auspiciis poenarum lumine mutant S 73.
 azyma pascit lactos IN 120. azyma *pl.* E 394. 975, 987. I 282.
 barbarus dux I 175. — per barbara culta I 219.
 barbato cuicumque L 191.
 belligerum clamorem IN 147. belligeris cateruis E 671. belligeris maniplis E 1023.
 berbecem G 528.
 berillus *lapis* E 1103.
 biformi filo L 170.
 bis: ne forte bis unum incurras lapsum Sen. 79.
 bissem D 93.
 bitumen G 395 S 146.
 blandiloquis moechis L 187.
 cado: dux morte cadit E 117. omne quod est nimium contra cadit Sen. 52.
 caelicolae S. 35. caelicolum uictum manna parauit IN 52.
 caelorum G 518. dominum caelorum IN 583.
 calcaria fraterna tenens, *calcanea* G 802.
 calescunt odio I 616.
 caliga Sen. 22.
 caligine tectus G 208.
 calleo: mens profana uirum paribus callebat in actis E 271.
 camellus G 768, I 323.
 campum super aequoreum G 304.
 caprigenam prolem I 527.
 captio: quis est ea captio mercis S 152.
 carbunculus *lapis* E 1099.
 cardine ab aetherio G 275. cardine terrae IN 406. a cardine fatur deus G 5.
 caret proferre S 143.
 carptim E 890.
 carra duo N 122.
 cassa numina IN 550.
 caudice palmae I 211. circumfosso caudice S 67. *uid.* codex.
 causa: permixtis quaestio causis I 588. somnia paribus causis non dissona G 1254.
 caueo: Genesis ut formula cauit G 1437.
 cauos: profundo cauo egesta terra G 847. — cauo de fonte E 101
 celere *adu.* IN 126.
 celerante gradu E 676.
 cella tacita I 183.

baiulus Eu. 108.

harbam gerat concretam N 80.

selsa: in celsis L. 295.
 censetur illa dies primo munere
 paschae E 372.
 censura dei edicit E 1117.
 centenos fructus G 884.
 cerastae N 545.
 ceriforum brachia aurea pandit N
 154.
 cernat qui tua filius *qui heres sit tuus*
 G 516. Assyriam petit iam cernens
 tectata Nachori G 769.
 certamen erat una ratis caeloque
 fretorque Ion. 37.
 certatim IN 119.
 ceu *saepius ut* G 1257, 1206. E 90,
 360, 899, 426, 1081. L 255, 274,
 286. N 220, 270. IN 849, 483.
 I 318, 319, 661.
 chaos G 4.
 chrysolithus *lapis* E 1108.
 cient saltus I 347.
 circes *f.*: circite perpetua noluitur
 annus E 972.
 circulus, circulus: geminos circulos
 E 1074. circulus (lunae) H 83.
 lunaris circulus IN 348.
 circumcisa quibus (cultellis) fuerat
 Iudaea iuuentus IN 577.
 circumflua aestis G 1127.
 circumfosso caudice S 67.
 circumitus nullos N 612.
 cinem ad suam uenere I 572.
 ciuica uerba G 397.
 ciuili femina discreta neci IN 161.
 ciuiles triumphos I 466.
 cleptat E 827, 881.
 cluo: quisque cluis regno I 237.
 cluens agmine multo Euphrates
 E 1033. qua sede cluens Ion. 66.
 uirtutis dote cluentem I 148.
 clamosus praeco G 1293.
 clarescere H 54.
 clarigenus ortus E 1129.
 classis: germana in classe G 1122.
 coarctantes cuncta ranas E 275.
 codex: terebinthi in codice IN 569
 cf. cauder.
 coepi: coepta propagine M 172.
 coepto praetrepidus E 161.
 cogit qui munia prorae Ion. 55.
 cognosco: testamenta mei iam non
 sunt cognita uerbi I 111.
 cohaereo: domini eloquiis uerum co-
 haeret D 166. corruptis nequaquam

sancta cohaerent E 1289. cohaesit
 domino plebes Iacobi D 198. co-
 haerere deo uatem Iosephus con-
 firmat G 1388. mentes credit co-
 haerere loquellae IN 307.
 cohibere lintea in laxos sinus E 1107.
 cohors I 52. cohortes E 12, 528,
 694. IN 23, 327. I 219. Iudaea
 cohors E 501. cohors Chaldaea
 magi E 284.
 colonus iusti S 31. securo semper
 cultore colonum (?) N 584.
 colus: securo semper cultore colorum
 (?) N 584.
 commercia uitae E 365. commercia
 fratris sui agat L 257.
 comminus auctis sexcentis N 22.
 communis natum et orat G 901.
 communis esca uiri I 567.
 communiter G 901?
comparatiuus: anterior frater minimo
 seruire iubetur G 890. maiorem
 cunctis N 521. quo magis con-
 spectior esset G 1126. acre magis
 E 255.
 conamine festino G 1438.
 conor: semiperempta iugera conantur
 autumni opes S 135.
 concepta uerba canit socris G 957.
 conceptis uerbis G 762.
 concludere summas porrectis digitis
 I 321.
 concordent murmura uestrae uoci
 I 246.
 concordet tuos E 1006. — concordia
 pacis manent G 736. concordia
 fanti G 448. cui testamenta dei
 concordia sunt G 580. concordia
 foedera G 863.
 concretus in passum acinus N 77.
 concretam gerat barbam N 80.
 condenseo in milite N 640.
 condigna tonanti uictima I 487.
 condiscere G 1043. condiscere nomen
 domini I 524.
 conductis morsibus IN 588.
 conectite mentes legi IN 558.
 conferre intuitus E 119. conferre
 caput uisumque IN 247.
 confingunt discreta procul sese adfore
 terra IN 292.
 confiteor: confesso me fero uultu
 N 294.
 confusa turba cultorum I 609.

confore *adesse* E 1146. IN 2. conforet E 67.
 confundere *perturbare* M 159.
 congemuīt merito Iudaea reatu I 141.
 congerie cumulata graui coturnix E 617.
 congregat se turba I 610.
 congrege turba E 663. N 444. cum congrege turba I 444. congrega turba G 1051.
 congrua mensis bestia L 108. uestrae res congrua uitae I 114. uirgo germanis congrua G 971. nex congrua IN 456. congrua tela IN 22. iurgia nostris non congrua factis E 608. congrua reddens peccatis E 762. congrua mala pendens I 20.
 coniungo: eloquio domini coniungit fidem E 288. quos contiguīs regio coniunxerat aruis IN 291. monti coniungitur Oro N 517.
 coniunctum E 297.
coniunctiūs: tyrannus plebem laxare uolet post cladem, quae crebra mittatur caelo E 181.
 concludere fluctus E 498.
 concludia callida IN 290.
 conmorant agmina N 192.
 conpangere G 251.
 conpulit discedere G 814.
 conponit inuuenem in aula G 949.
 componat membra sua sepulchris maiorum G 1466. compositos cineres G 1495. componere fratres in aruis G 1447. componere sedes G 462. compositos nepotes G 1469. compositos passus G 811. composita tentoria E 1256. componere *ingere* G 29. compositus G 668. composita E 1256. IN 64. IN 212.
 conrogo: plebes Iacobi, cuius cretio conrogatur ipsi (*sc. plebi*) D 199.
 conscindere tenebras S 81.
 conscia sermonis lingua G 396.
 consertus ne foret error G 1367. conserta in proelia IN 12.
 consortia lecti I 754. D 116. consortia seruae noscere G 565. consortia Sarrae cupiens G 682. consortia miscēt I 134. consortia seruare D 92. consortia de populo concessa suo E 1308.

conspargat N 102.
 conspectus: quo magis conspectior esset G 1126.
 conspicuus *passim ut* N 80. conspicuum condense in milite regem N 640. conspicuos uitulos N 643. conspicuo actu I 1.
 consternit saxa cubili G 913.
 constringit incommoda prolixae uitae G 231. constrictos scindit amictus I 446.
 constrictior ter denis annis G 204.
 consumpserat annos E 366.
 consuit pelles G 132.
 contagia noxae E 1288.
 contentis umeris E 366.
 contermina regna IN 379. contermina ponto castra N 189.
 contiguīs aruis IN 291. contigua noxae E 1288.
 contra cadit Sen. 52. e contra Sen. 69.
 contribulis L 257.
 conuoluit uerba uaria figura I 566.
 conus: sublimem surgere recto cono G 1132. palmae uertice celso motabant septem denos per nubila conos *cacumina cf. κώνος* E 574.
 cooperio: Dabira paribus cooperta ruinis IN 366.
 coram: domini imperio credere coram Iudaeas acies decuit N 508. se coram explicat somno lapso N 709. — dominum coram G 328. pedes coram E 228. meos coram uultus N 291. natas coram genetrice sequentes G 655.
 coriandra E 621.
 corona rara E 390. Coronae, *sidus* H 70.
 coronat anulo digitum uatis G 1289.
 corpoream sedem relinquens uita N 661. corporeas maculas N 764.
 corpore lento bitumen G 395.
 corripere ut te tenebras praepone re luci Sen. 5.
 coruscatignise domini ore D 232. regia summi luce coruscat H 74. agmina flammaram coruscant I 349. licet enses coruscent IN 341. turba ferrum coruscat IN 242.
 cos: rumpuntur cotibus amnes N 503. laxauit cotibus amnes I 635.
 coturnix E 616. N 349. D 40.

coturnis nullis digna lingua H 5.
 creo: quemcumque creas primo de
 germine nuptae E 949. alios Zel-
 pha creat G 1097. natos creet
 D 126. partus utero creauit G
 967. creauit pignora G 1094. cre-
 aret ut coniunx heredem G 790.
 genitor creans D 193. creatur
nascitur E 763. creatus G 1100
 E 216, 789. M 341. de serua
 creatus L 251. creati M 3. crea-
 tum E 115, 826. Raguele
 creatum N 197. Nautea creatum
 D 148. creata L 121. senes quis
 illa creata est D 87. genitore
 creatae G 1056. creandus *nasci-
 turus* I 518. messem alieno in rure
 creatam D 110.
 crescentibus saxis alta congeries
 struitur G 1008.
 creterrae E 1045.
 cretio: cohaesit domino plebes Iacobi.
 cuius cretio conrogatur ipsi (sc.
 plebi) D 199.
 creata patris germine G 694.
 crimen habet mortis E 820 N 175.
 crimen recurrit ad auctoris merita
 E 901.
 crinigera ceruice leo N 688. crinige-
 rum caput D 85.
 crinitas moras S 66.
 crispanti coma L 184.
 cubilia fulchri N 49.
 culpabilis ausi E 1217.
 culsus: ut modico posset procumbere
 culsu I 172.
 cultellos IN 576.
 cultio *agricultura*: G 271 I 73.
 cultor: securo semper cultore co-
 lorum (?) N 534.
 culta per barbara I 219.
 cultura dum sola dei uiguit I 482.
 cum: memori cum mente G 1316.
 diuina cum mente fantur N 261.
 innocua cum mente silens N 277.
 inlaesa cum mente manet N 61.
 ambigua cum mente fuit populus
 E 668. rex exigit absconso stabili
 cum mente loquentis IN 40. dubio
 cum pectore incutiens uirgam N
 498. — placido cum tempore G 210.
 parili cum tempore G 1274. toto
 cum tempore N 80. — claro cum
 lumine dominum uidit G 817.

perspicuo cum lumine dominum
 cernit G 854. femina toto cum
 corpore sordet L 38. femur putri
 cum carne liquescet N 64. cum
 uisceribus lassis et pectore maesto
 G. 122. — uirides laeto cum
 palmitibus uites J 545. bissem cum
 iure tenebunt D 93. multa cum
 laude decorat G 1451. structa
 cum fraude uocatos G 1372. celeri
 cum funere rapti E 937. commissa
 sibi cum cura E 100. positis cum
 sedibus G 39. strepitat cum lege
 pudenda S 41.
 cum deinde G 427 cf. tum deinde.
 cuncta: per cuncta uadentes N 389.
 cuneo fretus J 319. cuneos (populi)
 E 1223. c. Hebraeos E 672. c. atque
 agmina IN 29. c. hostiles N 527.
 c. Sisareos I 214.
 cupito mulier uultu H 122.
 cura tenet dominum ter denos pendere
 nummos E 869. curas uoluit non
 de praeteritis sed de puerilibus
 annis M 273. unus de quo nili
 maxima cura est M 340.
 curare in dominum S 167.
 cursim IN 33 I 512 I 651 M 87.
 cynomyia E 286.
 daemonum sacella E 929. daemonibus
 D 226.
 damno: reum nex congrua damnet
 IN 456. terram damnantem semina
 tenui fetu G 1326.
 damnosa festa E 1150.
datiu. uirga uulsa nuci G 984. *dat.*
pro in c. *acc.*, amisso rediisse loco
 G 1264. *dat. pro acc.* loci Canopo
 G 1164.
 de: Iudaea de gente satos E 220.
 primo de germine nuptae E 949.
 — de fraude leuas cunctos E 1297.
 oratores socio de corpore quinquē
 I 733. uitam prorogat deus in-
 genti de sede E 777. fragor horri-
 sono de sidere fulmina torquet
 G 661. populus percipit optatas
 placido de numine sedes N 657.
 si pecus laxarit croceam sectis de
 faucibus undam L 112. quae de
 sensu, quo sunt diuortia, missa
 est L 202. pacato de corde iubet

E 1058. quod agit sancto de corde propheta Ion. 22. domini de robore uirtus Iebusaea perfecta fiet N 686. patrem nati magno de munere dandi H 579. ignis fomite de modico solitus comprehendere uerpres E 898. uirga nullo de fomite floruit N 471. sistatur cruor iste de uulnere parui E 229. — quercum prisco de nomine Mambram G 470. patriae de nomine construit aulam I 64. causae de nomine nomen habet E 660. locos litis de nomine signat G 845. — heroum de more G 380. de more Moyses IN 275. de more G 636. G 872. — curas uolutat non de praeteritis, sed de puerilibus annis. ne forte negent M 273. unus de quo mihi maxima cura est M 340. dimoueat nostram nullo de crimine poenam G. 1232. pari de crimine laesus E 1255. — risu solutis praebet nequitiae carco de lumine causas I 713. nubes conscia de semine uenti I on. 29. densa de caute uolant grandines E 311. de mense secundo *i. mensis secundi* E 577. — densa de stirpe domum repleat E 99. de plebe natantum mare exuere N 355. si quis rapto famulum de lumine priuat E 850. cultros, de quibus populi praeputia dempsit IN 112. cultros de quibus obscenos truncauerat artus IN 462. summo de uertice uirgae contigit I 284. Sarram cupidus de lumine lustrat G 438. adspicit toto de lumine mentis G 916. — lumine de nimio lumen caligat E 139. nimio de lumine fulgebat E 1332. lychnus noctem suo de lumine uincat E 1116. — calidis de uestibus operiens nudos artus G 133. punica de reste ligat G 1179. rigat liquidis de fluctibus hortos G 55. Phisonus terit rauco de gurgite gemmas G 58. uasa simili de flumine lauit N 118. eadem de morte necantur E 280. solitis de cursibus arcem adit E 1285. canes lambunt caudae de uerbere crura F 346.

porta quae reserat gemino de cardine caelum G 931.
debilis: mensura non debilis L 193
debilitas *ipse qui debilitatus est* E 854.
deceat: quid puero deceat (?) I 508.
decimos fructus G 935 L 306.
declinis E 224.
decolor heres I 419. magnis haut decolor urbibus Ardoc IN 442.
decorat multa cum laude G 1451.
se decorat actis E 509.
decubat G 202.
decumbat leto E 813. decumbat sc. *morte* E 863. decubuit E 868.
decumbunt ferro J 464. gens decubuit subdita bello N 575.
postquam princeps decubuit J 155.
— decumbere secum cogit G 1197.
decusserat imbres Ion. 6.
sordes deducere (did.?) riuo L 80.
defero: laxis rabies deferetur habenis H 181.
deferuet apex calidus G 130. dum uolucris deferuet apex E 1333.
defigitur Ausus uocibus inmodicis populi E 1201. defige gressum E 1276.
defore *deesse* G 1098, 1137, 1324 G 1352 E 276 IN 213
defundere uirga amnem saxo M 327.
dehinc *passim ut* N 744.
deicio: res miranda satis deiectaque culmine summo Sen. 24.
delambere carnes flamma est uisa G 560.
demittere puteum G 842, E 870.
demo: dempsit dispendia formae G 962. dempsit de grege *seiungit* G 410. (uos) ex furia Aegypto dempsit dominus IN 48. fratrem tanto discrimine demptum G 491. demitur inde *seiungitur* E 821.
denarrat commoda G 418. iustum deum denarrat E 322.
denegare numen D 223.
densare populum refertum N 553.
densandos pube frequenti E 1190.
denset aeratas acies in proelia IN 58. densentur phalanges E 8.
denudent ne turpia E 1109.
deponunt animos G 977. deponere animos E 251. depositum redhibere E 903. depositi reddat geminum pondus E 909. — depositi Samsonis

clade laetantur I 709. depositis
procumbent moenia muris IN 63.
deportat ad aures fama E 95.
deposcit natio deum I 164. cum do-
minum deposceret G 789.
depromeret ore I 569. deprompsit
pectore uerba N 695. quae cons-
persa solo nondum deprompserat
occa E 818.
deproperant per opaca E 577. depro-
pera E 1242. deproperans G 423.
E 1275.
deriguere metu Ion. 70.
derodo: nec lupus insidians Christi
deroderet agnos Rell. 14.
descisse IN 316.
deserit iras pastorum G 844.
desistere iussi durum laborem E
756.
desepit credere S 80.
despuat ore E 388.
detringo *uid.* distringo.
desudant muli G 1428.
desueta in uerba deus eloquium re-
laxat (asellae) N 617.
determino: quae hostia ferro icta
cadat sanctumque dei determinat
iram E 1112.
detondent uam N 338.
detono: haec ubi detonuit dominus
E 164, 1084.
deturpant corpora L 74. neu sexum
deturpa tuum L 135.
deuia: longinqua in deuia L 1.
deuouet se agno G 144. haec quisquis
deuotus agit D 134.
dicitur ut soluat IN 137.
dierum lumina decies septena mae-
stitiae dedit G 1486.
diffnere I 107.
digerit omnia mala tempus Sen. 76.
digestis uocibus addit N 667.
digestu putri Ion. 103.
dignatur adloquio G 45. dignatus
adloquio G 148. dignatur dicere
Eu. 41. dignetur reddere G 497.
dignetur sumere G 1022. dignatus
ducere G 30. dignatus adire IN 1.
dignatus linquere sedem IN 135.
dignetur tegmina quercus G 601.
dignetur positos panes G 603.
solem pleno dignaris honore H
76. princeps domini dignatus ho-
nore IN 86.

dilabor: inter dominae geminos dila-
bitur ulnas G 1199. nec pluuiis
dilapsa situ nec diruta uentis
S 122
diluit cautes unda *abluit* IN 96. di-
luere uasa L 80.
diluuiio uindice S 2.
dimoue te G 414.
dirimo: iumenta sunt dirempta neci
IN 261.
discitat (A) causas E 698. *uid.*
noscito.
discerno: femina ciuili discreta neci
IN 161. discretos habuere dies N
128. discretis diebus N 142.
discretim G 63, 345.
discretio inter uates atque tribus
N 462.
discrimine duro G 115.
discriminat dies rerum ora H 60.
discubuit G 1396.
disiungite ne corda deo N 398.
disparibus orsis G 678.
dispendia formae G 962.
disperdere G 151. disperdidit I 253.
dispungit amicos mensa S 39. dis-
pungere menses solito sanguine
S 126.
disrumperet G 1188.
dissona mens L 164. dissona fides
N 383. lingua dissona M 312. nobis
nec dissona distet synagoga IN
501. dissona corda IN 296. dissona
somnia G 1254. dissona fantem
N 664.
dissultent ne robora rimis G 253.
distendo: uita centum distenta per
annos IN 572. distento uentre
Rell. 7.
distinctim E 1096. N 153.
distinguo: flumina toto distinxit mun-
do dominus E 660. gentes distincto
ex nomine noscit IN 7. distinctis
cursibus I 413.
distraho: domini imperio distractus
L 255. distractis frugibus *diuen-*
ditis G 1454.
distringunt farra *destringunt* G 1131.
ditescit G 408, 835. ditescere G 978.
ditificae pacis N 677.
diuiduus locus G 402. mare diuiduum
I 104. aequore diuiduo D 30.
diuiduos fratres G 472. diuiduos
colores G 985. diuiduas dapes

G 1398. diuidua uiscera E 877.
 diuiduis castris G 1080.
 do: dat membra sepulchro IN 573.
 nulla data est fiducia meis iussis
 I 116. nos spoliis dites dederat
 quos Aegyptus D 36. pressum dabit
 nauigium S 156. cum se prona de-
 disset Sephora E 228. — haedum
 dat sumere sancto I 521. quamlibet
 magnum des ferre talentum N 718.
 dat scire Iacobum G 874. dat
 uisere nummos G 1846. dat ferre
 talentum G 1458. dat adhaerere
 S 149. quas dederat torrere uapore
 G 607. ordo dedit rutilare faces
 N 153. sese dat Sarra uideri G
 605. datur *seq. acc. c. inf.*
 G 507.
 docilis sententia legis IN 546. dociles
 fatus IN 444. docili pectore N
 695. docili uentura in tempora
 libro E 688.
 doctiloquo parenti G 1139. doctilo-
 quae linguae I 26.
 doctor uerus Eu. 101.
 documenta poemarum uacant Ion. 9.
 dogmatis aetherii N 227. dogmata
 legis N 150.
 doleo: uota uouet dolitura parenti
 I 435.
 dolata caute E 1288.
 dominus *passim* G 1 *al.* domino uir-
 tutum IN 164.
 domum diuae pectus rationis H 136.
 cum stirpe domuque IN 65. domus
acc. G 415.
 donaria N 155, D 68, IN 283. celsa
 facit donaria I 726. sancta ad
 donaria I 327.
 donas piacula E 1303.
 dotatus tacitae uirtutis munere I 552.
 dragmae taxatio L 297. dragmam
 adsumere N 34.
 dubitaret cum rex in illos M 200.
 dubio litore G 469. dubios inferre
 cibos E 380. dubios fluctus *incertos*
 E 498.
 ducere *ingere* G 30. gratuita duci
 placuit, non uendere farra G 1461.
 ductilis lammina conspicui auri E 1073.
 ductat rector castra G 1012.
 duelli E 16, 530, N 9. duello I 25,
 465. duellis I 106.
 dulcisoni cantate chori I 244.

dumosus in montibus IN 264. dumosis
 in collibus IN 368.
 durat rex in exitium M 155.

e, ex: dominus ametur uisceribus totis
 totoque e pectore nostro IN 477.
 fortibus e factis pariles meruistis
 honores IN 466. ex gemino suco
 G 69. leo antequam terruerit
 minaci ex murmure montes N 691.
 uentoso ex ore maledicta sibi
 facessit N 714. bellum Enachina
 ex gente superstat IN 496. ex
 Sodomis S 84. — *ex om. (?) ger-*
manis postremus G 359.
 ecclesia H 190.
 ecdura corda S 165.
 e contra Sen. 69.
 edicere *dicere* L 34. uentura edicere
 suetus IN 424.
 edisserit *nominat* G 825.
 edo: esse G 1303. essent IN 538.
 edomitus sermone N 204.
 efficiunt puellam gaudere E 64.
 efflagitat escas regem G 1304.
 effatur fratribus G 1493. cui deus
 effatur G 159.
 effundere fetus E 39.
 egerit pars maris interni putidum
 Ion. 47.
 elementa (sol luna stellae) G 17.
 elementa IN 349. elementa
 dei D 22. sol mundi uigor atque
 elementa H 79. — elementa dic-
 tare pueris IN 445.
 eliminat illinc pecudes E 1287. emptos
 cum ueluti diuina eliminat ara
 N 36. nemo nuptam eliminat
 D 117. motus eliminat omnes
 E 473.
 eloquium deus relaxat N 617. cuius
 ad eloquium E 230. eloquio domini
 E 237. eloquio imperat N 716.
 eloquio et supplice fatu I 362.
 bonus eloquiis nates E 1252
 eloquiis genitoris adhaere G 903.
 domini eloquiis uerum cohaeret
 D 166.
 eloquitur *narrat* G 1449. patribus
 eloquitur J 540.
 elucesco: cum clara dies eluxerit
 N 89.
 eluuius fluuiio decurrere sueta IN 100

emeruit patrias non perdere sedes
 I 70. emeritam (coniugem) accepit
 I 34.
 emetior: temporis emensi E 368.
 emicat populus ueluti cum leo sese
 infert N 687. emicuere oculi
 G 88.
 emitiga iram totam L 160.
 emissum post tempus L 245.
 emollita mens J 685.
 emouet dominus flamine pontum
 J 242. curae emotae IN 226.
 emunit portas I 646.
 enormi pondere E 916. enormi hosti
 N 367.
 eo: seruitum iui G 1234.
 epulas componunt parenti G 673.
 ephudem et sculptile portant I 743.
 erepto: timuit Loth ardua tardo
 ereptare gradu S 92.
 errantia litora G 9.
 eualesco: nec tamen eualuit inflectere
 dicta N 415. Iudaea eualuit I
 153.
 euulsas pecudum de uiscere pelles
 G 132.
 euerberat uirga acri (asellam) N 605.
 quos Phinea citus euerberat hasta
 N 737. stirpem euerberat eius
 IN 223. euerberat auras I 670.
 euge G 615.
 euoluunt sidera medios cursus G 855.
 euoluunt iussa parentis G 1412.
 euoluitur Cherubin G 129. euol-
 uere fontes G 275.
 examina munera frangunt E 966.
 exanimum corpus M 194. concidit
 exanimis M 393.
 excolere terras H 95. solem munere
 largo excultum H 76.
 excors E 862.
 excurrit ad aulam G 1443.
 exit existit G 533. exiit sub auras
 natus est G 177. soluitur et lasso
 de corpore exit G 1104.
 exhibitis gregibus turba emit fruges
 G 1456.
 exim N 435, 737 IN 388 I 81. exin
 I 192.
 exinde E 1212.
 exorat orat G 1191.
 exossa tela IN 251.
 exosos se terram Chanannam G 1326.
 expectorat iram E 1196.

expliciti anni N 98. explicitis (annis)
 G 205. explicitis mensibus E 382.
 mensibus explicitis N 2.
 exponere dapes G 1398. non timuit
 craterem expositam M 265.
 exposcit amicum, succurrat IN 322.
 expatiata cynomyia compleuit omnes
 locos E 288.
 expuo: undis quas maris expuit aequor
 S 3.
 exsudans terram D 27.
 exsugo: exsuctas prius coniungit flu-
 mine ripas IN 108.
 exter: maris intimus exter Ion. 101.
 exterminis hinc ito S 86.
 extorris I 45.
 exueret letum N 546. mare exuere
 de plebe natantum N 355.
 fabula hinc habet famam S 107.
 facessit sibi male dicta N 714.
 fac melius N 99. dedit poenas quas
 fecerat I 19. non erat exitii factus
 Ion. 105. faciam decrescere E 1025.
 faciam se extendere E 1028. faciam
 te fore procerem G 416. faciant
 sordescere L 36. faciat fallere N
 388. faciant prorepere ranas E 272.
 fecit depromere E 646. fecerit
 trudi E 840. fecerat fratres con-
 ponere concordia regna G 473.
 faxunt facint G 342.
 fallacia uacui pomi S 138.
 falsum: hinc habet in falso de uero
 fabula famam S 107.
 famam hinc habet fabula S 107.
 famulantibus armis G 1020.
 famulo sermone G 629.
 fas: si fas iuuenale habet S 51. fas
 est G 212. L 76, 78? N 716. IN
 518. IN 281. H 149. fas (est) E
 866, 930. fas non est E 140.
 fas sit E 734. En. 46. fass esse
 I. 517. fass esse sibi N 586 *uid.*
 ius est.
 fatigor metu G 96.
 fatus: hoc Christum poscite fatu
 N 106. uera promere fatu I 565.
 haec ubi disseruit populus fidelia
 fatu IN 567. perpete fatu E 752.
 amico fatu N 197. facili fatu pro-
 lectat pectora G 1397. sidereo
 fatu N 321. mendaci fatu N 384.
 sanctifico fatu N 712. memori

fatu IN 529. supplice fatu I 362.
 comprehendere fatu G 467. per si-
 miles fatus G 397. dociles con-
 scribere fatus IN 444.
 feriari: iuuentus fortior emicuit, ueluti
 feriatu maneret E 29.
 ferens *nuntians* G 1444. — confesso
 me fero uultu N 294. se ferre per
 urbes G 1288. se quaque ferant
 H 90.
 festinus cedere terra G 1434.
 fibula: (Iris) propria est quae fibula
 nimbis S 8.
 fectilibus deis I 101.
 fictos cultus I 115.
 fidamine (?) corrige delictum Sen 88.
 fidentem proferre gradum IN 151.
 fidentior I 558.
 fides: fidis certae IN 298.
 fidit nullo in augure N 682. curuo
 nec fidit in arcu IN 57.
 fiducia nulla meis data est iussis
 I 116.
 figuram domini formando Ion. 55.
 fieri: ne uultur aut coruus picaue in
 escis fiant L 32.
 fimbria N 433.
 firmamenta fidei E 955.
 sine factorum quieuit G 40.
 firmant donandam munere I 659.
 fissilibus rimis G 258.
 flammatum lumen noctibus praestet
 olium L 224.
 flagrat chaos sulphura cum flammis
 S 105.
 florea germina G 18.
 fluctifrago sub ictu Ion. 39.
 fluitabat modico flumine G 299. flui-
 tantis ponti E 761. fluitantia cor-
 pora E 501.
 flumineos rores N 480.
 fluit cynomyia *panditur* E 286. —
 cuncta fluunt successu secundo IN
 371. quamuis fluenter optatis com-
 moda rebus N 529.
 fluores E 561.
 fodiat calcibus N 605.
 fomenta quae uires nouent I 657.
 fomes: uiroso ex fomite N 536. parili
 fomite G 676. nullo de fomite
 terrae uirga floruit N 471.
 fons: cauo de fonte E 101.
 formarum ardor ut regum natos pro-
 deret I 389.

formatur *instruitur* G 65.
 formula E 893. Genesis ut formula
 cauit G 1437. fixo seruatur formula
 iure G 1463.
 fornix: sub fornice uixit I 418. cauo
 sub fornice puppis Ion. 53.
 forsam I 184.
 fragmina dentis si fuerint decussa
 E 853. ad singula fragmina ponti
 Ion. 49.
 fragor fulmina torquet G 661.
 frango: fractus *conmotus; mutatus*
 G 153.
 fraudigeris suadellis G 114.
 fremant leges E 91.
 frendebat furor in Ionam Ion. 36.
 frigente metu G 96. frigentibus spiris
 G 74.
 fructus *uid.* fruges.
 fruges quintae decimae centenae *uid.*
 quintus decimus centenus.
 frustratus uirgine pacta G 957.
 fuco nullo extinguit semina E 614.
 fugacem ne reddat ero D 108.
 fugitare E 422.
 fulchri cubilia N 49.
 fulgidus E 1067. fulgidus ore uesper
 H 68.
 fulgurant montes D 237.
 fundamina propter IN 168. fundamine
 (?) Sen. 88.
 fundos tris *pampinos, propagines* G
 1221 1227 (s. g. πομπίνες).
 furantur lumina G 1213.
 fundo: legio se fudit per urbem
 IN 70. fudit ab aluo Benjaminum
 G 1092. fundere *sternere* E 85.
 fuso pectore proropere G 109. fuso
 tracta G 278. fundere caestus
 cruore S 18.
 fungor: iuuenocos enormi pondere
 functos E 916.
 funera leti E 296.
 fuscabant cuncta tenebrae G 4. fus-
 cata per aethera E 416. quos cri-
 mina fuscant E 1246. quem somnia
 fuscant L 75. fuscare nomen do-
 mini L 230.
fut. pro imp. sines G 269. non credes
 E 954. non sumes E 964. *etc.*
fut. quartae: saeuibo M 20.
 gabata: in gabatis caelato ardentibus
 auro N 145.

gallica redimita papyro Sen. 23.
 gaudens seruire G 910. sensu gaudente G 948
 gemescat G 727.
 gemina ira G 1138.
 gemmae signantes nomina tribuum .. singula nobilibus signantes nomina gemmis E 1095.
 gemmantes flore Coronae H 70.
 generat dominus lunam G 15. femina si puerum generat L 38. generant tormenta E 304.
 genitale solum E 933.
 gentiles uiros D 104. g. deos I 95.
 g. cultus IN 582. gentilibus populis I 112. gentilia templa J 290.
 g. sacra IN 491. g. idola N 725.
 germinis usus sublatus G 671. germina parere E 32. germina natarum E 98. florea germina G 13, cf. D 116, H 101.
 germinat inde suboles H 170.
gerundium: domini formando figuram Ion. 55. haec ubi dicta dedit cunctisque optando poposcit IN 479.
 gesta sua G 1063.
 gigantes N 393. IN 431 gigantum IN 415.
 gigno: genitura semina S 44.
 girus: reluctantes impellere pectore giros Ion. 45 *uid.* goerus.
 per glauca salsa G 272.
 glomerare uarios modos I 331.
 gloria uentorum Ion. 35.
 goerus: in goerum sinuata mola D 119 *uid.* girus.
 gradum inferre uel sistere contra E 1261. fidenter proferre gradum IN 126.
 gramina *pascua* G 852. herbarum gramina H 101. rident gramina D 116 cf. G 13, 1250.
 granata mala N 330.
 grandia commoda G 1027. g. dona G. 1074. grandia reddens maiora E 764. per grandia tempora 582. — solito de nomine grandior exit G 583. sis grandior actu N 225. sit laeto grandior actu G 420. grandior aeuo G 867, L 191 299. grandior aetas N 8 grandior poena N 454.
 grassor: grassatum damnat G 358. gratatur studio E 819.

gratuita farra G 1426, 1461.
 grauidata coniunx G 790.
 graues argentur pondere muli G 1344.
 grauatos uultus M 233.
 gressibus nostris gentes subiecit (deus) IN 566.
 gustator mortis amarae Christus Eu. 61.
 gustus non sumpsit *aquae haustus* I 317.
 gutta: incensum et guttam G 1365.
 habuit has uoces et talia uerba locuta est M 301.
 hactenus haud S 4.
 hebetat mens D 187.
 heia age E 1275 IN 17 220 I 271 S 85. heia agite et E 1000.
 herboso in gramine G 1119.
 heremus *passim ut* L 281.
 hic: haec (locustae) deinde necantur E 338.
 honoratis precibus ambit prophetam N 582.
 horreo: stridens labor horret ab alto Ion. 40.
 horrescunt IN 251.
 horrificam noctem E 1118.
 horrisono de sidere G 661. rugitu horrisono I 548. horrisono fremitu I 626. horrisonas uoces E 357.
 hospita: solet utilis arbor in siluis latitare uelut hospita S 33.
 hostica milia N 235.
 hyacinthina fimbria N 433.
 hymno melodo D 151. hymno peritus chorus Eu. 75.
 hysopi gramen E 401 N 478.
 iaceo: iacens ingenium H 6. terrae iacenti G 125.
 iacio: fulgura iaciunt ignes E 308. latices longe iaciunt *eiunt* E 553.
 iaspis E 1100.
 idem is IN 224 *al.* Ion. 25.
 idola E 757, 1012, L 296, D 66 IN 171, 503, 548, 582 I 251, 401, (412), 484. idola gentilia N 725.
 ieiunum tempus G 1299.
 ignito felle G 715.
 illic *illuc* G 450.
imperf. quartae: munibat S 294. nequibant G 670 E 492. uestibat N 746. saeuibant M 116.

in: in tantum ut E 1327 I 172. in totum M 347. — pecus manere (?) longa in deserta praecipitur E 737 *uid.* minare. pecora et natos percepta in rura relinquant IN 26 *cf.* sub. — quaterdenos nixit captivus in annos IN 585. insuetis postrema in tempora votis fit pater G 706. ter quinas in ulnas pontus montes superundarat G 318. dominus in astra celsus D 191. castus in amplexus G 945. haec odio in gentes mandant populosque patresque IN 495. Iridis in nomen S 8. — nocturno in. tempore N 590. I 304. irae in tempore D 139. omni in tempore belli D 76. septena in luce diei I 581. in occiduo tempore mortis G 124. quaterdenis populus bellator in annis N 418. bis ternis in annis servile iugum patiatur E 790. femina, si puerum generat. septeno in lumine sordet L 38. — si sincero in pectore mea dicta sumptis E 564. in antro abscondit G 1084. paterna in plebe creatum E 826. indeptas uelut in uenatibus escas G 880. uestem in sanguine tinctam G 1167. cum in unda soluisse lentem G 810. cano in pulvere soluit IN 225. relabenti in aequore decrescit pontus G 298. flamma solis sit librato in pondere IN 347. — in *om.*: Aegypto positus in Aegypto E 585.

incanduit ira G 147.

incensum cum ture N 438. incensum et guttam G 1365.

inceptum opus I 368. iter incoceptum IN 480.

incoctos tosta fornace penates G 994. incommitatus E 1286.

inconcessa prius praemia G 1482.

incurro: ne forte his unum incurras lapsus Sen 79. ne rursus incurrant numinis iras I 268.

incus: nummi signata incude notati G 1430.

incutiens rupi uirgam N 498.

indepressa flamina uenti D 25.

index: indice signo IN 68.

indic. pro con. cernamus, si poterunt G 1157. qui reserat *etqs.* E 208

al. — *indic. pro imp.* inferas G 269.

indico: uiri quos omnipotens terrae indicit opimae N 652.

indigetans patrium numen Ion. 62.

indeptas escas G 880.

indiscreta mali facies L 92.

indo: inditur populo pensio G 1462.

inditur cura sorori E 68. inditur

his Iudas *praeficitur* I 8.

induco: tempore quo tauros campis

inducat arator. H 92. exitium in-

ducimus urbi S 78. hiemem cum

induceret aer S 5.

indumenta pedum D 42. indumenta lanantur N 163.

induo: induitur per collum circulus auri G 1291.

indutus tristes deponere E 1253.

inexhaustos dolores E 290.

infans: quartus es a primo partus

mihi, quartus et infans M 162.

meus infimus infans M 326. — qua-

muus sis carus et infans M 350.

infectus: infecto anno nemo nouam nuptam eliminat D 117.

infecunda G 788.

infero: leo sese arduus infert N 688.

si discrimina casu sint inlata E

815. inferre gradum E 1261. du-

bios inferre cibos *adponere* E 380.

escam his omnibus inferas *infer*

uel inferes G 269.

inficio: infecto perfundit melle fluores E 561. infectas sordes E 783.

infinitivus pass. mandier G 1303.

miscerier E 250. moderarier I 415.

infinitivus post uerba hortandi al.

uid. mando moneo impero do

facio officio *al.*

infilt: uates ingestu spiritus infilt Ion.

73. talia postquam nuntius infilt

N 592. dum talibus infilt IN 134.

uiro qua uiderat infilt I 512. infilt

somnia soluere I 337. sese ger-

manum fratribus infilt G 1414. uox

qua se rex infilt esse deum pro-

cerum E 141.

infectere colla deo E 1036.

infla: inflata resonabat nare soporem Ion. 54.

informis heremi harenis D 1. informes

heremi terras D 37. informes he-

remi per agros E 186.

infringo: infractus murmurat aether H 179.

infusco: qui contingit corpora functa, templum infuscat N 482. ne gentem infuscat inanem D 127.

ingerit se E 1291.

ingestu spiritus Ion. 73.

ingrauat haec dictis G 1337. cernitis ut me senectus ingrauet IN 525.

inhiant astra pios uultus Eu. 6. inhians pulchris armis G 482.

inhibeat reserare N 591.

inhospita domus S 128.

inmensum dicta dura gementem N 722.

immunis donis N 126.

innocuis fratribus *inlaesis* G 1490.

inoffensa dei maneat si gratia legis IN 475.

inops natalis H 20. inopis heremi harenas E 231. ex inopi lecto E 342.

inpendo: tu uero, omnipotens, priuato munere largus erga hominem, manibusque tuis operisque fauore inpendens . . H 144.

inpensa medendi praestanda L 60.

imperitans uatibus proflare IN 144.

imperat acciri E 68. imperat depromere N 496. imperat moneri N 716.

impete hiberno S 62.

inpete dextra I 550. I 701. qui inpete sensu oderunt te, summe sator N 236.

inpono: inpositum illi non uoluit rex aetheris G 441. — imponere iurandi iura L 145. — inposta G 1374 IN 578 L 2.

important Pliades imbres H 69.

impulsans increpat Ion. 58.

imputet ipse sibi nec casibus imputet ullis Sen. 82.

inriguo somno G 34. inriguo fletu E 1250. inriguo de gurgite G 728.

inriguos puteos G 838. inriguos amnes I 635. — uiuis inriguos repleuit undis N 567.

inserta uerbis meis nulla sunt aenigmata N 293.

insisto: si testae luciferam narem insistes S 161.

inspicit rogantem N 642. inspiciens *intelligens* G 26.

instigans migrare senem G 1420.

instinguo: instinctus domini sententia E 651.

insueto marito G 86.

intectum corpus D 81.

intempestiuus imber H 176.

intentant dexteras I 625.

inter: timide inter corda locato terrore dei E 36.

interdum *interim* S 73.

internicat auro iaspis E 1100.

intercursantibus gregibus G 452.

intimat haec dominus L 96.

intimus maris exter Ion. 101.

intonat deus IN 17.

intonsi dumi 1381.

intra: septem quot natos intra se retinet (mater) M 47.

intuitus pios conferre E 119.

inuisitata prius E 315.

inuro: Matrem cuius cultores infamia turpis inurit Sen. 8.

iubeo: omnipotens uertere in hostem signa iubet uati N 751.

Iuga *sidus* H 70.

iugalem tuam S 85. iugales *equi* E 495.

iugera liras S 58.

iugo: optatori quaesita ingatur I 544. uotis iugatis I 505.

iunctim G 373. N 14.

iungo: admotus toto se corpore iungit I 176. iuncti leti tempora metitus G 1492. iungere corda deo E 379.

iungere uela L 214.

iunior — anterior G 1297. iunior ter quinis annis G 202.

iurandi iura inponere L 145.

iuro: terram, uatibus iurata quae fuit I 109. — iuratis dicite uerbis IN 62.

iuratio G 723. G 855. E 906.

iurgia: ne genitor contraria iurgia ferret I 293.

ius est G 212, 968, 1044. E 802. L 78, N 170, 653. D 263. ius (est) G 243. ius est, ut E 920.

uid. fas est.

iuste sumere (in matrimonium) *legitime* E 807. iuuenale fas S 51.

iuuenem iuuenem I 294.

labascit IN 268.

labium: litoris inlabio Ion. 23.

labores patrios seruare *praedia* G 1323.

laborat uox horrenda G 627.
 labris fictilibus N 55.
 lactat nolutas G 234. nisi me lactasset femina I 587. lactare ad secunda gaudia G 564.
 lampada solis *nom.* E 248, 550. — lampade solis E 602. conspicuae lampade flammae E 1314. — lampadas I 399, 604.
 lancinat E 914.
 lanigeras bidentes E 126. pecudes E 1287. Rell. 11.
 lance aequa E 1060 *cf.* E 562. L 153. IN 455.
 lapis: pedis offensi lapidem uitare secundo Sen. 80.
 lapidosa mala N 329.
 lapsarent moenia I 27.
 lapsus: ne forte bis unum incurras lapsum Sen. 79.
 larem pecudum H 96.
 largitor opum E 152.
 latitare S 33.
 lauacrum: arca uenturi facies monstrata lauacri H 188.
 laus: mercedis laude secunda G 1431. pueri pro laude precatur G 1392.
 laxare poterit uadentem *dimittere* E. 811. laxauit cotibus amnes I 635. si . . aliquis laxauerit artus morte obita N 85. si laxarit croceam undam L 112. si laxarit membra conceptae puellae L 45. uirgam laxare manu E 192. uentres laxare sagina N 355.
 legifero libro IN 19.
 legio E 186 N 421. IN 70, 132, 146, 389. legione IN 367. E 12. legiones E 703. legionibus N 188.
 lembos leues S 153.
 lenta quies IN 115. E 632. otia lenta E 375, 969. D 63.
 lentigrado agmine G 1064.
 leuis: temporis leuis ignes M 90. leuis halitus (turis) E 1123. leue olentia tura G 1364.
 leuo: de fraude leuas cunctos E 1297. exiguis celsa leuat dominus I 243. causam nauemque leuantes Ion. 77.
 leuigata artificii manu E 787. leuigatis frondibus E 1076.
 lex: legis formula G 362.
 libamina IN 277, 515. I 526.
 liber: caeli pansus liber H 40.

libo: gregibus pastores libabant lactices G 939. urbs oras Cilicum contra libatur Ioppe Ion. 24.
 libra antennae Ion. 81.
 libramine laterum S 153.
 libatur Ioppe Ion. 24 *uid.* libo.
 licentia facta ut carpatis iter E 182.
 licet scire G 968. licet placuisset G 893.
 licitata farra G 1327.
 lictore immisso G 689.
 ligurius lapis E 1102.
 limbus: arcum purpureo et uiridi limbo signantem nubila S 7.
 limata ora E 215.
 limosis faucibus Ion. 89.
 linea sanguinis G 1140. Sarra iuncta deducens linea sanguinem G 965. — tertia puniceum signet cum linea mundum IN 24.
 lino: linuit G 254.
 linquo: terrenos actus linquit Eleazarus IN 580.
 liro: iugera liras S 28.
 litigium E 828.
 liuida mendacia G 75.
 locauit dominus caelum terramque G 1. locatus in castra E 1134. terrore dei inter corda locato E 36.
 longinquo dies E 1019. longinqua frumenta G 1809.
 longior quinque annis G 201.
 loquellam dicere E 201.
 loquescio: mortale genus, cui lingua loquescit M 311.
 lubricat angues in spiras G 21.
 lubricus oceanus uentosis undis E 1030.
 luciferam narem S 161.
 ludentem niuea cernit cum coniuge uatem G 829.
 lugubre gemens N 539.
 lumina solis: redeuntis lumina solis N 729. primique adspexit lumina solis G 51. septima lumina solis G 278 G 306. prima ad lumina solis N 185. terno bis lumine solis E 1064. (*cf.* septena in luce diei I 581 prima sub tempora noctis G 534.) dierum lumina decies septena maestitiae dedit G 1486.
 lunaris circulus IN 348.
 lupas imundas D 106.

- luctamine nullo L 175.
 luxuriat manus Iudaea N 724.
 luxus noxalis L 124. *luxus corporeus*
 N 69. *luxus femineus* L 212.
luxu nocentem L 207. *licito luxu*
 G 647. *foedare iuuentam luxu*
 quo *genitura semina frustra uocant*
 S 44. *omne genus luxu genus est*
 S 49.
- maculosa propago* L 208. *maculosa*
 decerpere J 493.
maresco: maduit G 162.
mage IN 192. quo *mage* E 27. H 64
 H 124.
magis potius G 444 G 766. — *magis*
 conspicior G 1126.
magistros graues pueris IN 445
magistra: legis describit iura magi-
 stra IN 279.
magnificus senex G 597.
magne deus M 305. *magne ducum*
 IN 560.
Magi Eu. 22. *magorum canore* E 274.
 Chaldaea cohors E 284.
maiae obstetrices E 32.
maius magis G 1075.
male praeceps I 226. *male praecipiti*
 periculo I 132.
maledictus domini ab ore G 418.
malesuadis populis I 112.
 maligni temptantis sancta E 405.
mancipe te L 187.
mancipet si quis domum L 243.
mando te pergere E 159. *mandat*
 constare G 1278. *m. consistere*
 I 214. *m. abscedere* E 291. *m.*
 praecedere E 652. *m. procedere*
 N 728. *mandauit cuncta crescere*
 G 23. *mandarat praefari* Ion. 14.
mandatur Sarra dicere G 433.
imperio domini mandantis E 232.
spiras mandare morantes Ion. 43.
haec odio in gentes mandant
 populosque patresque IN 495.
mandere G 1049, 1257. E 384.
mandunt (locustae) E 335. *festo*
 mandanda die E 629. *mandanda*
 feris E 971. *ex mandante prodiit*
 esca I 567. — *mandier* G 1303.
maneo: pecus longa in deserta ma-
 nere (?) praecipitur E 737 *uid.*
 minare.
- manipulis* E 1023 IN 370 I 322.
manipulos I 500. — *manipulos*
 (farris) uincire G 1180.
manna E 620 IN 117. *nivalis manna*
 IN 52. *mannam* D 39. *mannam*
 caelestem E 607. *mannae minutal*
 N 347.
marcente somno N 360. *marcentia*
 pectora I 669.
mater: decerpit uirgas rupto de cor-
 pore matrum G 982.
maxillam aselli I 628 *uid.* *Maxilla*
 maxillae in osse I 636.
meatu fugiente I 637.
meabat deus super aequora G 3.
medentis cura E 831.
meditans E 352 N 496.
medium: uiae medio G 1011, 1345
 E 80.
mela mala S 136.
mellitos uictus G 79. *mellitris faucibus*
 G 85. *mellita sicera* L 25.
melodo hymno D 151.
membratim M 46.
mendoso in astu E 908.
mendum mendacium L 143.
mense nouorum E 977 IN 122.
mensura non debilis L 193.
mensuret iugera agri E 891.
mentior: nec sors mentitur Ionam
 Ion. 64. — mentiti iuueni membra
 E 1161. mentito munere G 954.
 mentita formidine IN 234. *men-*
 tita numina I 128. *mentitos*
 deos E 151.
mereo: prima puer meruit qui lumina
 uitae G 1177. *meruerunt fauorem*
 E 40.
mereor: laudanda meretur I 639.
mergendis corporibus data natura
 S 160.
merx merces: mercem uariam G 989
 (cf. G 952). quaesitae ad praemia
 mercis N 99. *quis est ea captio*
 mercis S 152.
mergunt uestigia IN 89.
mersant in sanguine E 402.
met: mihimet IN 435. *temet* H 11.
 nosmet IN 533. *uosmet* D 17.
 in semet E 649.
meta: elementa suis nescia currere
 metis IN 349.
meto: metantes castra I 369. *metata*
 castra E 1134 IN 4 *al.* *metati*

terminus aevi G 545. cetera metata.
IN 451. metato uersu L 34.
metitur *intellegit* G 33, 521, 1168.
— metitus tempora leti G 1492.
metitus membra uiri E 110.
mico: strincto mucrone micantem
N 613. mucrone micantem IN
125.
minimo *minori* G 890, 1310.
ministeria diua *ministri* S 29.
ministra: manus uitae ministras H 135.
minare pecus longa in deserta (ma-
nere libri) E 737.
minutal mannae N 347.
mirificas inter flammas E 1067. mi-
rificis modis E 1083.
miscit (?) L 67.
miserator N 111.
missio et data libertas L 172.
mitescat G 249. mitescunt iurgia
E 914.
mitificet IN 116.
mitificus G 1005, 1061. mitificus
uates E 258. mitificam pacem
N 298.
mitram oblaqueare Ion. 44.
mitto: quo se cuncta tribus miserat
N 753.
moderamen amabile Sen. 65. —
(populi) moderamen agebat D 281.
qui moderamine teneant terras
G 1319. patrio moderamine G
1436. moderamine astrigero G 1012.
moderamine suo contentus G 499.
moderamina Sen. 66. rector mo-
deramina liquit I 476.
modi uariati: quae hostia ferro icta
cadat sanctamque dei determinat
iram E 1112. quid si capessit aut
societ sese E 15.
modulamina digna deo cecinit uates
D 279.
modulator ales S 113.
modulatur silua sibila ramis N 699.
modulis pinnarum prope nubila pen-
dent S 47.
molimine celeri IN 300.
molle pecus G 697, 937 E 913.
molles bidentes E 100. molli de
grege L 49. agnus toto grege
mollior E 383. mollia terrae H
121.
monet uisere G 897. condere G 1159.
me precari N 672. monetur mer-

sare E 43. monetur fundere E 198.
monitus uidere M 101.
monumenta dei atque inclita iussa
N 275. legis monumenta et iussa
N 473. numquid parua dedit
cunctis monumenta Phagorus?
IN 493. sub pestiferi quondam
monumenta Balacis IN 554. bina
ducum monumenta (momenta?)
I 363.
mora: nec mora cum G 743. E 296.
N 308.
mordicus: illos bestiae mordicus uo-
rabunt D 243.
mos: somnia more capis Ion. 59.
mortibus conductis IN 538.
mortale tormentum gerunt *exitium*
adferens IN 156.
mortaria E 1087.
mortiferos reatus E 1299.
multimodum cibum parauit D 215.
multimodo uerne E 627. multi-
modo partu G 46. multimoda pube
N 523. multimodo fructu L 269.
multimodae gentes L 138. multi-
modos reatus G 230. multimodas
pecudes G 836, E 988. multi-
modas uoces E 1204. multimodas
acies I 278. multimodis frugibus
E 153.
multus: multa fossa E 870.
multum misericos E 764. multum
grauiora G 179. multum patulis
diuisa rimis (tellus) D 161. mul-
tum gelidis scatet fluentis N 560.
multum peccauit plebs E 1156.
multum precatur E 1253. multum
genitore maerente L 16. multum
dolitura I 435. multum tolerata
sitis N 347. multum pauefacta
asella N 614. si multum sedeas
Sen. 59.
mundana reliquit I 474.
mundificum (est) E 386.
munificos menses S 126.
munibat G 294.
murmurat te unda Eu. 85. tonitrua
murmurat aether H 179.
musca canina *cynomyia* E 286.
muto: dominus cui uirtus inest qua
sidera mutat 232.
nare inflata Ion. 54. si testae luci-
feram narem insistes S 161.

- narrauit *dixit* G 106. narrauit fontem
nominauit G 576. narratur *ap-
 pellatur* G 12.
 nascentes mergens E 45.
 natalis (diei) inops H 20.
 natatus plausibiles E 57.
 nec non N 768. nec... nullus = nec...
 ullus H 103.
 nectant quem crimina G 1408. nec-
 teret foedera G 863.
 nemorosa cubilia IN 236.
 nequeat ne ferre laborem *ne recuset?*
 G 1311. nequibant G 670. E
 492.
 nescios ante sibi ritus I 404.
 nigrantia nubila I 242.
 nihilum mentitus G 694.
 nil territus IN 392. nil turbidus
 G 1018.
 nimium metuens E 1172. omne quod
 est nimium contra cadit Sen. 52.
 nimium sapere stultum facit Sen.
 63.
 niualet adipem G 145.
 niuoso textu E 1106. niuosae uestis
 G 1432.
 noctilucum lumen H 84. noctilucis
 lucernis E 1089.
 noctuagus adulter L 200.
 nodo exutus erili E 795.
 nomen posuit loco I 289. *cf.* S 89.
 I 125. G 851. plebem, Iudaeum
 quae nomen habet E 360. montes.
 Araratum qui nomen habent E
 323. Iridis in nomen S 8. uillarum
 nomine dominus *Leuitas* priuat IN
 423. nomen dei numenque I 252.
 numenque tuum nomenque Eu. 90.
 nomismata G 1368.
 non *ne* L 123, 125 *al.*
 noscere *nosse*: se docet nullis frau-
 datum noscere nummis G 1378. —
 consortia seruae noscere G 565.
 ut uetitum natarum nosceret usum
 G 674. — cautes sit perpetuae
 testis noscenda fidei IN 570. Segor
 inde loco nomen uox barbara
 nouit S 98.
 noscitat G 883. G 1391. E 1319.
 I 585. causas noscitat (?) E
 698.
 notio cuncta perit E 5.
 nouales inter medias G 1131.
 noualia E 894.
 nouat tellus diuersos reges E 4.
 nouorum mensis E 977. IN 122.
 noxalis flamma E 902. noxalis luxus
 L 124. noxale caput IN 206. fac-
 tum noxale IN 453. N 730. cri-
 men noxale E 824. nil noxale E
 835. malum noxale G 68. noxalia
 poma G 97. zelum noxale G 435.
 noxalis ausi G 443.
 nubs clara N 239. nubs fulgida E
 1062. 1262.
 nudo: si mendoso fallax nudatur in
 astu E 908. nudatum (*sc. aqua*)
 transmeat amnem IN 97.
 nullos deos *uanos* G 1084. nullorum
 numina dicum Ion. 50. — luxu quo
 nullae nuptant animae S 45. — cum
 iuga nulla forent nec uomis nullus
 aratro H 103.
 numenque tuum nomenque Eu. 90.
 nomen dei numenque I 252.
*numeralia. distributina pro cardi-
 nalibus frequentia: e. g. septena
 discrimina* G. 171. decies septena
 crimina G 181. ter quinis annis
 G 202 *al.* — quintae (fruges),
 centeni fructus, decimi fructus
uid. fruges.
 numeros euoluere linguae doctiloquae
 I 26.
numerosum permutatio: qui habuere
 in collibus arces aut coluit ualles
 IN 368.
 obdura (?) corda S 165.
 oberro: luxus noxalis non oberret
 L 123.
 obeo: cunctis obeuntibus G 1342.
 morte obita N 86.
 oblaqueare mitram Ion. 44.
 oblido: pedem senis oblisit N 609.
 obliquus: acrius obliquus sociis IN
 319. obliquum in hostem E 503.
 N 422. N 750. obliquo agmine
 IN 239. obliqui fremitus N 530.
 obliquas arces I 30.
 obrizo auro Rell. 10.
 obstipum caput G 778. obstipa cer-
 uice N 248.
 obtentus: urbes obtentu positas et
 cardine terrae IN 406.
 obtutus: regis ad optutus E 160.
 obuersus et instans N 600. obuerso-
 Belliseponi E 419. obuerso de

et locutionum.

cardine N 187. obuersos locat G 128. obuersis aedibus G 173. obunco ore miluus L 33. occa: quae conspersa solo nondum deprompserat occa E 318. occiduus mundus I 582. sole sub occiduo G 558. occidua lampade solis E 602. sub occiduo lumine G 91. in occiduo tempore. G 124. occiduo sub tempore *tempore mortis* D 287. occipio: cum uertere terga occipiat IN 235. occultim IN 42. occultum *occultim?* N 164. odio acerbo ranae congestae soluuntur *putredine* E 281. offero: se offert E 87. se comminus offert E 133. oleo: leue olentia tura G 1364. olido cum turbine G 662. olli *illi* E 197. olympus *pro caelo passim ut* E 944. E 1148. D 39. H 126. olympi rex G 922. omnis: misit in omnia M 128. omnigenas pecudes G 246. omnimodis G 438. *omnimodis* gregibus E 304. omnipotens *deus* G 107, 921, 1079. N 585, 652, 750. IN 471, 553. I 393. H 142. deus omnipotens S 1. omnipotens dominus Ion. 11. omnipotens genitor H 8. onero: quae super (*sc. corpora*) onerantur saxa IN 360. onychnus *lapis* E 1103. opifex rerum H 121. opifex Adam G 64. opimo: Geon Aethiopas opimat G 61. oppositi collis G 657, 749. optatori quaesita iugatur I 544. oracula: ad sancta oracula N 183. diuina oracula N 257. sanctae oracula legis IN 490. sancti diuina oracula templi IN 514. orat deum G 1070. oratur deus G 427. orbes *anni* G 211, 315, 1271. I 641. orsa *passim e. g.* orsis insignibus E 727. pectoris orsis E 681. ostensa carne E 914. ouanti sensu E 163.

pabula flammarum G 749. paciferae oliuae H 192. pacificus G 601. pacificus uates G 703. pacifico uati G 862. pacificam uitam E 264. pacificas per aures E 173. pacificas acies N 514. pacifica uerba E 1321. paenitet: non erit in culpa quem paenitet ante fuisse Sen. 85. pagina sancta E 1200. caelesti ex pagina E 1236. sancti pagina libri E 1240. pagina legitur IN 568. palpat animos IN 79. palpant E 1288. palpabat amore G 808. pecus palpauerat undis G 937. palpabo E 1006. palpanda sit E 935. palpitat antenna Ion. 40. papa: ad Leonem papam H *inscr.* papulas arentes E 302. papyro molli redimita gallica Sen. 23. parasceua E 629. parili fulgore G 621. parili fomite G 676. parili cum tempore G 1274. pariles columbas G 529 *etc.* pars (uia): in partem conisa fugit (asella) N 602. diuersa in parte uadentem (asellam) N 631. *particip. praes. pro perf.:* inde manum sinibus condens candore niali protulit E 196. diuidit ablatas tantis pereuntibus urbes gentibus IN 405. — expleuit ouantes *expleti ouabant* G 1306. — natura mergendis corporibus data S 160. partibus primis quos ediderant maiiae E 353. pascha D 61. IN 117. paschae E 372. pascha sacratum N 167. pascit *pascitur* G 611. pascere *pasci* G 24. uetito se pascere ligno non timuit H 160. passus: acinus in passum concretus N 77. pastores *Iacob cum filiis* G 1444. pastus *epulas* G 811. patescunt D 45. IN 482. patescens rima I 636. pedisequis suis E 58. pellicula ueretri L 41. peluem I 305. pendeo: quae pinnarum modulis prope nubila pendent S 47 *cf.* suspendo G 20, 290. pennigerae uolucres D 242.

- pensio quintarum frugum inditur
 populo G 1462.
 penset dona suo pro vulnere E 854.
 pro hospitibus pensabo dolorem
 S 55.
 pepones N 357.
 per: domini per iussa *iussis* N 179.
 longa per ulnas ter centum G
 255. per castra fuit I 537. —
 terra datur lectae per saecula plebi
 I 110. per festa E 377.
 perago: *uid.* pergo.
 perangusto calle N 611.
 perceleri meatu G 313. aestu G 129.
 percongrua signa nostris uotis IN 565.
 percipiunt E 265. percuperes N 214.
 percipiens N 515.
 percurrit pia iura deus L 235.
 perditibus aruis N 395.
 perdocuit notio N 17.
 perdociles sensus E 1126.
 perdolesco: ubi perdoluit N 616.
 peredo: quidquid flamma peredit
 E 902.
 pererro: (cornipes) campo perrerat
 N 602.
 perfurit I 17.
 pergo: ordo suos pergat cursus M
 236 saecula cursus saeua suos
 peragunt M 356.
 pergrande talentum I 723.
 perliquidus N 551. E 1033 (*A*)
 perlucidus E 1033. uitrea perlucidus
 unda N 551.
 permaduit uellus I 305.
 permiscet Aodus terribilis tubae soni-
 tus I 187. permixtis quaeatio causis
 I 588.
 permouet ira E 10.
 perosi socium I 571.
 perpete fatu E 752. in perpete uita
 L 240.
 perpetuum *adu.* D 204, 233.
 perscribere: summa dierum quae mundo
 perscripta fuit D 8.
 persegnis E 919.
 persica (mala) S 136.
 perspicit *uidit* IN 126. perspexit G
 1316. perspecta somnia G 1139.
 perspicuens uestem G 1168 *al.*
 persto: sat perstat Rell. 12.
 perstrepo: ne perstreperent Chananni,
 populum nulla uirtute iuuari
 N 413.
 pertaesus crimina G 229.
 pertecta uariis figuris sidera H 66.
 perturbat luna lumine frontem H 82.
 peruigilem noctem durare E 990.
 peruigili sensu N 69.
 perusta flammis I 21.
 pestifer gladius D 272. pestiferi
 Balacis IN 554. pestiferos ritus
 D 225. pestiferos dinos D 258.
 peto: Micia matrem petit pergrande
 talentum I 723. concubitum de
 aerua petit I 752.
 phalanx Iudaea N 318, N 490.
 phalangem G 1442. phalange IN
 196, phalanges E 8, 426, I 222.
 phialae E 1087.
 philosophum fingis Sen. 48.
 piacula admissa G 700.
 pictura poli H 86. pictura inani
 Eu. 87.
 pignora *passim pro liberis*: genitor
 fit pignore bino G 1296. — mutos,
 fabrorum pignora, diuos I 113.
 plaga negat uincire liquorem *uinculum*
 IN 303. plaga qua mensis femina
 uestit *linum* S 157.
 planescent campi H 97.
 platea media G 639.
 plausibiles natatus E 57.
 Plaustra *sidus* H 70.
 plebes Iacobi D 198. plebs *populus*,
 passim e. g. E 359.
 Pliades H 69.
 plorabile nomen loco dedit I 125.
 plumo: si quis plumat ales S 113.
 plus *magis* G 599, E 583. plus triste
 timebit L 283. plus terror quae-
 situs agit I 205.
 poculum poclum: calix regis quo
 mitia pocula libat G 1223. mixturas
 pocula G 1229. — poclum (?) G
 1410. pocla N 104, 215. poclis
 E 1150.
 poenas dedit quas fecerat I 19.
 polenta putria *pl.* E 627.
 politis sensibus effari E 205.
 pollice extenso Sen. 13.
 polline de niuea I 282.
 ponere partum G 115, 563. — postos
 D 21, *uid* compostus inpostus
 repostus subpostus.
 pontifices *Moses et Aron* E 254. pon-
 tificis dei *Melchisedech* G 494.
 popularis ira Sen. 49.

porgit se ad austrum N 27.
 porricit in pelagus vitulum (focis dis-
 solutum) E 1212.
 porrigit orbes G 211.
 posco: pro rege poposcit G 703. do-
 minum poposcit G 1023.
 possidet ubi error Ion. 9.
 possum: si quaecumque tamen potero
 solacia mittam M 844.
 postquam talia nuntius infit N 592.
 postquam decertant IN 239. p.
 uidet IN 287. postquam lucifer
 se extulerat N 229.
 potens: pascha peruigili cum nocte
 potens D 62.
 potenter H 114. Eu. 35.
 potis est N 291. M 827.
 potus caelesti e gurgite I 638.
 prae munere largo pressum dabit
 nauigium S 156.
 praecaue Rell. 2.
 praecelsum altar G 471. praecelso
 uertice H 77. praecelsa uirtute
 E 1301. iugera I 35.
 praecerpere fructus G 66. praecerpere
 racemos spicasque D 113.
 praeceps egit IN 504.
 praecepit mandatum iter E 223. prae-
 cipiens prorumpere uoces G 399.
 praeciens cunctis inuisum uiuere
 monstrum G 108. femina prae-
 cipitur ponere partum G 115. prae-
 cipitur indere E 1108. praecipitur
 pecus minare (manere ω) E 737.
 praeditus annis G 1449.
 praediues G 57, 804, 1112. I 399.
 praedulce decus G 1201.
 praeduram cautem G 914. praedurum
 ferrum G 1159.
 praefari exitium Ion. 15.
 praefulget D 51.
 praegelido cubili G 913. praegelido
 aluo G 563. praegelidi nimbi IN
 840. praegelidas auras N 28.
 praegrauis unda E 554.
 praelambit Euilam Phisonus G 60.
 praelucidus cf. E 1033.
 praemadida riuo oliui uasa N 136.
 praenatat G 550.
 praenubitor arca L 98.
 praenuntia corda G 881.
 praepinguis oliuae G 308. praepingui
 unguine G 254.
 praepete cursu E 1278.

praepropero recursu IN 74.
 praeputium E 227. praeputia G 589,
 1073. E 388. IN 112.
 praerorant sidera G 334.
 praesagant prophetali sermone N 262.
 praescius *sciens*: p. hospes S 15. praescia
 numeros euoluere linguae I 26.
praes. pro fut.: esse sines tecum es-
 camque infers G 269. demitur
 E 821. *sqq.*
 praesento: qua te de parte praesentas
 IN 127. coram praesentet (uxorem)
 N 50. coram cunctos praesentat
 Zambrium N 735. se praesentat
 G 1381.
 praesto: pelles quae hirsutum fore
 praestent G 878. terdenos dies
 lacrimis praestare maerentis D 86.
 menses duo praestantur ouanti
 I 458.
 praesul E 91.
 praesumeret cur germanis com-
 mune decus N 273. praesumens
 E 880.
 praetego: caelum quodque supra prae-
 textit astra D 153.
 praeter: fas nulli est quidquam ad-
 iungere praeter N 717.
 praetimidum famulum Ion. 67.
 praetrepidant N 373.
 praetrepidus E 161.
 praetumida uirtute N 516. praetu-
 midos sensus E 421.
 praeualeat quae causa tristior esse?
 E 581.
 praeualida ceruice E 855.
 praeuaricatores E 1160.
 praeuelo: toga praeuelans pectus
 G 879. sacraria praeuelat lammina
 auri E 1073.
 praenidus uates N 54. *uid.* prouidus.
 praeuolat agmen fratrum G 1439.
 presbyteri D 189.
 presso: ut uestra pressentur sub iuga
 gentes IN 478. unum pressare
 D 111.
 prex palmarum E 682.
 primori in ripa IN 89.
 pristis: Dagona nomine pristim (?)
 I 708.
 priuato munere largus omnipotens
 erga hominem H 142.
 pro: obliquus sociis pro foedere rupto
 IN 319.

- proceris *gen.* G 351, 1103. E 43. L 96. N 365, 471, 491, 762, IN 148, 487, 576. I 181. proceri *dat.* E 194, 1186. I 161. procerem G 416, 444, 1280, 1305, 1348. E 477. E 647, 1270. N 167, 677. I 212. *uid.* procorum.
 proclamat femina G 1200. sese nec posse reuerti proclamat G 1361.
 procubus ante deum G 704. procubus audit E 711. procubus *orat* N 379. N 539. quae procubus oret N 584.
 procuruant brachia rami G 14. procuruans cornua G 608.
 procuruus prona ceruine G 1052. procuruus uenerare deum I 239. procuruum rubum E 130. procura inflectere colla G 1144. procura ad litora E 434.
 procorum *procerum* G 493.
 profiarent pectora somnum I 669. profiare sonitus tubarum IN 145.
 profugus se ipsius (domini) Ion. 69.
 progenerat natum E 47. Sephora progenerat Gersamum E 114. — progenerat uictum E 614.
 progenitor E 518.
 prolectat pectora facili fatu G 1397. prolectat reos G 1417.
 promeritus mala G 169.
 promittunt optima se pira S 136.
 promo : composita sibi tentoria promittit E 1256. se promittit ad auras G 799. promere gressus G 710. promere gressus quocumque uelint E 292. promentes deo grates I 341. uera promere I 565. promat munus ad aram L 93. farinam promat ad altare N 52. diues quae prompserat arum N 332. uirga prompsit nuces N 472. quod regio non promeret riuos N 493. uipereas acies prompsit uiroso ex fomite N 536. sanie quae promitur aluo L 88.
 promptim G 98, 227, 704, 875, 944, 1391. E 103, 922. L 2 8. IN 83, 152. N 234.
 pronus G 638. cum se prona dedisset Sephora E 226. prona fronte G 921. prona cernue (*de maniplis*) G 1133. fluentes in prona manus E 681.
 prope: Loth nutabat uinci prope iam S 70.
 propior culpa Ion. 63.
 prophetali sermone N 262.
 prophetis *f.* I 209. prophetin I 215.
 propigans ueniam Eu. 71.
 prorepro: puer raptim prorepsit ad annos E 72.
 prorogo: gens quae longum prorogat aeuum E 725. uitae, quam prorogat deus E 776.
 prospectatur deus omnia S 24.
 prosterno: dominum prostrata rogat Iudaea I 142. prostrata uiris sub fornice uixit I 418.
 protectio dei E 691.
 protelent elementa tempora IN 350.
 protero: protrita iazera iugum suscepit N 577.
 proterret G 1317.
 protraho: quae per terram protracto corpore manant S 48.
 proturbo: pax, quam bella proturbare non queunt L 268.
 prouida pectora IN 181.
 prouoluor: praedam prouoluentem Ion. 89.
 prudentia *Christus* G 1105.
 pruinosos liquores I 307.
 psallit cantica E 506.
 pubentibus annis G 406, 851. pubentia gramina G 1250.
 pubescenti corpore I 538.
 pudenda cum lege S 41.
 puer *seruus*: ne puerum linquat G 600. *cf* 747.
 pullulo: montem, quo plurima turba ferarum pullulat I 80. noua pullulat aetas S 10.
 pulso: populis, domino quos principe pulsant IN 28. sese certamine pulsant G 453. in iurgia pulsant uiros D 131. pulsabat caelum inuidia S 21.
 pulsum addunt rotis E 432.
 purgare maculas corporeas fluentis N 764.
 purificet corpora cinis N 477. purificent corpora IN 85.
 puritas L 77.
 puteos demittere G 842. E 870.

putidum maris interni *sentinam*.
Ion. 46.

puto: secum putat quid sequatur G
657. si summa putetur E 867.

qua *quamdiu* S 161.

quadrupes animae H 109.

quaero: plus quam mortalia quaerunt
pectora *student* E 1229. terror
quaesitus I 205. optatori quaesita
iugatur I 544.

quaestio: permixtis quaestio causis
I 588.

quantis sit praeditus annis G 1449.

quapropter E 1248.

quasi: ecce leo quasi Maxillae per
auiam regnat I 547.

que: teque . . te . . te Eu. 82. que
pro ue uel neue IN 327 *al.*

quia canderet G 432.

quaque *quacumque* H 90.

quicumque: si quaecumque tamen
potero solacia mittam M 844.

qui: temporis emensi, quo Iacobus
Pharias uenit ad urbes *i. ex quo*
E 369.

quiesco: quieuit G 40, 198.

quintas ex messe G 1282. quintas
deportat ad altar L 222. quin-
tarum frugum pensio G 1462.

quis *quibus, frequens* E 24 *al.*

quisque: mea quaeque dicta E 564.
— *quisquis* I 237. Ion. 61.

quoquam: nec miseris quoquam re-
spondet conscia uirtus I 130.

rabiosae linguae N 242.

raptim G 399. N 298.

raucisono tremore G 805.

reatus G 699. reati finis L 92. reatum
poena punisset N 454. excedit
poena reatum N 312. longum
populi reatum I 409. reatum di-
mitte E 1233. reatu maesto E
1249. merito reatu I 141. redeunte
reatu I 250. cessante reatu L 77.
reatus mortiferos E 1299. dominus
non reddit meritis pares reatus
D 172.

receptat haec rursus uerba E 258.
receptet, quae fuerant transcripta
prius L 239. castris receptat
orantes IN 308. tellus aures com-
modet et sonos receptet D 155.

recidina impietas S 9.

recondo: qui nobis domineris legesque
recondas S 57.

recordans G 869.

rector *rex* G 1446. *al.*

recurso: crimen ad auctoris merita
recurrat E 901. nec poena recur-
rat (?) ad maritas E 33.

recurso: crimen recursat (A) ad auc-
toris merita E 901. lux recursat
E 769. quotiens sacrorum cura
recursat E 991.

recutio: pedem senis ad saxa recussit
N 608.

reddo: dominus non reddit meritis
pares reatus D 172. reddiderat
deus famulum quieti I 2.

redeo: annis redeuntibus octo I
140.

redhibere *reddere*: E 879, 886, 908.
al.

rediuina fuit caesaries I 704.

refector generis populiue H 186.

referens ueniam terrigenae Eu. 71.

refertus: aedulus solo lacte refertus
I 281.

reformat: ritus ueteres plebs reformat
I 155. aras reformant I 185. re-
format tabulas consimiles E 1284.
reformat mentem L 158. — re-
formet ut sumpta *reddat* E 941.
reforma pecus E 960.

refrenet cursum bellantium N 583.

refugas deserit omnipotens IN 558.
ignotam refugis praeferre gentem
D 231.

refugus pontus E 484. refugo moli-
mine I 225. artus laboris refugos
E 678.

refutat longe omnipotens refugas
IN 553. cuncta refutat pocula
N 71. sordes refutat terra L 139.
qui uentriloquos poscunt responsa,
refuta L 196.

reget sceptrum G 544. sceptrum regere
E 91.

regificis dapibus G 1237.

relatus: uerba locuturus domini dic-
tanda relatu N 638.

relaxo: dum deus eloquium relaxat
N 617.

relegat repetatque fauorem G 1228.

renascor: multi renati H 189.

renodat crinem I 681.

- renodat ferrum N 731. secreta renodat I 580.
- reparare salutem *parare* M 84.
- repentia terris H 109.
- repono: repostas terras N 380. terrarum in parte reposta IN 5. reposta agnitione N 541.
- requies: sitis ad requiem quaesita est lympa M 322.
- reserant decreta dei S 74.
- resigno: dentem pro dente resignans dabit E 845. captum sociis Samsonem Dalila resignat I 680. pietas laetis maesta resignat I 123. consueta resignat robora restituit IN 228.
- resolunt pecudes aestum E 664.
- resonabat nare soporem Ion. 54.
- respirat patria festinus cedere terra G 1434.
- responsent colles I 245.
- retracto: ni subdita colla retractent detractent IN 297.
- retundo: non aries turres retundit IN 153. bellum retundens I 499.
- reuelat causas Ion. 69.
- reuolunt sceptrum I 160. omnibus in cinerem reuulsis G 664.
- reuirescere G 1268.
- reuolat uictoria IN 262.
- reuoluo: fuerant quae dicta reuoluit principibus plebis E 726. reuoluta die N 449.
- rigescunt corda H 167. riguere metu G 1415.
- rigidantur pectora E 323.
- riguos fontes G 288. I 354. riguos latites N 554. riguas ad undas E 105. riguis undis G 937.
- rima: acinus in passum concretus crispo margine rimac N 77.
- rimatur silicem E 226.
- ritantur pectora E 323 *uid.* rigidantur.
- riualis G 436. riuales iras G 685.
- rixa *n. pl.* ? D 130.
- rorantur sanguine dumi I 381.
- rotat grando frigentia tela E 310.
- rubeo: flamma rubet croceum IN 407.
- rubrantia litora D 27.
- rubrica dei perscripsit L 299.
- ruina: adgestis onerantur saxa ruinis IN 360. paribus cooperta ruinis IN 366.
- rutilans candet N 149. rutilare faces N 153. rutilare capillum L 183.
- sabbata E 632. D 58. sabbata festa E 767.
- sacella daemonum E 929. uetitis sacellis E 1010.
- sacerdoti *Moysi, an* sacerdotii? N 520.
- sacraria I 731.
- sacrauit uatem E 505. ipsum sacro laude E 517.
- sacrificant grates Ion. 97.
- sacrilegis ritibus L 13.
- saeculum fulcit signis parens *mundum* H 73. in saeculum in aeternum E 1009.
- saeuibant M 116. saeuibo M 20.
- saginam plenam Rell. 7.
- salsa: per glauca salsa G 272.
- saluator I 144. saluator *dominus* E 167.
- saluasset plebem IN 218. saluante domino N 542. saluandos populos a faucibus atris Eu. 16. saluata castra IN 221. saluare I 499.
- salutes mundi Eu. 18.
- salutiferos ad actus N 101.
- sanctificans E 1120.
- sanctificus uates D 6. sanctifici uatis G 535. L 216. sanctifici collis E 1061. sanctifico ore G 789.
- sanctifico fatu N 712. sanctificis dictis G 612. sanctificis loquellis E 265. sanctificis orsis IN 568.
- sanctificis cultibus L 43. sanctificae arcae D 147. sanctificae medellae D 207. sanctificos postes E 1328.
- sanctiloqui parentis G 887.
- sanctus *subst.* I 279, I 530. sancte deorum I 392, sanctus *angelus domini* E 228, 230. sanctorum numerum *Iudaeos* M 318.
- sanguis: sanguinem deducens G 695. sparsum corpore sanguinem H 140.
- sapio: nimium sapere stultum facit Sen. 63.
- sapor est omnibus unus M 312.
- sapphira nomen habet gemma E 1053.
- sapphirus E 1099.
- sarcinulis G 1374.
- sardia *sardius lapis* E 1098.
- satrapes *sing. nom.* I 238.

saturus *satur* L 277.
 saucius: femina uilis iuuenibus uen-
 debat saucia noctes I 643.
 scando: inde Tarsos properus rate
 scandit Ionas. Ion. 25.
 scatebris undantibus E 662. dulcibus
 scatebris E 157. scatebras G
 728.
 scatebroso e fomite G 843.
 scinifes E 282.
 scintillantes massas G 227.
 scitatum uenisse G 1318.
 sculpo: sculptis de marmore templis
 Eu. 87.
 sculptilis: ephudem et sculptile portant
 I 743. sculptilibus saxi I 96.
 secat meatus G 56.
 secreta cordis *pectus* E 208.
 secta improba Sen. 63. sectam
 Sen. 66.
 sectile porrum N 359.
 secundus: nulli uirtutum laude se-
 cundus N 681. ad secunda gaudia
 G 564.
 secundet tristia omnipotens N 585.
 securus: naufragio secura suo arca
 G 296.
 sedes: tota sede mea *omni in domo
 mea* N 289. Apaphum belli
 tenuerunt sede tyranni IN 335.
 sedo: liuida luenti sedantur corpore
 membra E 849.
 segrego: Leuitis bis ternas segregat
 urbes IN 452.
 semiperempta iugera S 134.
 semirutus paries N 607.
 semiuir Pharaonis G 1172.
 senex *Moses* E 278. senior *subst.*
 G 780, 805. senior seruire minori
 cogitur G 1474. senior (Esau)
 G 1060.
 senio cinerum *situ* Ion. 2.
 sententia: philosophum fingis, cum
 te sententia mutet Sen. 48.
 seorsus: esset ut (terra) semper facta
 seorsa I 45. ex plebe seorsa G 590.
 sorte seorsa IN 434. mercede seorsa
 G 958, L 171.
 seorsum E 586, 1063, N 21, 40.
 sepelis: oculos sepultos G 868.
 sepulchrum duplex G 759. gemini
 sepulchri G 782.
 sequax: famulo Pharae sequaci I 324.
 sermone sequaci E 235.

sequestro: iugum uiro seruire se-
 questret L 258. castra sequestrant
 N 27.
 serenum liquidum G 99.
 serotina H 25.
 sestertia G 758, 1373.
 seruulus E 867.
 setius: pleno non setius anno G 615.
 sexus: laesum amittere sexum S 20.
 sibila: querula sibila silua modulatur
 ramis N 699.
 sicera: uina negata sibi mellitaque
 sicera L 25. ne uina et sicera
 libet I 492. — neu unum siceramue
 bibat I 519.
 sidereus *passim*: sidereae regula legis
 I 108.
 sidus numinis alti *magorum stella*
 Eu. 21.
 horrisono de sidere G 661. sidere
 formae G 787.
 signanter G 1226.
 signo: famem diram signat (Iosepus)
 G 1274, Gersamus externa signat
 regione creatum E 115. gemmae
 signantes nomina tribuum E 1095,
 1097. fontem signant cognomine
 E 555. arcum signantem nubila
 limbo S 7. securam uiam placida
 signante carina Ion. 94. nummi
 signata incude notati G 1430.
 Sodomum signatae in saecula
 poenae S 164. cinerum senio
 signata incendia poenae Ion. 2.
 signifer dominus D 46 *al.*
 signum: in signum domini futurum
 Ion. 104. aere cauo positus signis
 Eu. 87.
 siligine ninea N 134.
 singuli: captos per singula ducit
 I 377. mouet per singula uultum
 I 546.
 sino: non sineris E 788.
 sinu fornacis E 301. in medio sinu
alueo fluminis IN 95. sinibus
 gemmae inhaerent E 1095. sinibus
 condens manum E 196. sinibus
 uacuis E 638. sinibus repletis I 727.
 sinuo: in goerum sinuata mola D 119.
 sisto: sese sistatque locetque G 885.
 situs: nec pluuiis dilapsa situ S 122.
 socialis: bellum sociale IN 496. sceptri
 socialis IN 380. castris socialibus
 N 115.

sociare domos IN 295.
 sol dum totas contrahit umbras G 746.
 soles *dies* E 1311 *al.*
 soluo: cum lentem soluisset in unda
 G 810. cano in pulvere soluit
 IN 225. soluuntur ranae congestae
 odio acerbo E 281. liquidos sol-
 uenda per artus E 859.
 sopitur labor per festa E 377.
 soporatum pace (Ionam) Ion. 57.
 sordescere L 36, N 86. sorduit N
 162.
 sorte uenienti G 460.
 spartea uincla IN 69.
 species uenales G 1327.
 sperare: sit fortior aetas, quam regem
 sperare fuit superare iubentem
 M 255.
 spiras mandare morantes Ion. 43. in
 spiras lubricat angues G 21.
 spirantum ex numero E 1282.
 spiritus (sanctus) I 535. spiritus
 domini I 148, 301. spiritus
 perennis H 18. spiritus diua
 ministeria S 28. spiritus ingestu
 Ion. 73.
 squamigeram gentem S 144.
 squamosum conchis corporis agmen
 Ion. 86.
 stabulare longe S 37.
 statio: durat adhuc nuda statione sub
 aethra S 120.
 stator gladiusque patris *Christus*
 Eu. 38.
 stellatis astris N 340.
 stelligera per astra D 267.
 stemma: princeps eximio Moysetis
 stemmata dignus IN 87.
 stimulator euntum E 917.
 sto: stat tutius illic uiuere E 452.
 strepitat Sodoma in foribus S 41.
 stringo: tacita dum stringitis ora
 E 466. strinctam aciem N 600.
 strincto mucrone N 613.
 studio *studiose* G 116.
 suadellis G 114.
 suadeo: serpentis suasa loquellis ac-
 cepi G 103.
 suadus: male suadis populis I
 112.
 suasu blando I 587.
 sub: sub lumine festo sarmenta
 legit N 427. longa sub luce G
 230. una sub nocte *unam noctem*

L 148. trina sub luce *tres dies*
 IN 73. sub nocte sopora G 1218.
 tempore sub certo N 684. —
 sententia uobis. ancipiti sub corde
 fuit N 506. sub corde tremesco
 G 95. femineo sub pectore mollia
 corda G 76. ne uariis actus sub
 flexibus ambitus erret IN 547.
 genitore sub uno G 1321. immunes
 sub cura duelli N 9. trina sub
 cura tuentum nectuntur G 1331.
 immolet hircos sorte sub oblata
 L 104. nascendi sub lege pares
 D 61. domini regna nulla sub labe
 uacillant N 207. sub crimine ex-
 tinctis natis L 95. pari sub fraude
 nocentes N 736. ne ferus adficiat
 duro sub uerbere captum D 109.
 — tegmine sub (?) fouere D 209.
 — cuius sub tecta cadauer iacet
 N 483. sub tecta tenere D 84.
 cf. in rura relinquant IN 26. sub
 monumenta Balacis laeta despon-
 dit uati IN 554.
 subdo: domino subdente uigorem
 talibus adloquiis IN 325. subdita
 bello gens decubuit N 575.
 subducta ab alio effundere uentris
 onus I 184. pubes numeris sub-
 ducta notatur N 744.
 subeo: domus gemina subeunte co-
 lumna pendebat I 715.
 subinde D 206.
 sublimat opes Aegypti E 147. celso
 sublimat honore G 1287.
 sublimes G 1132?
 submisso lumine M 160.
 subnixus adorat E 242. E 1169. I 170.
 subnixus adores E 758, 1011.
 subnixus rogat G 522. subnixus
 precatur N 169. deus me magna
 monet subnixus dona precari N
 672. placido subnixus pectore fatur
 IN 426. ueniat subnixus ad aram
 L 85. mens hominum subnixa
 E 204. iumenta subnixa et sub-
 dita plaustris L 166.
 subponit fesso uertice cautem G 914.
 subposita genetrice G 1094. sub-
 posta G 1467.
 subprimo: subpressa gaze G 1376.
 subruit templa I 291. si te . . nec
 subruat error H 128.
 subseritur caligo S 102.

substantia: artus mixta geminos substantia firmet G 36. substantia regni (deus) G 1024. substantia uictus E 585.
substructi sacelli cura IN 489.
subula E 798.
subuersae mentis Ion. 7.
successibus altis IN 287.
succiduo de germine E 2.
succingo: cantu succincta sinistro mens profana uirum E 271.
sudato labore E 25.
suesceret I 7. quod suenerat IN 344.
suffragia sancta salutis contulit seni Rell. 16.
suggero: dicta suggestit domino E 257.
suggestus: ex sese suggestu uulnera complet S 124.
sum: est et esse saepe om. in perf. pass.: iussus G 468. fassus G 1146. al.; etiam in enuntiatis relatiuis: illum, qui dignatus, colimus IN 562; quin etiam post participium praesentis: turba nocens G 627. — es om. post particip. praes. in relatiuo enuntiato: tu, qui referens, ac tu.. Eu. 71. — sit om.: Ion. 63 quis culpae propior, discere sorte placet. — esse om. memorans melius (esse) G 1160. ait melius (esse) G 1166. — fui, fueram = *sum, eram*: quin potius uestrae fuerat res congrua uitae I 144. in colle, fuerat qui sedibus aptus IN 574, maxime in perf. et plqpf. pass.: tu cui uisa fuit sententia uerax G 117. quae fuerant transcripta, receptet L 240. haec fuerant ut iussa, fiunt E 1283. haec fuerant ut gesta E 687. cf. E 697, 726, 970 IN 577. 579. I 51, 251. — fore esse G 158, 416, 434, 619, 623, 683, 878, 934, 1086, 1240. E 254. 259. 1202. N 213. IN 473. cf. adfore confore defore. fore = futurum esse? E 362. — *sum c. genetiuo*: matri crede tuae, quae te cupit esse salutis M 361. non erat exitii, sed caeli gloria factus Ion. 105. — regem sperare fuit M 255.
summa: finem et summam D 196.
summula G 222.

summi regia H 73.
sumo: domini solacia sumit G 537. gentes testamenta mei uerbisument G 823. sumpturus patriae munera linguae G 873. cum sumpta tibi fuerit fiducia fandi G 1231. si mea quaeque memor dicta sumpseris E 564. fugam sumunt IN 336. sumere iuste (*in matrimonium*) E 807.
super iniustum iurandi inponere iura L 145. dominus super aethera lapsus mulieri adstitit I 490.
superaddo: bis centum si superaddas N 33.
superinruit ignes M 266.
superlatiuus: pro comparatiuo: anterior frater minimo seruire iubetur G 890. — ac minimum cunctis Beniaminum non sinit ire (pater) G 1310.
superpositis quinquaginta N 40.
supersto: bellum Enachina ex gente superstat IN 436.
superundarat pontus montes G 318.
supinatan uallem IN 409.
supinum uid. do, eo, uenio.
supplicat dominum G 859. quem turba supplicat IN 183.
supremo motu IN 525.
„surde“ uoc. L 149.
susceptet ille uerbera tergo D 121.
suscitat altar I 288.
suspectibus natis G 364.
suspendit plectenda I 367. uolucres suspendunt aere pinnas G 20. uolucres suspendunt corpora pinnis G 290. suspensa fluctu tumentis unda IN 49.
sustentant meritas poenas I 128.
suaspiro: mare numquam suspirat ab austro S 142.
suus = *eius* G 727, se = *eo* G 195. synagoga L 103, N 403, IN 501, 519. syrtibus siccis E 650.
tabescit D 159.
tantus: ut milite tanto Samsonem interimant I 617. — post funera tanta suorum I 874. tantos dixere fuisse tot I 389. — in tantum ut E 1327, I 172.
tardentur ut membra IN 525.
tartara inferna N 441.

taurinis uultibus E 1160.
 taxatio: nummi, fuerat *taxatio* quorum
 E 804. quicquid *taxatio* poscit
 E 865. *taxatio* dragmae L 297.
 taxante pretium Iosepo G 1456.
 tempero: auibis qui temperas auras
 M 304.
 tempus mutat Sen. 76. mala digerit
 omnia tempus Sen. 76. temporis
 leuis ignes M 90. — tempora qui
 reserat surdis *aures* E 208.
tempora mixta: si fuerit aliquis pulsatus
 et reciperet uires E 828 sq. demitur
 seiuinctusque truncabitur E 821.
 temptationis nomen habet locus E
 667.
 tenet uatem fiducia parua E 165.
 tenerrimus Rell. 4.
 tentigine morbi turgebit N 63.
 tenuis: uulnera passurus, tenuis quae
 subula pungit, aure tenuis molli
 E 799.
 tergoribus studio iunctis G 354.
 terebat uitam E 264. quater denos
 soles triuerat E 1311.
 dos: multa terrarum dote refertam
 Aegyptum N 532.
 terrenos actus linquit Eleazarus IN
 580.
 terruerit leo minaci ex murmure
 montes N 691.
 terrificant E 1174.
 terrifico uisu G 690. terrifico murmure
 1136. terrifico coetu I 55. terrifici
 reges IN 53. terrificos sonitus IN
 145. terrificum signum IN 148.
 terrificas tubas N 178, N 756.
 terrigeno referens ueniam Eu. 71.
 tessera IN 148.
 testamenta dei G 680. testamenta
 mei uerbi G 828. I 111.
 testatio ueri IN 310. captae maneat
 testatio terrae IN 512.
 testatus: si uitium testatius fuerat
 E 878.
 testea uasa L 78.
 testantur flammam uindices esse I
 575.
 tetricas lites G 850.
 textu niuoso E 1106.
 theca: auratae thecae munimine E
 641.
 theraphin I 727, 743.
 tholus L 223.

tinguebat se flumine corpusque lauabat
 E 59. uestem tinctam in sanguine
 G 1167,
 tinnitibus aether laudes nouet I 245.
 tituli (idolorum) E 1013. iustitiae
 titulo S 76. titulis gaudere
 natorum I 489.
 tollo: sustulit plebem hosti E 371.
 tonantis uoce formatur Adam G 64.
 deus iuncto tonante G 1278.
 domini nomen, soli quod ius est
 nosse tonanti G 1044. legem quam
 scripsit dextra tonantis D 52.
 tonantis siderei uoce inclita pro-
 hibetur E 134. tonantis domus
 G 930. tonanti magno E 728.
 tonantis G 793, I 412, H 125.
 tonanti G 141, 325, IN 500,
 I 236, 437. tonantem I 503.
 tonante G 168, IN 491.
 tondit G 992?
 tonitrua murmurat aether H 179.
 topazo adiuncta smaragdus E 1098.
 torqueo: nec clauus enim torquere
 sinebat (sc. cursum) Ion. 80.
 torreo: tosto cinerum torrere uapore
 G 607. tosto arderent corpora sole
 N 495. incoctos tosta fornace pe-
 nates G 994.
 torua cum mole camellos I 323.
 tosto: lateribus quos solis lampada
 tostat E 248.
 tosos in agros G 22. totis postibus
 IN 163. in totum M 347.
 tractabat regna IN 317.
 tractus: ualidis cum tractibus rapiens
 amnes G 10.
 trahebant lymphas de fonte E 101.
 transcribo: cleptat et acceptis gaudet
 transcribere nummis E 827. tran-
 scribere fratrem uetito pacto G
 1335 filia ne sit turpi transcripta
 toro L 188. transcribere terrae
 nomen G 851. tellus a deo tran-
 scripta D 50. quae fuerant tran-
 scripta, receptet L 240. cuncta deo
 transcripta N 194.
 transfero: quem (sanctorum numerum)
 tua maiestas transtulit amne M
 319.
 transgressio iusti Ion. 7.
 transacta reuoluit IN 280.
 transuena Loth S 31. S 58.
 tremesco G 95. tremescunt F 1014.

tremore raucisono G 805.
 tribuli nomen I 750.
 tribuni aliique gradus (militares) E 701.
 trimi temporis uitulam G 526.
 triste gemit N 342.
 tristifico ore G 485. *tristificae* morti D 175.
 triticeas messes D 220.
 trituranis iuuenti D 123.
 tum deinde G 963. E 198, 700.
uid. cum deinde.
 tumescunt N 271.
 turgescit G 791. *turgescunt* I 531.
turgescere G 715.
 tutamine IN 14. *tutamine ualido* L 292.
uaco: poenarum documenta uacant Ion. 9.
uacuet formidine pectus G 502. *femina* quae uacuatur uiscera L 37.
 ne sit uacuata domus D 127. *spoliis uacuata* Aegyptum E 187.
membra toris uacuata I 171.
ualenter M 184.
ualeas subducere I 272. *ualeat* lugere I 457. *ualebant* ferre M 157. non ualuit subdere I 50. *ualeant* frangere I 58. nec ualuisset frenare S 109.
uariata per tempora E 708.
uascula sordentia N 484. *uascula* sancta N 755.
ubertim N 200.
uegeo: dominus fecit quaecumque, uegent (uigent A) E 771.
uelificabit apex flammae S 162. (*uiscera uelificans* Ion. 100.)
uenam impositam (*sc. bitumen*) S 154.
uenatibus in G 880.
uenienti sorte G 460. *scitatum uenisse* G 1318.
uentilat silua frondis honorem N 699.
uentoso murmure G 1156. *uentoso* ex ore N 714. *uentoso* in marmore D 33. *uentosum* mare N 354. *uentosa* orsa N 389. *uentosa* ad murmura N 181. *uentosa* in nubila E 1081. *uentosas* in auras E 429. *uentosis* undis E 1030. IN 11.
uentriquo L 196.
uerax sententia G 117.

uerbecem G 528.
uerber: palmas suo de uerbere pendet G 1220. — *cautem uerbera uibrant* E 740.
uerbigena Eu. 34.
uerborum repetitorum retrograda conlocatio: gemmae signantes nomina tribuum . . . singula nobilibus signantes nomina gemmis E 1095.
ueretri pellicula L 41. *ueretro* L 70.
uericolae legis Sen. 43.
ueridico ore I 569.
uermiculus ligni Rell. 4.
uertere pisces N 352.
uersabat corda tumultu I 6.
uersura: restes qui nulla fiant uersura soluti I 667.
uertigine tereti E 1074. in medio uertigine uulgi S 69.
uesicas cauas E 303.
uestibat N 746.
uestis: geminos ninosae uestis amictus G 1432.
uestatur, ne noceat G 1004.
uetulus senior L 190, N 159. *uetulo* corpore G 755. *uetula* genetrice G 1100.
uibex: multa uector uibice cohercet (*asellam*) N 615.
uibro: cautem uerbera uibrant E 740.
uigeo: *iaspis uiget* (uired?) E 1100
uigor ignee, celse Sabaoth Eu. 81.
sol mundi uigor H 79.
uilla: *Leuitas dominus uillarum* nomine priuat IN 423.
uincimina capitis ponunt Eu. 79.
uindemitor L 141.
uio: *populo uianti* N 231, IN 93.
uiantes. (*Iudaei*) E 576. *uiantes* D 169. *cura uiandi* N 174. *fessus uiando* E 223.
uiderit Eridanus, si S 112.
uinoso ex pectore L 27.
uirescunt prata H 98.
uiridus: *uiridis ripis* G 1250.
uiritim de animantibus G 43.
uirorem proprium G 321.
uiroso ex fomite N 536.
uirtutum domino IN 164. *perfecto uirtutum fine* E 772.
uiscera capta G 892.
uisum: *nocturnis uisis* I 290.
uitam mortali in carne terebat E 264.

- uitalia turgent G 676.
 uitula N 474.
 uiuit felicem uitam G 210. uixit longo
 aeno G 204.
 umbracula diuinae palmae E 1279.
 umbracula dimissa praetentis uelis
 L 97.
 umbrosis lucis D 68. umbrosis nimbis
 I 40.
 undanti ex fonte G 56.
 undisquae prorae Ion. 55.
 unguis: in unguem G 27.
 unguis (?) G 932.
 unus erat meminisse deum S 32. uno
 genitore *eodem* G 191.
 uox: has (mater) habuit uoces et talia
 uerba locuta est M 301.
 uocitare G 1067.
 uolumina per anhela S 141.
- uoluens mendacia G 75. uolutat
 flammas G 130.
 uomis nullus aratro H 103.
 uomo: lucernae uomuere faces N 152.
 urgetur seruire deo I 277.
 uro: tecta ussere domorum I 612.
 ut quid sunt? Sen. 17.
 uti: muneribus, germanum quae iubet
 uti G 1015.
 utrumque *adu.* G 464, E 1004.
 uulnera complet S 124.
 uulnificus hostis D 248. uulnifica bella
 E 1306.
 uultibus taurinis *imagini tauri* E 1160.
- zelo: uxori qui zelat N 47. dominus
 zelans E 762.
 zelum noxale G 435.
-

IV.

INDEX METRICUS.

Corripiuntur longae syllabae uocali a terminatae passim: abl. sing. primae: quartā die G 15 tertiā luce G 1075 piā mente I 287 concessā sibi licentiā fatur G 504.

numeralia: sexagintā, septuagintā etc. G 222, 232, 256, 1102. *aduerbia:* antea: E 1267, postea L 201. *imp.:* subleuā, E 962, explicā E 1242, deturpā L 135, emitigā L 160.

multo rarius quae exeunt in e i o u; haec enotauī exempla: e: timē G 511 indulgē E 1181.

i: prompsistī (an prompti?) H 30 etsi IN 438.

o: optandō IN 479, formandō Ion. 55, unō uelut sensu N 257. *Sardia* primo loco E 1098 (*leg. prima*), hymnō peritus Eu. 75.

u: cornū ferit (iuuencus) E 857. — *frequentius corripiuntur syllabae quae s littera concluduntur:*

as: puritās L 77. ueritās H 184, nuntiās esse G 1270, duās L 129, hydriās I 346, lampadās I 604, Iudās G 1166, temperās I 237, M 304, dabās H 2 donās H 95.

es: *passim corripitur in nom. sing. tertiae nominum parisyllaborum uelut uates (non enim quod librarii plerumque scripserunt uatis usurpandum est) atque in aduerbiis numeralibus quinquies sexies septies al. (G 362, 228, 781 etc.). raro in aliis:* pedēs IN 58, 329, sedēs IN 416, herēs G 509, quadrupēs L 135, N 613; *in plurali:* orbēs G 315, turturēs L 48, 68, N 90, uindicēs I 299, 575: *in uerbis:* tenēs M 302.

is: subditis D 278, nescis Rell. 2.

os: deōs I 502, nesciōs I 403.

us: seruitūs E 1187, I 88, 156, Rell. 15, salūs IN 64, uirtūs I 223. Eu. 15; *gen. spiritūs* S 28. —

ae *diphthongus non raro corripitur, maxime in exitu uersuum, in his uocabulis:* Aegyptus Aegyptius, aemulus, aerumna, aeternus, caelestis caelorum D 264, IN 583, daemon, haerere

cohaerere adhaerere S 149 Iudae A 166, IN 355, I 640, laetari, maerere maeror, prae, praebere, praecedere, praeco, praecire, praepone, praesagare, praesens praesentare, praeter, quaerere.

ex his in prima uersus parte leguntur: nil praeter E 637 nam praeter IN 12, I 402, namque praeter G 1093, corda haereant E 719, atque praecedentes N 598, his quaeritur IN 474.

medio in uersu: aemulum G 486, praesentibus G 266, praeco G 1293, haereat I 456, cohaerere G 1388 et IN 307, adhaerere S 149, daemonum E 929, demonis I 402. — ae *in genetiua primae decl. raro corripitur:* suae E 1162, N 365. — gloriae D 164, dexterarum D 208, bestiae D 243: *haec tria exempla in hendecasyllabis.*

corripiuntur in mediis uocibus:

abstēmius N 93.

abyssus G 288.

adūletur L 43.

ālia et caepe N 359,

āmissum G9. 1171, āmissae E

► āmissa E 87

ānulo G 1289.

ārente E 314.

azȳma G 640, E 394, 975, 987, IN 120, I 282.

bālantium G 986.

cāligat E 138.

cāligine H 30 (*si uerum est quod, praecedit prompsist*).

cārorum G 1444.

citō IN 211.

configitur IN 258.

contribūlis L 257

conūbium G 830, 902, N 735, conūbio I 573.

cōturnix E 660 (cōturnix Georges) N 349, D 40.

(permensique dēserta N 326: *del. que*).

dūcebat I 756.

eādē de morte E 280, eādē sub morte N 451.

ēnormi N 367 (*cf. inormis*).

fācundus E 215.

fēriata E 29.

fētoŕe E 269.
 fīam IN 65, fīas L 155, fīat G 6,
 L 128, 208, N 10, 109, I 658,
 [fīat E 876]. fīet N 713, IN
 478, I 496, 677, fīunt G 282.
 483, E 395, 1283, N 146,
 460, 485, [fīunt E 786], fīant
 E 718, IN 513, I 667.
 fīāno N 544.
 frāter D 125, M 373.
 frāternis N 308.
 hēres E 542.
 herēmus L 281, N 211, herēmi E
 186, 231, N 326, D 1, 37, IN 51,
 I 38, 104, 634, hēremo N 113.
 hysopi E 401, N 478.
 ydōla E 1012. L 296, N 725. D 66,
 IN 171, 503, 548, 582, I 251
 401, 412, 483.
 inuīsitata E 315, 450.
 lābentem G 111.
 lātratu E 345.
 lāturus G 498, lāturi E 324,
 lāturam E 411.
 libamina IN 515.
 lēuigata E 787, lēuigatis E 1076,
 luor edax I 462.
 mālum G 68.
 marītas E 34.
 miserat N 753.
 nātoue nātāue L 122, nātaram G
 1001, nātorum G 1124, 1481,
 178, I 489, nātosome nātorum
 E 1300, nāti prolesque nāto-
 rum IN 440 *ubique in quinto*
pede.
 nescīs Rell. 2.
 nōbis IN 518.
 mittit ōratores N 595, IN 322, I 733.
 pācem E 1216.
 pālantes I 353.
 pānes G 721.
 pāreatis E 163, pārendi N 158.
 plāgam (πληγὴν) N 738.
 pōculum G 1410 *cf.* poculum.
 praeuāricatores E 1160.
 praepūtium E 227.
 prōtinus D 251.
 pūtīdum Ion. 46.
 pūbescenti I 538.
 rēgum IN 399.
 rōbur I 662.
 sapphīrus E 1099.
 sapphīra nomen habet E 1053.

sēdem I 108.
 sēmiuir G 1172.
 suādellis G 114.
 septuāginta N 254, I 18.
 tābes N 44, tābem N 315.
 temptātionis E 667.
 trāduntur IN 451.
 tritūrantis D 123.
 uādentem G 744, E 674, 811,
 1244, N 587, 631, uādentes E
 238, N 195, 389 (*nonnisi in*
quinto pede).
 uātibus I 111.
 uēlent E 203 (*uellint codex*).
 (uēlox L 270 C, *leg. ferox L*).
 uerētri L 41. uerētro G 710 (*at*
ueretro L 70).
correptae in uerborum flexi-
onibus:
 nescīs Rell. 2.
 institūturus E 731.
 (prouolūtātam Ion. 89: *leg. pro-*
uoluentem).
producuntur breues uocali a
uel e terminatae sescenties,
e. g.
 a: dominā male saucia G 1191, castrā
 N 319, laetā pascua G 1112,
 rurā G 815, capitā N 339.
 e: dominē E 1175, 1232, 1292, senē
 G 283, famē L 287, forē G
 1086, contererē I 115, perimē
 E 778, agē E 941, agitē E 1000,
 fugē L 183, dixerē N 568, qua-
 cumquē E 356, nonnē G 159,
 deindē, N 747 millē I 629.
producuntur finales syllabae
frequenter, e. g.:
 at, et, it: ferāt G 419, perdiderāt G
 562, sistit G 461, iussit G 5, dolet
 G 241. en: nomēn G 59. er, or, ur:
 grauitēr G 1352, obtegītūr G 878,
 genitōr G 1350, aethēr Ion. 33.
 es: diuēs L 64. is: regis G 700,
 1207, grandis impensa L 60. us:
 immensus G 9, pelagus G 312,
 pecus G 697, coniugibus G 182.
ante h litteram brevis syllaba non
raro producitur, ut.: quinquē
 hircos N 140, tūtū humili G
 1029, domū his G 1322, qua-
 drupedum hominumque E 283,
 dominus hos E 945, restituit hic
 L 244, putatūr hinc E 362 *etc.*

ante que qui ue *brevis syllaba uocali terminata frequenter producitur*: mortē quos E 353, madidā quae L 88, curāque E 375, celsāque N 461 picāue (cf. nēquibant).

breues l *littera terminatae non raro produciuntur in arsi ut simul et procul*.

ante su *litteras syllaba brevis non producitur*: malē suāduſ G 813, I 112, *item* G 114, 415, 1085, E 276, 609, IN 202, 284, 424, I 126, 182, 427, 587.

producta ante st: antemnā stridens Ion. 40.

monosyllaba breuia produciuntur, maxime in arsi:

nonne uox G 159, an ideo IN 188, an ego H 3, in angure N 682 (*aliter* E 483), uel L 148 pēr auia I 517, nēc opus IN 509, quōd habeat E 166, quōd ubi G 485, quōd haec N 629, non quōd iste M 100; et elementa IN 445 (et IN 385 *del.*) ut elementa IN 349, sēt ut IN 309, uosmēt hostemque D 17, is igitur N 87, bis G 487 N 33.

produciuntur ante mutam cum liquida:

pr: cāprum G 528. cāprigenam I 527. lēpra L 52. suprema L 143. pl: duplicibus G 251, 1277, D 103 dupliciter E 886. peplo G 1290, E 1092. br: fabris E 1126. fabrorum I 113. fibris N 62, IN 508. lugubre N 539. rūbrae E 1328 *etc.* rūbrantia D 27. rubrica L 299. cr: uolūcrem G 307. uolūcres G 531, L 94. uolūcrum H 96 *at* inuolūcris G 996. gr: āgrum L 307. migrarat N 4. nigranti E 1251, nigrantia I 242. nigrantes G 536, 800, 1170. peregrinum E 931. tr: pātri E 926. pātris G 694, H 3, 14. pātribus IN 66, 529, I 540. pātria E 627, IN 300. utroque IN 352. utrumque G 464 *etc.* dr: quādraginta I 470, IN 99. quādriga IN 59. quādrupes L 135, N 613. quādrupedum E 283, 329. quādrupedante I 206 (*ex Vergilio*).

produciuntur in ipsis uocibus acumine G 521.

ādorata I 484.

amēthysto E 1102.

ārietem N 137. ārietes N 140.

beatāe D 171?

bidentes N 98.

bitumen G 394. bituminis G 254.

cācumina G 1468.

cānore E 274.

cāres E 1298. cāret L 173. cārent

E 392. cārentis E 699. cārentia G 512.

chorēas E 1206 (ē *Vergil.*)

citō IN 211.

clarigenus E 1129.

cōhaesit D 198?

cōlumbas G 529.

contigua E 1288 (contagia *libri*.)

cubili L 117. cubilia N 49.

cūcumeres N 538.

cupidine I 593.

cupitam E 61.

dābitur E 1167. daturus G 224.

daturum G 934. data est I 116?

data G 1373. datum G 1402.

dēcem G 1118.

decōrat G 1451, E 509.

dēhinc IN 169.

dēinde G 336, 418. deinde N 747

(deinde uoluens N 646 *leg* deinde euoluens).

dūcenta N 130.

dūce hoc I 641 (*nisi cum breui hiatus seruandus*).

lūor edax I 462.

ēoos G 1246 (*Vergil.*)

ēquitibus E 511.

ērilem G 1203.

fāciliōr I 684 (fācilia E 1238, *scripsi* felicia).

fēmine G 1037.

fīdelia E 690, IN 567. fīdelibus IN 523, 557.

fīdem N 509. fīdei E 954, N 268, 331, 417, IN 570.

fūgacem D 108.

fūtura N 775. fūturum G 1408, E 49.

gīgantum IN 415.

hōnorem E 775.

inēemptos N 357. inhaerent E 1095.

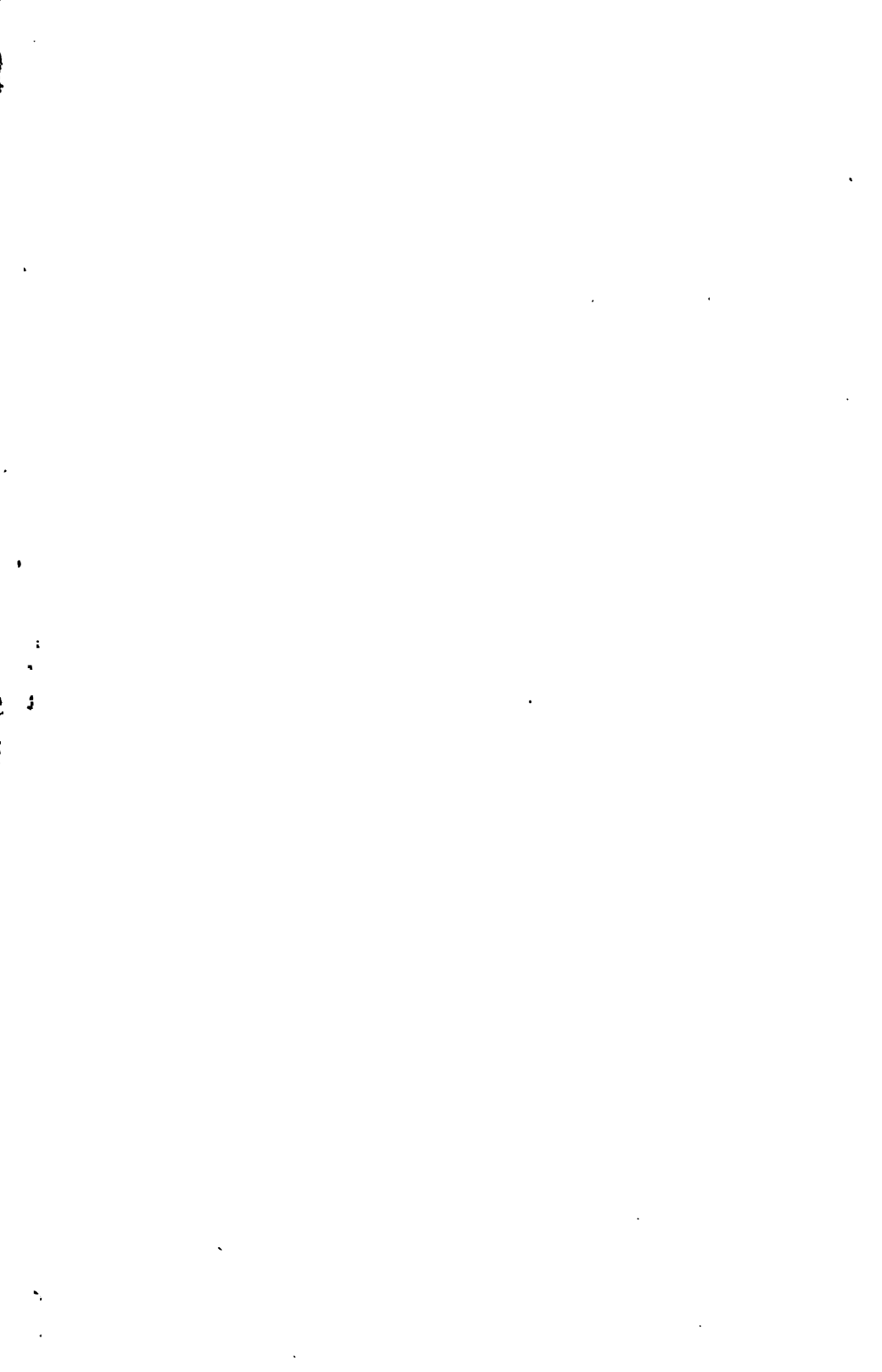
inhibeat N 591. iniqua E 956.

iniquum D 170? inoffensa IN 475.

ingum L 258.
 iuuencae D 82.
 iuuenibus I 643.
 laboris E 678, N 218. laborum E 28.
 lateribus E 248.
 laticibus D 222.
 lēuigatos E 1076.
 lēues lembos S 153.
 licentia G 504, E 558.
 liquentia flumina E 556. liquen-
 tibus E 732.
 locare E 388.
 loco I 125.
 madentis E 250.
 (māgis E 497: *leg. magis et*).
 māgorum E 274.
 māleficum E 927.
 māpalia G 1066 (māpale *Ausonius*
per. Od. 16).
 māribus (*masculis pueris*) G 589.
 transmeauere IN 106.
 minaci N 691.
 ministrum N 522.
 miser Rell. 2.
 misericors E 764, 945.
 molam I 701.
 mulieri I 490. mulierum D 98.
 nequibant G 670, E 492.
 nūialis IN 52.
 nūoso E 1106. nūosa IN 120.
 nūosae G 1432. nūosos E 620.
 nōmismata G 1368.
 nūualia E 894.
 nouem IN 402 (G 577 *leg. nouies*).
 nouorum IN 122.
 omittit E 85. omittit N 304. omitti-
 tur E 375.
 opimam E 153. opimo E 157.
 originis M 165? (*sanctaeque et*
originis lego).
 operiens G 133.
 parasceua E 629.
 patentem N 728.
 paterno G 825, E 793. pāterna E
 109, 805, 826. pāternum E
 1018. pāternis L 120, 192.
 pēcudibus N 772.
 pēdem E 846, N 608. pēdissequis
 E 58.
 petita E 185, G 1343.
 philosophum Sen. 47 (*sic Sido-*
nium).
 platea G 639.
 prāsīnus G 59.

prōfanus I 292. prōfana E 271,
 1012, 1156, 1310, I 95, 102,
 292.
 prōfatur E 598.
 prōpheta E 1132, 1226. prōphe-
 tarum N 256; prōphetis Deb-
 bora I 209.
 puellae E 107.
 pūdenda G 90.
 putatur E 362 (*f. reputatur*).
 quāter I 479.
 quāterna N 22, 39. quāterno N
 123. quāternae G 476.
 quōque; morborum quoque effigies
 L 51: *leg. quōque cum hiatu,*
aut quoque et effigies.
 rācemos D 113.
 rubrica L 299.
 demonum sācella E 929 (*an*
daemonum sacra?)
 scyphus G 1403.
 sēmentem E 980.
 senior IN 522.
 sēpulta IN 210.
 sērenos E 410.
 serras (*i. sēras*) I 345 *cf. Auiti*
Homil. p. 150, 15 et Carm. III
310 IIII 587.
 seruitutemque E 453.
 sicera L 25, I 492 (*at siceram* I
 519).
 siligine N 134.
 similibus G 343.
 stātor Eu. 38.
 synāgoga L 103. synāgogam N 403
 (synagōga IN 501, 519).
 tēnerrimus Rell. 4.
 tōnitrua H 179.
 tribus diebus L 42.
 tribu I 617.
 triginta I 464, 478.
 trōpaea IN 293.
 uāfer I 661.
 uēhitur? S 63.
 uēlitis D 53. uēlis Sen. 70.
 uidet IN 140 (*nisi legendum*
casuram Hiericho uidet). uiden-
 tes N 409. uidentum E 209.
 uiriles IN 17.
 uirtim G 43, 1398.
productae in nominum flexi-
onibus uid. supra fidei.
productae in uerborum flexio-
nibus:

- noritis IN 473.
petieritis M 326.
- cantica uid. hendecasyllabi.*
dēesse E 1135.
dērant G 1455.
dēhinc IN 169, *plerumque* dēhinc.
dēinde E 336, 418, dēinde E 1213.
deinde *plerumque* *disyll.* (deinde N 747).
- hendecasyllabi continuati* E 507-542, N 557-567, D 152-288; *ubique basis spondaica* (at E 508 *iambus* est cui, nisi malis cui sit *uel* est cui, E 534 *trochaicus* nullus); *in tertio tamen cantico quater est iambica basis, saepius etiam trochaica. caesura in omnibus est post choriambum aut post quintum syllabam. post choriambum brevis ubique syllaba in Ezodo et Numero praeter* E 542, N 561, *in Deuteronomio longa syllaba plus uicies inuenitur.*
- hiatus frequens e. g.* data est I 116, quo abiit I 102, nām aliud I 240, iugū infensa I 753, redeuntē adisset I 436, sui hunc L 280.
- i consona:* arietat IN 254.
temptationis E 666? (tertio E 1101: *leg. tertia*).
- monosyllaba non eliduntur aliquotiens:* quī est E 518, cū inerat Eu. 106, (cf. *Auson. Mos. 312* quadro cui in fastigia cono), cū honore E 508, tecū escamque G 269, nām aliud I 240 (at qui expleuit G 1306 al.) adde sesē N 448? D 57 — *monosyllaba producantur: uid. supra.*
- nominum propriorum prosodia prorsus arbitraria est et variabilis.*
positio syllabae neglecta: G 1120 omnibus incedens natu minor quos
- generosis Progenit thalamis (*anē* generosis quos genuit?) — Beniaminus G 1092, 1310, 1390, 1404, 1429. Ascalon atque Accaron I 47.
- positio syllabae sublata:* hysopi *pro* hysopi E 401, N 478 atque abyssus (abyssus?) G 283.
- re:* rēgreditur I 441, repperit. G 187. reppererant E 335.
- synaeresis:* Amorreus G 369, E 154, I 84 (cf. Amorrus I 75, Amorrus IN 188, 219, 384, E 1007). Ydomea I 86.
deinde *plerumque* *disyll.*, dērant G 1455.
at cooperta IN 366 (sic *Iuuenius*).
- syncope:* admorunt G 1059, admorat E 435, conmorant N 192.
postus uid. index uerborum.
prompti *pro* prompsisti H 30.
maniplum, periculum, saeculum, poculum *uid. ind. uerb.*
- systole:* conciderunt M 138.
- u consona:* tenuia N 537.
- ui:* cui *monosyllabum praeter* E 508 cui gloria cum honore pollens, *pro quo* cui sit *legerim uel* est cui; in G 553 IN 416 et 447 *utrum una an duabus syllabis sit efferendum, dubitari potest.*
cuique cuicumque cuiquam *per diphthongum legenda.*
gratuitus *trisyllabum* G 1426. 1461.
- uersus hypermeter* G 225 *laphetumque.*
meris dactylis constans Ion. 92.
spondaici uersus de sunt in Cyprianis, occurrunt in Hilarianis Gen. 72. Eu. 68.
iusto minores aut modum excedentes non inueniuntur (uid. L 174) mali uersus IN 566, M 106.

CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS

ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE
VINDOBONENSIS

VOL. XXIV

GAI VETTI AQVILINI IVVENCII
EVANGELIORVM LIBRI QVATTVOR

EX RECENSIONE

IOHANNIS HVEMER

PRAGAE VINDOBONAE LIPSIAE
F. TEMPSKY. F. TEMPSKY G. FREYTAG.

BIBLIOPOLA ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE VINDOBONENSIS.

MDCCCLXXXI.

GAI VETTI AQUILINI
IVVENCII
EVANGELIORVM LIBRI QVATTVOR

RECENSUIT
ET
COMMENTARIO CRITICO INSTRVXIT

IOHANNES HVEMER

PRAGAE VINDOBONAE LIPSIÆ
F. TEMPSKY. F. TEMPSKY G. FREYTAG.

BIBLIOPOLA ACADEMIAE LITTERARVM CAESARAE VINDOBONENSIS.

MDCCCLXXXI.

- 26346 -

PROLEGOMENA.

Gaius Vettius Aquilinus Iuuenēus¹⁾ euangeliorum libros circa annum 330 condidit.²⁾ Quod cum ex poetae ipsius uerbis conicere licet libr. IV uu. 806 s.:

*Haec mihi pax Christi tribuit, pax haec mihi saeculi,
Quam fouet indulgens terrae regnator apertae*

¹⁾ De nominibus poetae carminisque titulo confer has codicum inscriptiones subscriptionesque: CALVETII AQILINI SIVE IUVENCI C (4^b), SAPIENTISSIMI VIRI IUVENCI XPĪANI EVANGELIORVM LIBER PRIMVS EXPLICIT; INCIPIT LIBER SECVNDVS CALVETII AQVILINI C (36^a) cf. *infra* p. 40 et 41, EXPLICIVNT LIBRI IIII EVANGELIORVM : VERSIBVS GAI VET̄TI AQVILINI IUVENCI PRESBITERI R, EXPLICIT LIBER IIII EVANGELIORVM VERSIBVS GAI VECTI AQVILINI IUVENCI PRBI MpV₁ (VETTI IVVENTI) V₂ (VETTI) Hl (Vetti), FINIVNT VERSVS IUVENCI . . . L, EXPLĪC EVANGELIORVM LIB IIII G. VETTI AQVILINI SIVE IUVENCI . VC . PRBĪ T, G. VETTI AQVILINI SIVE IUVENCI PRBI EVANGELIORVM LIBER IIII . EXPLICIT K₁K₂ (FELICITER AMEN *addito*) Bb (feliciter *add.*), EXPLICIT LIBER QVARTVS IUVENCI PRS̄BĪ . . P, EXPLICIT LIBER IVVENCI QVARTVS EVANGELIORVM H (cf. *infra* p. 146).

²⁾ Quo uero consilio motus poeta carmen suum panxerit, ex his praefationis uersibus satis patet (15 s.):

*Quod si tam longam meruerunt carmina famam,
Quae ueterum gestis hominum mendacia nectunt,
Nobis certa fides aeternae in saecula laudis
Immortale decus tribuet meritumque rependet.
Nam mihi carmen Christi uitalia gesta,
Diuinum populis falsi sine crimine donum.*

*Constantinus, adest cui gratia digna merenti,
 Qui solus regum sacri sibi nominis horret
 Inponi pondus, quo iustis dignior actis
 Aeternam capiat diuina in saecula uitam¹⁾*

tum ex Hieronymi testimonio, qui in Chronico ad annum Olymp. 278, Christi $\frac{329}{330}$ adnotat (cf. A. Schoene, Eusebi Chronic. Can. quae supersunt, II p. 192):

Iuuenus presbyter, natione Hispanus, Euangelia heroicis uersibus explicat.

De eius uita nihil aliud constat nisi quae idem Hieronymus tradit, de uiris illustribus c. LXXXIV (ed. Herding):

Iuuenus, nobilissimi generis Hispanus, presbyter, quattuor euangelia hexametris uersibus paene ad uerbum transferens quattuor libros composuit, et nonnulla²⁾ eodem metro ad sacramentorum ordinem pertinentia. Floruit sub Constantino principe.³⁾

Praeterea Iuueni mentionem facit idem in epist. ad Magnum 70 § 5, I, p. 428 (ed. Vallarsi), Iuuenus presbyter sub Constantino

¹⁾ Cf. finem carminis, cui inscribitur 'Laudes Domini' u. 148 s. (ed. Brandes).

²⁾ De hoc opere si uera narrat Hieronymus (quod equidem negauerim), nihil ad nos peruenit.

³⁾ Ex hoc fonte fluxit quidquid de Iuueni uita et in libris manuscriptis integrum uel auctum legitur et ab auctoribus traditur (cf. infra p. XXIV s.). Conferendi sunt praeterea:

Gregorius Turon., hist. Franc. I c. 36 (p. 51 ed. Arndt et Krusch): A uicesimo primo enim eius imperii anno Hieronimus praesbiter addidit indicans Iuuenum praesbiterum euangelia uersibus conscribisse rogante supradicto imperatore (scil. Constantino).

Alcuinus (cf. Mign. t. 101, p. 152) adu. Felicem II, 6: At si mundi doctoribus ceteris uobis non libet credere, uestris saltem doctissimis uiris credite. Cecinit Iuuenus presbyter et doctissimus Hispaniae scholasticus in carmine euangelico hoc modo (I 60):

*Nam tua concipient caelesti uiscera iussu
 Natum, quem regnare Deus per singula [F., per saecula] cuncta.
 Et propriam credi sobolem gaudetque iubetque
 Hunc [huic] ubi sub lucem dederis, sit nomine [nomen] Jesus [Iesus].*

historiam Domini Saluatoris uersibus explicauit nec pertimuit euangelii maiestatem sub metri leges mittere'; etiam in Comm.

Floruit uir iste temporibus Constantini principis. Videtis quidem ista; necdum ista adoptionis uel nuncupationis haeresis in Hispania fuit. Aut istum, qui apud uos doctissimus exstat magister, haereticum iudicate, qui dicit hunc Deum esse et proprium filium Dei, qui ex Virgine natus est; aut si illum recipere uultis, uestram sententiam damnate, uel magis corrigite ex eius sensu, consentanea qui profert testimonia sanctis Patribus, qui diuersis mundi temporibus per singula floruerunt loca.

Freculphus episcopus Lexouiensis in Chronico (cf. Mign. t. 106, p. 1201): Iuuenus nobilissimi generis Hispanus presbyter quatuor euangelia hexametris uersibus pene ad uerbum transferens quatuor libros composuit et nonnulla eodem metro ad sacramentorum ordinem pertinentia. Floruit sub Constantino principe.

Ado Viennensis in chronico sub Constantino (cf. Mign. t. 123, p. 92): Retius Augustodunensis episcopus celeberrimae famae habetur et Iuuenus presbyter Hispanus qui hexametris uersibus quatuor libros euangelii composuit.

Hugo Trimbergensis (cf. Registrum multorum auctorum u. 408 s. ed. Huemer):

Iuuenus, euangelicus etiam poeta,
Sequitur Sedulium sub equali meta,
Quem et in catalogo Ieronimus laudauit
Et de breuiloquio satis commendauit.
Scripsit hic in tempore regis Constantini
Qui et cultor exstitit operis diuini:
Immortale nil mundi conpage tenetur,
Non mare, non tellus, non ignea sidera celi | Nam..

Conradus Hirsaugiensis in dialogo super auctores p. 41 (ed. Schepss):
... Fuit auctor idem temporibus Constantini principis, Hispanus idem et nobilissimi generis, exametris uersibus quatuor libros de euangeliiis pene uerbum ad uerbum transferens et nonnulla eodem metro ad sacramentorum ordinem pertinentia'.

Honorius Augustodunenses de script. eccl. I c. 85 (ed. Fabricius p. 78): Iuuenus nobilissimi generis Hispanus presbyter quatuor euangelia hexametris uersibus quatuor libris composuit et nonnulla eodem metro ad sacramentorum ordinem pertinentia. Floruit sub Constantino.

Iohannes Trithemius de script. eccl. c. 62: Iuuenus presbyter, natione Hispanus, uir nobilis atque doctissimus philosophus, poeta, rhetor et theologus insignis et non minus conuersatione quam scientia scripturarum ecclesiae uenerabilis, edidit pro aedificatione legentium tam metro quam prosa multa praeclara uolumina, sed pauca eorum ad notitiam meam

in Matth. I 2, 11, uol. VII, p. 14 (ed. Vall.): ‚Pulcherrime munerum sacramenta Iuuenus presbyter cum uersiculo comprehendit: *Tus aurum myrrham, regique hominique deoque Dona ferunt.*’ Saeculo uero insequenti Gelasii decretum illud de libris recipiendis uel non recipiendis Iuueni carmen in hunc modum approbat et collaudat (c. 34): ‚Item Iuueni nihilominus laboriosum opus non spernimus sed miramur.¹⁾ Quam longe lateque eo tempore Iuueni carmen propagatum fuerit, inde conicias, quod eum auctores non pauci iam sunt imitati ut²⁾ auctor carminis aduersus Marcionem (cf. Aug. Oxé, Prolegomena de carmine aduersus Marcionem p. 33, Manitius, Beiträge zur Geschichte frühchristlicher Dichter im Mittelalter p. 23), auctor carminis de prouidentia diuina, quod plerique Prospero adscri-

peruenerunt. Legi opus insigne quod hexametris pentametrisque(?) uersibus composuit, de quatuor euangeliiis libros IV, de sacramentis lib. II; caetera quae composuisse dicitur, ad manus nostras non uenerunt. Claruit sub Constantino magno et filiis eius anno domini CCCXXX.

Petrus Crinitus, de poetis Lat. V c. 88: Iuuenus poeta, natione Hispanus, familia insigni maximeque illustri natus est, ut ab Hieronymo traditur. Praecipue floruit imperantibus Constantio et Constante: qua tempestate in eloquentia apud Latinos clari fuerunt Tiberianus Nazarius et Flavius Vopiscus, qui de gestis Romanorum principum libros composuit. Inter alia poemata, quae dicuntur ab alio edita, scripsit quatuor euangelia hexametris uersibus . . . Iuuenus aliquot hymnos fecit, quibus facile indicauit se optime meritum de religione Christiana. Neque dubium est, fuisse illum inter sacerdotes christianos, ut ueteres auctores testantur. Diuus Hieronymus alicubi repetit Iuueni carmina eumque ut eruditum et elegantem poetam commendat.

De recentiorum testimoniis conferas Erhardum Reuschium in praefatione editionis, quae prodiit Francofurti et Lipsiae anno 1710, et Areali editionem p. 23 (Mign. t. 19).

¹⁾ Cf. quod de Gelasio Luitprandus in Vitis pontificum c. 51 adnotat: Item Orosii historiam laudat et opus Sedulii et Iuueni.

²⁾ De Ausonio dicit Manitius (Zeitschr. f. d. österr. Gymn. 1886, 244): ‚Nun ist hier der Nachweis der Benützung des Iuuenus, die sich in den Gedichten des Ausonius mehrfach findet, woraus auch hervorgeht, dass Ausonius sich doch mehr, als man früher annahm, mit der christlichen Literatur beschäftigte. At uersibus ep. VII 2, 8 (ignicomus sol) et ep. VIII, 9 (sollemnia paschae), qui soli Iuuenum olent, Ausonii imitatio Iuueniana satis demonstrata esse mihi quidem non uidetur (cf. ib. 1888, 583).

bunt (cf. Manitius, Zeitschr. f. österr. Gymn. 1888, p. 583), Orientius (cf. ed. Ellis, Poetae christ. min. tom. XVI corporis script. eccl. lat., et Manitius, Zeitschr. f. d. österr. Gymn. 1886, 408), Paulinus Petricordius (cf. ed. Petschenigi, Poetae christ. min. XVI, p. 170), Paulinus Pelaeus (cf. ed. Petschenigi ib. p. 315), Claudius Marius Victor (cf. ed. C. Schenkelii ib. p. 354), Ennodius (cf. Manitius l. c. p. 407), Alcim-
mus Avitus (cf. Manitius l. c. p. 244), Rusticus Elpidius (cf. ed. Hermannii Muellerei, Gottingae 1868), post hos Corippus (cf. Manitius l. c. p. 99).

Singulari autem laude eum fert Venantius Fortunatus in libro primo uitae S. Martini u. 15 (ed. Leo):

Primus enim docili distinguens ordine carmen

Maiestatis opus metri canit arte Iuuenus,

Hinc quoque conspicui radiauit lingua Seduli.¹⁾

Item Isidorus in uersibus, qui ei uulgo adscribuntur (cf. Fabric. bibl. med. et inf. lat. V 301 M):

Perlege facundi studiosum carmen Auiti.

Ecce Iuuenus adest Seduliusque tibi,

Ambo lingua pares, florentes uersibus ambo

Fonte euangelico pocula larga ferunt.

Inter Hispanos Iuuenum etiam respexit Eugenius Tole-
tanus (cf. Manitium l. c. p. 94) et honorifice commemorat
Braulio in praefatione uitae S. Aemiliani (cf. Mign. t. 80, 702):
,Secundum quod elegantissime quidam ueterum poetarum ait
hoc opus hoc etenim forsā me subtrahet igni' (I 22)', quibus
adserendi sunt auctores eiusdem fere saeculi Ionas, abbas
Elnonensis, in uita S. Columbani nom. 22 (cf. Mign. t. 87, 1024):
Huic soboles nulla erat ut Iuuenus de Zacharia et Elisabeth
ait *Gratius ut donum iam desperantibus esset*' (I 9) et Adam-
nanus de locis sanctis I 18 (cf. Mabillon, Acta SS. IV 461): ut
de ipso Iuda Iuuenus presbyter uersificus cecinit *Informem
rapuit ficus de uertice montem*' (IV 631).

¹⁾ De locis a Fortunato expressis cf. Manitium, Mon. Germ. auct. ant. IV, 2 p. 132—137.

Iam pridem etiam grammatici et metrici regulas suas uersibus ex Iuueno adlatis firmabant ut inter Sergiana ipsa fragmenta referri solet locus ille ab H. Hageno (Anecd. Helu. p. CXCIv) traditus: *Accido per i de accessu, hoc est, de approximando et reliqua. Utrum longa i in uerbo quod dicitur, 'accidunt' annon? Certe longa est ut dixit Iuuenus poeta, 'Accidit pariter poenae consortia ferre'* (IV 666).

Multo saepius laudatur ab auctore, qui post aetatem Isidori, de dubiis nominibus' scripsit cf. Gramm. lat. V:

- p. 571, 8 Amor generis masculini ut Iuuenus:
Fraterno demum reconciliatus amore (I 509).
 — 13 Artus singularem numerum non habet, sed pluraliter masculini generis ut Iuuenus:
Splendebant corporis artus (I 620).
 p. 577, 2 Conubium generis neutri ut Iuuenus:
Si quis conubia rumpit (I 531).
 — 31 Dolus generis masculini ut Iuuenus:
Hic dolus inimice tuus (II 807).
 p. 571, 1 Dapis generis feminini ut Iuuenus:
Quae dapis (?).
 — 9 Error generis masculini ut Iuuenus:
nam tibi praeteritus¹⁾ uitae donabitur²⁾ error
 (II 81).
 — 20 Flos generis masculini ut Iuuenus:
Primaewo in flore negauit³⁾ (I 30).
 p. 579, 15 Germen generis neutri ut Iuuenus:
Proprio uestitur germine⁴⁾ pomi (I 699).
 p. 581, 4 Iter generis neutri ut Iuuenus:
Ad uerum conuertet iter⁵⁾ (I 24).
 — 5 Ius generis neutri ut Iuuenus:
Hoc ius dixere prophetae⁶⁾ (I 678).
 p. 582, 11 Liur generis feminini ut Iuuenus:
Mox liur daemonis atra⁷⁾ (I 366).

¹⁾ praeteriture V ²⁾ donauit VL ³⁾ ingauit L ⁴⁾ germinon M
⁵⁾ uirum conuertit MVL ⁶⁾ propheta L ⁷⁾ sic, hoc loco falsus est Gröber, cf. Woelfflins Archiv I 60

- p. 583, 23 Mustum generis neutri ut Iuuenus:
*Calidum committere mustum*¹⁾ (II 373); idemque
 — 24 *spumantia musta* (II 375).
 — 26 mundus generis masculini ut Iuuenus:
*Quo cunctum rapiet*²⁾ *flamma ultima mundum*
 (praef. 5).
 — 28 morbus generis masculini ut Iuuenus:
Morbus dissoluerat ater (II 77).
 p. 584, 17 Numen generis neutri ut Iuuenus:
*Numen*³⁾ *uidisse supernum* (I 45).
 p. 585, 25 Origo generis feminini ut Iuuenus:
*Sectandus conplebitur*⁴⁾ *ordo* (I 353).
 p. 588, 7 Plebs generis feminini ut Iuuenus:
Cetera nam plebs (I 13).
 — 8 Palleum generis neutri ut Iuuenus:
*Ferat pallea*⁵⁾ *secum* (I 554).
 — 10 Proles generis feminini ut Iuuenus:
Proles ueneranda tonantis (IV 672).
 — 24 Rabies generis feminini ut Iuuenus:
Rabies uesana ueneni (I 404).
 — 28 Radius generis masculini ut Iuuenus:
*Abcondit furuis rutilus*⁶⁾ *sol radios umbris*
 (IV 149).
 p. 591, 17 Suboles generis feminini ut Iuuenus:
*Propriam credi subolem*⁷⁾ (I 62).
 — 18 Semen generis neutri ut Vergilius (rectius Iu-
 uenus):
*Vaga semina famae*⁸⁾ (I 178).
 p. 592, 6 Tempus generis neutri ut Iuuenus:
Per tempora certa (I 54).
 — 7 Templum generis neutri ut Iuuenus:
Constructum ueteris regni molimine templum (II 171).
 — 15 Tribunal generis neutri ut Iuuenus:
Celsum stans ante tribunal (IV 590).

¹⁾ committere mus *M* ²⁾ sapiat *MVL* ³⁾ nomen *MVL* ⁴⁾ com-
 plectitur *V* ⁵⁾ palleas *MV* ⁶⁾ rudilus *M* ⁷⁾ proprie moridis subo-
 lem *V* ⁸⁾ faeae *MV*

p. 593, 11 Urceus generis neutri et urcei non urcea ut Iu-
uencus dixit:

*Urceus est nullus nec sunt tibi uincula funum*¹⁾
(II 260).

Quot exempla Aldhelmus a Iuueno deprompserit, Mani-
tius in opusculo ‚Zu Aldhelm und Baeda, Wien 1886‘, p. 36 sq.
satis demonstrauit. Nonnulla tantum adferam cum ex editioni-
bus, quales nunc sunt, parum fructus ad carmen Iuueni emen-
dandum illustrandumue redundet, cf. epist. ad Acircium de
septenario et de re grammatica et metrica p. 545 (edit. A. Mai
in classic. auct. tom. V): Iuuenus Hispanus primo pro log
uersu huius rei notitiam pandit

Immortale nihil mundi conpage tenetur (praef. 1).

p. 576 ‘pecuscula’ ut Iuuenus

Foueam si forte pecuscula uestra inciderit (II 590).

Iuuenum citauit etiam Beda Venerabilis in libro illo
saepe laudato de arte metrica ut p. 233 (cf. H. Keil, Gram-
matici lat. tom. VII):

Octauus modus est, cum correptam uocalem in eadem parte
orationis sequitur z consonans graeca duplex: est enim longa
in hoc Iuueni

Difficile est terris adfixos diuite gaza (III 522)

et breuis in hoc eiusdem

Et gaza distabat rerum possessio fulgens (III 499);

nomine auctoris non addito:

p. 232, 27 *Exsultat*²⁾ *Mariae cum prima affamina sensit*
(I 91),

p. 245, 20 *Immortale nihil mundi conpage tenetur* (praef. 1),
— 28 *Pacificos deus in numerum si*³⁾ *prolis adoptat*
(I 465),

p. 247, 24 *Nomine Ioannem hunc tu uocitare memento* (I 26),

p. 250, 15 *Illi continuo statuunt ter dena argenti* (IV 426);

¹⁾ ibi fincula *MV* ²⁾ exultant *L* ³⁾ sibi *F*

de locis, qui in ceteris Bedae libris inueniuntur, cf. Manitium l. c. p. 86 sq.

Eximius autem est locus in Bedae libro retractationis in actus apostolorum c. 9 (cf. Mign. t. 92 p. 1016): Ecce enim orat et uidet uirum Ananiam nomine introeuntem et imponentem sibi manus. In Graeco habetur ita: Et uidit in uisu uirum, hoc est ἐν ὁράματι: (*sic*) quod nomen et Iuuenicus presbyter in euangelio carmine posuit dicens

Horomatis huiusce expertes reddite cunctos (III 340*).

Etiam Cruindmelus est nominandus, qui e Beda pendet:

p. 10, 20* (ed. Huemer) *inde domum repedat terrarum lumen Iesus* (II 75).

p. 16, 31 Octauus modus, cum correptam uocalem in eadem parte orationis sequitur z consonans graeca duplex; est enim longa in hoc Iuuenici

difficile est ¹⁾ *terris adfixos* ²⁾ *diuite gaza* (III 523),

est enim breuis in hoc eiusdem:

Et gaza distabat rerum possessio fulgens (III 499),

p. 34, 26 *inmortale* ³⁾ *nihil mundi conpage tenetur* (praef. 1).

p. 35, 4 (nomine auctoris non addito):

nobis certa fides aeterna ⁴⁾ *in saecula laudis* (praef. 17).

— 6 *pacificos* ⁵⁾ *deus in numerum sibi prolis adoptat* (I 465).

p. 43, 32 *nomine Iohannem hunc tu uocitare memento* (I 26).

Inter exempla poetarum a diuersis collecta, quae in codice Vaticano Reg. 215 s. VIII ex. uel VIII continentur, Iuuenici uersus hi leguntur (cf. Peiper, Alcimi Auiti opp. praef. p. LXVIII):

IUVENCI PR̄BI

Iam licet implentem gracili presepia uoce Gr̄cīlī (I 169).

Atq. animam matris ferro fulgente machere M̄chērē (I 212).

¹⁾ difficilē & terris *F* ²⁾ et fixus *EFP* ³⁾ inmortalis *F* ⁴⁾ aeterna *EF*
⁵⁾ pacificus *F*

Inpubis pueri cruciatur spiritus æger	Īnpūbīs (I 743).
Clara philippeo pollent de nomine rura	Philippēō (III 258).
Horomatis huius expertos facite cunctos	Hōrōmātīs (III 340*).
Moysea q. legum posuit præcepta nubere	Nübērē (IV 15).
Aeternis uitæ sertis redimitus abibit	Rēdīmītūs (IV 116).

In quaestionibus grammaticis, quas H. Hagenus edidit e codice Bernensi 83 s. X, Iuuenus duobus locis citatur (cf. *Anecdota Heluetica* p. 179, 8): Nam nec in his ipsis uide licet ‚sis‘ et ‚uelis‘ neque in aliis uerbis coniunctiuis praeteriti uel futuri debet ullatenus in paenultimo pluralis numeri primarum seu secundarum personarum corripui teste Seruio super Virgilium in libro VI Aeneidorum de praeterito

Egerimus nosti et nimium meminisse necesse est.

Ait enim: ‚ri‘ necessitate metri corripuit. Et Iuuenus de futuro testatur

Nec canibus sanctum dederitis neuē uelitis (I 664)

p. 186, 28 Seuerus amphibrachys. Iuuenus:

Quod scirem Domino memet seruire seuro (IV 241).

Huc referendum est quod legitur in epistula Lupi Ferrariensis: Seruius auctor est, qui eo uersu ubi Virgilius systolen fecit his uerbis: Egerimus, nosti, et nimium meminisse necesse est. Ri, inquit, metri necessitate corripuit. Item Iuuenus: *Ne sanctum* etc. licet quidam praeteritum perfectum subiunctiui et futurum differre scribant (cf. etiam infra p. XIX s.).

Adde praeterea, quod Thurotius (notices et extraits des manuscrits t. XXII p. 424) adnotat.

Aeio quod dicunt uulgo Carolinum Iuuenum cum reliquis poetis christianis multum lectitatum esse quis ignorabit uel mirum habebit? Iam inter Pauli et Petri carmina dubia leguntur haec (cf. Duemmler, *Poetae aevi Carol.* I p. 76 uersus Fiduciae ad Angelramnum presulem) u. 14:

Portio sit tibi cum iusto Simeone beato!
Teudulfus rutilat mire de arte Iuueni

Atque Angelpertus, diuini ambo poetae,
Quos Flaccus Varro Lucanus Naso que honorant.

Alcuinus De diu. officiis c. 5 (Mign. t. 101, 1179): Per aurum
rex ostenditur. In thure Deus dignoscitur. Per myrram,
homo passus atque sepultus. Haec dona Iuuenus presbyter
mire [metro] conclusit

*Aurum, thus, myrrham regique Deoque hominique
Dona ferunt* (I 250 sq.).

Pluribus locis eius mentionem facit ut in uersibus de Sanctis
Euboricensis ecclesiae u. 1550 (cf. l. c. I p. 204):

Quid quoque Sedulius uel quid canit ipse Iuuenus
Alcimus et Clemens, Prosper, Paulinus, Arator,
Quid Fortunatus uel quid Lactantius edunt —

in epistola 126 (cf. Jaffé, Monumenta Alcuiana p. 510): Ait enim
quidam poeta de opere carminis euangelici

*Hoc opus hoc etenim forsán me subtrahet igne¹⁾
Tunc cum flammivoma iudex descendet ab arce²⁾*

dicam et ego

Hoc opus hoc etenim non solum subtrahet igne
Te iam, sed faciet caeli conscendere in arcem —

in epistula 143 (ad Carolum regem data) l. c. p. 547:

In hoc namque opusculo catholicae fidei ueritatem ex sanctorum
patrum certissimis probare testimoniis nisus sum; id est
beati Hieronymi atque sancti Augustini, Gregorii papae Ro-
mani, Hilarii Pictauiensis episcopi, Leonis quoque papae et
Fulgentii episcopi, Ambrosii quoque Mediolanensis episcopi,
sed et fortissimi contra Nestorium militis Cyrilli, Petri etiam
Rauensis episcopi et beati Bedae presbyteri. Gregorique Na-
zanzeni nec non et Ysidori Hispaniensis et Iuueni eiusdem
prouinciae scolastici —

in epistula 166 (ad Theodulfum) l. c. p. 607:

¹⁾ sic. ²⁾ cf. infra praef. uers. 22 et 23.

Tua uero, uir uenerande, sanctitas honoret ministerium tuum:
praedica oportune inoportune et ut trapezeta sapiens multi-
plica pecuniam domini, ut denaria mercede dignus efficiaris

*Hoc opus hoc etenim forsā te subtrahit igni,
Hoc opus hoc etenim caelesti te inserit aulae¹⁾*

hoc poeta.

Idem in libro secundo aduersus Felicem c. 6 (cf. Mign. t. 101, 152): At si mundi doctoribus ceteris uobis non licet credere, uestris saltem doctissimis uiris credite. Cecinit Iuuenius presbyter et doctissimus Hispanus scholasticus in carmine euangelico hoc modo

*Non tua concipient caelesti uiscera iussu
Natum, quem regnare deus per singula cuncta¹⁾*

Rursus in libro II c. 8 ad Elipandum (cf. Mign. t. 101, 266): Illi (sc. patres Hispani) sua habuerunt tempora nobisque praeclara sui sudoris in sancta conuersatione reliquerunt uestigia quos laudamus, amamus . . . Beati itaque Isidori . . . sed et Iuuenii presbyteri atque optimi scholastici, quem beatus Hieronymus laudat, carmina euangelicae historiae prospeximus (forte perspeximus), qui in quodam uersu Christum proprium filium Dei catholico ore non formidauit appellare, ait enim

*Nam (Querc. non) tua concipient caelesti uiscera iussu
Natum, quem regnare Deus per saecula cuncta
Et propriam credi subolem gaudetque iubetque,
Hunc ubi sub legem (Iuu. sub lucem) dederis sit nomine Iesus.³⁾*

Theodulfus episcopus ille Aurelianensis (cf. Duemmler l. c. p. 543):

De libris quos legere solebam et qualiter fabulae poetarum a philosophis mystice pertractentur (u. 11):

Cura decens patrum nec erat postrema piorum,
Quorum sunt subter nomina scripta uide:
Sedulius rutilus, Paulinus, Arator, Auitus
Et Fortunatus, tuque Iuuenice tonans.

¹⁾ cf. supra p. XV.

²⁾ cf. I 60 s.

³⁾ cf. I 60—63.

Ermoldus Nigellus in carmine elegiaco in honorem Hludowici u. 17 (cf. Duemmler l. c. II p. 5):

Si Maro, Naso, Cato, Flaccus, Lucanus, Homerus,
Tullius et Macer, Cicero siue Plato,
Sedulius necnon Prudentius atque Iuuenus
Seu Fortunatus, Prosper et ipse foret,
Omnia famosis uix possent condere cartis
Atque suum celebre hinc duplicare melos.

Hrabanus de institutione clericorum l. III c. 18 (cf. Mign. t. 107, p. 396):

Quam ob rem non est spernenda haec quamuis gentilibus communis (metrica) ratio, sed quantum satis est perdiscenda, quia utique multi euangelici uiri insignes libros hac arte condiderunt et deo placere per id satagerunt, ut fuit Iuuenus, Sedulius, Arator, Alcimius, Clemens, Paulinus et Fortunatus et caeteri multi.¹⁾

Commendat Iuuenum Wandelbertus Prumiensis (cf. Duemmler l. c. II p. 575) u. 22:

Pollet Gregorius nitetque, laude
Dictorum uolitat Iuuenus, illi
Coniunctis spatiis Arator haeret
Prudentique, deum canendo uiuis.

Praeter hos etiam alios horum temporum scriptores ut Candidum Fuldensem, Walahfridum Strabonem, Florum Lugdunensem, auctorem uitae Leudegarii, Engelmodum, Audradum Iuueni uestigia pressisse testes sunt Duemmler et Traube, editores poetarum aevi Carolini; cf. praecipue t. II p. 2, 157, 262, 508 addenda et commentarios carminibus ad-ditos.

Smaragdus in epist. et euangelia (cf. Mign. t. 102, 72): Alii dicunt nepotes Balaam esse filii Beor, quia sectam eius secuti sunt. alii dicunt Persas fuisse, ut metro Canorius dicit:

Tum iubet et Persas celerem pertendere gressum (cf. I 241).

¹⁾ cf. etiam Ruodolfi annal. Fuld. ann. 844.

Eulogius Toletanus initio Memorialis SS. I (cf. Mign. 115, 741): Et sicut me indignum tanto opere fateor, ita quoque sui perfectione non solum erui culpis confido, uerumetiam poenis abstractus, praestantiorum gratiam interuentu eius apud Dominum inuenire spero: ut est illud philosophicum

Hoc opus hoc olim forsitan me subtrahet igni (praef. 22).

Paschasius Radbertus abb. Corb. expositionis in Matthaeum lib. II, 2 (cf. Mign. 120, 127): Itaque quia Bethlehem, ubi Christus natus est, ad meridianam plagam ab Hierusalem sexto ferme milliaro sita est, idcirco ab eadem parte regionis recte uenisse dicitur. Fuerunt namque isti ut ferunt, de terra Persarum, uelut Iuuenius noster canit

Tumque iubet Persas extendere gressus (cf. I 241),

specialiter tamen Euilat, ubi abundat aurum optimum, habitasse creduntur.

Ib. lib. XI, 24 (p. 814): Et licet fulgur uniuersa, quae sub caelo sunt, penetret ac perterreat, penetrabilior tamen dies illa erit ac terribilior, quae omnia caelorum mouebit arcana, et inferorum uniuersa penetrabit iura, nec non et mundi cuncta turbabit elementa. De quo Iuuenius presbyter mirum libri sui principium dedit: Quod

Immortale nihil mundi — caeli (praef. 1—3).

Samson abbas Cordubensis apolog. I c. 8 (cf. Florez, Espan. sagr. XI 369): Quibus etiam uir eloquio nitidus et in poematibus clarus Iuuenius metricae euangelicae uerba comprehendens ait

Et magnum clamans felix o femina salue

Felicem gestans uteri sinuamine foetum (cf. I 86. 87).

Et iterum

Interea Mariae sponso miracula mentem

Sollicitant manifesta uteri quia pondera uidit (I 133. 134).

Anastasius abbas in historia de uitis Rom. Pont. (cf. Mign. t. 128, 354): Eadem distincta phrasi castigate etiam in carmi-

nibus canunt patres et poetae christiani nascentis quidem et adorati a pastoribus solum praesepe memorantes; adorati uero a magis praesepe et cunes . . . Iuuenus presbyter, lib. II u. 168

*Hoc signum dicam, puerum quem cernere uultis
Iam licet implentem gracili praesepia uoce*

et u. 176

*Pastores propere ueniunt querumque iacentem
Praesepis gremio cernunt.*

Ermenricus Elwangensis in epistola ad Grimaldum (cf. Duemmler, E. epist. ad Grimald. Hal. 1873 p. 10): Similiter producuntur in prosa Hieremias, Ezechias, Sedechias, Sophonias . . . et sic omnia ex ,ia' hebreo composita producuntur in penultimis sine metro, licet producta seu correpta inueniantur apud poetas. Correpta ut est illud apud Iuuenum

Zacharias uicibus cui templum cura tueri (I 3);

p. 20: Interim uero, ductor amando, quia tempora Augustorum nosti, sub quibus sapientia floruit, et ut leuius iter habeamus, dicito mihi, si inter illos audieras, unde quidam corripiant, quidam uero producant in penultimis uerba subiunctiua in prima et secunda persona pluralis numeri tempore preterito perfecto et futuro eiusdem modi per omnes coniugationes. Ut cum ,amauerim amauerimus amaueritis . . . Nam apud Iuuenum et ceteros omnes pene poetas producta inueniuntur ut est illud

Ne canibus sanctum dederitis neuē uelitis (I 664)

p. 20—21: Est enim poetica licentia talis ut cum necesse fuerit de productis faciant correptas. Veluti Iuuenus Ebraica nomina in ,ias' desinentia, quae in prosa producimus, ipse interdum corripit, interdum etiam et producit. Corripit enim uero ita

Quam bonus Hieremias diuino numine iussus (I 264).

Bonito diaconus in uita S. Theodori I 4 (cf. Acta SS. Febr. II 31)

Haec ubi dicta dedit teneris se miscuit auris (cf. I 42).

Iohannes Scotus De diuis. naturae II 17 (cf. Mign. 122, 550): Quid ergo mirum, si primordiales uisibilium rerum causae terrae inanis et uacuae uocabulo figurate insinuentur, prae nimia sui subtilitate ineffabilique intellectualis suae naturae simplicitate, priusquam in genera et formas sensibilesque numeros, in quibus ueluti quibusdam nebulis corporeis sensibus apparent, per generationem profluerent, quando praedicta uisibilis mundi spatia inania seu uacua non incongrue appellantur sicut ait quidam poetarum

Aera per uacuum saltu iaculabere corpus (I 388).

Ad Iuueni exemplar Otfridus monachus et presbyter Weissenburgensis carmen suum, cui inscribunt ‚Krist‘, panxit, cf. eius epistolam ad Liutbertum episcopum Moguntinum anno 865 datam (cf. Jaffé, Monumenta Moguntina p. 328):

Petitioni quoque iungentes queremoniam, quod gentilium uates ut Vergilius Lucanus Ouidius caeterique quam plurimi, suorum facta decorarent lingua natiua, quorum iam uoluminum dictis fluctuare cognoscimus mundum, nostrae etiam sectae probatissimorum uirorum facta laudabant Iuueni, Aratoris, Prudentii caeterorumque multorum, qui sua lingua dicta et miracula Christi decenter ornabant; nos uero, quamuis eadem fide eademque gratia instructi diuinorum uerborum splendorem clarissimum proferre propria lingua dicebant pigrescere.¹⁾

Saeculo decimo ineunte Iuueni mentionem facit Remigius Autiss. de musica (ed. Mign. t. 132 p. 951): strongylus στρογγύλος uersus dicitur, in quo nulla pars orationis integra locum pedis obtinet, ut

Inmortale nihil mundi compage tenetur (praef. 1),

in hoc enim uersu nullus pes terminat partem orationis.

Hom. VII (ib. p. 900): Nam alii dicunt illos fuisse Chaldaeos, Chaldaei enim stellam pro Deo colebant et ideo dixerunt, quod nuncupatiuus deus eorum ostenderit uerum Deum natum. Alii dicunt Persas fuisse propter illum Metrocarii²⁾ uersum

Tunc iubet et Persas celerem protendere gressum (I 241).

¹⁾ cf. Marold, Germania, Jahrg. 1886, p. 119.

²⁾ alias metro Canorii, cf. supra p. XVII.

Notkerus ille Balbulus in epistula, in qua de interpretibus diuinarum scripturarum agit c. 7 (cf. B. Pezius, Thesaurus Anecdotorum t. I, fol. 9; Fabricius, bibl. med. et inf. latinitatis t. V p. 313): Si uero etiam metra requisieris, non sunt tibi necessariae gentilium fabulae, sed habes in christianitate prudentissimum Prudentium . . . Alcuinus (Alcimus Fabricius) uero nomine Auitus licet historiam Geneseos quasi solam assumpserit, tamen omnia nostra dulcissimo carmine decantauit et pulcherrimum librum de uirginitate ad sororem suam descripsit, et alium de institutione mortalium (al. moralium), pro quo tu legisti Catonianum, sed quantocius facito tuum esse. Iuuenicum et Sedulium Aratorem hymnosque Ambrosianos scio quia iam memoriae commendasti.

Minutam inde Iuuenici auctoritatem esse ex eo colligas, quod iam auctores pauci eum citant uel imitantur. In carminibus saeculi decimi locos nonnullos ex Iuuenico petitos notauit Duemmler, (cf. Lateinische Gedichte des IX. bis XI. Jahrh., Neues Archiv X p. 345) et E. Voigt ad 'Ecbasin captiui'. Hugo de S. Victore, qui anno 1141 obiit, in erud. didasc. V 3 post Sedulium et Prudentium Iuuenicum laudat (cf. Mign. t. 176 p. 786). Praeterea:

Christianus qui Druthmarus Corbei. monachus uulgo dicitur in expositione in Matth. (cf. Mign. 106, 1281): Fuerunt autem de genere Balaam isti tres reges: De tribus regnis fuerunt de terra Heuilath, ubi effoditur aurum optimum sicut dixit Moyses; et uicini Persis, unde dicit Iuuenicus

Iuuat Persis pertendere gressum (cf. I 241).

Zacharias Chrysopolitanus episc. in unum ex quattuor praef. (cf. Mign. 186, 14): De figuris euangelistarum non aduersas, sed diuersas Patrum sententias ponemus ut lector eligat quod sibi potissimum uidebitur — Sedulius: Hoc Matthaeus agens — astro Iohannes. Aliter Iuuenicus

*Matthaeus instituit uirtutum tramite mores,
Et bene uiuendi iusto dedit ordine leges.
Marcus amat terras inter caelumque uolare,
Et uehemens aquila stricto secat omnia lapsu.*

Lucas uberius describit proelia Christi

Iure sacer vitulus, qui moenia fatur auita.

Ioannes fremit ore leo similis rugienti,

Intonat aeternae pandens mysteria uitae. (cf. infra praef. I.)

Reprehendit eum cum aliis poetis christianis Sextus Amarcus sermonum libro III. u. 270 (cf. editionem Manitii p. XV):

Verum | Alchimus, Arator, Sedulius atque Iuuenus | Non
bene tornatis opponunt regia uasis | Ferula.

Idem pluribus locis eum imitatus est.

In florilegio, quod in codice 227 s. XII monasterii sanctae Crucis, in codice 1095 s. XIII monasterii Neoclaustroburgensis (cf. Wiener Studien IX p. 52), fortasse etiam in cod. Monacensi 6911 s. XIV legitur, uersus praefationis soli eique uariantes continentur (cf. Zeitschrift f. österr. Gymnas. 1881, S. 415). At florilegium cod. Sangall. 878 (cf. Rhein. Mus. 1885 p. 263) uersus I 502, 664 IV 682¹⁾ exhibet.

Vincentius Bellouacensis spec. doctr. V 65 (ed. Duac. II 441): Iuuenus libr. III

Felices puro qui caelum corde tuentur:

Visibilis Deus his per secula cuncta manebit (I 463 sq.).

V 79 (p. 448) Iuuenus libr. I

Felices humiles, pauper quos spiritus ambit,

Illos nam caeli regnum sublime receptat (I 454 sq.).

Roger Baco, compend. stud. p. 456 (ed. Brewer): Similiter apud poetas Christianos siue, ut melius dicam, auctores doctissimos, cuiusmodi sunt Sedulius et Prosper et Arator et Iuuenus et alii omnes quos approbat ecclesia et summi pontifices sicut patet in prologis horum librorum et Hieronymus et Beda et omnes antiqui sapientes. Iuuenus igitur, qui primus fuit et metrificauit Matthaeum euangelium, sic dicit

Officio amissamque leuant promissa loquelam (I 48).

Hic aufertur ultima syllaba scilicet ut *officiomissam* et caetera: nec potest plus auferri sine falsitate uersus.

¹⁾ cum lectione uaria: uerbis pro signis.

ib. p. 460: Et nomisma breuiatur in prima syllaba et nummus longatur iu prima syllaba ut differentia maior appareat inter illa ut habentur a Iuuenco in tertio libro super Matthaeum, ubi dicit sic

Inspicite in nummum sculptique nomismatis aera (IV 10).

ib. p. 477: Barabbas siquidem nomen Latinis in euangelio habet mediam productam, de cuius accentu credendum est Iuuenco et Sedulio auctoribus certis et dignis. Iuuenus dicit

Pilatus donat plebi, legique Barabban (IV 624).

Litteris renatis qualis quantusque Iuuenus ab auctoribus habitus sit, ex testimoniis quamquam paucis conicias quae Erhardus Reusch in praefatione editionis suae, Areualus in prolegomenis capite IV., Gebser, De Cui Aquilini Iuueni presbyteri Hispani uita et scriptis p. 13 s. conghesserunt. In bibliothecis monasteriorum et antiquissorum et per aeuum medium celeberrimorum Iuueni opus adseruatum et lectitatum esse, bibliothecarum catalogis, quas Gustauus Bekker (Bonnae 1885) collegit multas, satis probatur. Opus Iuueni coniunctum fuit plerumque cum aliis poetis christianis praecipue Sedulii carmine Paschali: cf. e. g. catalogum Bobbiense s. x, in qua libri a Dungalo ,praecipuo Scotorum' beatissimo Columbano oblatis continentur (cf. Murator. Antiqq. Ital. med. aevi tom. III p. 818 s., Bekker l. c. p. 70): ,498 Librum Fortunati unum, in quo est Paulinus, Arator, Iuuenus et Cato.' Ibidem ,breue de libris Theodori presbyteri: 586 Sedulii Iuuenii et Prosperi ac Prudentii et aliorum uersificatorum liber unus'. Atque uetus Cluniacensis bibliothecae catalogus (cf. Delisle, Le cabinet des manuscrits p. II 459 s.) habet haec: ,524 Volumen in quo continetur Arator, idem Fortunatus ut supra, Porphyrius, Iuuenus, Sedulius, Auiti episcopus . . . 526 Volumen in quo continentur Iuuenus, Sedulius, Arator, Prosper, quoddam metrum Tertulliani, Cato, Auianus, quedam diuerse collectiones uersuum diuersorum actorum, libri Archini episcopi, ars Isidori de grammatica et de disciplinis aliarum artium.' Ex libris manuscriptis multi nostrum saeculum tulerunt. Horum anti-

quissimi et optimi ad textum Iuueni integrum restituendum sunt selecti. Enumerantur etiam alii quamquam auctoritate minore.

- C Antiquissimus atque praestantissimus est Codex Collegii corporis Christi Cantabrigiensis 304 s. VII, quem in usum meum A. Swoboda accurate contulit. Descripsit codicem rei palaeographicae uir peritissimus H. Bradshaw in libello a Zangemeistero a. 1877 confecto: Bericht über die im Auftrage der Kirchenvätercommission unternommene Durchforschung der Bibliotheken Englands p. 71 (uel p. 552 s. Sitzungsber. der kais. Akademie der Wissensch. in Wien, Bd. 84) his quidem uerbis: Ms 304 in uncial lettres probably of the VIIth century, consisting of three separate preliminary leaves, followed by 14 4-sheet quires, numbered in the centre of the lower margin of the last page of each quire. There was probably a 15th quire of 2 sheets, now lost at the end of the volume. The pages contain 21 lines in the 1st, 13th and 14th quires, and 20 lines through the rest of the volume. The measurement is 10 inches by 6¾ or 7 inches in breadth. The text is written continuously (not in verses), with punctuation at the end of each verse, and a larger and blacker letter at the beginning of each verse.

The three preliminary leaves are ornamentally written in large capitals (11 lines to a page), within borders, the first and last pages being enclosed in an arch, the rest within rectangular borders. They contain the verses known in connexion with St. Isidore and his Library, 'Sunt hic plura sacra' etc., but differing from those in the editions both in order and matter and containing only the Bible, Origines, Hilarius, Augustinus, Theodosius, ending up with 'ecce Iuuenus adest tibi' (cf. supra p. IX) and on the opposite page the text of Iuuenus begins without any rubric, the first preface being written in the same fancy capitals as the verses of St. Isidore thus (4^a): *Mattheus*¹⁾ *instituit* . . . the first preface ends (4^b) *Iohannis*

¹⁾ Hos uersus Iuueni non esse pluribus causis potest demonstrari. Atque primum quidem premendum est uersus in codicibus solis CC₂MpPT V₁BH inueniri, in reliquis desiderari. Antecedit in codd. Mp et T carmen

fremit—misteria uitae caluetii :|| *aquilini* :|: *sive iuueni* so far in large fancy capitals, then immediately in ordinary uncials: *Immortale nihil—roma*, then of leaf 5^b *canentis, Dulcis iordanes ut xpo digna loquamur*: ~ *Rex fuit* — leaf 36^a *tetigit seruator ihs. sana ministerium praebebat femina mensis*: ~ ~ then at once in larger capitals: *sapientissimi uiri Iuueni*: *xpiani*: *euangeliorum liber primus*: *explicit caluetii* ~ *aquilini* ~ *Inde philippus ait* » these last words are in red but in ordinary uncials, over leaf (36^b) it proceeds: *cernes dubitare quiesce et proprios huc saepe greges ad pocula duxit. Progrediens uide nã oculis tueri licebit ad hoc seruator talia dicta detulit. Iamque dies* — the 2nd book ends, and the 3rd begins thus (67^a): *turbasque reliquit. Expit Inept liber tertius* (in red) *Fuderat* — the 3rd book ends, and the 4th book begins (93^b): *hominum selectio fiet*: *Euangeliorum liber tertius explct* (in red) *Icpt eiusdem liber* . . (in black) *quartus* ' *feliciter* ' (in red). *Talia* — The ms. breaks off book IV, verse 733, thus (115^b) *nunc meminisse decet qm planus ille solebat*. The remaining lines, here wanting, would occupy nearly 3 leaves of the next quire, which probably consisted of four leaves only. There is no trace in the volume of the Library to which it belonged before the Reformation; the only entry which seems to have given this information on the first page, has been carefully erased.

de canonibus Eusebianis quod Laurentius Scottus s. VII composuisse dicitur (cf. Duemmler l. c. I p. 164). Idem uersus post finem carminis Iuueniani leguntur in cod. Mus. Brit. 19723 s. X et in cod. Sangall. 197 s. X. In codice C uersus ante inscriptionem Iuueni leguntur, cum sub Damasi papae nomine tradantur in codice Cantabrigiensi (C₂) hac inscriptione: Incipit prologus (sic) damassi Mattheus etc. Atque Damaso adscribi uersus illos historiae ecclesiasticae scientes minime mirentur. Accedit quod euangelistae non usitato ordine se excipiunt qui est: Mattheus Iohannes Lucas Marcus. Si nomina Marci et Iohannis transposueris, ordinem uerum restitueris. Denique recte iam Maroldus adnotauit, contra morem Iuueni in hoc carmine nomen Mattheum bisyllabum et nomen Iohannis tribus syllabis et i consonanti pronuntiandum esse. Versus similes, quos hodie memoriales dicere solemus, aeuo Carolino usitatissimos fuisse, ex Duemmleri editione carminum aevi Carolini satis superque apparet.

Maroldo teste (prol. edit. p. VIII) in margine superiore folii 75^b nomen Engelbergae litteris anglosaxonicis adpictum est. Sed quis fuerit illa Engelberga non constat.

Quod ad rem orthographicam codicis attinet, non rara est permutatio uocalium *e* et *ae*, *e* (*ae*) et *i*, *i* et *y*, *a* et *u* (cf. I 85 *flumine* pro *flamine* I 584 *custis* pro *castis*), rara consonantium *u* et *b* (cf. III 183 *uidentes* pro *bidentes*), *i* et *f* (cf. I 58 *futura* pro *iutura*), *d* et *t* (cf. passim *adque* pro *atque*), *g* et *qu* (cf. praef. 13 *aeuora* pro *aequora*, II 147 *ligorem* pro *liquorem*), *h* et *n* (cf. II 56 *hos* pro *nos*), *l* et *r* (cf. II 2 *fuluam* pro *furuam*); *s* finalis saepe omittitur (cf. I 36 *suo(s)* *uultu(s)*, I 268 *ferita*, 365 *patri*, II 296 *illi*, III 493 *laeti*), superflue additur (cf. IV 127 *uteri(s)*, simili modo *m*, *r*, *t* (cf. II 36 *fiducia(m)*, 261 *unda(m)*, III 265 *curru(m)*) . . *ueter* pro *uertere* I 484, *resipisse* pro *resipisset* II 72), *h* initio uerborum omittitur (cf. I 615 *orrida*, at II 13 *habire*), saepissime superflue additur in uerbo *aut*, sed recte seruatur in nomine *Istrahelita* (cf. indicem).

Praepositiones cum uerbo saepe non coalescunt, id quod etiam in textibus quos uulgo dicunt antehieronymianosprehenditur (cf. Linke, Studien zur Itala, Breslau 1889, p. 26 s.): *ad* non mutatur ante *g*, *l*, *p*; ante *f*, *m*, *n*, *s* semper fere, raro ante *c*, semper mutatur ante *r* et *t*; *con* raro coalescit cum consequente *l*, saepius cum *p*, semper fere cum *m* et *r*; *in* semper seruatur ante *l* et *r*, raro ante *m* et *p*; *ob* ubique fere adsimilatur; *sub* manet integrum ante *r* et plerumque ante *m*, coalescit saepe cum sequente *c*, *g*, *p*.

Archetypi scripturas discrepantes uel totos uersus margini adscriptos, hos quidem interdum uirgulis inclusos, librarius diligenter seruauit ita ut haec omnia uno tenore coniungeret. Correcturas expertus est codex uarias a manu eiusdem fere aetatis; nonnulla iam librarius emendasse uidetur Maroldo teste, qui codicem inspexit, manus tertia litteris minusculis anglosaxonicis saeculi circiter noni singula quaedam mutauit.

Octauo saeculi est codex Musei Britannici 15 A XVI signatus R et litteris minusculis nitidissime scriptus. Descriptus est ab eodem Zangemeistero l. c. p. 513 his quidem uerbis: membranaceus

84 foliorum formae octauae continet f. 1—59 Iuueni euan-
gelicae historiae poematum libros IV *Immortale nihil* — f. 60—73
aenigmata Althelmi grammatici (cf. Berichte der sächsischen
Gesellschaft der Wissensch. 1877, p. 22) — f. 74^v. post u. 809
legitur benedictio quaedam regalis a manu alia scripta: *Christus*
rex regum ex aeuo qui regnat in aeuum. etc. — SCOLICA GLO-
SARVM. *Apocriphus · ḡ · latinae dicitur decretalis. Quo no-*
mine censetur liber — *Ypoteseon · i · informationum · l · insti-*
tutionum · Ypopostomos · i · eq̄s || fol. 74^v—83^r s. IX. Librum
quondam Cantuarensis fuisse, in folio 1^a manu circiter saec. XIV
scriptum legitur. Versus quidem sunt disiuncti, sed uoces non-
numquam inter se cohaerent. Praepositiones cum litteris con-
sequentibus rarius quam in C coalescunt. Codicem in meum
usum A. Swoboda denuo contulit.

Eiusdem aetatis est codex lat. Monacensis 6402 (olim Frisin- M
gensis 202) formae oblongae foliorum 63. Descripsit codicem
Aretinus in libro illo ‚Beyträge‘ etc. VII 243 (cf. etiam catalogum
codicum Latinorum bibl. regiae Monacensis I 3 p. 104 s.). In
folio primo a recentiore manu scriptum legitur: *iste lib̄ ē scē*
marie 7 scī corbī frisiḡ. Scriptus est codex litteris minusculis
a librariis tribus ut uidetur, quorum primus nonnunquam
uarias lectiones iuxta posuit (cf. I 254 *laetantes at latentes*).
Duorum correctorum manus discernuntur, qui uel menda
sanabant uel lectiones discrepantes adponebant; praeterea glossae
et latinae et germanicae ¹⁾ leguntur. Usitatissima est geminatio
litterae *s* et permutatio litterarum *m* et *n*. Folia quaternionis
VIII. (53—63) erosa et lacerata sunt, desinit codex in uer-
sum IV 790.

Eiusdem saeculi est etiam codex Augiensis (nunc Karoli- A
ruhensis) 112 f. 115 formae quadratae, qui nunc primum ad
crisin Iuuenicianam accitur. Continet f. 1 DE GRAMMATICA.
Grāmatica est scientia recte loquendi et origo et fundamentum
liberalium litterarum. haec disciplinis (sic) *post litteras com-*
munes inuenta est . . . (cf. Hagen, Anecdota Heluetica p. XXX
Isidori grammatica). Sequitur capitulum DE LITTERAS LA-

¹⁾ De quibus cf. Sievers et Steinmeyer ‚Die althochdeutschen Glossen I‘.

TINIS. *Latinas litteras carmentis nimpha prima italica tradidit. carmentis autem dicta etc.* (cf. Isidori Etym. I cap. 4). *Litterae latine cum XXIII sint, Varro X&IIII* dicit esse ceteras superfluas putat. haec est diffinitio litterarum. Littera est pars minima uocis articulatae, a qua incipit et in qua resoluitur. uox dicitur quidquid sonare potest etc.* — desinit in: *zaboli neque hircus in me conualiscere ur̃s intercessionis p̃bentescolamine* (sic) *largiente deo* (fol. 13^a). fol. 13^b Iuuenius incipit sine inscriptione: *Fuderat in terras* (= III 1) — f. 31^a EXPLICIT EUANGELIORṼ LIBROS (sic) III · INCIPIT EIVSDĒ LIBER III. AM̃ — desinit in uerbum *fatemur* (IV 389). f. 31^b initium cuiusdam legis, *si quis incurte ducis pugnam commiserit et ibi clamor orta fuerit et concursio populi facta fuerit per eius commissum quidquid ibi factum fuerit per concursum eius qualiscumque homo neglexerit et aliquid contra legem fecerit tript conp̃ illi aũ per cuius uocem l̃ opere haec contentio orta fuit LX sol in publico conp̃; — f. 32^a de Lazaro narratur: AÑ homo quidam erat diues — f. 33^a INCIPIT PFATIO Domine sc̃ae sorori florentine Isidorus quaedam quae diuersis temporibus in ueteris testamenti libris — f. 46 *cleros et clericus hinc* (= Etym. VII c. 12). f. 51 IN NOMINE DEI SVMMI INCIPIVNT OCTO PARTES ORATIONIS DONATI GRAMMATICI VRBIS ROMAE — f. 109^b *ut euandre pro euander et timbre pro timber* — sequitur DE MAGIS ET NIGROMANTIIS *magi sunt qui uulgo malifici etc.* (cf. Etym. VIII 9, 9) — f. 110^b DE PONDERIBVS METALLORVM ET NOMINIBVS EORVM (cf. Etym. XVI 25, 1) *Ponderum et mensurarum iubat cognoscere modum* — f. 111^b *peta kanza · duo sorores · dancolf · pater · peroni · pero · pater · crimolti · marcolf · pater escribi ruadhielm filius escribi vrelafrid filius ruadhielmmi adalgund mater* — f. 115^b *coram frequentia sororum dei et in tegula legitur hugeprhet bonus homo qm̃quis in nubibus equabitur* INCIPIT LEX ALA mannorum q: tē. Codex foliis 115 constat, ex quibus 35 sunt rescripta. Atque ex iis, quae Iuuenium continet, sunt rescripta f. 14—21, 22^a, 25—31, in quibus missa Gregoriana prius legabatur (cf. Mone, Lateinische und griechische Messen, p. 145).*

Rasuras multas codex est expertus et a librariis Gregoriani textus et a librario carminis Iuueni, ut nonnumquam aegre discernatur utra utrius sit. Correxerit Iuueni textum fortasse is qui codicem scripsit, sed ita ut colore uario scilicet uiridi uteretur. Correcturas nota *m. 2* distinxi.

Iam ad codices saeculi noni describendos accedamus, sunt uero hi:

Codex Karoliruhensis 217, olim Augiensis, formae quadratae K₁ s. IX ineunte scriptus continet f. 1—39 Iuueni carmen his quidem inscriptionibus: HAEC HIC SVNT EVANGELIA QA* (T *eras*.) TVOR VERSIBVS G. VETTI IVVENCII V̄C PRESBITERI — G. VETTI IVVENCII PRESBITERI LIBER PRIMVS EXPL̄ · INCIPIT SECVND — G. VETTI SIVE IVVENCII VC PRESB LIBER · II · EXPL̄ · INCIPIT · III · — G. VETTI AQVILINI SIVE IVVENCII · VC · PRESB LIBER · III · INCIPIT — G. VETTI AQVILINI SIVE IVVENCII PR̄BI EVANGELIORVM LIBER III · EXPLICIT. Sequitur Sedulii carmen (cf. editionis meae praef. p. XI), f. 44 post praefationem illam ad Sedulii uitam pertinentem sequuntur ea quae in Hieronymo de Iuuenico leguntur (cf. supra p. VI). f. 68 Iuueni carmen K₂ iterum legitur atque ita, ut Iuuenicum excipiant modo uersus Sedulii modo uersus Probae. Inscriptiones eadem fere sunt quae in parte priore HIC HIC SVNT EVANGELIA · IIII · VERSIBVS G. VETTI AQVILINI IVVENCII V̄C PR̄I — IVVENCVS NOBILISSIMI etc. — PRINCIPE VT HIERONIM' PR̄BT DE EO SCRIPSIT — G. VETTI IVVENCII PR̄BI EVANGELIORVM LIBER · I · EXPL̄ · INCIPIT LIBER · II · — G. VETTI AQVILINI SIVE IVVENCII · VC · PRESBITERI EVANGELIROV̄ LIBER · II · EXPL̄ · INCIP̄ III · — G. VETTI AQVILINI SIVE IVVENCII · · · · · EVANGELIORV̄ LIB · III · EXPL̄ · INCIPIT LIBER QVARTVS — G. VETTI AQVILINI SIVE IVVENCII PR̄BI EVANGELIORVM LIBER IIII · EXPLICIT FELICITER AMEN. Manus secunda praeter primam multa correxit, item tertia, quae glossas et latinas et germanicas adiecit.

Codex Laudunensis 101. B. 2. 17 membr. 4^a m. foliorum 60. L Continet Iuuenicani carminis I u. 180—IV 51, IV 180—801, sequitur subscriptio: FINIVNT QVATTVOR LIBRI IVVENCII

INCIPIT VERSVS EIVSDEM, deinde post u. 803—813 legitur (f. 48): FINIVNT VERSVS IVVENCII DE III^{or} EPIGRAMMATA PROSPERI EVANGELIORVM VIRI ERVDITISSIMI EXAMETRO ET PENTAMETRO DEGESTA OPVSCVLIS SCI AVGVSTINI DEFLO^rRATA INCIPIVNT (T a m. 2) I. DE SIMILITVDINE VERSVVM FLORIBVS. In margine folii 5^a manus 2 adnotauit: *Rodulf me fecit*. Praeterea capitulorum inscriptiones et in margine et inter uersus leguntur. Correctus est liber a librario et a nescio quo lectore. Margines foliorum complurium umore ualde sunt deprauati (cf. catalogue des bibl. des départ. I p. 91).

Mp Codex Montepessulanus 362 (ex libris oratorii collegii Trecensis) membranaceus formae quadratae fol. 267. Descripti codicem in prolegomenis ad Sedulium p. XIV. Continet a f. 39^a—93^b Iuuenicii carmen cum uersibus illis *Matheus instituit uirtutum tramite mores*, qui post uersus in honorem Sedulii factos (cf. meam editionem p. 307) sine inscriptione litteris euanidis scripti leguntur. Sequitur f. 39^b INCIPIT PROLOGVS IVVENCII PR̄SBI, quem excipiunt f. 40^a Hieronymi uerba litteris maiusculis scripta: EXPLICIT PROLOGVS IVVENCVS NOBILISSI — PRINCIPE VT HIERONIMVS PR̄BT DE EODEM SCRIBIT. — f. 40^b REX FVIT HERODES etc. (I u. 1) — f. 93^b EXPLICIT LIBER IIII EVANGELIORVM VERSIBVS GAI VECTI AQVLINI IVVENCII PR̄BI. Inscriptiones capitulorum sunt raras. Correcturas manus secundae, quae etiam lectiones uarias adiecit, nota m. 2 significauit; glossas ubique fere neglexi.

P Codex Parisinus latinus 9347 olim Remensis formae maximae foliis 135 Sedulium Iuuenicum Prosperum Sammonicum Venantium Fortunatum carmina quaedam adespota continet (cf. proleg. ad Sedulium, F. Leonem in editione Fortunati p. VII, Schenkel. in edit. Ausonii). f. 18^a sine inscriptione carmen Iuuenicii uersibus illis incipit: *Matheus instituit uirtutum tramite mores* etc. sequitur INCIPIT PROLOGVS *immortale nihil* etc. — f. 39 EXPLICIT LIBER QVARTVS IVVENCII PR̄SBI DEO

GRATIAS. Correcturae manus secundae uario atramento sunt scriptae. Codicem in meum usum contulit C. Wotke.

Codex Turicensis C 68 f. 127 Iuuenicum et Sedulium T praecipue continet (cf. Proleg. ad Sedulium p. XII et Studia Vindob. 1880, p. 81 s.). Atque f. 2^b post canonem euangeliorum rhythmicè compositum leguntur uersus illi: *Matheus institut etc.* Sequitur inscriptio uncialibus rubris scripta (3^a): *haec hic SVNT euangelia IIII VERSIBVS G. VETTI AQVILINI IUVENCI VC · PRESBITERI INMORTALE NIHIL etc.* — EXPLICIT PREFAT — G. VETTI IUVENCI PRBĪ EVANGELIORVM LIBER · I · EXPL̃ · INCIPIT LIB · II · — G. VETTI AQVILINI SIVE IUVENCI · VC · PRESBITERI EVANGELIORṼ LIB̃ II · EXPL̃ · INCIPIT LIBER TERTIVS — G. VETTI AQVILINI · VC · SIVE IUVENCI PRESBITERI EVANGELIORṼ LIBER III · EXPLICIT · INCIPIT LIB · III · — finit in uerba EXPLIĈ · EVANGELIORVM LIB · III · G. VETTI AQVILINI SIVE IUVENCI · VC · prbī. Correcturas codex satis multas expertus est, quas quantum potui in notis distinxi. In Germania codicem esse scriptum glossae etiam theutonicae, quae hic illic leguntur, satis demonstrant, cf. f. 21^b u. II 60 *subigant*.

Eiusdem saeculi est etiam codex Cantabrigiensis (= C₂ uel Cant.) bibliothecae uniuersitatis Ff IV 42 n. 1285, qui Maroldo teste (cf. prol. p. XIV) ex apographo codicis M descriptus est (cf. Zangemeister. l. c. p. 548 s.). f. 2^a haec inscriptio legitur: *Incipit prologus damassi Matheus instituit uirtutum transite mores etc.* — f. 55^a *Expliciunt quattuor euangelia a iuuenico presbytero pene aduerbum translata. Deo gratias ago.*

Eodem saeculo sunt scripti codex Audomaropolitanus 266 membr. 40 olim sc̃i Bertini (cf. catalogue des départ. III p. 134) et codex Albiensis 99 membr. 4° (cf. catalogue des départ. I p. 498), ex quibus Maroldus in editione lectiones quasdam diuulgauit.

Saeculo nono uel decimo scripti sunt: codex Bernensis 534 B membr. 4° foliorum 87, qui quondam inter libros Bongarsii fuit. f. 1^b INCIPIT LIBER IUVENCI PRESBITERI QVEM DE CONTEXTV QVATTVOR EVANGELIORVM PER METRV

SCRIPSIT *Matheus instituit* etc. — INCIP̄ P̄FATIO IV-
 VENCI. *Immortale nihil* — EXPLICIT PROLOGVS · INCIP̄
 IVVENCII LIB̄ PRIMVS DE NATIVITATE SC̄I IOHANNIS
 — EXPLIĊ LIBER PRIMVS VECT̄ AQVILINI SIVE IV-
 VENCI VERSVS EVANGELIORVM · INCIP̄ LIBER SECVN-
 DVS EIVSDEM — EXPLICIT LIBER II · INCIPIT LIBER
 TERTIVS IVVENCII — EXPLICIT LIBER TERTIVS · INCI-
 PIT LIBER QVARTVS — f. 87^b EXPLICIT LIBER IVVENCII.
 Alia manu scriptae leguntur hae fere glossae: *Solibus pre-*
nomis ignicomus phebus iubar, (cf. III 1) *micans paulatim*
ab humanis subduceret obtutibus — *in cenobio ARKOC ha-*
betur hugō inclitus dux francorum in regno . . . quibus pa-
 ginae 35^b pars reliqua expletur. In marginibus et inter uersus
 uariae adiectae sunt glossae a manibus duabus, quarum altera
 pinguiore atramento est usa. In adnotatione critica significatio-
 nem *m. 2* adhibebam.

Bb Codex Ambrosianus C 74 sup. quondam liber Sancti Co-
 lumbani de Bobio formae oblongae foliis 140 continet Venan-
 tium Fortunatum Aratorem Paulini Nolani natales Paulini Petri-
 cordiae de uita s. Martini fragmentum Prosperum Iuuenicum
 disticha Catonis Theodulphi carmen ad iudices Isidori uersus
 (cf. Leo in edit. carm. Ven. Fortunati p. VI; E. Duemmler,
 Poetae lat. aevi Carolini II p. 441). Fol. 118^r inscriptio legitur
 haec: HEC HIC SVNT EVANGELIA IN VERSIBVS G. VETTI
 AQVILINI IVVENCII VC PRESBITERI — EXPLICIT PRE-
 FATIO — G. VETTI IVVENCII PRESBITERI EVANGELIO-
 RVM LIBER PRIMVS EXPLIĊ · INCIPIT LIBER SECVNDVS
 — G. VETTI AQVILINI SIVE IVVENCII VC PRESBITERI
 EVANGELIORVM LIB̄ SECD̄ EXPL̄ · INCIPIT TERTIVS —
 similis est inscriptio libri III. et IV.: G. VETTI AQVILINI
 SIVE IVVENCII PR̄BI EVANGELIORVM LIBER IIII EXPLI-
 CIT FELICITER AMEN AM̄ AMEN. Capitula indicantur non-
 nisi littera K+ in margine addita; correcturas nota *m. 2* indicaui.
 Codicem in meum usum contulit C. Wotke.

V₁ Codex Vaticanus Reginensis 333 membranaceus formae
 quadratae saec. IX uel X scriptus (cf. Areuali prol. 2, 48; Reif-
 ferscheidii Bibl. Lat. Ital. I p. 382, Maroldi prol. p. XII) foliis 163

Iuueni et Sedulii carmina continet. Atque f. 1 legitur: *Incip̃ praefatio iuueni presbiteri Matheus instituit* etc. — *item praefatio Inmortale nihil* — f. 26^b *Explicit liber primus, incipit secundus* — f. 101^b *Per dñm lucis xpm̃ qui in secula regnat. finit. Explicit liber IIII euangeliorum uersibus Gai uetti aquilini iuuenti presbiteri.* Inter uersus glossae leguntur. Lectiones huius atque sequentis libri ex Areuali et Maroldi commentariis recepi.

Codex Vaticanus Ottobianus membranaceus formae octauae V₂ s. IX uel X scriptus (cf. Areuali prol. p. 48, Reiffersch. B. L. I. p. 594, Maroldi prol. p. XIII) foliis 85 Sedulium et Iuuenicum continet. f. 36^b legitur: *Incipit praefatio iuueni presbiteri Inmortale nihil* etc. — *Explicit praefatio f. 37 Iuuenicus nobilissimi generis — principe ut hieronim' pr̃t de eo scripsit Rex fuit* — f. 49 *explicit liber primus. Incipit liber secundus f. 65^b in uertice sedes (= III 543) sequitur f. 67 ad potiora prudens transibit strata thororum (= III 621) — f. 81 finit Explicit liber IIII euangeliorum uersibus gai uetti Aquilini iuueni presbiteri.*

Codex bibliothecae nationalis Matritensis (Matr.) cason 14 no. 22 membranaceus s. IX uel X accurate est descriptus a Traube, Poetae aevi Carol. III p. 125, ab Hartelio, Bibliotheca patrum latinorum Hispaniensis I p. 284 s., a Partsch, Proleg. ad Corippum p. L. f. 81^b Iuueni carmen incipit. Cum quaternio decimus quartus exciderit, uersum I 617 uersus II 227 excipit. Post uersum IV 802 legitur: *Explicit liber IIII. Iuueni.* Item ipsius sequuntur u. 803–812. Lectiones nonnullas ex Maroldi editione recepi.

Saeculo undecimo scripti sunt:

Codex Helmstadiensis 553 membranaceus 4° foliorum 138, H quem accurate descripsit O. Korn: Die Handschriften der historia euangelica des Iuuenius in Danzig, Rom und Wolfenbüttel (Leipzig, 1870). Continet f. 1–55 Caroli Magni uitam poetae Saxonis, 55–72 passionem sc̃i Adalberti, f. 73–138 Iuueni carmen. Liber quondam monasterii Lamspring fuit, nam f. 1 legitur: *lib' s̃ avriani ⁊ lamesp̃nge.* Lectiones ex Kornii libello supra citato excussi.

Codex Harleianus 3093 membr. in quarto scriptus f. 1–19 Hl Iuuenicum continet. Inter uersus priorum foliorum glossae le-

guntur. Inscriptio haec est: *Incipit praefatio in libro Iuenci*. Post praefationem Hieronymi uerba leguntur: *Iuencus nobilissimi etc. — principe ut hieronim' prbr de eo scripsit*; subscriptio f. 19: *Explicit Liber quatuor euangeliorum uersibus Gai Vetti Aquilini Iuenci presbiteri*. Codicem in meum usum contulit A. Swoboda.

N Saeculo duodecimo scriptus est codex Neoclaustroburgensis 1243, quem unicum in monasteriis Austriacis inueni. Foliis 1—75^b continet inscriptione omissa Iuenci carmen, uersus IV 685—745 desiderantur. Post uersum 813 legitur carmen Alcuinianum *Pontificalis apex—superna petit* (cf. Duemmler, Poetae aevi Carol. I 206). Hos uersus excipit ueteris bibliothecae catalogus, in qua inter poetas christianos etiam Iuencus memoratur (cf. Zeibig, Bibliothek des Stiftes Klosterneuburg, Arch. f. österr. Geschichte, Bd. V). Correcturae manus secundae atramento uario distinctae sunt.

G Neque lectiones codicis Gedanensis XVII A 9. 66 saeculo XIII. scripti prorsus neglexi, quamquam eae ad carmen Iuencianum emendandum non multum ualent. Descripsit codicem O. Korn l. c. p. 2 s.

Praeter libros, quos adhuc enumerari, innotuerunt mihi alii, quos tamen aut adire non potui aut non dignos putavi, quos respicerem, cum ad rem criticam nihil fere proficerent. sunt fere hi:¹⁾

Codex Ambianus 404 (olim Corbeiensis) s. X (cf. Marold. l. c. p. XVI), codex Barlouianus Oxoniae 25 membr. 4° s. XI (cf. Marold. l. c. p. XV), codex Bodleianus 527 membr. 8° s. XIII (cf. Marold. l. c. p. XV), codex Bruxellensis 8860—8867 s. X (cf. Duemmler, Die handschriftliche Ueberlieferung der lat. Dichtungen aus der Zeit der Karolinger I p. 157), codex Cantabrigiensis (= C₃) bibl. uniuersitatis Gg. V 35 (no. 1567) membr. 4° s. XI (cf. Zangemeister l. c. p. 68), codex Caroliullensis²⁾ 103 s. XIII (cf. catal. des dép. V, p. 595), co-

¹⁾ Vossianus lat. Q. 86 membr. s. IX nunc quidem decurtatus olim Sedulium et Iuencum continuit cf. Peiper, Proleg. ad Alc. Auit. p. LXVI.

²⁾ Adnotat auctor catalogi: A la suite du poème de Iuencus sont ces vers écrits d'une main plus moderne:

dex Gratianopol. 32 (cf. Haenelii catal.), codex Cassinensis 326 s. XI—XII membr. 8 (Reifferscheid, Bibl. patr. lat. It. II, p. 414) f. 1 legitur: *Incipiunt uersus Iuueni. presbiteri de III^{or} euangeliiis Matheus instituit etc.* — f. 77 *euangeliorum libri quattuor explicant.* Codex Gudianus 191 membr. 4° s. X (cf. Marold. praef. p. XV), codex Mediomontanus 707 s. X (cf. Haenelii catalogum), codex Metensis 519 membr. 4° min. s. XI (cf. cat. des bibl. des dép. V p. 193), codex Monacensis 19453 (Teg. 1453) membr. s. XII, codex Monacensis 19454 (Teg. 1454) membr. 4° s. XI, incipit a uersu III 66 (cf. catalogum codd. manuscr. bibliothecae regiae Monacensis), codex Musei Britannici add. 19723 membr. 4° s. X. apographum codicis Turicensis est (cf. Marold. l. c. p. XIV), codex Parisinus 10307 s. X (auctore Delislio), codex Parisinus lat. 14758 olim S. Victoris 380, s. XIII (cf. Peiper, Prolegg. ad Alcimum Auitum p. LIX), codex Parisinus 18553 s. IX (auctore Delislio) continet Iuueni uersus III 6—IV 304, Sangallensis (= Sg) 197 membr. s. IX—X (cf. mea prolegom. ad Sedul. p. XVIII et Peiperum in ed. Auiti p. LXXI), codex Spinalensis 74 s. X (cf. catal. gén. III p. 430).

Codices recentissimi, quos iam Maroldus l. c. p. XVI collegit, sunt hi fere: codex Mediceus 1. plut. XXIII 15 s. XV et Mediceus 2 plut. XXVI 20 chart. s. XV—XVI, codex Musei Britannici addit. 19744 chart. a. 1467—1468, codex Parisinus lat. 8321 s. XV, codex Gandauensis¹⁾ 17 (463) membr. a. 1480—1505, codex bibl. collegii Romani chart. s. XV (cf. Areu. prol. 50), accedit codex Venetus S. Marci 138 cl. XII (cf. Steinmeyer und Sievers, Altdeutsche Glossen II, p. 351),

Illo in uirgineo generosa iuuenac la partu
 Panniculo tenui inculto praesepe reclinans
 Sic noua lex primum uestita est paupere textu
 Eloquio donec amicare, Iuuenice sacerdos,
 Purpureo hanc tibi uelle fuit quod par fuit. Ergo
 Nonnisi ueriloquis nugaces anteferamus
 Vates, Vergilio iubeamus, cede Iuuenico.

¹⁾ Hunc codicem a Poelmanno in editione sua paranda (1537) collatum esse contendit Reuschius ad u. III 198, Areualus prol. 70.

codex Monac. 5934 a. 1522. Citantur praeterea a Iuueni editoribus uel interpretibus, qui hodie desiderantur ut codex Barthii (cf. Barthii Aduers. LIX cap. 5), duo Colonienses, quos sub Ludouico Pio scriptos esse idem Barthius contendit (Aduers. XIII c. 19), codex Fuldensis (cf. Reuschii praef.), codex Mersburgicus, quem Fabricius in comm. Poetarum christianorum s. u. Debilis laudat. De quibus codicibus recentissimis conferendus est etiam Reuschius in prolegom. sub titulo: codices mss.

In magno editionum¹⁾ numero eas tantum respexi, ex quibus ad uerba Iuueni siue emendanda siue explicanda aliquid redundare mihi uisum est. Atque omnium praestantissima nominanda est editio Poelmanni uel Pulmanni, quae prodiit Basileae 1528, repetita autem est cum epistula dedicatoria ad Reinhardum Lorichium Hadamarium Marpurgi Nonis Iuliis anni 1537 (cf. Prol. in Sedulium p. XXV). Additae sunt huic editioni uariae lectiones in Iuueni euangeliorum libris obseruatae per Theodorum Cranemburgensem, quas in notis criticis passim fere adnotaui ita, ut eas a lectionibus textus Poelm. i. m. *Poelm. i. m.* distinguerem. Ad has lectiones referenda esse uidentur quae Georgius Fabricius in commentariis editioni, quae a. 1562 Basileae per Ioannem Oporinum prodiit, adnexis sub uerbo 'Iuuenicus' adnotat: Lectionis diuersitatem in Iuuen-

¹⁾ Recensum editionum proposuerunt Reuschius in praefatione, Arealus, Prolegg., cap. III, nro. 52—87, Gebser l. c. p. 46 s. Omnium antiquissima est, quae anno 1490 prodiit et hanc inscriptionem prae se fert: Iuuenicus presbyter immensam euangelicae legis maiestatem heroicis uersibus concludens. Addenda est ad editiones ab Arealo memoratas haec Viennensis: Iuueni poetae de euangelica historia libri IV Viennae Panoniae per Hieronymum Philouallum et Ioannem Singrenium expensis Iscohardi Alantse ciuis et bibliop. Viennensis 1511. Neque oblata occasione praetermittam iudicium illud de stilo Iuueniciano, quod in quodam exemplari editionis anno 1533 Lugduni publici iuris factae a manu fere coaeva scriptum legi: C. Iuuenicus presbyter carminibus historiam clare commodeque expressit. Stilus eius nec tumidus est nec gentilia figmenta reddens, sed ubique facilis, aequalis et simplicitatem euangelicam spirans. Satis superque testatur se haud difficiles Musas habuisse dum in poetica narratione ueritati sacrae pressius haerens nunquam aut quicquam torquet aut digressionibus extra orbitam fertur.

cum Basileae impressum collegerat Theodorus Poelmannus ex editione ni fallor Rotomagensi aut ex manuscripto, quod cum ea editione consentit: id autem manuscriptum bibliothecae Gandauensis fuisse ipse postea adnotauit (cf. supra p. XXXV). Neque prorsus spreui Reuschii editionem, quae anno 1710 Francofurti et Lipsiae publici iuris est facta. At multo saepius nominabitur Aeneali editio anni 1792, quae prioribus omnibus praestat nonnullis speciosis coniecturis exornata. Denique Maroldi editionem, quae Lipsiae in aedibus Teubneri a. 1886 prodiiit et prima in libris manuscriptis antiquissimis innititur, hic illic citauit, ubi editor doctissimus coniecturas proposuit.

Reusch.

Marold.

Iuuenici codices quotquot examinaui ad unum exemplar redeunt, quod litteris anglosaxonicis saeculo ut uidetur septimo scriptum fuerat. Quod quidem praecipue ex elementis permutatis *u a*, *r s*, *r p*, *p f*, *m nt* euincas, cf. I 85 *flumine* — *flamine* I 584 *custis* — *castis* I 305 *arte* — *apte* I 396 *pellatia* — *fallacia* III 550 *fundum* — *fundunt*, *tum* — *tunc* plurimis locis. Neque sermonis uulgaris proprietates desunt, permutantur enim litterae *o* et *au* (*auras* pro *oras* I 106), uoces *e* et *is* (*celare* pro *celaris* I 739); litterae *m*, *r*, *s*, *t* superflue additae uel omissae sunt, cf. supra p. XXVI. Archetypus non solum uerba discrepantia, sed versus totos uel in margine adscriptos uel supra lineas positos habuisse uidetur, quae lectionum discrepantiae ita sunt comparatae ut aliae ad glossatoris manum, multo plures ad ipsum poetam, qui multo cum sudore uersus suos panxit, redire mihi quidem uideantur. Variant enim lectiones talibus locis, in quibus glossatori causa mutandi uel explicandi prorsus deficit. Velim conferas uersus a me stellula denotatos e. g.:

- II 109 *Inde Philippus ait: ,Cernes, dubitare quiesce'*
- 109* *Progrediensque uide nam oculis tueri licebit*
- II 252 *Olli Christus ait: ,Laticis da, femina, potum'*
- 252* *Illam deposcit potum sibi tradere Christus*
- II 289 *Spiritus his ac plena fides erit et pater altus*
- 289* *Spiritus atque fides aderit simul et pater altus*
- II 522 s. *Ad corpus remeans animae iam libera virtus,*

- Pauperibusque suis non dedignata patescit
Fulgentis splendens adventus gloria nostri.*
522* s. *Depositum repetens animae substantia corpus
Omnibus et late non dedignata patescit
Lucifluis splendens aduentus gloria terris.*
III 340 *Nec cuiquam praesens pandatur uisio uerbis*
340* *Horomatis huiusce expertes facite cunctos¹⁾*
III 611 *Et multos redimens pretioso sanguine seruat*
611* *Pro multisque animam pretioso sanguine ponit*
IV 30 *Legibus et iussis Domini mens dura resistit*
30* *Legibus et uirtute Dei mens decolor exit.*

Alii uersus uariandi uel augendi causa a legentibus additi esse uidentur uelut

- I 645* *Naturale bonum terris commune placebit*
I 696* *Quapropter rerum molitio perspiciatur*
I 762* *Quae cupis extimplo obtineas poscens sapienter.*

Simili modo uoces singulae in archetypo iuxta positae fuisse uidentur, si quidem conferas lectiones discrepantes I 130 *Mariae* — *generis* 430 *fratres* — *geminos* 573 *pulchra* — *iusta* 593 *alma* — *ampla*, *reclaudat* — *patescat* 642 *fulgent* — *florent* 643 *labores* — *ligones* 652 *current* — *surgent* 679 *aethera* — *sidera* 728 *fixa* — *magna* 738 *lurida* — *liuida* II 5 *scelerata* — *furi-bunda* 11 *multisonum* — *ueliuolum* 18 *molimina* — *intentio* 21 *uoluntas* — *potestas* 49 *fortia* — *ferrea* 112 *maligna* — *nocendi* 120 *manifesta* — *terraeque* 353 *clausa* — *saeua* 415 *propere* — *maior* 464 *linquite* — *ponite* 519 *lurida* — *lucida* 576 *profanent* — *dimoveant* III 105 *attoniti* — *stupefacti* 106 *mente* — *uoce* . . .

- C Harum lectionum duplicum plurimas seruauit codex C, cum ceteri unam alteramue praebeant. Idem codex locis non paucis lectionem genuinam solus exhibet ut I 105 *partum* 123 *qua* 141 *et uirgine* ubi *et* ad uocem *uirgine* premendam plurimum ualet, I 157 *durumque* 340 *mentem* 412 *longo* 439 *uerbis* 458 *magna* 479 *sic* 489 *digesto* (cf. I 4) 539 *domini* 703 *capient* II 40 *sibi et* 594 *rediuuam tendito* 765 *coopertum*

¹⁾ cf. supra p. XIII.

III 48 *immersum* 67 *matri* 268 *paruisse* 420 *secretum* 434 *si forte* 696 *dicta* IV 84 *uastanda* 178 *subita*—hora 248 *etiam* 448 *sic* 468 *labanter* 492 *sed tua iam ueniat* 577 *percontatum* 628 *ueris* 651 *tegmina*. Quae cum ita sint, codex antiquissimus C auctoritate reliquis praeferendus esse uidetur. Attamen non desunt loci, in quibus librarius, rei metricae non satis peritus, aperte a uero aberrauerit. Ad hos locos recte constituendos codicibus aliis quamquam aetate recentioribus utendum erat. Manus correctoris fere coeui duplicis lectionis primum alterumue uerbum radendo delebat uel etiam lectiones deprauatas ex alio quodam manuscripto inferebat, menda nonnulla correxit.

Codices saeculi octauī RMA auctoritate multo minore sunt, RMA quamquam ad lectiones codicis C contra reliquos firmandos satis ualent cf. II 489 *animique* (*animaeque* rel.) II 560 *largitur* (*largitus* rel.) IV 119 *sancti* (*sanctae* rel.) I 739 ex lectione *caelare* (CRM) lectio quae genuina esse uidetur restitui potest; II 569 *monumenta* (CM) III 23 *doni* CR (*domini* rel.) III 26 *propago* CR (*propago est* rel.) III 705 *possunt* (*certum est* rel.) III 761 *simul discubuerē* C, *discubuerē simul* M — A cum C facit III 123 *mulcatur* 131 *mirumque* III 341 *nisi* (lectio praua) IV 82 *pinnarum* CMA. Concinunt hi libri in rebus quibusdam orthographicis cf. IV 588 *posterga* (CRM) II 275 *uiridicis* (CR) III 500 *summissus* (CR) III 586 *ignari* (pro *gnari* CM) I 323 *camellorum* a m. 1 in CM II 333 *praecibus* (CRM) III 390 *undissoni* (CM).

Ex his codicibus nullus ex altero pendet. Ab archetypo longius discedit A, qui quamquam plurimis scatet mendis, lectiones praebet speciosas et totos uersus reliquis additiciis fortasse iuxta ponendos cf. III 554 *bis scaenaeque tribus uestros sub iure iacebunt* III 664 *et uerbum nostrum magna uirtute pactum* (= *peractum*) IV 30 *pectora concertant crebris seiungeret aedis* (= *seiungere taedis*) IV 270 *qui coluere metant dignos pro tempore fructus* III 686, 734 IV 71 s.

E codicibus saeculi noni libros K₁ K₂ T in monasteriis olim K₁K₂T celeberrimis scriptos et adseruatos arcto uinculo inter se esse

coniunctos cum subscriptionibus similibus (cf. supra p. XXIX—XXXI, infra p. 49, 78, 111, 146) tum lectionibus concinentibus demonstratur cf. I 13 *tum plebs* 126 *praegredere* (etiam M) 442 *tabis* (C) 586 *precatio* 615 *tineaeue illos* (MBb) 694 om. (MBb) II 217 *inque desertis* 336 *ni* 390 *possit* (Bb) 542 *fini* 600 *decedens* (Bb) III 28 *labis* 100 *vigilium* (MA) 181 *resepere* 206 *remeantia* (CA) 224 *claudet* (M) 292 *saturavit* 499 *gazae stabat* 608 *prior* (M) 694 *se mihi putata* 245 *responsis* (Bb) 286 *horrendi* (A) 384 *repulsis* 456 *concedunt* 498 *nec* 583 *alis* 603 *viros* 608 *mitti—requirit* (C) 706 *de pondere* 707 *reuulsis* 710 *omnia uerbis* 756 *aeternaque in* (Bb) 804 *diuina*.

LMpP Etiam reliquos libros LMpP cognationem inter se habere, ex subscriptionibus (cf. p. 40) et locis concinentibus pluribus elucet: cf. I 16 *demissum rerum pater* 254 *latentes* 312 *uirtus* 350 *mundare* 392 *famuli* 634 *aereas* II 323 *expendere* 364 *ferrent* 365—367 in mg. add. 425 *uerba* 596 *possit* 648 *figet* 667 *terras* 698 *adsumpsit* 779 *germine* III 14 *fletusque* 106 *mente* 218 *plebe* 254 *caueri* 340* 419 *proprio* 459 *rura* 687 *dixissent si* 724 *praecepit* IV 75 *sordida* 241 *scirem* 247 *possim* 264 *dispectos* 563 *malis* 773 *hinc* etc. Ad lectiones uetustissimorum firmandas libri s. IX magno sunt usui ita ut spernendi non fuerint cf. e. g. I 204 *dignatur* 298 *discernit* 312 *uirtus* III 738 *praecipit* 601 *uulgum* 738 *ut* IV 567 *in malis* 573 *feris*.

codd.
s. IX—X

E codicibus quos saeculo IX uel X adscribunt, codex V₁ arcte cum Mp cohaeret, cf. e. g. I 23 *reuerti* 24 *suadebit* 29 *soboles* 270 *miserandus praesserat* II 192 *reuoluat* 444 *portare* 464 *linquite* III 201 *mirando* 753 *illis* 787 *sanctus*. Cum V₁ non raro V₂ facit uelut I 385 *fecit* 522 *est* om. 593 *ampla* 645* II 140 *illia* 500 *dulci* III 463 *perstat* 640 *in excelsis* 768 *tum* IV 36 *terram* (cum Sg) 478 *geste mania* 618 *uictus*. Cognatus est cum K₁K₂T codex Bb (cf. lectiones supra notatas), quem olim in monasterio Bobiensi fuisse iam diximus (cf. supra p. XXXII). B ex M haerere uidetur cf. I 114, 695, 704, 726 etc. Neque lectiones codicis Matr., qui cum L in subscriptione IV 812 facit, neglegendae erant, cum per se satis

notabiles nonnumquam ad textum recte constituendum multum ualeant. Huius aetatis codicum praestantissimus est V₁, qui et nonnullis locis unicus lectionem genuinam seruauit (cf. III 192) et saepissime lectiones codicis C confirmat; cf. e. g. I 760 III 44, 59, 205, 227 IV 242.

Codicum s. X inferiorum lectiones saepius quam fortasse expectaueris eam ob causam respexi, ut imaginem textus paulatim deprauati, quippe e correctorum consilio emendati depingerem. Ex his codicibus Hl non paucis locis cum codd. V₁ et V₂ facit cf. e. g. I 31 (*infert*) II 328 (*iamque iterum terram remeauerat in Galileam*) III 369 (*sinu*), H paene apographum codicis B est, Hl saepe cum V₂ concinit, G cum B et L. Codicis Neoclaustroburgensis lectiones ubique fere neglexi, tum respexi, cum notatu dignas aut cum codicibus antiquissimis congruentes exhibebat. Accurate notauit editionis Poelmanni lectiones, cum ex iis maxime perspiciatur, quam studiosi homines per medium aeuum docti fuerint sermonis Iuueneciani proprietates tollendi uel minuendi.

Iuuenici uerbis explanandis uiri docti per medium aeuum libri
recentiores glossae operam haud exigua nauarunt. Glossarum quae adhuc restant, pars lingua latina est conscripta, aliae theutonice uel irice sonant. Plerumque inter uersuum lineas leguntur, nonnullae a carmine separatae et in unum collectae inueniuntur. Ad primum genus referendae sunt glossae quae in codice R a manu recentiore leguntur ut: praef. 1 *immortale*: immutabile, *aurea Roma*: propter diuitias et imperium, 3 *inrevocabile tempus*: quia semper uoluitur et decurrit, 4 *quo*: usque dum, *torrens*: ardens, 7 *frequentant*: celebrant, 8 *adcumulant*: id est augent, 9 *illos*: grecos, *celsi*: excelsi, *Smyrnae*: ciuitas homeri, *fluentes*: uel fluuius, 10 *Maronis*: Mantua uirgilii ubi currit fluuius mincius aliter mincia fuit una de sybillis quae tantum magna fuit, ut stella celi diceretur inde dicitur uirgilius cecinisse more illius et est sensus sicut fluit illud flumen sic illo *ē* sapientia et ut firmitas ciuitatis ita illorum sanctorum in hoc saeculo. in margine uers. 10 legitur: troia nos romanos, 11 *discurrit*: conlaudat, *uatum*: poetarum, 12 *aeternae*: non est aeterna quae finem habet, 15 *famem*: scilicet homeri et uirgilii, 18 *tribuet*:

reddet, 20 *sine crimine*: sine mendacio homeri et uirgilii, 21 *metus*: subaudi: adest mihi, 22 *subtrahet*: ab, 23 *flammiuoma*: flamma ferente. Glossas theutonicas quae similiter scriptae in codicibus diuersis leguntur, collegerunt Steinmeyer et Sieuers in opere illo: Althochdeutsche Glossen II p. 349 s., iricas glossas collegit et explicauit Stokes in Beiträge zur vergleichenden Sprachforschung IV 385 s., VII 410. Ad genus alterum referenda est illa glossarum congeries, quam codex Iunius bibl. Bodl. 25 s. VIII¹⁾ continet, et glossae illae latino-francicae, quas Marcus Zuerius Boxhornius in historiam universalem, quae Francofurti et Lipsiae a. 1675 prodiit, recepit his uerbis p. 451: „Nec tamen negligenda hic sunt duo, quae in membranarum antiquissimis scripta habemus glossaria Carolo Magno inscripta, ex quibus et constabit de ueritate sententiae quam produximus et eiusmodi antiquitatum studiosi haud dubie plurima petere poterunt, quae ut antiquitate ipsa se commendant, ita et complectuntur haud pauca, ex quibus non pauca, quae ad rerum cognitionem attinent, curiose origines indagantium ingenia possunt colligere. Primum optima fide a nobis descriptum ipsique Carolo M. quod iam diximus inscriptum sic habet: Anceps, fogolari. Aurora, tagarod. Acerbus, pittar. Argumentum, list. aer, luft . . . arduum, stechal (cf. Iuu. IV 72). affaminis, locutionis. adfectare, amare in Iuuenec. Anfractus, circuitus . . . cateruium, multitudo Iuuenec. Cunctatio, dubitatio Iuuenec. . . cedit, euenit. degesto, kizaltemu (cf. I 39). dispendia, farloninissa (cf. I 46). disertor, expositor. relata, kaoparet (cf. I 49). dedita, consueta Iuuenec. dirimo, diuido Iuuenec. dueli, wichaflemu Iuuenec. dapsilis, largus. dissicit, separat Iuuenec. decolor, ungifaruet (cf. II 683) . . . flammiauoma, lauespiantaz in Iuuenec. fastus, sublimitas in Iuuenec. furens, irascens Iuuenec. . . hirtum, hirsutum, ruhaz in Iuuenec. hactenus, usque nunc. in uamine, in uuluu Iuuenec. . . lustrata, illuminata Iuuenec. . . musanti, runentemu Iuuenec. nectunt, hofant in Iuuenec. passim, undique Iuuenec. . . rependere, farkeltant in Iuuenec. re-

¹⁾ „Incepiunt uerba in Iuueneco“. Omnes fere glossarum opere laudato continentur.

pertor, findo Iuenc. repedat, widricat Iuenc. rutum, un-fruataz in Iuenc. uicibus, hertom Iuenc. uertigo poli, suumtilod himeles Iuenc.' Praeter Iuencum nullum auctoris nomen legitur. Glossae quae ad Iuencum pertinent nomine uel addito uel omisso maximam partem continentur in glossario, quod Steinmeyer et Sieuers l. c. e codice Iunio 25 ediderunt.¹⁾

His expositis restat ut uiris doctis qui me et consilio et re adiuuerunt gratias agam publicas Guilelmo de Hartel, magistro dilectissimo, M. Petschenig, I. Golling, M. Manitio, locorum classicorum inuestigatori praestantissimo.

¹⁾ Glossae a Boxhornio editae in librum laudatum recipiendae erant.

Scripsi Vindobonae Idibus Iuliis a. 1890.

Iohannes Huemer.

CORRIGENDA.

- p. 1 inscript. ad K₁K₂T adde Bb.
- p. 6, 67 not. W. Stud. 1880 *pro* 1888.
- p. 33, 627 not. 627 *pro* 628.
- p. 38, 736 not. CK *pro* CK₂.
- p. 40, 770 in fine notae post PRIMVS adde: EXPL
- p. 66, 543 not. CHIC³ *pro* CHIC₃.
- p. 110, 738 not. CM₂Mp *pro* CM²Mp.
- p. 144 ad u. 774 citand. est *cf. Stat. Theb. IV 692.*
- p. 146 u. 809 regum *pro* regnum.
- p. 146 subscr. MpV₁ IVVENCI *pro* IVVENCII.

CONSPECTUS NOTARUM.

<i>C</i>	codex collegii corporis Christi Cantabrig. 304, s. VII.	
<i>R</i>	codex Musei Britannici 15 A XVI.	
<i>M</i>	codex Monacensis 6402 (olim Frising. 202)	} saec. VIII.
<i>A</i>	codex Augiensis (Karoliruh.) 112	
<i>K₁</i>	} Karoliruhensis 217	} saec. IX.
<i>K₂</i>		
<i>L</i>	Laudunensis 101	
<i>Mp</i>	Montepessulanus 362	
<i>P</i>	Parisinus 9347 (olim Remensis)	
<i>T</i>	Turicensis C 68	
<i>B</i>	Bernensis 534	} saec. IX—X.
<i>Bb</i>	Bobiensis (nunc Ambrosianus C 74)	
<i>Matr.</i>	Matritensis cason 14 no. 22	
<i>V₁</i>	Vaticanus reginae Sueciae 333	
<i>V₂</i>	Vaticanus Ottobianus 35	
<i>H</i>	Helmstadiensis 553	} saec. XI.
<i>Hl</i>	Harleianus 3093	
<i>N</i>	Neoclaustroburgensis 1243	saec. XII.
<i>G</i>	Gedanensis XVII A 9. 66	saec. XIII.
<i>Poelm.</i>	= Poelmanni editio a. 1537.	
<i>Reusch.</i>	= Reuschii editio a. 1710.	
<i>Arev.</i>	= Arenalii editio a. 1792.	

Mattheus instituit uirtutum tramite mores
 Et bene uiuendi iusto dedit ordine leges.
 Marcus amat terras inter caelumque uolare
 Et uehemens aquila stricto secatur omnia lapsu.
 Lucas uberius describit praelia Christi,
 Iure sacer uitululus, quia uatum munia fatur.
 Iohannes fremit ore leo, similis rugienti
 Intonat aeternae pandens mysteria uitae.

*Hoc carmen continent libri C₂MpPTV, BHPoelm. cf. Prolegomena p. XXI et XXIV. PRAEFATIO C, INCIPIT PRAEFATIO IUVENCI PRESBITERI V₁, INCIPIT PROLOGVS DAMASSI C₂, INCIPIT LIBER IUVENCI PRESBITERI QVEM DE CONTEXTV QVATTVOR EVANGELIORVM PER METRV M SCRIPSIT B, DE QVATTVOR EVANGELISTIS Poelm., om. rel. 1 Matheus P¹V₁B, Math¹T, Mathæus Poelm. transite C₂ 2 legis T 3 celumque C uidere V₁ Ma¹ fremit ore leonis similis rugienti T 4 uehimens CB¹ αἰῶνα αἰθέρῃ omnia C intonat &erne pandens mysteria uite T, sequitur rasura 1 uers. in Mp 5 descripsit C, describit PT¹B¹ proelia PTBH 6 iura sacer Poelm. uitululus P¹ a uatum uncis inclusit C, post fatur manu post. additum auita qui moenia (c. gl. mandata) fatur auita MpPV¹BH, quia uite m. f. T, quia iuxta m. f. Poelm., qui munia fatur Abia Reinesius coni.; huc spectant uersus Alcuini c. LXXI, 13 et 14 (cf. Duemmler, Poetae aevi Carol. I p. 294) Quodque sacerdotum meminit praesumere iura | Aligeri faciem nouit gestare iuueni. 7 Iohannis CB¹ frem¹ & B, fremitus H¹ *ore (h eras.) Mp leo* B similique C († s a man. al.) rudenti C (gi a man. al.), rugenti B Io¹ amat terras celumque uolare T 8 mysteria CmpB & uehemens aquila stricta secatur omnia lapsu T CALVETII AQILINI SIVE IUVENCI C, post u. 8 unius lineolae spatium uacuum in H*

C. VETTI AQVILINI IVVENCII EVANGELIORVM LIBRI IIII

PRAEFATIO.

Immortale nihil mundi conpage tenetur,
Non orbis, non regna hominum, non aurea Roma,
Non mare, non tellus, non ignea sidera caeli.
Nam statuit genitor rerum inreuocabile tempus,
5 Quo cunctum torrens rapiat flamma ultima mundum.
Sed tamen innumeros homines sublimia facta
Et uirtutis honos in tempora longa frequentant,
Adcumulant quorum famam laudesque poetae.
Hos celsi cantus, Smyrnae de fonte fluentes,
10 Illos Minciadae celebrat dulcedo Maronis.
Nec minor ipsorum discurrit gloria uatum,
Quae manet aeternae similis, dum saecula uolabunt

7] cf. Verg. Aen. IX 339 s.

IN NOMINE ATQ: ADIVTORIO TRINITATIS SCĀE AMEN|INCI-
PIT PROLOGUS EVANGELII VERSUUM *M*, INCIPIT PRAEFATIO
IVVENCII PRS *RB* (*om. PRS*), HAEC (HIC *K*₂) HIC SVNT EVANGE-
LIA IIII (QA*TVOR *K*₁) VERSIBVS G. VETTI AQVILINI IVVENCII
VC PRESBITERI *K*₁*K*₂*T*, INCIPIT PROLOGVS IVVENCII PPESBI
Mp, INCIPIT PROLOGVS *P*, ITEM PRAEFATIO *V*₁, Incipit praefatio
in LIB Iuueni presbiteri *HI*, INCIPIVNT VERS' DE .IIII. EVANGE-
LIIS IVVENCII .HISPANIENSIS PBRI *G*, *om. rell.* 1 immortale *MBb*
nichil *HI**N* 2 urbes *CBb*², orbes *K*₂ (*m. 1*) *V*₂ (*m. 1*), urbis *TN*
3 sydera *Bb* *N* 5 mdu (*u in ras. m. 2*) *Mp* 6 innumeros *M* 7 onus *T*,
^honos *K*₂ 8 adcumulant *RPTBb* 9 Smirnae *CMp*, Smyrne* (*m? eras.*)
M, Smyrne *K*₁*PTBb* *N*, smvrne *H* fluentis *R*¹*HI*¹, fluentæ *V*
10 mincia*de *M*, minciad**e* (*a eras.*) *BK*₂, minchia de *MpBb* *H*, min-
ciade *PT* caelebrat *T*, cebrant *Bb* dulcedo *CK*₂*T*¹*HI*¹ 11 ne *P* de-
currit *Poelm.* 12 dum *s. l. P* saecula *K*₁ (*c in ras.*) *K*₂*Mp* *B* uolabant *P*¹

- Et uertigo poli terras atque aequora circum
 Aethera sidereum iusso moderamine uoluet.
 15 Quod si tam longam meruerunt carmina famam,
 Quae ueterum gestis hominum mendacia nectunt,
 Nobis certa fides aeternae in saecula laudis
 Immortale decus tribuet meritumque rependet.
 Nam mihi carmen erit Christi uitalia gesta,
 20 Diuinum populis falsi sine crimine donum.
 Nec metus, ut mundi rapiant incendia secum
 Hoc opus; hoc etenim forsán me subtrahet igni
 Tunc, cum flammíuoma descendet nube coruscans
 Iudex, altithroni genitoris gloria, Christus.
 25 Ergo age! sanctificus adsit mihi carminis auctor
 Spiritus, et puro mentem riget amne canentis
 Dulcis Iordanis, ut Christo digna loquamur.

18] cf. Stat. Theb. VIII 759.

13 po+li *Mp* adque *C* aegora *C*¹ 14 Ethera *MMp* sydereum
*MK*₂, siderium *B*, sidere (u a m. 2) *P* iussu *RMp*¹, ius in *N* uoluit
*R*¹*K*₂*Mp*¹, uolet (u a m. 2) *P* 16 hominum gestis *M* mendatia
*K*₁*T* 17 aeterna *R*¹*HI*, aeternę (ę in ras.) *T* ladem (corr. m. 2) *K*₂,
 laudis (is in ras.) *T* 18 immortale *CMHI* 19 michi *N* 20 populis
*C*¹*V*₁, add. in s. l. *C*²*MpK*₂*B*, in in textu *RMK*, *PTV*, *BbHI*, in populos
Poelm. i. mg. 22 me forsán *K*₁*K*₂*Bb* subtrahit *C*¹ cū* (c et ~ a m. 2.)
Mp 23 descendet *C*¹*K*₁*K*₂*PT*¹, descendit *Mp*¹, descendit *Bb*, descen-
 det *rell.* coruscans *C*, coruscus *Mp*¹ 24 post altithroni, coruscans
eras. in M 25 INVOCATIO in mg. *B* assit *N* 27 Iordanes *C*

EXPL̄ P̄FACIO *RK*₁*K*₂*TBb*; ^{OR} IUVENCVS NOBILISSIMI GENERIS
 HISPANVS P̄RST̄ IIII EVANGELIA EXAMETRIS VERSIBVS PENE
 ADVERBVM TRANSFERENS IIII LIBROS CON (COM *Mp*) POSVIT
 ET NONNVLLA EODEM METRO AD SACRAMENTORVM ORDINEM
 PERTINENTIA FLORVIT SVB CONSTANTINO PRINCIPE VT HIE-
 RONIMVS P̄RST̄ DE EO SCRIPSIT (SCRIBIT *Mp*) *RK*₁*K*₂*MpV*₂*HI*
 (cf. *Hieron. de vir. ill. c. 84 ed. Herdingianae*) — FINIT RROLOGVS
M, EXPLICIT PROLOGVS *MpPB*

LIBER PRIMUS.

- Rex fuit Herodes Iudaea in gente cruentus,
 Sub quo seruator iusti templique sacerdos
 Zacharias, uicibus cui templum cura tueri
 Digesto instabat lectorum ex ordine uatum.
 5 Huius inhaerebat thalamis dignissima coniux.
 Cura his ambobus parilis moderaminis aequi,
 Ambos adnexos legis praecepta tenebant.
 Nec fuit his suboles, iam tum uergentibus annis,
 Gratius ut donum iam desperantibus esset.
 10 Sed cum forte aditis arisque inferret odores
 Zacharias, uisus caelo discendere aperto
 Nuntius et soli iussas perferre loquellas
 (Cetera nam foribus tunc plebs adstrata rogabat):

2] cf. Ou. Am. III 113. 7] cf. Ou. Met. XIII 153. 8] cf. Lucan.
 I 129, II 105. 13] cf. Ou. Met. II 703.

INCIPIT LIBER PRIMVS *M* (probacio in *mg. glossator*), IUVENCI
 LIB PRIMVS DE NATIVITATE SCI IOHANNIS *B*, INCIPLIB
 PRIMVS *P*, *om. rell.* 1 Herodis *T*¹ Iudaea *plerique*, iudee *Mp*
 2 quoq. *Bb* 4 degesto *M*¹ ⁱⁿ stabat (in *a m. 2*) *Hl* 5 cuius in
mg. Poelm. ⁱⁿ herebat (in *a m. 2*) *M* thalami *Mp* coniux *CM*
*K*₂ (*m. 1*) *V*₂ *Bb* *Hl*, coniun+x (c *eras.*) *K*₁ 6 cura *H* ^{fu} paralis *K*₁ *Mp*¹
 modenis (^{rami} *rami a m. 2*) *H* 7 adnexos (s *eras.*) *K*₁ tenebat *N*
 8 ne (c *a m. 2*) *P* h:is *M* (*saepe*), his in *ras.* *B* soboles *R*¹ *K*₁
*K*₂ *Mp* *B*¹ *Hl*, sobolis *MT*¹, subolis *Bb* tunc *RMK*₁ *K*₂ *Mp* *PTB* *Bb*,
 tot *V*₂ *Hl* ^{gine gindun} uergentibus *H* 9 gracios *GHL*, grandius *Mp* donum
ex corr. in Mp desperantibus *RM*¹ 10 cum *corr. in qum Mp*¹
 sorte *V*₁ *V*₂ aditis *libri* arisque] ris in *ras.* *M*, araeque *Mp* im-
 ferret *M* 11 Zacharias *C*, Zacharius *K*₂ uidit *C* discendere *CM*¹
 12 nuncius *GHL* afferre (af in *ras.*) *G* ius¹ *M*, iussus *Mp* *T*²,
 iussas (u *eras.*) *K*₂, uisus *V*₂ *Hl* loquelas *M*, loquelas *RK*₁ *K*₂ *Mp*
TB 13 tu plebs *K*₁ *K*₂ *T*¹ *Hl* plebes *RM*² (plebis *m. 1*) *V*₂ *GHN*
 astra+ta (r in *ras.*, c *eras.*) *Mp*, adstrata *ex asstrata B* iacebat *M*
 1*

- ,Quem tibi terribilis concussit corde pauorem
 15 Visus, cum laeti sermonis gratia placat?
 Nam me dimissum rerum pater unicus alto
 E caeli solio tibi nunc in uerba uenire
 Praecipit et cara tibi mox e coniuge natum
 Promittit, grandis rerum cui gloria restat,
 20 Plurima qui populis nascendo gaudia quaeret;
 Sobrius aeternum, clausum quem Spiritus ipsis
 Visceribus matris complebit numine claro.
 Istius hic populi partem pleramque docendo
 Ad uerum conuertet iter, Dominumque Deumque
 25 Continuo primus noscet plebemque nouabit.
 Nomine Iohannem hunc tu uocitare memento.
 Olli confusa respondit mente sacerdos:
 ,Aemula promissis obsistit talibus aetas,
 Nec senibus fetus poterit contingere fessis,
 30 Quem deus auertens primaueo in flore negauit.'

17] cf. Ou. Ex P. II 570. 18] cf. Val. Flacc. II 551. 27] cf. Verg. Aen. II 736. 28] cf. Verg. Aen. V 415. 30] cf. Verg. Aen. VII 162.

14 corda *Poelm.* quid tibi t. concussi corda pauore *Poelm. in mg.*
 15 eum *MK*₂ (m. 1) *Mp PTBb GH* laetis *C* placet *K*₁ *Mp*¹ *TBb*,
 placat (~ a m. 2) *K*₂ *N* uisus? cū laeti sermonis munere placat *Poelm. in*
mg. 16 propitius dimissum p. *C*, propicius rerum p. *RMK*₁ *K*₂ *TV*₂ *BG*
HI, demissum rerum p. *Mp PV*₁ *Bb*, ^{demissum} p. *HI*, praepitius *fort.*
 unius *K*₂ 17 E] om. *M*, a nonnulli 18 praecepit *K*₁ *K*₂ (a m. 2) *Mp*¹
 19 promittit *Mp* 20 gaudia *K*₂ quaerit *Mp*¹ *T*, quaeret *K*₂ 21 subrius
*K*₂ (m. 1) *T*¹ aeternū *K*₂ que *HI* ⁱⁿ ipsis (in a m. al.) *M* 22 com-
 pleuit *CRHI*, compleuit *M*¹, complebit *K*₂ *TBb* 23 pleramque (ra in
ras.) *R*¹, plebemque *sed* be in *ras.* *CM* (c. gl. plurimam), plebemque *K*₂
*P*¹ *TBb N* reuertit *Mp* (t docendi m. 2) *V*₁ 24 conuertit *C*, suade-
 bit *Mp V*₁, dominumque (que s. l.) *Mp*² 25 noscit *C*, agnoscet (ag
eras.) *M*, gnosceat *K*₁ *K*₂ (m. 2) *RB*² *Bb H*¹ nouabit *M* (t uocauit m. al.)
*Mp V*₁ *G*, uocabit in *ras.* *C* et *rell.* 26 tu s. l. *RM* 27 confusa (s
eras.) *M* 28 aetes *K*₁ (m. 1) 29 fetus *CK*₂ (m. 1) *T*, fœtus (o *eras.*)
M, soboles *V*₁ *Mp Poelm. in mg.*, foetus *rell.* fesis *M* 30 quam
*Mp V*₁

- Haec trepidans uates; cui talia nuntius addit:
 ,Si tibi mortalis subolem promitteret ullus,
 Ad desperandum forsán cunctatio mentis
 Debuerat tardis haerens insistere uerbis.
- 35 Nunc ego, quem dominus caeli, terraeque repertor,
 Ante suos uultus uoluit parere ministrum,
 Auribus ingratis hominis uisusque receptus,
 Supremi mandata Dei temnenda peregi.
 Quare promissis manet irreuocabile donum,
- 40 Sed tibi claudetur rapidae uox nuntia mentis,
 Donec cuncta Dei firmentur munera uobis.
 Haec ait et sese teneris immiscuit auris.
- Interea populus miracula longa trahebat,
 Quid tantum templo uellet cessare sacerdos.
- 45 Progressus trepide numen uidisse supernum
 Nutibus edocuit, miserae et dispendia uocis.
 Inde domum remeat completo ex ordine uates
 Officio, amissamque leuant promissa loquellam;
 Nec dilata diu uenerunt munera prolis.
- 50 Anxia sed uentris celabat gaudia coniux,
 Donec quinque cauam complerent lumina lunam.

35] cf. Verg. Aen. XII 829.

31 uatis (a m. 1) *K*₂ *T* infert *RV*, *HI* *Poelm.* in *mg.* 32 subolem *C*
*P*² *B* *Bb* *H*, prolem *Mp*, sobolem *rell.* 33 desperandum *M*¹ *K*₁ (m. 1)
*K*₂ (m. 2) *P* *Bb* cunctatio *R* 34 aherens *Mp* 35 creator *Poelm.*
 36 suo uultu *C* parere (e, ex corr.) *M*, parare *H*² 37 homi-
 num *Mp*, homini *coni.* *Barth.* receptis *Bb* 38 suppressi *RK*₁ *K*₂
HI, supraemi *M* temnenda *BGHN* peregi in *ras.* *Mp* 39 quare
 ex corr. in *M*, que iam *N* irreuocabile *HI* 40 clauditur *M*¹ trepide
MpV, *HI*² uobis ex corr. *Mp* 42 tenuis *P* subito tenuis se misit
 in auras *Poelm.* in *mg.* immiscuit *CHI* 43 populos *R* trahebant *Mp*
 44 templo] in *om.* *CR*¹ *Mp*¹ *T*¹ *V*₁ cessare (at morare s. l.) *T* 45 egressus
edit. 46 & docuit *Mp*¹ miserae** (q; eras.) *MV*₂, miserae *T cum rell.*,
 misera et *coni.* *Vonck.*, misera ob *Stockes* dispendia (a ex o) *M* 47 re-
 meant *C*, rediit *Poelm.* ex *om.* *G* completo *CRK*₁ *K*₂ (m. 2) *TBBb*
 uatis *K*₂ (m. 1) *T*¹ 48 amissamque *B*¹ promissa *B*¹ loquellam *CM*
*K*₁ *K*₂ (m. 1) *T*¹ 50 s& *B* celebrat ex celabat *B*, caelabat *M* con-
 iux *CMK*₂ (m. 1) *T*¹ *BbHHI* 51 complerent *CK*₁ *K*₂ *TBBb*, com-
 plerent *rell.*

- Tunc maiora dehinc idem mandata minister
 Detulit ad Mariae dimissus uirginis aures.
 Haec desponsa suo per tempora certa propinquo
 55 Abdita uirgineis caste pubescere tectis
 Et seruare diem iussis permissa parentum.
 Ad quam tranquillum sermonem nuntius inquit:
 ,Salue, progenie terras iutura salubri,
 Desine conspectu mentem turbare uerendo.
 60 Nam tua concipient caelesti uiscera iussu
 Natum, quem regnare Deus per saecula cuncta
 Et propriam credi subolem gaudetque iubetque.
 Hunc ubi sub lucem dederis, sit nomine Iesus.
 Ad quem uirgo dehinc pauido sic inchoat ore:
 65 ,Nullos conceptus fieri sine coniuge dicunt;
 Vnde igitur subolem mihimet sperabo uenire?
 Nuntius haec contra celeri sermone profatur:
 ,Virtus celsa Dei circumuolitabit obumbrans,
 Spiritus et ueniet purus, lectissima uirgo,

64] cf. Ou. Met. I 386, Stat. Theb. XI 121.

52 ANGELVS AD MARIAM in mg. B Mp unc N, nunc in mg. Poelm.
 53 dimissus CR¹ K₁ K₂ T N¹, dimissus B¹ 54 disponsa MK₂ (m. 1) T¹
 b BG 55 casta Mp¹, castis Bb 56 iusispermisa M 57 tranquillaum HI
 nutus B¹ inquit ex inquit M, infert Poelm. in mg. 58 progeniae MBb,
 proenie Mp, progenies N terrasque R, terras** K₁, terras^{que} (que a m. 2)
 Bb, terrisque N iutura (i fort. ex f) M (gl. germ. helfentiu), iura (tu a m. 2)
 P, futura CN, adfutura H salubri* (m. eras.) M, ubi in ras. B, sa-
 lubris V, N cf. Wiener Stud. 1880, p. 87 progeniem terris paritura sa-
 lubrem Poelm. in mg. 59 disine M¹ ut uidetur, desine* K₁ 60 concipient]
 ci in ras. B², concipient (i a m. 2) Mp, con***rient P 61 deus fecit M
 62 propitam P sobolem RM¹ K₂ (m. 2) PTGHI subolem credi
 MpN gauditque iubetque C 63 nomen ex nomine M, nomen R
 64 pauido a manu post. in mg. C, pauida T¹ HI inchoat] at in ras. M,
 incoat K₂ (m. 2) P¹ T¹, incipit MpV₁: inchoat ore in ras. H 65 con-
 ceptos K₁ (m. 1) K₂ (m. 1) B¹ 66 sobolem RM¹ K₂ (m. 2) PT² BGHI
 spera**bo K₁ 67 fatetur Mp¹ V₁ V₂ Poelm. (cf. Wiener Stud. 1888,
 p. 87) 68 dei s. l. B circumuolitauit C¹, circumuolabat R Mp, -li- ex
 lu B **obumbrans (te eras. ?) M, obumbras K₁ (m. 1) 69 et ueniet]
 adueniet B¹ G, adueniens H¹ N l&is-sima K₁ (m. 1)

- 70 Ac tibi mox puerum casto sermone iubebit
Magnificum gigni populis, quem credere sanctum
Supremique Dei natum uocitare necesse est.
Sic cognata tibi, sterilis quae credita cunctis,
Zachariae coniux mortali germine nuper
- 75 Aevo defessis hausit miracula membris.
Sextus adest mensis: parent sic omnia iussis.
Virgo dehinc: ,Domino famulam nunc ecce iubenti,
Vt tua uerba sonant, cernis seruire paratam.
Nuntius abscedens uacuis se condidit auris.
- 80 Illa dehinc rapidis Iudaeam passibus urbem
Zachariaeque domum penetrat grauidamque salutat
Elisabeth, clausae cum protinus anxia prolis
Membra uteri gremio motu maiore resultant.
Et simul exiuit mater concussa tremore,
- 85 Diuinae uocis completa est flamine sancto
Et magnum clamans: ,Felix o femina, salue,
Felicem gestans uteri sinuamine fetum.
Vnde meam tanto uoluit Deus aequus honore
Inlustrare domum, quam mater numinis alti

79] cf. Verg. Aen. IX 619. 80] cf. Verg. Aen. VII 156.

70 hunc *C Mp* (ac in *mg.*), ac *reliqui* mox *pēpñē C* 71 populum *M*¹,
populus *Mp*¹, populos *K*₂ (*m. 1*) credere *M*¹ 72 suppraemique *M*
73 cognita *Mp*¹ sterilis *CK*₁ (*m. 1*) *B*¹*Bb* 74 Zachariae *C* coniux
*MK*₂ (*m. 1*) *P*¹*T*¹*B*¹*Bb**HHI* 75 de*fessis (*f eras.*) *M* ^hauxit (*h a m. 2*)
*V*₁*B*, auxit *MMpK*₂ (*x a m. 2*) *T* (*x a m. 2*) *BbGHHI* membra *K*₁ (*m. 1*)
77 dein *M*¹ ^{unc}necce (*unc a m. 2*) *K*₁ ece *T*¹ 78 sonent *R*¹, sonent *P*
79 abscedens *M*¹, abscondens *HI* condedit *CT*¹ aures *Mp*¹ 80 SA-
LVTATIO MARIE AD HELISABET *B* ^hdeinc *M* Iudeam *R* et alii
81 ^{ma}dei (*mū a m. 2*) *C* penetrat *M*¹ salutat (*at in ras.*) *R*, salutet *T*¹
82 Elisha&h *Mp* cum *CBP*¹, quum (*1* cui *m. 2*) *Mp*, cui *rell.* proles *R*¹
83 membra *RMpK*₁*T* 84 exiuit *MK*₂ (*m. 1*) *T*¹, exilui *Bb*¹, exsiluit
*CT*¹*HI* concussa (*s₂ in ras.*) *Mp* 85 flumine *C*, famine *RBK*₁*T* (*ex*
corr. m. 2) *GHI**N*, **famine (*af eras.*) *M*, † flamine *m. al. in mg.*, nu-
mine *Mp*¹*H*, cf. v. 140 86 *o *K*₁ ofelix *P* 87 sinuamine *K*₁
foetum *RK*₁*PBBb*, faetum (*a in ras.*) *M* 88 aequos *M*¹ 89 illu-
strare *MB*²*HI*

- 90 Viseret? Ecce meo gaudens in uiscere proles
 Exultat, Mariae cum prima adfamina sensit.
 Felix, qui credit finem mox adfore uerbis,
 Quae Deus ad famulos magnum dignando loquetur.
 Illa trahens animum per gaudia mixta pudore
 95 Subpressae uocis pauitantia dicta uolutat:
 „Magnificas laudes animus gratesque rependit
 Inmensi Domino mundi. Vix gaudia tanta
 Spiritus iste capit, quod me dignatus in altum
 Erigit ex humili celsam cunctisque beatam
 100 Gentibus et saeculis uoluit Deus aequus haberi.
 Sustulit ecce thronum saeuis fregitque superbos,
 Largifluis humiles opibus ditauit egentes.
 Tunc illic mansit trinos ex ordine menses,
 Ad propriamque domum repedit iam certa futuri.
 105 Iamque aderat tempus, quo iussum fundere partum
 Elisabeth uoluenda dies in luminis oras
 Cogeret. Ad partus famam collecta cucurrit

96] cf. Stat. Theb. VII 379. 106] cf. Verg. Aen. IX 7, Ge. II 47.

90 ui+seret (s *eras.*) *M*, uisseret *P* proles *M*¹*K*₁*K*₂*T*¹*P*¹*Bb*,
 gaudens ^{proles} *Hl* 91 affamina *CMB*²*PHl*, adfamina *T*¹ corr. *m.* 2
 92 que *M*²*B**Mp*²*K*₂ (*m.* 2) *TBb*²*HHlG*, que* *K*¹ affore *recen-*
tiores credit finem *Poelm.* 93 loquitur *M*¹*B*¹*K*₂ (*m.* 2) 94 animo
*RR*₂ (*m.* 2) *BbHHl* podore *B*, pudore* (*m* *eras.*) *K*₂, pudorem *V*₁
Poelm., pauore *G* animo per gaudia mixta pudorem *Poelm.* 95 sub-
 pressae *CRT* 96 magnificat *C*, magn^{nifico} (*nifico m.* 2) *Mp* anima *C*,
 animo *R*²*M*²*B**Mp*²*P*²*V*₁ (*m.* 2) *V*₂ (*m.* 2) *HHl* rependi *P*, celebrat
*Mp*¹*V*₂ *Poelm.* in *mg.* 97 immensi *MHl* tanta] tota *Poelm.* in
mg. 98 altom *R* ipsum te caperent *Poelm.* in *mg.* 99 erigit *CM*¹*B*
*Mp*¹*PT*¹*Bb*¹*H*¹, erigi ex eregi *K*₂, erigere *rell.* 100 sec+lis *RM*¹
 habere *Mp*¹*H* 101 tronum *plerique*, thronum *Mp* seruis *Poelm.* in *mg.*
 frigitque *C* 102 largifluis] inmensis *Poelm.* in *mg.* humilis *K*₂
 (*m.* 1) *P*¹*T*, homines *G* *egentes (a *eras.*) *T*¹ 104 apropiamque *H*
 repetat *R*, rediit *M* (*m.* *al.*), remeat *Poelm.* 105 PARTVS ELISABET
Mp iusum *M*¹ partum *C*, fetum vel foetum *rell.*; sarcina deserat
 alium *Poelm.* 106 Aelisabeth *M*¹, elishabet *Mp* liquidas soluenda
 in *Poelm.* auras libri, cf. Verg. Ge. II 44 107 Ad partus fama tantos
 collecta *Poelm.*

- Turba propinquorum, tum gaudia mira frequentes
 Concelebrant nomenque iubent genitoris habere.
- 110 Abnuat hoc genetrix, sed Iohannes uocitetur
 Ingeminat. Placuit muti tunc iussa parentis
 Consulere, scriptoque rogant edicere nomen.
 Sed, pro mira fides, tabulis cum scribere temptat,
 Implicitam soluit per uerba sonantia linguam.
- 115 Mox etiam aduetam penetrant spiracula mentem,
 Conpletusque canit uenturi conscia dicta:
 ,Concelebrent cuncti laudes gratesque frequentent
 Astrorum et terrae, pontique hominumque parenti,
 Visere quod uoluit propriamque absolvere plebem.
- 120 En beat antiquam gentem cornuque salutis
 Erecto indulget Dauidis origine lumen.
 Hoc est, quod presci cecinere ex ordine uates,
 Haec est illa salus, qua nos ex hostibus atris
 Eripit, ut iuste iusto seruire queamus.
- 125 At tu, parue puer, sanctus dignusque profeta
 Dicere et Dominum mox praegrediendi uiando
 Illius et populum duces per lumen apertum:
 Errorem per te spernent mortisque tenebras
 Abrumpent omnes, tua qui praecepta sequentur.
- 130 Exhinc secretis in uallibus abdita semper

108 tunc *MMpBG*, per *Poelm. i. m.* ma+na (g *eras.*) *Mp* 110 genetrix
T^hHI 110 sed *CRM²Mp²PT*, et *rell.* Iohannis *M²B¹* 111 ingemuit *V₂*,
 muti *CRK₂* (s. l.) *Poelm. in mg.*, cunctis *rell.* tum *CB* 112 in scripto-
 que *Poelm. in textu*, in scripto rogitantque *in mg.* 113 pro mira (ra
in ras.) *M*, promissa *K₂* (ex *corr.*) *HI* tabulis *C* conscribere *RB*
 temptat (p a m. 2) *R* 114 implicitam (i₃ ex a) *MB* 115 penetrant *M¹*
 facta *HI* 116 completusque] at conscius cui *M* *in mg.* 117 concele-
 brant *RM* (a m. al.) *V₂GHI*, concelebrant *GH* frequentant *RM* (a
 m. al.) *V₂GHI* 119 quod] qui *K₁K₂PBBbHHIG* gentem *HI*
 120 beat* *M*, beat** (am *eras.*) *H* 121 indulget (in ex q;) *Mp* Da-
 uidis (s a m. 2) *M* 122 hoc] haec *corr.* in hoc *R* presci* *M¹*
 123 qua *C*, quae *rell.* 125 dignus scsque *M* profeta *C* 126 di-
 cere *K₂* (is m. 2) et] om. *C* dñi *C* praegredere (m. 1) *MK₁K₂T*,
 praegredire *Bb¹*, progredire *Poelm. in mg.* iu***ando *H* 127 et] ut *P*
 130 exin *M* (n ex m) *K₁K₂TBBbGH*, exinc *P*, exhin *HI*

Vita fuit puero, donec poscentibus annis

Vatis ad officium pleno pubesceret aeuo.

Interea Mariae sponso miracula mentem

Sollicitant, manifesta uteri quod pondera uidit,

135 Et secum uoluit, quam ratione propinqua

Dedecus obpressum celet thalamosque recuset.

Talia tractanti torpescunt membra sopore

Audiuitque Dei super horrida somnia uocem:

,Accipe coniugium nullo cum crimine pactae,

140 Spiritus impleuit sancto cui uiscera fetu.

Hanc cecinit uates uenturam et uirgine prolem,

NOBISCVM DEVS est nomen cui.⁴ Protinus ille

Haec praecepta sequens seruat sponsalia pacta.

Sed tum forte nouo capitum discussio censu

145 Caesaris Augusti iussis per plurima terrae

Describebatur; Syriam tunc iure regebat

Quirinus, proprios cui tota per oppida fines

Edebant populi, uires nomenque genusque.

Urbs est Iudaeae Bethleem, Dauida canorum

148] cf. Verg. Aen. X 149.

132 pubisceret *C* 133 VISIO IOSEP *Mp* in *mg.* sponsi *M²Mp²*
K₁T²BBbGH miraculamentum (e a m. 2) *H* 135 quānā *HI* ra-
 tione* *B* 136 decus (de a m. 2) *RM¹* obpressum *K₁K₂TBBb*
 thalamoque *K₂T¹* caelet *M¹K₁PBb* recuset *M*, recusit *T¹* 137 tur-
 pescunt *B¹T¹* membra *K₁K₂T* sapore ut uidetur *R¹* 138 orrida
K₂MpT mox stertente dei uox est audita monentis *Poelm. in mg.* 139 Tu
 sponsam capias, uacat omni pactio fraude *Poelm. in mg.* 140 implebit *K₂*
 cui* *M* foetu *RMPBb*, faetu *Mp* 140 sanctus *Bb* 141 uentu-
 rum *Bb* et uirgine *C*, ex u. *M* (in ras.) *K₂* (s. l. m. 2) *PV₁BBbGHHI*,
 in u. *R* (s. l.) *MpT* (s. l. m. 2), in *K₁* 143 senat *Mp*, seruit *N* pata *B¹*
 144 DE PROCESSIONE ET XPI NATIVITATE *B* cum *HI*, tunc *B¹Mp*
 noui-census *MK₁* (m. 2) *PT²*, nouus *Poelm. in mg.* 145 Cesari *L*
 Caesareque Augusto iussus *Poelm. i. m.* agusti *Bb* plurima scribi *Poelm.*
 in *mg.* 146 describebatur *MK₁K₂LB¹* Siriam *C*, sirię *MK₁K₂LPTBb*
GHI tunc *CMp*, c_uu_u *R*, quae *Bb*, quam *rell.* 147 Cyrios *RBb*
 proprio *MBLPV₁*, propria *H*, proprii *Poelm. in mg.* opida *BK₁*
 finis *CP* 148 edebant *CMpBb*, aedebant *R*, addebant *rell.* 149 iudā
HI, iudee *pler.* Bethleem *CRM¹K₁MpP¹*

- 150 Quae genuit, generis quae censum iure petebat.
 Edidit hic Mariam Davidis origine Ioseph
 Desponsamque sibi scribens grauidamque professus.
 Hospitio amborum Bethlehem sub moenibus urbis
 Angusti fuerant praeparua habitacula ruris.
- 155 Illic uirgo nouo completa in tempore fetu
 Soluitur et puerum ueteri cunabula textu
 Inuoluunt durumque datur praesepe cubili.
 Circa sollicitae pecudum custodia noctis
 Pastores tenuit uigiles per pascua laeta.
- 160 Ecce Dei monitu uisus descendere caelo
 Nuntius, at subitus terror tremefacta pauore
 Prostranit uiridi pastorum corpora terrae.
 Talis et attonitis caelo uox missa cucurrit:
 ,Ponite terrorem mentis, mea sumite dicta,
- 165 Pastores, quibus haec ingentia gaudia porto.
 Nam genitus puer est Davidis origine clara,
 Qui populis lucem mox laetitiamque propaget.
 Hoc signum dicam, puerum quod cernere uobis

153] cf. Verg. Aen. XII 116. 165] cf. Stat. Theb. X 555.

150 genuit Mariae generis quae *C*, g. Mariae (*†* generis *s. l. m. 2 R*) quae *RMpV₂*, g. generis censumque *MK₁PBBbH* 151 ededit *C*, *edidit *M* Mariam] illam *RMpV₂*, originis *M¹* 152 disponamque *RK₂TBb*, desponsata *N* 153 De natiuitate xpi *Mp* hospitium *LMp¹V₂H* Bethlehem *C* cum plerisque desub *C* 154 perparua *M* (er in ras.) *B LMp* 154 et 155 in *mg. Mp²* 155 complet *C* tempora *MMpB¹* foetu *M*, foetu *RMpPBB*, faetu *K₁* nouum completo tempore foetum *Poelm.* 156 conabula *RB* texto (*m. 1*) *K₁K₂T* Edidit et leni pannoso tegmine motu *Poelm.* 157 Textit cui durum cunas praesepe ministrat *Poelm.* inuoluunt *M¹* durumque *C*, duroque *rell.* quae *KK₁* praesepe] *e₂* ex is *M*, praesepe *H* 158 sollicite *pler.*, sollicitos *con.* *Arev.* pecodum *CMp¹*, pecorum *K₁K₂TBbG* cf. *Lucas II 8*: φυλάττοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν ANGELUS AD PASTORES *BL*, Angelus apparuit pastoribus *Mp²* 159 uigilis *L*, uigines *Bb* 160 uisus *M*, iussus *Poelm.* descendere *plerique* 161 at in ras. *K₂* t in ras. *T*, et *MpV₂* subito *Poelm.* in *mg.* 162 attonitis *CM*, attonitis *P* emissa *C* 164 sumitæ *L* 165 post haec ras. 4 litt. in *K₁* uobis quibus *H* gaudio *L* 168 VISIO IOSEP *B*

- Iam licet implentem gracili praesepia uoce.
 170 Talia dicenti iunguntur milia plebis
 Caelestis cunctique Deum laudantque rogantque,
 Talis et uniti uox agminis aera complet:
 ,Gloria supremum comitatur debita patrem;
 In terris iustos homines pax digna sequetur.
 175 Et simul his dictis caeli secreta reuisunt.
 Pastores propere ueniunt puerumque iacentem
 Praesepis gremio cernunt; post inde frequentes
 Dispergunt late celeris uaga semina famae.
 Mirantes laudant, laetantes constipuerunt,
 180 Omnia nocturnis monitis quod uera recurrant.
 Viderat octauam lucem puer, ecce recidi
 Ad morem legis nomenque aptare necesse est.
 Inpositumque illi est, monitis caelestibus olim
 Quod Mariae uox missa Deo praecepit, Iesus.
 185 Scripserat antiquae Moyses moderamina legis,
 Inter quae primos prisco de sanguine uatum
 Obseruare dedit fetus offerre sacrandos,
 Implumesque simul ferre ad delubra columbas.
 Haec ubi per Mariam templo seruata feruntur,
 190 Ecce senex Simeon dignus comprehendere sensu

172] cf. Verg. Aen. IX 112. 175] cf. Stat. Theb. X 210.

169 uoce] fotu *coni. Vonckius* 171 laudentque *R*¹ 172 et] s. l. *R*
 aere *Hl* 173 su*preum *C*¹*R*¹, supr*emus *M*¹ comitatur *libri*, co-
 mitetur *edit.* 174 sequatur *CP*, sequetur *rell. cf. Luc. II 9* (*ἐταί*)
 175 histis *Mp*¹, hiis *M*¹, is *Bb* celsi *H* reui*sit (it *in ras.*) *M* (*at*
 reuisunt angeli *in mg.*), reuisunt reuisitant *L*, reui*sunt *K*₂ 176 PA-
 STORES IN BETLEM *BL*, spatium uacuum *in Mp* 177 cremio *M*¹
 sequentes (*fort. a m. 1*) *K*₂*T*, *Poelm. in mg.* 178 celebris *V*₂ (?) 179 con-
 stupuerunt *K*₂*MpV, BBb GH* 180 recurrunt *M*¹*K*₁*K*₂*PTB*²*Bb H*
 181 CIRCVMCISIO XPI *LMp*² 182 moram *T* est] *in ras. M*², *om. G*
 184 *deo *M* IHSUS *P*, hesus *T*, ihesus *Bb* 185 Moises *C* mode-
 ramine *K*₂ (*m. 1*) *PT*¹ 186 primus *CBb G*¹ natum *C*, natus *N*
 187 fetus *CK*₂ (*m. 1*) *T*¹ 188 delubra* (*m. eras.*) *C*, dilubra *P*¹ co-
 lumbes *K*₂ (*m. 1*) *T*¹ 189 seruatae *K*₂*T*¹ 190 DE SIMEONE *L*, DE
 SIMONE *B* ^{uenit} senex *L* Symeon *RK, PBb G* comprehendere *CRLK*¹
PTBG, comprehendere *MMpK, Bb Hl* sensum *MpV*₂ (*m. 1*) *Poelm.*

- Caelestes uoces, cui quondam praescia rerum
 Virtus prodiderat, quod carcere corporis aegri
 Deposito mortem liber requiemque uideret,
 Cum primum caeli laudem terraeque salutem,
 195 Omnia quem uatum spondent oracula Christum,
 Vidisset templo sollemnes ferre palumbas.
 Isque ubi curuato defessus corpore templum
 Iam grauior penetrat, monuit quod spiritus auctor,
 Ecce simul paruum gremio genetricis Iesum
 200 Ad templum sensit uenisse, trementibus ulnis
 Accepit puerum laetusque haec dicta profatur:
 ,Nunc, nunc me famulum Dominus nunc liberat atris
 Corporis e uinclis finemque inponere uerbis
 Dignatur cum pace suis. En splendida nostros
 205 Lux oculos tua circumstat radiisque renidet,
 Quam cunctis hominum lustratis gentibus addit
 Istrahelitarum cumulatae gloria plebis.
 Quid tantum Mariae stupuerunt pectora matris?
 Hic puer ad casum populi datur, iste renasci
 210 Concedet populos; dictum in contraria signum

198] cf. Verg. Aen. II 436.

191 caelestis *CMp* uocis *Mp* condam *Mp* 192 corpore ^{carere} *K₁*, cor-
 pore *P* 195 DE DVOBVS PVLLIS COLVMBARVM *B* 196 templo *R*
 sollemnes *CMK₂* palumbes *R*, polumbes *M¹*, palumbes *M²MpK₂*,
 (m. 1) *Bb²V₁*, columbes *LT¹*, balumbes *K₁*, palumbos *V₂* *Poelm. in mg.*
 197 hisque *Hl* curbato *C* diffusus *R¹*, defessus *M*, defessos *T¹*
 198 penitrat *M* monuit *L* 199 genitricis *R²* et *rec.* 200 at *L*
 sensit s. l. *K₂T* 201 accipit *C* 202 liberat *RMatr.*, liberet *rell.* arcis
R¹, artis *K₁K₂LTBb* 203 uinculis *R¹* 204 dignatur *CMp*, dignetur *rell.*
 suis] nitens *Mp* en] ac *L¹Hl* splendide *K₂* (m. 1) *T* nostris *K₁* (m. 1)
 205 renidet *M¹* (resplendet in *mg.*) *R²BK₁* (m. 2) *T²*, refulget *V₁* *Poelm.*,
 retinet *L*, renitet *rell.* cf. *Wiener Stud.* II 112 206 addit ^q*L* 207 istra-
 helitarum cui *C*, hisraelitarum *R*, israhelitarum *rell.* comolatae *R*, cu-
 cumulate *K₂* *uu.* 207 et 208 p. u. 222 in *Hl* 209 ca-sum (s. eras.) *M*
 210 concidet *C*, concidit *M¹*, concedit *K₂* (m. 1) *T* populos *CMK₁*,
 (m. 1) *K₂* (m. 1) *B¹*, populis *rell.* dictum *scripsi*, dicta libri cf. *Luc.* II
 34 ἀνταγόμενον

Istius adueniet, percurrens debita leto
Atque animam matris ferro fulgente machaera,
Quo pateant tecti tenebrosa uolumina cordis.

- Haec ait in Simeone Deus; mox ecce profetae
215 Feminam sancto complet spiramine mentem.
Anna fuit natu grauior, quam in flore iuuentae
Destituit uiduam mors inmatura mariti.
Casta sed in templo semper pro coniuge uita
Et cultus cessere Dei; quae numine iussa
220 Cognouit Christum et simili sermone locuta est.
Inde ubi sollemnem pueri pro nomine legem
Conpleuit genetrix et Ioseph omnia mirans,
Ad patriam laeti repedant puerumque reportant.
Gens est ulterior surgenti conscia soli,
225 Astrorum sollers ortusque obitusque notare;
Huius primores nomen tenere Magorum.
Tunc hinc delecti Solymos per longa uiarum

213] cf. Stat. Theb. I 351. 215] cf. Verg. Aen. VIII 160. 216] cf. Verg. Aen. XI 166. 227] cf. Verg. Aen. X 213.

211 percurrent *B*¹, percurrent *R*¹*MpV*₂; ꝑcurrens omnia *G* leto uel
leto libri 210 et 211 permutati in *H*¹ 212 machera plerique; *Poelm.*
in *mg.*: Concedet populis, illi signum esse negabunt

Foederis hi contra caelo uenisse tenebunt

Liur edax faciet lethum ut percurrat amarum

Atque tuam fulgens animam mihi crede machaera

213 uolumina] uelamina *N* 214 DE ANNA *LB* ait in s. l. *M*² Sy-
meone plerique 215 faemineam mentem—complet *M* 217 distituit
*M*¹*K*₁*K*₂*TB*¹, constituit *Poelm.* in *mg.* immatura *CM* 219 cultos
(*m.* 1) *K*₁*T* nomine *C* 220 simile *P*¹ loquuta *M* 221 solemnem
RL, solempnem *B*, sollempnem *GH* 222 conpleuit *CK*₁*K*₂*TBBb*
genetris *Mp*¹ 223 repetant *R*¹, remeant *L*, redeunt *Poelm.* 224 VBI
MAGI VIDERVNT STELLAM *Mp*, MAGORVM MVNERA ET VISIO
STELLE. *L* est s. l. *RH*¹ Gens est Eoi Phoebo orto proxima regni
Poelm. 225 solers *RMLK*₂ (*m.* 2) *PTBBb* 226 priores *M*¹
227 tunc hinc laeti *C*, tunc hinc delecti *K*₂*Bb*, hinc lecti *R*, tunc hi
dilecti *M*, (a^t hinc lecti proceres) *L*, tunc hi delecti *BK*₁*PV*₁*V*₂*H*,
hinc l. & i (a *eras.*) *Mp*, Hunc lecti *L*, hinc lecti proceres (in *ras.*) *T*²,
tunc hinc delati proceres *G*, hinc laeti proceres *H*¹ solimos plerique

- Deueniunt regemque adeunt orantque doceri,
 Quae regio imperio puerum Iudaea teneret
 230 Progenitum: sese stellae fulgentis ab ortu
 Admonitos uenisse uiam, quo supplice dextra
 Exortum terris uenerabile numen adorent.
 Territus Herodes Solymorum culmina uatum
 Quique profetarum ueterum praedicta recensent
 235 Imperio accitos iubet omnia quaerere legis,
 Quis pateat, quae sint genitalia moenia Christo,
 Omnia uenturum spondent quem oracula uatum.
 Tunc manifestatur, Bethlehem quod moenibus illum
 Proigni maneant, cui sacram ducere plebem
 240 Istrahelitarum sancta uirtute necesse est.
 Hinc iubet Herodes Persas pertendere gressum
 Inuentumque sibi puerum monstrare colendum.
 Ecce iteris medio stellam praecurrere cernunt
 Sulcantem flammis auras, quae culmine summo
 245 Restitit et pueri lustrata habitacula monstrat.
 Gaudia magna Magi gaudent sidusque salutant,
 Et postquam puerum uidere sub ubere matris,
 Deiecti prono strauerunt corpore terram

232] cf. Ou. Ex P. II 3, 19. 235] cf. Verg. Aen. XI 235. 243]
 cf. Verg. Aen. II 694. 244] cf. Verg. Aen. VII 512. 246] cf. Gell. IX 9.

229 iudam *HI*, iudea *plerique* 230 progenitum dicunt *M* stillae *C*
 et stellae sese *LT*² 231 admonitus *C*, ammonitos *MG* dextera *M*,
 dextra* *K*₁ 232 nomen *C*¹*K*¹ (*m. 1*) *T*¹*B*¹ adorant *B*¹ 233 Terri-
 bilis *M* (al' territus *i. mg.*) Herodis *C*¹*M* alii Solimorum *plerique*
 culmine *M*¹*B*¹ 234 profetarum *CT* 236 quo *Poelm. in mg.* pateant
TBbHI sit *H* 237 uentura *Mp*¹, uenturum quem *M* spondeantq. *L*
 238 Tum *MK*₁*K*₂*TLBbG* Bethlehem *CRMK*, *Mp* 240 israhelitarum (*t*
eras.) *C* sancta] prompta *MpV*₂, sacra *Poelm.* est] *om. Mp* 241 De
 eo quod magi obtulerunt dño munera *Mp m. al.* hic *C*¹, tunc *V*₂
Poelm. in mg. Herodis *M*¹ 242 colendum] uidendum *Poelm. in mg.*
 243 itineris *M*¹, uiae *Poelm. in mg.* stillam *C* 244 quae] q. *C*, q. *R*²,
 quae in (*sic*) *M*, et *HI* culmina *Mp*¹ 245 restetit *M*¹ 246 magna
 magis redeunt puero *Poelm.* 248 deieci*ti *C*, dilecti (al' deiectioni) *M*, de-
 iecte *V*₁ (*m. 1*) strauerunt *C*¹*N*, texperunt *M* (al' strauerunt *i. m.*), te-
 xerunt *rell.* cf. Verg. Aen. VIII 719 terram caesi strauere iuueni

- Submissique simul quaesunt; tum munera trina
 250 Tus, aurum, murram regique hominique Deoque
 Dona dabant. Totam mox horrida somnia noctem
 Sollicitant saeuumque iubent uitare tyrannum.
 Denique diuersis Herodis callibus aulam
 Diffugiunt patriamque Magi rediere latenter.
 255 Ipsum etiam puerum monitis caelestibus actus
 Aegyptum cum matre simul transportat Ioseph.
 At ferus Herodes sibimet succedere credit,
 Quem callens astris quaesisset cura Magorum.
 Quorum praecauto discessu sollicitatus
 260 Horribilem iussit Bethlehem per compita caedem.
 Infantes cunctos teneramque sub ubere plebem
 Auellit ferro nullo sub crimine culpa.
 Haec etiam caedes olim praescripta manebat,
 Quam bonus Hieremias diuino numine iussus
 265 Conplorat, subolis misero pro funere matres

265] cf. Ou. Am. II 6, 9.

249 submissique K_1 , submisique Bb , submissisque N quaesutum C
 tunc *Poelm.* in *mg.*; mox mystica munera promunt *Poelm.* 250 murrā C ,
 myrram uel mirram *rell.* 251 donabant (da a m. 2) MK_1T , donabant
 BbG (bant in *ras.*), d. ferunt *Hieron.* in *Matth.* I 2, 11, *Alcuin. de diu. off.* 5
Poelm., dono dabant B cf. *Wiener Stud.* 1880, p. 110 tota L somp-
 nia R 252 tyrandum M , tirannum CBG 253 Herodes K_1 calci-
 bus K_2 254 diffugiuntque M , difugiunt K_1 , defugiunt B^1 redire M
 K_1 (m. 1) K_2 (m. 1) T^1 laetantes at latentes M , latentes $RLMpPT^1$
 $BbGHHl$ cf. *Wiener Stud.* l. c. p. 90 p. *uers.* 256 DE PVERIS IN-
 TERFECTIS AB HERODE Mp , p. *uers.* 257 PASSIO INFANTVM L
 255 etiam] & K_1 (m. 1) post u. 256 uersus unius spatium C Aegip-
 tum CBG 257 ad CBL Herodis M^1K_2 (m. 1) T 259 discessu*
 (s eras.) M , discessi Bb^1 260 Bethlehem $CRMK_1K_2PT$ competa RL
 K_1K_2MpTB , comp&am K_2 ; crudeli tinxit Bethlehemica compita caede
Poelm. 261 que om. V_2 ubera RHL , hubere P 262 Euellit M
 (auelli in *mg.*), auelli $RK^1MpPBBbV_2$ fero LMp ; Innocuam in sini-
 bus rigido succumbere f. *Poelm.* in *mg.* 263 caedis M^1K_2 (m. 1) pre-
 scripta R , perscripta (m. 1) K_2T 264 nomine C^1M (at numine i. m.),
^{numine} munere K_1 265 conplorat RK_1TB , conplorant K_2 , conploraret Bb
 sobolis RM^1K_2 (m. 2) LP^1 , suboles Bb ; soboles miserum Mp miserae
Poelm. in *mg.* matris M^1

- Horrendis grauiter caelum pulsare querellis.
 Ast ubi sopitus furor est et saeua tyranni
 Infantum horribili feritas satiata cruore,
 Extinxisse putat cunctos, quos unus et alter
 270 Annus letiferi miseros obpresserat aei.
 Mirandis rursus deuinctus membra sopore
 Urgetur monitis Mariam puerumque Ioseph
 Aegypto ad patriam uectare, ubi Nazara felix
 Olim praedictum puero dedit addere nomen.
 275 Dixit et alterius quondam praenuntia uatis
 Vox instincta Deo: Veniet, ueniet mea proles
 Aegypto ex alta terris lumenque salusque.
 Crescebat rapidis annorum gressibus infans,
 Praecurrens aeuum sapientia praeueniebat
 280 Gratiaque in uultu et uerbis ueneranda micabat.
 Et iam bisseuos aei conprenderat annos,
 Cum paschae ritum seruando ex more parentes
 Ad templum laetis puerum perducere festis

271] cf. Culex 207.

266 horrendis (rendis in ras.) *K*₁, horridis *P*¹ querelis *RM*¹*MpB*
GHHL, querillis (m. 1) *K*₂; horrenda grauiter pulsabant aethera uoce
Poelm. i. m. 267 foror *L* tyranni (r eras.) *C*, tyrandi *M* 268 horri-
 bili] roseo *Poelm.* in mg. ferita *C* 269 extinxisse *RL* unus *CRPN*,
 primus (al unus) *M*, primus *rell.* 270 annos *C*¹*M* letiferi *plerique*
 miseros *MP*¹, misere *Poelm.*, miserandos p. con. *Arev.* obpraesserat *M*,
 subpresserat *RL Poelm.*; miserandus praesserat *MpV*₁, miserandus ces-
 serat *Poelm.* in mg. 271 rursus *M*¹ deuinctos *R*, deuictus *M* (al deu-
 inctus i. m.) *H* membra *T* supore *C* 272 urgetur *RM*²*MpK*₁*K*₂
PG 273 Aegypto *C* (passim) uectarae *R*, u&tare *L* felix *M*¹
 274 praedicta *B*²*T* ex corr. ut uidetur, praedicto *RM* (al predictum i. m.)
 275 alterius iussi *MK*₂*T* 276 instructa *Bb*, instructa *Poelm.* in mg.
 mea ueniet *M*, ueniat mea *H*¹ prolis *M*¹*K*₁*K*₂*T* 277 EX EGIPTO
 VOCAVI FILIUM *B* exaltat *LG* nomenq; (al lumenq;) *M* 278 im-
 fans *M*¹ 279 praecurrens *C*, occurrens *B* 280 omniaque *Poelm.* in mg.
 et** (in eras.?) *M* uerba *P* micabant *Poelm.* in mg. post u. 280
 inscriptio euanida in *L* 281 comprehenderat *C*, comprehenderat *M*¹
MpTBb, cōpnd& *G* 282 DVODECIM ANNORVM REMANSIT IN
 TEMPLO *B* compascae *L* seruantes *N*, seruare *Poelm.* 283 laeti
MpV, *Poelm.* in mg.

- Omnibus annorum uicibus de more solebant.
- 285 Ergo aderant paschae pariter cunctisque diebus
 Festorum inpletis patriam remeare parabant,
 Cum puer in populo comitis uestigia matris
 Deseruit templique libens secreta petiuit.
 Illum per uicos urbis perque abdita tecta
- 290 Perque iteris stratas per notos perque propinquos
 Quaerebat genetrix; sed lux ubi tertia uenit
 Ad templum propere remeat, uatumque choreis
 Inuenit insertum legumque obscura senili
 Tractantem coetu. Vix admiratio digna
- 295 De pueri uerbis senibus fuit; at pia mater:
 ,Nate, ait, amissum lacrimis te quaero profusis
 Anxia cum genitore gemens. Quae causa parentum
 Discernit gressu templique in sede retentat?'
 Ille autem: ,Quid me tantum, quid quaeritis? inquit.
- 300 An nondum sentis, genetrix, quod iure paternis
 Sedibus et domibus natum inhabitare necesse est?'
- Haec ait et gressum sociat patriamque reuisit;
 Nec genetrix tanti persensit pondera uerbi,
 Ordine cuncta tamen cordis secreta reseruant.

286] cf. Verg. Aen. XI 793. 288] cf. Verg. Aen. VIII 463. 303]
 cf. Cicero, de orat. 17.

284 solebant] sciebant *G* 286 festum implentes *M* (at festorum im-
 plet in *mg.*) *uu.* 285 et 286 in *mg. adscripti* in *Mp* 287 tum *LHl*
Poelm. 289 perque urbis *M*¹ (at urbis perque) urbes *V*₁ 290 iteris]
*ui*ae *Poelm. in mg.* stratus *R*¹ totos *H* 291 genetrix *CRM*¹ *Mp* *K*₁ *K*₂ *T*
 292 at *L* choregis *L*, coronae *Poelm. in mg.* 293 rerumque *Mp*
 294 ammiratio *MpB*² *G*, admiratio fuit *M* 295 fuit s. l. *M* ad *Mp*¹ *T*¹
 298 discernit *CMp*, secreuit *V*₁, secernit *rell.* gressum *BH* insidere
 temptat *Hl* 299 quid,] qui *K*₂, s. l. *K*₁ inquit *MMp* 301 inhabi-
 tare] in s. l. *K*₂ 302 inscriptio euanida in *L* reuixit *Mp*, reuisat *G*;
uers. in marg. inf. adscr. *K*₂ 303 REGRESSIO DE HIERVSALEM *B*
 naec *K*₁ 304 ordinem *B*¹ secreto *M* reseruat *KK*₁ *LTV*₁, seruauit
 reseruat *M*, seruauit *Mp*, reuisunt *G*

305 At puer obsequiis apte praedulcibus ambos
Ad proprium semper cogens nectebat amorem.

Interea ueteris scripti per debita currens
Omnia saeculorum series promissa trahebat.
Zachariae suboles desertis uallibus omnes

310 Ad deponendas maculas clamore uocabat,
Fluminis ut liquidi caperent miranda lauacra,
Quis animae uirtus abluta sorde niteret;
Esaias uates cecinit quod numine iussus:
,Vox late resonat desertis uallibus; amplas

315 Instruite stratas, omnis sit recta uiarum
Semita, quae Domini digne uestigia gestet.
Subsident colles, uallis conplebitur omnis;
Corriget anfractus iteris bona linea recti
Corporeisque oculis lumen tractare serenum

320 Omnibus indulget genitor Dominusque salutis.

Ergo aderant populi passimque hinc inde ruentes
Conplebant ripas audique lauacra petebant.
Texta camelorum fuerant uelamina saetis,
Et zonae pellis medium cinxere profetam.

310] cf. Verg. Aen. XII 312.

305 arte (apte in *mg.*) *Mp*, aptae *P*, aptos *H* 306 eos (at semper
cogens in *mg.*) *M*, cogens *L*, habens *G*¹ nectebat *M*, uectabat *Poelm.*
in *mg.* 307 DE IOHANNE *B* scripti ueteris *B* 308 saeculorum
MMp *K*₁ serie *K*₂ *T*¹ 309 Zachariae *C* soboles *RPBbHl*, sobo-
lis *K*₁ *K*₂ *G*, subulis *L* in uallibus *C* 310 deponendas (de *s. l. m. 2*)
M, deponentes *P* 311 ca-perent (r *eras.*) *M* lauachra *B* 312 queis
(?) *V*₁ uirtus *CMpPV* *Bb*, species *rell.* ablutas ordine (?) *M*¹, ^{di}luta sorde
G (*corr. a m. 2*) 313 Esaias *CMK* *K*₂ *PTBb*, Isais *uel* *Ysaias* *rell.*
uatis *K*₂ nomine *C* 314 VOX CLAMANTIS IN DESERTO *B* late
sonuit *G* 315 instruite] te *s. l. M*²; instruit estrates *Mp* omnes (*m. 1*)
*K*₂ *T*; omnis iussit *H* 316 digna *R* gestat *R*¹ D. plantis calcanda
beatis *Poelm.* in *mg.* 317 ualles (*m. 1*) *K*₂ *T* omnes *C* 318 corrigit
*R*¹ *K*₂ (*m. 1*), corrigit *Hl* tamfructus *K*₂ *T* iteris] callis *Poelm.* 320 do-
minus genitorque *B* 323 textum *M*¹ camelorum *CM* sedis *L*,
saetes *T*¹ 324 pellis zonae *Mp* cinxere *RLT*¹, tinxere (*m. 1*) *K*₁,
cingere *K*₁, cinxerunt *P*¹ profetam *CB*

- 325 Et tenuem uictum praebent siluestria mella.
 Isque ubi tot populos diuersis sedibus ortos
 Inruere ad fluuium cernit, sic incipit ore:
 ,Vipereae gentis suboles, quis debita uobis
 Supplicia urgentesque iras euadere monstrat?
 330 Sed facite, o miseri, fructum, si paenitet, aptum,
 Nec generis uestri tollat fiducia mentes.
 Nam facile e saxis etiam pro nomine plebes
 Succedet uestro, suboles quia degener errat.
 Proxima roboreis iamiam radicibus instat
 335 Cunctorum ante oculos acies leuata securis.
 Caedentur siluae steriles ignemque fouebunt.
 Nunc ego praeteritas maculas in flumine puro
 Abluere institui; ueniet sed fortior alter,
 Cuius uincla pedum non sum contingere dignus.
 340 Abluet ille hominis sancto spiramine mentem
 Flammarumque globis purgabit noxia corda.
 Illius et manibus ruralis pala tenetur
 Et propria ipsius purgabitur area frugum
 Horreaque inplebit secreti copia farris
 345 Aeternusque leues paleas populabitur ignis.'

*325 Edere locustas solitus ruralibus aruis

331] cf. Verg. Aen. I 136. 341] cf. Verg. Ge. I 471, Aen. III 574.

u. 325 *antecedit* 325* in CRM²K₁MpV₁BGHHI, in marg. add. K₂T²
 V₂Bb² hedere V₂ solitus] sonitus sonitus T² 326 ibi P¹ populus C
 327 DE BAPTISMO IOHANNIS ET VERBVM EIVS AD POPVLVM B
 329 subplicia K₁ turgentibus M ut uidetur 330 miseris Mp¹ penitet
 plerique 332 e] est* (& eras.) M, add. B²; exaxis L plebis CM;
 potis est dura superum rex cote creare Poelm. 333 succedent RMp
 V₁V₂GHHL, succedunt MK, PTV₂Bb sobolis K₂T errat] *** M,
 erret L¹; progeniem quando soboles sua d. e. Poelm. 334 roboris R
 iam iamq; R 335 acie M, acies* K₂, aciesque Poelm. leuigata Matr.,
 sublata Poelm. in mg., elata coni. Arev. 336 caedantur R¹, caeduntur
 M¹K₁K₂TV₁V₂BbHI sterelis C fouebant H 337 ergo CK₁ 339 uin-
 cula M tingere K₁ condignus Mp 340 abluit C hominis C, om̃s
 R, homines rell. sc̃o* (s eras.) K¹ in spiramine RL V₂HI mentem
 C, mergens rell. 343 harea L, a+rea K₁ 344 orreaque M impleuit CK₂B¹

- Haec ait et properis per siluam passibus ipsum
 Cernit Iordanis ueneranda lauacra petentem.
 Sed uetat increpitans uates et talia fatur:
 ,Tunc meis manibus dignaris mergier undis,
 350 Cum tua me melius possint mundare lauacra?'
 Dixit Iohannes, cui talia reddit Iesus:
 ,Nunc sine, nam decet hoc, sic sancta per omnia nobis
 Iustitiae consecrandus complebitur ordo.'
 Haec memorans uitreas penetrabat fluminis undas.
 355 Surgenti manifesta dei praesentia claret.
 Scinditur auricolor caeli septemplex aethra
 Corporeamque gerens speciem descendit ab alto
 Spiritus aeriam simulans ex nube columbam
 Et sancto flatu corpus perfudit Iesu.
 360 Tunc uox missa Dei longum per inane cucurrit
 Ablutumque undis Christum flatuque perunctum
 Adloquitur: ,Te nate, hodie per gaudia testor
 Ex me progenitum, placet haec mihi gloria prolis.'
 Tum petit umbrosos montes et lustra ferarum
 365 Obsequiumque illi patris praebere ministri

348] cf. Verg. Aen. III 485. 354] cf. Verg. Aen. III 389. 357]
 cf. Verg. Aen. VIII 423. 360] cf. Verg. Aen. XII 354. 364] cf. Verg.
 Ge. II 471.

347 Iordanis *CR²M²Mp²PBHI Poelm.*, Iohannes *rell.* 348 sed uetat]
 succedet *M* 349 digneris *RK₁ (m. 1) LTHI Poelm. in mg.* mergi^{or}
 (er a m. 2) *M*, er in *ras.* *T* 350 mundare *CMpP*, purgare *rell.*
 351 Iohannis *CM¹K₂* reddidit *MK₁ (m. 1) Bb*, dicit *N* 352 si *R*
 353 iustiae *R* implebitur *Mp* 354 post memorans: que celer *eras.*
 in *M* uitteas *P* penetrat fluminis undas *M*, xps penetrabat in undas
K₁LBbGHI; celer uitreas xps penetrabat i. u. (xps a m. 2) *K₂T*, ui-
 treans penetrabat in undas *H* fluminis undas in *ras.* *B*; undis *Mp*
 355 surgenti* (s *eras.*) *R* 356 aethera *C*, aetra *MMp¹*, aether *V₁*;
 aethera caeli *Poelm. in mg.* 357 descendit *CMPB alii* 358 ex] in *HI*
 359 perfundit *RK₁T* 360 mane *Mp* 361 ambitumque *Poelm. in mg.*
 flateque *L* 362 alloquitur *RMLPB rec.* 364 tunc *Poelm. in mg.*
 humbrosos *HI* 365 que] *om. M* patri *CMp*, patrii *PV₂ (m. 2)*,
 patrii *B* (s a m. 2) praebere (u *eras.*) *K₁*

- Certabant rapidi, mox liuor daemonis atram
 Cum terrore rapit mentem, nec defuit aegro
 Temptandi interea Christum uersutia fallax.
 Quadraginta illi fuerant ex ordine soles,
 370 Ex quo nulla cibi potusque alimenta dabantur,
 Sed contexta simul firmi ieiunia cordis
 Terrarum ad regnum mentis secreta tenebant.
 Tunc epulas demum monuit conquirere corpus.
 Horrendi interea sceleris fallacia temptans:
 375 ,Si te pro certo genuit Deus, omnibus, inquit,
 His poteris saxis forti sermone iubere
 Usus triticei formamque capessere panis.'
 Christus ad haec fatur: ,Nil me iam talia terrent;
 Nam memini scriptum, quoniam non sola tenebit
 380 Vitam credentis facilis substantia panis,
 Sed sermone Dei conplet pia pectora uirtus.'
 Rursus at ille dolos uersutis artibus aptans
 Nectere temptator properat. Nam moenibus urbis
 Mox inferre pedem sensit, uis liuida Christum
 385 Culmine marmoreo fecit consistere templi.
 Tum sic adgreditur uocis fallente ueneno:

383] cf. Verg. Aen. XII 116.

366 certabat V_1 rabidi RPT^2B^2Bb libor C demonis $libri$
 ater MG *Poelm.* 367 TEMPTATIO DIABOLI B terrore (e_2 in *ras.*) R
 aegro] ergo N 368 temptandi (i ex o) C interra N 369 quadra-
 genta C , $XLta$ M fuerunt R^1MV_2 370 potusque CV_2N , potesue M ,
 potusue *rell.* 372 at C mentis CMp^2T , cordis *rell.* tenebat G 373 tunc-
 que BV_1V_2H epulas R dæmum MK_1K_2 , demon G cæqui***rere R ,
 conquire M^1 374 horrendum K_2N , horridi P interea* sceleris (s_1 a
 m. 2) M fallatia R et alii, fallantia P 375 certe Hl inquit *pleri-*
que 376 hiis M^1 poteris (s eras.) K_1 sasis Mp forte K_1 ($m. 1$)
 377 in *mg. inf. adscr. m. al. in C* capessere M^1 378 nihil $M^1K_2TV_1G$
 379 quod non iam M^1 ; quod non sit sola datura *Poelm. in mg.* 380 cre-
 denti K_2 , credentes T^1 382 dolus M^1K_2 ($m. 1$) abtaus Mp 383 nectire
 K_2 ($m. 1$) prope scit M nam] quam *Barthius* 384 uis] s *ex corr. C*
 385 marmorei *Poelm.* fecit V_1V_2Bb , SV_1C , tendit *Poelm. in mg.*,
 suasit *rell.* 386 tum $CM^2K_1K_2PT$, tunc *rell.*

- ,Si Deus est uere genitor tibi, culmine templi
 Aera per uacuum saltu iaculabere corpus.
 Testis erit scriptura tibi, quae spondet aperte
 390 Mandatum summi genitoris tale ministris,
 Ut lapsum studeant casu defendere corpus;
 Et famulis manibus current tua membra leuare,
 Ne lapidis laedat summas offensio plantas.
 Reddidit his Christus dictis contraria dicta:
 395 ,Me meminisse magis scripti caelestis oportet,
 Ne uires Domini fidens audacia temptet.
 Rursus in abrupti montis consistere celsis
 Mox furibunda iugis sensit fallacia Christum,
 Ostendens illi fulgentia regna per orbem:
 400 ,Cernis, ait, quae sit tantarum gloria rerum?
 Cuncta tuo possum iamiam concedere regno,
 Talia donantem si me ueneratus adores.
 Tunc sic instantem dictis reiecit Iesus:
 ,Effuge pestiferi rabies uaesana ueneni,
 405 Haereat ut semper nobis immobile iussum,
 Ut iustus caeli Dominum deuotus adoret
 Unius et famulans ueneretur nomen in aeuum.
 Talibus excussus fugit per deuia daemon.
 Ille ubi Iohannem cognouit carceris umbris

388] cf. Verg. Ge. III 109. 400] cf. Verg. Aen. IV 272.

388 aether (m. 1) *K*₁, ar^oa *T*, aer *Bb* iaculare^{ue} (ue a m. 2) *M*
 389 testes *K*₁ ait *Hl* spondit *M*¹; spondeat perte *H* 390 munda-
 tum *B*¹ genitore *Bb* tale] id esse *Poelm. in mg.* ministri *RHl*
 392 famuli^z *C*, famuli *Mp PG² Hl* current *K₂ PTBb* 394 Christus]
 ihs *C* dictis xps *L* 395 me] om. *C¹ RMK₁ K₂ TMp BBb GH*
 scriptis *P* 396 di *K₂* (m. 1) pellatia (m. 1) *K₂ TBb* temptat *BL*
 397 arrupti *Mp* montes *C* 398 iugis] magis *Poelm. in mg.* 399 illi
CRP¹ V₁ V₂ H¹, olli *rell.* 400 tanta *T*¹ 401 tuo] tibi *Poelm. in mg.*
 possim *TBb G* 403 stantem *M¹ Mp¹* 404 rabie suae sana *M*; uesania *LK₁*
 (m. 1) 405 nobis semper *RHl*, s. nobis cum^{donum} *M* iussum donum *R*,
 iussum *V₂* 406 dominum caeli *V₁*, deuotos *C* adoret (h eras.) *B*
 407 nomen *C¹ ML Mp PV₂ BBb G*, numen *rell.* 408 excusus *MMp*
 409 agnouit (cog m. 2) *M*

- 410 Inmersum, tristi compressit corde dolorem,
 Finibus et statuit Zabulonum ponere sedes,
 Ut dictum Esaiæ concurreret ordine longo:
 ,Terra Zabulonum et regionis Neptala nomen,
 Et uia trans pelagus longe Galilaea per arua
 415 Trans et Iordanen gentes populique tenebris
 Inclusi magnum lumen subitumque uidebunt,
 In mortisque illis umbra residentibus alma
 Exoritur fidei resplendens luce uoluntas.
 Ergo instare Dei regnantis munera Christus
 420 Nuntiat increpitans praeconia larga salutis.
 Praeteriensque uidet ponti per litora fratres,
 Praesolidum Simonem, dignum cognomine Petri,
 Andreamque simul, sinuosa uolumina lini
 Piscibus insidias disponere marmoris undis.
 425 ,Nunc, inquit, pisces capitis maris aestibus altis,
 Sed me si libeat sectari, fortia uobis
 Prouenient hominum prae pulchra indagine lucra.
 Olli confestim firmato pectore certi
 Retibus abiectis pariter praecepta sequuntur.
 430 Post fratres Iacobum Iohannemque marinis

410] cf. Verg. Aen. I 209. 423] cf. Verg. Aen. XI 753.

410 ^{sub} indemersum (sub a m. 2) C, demesum V₁, submersum RM¹L
 K₂ (m. 1) MpTBbHl corda R²Mp²Bb, cordæ M dolorem C¹MV₂
 Bb² Poelm. in mg., dolore rell. 411 istatuit Mp¹ Sabolorum C, dialon
 nunc M¹, diabulonum K₂, zabulonum L, Zabulon Poelm. pedes M¹
 412 isaiaë R, ēsaiaë M in ordine M¹ longo C, secli P, saeculi MK₁,
 saeculi rell. 413 terrē H Sabulorum C, dialon haec M¹, Zabulon K₁K₂P
 TBbG Poelm. 414 Galilaea per arua] ego, Galilaeae arua libri, Galilaeia-
 que arua Barth. Arev. 416 inclusique R uidebunt (d et b a m. 2) C
 417 umbras (M) almas T¹ resedentibus K₁ (m. 1) P 418 splendens V₁V₂
ⁱⁿ uoce M uoluptas K₂T 419 uenire instare Mp dñe C¹ 420 longa M¹
 421 uidit R¹, uidens T littera K₁ 422 persolidum N Symonem RM
 424 marmoreis M 425 inquit M et alii altos M¹K₁K₂Mp¹V₁T
 427 pulchra M¹, perpulchra LN, preclara (pre in ras.) T, clara Bb in-
 dagine H 428 illi K₁K₂L²TBb¹Hl 429 secuntur MpTBG
 430 fratres geminos CLMpV₂BH, fratres ^{geminos} RM, geminos Poelm in mg.

- Insidias gregibus maculoso innectere textu
 Ut uidit similemque dedit de litore uocem,
 Illi Zebedeum genitorem in puppe relinquunt
 Illico sectantes pulcherrima iussa salutis.
- 435 Exhinc per terram Galilaeam sancta serebat
 Insinuans populis regni praeconia Christus
 Donabatque citam inualidis aegrisque medellam;
 Et mox crebra procul Syriam iam fama tenebat
 Mille sonans uerbis praesentia munera Christi.
- 440 Denique certatim languoris tabe peresos
 Diuersisque malis nexos, quis longa dolore
 Absumpsit populans membrorum robora tabes,
 Monstrabant Christo; facili sed munere cunctos
 Reddebat propere miranda ad gaudia sanos.
- 445 Iamque animae ipsius morbi saeuique furores
 Et lunae cursum comitata insania mentis
 Discessere graui sermonis pondere iussa.
 Illum stipantes miracula magna mouentem
 Mixtae sectantur turbae Solymique Syrique
- 450 Et Iudaea frequens populis Galilaeaque plebes,
 Quos et Iordanes dirimit stagnante fluento.
 Hos populos cernens praecelsa rupe resedit
 Ac sic discipulis gremium cingentibus inquit:

439] cf. Verg. Aen. IV 183. 440] cf. Verg. Aen. VI 442.

433 Zebideum *M*¹, Zebe&eum *Mp* puppi *M* 434 illico *L* 435 ex-
 in** (de *eras*.) *M* Galileam *M*¹*T*, Galilee *K*₁*K*₂ (*m. 1*) *LMpGH*, Ga-
 lilee* *B* sereba*t (n *eras*.) *M*, ferebat *Poelm.* in *mg.* uu. 436—438
 in *mg. sup.* *M*² 436 regna *Mp* 437 inualidisq. *C*, fessis *V*₁*T* aegris *C*
 438 siriam *CB* 439 mille sonis *M*²*L*², mellisonis *C*², m. sonant *K*₂ (*m. 1*)
 uerbis *C*, linguis *rell.* 440 praessos *M*¹ 441 longo *L* doloris *MMp*
*K*₂ (*m. 1*) *PBH*, dolorum *V*₁*G* 442 absumpsit *M*, adsumpsit *T*¹*Bb* ro-
 bura *M*¹ tabis *C*¹*K*₁*K*₂*T* 443 facile (*m. 1*) *K*₁*K*₂*PT* monere *L*¹
 444 reddebant (*m. 1*) *K*₁*K*₂*PT* 446 commitata *C*¹ mentes *Mp*¹ 448 sti-
 pantis (*m. 1*) *K*₁*T* cuncta *M*¹*Mp*² 449 solimique *C* et alii, solinyque *R*
 Sirique *C* et alii 450 Iuda (*m. 1*) *K*₂*T* gallilea *B* plebis (*m. 1*)
*MK*₂*T* 451 Iordanes *CK*₁*T*¹*B*, Iordanis *rell.* in stagnante *B* 452 in
mg. adscr. *M*²*K*₂*T*² rupe] in *om.* *CMH*, exhibent *rell.* sedit (re a
m. 2) *R* 453 DE BEATITVDINE *B* praemium (?) *M*¹

- ,Felices humiles, pauper quos spiritus ambit,
 455 Illos nam caeli regnum sublime recepat,
 His similes mites, quos mansuetudo coronat,
 Quorum debetur iuri pulcherrima tellus.
 Hoc modo lugentes solacia magna sequentur.
 Pabula iustitiae qui nunc potusque requirunt,
 460 Illos plena manet satiandos copia mensae.
 Felix, qui miseri doluit de pectore sortem,
 Illum nam Domini miseratio larga manebit.
 Felices, puro qui caelum corde tuentur,
 Visibilis Deus his per saecula cuncta patebit.
 465 Pacificos Deus in numerum sibi prolis adoptat.
 Felices nimium, quos insectatio frendens
 Propter iustitiam premit; his mox regia caeli
 Pandetur. Gaudete, operum quos iusta tenentes
 Urgebit praeceps stimulis iniuria saeuis;
 470 Plurima nam merces uobis seruatur in aethra,
 Namque profetarum fuit insectatio talis.
 Discite uos hac in terra salis esse saporem.
 Hic sapor amissa si iam uirtute senescit,
 Quae salis absumptos acuet substantia gustus?
 475 Nec quisquam uani post haec superest salis usus,
 Ni longe abiectum cuncta ut uestigia calcent.
 Vos estis mundi clarum (ne abscondite) lumen.

456 decorat *HI* 457 debetur *M*¹ 458 hoc *CM*¹*PV*₁, hic *rell.*
 solatio *R*¹*M*¹*K*₂ (m. 2) *T*¹*Bb* magna *C*, digna *rell.* sequetur *R*¹*M*¹
*K*₂*TBb* 459 add. *M*² 460 plane *M*¹, plene *Bb* mane**t (bi eras.) *M*
 satiandos *C*, saturandos *rell.* cf. *Sedul. P. c. I 6* (ed. *Huemer*) 464 hos *M*¹
 manebit *L* 465 in *mg.* add. m. 2 *K*₂*T* 467 praemit *CRM* alii
 operum
 468 post *T* corr. m. 2 iussa *RM*¹*K*₁*K*₂*LTG*, iussat (at in ras.) *B*
 tenent *Bb*¹ 469 urguebit *RML* alii 470 uobis] om. m. 1 in *K*₂*T*
 aetra *R* 471 profetarum *CB*¹ 472 VOS ESTIS SAL TERRE *B*
 in hac terra *M*¹; haec *Bb*¹ 473 si] protinus *C*, si* (c eras.) *B* se-
 nescet *V*₁ 474 qua *K*₂*T*¹ absumtos *C*, absumptus *R*¹*K*₂ (m. 1) *L*¹*T*¹
 acuit *C* 475 nequicquam *M*¹*Mp*¹*B*¹, nec quicquam *RHIT*, neccui-
 quam *K*₁*K*₂ (m. 1) *Bb*, nequiquam *RT*, nec quiquam *PG* 476 ni] nil
*CK*₂ (m. 1) ut] om. *P* 477 VOS ESTIS LVX MVNDI *B* clarum
 mundi *C* nec *K*₁

- Nam quis praecelsis inpostam rupibus urbem
Occultare queat? Vestrum sic lumen ad omnes
480 Perueniat rerumque decus sub luce serena
Ponatur. Cunctis genitoris gloria uestri
Laudetur, celsi thronus est cui regia caeli.
Non ego nunc priscas leges dissoluere ueni
Vertere nec, ueteres ponunt quae iussa profetae;
485 Omnia nam uobis per me complenda manebunt.
Vera loquor, donec caeli terraeque marisque
Interitus ueniat, legis nec littera saltem
Aut apicis parui gracilis distinctio deerit,
Omnia quin fiant digesto ex ordine saeculi.
490 Si quis enim minimam mandati soluere partem
Ausus erit, pariterque homines audendo docebit,
Hic minimi nomen caelesti in sede tenebit.
At quicumque operis proprii moderamina seruans
Inuiolata simul tradet praecepta priorum,
495 Magnus erit magnique feret trans sidera nomen.
Audistis ueteris iussum moderamine legis:
Humano si quis macularit sanguine palmas,
Ille reus ferro persoluet uindice poenas.
Ast ego praecipiam, ne quis consurgere in iras
500 Audeat atque odio fratris feruente moueri.
Nam reus hic aequo poenas sub iudice pendet.

482] cf. Verg. Aen. VII 210. 486] cf. Verg. Aen. I 598. 499] cf. Val. Flacc. I 673.

478 in praecelsis *M* impositam *C*, inpositam *R²M¹K₁* (*m. 1*) *LH*
479 q; ad *Hl* sic *C* (*c in ras.*), sed *rell.* 481 cuncti (*m. 1*) *K₂T*
482 tronus (*h a m. 2*) *B* 483 NON VENI SOLVERE LEGEM *B* desol-
uere *B* 484 uetere *C* profetae *CB*, prophetae *R* 486 loquar *MT*
487 legum *R¹* saltem *CMpB²*, saltim *rell.* 488 deri*^t (*n eras.*)
C, derit *K₂* (*m. 1*) *T* 489 digesto *C*, digesta *RK₁K₂LTBBb*, degesta
R²MB¹, di*gesta *Mp*, digestae *P* saeculi *MK₁* 491 suadendo *V₂K₂*
(*m. 1* ?) 492 in] *om. Hl* 493 moderamine *RV₂* (*a m. 2*) 494 tradit
CK₂T 495 erit] enim *K₂* (*m. 1*) ferit *corr. in* feret *C* 497 macu-
larit (*ue a m. 2*) *C*, maculauerit *M¹Mp¹K₁* (*m. 1*) *B¹* 499 iniquas
Mp¹ 500 fratres *L* 501 aequae *C²RM¹K₂L¹TV₁V₂BbG* pones *Mp¹*
reddet *M* (*at pendet m. al.*) *K₁K₂TV₁V₂Bb*

Nec minor illorum conuicia flamma sequetur,
Qui fatui miserue cient sub nomine fratrem.

Sin offerre uoles, uenerans altaria, munus
505 Et tua tunc tacitae mentis penetralia tanget,
Quod tibi sit cum fratre domi suscepta simultas,
Munera cuncta illic aditis admota relinque
Et prius ad pacem properans transcurrere petendam.
Fraterno demum iam conciliatus amori

510 Offer grata Deo tranquillo pectore dona.
Est tibi praeterea semper contraria uirtus
Corporis; hoc casti celeri curetur amore,
Dum rapidae tecum graditur per compita uitae.
Accusabit enim polluti corporis usus

515 Et te sublimi statuet sub indice uinctum.
Damnatum rapient ad uincula saeua ministri
Nec prius e tenebris solueris carceris atri,
Ultima quam minimi reddatur portio nummi.

Haut ignota, reor, uobis stat cautio legis
520 Corpus adulterio prohibens, sed nunc mea iussa
Occulta internae frenant molimina mentis:
Nec minus optati quam facti poena luenda est.

519] cf. Verg. Aen. II 91.

502 illorum *i. m. C*² 503 miserieque *C* (que *a m. 2*) *RMLK₂TV₂* cient
(*c in ras.*) *BT*, uocent *Mp*, dent *K₂* (*m. 1*) 504 SI OFFERS MVNVS
TVVM B si *M*¹ uolens *C*¹*M*²*Mp*¹*V₂Bb*¹*HHL* munus *CV₁*,
munis *N*, donis *rell.* 505 tuae *CM*¹*Bb*¹ tum *CPBb*²*N* tacita *C*²
tangit *RMLMpP* (in *K₁T a m. 2*) *BHHl* 507 illis *T* acditis *L*,
aditis *plerique*, adito *R ex corr.* 508 prope+rans (*t eras.*) *R*, properet *P*
^{trans}curre (*trans a m. 2*) *R*, transcurrere* (*s eras.*) *C* petendam (*t a m. 2*)
R, petendum (*m. 1*) *K₂T* amara *K₁* (*m. 1*), amari *G*¹ 510 offer* (*s*
eras.) *CK₂THl* tranquillo* *K₁* 511 ESTO CONSENTIENS ADVER-
SARIO TVO *B* Virtus contraria semper *RMpBbHlN Poelm.*
512 caste *K₂* (*m. 1*) *T*¹ caeleri *R* 513 rapida *M*, rapide *nonnulli*
compita *CM* (*m. al.*) *MpPBb*, compita *TK₂* (*m. 1*); uias competa *G*¹
515 statuet (*e ex i*) *C* 516 uincla *MpB*¹ saeui *M*¹ 517 mitteris
RK₂ (*m. 1*) *TV₁V₂ Poelm.*, carceris *atri* *solueris M* (*diri fort. eras.*)
519 aut *CM* 521 occultare (*m. 1*) *K₂T* internae si *M* ferient *L*,
feriant *RK₂* (*m. 1*) *T*¹*BbBHHlB* 522 est] *om. MpV₁V₂*

- Si te forte oculi dextri laqueauerit error,
 Auctorem miserae properans conuellito labis
 525 Et iaculare procul. Nam membrum perdere refert
 Exiguum, flammis quam totum dedere corpus
 Perpetuisque animam pariter conuoluere poenis.
 Et si dextra manus mentem per deuia ducit,
 Erroris causam praestat decidere ferro,
 530 Quam totum aeternis corpus concedere flammis.
 Praecipunt ueteres, si quis conubia rumpit,
 Scribere discidium, iuris feralia uerba.
 Sola uiri recte discedet adultera tectis,
 Ast aliae maneant, nam casti iura pudoris
 535 Auctore amittet mulier deserta marito.
 Antiquae leges prohibent periuria linguis,
 Sed nostris cedat iurandi audacia iussis.
 Nec fas est homini caelum iurare per altum,
 Quod sedes Domini, nec quae uestigia gestat
 540 Terra Dei, Solymaeue urbis uenerabile nomen,
 Quod regis magni propria est, iurabitur umquam.
 Nec caput in proprium cuiquam iurare licebit,
 Namque potestatem minimi non esse capilli
 Cernitis, albumue aut nigrum mutare colorem.

534] cf. Ou. Amat. I 100. 540] cf. Ou. Amat. III 407.

523 SI OCVLVS TVVS SCANDALIZAT TE B 554 autorem *M*
 miserae *M*¹ conuellato *M*¹ 526 post exiguum, aestibus *eras. in M*,
 flammis *Bb*² *in mg.* 527 conuellere *R*¹*MK*₂ 528 dextera *M* diuidia *M*¹
 529 praestet *BbG* ferro *in ras. Mp* causam magis utile uellere f.
Poelm. in mg. 530 *in mg. add. Mp* concidere *C*¹*Hl*, condere (*m. 1*)
*K*₂*T* 531 permittunt *Poelm. in mg.* rumpet *RM*¹*MpK*₂*K*₂*PV*₁*V*₂*Hl*
 532 discidium (: separationem *m. al.*) *M* 533 recti *Bb* discedat *RP*
*T*¹*BHHl* 534 SI QVIS DIMISERIT VXOREM B alia *Hl* podori
Bb 535 autore *M*¹, auctore *Hl* amittat *R*, amittit *M*¹*K*₂*K*₂
*V*₂*G*, mittet (*corr. in -at*) *T*, emittit *Bb* 536 legis *Hl* linguis (*in*,
ui a m. 2) *C* 537 caedat *R* 538 nec] *om. M* est] *om. K*₁ 539 sedis
*M*¹*K*₂*T* domini *C*, est d. *M*¹, d. est *rell.* neque *CMp*¹, nec eius que
M, nec quod *Poelm. in mg.* 540 terram ^{dei} *pēdis M* Solimae *R*, solimeq^e
*K*₂*BbG* 541 quod *corr. in quae K*₁ 544 SIT SERMO VESTER EST
 EST NON NON B albumque *V*₁

- 545 Est est sufficiat, quod non est dicite: non est.
 Quod superest istis, totum fallaciter aegro
 Suggestet obreptans animo uis tetra ueneni.
 Peruulgata diu legis praecepta tenetis:
 Laedentem semper similis uindicta sequatur,
 550 Sed tranquilla malum melius patientia uincet;
 Ac si quis partem palma percusserit oris,
 Mox aliam uultus partem praebere memento.
 Auferet aut tunicam si quis ui iudicis instans,
 Cede libens pariterque ferat tua pallia secum.
 555 Si te forte aliquis passus per mille iubebit
 Ire uiam grauidique oneris perferre laborem,
 Mox perges aliudque iteris comitabere duplum.
 Si quis egens poscet uel si simulabit egentem,
 Ex animo miserans largire; aut mutua si quis
 560 Orabit, tribue, et mitem ne subtrahere uultum.
 Nec tibi sit placitum solis succurrere amicis
 Aut caecis odiis inimicos ducere dignos.
 Quin ego praecipiam semper blando esse per omnes
 Obsequio precibusque Deum mollire benignis

556] cf. Verg. Ge. II 343.

545 sufficiet $M^1 K_1 K_2 T B b G$, sufficiant (ant *in ras.*) L , te *add.* N
 dicere $M^1 L K_1$ (m. 2) $T^2 H^1$ *Poelm. in mg.* 546 hiis M^1 , histis Mp
 egre H^1 547 suggeret $C^1 R M M p^1 B b$, suggerit *rell.* uis] s *ex r* M
 tētra C , thethra R 548 peruulta (u_1 *ex corr.*) M^1 549 laedentem
 pio R sequetur $M p^1 L$ 550 manum K_1 uincit $K_1 K_2$ (m. 2) G
 551 SI TE CVSSERIT MAXILLA B at L 552 alteram u. p. partem
 M^1 ; alium L 553 auferat $R V_1 B b G H H^1$, auferit K_2 (m. 1) T^1 to-
 nicam $R M$ et alii 554 pariter M^1 feret K_1 (m. 1) 555 SI ANXIA-
 VERIT MILLE PASSVS B te *om.* $M^1 L^1$ super C iubebat K_1
 556 grauemque iteris C labores $M^1 L T^1$ 557 moxque M^1 pergens
 $K_1 K_2 L T B b G H$ alitque $C T^1$ dublum M^1 558 si] se $M^1 M p^1$
 K_2 (m. 2) $P T^2 B b$ poscit $C M^1 B^1$ simulauit R , simulauit M (*corr.*
 m. 2) 559 mutuo K_2 (m. 1), mutu& M^1 560 tribuae M mittem
 L , tristem V_1 561 succurre C 562 dignus L^1 563 ergo K_1 (m. 1)
 blandum super R , uos (M) blando semper $M T^1$, blando super esse L
 $K_1 K_2 M p V_1 V_2 B B b$ 564 obsequium $R L$; blanda—obsequia $B b^1$ praec-
 cibus *omnes fere*

- 565 Pro uita ipsorum, qui uos exscindere gaudent
 Aduersisque truces animis odiisque sequuntur.
 Nam genitor noster communia lumina solis
 Communesque dedit pluuias iustisque malisque.
 Quod si coniunctos tantum ueneramur amicos,
 570 Quis locus hic iustae poterit mercedis haberi?
 Seruit amicitiae tantum gens dedita lucris.
 Sed uos perfecto similes estote parenti.
 Sicubi iustitiae pandetur pulchra facultas,
 Deuitate oculos hominum; nam nulla manebit
 575 Merces, posterius quae factum tale sequatur.
 Adplaudet tantum sterilis laudatio ulgi.
 Sed quod dextra facit, faciat, nescire sinistram
 Conueniet; iustis meritis tum digna rependet
 Occulti solus scrutator praemia cordis.
 580 Sunt quos praetumidae tollit iactantia mentis,
 Et precibus propriis gaudent adsistere turbas
 Multifluisque diem uerbis ducendo fatigant;
 His uotis pompae fructus succedit inanis.
 Sed secreta domus precibus penetralia castis
 585 Claudantur paucisque Deum uenerabere uerbis.

582] cf. Verg. Aen. VIII 94.

565 exscindere *MT*², excingere *K*¹ 566 aduersusque *L* secuntur
CK₁K₂TBb 567 PLVIT SVPER IVSTOS ET INIVSTOS *B* nostro
 (m. 1) *K₁* 569 ueneraemur *L*² 571 geni *M* 572 perfecto* (s. *eras*.)
C, perfecti *Poelm.* in *mg.* similis *Bb*¹ 573 Si tibi *Poelm.* in *mg.*
 panditur (m. 1) *K₂T* pulchra iusta *C*, pulera *RLV₁V₂* 574 deuities
Poelm. in *mg.* nam] s. l. *K₂T*, quia *N* 575 mercis *CR*¹; merces in
 caelo *Poelm.* sequetur *Hl* 576 sterelis *CM*¹ 577 QUOD FACIT
 DEXTERA TVA *B* sed te *M¹K₁K₂LV₁TBb*¹ dextera *M* facit *M*
 (m. al. s. l.), s. l. *RBb*², om. *TV₁* facies *corr.* in facias s. l. *K₂*, faciens *Hl*
 sinistra *Hl* 578 cū ueniet *M* (m. al.) *P¹Hl*, conuenit *V₁* iustis] hiis
M, his *K₂* (m. 1) *T*, et iustis *V₁* 579 occulti* (s. *eras*.) *K₂* 580 sunt**
 (et *eras*?) *M* iactantia *CK₁V₁* (?), iactatio *rell.* 581 praecibus plerique
 gaudet *L* assister & *B* turbis *R*¹ 582 docendo *M*¹ 583 succidit
*K₂T*¹ 584 custis *C*, -tis in *ras. R* 585 claudentur *Poelm.* dñm *M*¹
 uenerabile *C*, uenerauere *K₂T*¹*Bb*

- Scit pater ipse, tui quae sit trepidatio cordis.
 Nil absente Deo loquimur, nil abdita clausum
 Pectoris antra tegunt, praesens Deus omnia cernit.
 His igitur uotum placeat concludere uerbis:
- 590 Sidereo genitor residens in uertice caeli,
 Nominis, oramus, ueneratio sanctificetur
 In nobis, pater alte, tui: tranquillaque mundo
 Adueniat regnumque tuum lux alma reclaudat.
 Sic caelo ut terris fiat tua clara uoluntas,
- 595 Vitalisque hodie sancti substantia panis
 Proueniat nobis; tua mox largitio soluat
 Innumera indulgens erroris debita prauis;
 Et nos haut aliter concedere foenora nostris.
 Tetri saeua procul temptatio daemonis absit
- 600 Eque malis tua nos in lucem dextera tollat.
 Sic etenim genitor populis delicta remittet,
 Si uestra alterni uobis peccata uelitis
 Cedere nec durum erratis intendere pectus.
 Sunt etiam praegrata Deo ieiunia plebis;
- 605 Sed propriam multi faciem foedare laborant,
 Quo uanam captent hominum ieiunia famam.
 Tu uero et grato crinem nitefactus oliuo

586 precatio K_1K_2 (m. 1) T^1Bb^1G 587 nihil (*utroque loco*) M^1K_2
 PT^1 clausi T ex corr. 589 placat C 590 resedens L post in
 uertice: in culmine *eras*. in C 592 tranquilloque M 593 regnique tui
 M (m. al.) $L^1P^1V_1V_2Bb^1$, regnumque tuum RM^1K_2 (m. 1) alma****
 (ampla *eras*.) C , ampla RV_1V_2 reclaudat***** (patescat *eras*.) C ,
 recludat Bb , patescat RV_2 , redundat M (corr. in -et) B^1G , redundet
 $MpK_1PT^2V_1HH^1$ 594 sic ** (in *eras*.) C , in $M^1R^1K_1K_2$ (m. 1) P
 TBb caelo* in M ut] *om. R.*, et ut L , et in K_2T tua fiat RPV_1
 V_2BbH^1 , tua fit (m. 1) T 595 substantia P 598 aut CMK_2TBb
 aliter conueniat M^1 concidere C foenora foederā C , fenore M^1
 fas est V_1H^1 , nostris *rell.*, fort. nostrum uel nosti 599 tatri CR
 601 delicta] peccata H^1 remittit $MMpV_2B$ 603 concedere M^1 er-
 retis M intendere CR^1V_1 , impendere uel impendere *rell.* 604 semper
 grata M^1 , pręgrata R , pergrata *rec.* 605 foedare ex foedere MK_1 ,
 foedera P^1 606 cum ieiunio M^1 607 et] *om. M* gratum M^1 ma-
 defactus M^1 (*ut uidetur*) *Poelm. in mg.*

- Laetantem puris de fontibus ablue uultum,
 Ut solus genitor deuoti pectoris altum
 610 Seruitium cernens laudet meritumque rependat.
 Vanum est defossis terra inuigilare talentis.
 Illic aerugo et tineae dominantur edaces,
 Cunctaque diripiunt fures egesta latebris.
 Condite thesauros uobis in uertice caeli;
 615 Non aerugo illos tineaeue aut horrida furum
 Factio diripiet. Vobis ubi condita res est,
 Illic corda etiam simili ditione tenentur.
 Corporis est lumen, quo publica lumina cernis;
 Sed si pura acies oculis simplexque nitebit,
 620 Clare totius splendebunt corporis artus.
 Sin uero nequam fuerit paruumque uidebit,
 Obscurae incumbent super omnia membra tenebrae.
 In nigras lumen sed si conuertitur umbras,
 Ipsis horror erit quantus sine luce tenebris?
 625 Nemo potest dominis aequae seruire duobus,
 Unius aut odiis cedet uel cedet amori,
 Nec pariter dominum seruus patietur utrumque.
 Haut umquam poterit quis diuitiisque Deoque
 Inseruire simul; sed uos haec iussa tenete:
 630 Sollicitet proprio ne uos pro corpore uestis,

614] cf. Verg. Aen. I 225. 620] cf. Verg. Ciris 198.

608 abluet *L* 609 abtum *M¹K₂T¹*, aptum *Hl* 610 laudet] *om. M*,
 laudem *K₁K₂PTV*, *rec.* rependet *M¹Mp* 611 defossis *M¹* terrae
RMK₂, (*m. 2*) *LT²V₁B* 612 aedaces *MMp* 613 deripiunt *RV₂*, diri-
 pient *T* congesta *T* 615 tineaeue illos *M¹K₁K₂TBb* haud *Mp*
 orrida *CMp* 616 cuncta *L* 617 ditione *CMK₂T*, ditione *B*, ditione
rell. 618 qui *M¹* puplica *C* 619 oculi *MK₁Mp²TG*; oculi acies *MK₁*,
K₂MpPTB, oculis acies *V₁* 620 Et totius clare *M* (*in ras. m. al.*) *Mp*
P, clare totius *K₁*, clare & totius *K₂G*, totius clare *V₁*, tunc totius clare
V₂ (*m. 1*) 621 si uero *C* (*u ex n*) *Hl* paruumque *H*, paruumque *C*,
 prauumque (*pra in ras.*) *M*, prauumque (*ra in ras.*) *B*, prauumque *rell.*
 623 tenebras *M* 624 quantus (*s a m. 2*) *R* 626 hodiis *RT¹* cedit
C, cedit (*utroque loco*) *M¹K₁K₂*, cedat (*altero loco*) *P¹V₂* 627 aut
CK₂T¹V₂N 629 NEQVE DE VICTV NEQVE DEV . . . *B* 630 pro]
 de *RHl*, per *K₁* (*m. 1*)

- Neu faciles uictus aegra disquirite cura.
 Nonne animam pluris facimus quam corporis escas?
 Aut dubitat corpus quisquam praeponere uesti?
 Aerias spectemus aues: num uomere presso
 635 Terga soli subigunt, iaciunt aut semina farris,
 Aut segetum culmos incurua falce recidunt?
 Proueniet tamen his satias potusque cibique.
 Nonne Deo magis est hominum curatio cordi?
 Nec dignum fuerat uestis suspendere curam
 640 Pectoribus nostris; non, si cubitalia possent
 Incrementa suis homines inponere membris.
 Cernite, per pingues agros ut lilia fulgent!
 Non ulli tamen his umquam incubuere labores,
 Nec Solomona illum, cum regni diuitis aula
 645 Afflueret, talis contexit gratia uestis.
 Quod si pratorum fruticumque uirentia laeta
 Ipse Deus uestit nostris obnoxia flammis,
 Cur uobis potior non est fiducia patris?

*645 Naturale bonum terris commune placebit

631 facilem uictum M^1K_1BbN ; facilis V_2 disquerite (disquerere
m. al.) M , disquerere BK_1P 632 quam] q; K_1 (*m. 1*) Mp 633 haud P^1
 dubitet V_1 (*m. 2*) quisque Mp^1B^1 uestri Bb 634 aereas Mp^1PHI ,
 aeria B num $CP(?)N$, non *rell.* 635 soli s. l. R^2 , in *ras.* K_2 ; terram umquam
 $LB^1(?)$ 636 haut K_1 , nec *Poelm. in mg.* segitum K_2T^1 , segemitum Bb
 637 prouenit M^1 , proueniat K_2 ; prouenit attamen T^1 hiis M satietas
 M , saties TK_2 (*m. 2*) HHI , sacitas L 638 cordis RK_2MpPB
 639 fuerit *coni. Arcu.* 640 non sic ubi talia *plerique*, num sic cubitalia
coni. Arcu. Pectoribus si nunc habitam transire figuram *Poelm. in mg.*
 possunt M^1HI *Poelm.* 641 hominis K_2 (*m. 1*); per se nemo potest aut
 quicquam imponere membro *Poelm. in mg.* 642 fulgent] florent *ante eras.*
in C, florent M (*d. sc. m. al.*) P († fulgent s. l.) $V_2(?)$ 643 nonnulli R^1M
 K_1K_2T , nulli Mp hiis quam R his *om. P* labores ligones C , labores
 († ligones *m. 2*) RP , ligones M (labores *add. m. al.*) K_1 (s. l. labores) K_2
 (*ex corr.*) L 644 Solomona C , Salomona *rell.* illum] grauem *Poelm.*
in mg. 645 affuerit K_1T^1 , affuerit Bb , afflueret *rell.* uestes K_1 *post*
 645 Naturale bonum terris commune placebit $K_1TV_1V_2$, *add. in M* (*m.*
al.) Mp (*in mg.*) 646 fruticumque K_1 (*m. 1*) Mp

- Ergo cibum potum uestemque et inania cuncta
 650 Gentibus infidis terrenam linquite curam.
 Vos potius digne caelestia quaerite regna
 Iustitiamque Dei — spontanea cetera current —,
 Crastina nec uobis curetur copia rerum;
 Quisque dies sibimet satis est pro fraude diurna.
 655 Iudicium uestrum fugiat damnatio saeua;
 Nam Dominus uestri iuris documenta sequetur,
 Quae uos in terris statuetis tempore capti:
 Mensuram tibi, quam ponis, portare necesse est.
 Cernis adhaerentem fistucam in lumine fratris,
 660 Nec tamen in proprio tignum consistere sentis
 Atque oculum prius alterius purgare laboras;
 Deripe sed proprio fallax de lumine lignum,
 Tunc minimam alterius curabis demere aristam.
 Ne canibus sanctum dederitis neue uelitis
 665 Turpiter inmundis iactare monilia porcis.
 Namque illa in caeno pedibus subiecta iacebunt
 Conuersique sues uasto uos uulnere rumpent.
 Poscenti dabitur, quaerens inuenta tenebit,
 Pulsantique aditus foribus pandetur apertis.
 670 Vos homines natis panem poscentibus omnes

*657 Haec eadem uobis genitor seruabit in aethra

667] cf. Verg. Aen. IX 580.

652 current surgent *C* 656 uestri iuris *CG*, iuris uestri *rell.*
 documenta *T*, documenta (cu in *ras.*) *M* 657 quaecumque *R*, quae
 uobis *M¹V₂* *Poelm.* in *mg.* in tempore *M¹* post 657 *uers.* 657* *le-*
gitur in *RK₁LV₁V₂BbGHH₁*, in *marg. add.* in *MK₂MpP²*, *interpos.*
 in *B²T²* 658 quam] quod *H₁* panis *H₁* 659 DE FESTVCO IN
 OCVLO PATRIS *B* fistucam *CM¹K₂TBb* 660 proprio *P¹* lignum
 ex tignum *C*, dignum *M*, tegnum (*m. 1*) *K₂T* 662 diripe *RLMpB*
Poelm., eripe *MK₁K₂TBbG* *Poelm.* in *mg.* trabem *R* († tignum *m. 2*)
V₁V₂, dignum *M* 663 tū *C* arestam *R¹* 664 nec *RK₁PBG* neue]
 ne *C* 665 inmundis *C* 666 insceno *H₁* 667 conuerseque *K₂T¹*;
 conuersaeq; alii conuersisque canes *Poelm.* in *mg.* sues *R* uasto u.]
 uastantes *H₁* 669 pandentur *M*, panditur (*m. 1*) *K₂T* 670 uos homines]
 quis uestrum *K₂* (*m. 1*) *T*

- Non lapidem dabitis piscemue petentibus anguem;
 Vos, inquam, rigidi, quibus alte est insita cordis
 Durities, uestris dabitis semper bona natis.
 Indulgens hominum genitor bona mitia digne
 675 Quam praestare magis gaudet poscentibus aequis!
 Quae cupitis uobis hominum benefacta uenire,
 Haec eadem uestro cunctis praestate fauore.
 Haec legis summa est, hoc ius dixere profetae.
 Ite per angustam, iusti, super aethera portam.
 680 Quam lata et spatiosa uia est, quae limite laeui
 Praeruptum conuoluit iter caligine mortis,
 Innumeraeque illam penetrant per prona cateruae!
 Vitalis uastis stipatur semita saxis,
 Celsaque uix paucos ducit per scrupula uirtus.
 685 At si quos nimium fallax inlexque malorum
 Planities suasit deformi lubrica lapsu,
 Adripit hos pronosque trahit uelut impetus amnis,
 Aut alacer sonipes ruptis effrenus habenis,
 Aut rectoris egens uentosa per aequora puppis.
 690 Obseruate illos, falso qui nomine uobis
 Insidias faciunt appellanturque profetae.
 Hos ouium species uestit, sed saeua luporum
 Pectora fraude tegunt, lacerantque incauta trahentes

689] cf. Verg. Aen. VI 335.

672 regidi *M*¹, ridigi *P* 674 homini *Poelm. in mg.* digne] donet
C; an donet Quae? 676 cupitis *ex* cupidis *C* 679 DE ANGVSTA ET
 LATA VIA *B* super ~~///~~ aethera *C* (sidera *eras.*), supra (pra *in ras.*)
 sidera *M*, super aethera *RLB*², supra sidera *rell.* 680 quod *Poelm.*
in mg. 682 penitrant *M*¹ 683 strictis *V*₁ 684 ducet *RK₁K₂V₁*
BbG seropea *M et alii* 685 quos] nos *HI* 686 plenities *R*
 labu *C* 687 adripit *B*¹, abripit *R²ML*; arreptos *Mp*¹, pronosque p̄cites *B*
cē (uelut *s. l. m. al.*) *M* amnes *K₁K₂T* 688 effrenos *R*¹ (-us *m. 2*),
 effrenis *B¹L*, efenis *H* abenis *C*, habens *M*¹*P*, abneis *L* 689 agens *L*
 pupis *B¹P* 690 ADTENDITE A FALSIS PROPHETIS *B* et illos *K₁*
(m. 1) nomina *(m. 1)* *K₂T* qui falso *HI* 691 profetae *C (passim)* *T*
 693 incautos *M*¹

- Agmina cedentum, saeuus quos decipit error.
 695 Fructibus e propriis noscuntur talia monstra;
 Quemque petat finem fallax doctrina uidendum est.
 Nam neque de tribulis ficus nec sentibus uuas
 Prouenisse umquam ruris per terga notastis.
 Utque arbor proprio uestitur germine pomi,
 700 Sic dolus illorum fructu monstrante patescit.
 Non ego palpantum uerbis et honore mouebor,
 Nec, me quod dominum praeblanda adolatio dicet,
 Praemia caelestis capient spontanea sedis.
 Illi sed merito gaudebunt munere regni,
 705 Qui facient nostri genitoris iussa uolentes.
 Adueniet mox summa dies, quae iure seuerio
 Praemia iustitiae tribuet scelerique gehennam.
 Tunc mihi multorum clamabit talia fletus:
 Nonne tuo quondam magnae sub nomine nobis
 710 Virtutes sanctis domuerunt omnia iussis?
 Saepe etiam nostra est uox adnumerata profetis
 Seruiuitque tuo nobis sub nomine daemon.
 Tunc iurabo illis, quod talis cognita numquam
 Vita mihi est hominum, gestis quae sordet iniquis.
 715 Quisque meis monitis auresque et facta dicabit,
 Hunc aequabo uiro solidis fundamina saxis

*696 Quapropter rerum molitio perspiciatur

706] cf. Verg. Aen. II 324, VII 145.

694 om. $M^1 K_1 K_2$ (add. m. 2) $T^1 Bb^1$ edentum C , credentum RK_1 , $Mp^2 TGH$, credendum L saeuus Hl 695 & $M^1 B^1$, ex N noscantur N 696 quamque Hl est om. V_2 NON COLLIGVNT DE SPINIS VVAS B 696* legitur in CV_2 (sed uncis inclusus) G , add. K_1 (m. 2) $Mp^2 P^2 T^2 Bb$ 697 nec] neq. L 698 notatis $RM^1 T$ 701 NON OMNIS QVI DICIT MIHI DNE DNE B 702 adolatio *optimi* 703 capient C , accipit B^1 , capiat Hl , capiet *rell.* sedes $K_2 T^1$ 704 olli *Poelm.* in *mg.* munera $M^1 B^1$ 705 facient $CK_1 K_2 T^1 P Bb$, faciunt *rell.* uolenter H 706 saeuero RMP 707 gehennem Mp^1 708 clamauit CM^1 709 nobis sub nomine uirtus *Poelm.* 710 aruerunt domuerunt C , fort. uirtutes (scil. erant), nostris paruerunt etc. iusis M Exstitit et nostris parebant *Poelm.* 714 gentis L 715 DOMVS SVpra PETRAM FVN-DATA B quis M 716 saxis Mp^1

- Ponenti, librata super cui moenia surgent.
 Illa domus pluuiis uentisque inlaesa manebit
 Torrentumque minas firmato robore uincet,
 720 Haerent inmotae quoniam fundamina petrae.
 Qui uero auditu tantum mea iussa tenebit
 Diuersisque procul factis per lubrica perget,
 Hunc similem faciam, uolueri qui fulcit harena
 Fundamenta domus; primo cui flamine uenti
 725 Et pluuiâ infusus coepit cum incumbere riuis,
 Omnis subuerso procumbit pondere moles
 Insequiturque graui tectorum strage ruina.
 Talia dicentem fixa admiratio plebis
 Immensum stupuit, quoniam transcenderat alte
 730 Doctrinam ueterum Christo concessa potestas.
 Denique linquentem celsi fastigia montis
 Stipabat gaudens populorum turba sequentum.
 Ecce sed horrenda confixus uiscera tabe,
 Quem toto obsessum foedarat corpore lepra,
 735 Procubuit uenerans iuuenis Christumque precatur:
 ,Ut caream tandem languoris pondere tanti,
 Sufficiet uoluisse tuum.' Tum dextera Christi

728] cf. Verg. Aen. IV 362.

717 ponentem (m. 1) *K₂T*, promenti *L*; p. domus *M* surgunt *K₁*,
K₂ (m. 2) 719 uincet *Hl* 720 inmotae *CR alii* immota—petrâ *P*,
 immoto—fundamine *Poelm. in mg.* 721 DOMVM SVPER ARENA *B*
 722 diuersis *M* pergit *CV₁* 723 uolocri *P*, pulueri *M¹* que (m. 1) *K₁K₂*
 figit ex fulcit *C* 724 flamine *CK₁K₂MpTV₁V₂*, flamina *rell.* 725 in-
 fusus *CM¹Mp¹PV₁*, effusus uel efusus *rell.* coepere (cum om.) *K₁K₂T*
 726 in *mg. add. Mp* omnes *T¹* procumbet *M¹B*, procumbent *P* mo-
 lis *RM¹K₁K₂LPT¹Bb* 727 grauis *HPoelm.* tectorem *Hl* strange
 (m. 1) *K₁* ruinâ (sic) *C* 728 dicentem] i ex corr. *Mp* (cf. *Matth. VII*
 29), dicenti *K₁*, dicente *K₂*, dicente *V₁* fixa magna *C*, fixa *V₁*, magna
rell. 729 immensum *C* transcenderet *B¹* 732 stipabat (p. eras.) *R*
 733 horrida *M¹* 734 DE LEPROSO *B* totum (m. 1) *K₂* foedauerat
R¹M¹, fœderat *K₂* (auit corr. m. 2) *P*, fedauit *K₁T²Bb* 735 procumbit *M¹*
 precatur *CRM¹ alii*, precator *K₁* 736 caream *CK* (m. 1) *T*, careat *rell.*
 tandem aliquando *B* languoris (m. 1) *K₁K₂PT* pondera *M¹*, pon-
 derae *G* 737 sufficiat *Poelm.* dum *M¹*, tunc *R*

Adtactu solo purgavit lurida membra.

Incolumique dehinc: ,Celaris gaudia, iussit,

740 Et legi parens offers tua munera templo.

Inde recedenti supplex se protinus offert

Centurio et precibus proiectus talibus orat:

,Inpubis pueri cruciatur spiritus aeger,

Cuius cuncta repens membrorum munia languor

745 Dissoluit uitamque tenet iam poena superstes.

Sed iussu miserere precor, nam tecta subire

Crimina nostra uetant uitae lucisque parentem.

Nunc uerbo satis est iubeas remeare salutem.

Subiectos mihi saepe uiros sic nostra potestas

750 Officiis uerbo iussis parere coegit.‘

Dixerat. Ille uiri motus precibusque fideque

Talia conuersus populo dat dicta sequenti:

,Haut umquam talem meminisse gentis auitae

Inuenisse fidem; sed ueris discite dictis,

755 Quod multos homines diuersis partibus orbis

Progenitos caeli regnum sublimis uocabit

Cum patribus nostris uitali adcumbere mensae,

Progenies quorum caecis demersa tenebris

Dentibus horrendum stridens fletumque frequentans

738] cf. Ou. Met. XIV 747. 746] cf. Verg. Aen. VI 117. 750] cf. Ou. Met. I 385. 755] cf. Verg. Aen. XII 708. 759] cf. Verg. Aen. VI 288, Stat. Theb. VI 765.

738 a+tactu (t *eras.*) *R*, atactu *B*¹, adtactu (*m. 1*) *K*₂*T* lurida li-
bida *C*, lu+rida *K*₁ 739 incolumique *RMp*, incolomeque *K*₂*T* celaris
scripsi (cf. *Matth. VIII 4* nemini dixeris), caelare *CRM*, celaret *Poelm.*
in mg., celare *K*₂ (are *in ras.*) *rell.* haec gaudia *RM* (haec *m. al.*) *K*₂
*LMpPT*² *Poelm.* 740 offers tua *C*, offerret *RMpBV*₁*V*₂*G*, offerre *M*¹,
offerri *K*₁*BbH*, offerit *T*¹, offerri** *K*₂, *fort.* offer tum templi *H*¹ 741 re-
cidenti *C*, recedente *K*₁ (*m. 1*), recedente *H*¹ aufert *H*¹ 742 uen-
turo *H*¹ proiectis *K*₁ 743 impubis *CB* puer *M*¹ spūⁿ (*s m. al.*) *M*
744 raepens *M*¹, tepens *Poelm.* (cf. *Sed. P. c. IV 287 H.*) langor *pleri-*
que cf. *supra v. 736* 746 precor *RM alii* 747 parentam *K*₂ 748 uero
M, uerba *K*₂*T*¹, uerbu *H*¹ iubeat *K*₁ 749 potes-~~tas~~ *C* 750 parare *L*
751 motus *P* 753 aut *CM* 754 uiris *C* 755 quam multos *Poelm.*
758 demersa *C*, *plérique* dimersa 759 gentibus *H*¹ frequetas *Bb*

- 760 Perpetuis poenae cruciatibus acta subibit.
 At tibi iam, iuuenis, mentis uirtute fidelis,
 Ut credis, ueniet fructus cum luce salutis.
 Dixerat et dicto citius cum uoce loquentis
 Ad puerum celeris transcurrunt munera uerbi,
 765 Ingressusque domum miles properante recursu
 Praeuenisse Dei laetatur dona medentis.
 Aedes inde Petri sanctus penetrabat Iesus,
 Cuius anhela socrus aestu febrique iacebat.
 Utque illi dextram tetigit saluator Iesus,
 770 Sana ministerium praebebat femina mensis.

*762 Quae cupis extimplo obtineas poscens sapienter

763] cf. Verg. Aen. I 142. 768] cf. Ou. Ex Pont. I 10, 5.

760 poenae *CV*₁, poenam *rell.* 761 ac *Hl Poelm.* tū *M*¹ iuuenis
 lenis *C*, iuueni (s a m. 2) *K₂T* post u. 762 obtines quae cupis rogando
 sapienter extemplo (extimplo *M*) *CM*, quae cupis extimplo optineas poscens
 sapienter *K₂* (i. m. m. 2) 763 in *mg. adscr. Mp*² loquentes *CP* 764 ce-
 leris *R* percurrunt *Poelm. in mg.* 765 procurante (?) *H* cursu *M*¹
 767 hedes *T*, sedes *Hl* penetrabat *M*¹ hiesus *C* 768 an+hela (c *eras.*) *M*,
 anela *LMP*, anaelo *P*, hanela *Hl* 769 atque *Hl* dext+ram (e *eras.*)
MK₂, seruator *V₁* SAPIENTISSIMI VIRI IUVENCI XPIANI EVAN-
 GELIORVM LIBER PRIMVS EXPLICIT *C*, EXPLICIT LIBER PRI-
 MVS *RMLMpPV₁*, EXPLIĊ LIBER PRIMVS GAI (VEIT) AQVILINI
 SIVE IUVENCI VERSVS EVANGELIORVM *B*, G. VETTI IUVENCI
 PRESBITERI EVANGELIORVM (*om. K₁*) LIBER PRIMVS *K₁K₂TBb*

LIBER SECUNDUS.

- Iamque dies prono decedens lumine pontum
 Inciderat, furuamque super nox caerulea pallam
 Sidereis pictam flammis per inane trahebat:
 Cum multos homines mentis languore ruentes
 5 Deuinctosque animam furibunda daemonis arte
 Certantes populi caeca iam nocte ferebant.
 Sed uerbum Christi tanto languore remoto
 Omnibus indulgens praebebat munera patris.
 Ecce sed exorta maior cum luce tumultus
 10 Gratantis populi cum turbis; anxius ille
 In mare ueliuolum celsam deducere iussit
 Discipulis puppim. Precibus tum scribe profusis
 Nauigio Sancti pariter poscebat abire.
 Olli Christus ait: ,Quo me tu, scribe, sequeris?
 15 Vulpibus in saltu rupes excisa latebras
 Praebet, et aeriis auibus dat silua quietem;

2] cf. Stat. Theb. II 527, Silu. I 6, 85. 6] cf. Verg. Aen. II 397.
 11] cf. Verg. Aen. I 224. 17] cf. Verg. Aen. XI 146.

INCIPIT LIBER SECVNDVS CALVETII AQVILINI Inde Philippus
 ... cernes dubitare quiesce | et proprios huc saepe greges ad pocula du-
 xit | Progrediens inde nã oculis tueri licebit | ad hoc seruator talia dicta
 detulit C (cf. II 109 et 264), INCIPIT LIBER (om. RK₁V₁) SECVNDVS
 MRK₁K₂MpTPV₁Bb, INCIPIT LIBER EIVSDEM B 1 decedens K₂
 (m. 1) T (cf. Thielmann, Archiv für lat. Lexic. II 710) 2 inciderat
 K₁K₂ (m. 2) BbG fuluamque C, furuamiam PH₁ super] iam R¹P,
 s. l. M (m. al.) B² 4 langore nonnulli 5 deuinctosque M; deuinctas-
 que animas C, deuinctas animas Poelm. scelerata furibunda C, furi-
 bunda MpV₂, scelerata rel. 6 certantes CK₁ (m. 1) K₂MpPTBbG, cer-
 tatim rel. populo L 8 patres T 9 extorta V₁, exortus Poelm. 11 mul-
 tisonum uelibolum C 12 pupim MB¹ praecibus RM¹ alii 13 pariter
 sancti Mp habire C 14 olli] o ex corr. Mp², illi Poelm. in mg. scribe K₁
 15 altum M¹ rupis RMp²P exesa K₂ (m. 1), exesa Bb¹, excissa
 MMp¹ latebras C, latebram rel. 16 aereis RB¹, a****ereis Mp,
 ethereis GH¹

Ast hominis nato nullis succedere tectis
Est licitum: gentis sic sunt molimina uestrae.⁴

Tunc e discipulis unus sic ore rogabat:

- 20 ,Ultima defuncto debentur munera patri,
Sed spatium tribuat tua nobis, Sancte, uoluntas,
Ut liceat miseri genitoris condere corpus.⁴
Christus ad haec: ,Itiner melius comitabere nostrum
Et sine defunctis defunctos condere terrae.⁴
- 25 Conscendunt nauem uentoque inflata tumescunt
Vela suo, fluctuque uolat stridente carina.
Postquam altum tenuit puppis, consurgere in iras
Pontus et inmissis hinc inde tumescere uentis
Instat et ad caelum rabidos sustollere montes;
- 30 Et nunc mole ferit puppim nunc turbine proram,
Inlisosque super laterum tabulata receptant
Fluctus disiectoque aperitur terra profundo.
Interea in puppi somnum carpebat Iesus.
Illum discipuli pariter nautaeque pauentes
- 35 Euigilare rogant pontique pericula monstrant.

*29 Ventorum rabies mixtis hinc inde procellis
Instat et ad caelum rabidos sustollere montes
Pontus et abruptos tollit trans sidera montes

23] cf. Verg. Aen. VI 112. 24] cf. Verg. Aen. XII 893. 27] cf.
Verg. Aen. III 192, Val. Flacc. I 672. 30] cf. Verg. Aen. I 115. 32] cf.
Verg. Aen. I 107. 33] cf. Verg. Aen. IV 554.

18 sunt molimina intentio *C*, sunt *m. M* (in *ras. m. al.*) *MpP¹V₁BH*,
est intentio *R¹K₁K₂LTV₂BbG* *Poelm. in mg.*, cf. *infra u. 308* 19 e] s. l. *R²*
21 nobis tua *RMpV₁V₂B*; nobis tribuat tua *Hl* sancta *BLH* uoluntas
potestas *C* 23 itener *MV₂* (*m. 1*), callem *Poelm. in mg.* 25 nauim *M*
(*m. al.*) *K₁* (*m. 2*) *N* inflante *M¹*, inflatu (*m. 1*) *K₁* 26 flataque *Bb¹*
27 consurgit *CG³* 28 immisis *M*, inmessis *P¹*, inmensis *RK₁K₂LMpV₂*,
GHl tumiscere *C* 29* Ventorum—montes *C* *Poelm. in mg.* 29 instat
coepit *C*, cepit *RK₂* (*m. al.*), coepit *LMpBGHHl* rabidos *CR¹M¹K₁*,
PV₂, rapidos *rell.* montis *C* 30 more *K* pumpim *K₁*, puppem (*m. 1*)
K₂T 31 inliss* (i *eras.*) *M*, illis hosq; *Hl* lateram *B¹* receptat *Poelm.*
in mg. 32 fluctos *H* disiectoque *Poelm. in mg.* 33 in] s. l. *R²* poppi *K₂*

Ille dehinc: ,Quam nulla subest fiducia uobis!
 Infidos animos timor inruit!' Inde procellis
 Imperat et placidam sternit super aequora pacem.
 Illi inter sese timidis miracula miscent

- 40 Conloquiis, quae tanta sibi et permissa potestas,
 Quodue sit imperium, cui sic freta concita uentis
 Erectaeque minis submittant colla procellae.

Iam Gerasenorum steterat sub litore puppis;
 Ecce sed egresso iuuenis — mirabile dictu —

- 45 Occurrit, miseram cui mentem spiritus ater
 Inmunda inplebat lacerans uirtute furoris.
 Illi grata domus tetrus habitare sepulchris;
 Nec poterat rapidum quisquam retinere furorem,
 Fortia quin etiam rumpebat uincula ferri

- 50 Scindebatque graues ut lanea fila catenas.
 Et iam conpedibus leuis insultare solutis
 Ludus erat saxisque ferum concidere pectus.
 Isque ubi pergentem Christum per litora uidit,
 Cum clamore ruit longeque adcurrit adorans:

- 55 ,Regnantis semper Domini certissima proles,

38] cf. Verg. Aen. I 249. 39] cf. Verg. Ge. IV 174, Aen. VIII 452.

40] cf. Verg. Aen. IX 97. 43] cf. Verg. Aen. III 277. 44] cf. Verg.
 Ge. II 30. 49] cf. Verg. Aen. II 134. 53] cf. Verg. Aen. VI 684.
 55] cf. Verg. Aen. VI 322.

36 parua *Poelm. in mg.* subest] sub *m. al. M* fiduciam *C* 37 in-
 fidosq; *N* irruit *R* 38 inpetrat *L* suber *M'B*¹ aecora *Mp* 39 ti-
 midi *T'V*₂ 40 quae tantanta *C*, qualis *M* (*m. al.*) sibi et *C*, sit ei
RMB, sibi *LPV₁HHI*, fiet *MpK₁K₂* (*i in ras.* 2) *BbG*, stet *T*, sit (*it*
a m. 2) *V*₂, siet *coni. Korn*, fuat *olim conieci* 41 cui] cuic *Hl* 42 sub-
 mittunt *K₂* (*m.* 2) *Hl* procillae *C* 43 gerasinorum *MK₂* (*m.* 1) *T'*, Iera-
 senorum *V₁*, tam senorum *L* littora *C*, littore *R* 45 miserocui *V₁V₂*
 acer *M'V₂* 46 immundam horrenda *C*, horrenda *Poelm. in mg.*
 47 taetris *R* saepulchris *M'* 48 poterapidum *C*, rabidum *MR'MpV₁V₂*
BGHHI 49 fortia *///* (*ferrea eras.*) *C*, ferrea *MpV₁* *Poelm.* ferri mem-
 bris *C*, membris *MpV₁* *Poelm.* 50 sparges graues *C* lania *Bb*, linea
Poelm. fala *Bb* 51 cum pedibus *LBBb* soluto *Poelm.* 52 conscin-
 dere *M m. al.* 53 ibi *Poelm. in mg.* 54 rugit *M'K₁* (*m.* 1) *BbG* longe-
 que] que *s. l. R'* adcurrit *RK₁K₂MpPTBBb* 55 prolis *R'M'K₁K₂TBb*

- Oramus, ne nos solitae regionis ab oris
 Excutias longe tormentis excruciatos.
 Nam nomen Legio est nobis multosque sub uno
 Nomine consociat flatus uis sola nocendi.
- 60 Cernis, ut immundi subigant haec pascua porci?
 His saltem liceat rabiem satiare repulsam,
 Per patris altithroni nomen sublime rogamus.
 Imperat his hominis mentem dimittere Christus
 Porcorumque sinit gregibus finire furores.
- 65 Iamque hominis stupidum decusso daemone pectus
 Insperata suae ueneratur dona salutis.
 Et iam praecipites scopulorum margine porci
 In mare coniecti properant disperdere uitas.
 At uero e speculis miracula tanta pauentes
- 70 Diffugiunt urbisque ruunt ad tecta subulci
 Et famam accendunt populosque ad litora cogunt.
 Insanum uero iuuenem postquam resipisse
 Credere cernentum populorum turba coacta est,
 Orabant pauidi, regionem linqueret illam.
- 75 Inde domum repedit terrarum lumen Iesus.
 Ecce reuertenti iuuenis torpentia membra,
 Officium quorum morbus dissoluerat aeger,

62] cf. Verg. Ecl. IX 27, Ouid. Trist. IV 10, 121. 66] cf. Val.
 Flacc. II 488. 71] cf. Verg. Aen. IV 289.

56 hos *C* solita *Bb*; solitae ne nos *Poelm.* horis *M*¹ 57 excutias
HI, extrudas *MpV*₁, excruciatos *M*¹ 60 immundi *C* ^{trudas} subigant *T*
 61 saltim *RM* alii rapiem *C* 62 altithroni *RP* 63 hiis *MMp*
 64 furoris *C* 65 namque *HI* homini *M*¹ decusso *CH*(?), discusso *M*,
 discusso *rell.* 66 inspirata *R*¹*M*¹*Mp*¹ 67 iamque *M* *scopulorum *M*
 68 disiecti *RTG*, deiecti *MK*₁*K*₂*MpPBBbH* uitam *L Poelm.* in *mg.*
 69 ut *HI* e] *om. MT*¹ scopulis *Mp* 70 difugiunt *M* querunt *B*
 *uulci *M*¹ 71 fama *HI* incendunt *M*¹*K*₁*PTBBbGH*, spargunt *Poelm.*,
 intendunt in *mg.* populosque] que *om. HI* 72 insanum iuuenem post-
 quam resipisse uidebant *Poelm.* resipisset *C* 75 repetat *R*¹ 76 re-
 uertenti* (s *eras.*) *M* iuuenem *C*, fort. iuuenem, torpentia m. turpen-
 tia *C*, torrentia *T*¹ 77 morbos *M*¹ aeger *CRV*₁*T*, *om. Bb*¹, acer *rell.*

- Ante pedes Christi lecto posuere cubantem.
 Quem miserans animo uerbis conpellat Iesus:
 80 ,Adsit certa tuae, iuuenis, constantia menti,
 Nam tibi praeteritus uitae donabitur error.'
 Hoc dictum scribae mentis per operta malignae
 Carpebant, quod uerba Dei uirtute ferenda
 Protulerat. Christus sed pectora talia cernens,
 85 ,Hoc, inquit, uerbum scribarum dicta retractant.
 Quod quanto leuius fuerit dixisse sequentis
 Et dicti et facti pariter uirtute probabunt,
 Et mihi concessum peccata remittere cernent.
 Quapropter iuuenis, firmato corporis usu
 90 Surge uigens stratumque tuum sub tecta referto.'
 Surrexit lectumque umeris iam fortibus aptat,
 Per mediumque uigens populi mirantis abibat.
 Tunc timor et laudes Domini per pectora plebis
 Concelebrata simul miracula laeta frequentant.
 95 Progrediens tunc inde ad uectigalia uidit
 Consessu in medio Matthaeum; protinus ergo
 Discipulis haerere iubet. Nihil ille recusans
 Imperio Christi paret gaudetque secutus.
 Inde iter ingrediens simili sermone Philippum
 100 Hortatur comitemque suis adsciuit amicis.
 Ille ubi cognouit Christi uiresque uiamque,
 Ut primum iusto concurrit Nathanaheli,

78 a. p. ponunt tepido recubantia lecto *Poelm. in mg., cf. etiam Gruneri edit. Sedul. ad u. III* 93 79 compellat *MMp* 82 hic *K₁* 83 uerenda *Sabatierus* 84 Christus *C¹M³MpB*, *sēs* *rell.* 85 inquit *CM* alii uerbo *Hl* 86 quantum facile *Poelm. in mg.* sequentes *T* 87 facti et dicti *Hl* probabo *Poelm.* 88 peccata^u (& *eras.?*) *K₁* cernunt *V₂* (*m. 1*) *H¹*, cernit *B*; ut (*pro et*)—cernant *Poelm. in mg.* 90 uies *M* referto *C* († *reporta m. 2*) *M¹MpP(?)* 91 umeris *C*, humeris *rell.* 93 laudis *M¹* 94 laeti *N* 96 concessu *CB*, consensu *MK₁* (*m. 1*), consensum *R¹*, consessum *PHl*, consessu *rell.* Matheum *C cum aliis* 97 heres *L* nihil *CRPT¹BbHl*, nil *rell.* recusa^at (*n eras.*) *C*, recussans *M* 98 paret] pauper *Bb¹* sequutus *MBHl* 102 et *R¹V₂* *Poelm.* cucurrit *M* Nathanaeli *C*

- ,En nostris, inquit, concessum est surgere saeculis,
 Quem uoces ueterum et sancti cecinere profetae.
 105 Hunc genuit ueniens Daudidis origine Ioseph,
 Nazara cui felix patria est et nomen Iesus.
 Ille refert: ,Genuit quicquam si Nazara, miror,
 Quod dignum tantis umquam uirtutibus esset.
 Inde Philippus ait: ,Cernes, dubitare quiesce.
 110 Illum ubi tendentem longe respexit Iesus:
 ,Vir uenit huc, inquit, cui pectora nescia falsi
 Virtutem puram seruant sine fraude maligna.
 Ille sub haec: ,Ubinam uel quo me tempore nosti?
 Cui Dominus dicta haec diuino pectore promit:
 115 ,Cum te diffusae tegerent umbracula ficus,
 Ante etiam quam te nocitarent uerba Philippi,
 Vidit et elegit comitem te spiritus auctor.
 Talibus attoniti sequitur uox Nathanahelis:
 ,Progenies ueneranda Dei, rex inclite gentis,
 120 Tu populis manifesta salus uitaeque magister.
 Christus ad haec: ,Facilis suasit tibi credere uirtus,
 Arborea quod te uidi recubare sub umbra;

*109 Progrediensque uide nam oculis tueri licebit

103 In V_1 , et V_2 *Poelm. in mg.* inquit *CBT alii* est] *om. MBb*
 surgere uisere *C*, uisere R^2 (s. l.) *PHIN Poelm.*, uiscere *P* cf. u. 181
 saeculis] sedes R^1 104 quae uoces V_2 105 dabitur *L*; origine dauidis *M*
 Ioseph *BK, Mp*, uirgo *Poelm.* 106 *ih̄s plerique* 107 minor *MH*
 109 inde] olli *MTBb* cernis *CV*, (m. 2) V_2 , cernes *MpPV, B¹ Poelm.*
in mg., cernens *rell.* quis esset *M*, quiesces K_1T^1 , quiescis *Bb*; cernens
 noli dubitare *Poelm.* 109* *deest in RG, add. in CK, MpT, post u. 109*
legitur in MLPV, V₂BBb; que] *om. CMLK, B¹BbH* namque *L* tuere
CPB, spectare *editt.* 110 longe *ih̄s M* 111 uere ait *Poelm. in mg.* inquit
CMpG nescia pectora *RH* falsi] fellis *Poelm. in mg.* 112 seruans *R*
 maligna nocendi *C*, nocendi *Mp*, maligne K_1T , maligni *Poelm. in mg.*
 114 cui] tunc *Mp* 115 te iam *B* diffusa V_1V_2 , diffusae K_1 , difuse B^1
 uerbum (m. 1) K_1 117 eliget *C* comitantem *Hl* autor *M* 118 Na-
 thanielis *C* 120 populi K_2V_2BbHl manifesta terraeque *C*, mani-
 festa K_1Mp , terraeque *rell.* 121 ad haec s. l. K_2T 122 quid P^1
 recumbere $B^1K_1T^1$, cubare Mp^1

Sed maiora dehinc rerum miracula restant.

Cernetis pariter totum se scindere caelum

125 Atque Dei celeres aethram penetrare ministros,

Inde hominis nato claram deferre coronam.'

Interea thalamis conubia festa parabant

In regione Chanan, ubi clari mater Iesu

Nato cum pariter conuiuia concelebrabat.

130 Vina sed interea conuiuis deficiebant.

Tum mater Christum per talia dicta precatur:

,Cernis, laetitiae iam defecisse liquorem?

Adsint, nate, bonis ex te data munera mensis.'

Olli respondit terrarum gloria Christus:

135 ,Festinas, genetrix; nondum me talia cogit

Ad uictus hominum tempus concedere dona.'

Mensarum tunc inde uocat laetata ministros

Mater et imperiis nati parere iubebat.

Sex illic fuerant saxis praepulchra cauatis

140 Vascula, quae ternis aperirent ilia metretris

Haec iubet e fontis gremio complere ministros.

Praeceptis parent iuvenes undasque coronant

Completis labiis lapidum: tum spuma per oras

123] cf. Verg. Ecl. I 1, Ou. Met. X 129, Calp. Ecl. IV 37. 124] cf. Verg. Ge. IV 441. 125] cf. Verg. Aen. I 587. 135] cf. Verg. Aen. XII 18. 143] cf. Verg. Aen. II 607, I 724.

124 cernitis] M^1K_2 (m. 1) T^1V_2 , totum pariter $\text{fbr}\alpha$ L conscendere
(se a m. 2) Mp 125 caeleres RM , celeris V_2 , aetheram $R^1K_1K_1Mp$,
aeternam M , aethrem T^1 , aetram $alii$ penetrare M 126 deferre M
corona Mp 127 parabas L 128 chanaan RK_2T , chanã M , chanam Mp
clara $R^1M^1MpT^1$ iesu* (s *eras.*) T , iesu Bb , ihu $plerique$ 129 con-
pariter V_1LH^1 comuiuia M concelebrabant CLN , caelebrat M , con-
celebrantbat H 130 conuiis Bb deficere $f\alpha r\tau e$ (o *eras.*) M , defecere
 K_2 (m. 1) Mp^1Bb^1 131 tunc $RLMpPV_1V_2H^1$ uerba H^1 132 de-
ficcisse CK_1T , difficcise M liquorum $CM^1(?)$ 133 assint C , et sint H^1
134 illi H^1 respondebit L^1 135 festina P^1 genitrex M 136 con-
cidere C 137 laeta uocat M 138 et] *om.* M 140 ternis quae M ,
quaternis L [et] = ilja, illa K_2LTBb , illia V_1V_2 metretis LT^1Bb ,
m&ri** K_2 , metris *rell.* cf. *Wiener Stud.* l. c. p. 107 141 effontis P
complere C ministris C 143 lapidum labiis *Poelm.* dum K_1Bb
spuma* (s *eras.*) M

- Connixtas undis auras ad summa uolutat.
 145 Hinc iubet, ut summo tradant gustanda ministro.
 Ille ubi percepit uenerandi dona saporis
 Nescius, in uini gratum transisse liquorem
 Egestas nuper puris de fontibus undas,
 Increpat ignarum sponsum, quod pulchra reseruans
 150 Deteriora prius per mensas uina dedisset.
 His signis digne credentum discipulorum
 Perpetuam stabili firmauit robore mentem.
 Inde ubi Iudaeis aderant sollemnia paschae,
 Ad Solymos direxit iter temploque subibat.
 155 Repperit hic populum uenalia multa locantem:
 Pars uendebat oues, pars corpora magna iuuenicum,
 Pars inhians nummis arti numerare uacabat.
 Restibus hic Christus conectit uerbera flagri
 Et tales populos sancta proturbat ab aede,
 160 Et mensas uertens aeris profundit acervos
 Et superincrepitans: 'Procul haec auferte profani,
 Ut meus hic genitor, non sordida lucra colantur.'
 Tum poscens signum plebes Iudaea fremebat,
 Quo fidens animos in talia facta leuaret.

165 Ventura obscuris tunc Christus talia miscet:

145] cf. Verg. Ge. IV 499 s. 149] cf. Culex 146. 153] cf. Ciris 43.
 157] cf. Verg. Aen. XI 811. 162] cf. Verg. Aen. VI 258.

144 undas (*m. 1*) K_2T aurasque MpV_1Bb , aures L 145 tradent
 (*m. 1*) K_1 ministra M , magistro K_2 (ag in *ras. m. 2*) 147 ligorem C
 148 nuperis T^1 149 ignarus C quid *Poelm.* 152 robore M 153 Iu-
 deis C cum aliis adherant K_1H 154 solimos CMK_1P deflexit R
 Mp (ex corr.) V_1V_2 templumque Mp *Poelm. in mg.* subibant Bb 155 re-
 periit M^1 hiic M^1 156 uindebat C , scindebat T^1 157 in *mg.*
add. K_1 inhians T arti] *Areu. coni.*, partim Mp , arte: T , arte M^2G ,
 artem *rell.* uocabat K_2T^1 ; mensas onerauerat aere *editt. pler.* 158 quo-
 nectit L flagris C , flagellis N 159 perturbat RT^1 edae CR 160 ac R
 mensas se Mp profudit CB^2 161 tum super V_2 proferte P^1 162 et C
 colantur $C^1M^1K_2T^1V_2Bb^2$ (*m. 1*) G , colatur *rell.* 163 tum CR , tunc *rell.*
 plebis M^1T 164 quod K_2 (*m. 1*) PT animas C 165 tum RK_1K_2L
 $PTGH$ tempora miscet V_1

,Soluite pollutis manibus uenerabile templum

Hoc, ego restituum, cum tertia lumina solis

Incipient rutilam terris infundere lucem.'

Illi inter sese tractantes murmure caeco:

170 ,Hoc, aiunt, uix sex et quadraginta per annos

Constructum ueteris regni molimine templum

Tu poteris tribus in spatiis renouare dierum?

Hoc uerbum quondam post tempora debita digni

Cognouere uiri, proprio de corpore Christum

175 Delubrum dixisse Dei. Sed signa uidentes

Tum multi cepere fidem Sanctumque secuti.

Nocte sub obscura celso sublatus honore

Primorum procerum Iudaei nominis unus

Venit et ad Christum submissa uoce profatur:

180 ,Haut dubium est, quod larga Dei te, Sancte, uoluntas

Humanis lucem concessit surgere rebus;

Nec quisquam tantis tribuet miracula signis,

Ni comitata Dei iubeat splendescere uirtus.'

Christus ad haec: ,Iteris iusti si culmina quaeris,

185 Nullus ad excelsum poterit conscendere regnum,

Reddita ni penetret nascendi exordia rursus

Atque nouam capiat diuino munere uitam.'

Ille autem tantis stupefactus corda loquellis:

,Hoc, inquit, nostrae non est comprehendere mentis.

166] cf. Ou. Ex Pont. III 3, 91. 167] cf. Verg. Aen. VI 255.

168] cf. Ou. Met. I 364. 169] cf. Verg. Aen. XII 591. 171] cf. Verg. Aen. III 84. 177] cf. Verg. Ge. I 478. 179] cf. Ou. Met. VII 90.

168 incipiant *MK₂LT¹BGHI* rutilam *HI* lumen *Poelm.* in *mg.*

169 hoc inter *Poelm.* in *mg.* murmure *R¹B¹* 172 tu* (m *eras.*) *M* in] *om.* *MMpB¹* reuocare *P* tu poterisne trium spatio *Poelm.* 173 uerbum g***neis quondam tempore debito *M* pos *L* 174 in *mg.* *add.* *Mp* 176 coepere *R* sequi *M* 177 DE NICODIMO PRINCIPE SACERDOTVM *L* obscurum (m. 1) *K₂* 178 numinis *M* 179 summissa *R* 180 aut *R* 182 tribuet *C*, tribuat *R¹* (-it m. 2) *V₁V₂*, cogeret *M*, ageret *L*, tribuit *rell.* signis rebus *C* 183 splendiscere *C* uirtus] in *ras.* *K₂T* 186 credita *Mp* penetret *MBb* 187 numine *M*, numere *K₁* (m. 1) 188 corde *RMp¹P* loquellis *K₂* (m. 1) *T* 189 inquit *C* non est nostrae *P* comprehendere *C*, comprehendere *M*, comprehendere *plerique*

- 190 Quis poterit coeptae reuocare exordia uitae?
 An rursus senior matris conreptet in aluum
 Ut nouus in lucem ueniat uitamque reuoluat?⁴
 Ille sub haec: „Liquidò si quis de fonte renatus
 Et flatu sancto rudibus consistere membris
- 195 Coeperit, aetheriam liber conscendet in aulam.
 Terrenum corpus terreno corpore natum est,
 Spiritus haut aliter similem generat sibi flatum.
 Spiritus hic Deus est, cui parent omnia mundi.
 Hic, ubi uult, quocumque uolat uocemque per auras
- 200 Iactat, sed nescis, quæ sint exordia uocis,
 Quamque petant eius currentia flamina partem.
 Quisque igitur iustæ repetit primordia uitæ,
 Hunc similem sancti flatus reuiuiscere certum est.⁴
 Et Iudæus ad hæc: „Nil horum cernere possum.⁴
- 205 Talia tum Christus: „Solymorum magne magister,
 Tune etiam mentem uitæ de lumine raptam
 Demergis præceps furuis, miserande, tenebris,
 Nec potes obtunso comprehendere talia sensu?
 Ecce fides nulla est, tantum terrestria dixi!

*205 Israelitarum sublimis gloria gentis

190] cf. Verg. Aen. VII 40. 199] cf. Verg. Aen. II 768. 205*] cf. Verg. Aen. VI 767.

191 ad *M*, aut *K*₁*K*₂*TBb* conreptet *R*¹, correpet *Poelm. in mg.* 192 et *M*^{uitam} lucem *M* resoluat *C*, resumat *R*, reuoluat *M* (s. s. u.) *K*₂(?) *MpV*₁, reuoluet *Bb* 195 aetheream *M* conscenderet *CB*, conscendit *LN* aulam] altum *Hl* 197 aut *C*, haud *R* 198 rerum *P* († mundi) 199 ubi] *om.* *CM*¹*K*₂ (*m. 1*) *T*, cum *Poelm. in mg.* uolens *C* quacunque *B* aures *Hl* 200 nescit *Hl* exordia *Hl* 201 que] s. l. *Bb*¹ flumina *T*¹, flamina *K*₁ in *mg. legitur uers. H* 202 iuste *R* 203 reuiuiscere *Cant.*, reuiuiscere *CMp*¹, reuiscere *M*, reuiuiscere *V*₁, reuiuiscere *rell.* cf. *Wiener Stud.* l. c. p. 110 204 nihil *PT*¹*Bb* posum *M* 205 tunc *RMp* solimorum *C* cum aliis magni (*m. 1*) *K*₂*T* 205* *CR*, in *mg. add. MT*²*V*₁*Bb*¹*Hl*, *om. Cant. cf. I* 207 207 dimergis *R*, demerges *K*₂*T*¹ mirandæ in *mg. add. in M* 208 potes* (*t eras.*) *K*₁ comprehendere *K*₁*K*₂*PTB*¹*Bb*, deprehendere *Hl* 209 dixi* (*t eras.*) *B*

- 210 Quid, si caelestes uires conscendere sermo
 Coeperit et superas rerum comprehendere formas?
 Quis uestrum duram poterit mihi pandere mentem?
 Accipite ergo, nouis quæ sit sententia rebus.
 Sidereum nullus poterit conscendere caelum,
 215 Ni solus, qui missus caeli uenit ab aula,
 Idem hominis natus, caeli qui in sede moratur.
 Ut serpens olim regionibus in desertis
 Moysei manibus summo sublatus honore est,
 Sic hominis natum tolli in sublime necesse est,
 220 Ut, quicumque fidem mentis penetralibus altis
 Illius ad nomen statuit, sub turbine saeculi
 Proculcet pedibus letum et trans sidera surgens
 Sublimis capiat donum inuiolabile uitæ.
 Namque Deus mundum tanto dilexit amore,
 225 Eius ut in terras discenderet unica proles
 Credentes Domino uitæ iunctura perenni.
 Nec Deus hunc natum disquirere iure seuero
 Iudicioue truci terras expendere misit,
 Mitia sed populis ueniant ut munera uitæ.

211] cf. Verg. Aen. VI 626. 218] cf. Verg. Aen. III 250, XI 314.
 217] cf. Verg. Aen. IV 42. 219] cf. Verg. Aen. X 144. 220] cf. Stat.
 Silu. III 5, 56. 222] cf. Ou. Met. XII 374. 224] cf. Verg. Aen. I 344.

210 sermo *R* 211 comprehendere *K₁K₂MpPTBb* 218 accipe *V₂L¹*
 215 nisi *V₁V₂BHN* qui missus caeli *C*, missus qui u. *H* caeli qui uenit
 ab aula missus *M*, caeli qui uenit missus a. a. *LPB* (missus in *ras. m. 2*)
 217 olim *R²* in *ras.* regionibus olim *L* in desertis regionibus olim *BP*
GH, desertis in regionibus olim *Mp* in deser^u (in *m. 2*) *R*, inque desertis
K₁K₂T¹Bb² olim uastæ regionis in oris *Poelm.* 218 Mosæ *C*, Moysei
MLMpK₂, Mosei *RPBH*, Mosey *Bb*, moseis *Poelm.*, moysi *G Poelm.*
 in *mg.* 220 penetrabilibus *R¹MpP¹V₂*, penitralibus *M* 221 nomen
CMK₂ (*m. 1*) *T¹*, numen *rell.* statuet *RLV₁HH¹* 222 proculculc& *M*,
 conculcet *Poelm.* in *mg.* loetum *plerique* 223 captat *K₂T¹* inui-
 bile *R¹*, inreuocabile *M* 224 nam dominus mundum *V₂*, nam d. hunc *H¹*
 amo**re (ro *eras*) *R* 225 terra *MH¹* discenderet *M*, ascenderet *K₁*
 (*m. 1*), descenderet *rell.* prolis *T¹* 226 dono *C*, dominum *V₁HI*
 perendi (*sic*) *M* credas ut domino uita uicturæ perenni *G* 229 po-
 pulis seu *K₂*, p. eu *T¹*

230 Namque ubi certa fides fuerit complexa salutem
Non erit ulla illic anceps agitatio iuris.
Ast ubi dona procul fuerint exclusa medellae,
Iam propria ipsorum mentem damnatio torquet;
Unica nam Domini fuit his incognita proles.

235 Aduentum lucis miseri fugere superbi
Et magis amplexi caecas tenuere tenebras.
Sic quicumque malis mentem maculauerit actis,
In tenebras pauidus refugit, ne lumine claro
Sordida pollutae pateant contagia mentis.

240 At quicumque pia^e tenuit uestigia uitae,
Ad medium properat lucemque nitescere gaudet,
Splendeat ut claris uirtutis gloria factis.⁴

Inde Galilaeam repetit seruator Iesus.
Praeteriens sed forte venit Samaritida Sichen.

245 Illic fundus erat, Iacob de nomine pollens,
Et puteus gelido demersus in abdita fonte.
Sederat hic rapido saluator anhelus in aestu,
Discipulique escas mercantes moenibus urbis
Passim dispersi solum liquere magistrum.

250 Moenibus egrediens Samaritis femina uenit
Hauritura cauis putei penetralibus undas.

236] cf. Verg. Aen. III 232. 246] cf. Verg. Ecl. X 42. 248] cf. Verg. Aen. XII 116.

230 foerit *B*¹ complexa *RMB*, completa *HI* 231 erat *K*₁
233 iamque *M*, tunc *HI* propriam *HI**N* dominatio *M* 234 nam-
que *Bb*¹ prolis *K*₁*K*₂ 235 fugire *CK*₂*T*¹ superui *C*, supernae *Poelm.*,
superbe *coni. Koenigius* 236 tenebras *CMp* 238 in *C*, ad *rell.*
241 admedium *L*, in *m. Poelm. in mg.* 243 DE MVLIERE SAMA-
RITANE *L* Galileam *plerique* petiit *V*, *HI* seruator *CK*, *K*₂*MpTV*₁,
saluator *rell.* 244 Samaritida (*a*₂ in *ras.*) Sichen *C*, Sichae *MMMpV*₁,
sychem *K*₂, sichem *LV*₂, sychen *K*₁*PTBb* 245 Iacobi *RMK*₁ (*i in ras.*)
*V*₂*Bb* de nomine *CLMpPB*, nomine *MK*₂*T*¹*Bb*, cognomine *R* 246 at *C*
gelidus (*m. 1*) *K*₁ dimersus *RLPB*¹*GH* 247 rabido *MK*₁ (*m. 2*)
saluator *C*¹*R*²*N*, seruator *rell.* anhellus *MB*¹, sanhelis (*m. 1*) *K*₁ estus *T*¹,
estu *Mp* 248 discipulisque *Mp*, discipuli (*m. 1*) *K*₂ 249 sparsim *L* lin-
quere *C* 250 Samarites *M* faemina *M* 251 hauritura (*ha in ras.*) *B*, ex-
tractura *Poelm. in mg.* canis *L* penetrabilibus *B*¹*T*¹, penitralibus *K*₂

- Olli Christus ait: ,Laticis da, femina, potum.'
 Respondens mulier: ,Mirum mihi praecepis, inquit,
 Ut tibi Iudaeo mulier Samaritica potum
 255 Dispernens ueterum Samaritum iussa ministrem.'
 Tum seruator ait: ,Domini si munera nosses,
 Et quis te sitiens putealia pocula poscat,
 Tu potius peteres, uiuam tibi traderet undam.'
 Illa sub haec: ,Puteus gremium sinuatur in altum,
 260 Urceus est nullus nec sunt tibi uincula funis;
 Unde igitur poteris undam mihi tradere uiuam?
 Num tu maior eris nostri uirtute parentis?
 Hunc Iacob etenim puteum cum prole bibebat,
 Et proprios huc saepe greges ad pocula duxit.'
 265 Olli respondit mundi regnator Iesus:
 ,Ex ista plene nullus satiabitur unda,
 Nam rursus sitiet; sed nostri dona liquoris
 Ardorem excludent aeterna in saecula bibendi.
 Dulcia prouenient nostri cui pocula fontis,
 270 Largior inde fluet uitalis gratia fluctus.
 Sed desiderium nostrae si te capit undae,
 Excitus ueniat tecum mox urbe maritus.'
 Coniugio sese mulier negat esse reuinctam.

252* Illam deposcit potum sibi tradere Christus

264] cf. Verg. Ecl. VIII 28. 265] cf. Verg. Aen. XII 18.

252 *exhibet C* (de *pro da*) *Poelm.*; Rom. (*ap. Arew.*): Sic olim Christus l. d. f. p.; *post u. 252 legitur in C 252**, qui *uersus in codd. omn. praeter T adest, cf. infra u. 279; ordine inuerso u. 252/3 leguntur in V₁V₂* 253 respondit *ML* inquit *K₂T*, inquit *Bb* 254 samaritideae *C*, samaritida *K₁LPV₂BGH* *Poelm. in mg.* 256 saluator *BHHI* 257 putalia *R*, potalia *ML*, putalia *P¹* 258 peteris *T* tradier *R*, tradere *K₂V₁V₂T²Bb* 261 unda *C* mihi poteris undam *M*, p. mihi undam *L* 263 iacob; (*sic*) enim *C* puteo etenim Iacob *Mp*, puteum iacob semper *HI* etenim (& a m. 2) *K₂T* hoc—puteo *MBH* *Poelm. in mg.* 264 dixit *LB* 265 ad haec seruator talia dicta detulit *M* (*uersus genuinus in mg. add.*) olli o *in ras.* *K₂* 266 planae *M*, plane *V₁*, ad plenum *Mat.* saturabitur *M* 267 sitia *B¹* 270 fluitur *B¹*, fluit *K₁K₂TBb* 271 desiderium *M* si] *om. M* capet *CM*, capit *K₁* 273 coniugio *M* deuinctam *M*

- Tunc sic prosequitur mentis perspector Iesus:
 275 ,Femina, ueridicis loqueris de coniuge uerbis.
 Nam tu conubiis nexa es iam quinque uirorum,
 Nunc aliena super thalamorum uincula tollis.
 Tum mulier: ,Sanctum te certum est esse profetam.
 Sed nostri istius uenerandum montis in arce
 280 Praeceptum nobis quondam liquere parentes,
 At uos in Solymis orandum dicitis oris.
 Talia dicenti mox talia reddit Iesus:
 ,En aderit tempus, montis cum uertice uestri
 Omnibus et Solymis aberit ueneratio longe.
 285 Sed nunc certa salus Iudaeis surget ab oris,
 Et nunc instantis cursus iam temporis urget,
 Cum ueri sanctum genitorem errore remoto
 Cultores iustis armati legibus orent.
 Spiritus his ac plena fides erit et pater altus
 290 Talia conquirat cultorum pectora terris.
 Illa dehinc: ,Scimus, quod Christus nuntius orbi
 Aduentu proprio uitalia saecula pandet.
 Et tum peccantis largus miserator Iesus
 Se lumen terris Christum uenisse fatetur.
 295 Et iam discipuli reduces stupuere magistrum,

289* Spiritus atque fides aderit simul et pater altus

282] cf. Verg. Aen. IV 362. 283] cf. Verg. Aen. VII 674.

274 tum *K₁K₂LMpT* rec. 275 uiridicis *CR*, ueredicis (*m. 1*) *K₁K₂*
 276 cunubiis *M* nexas *Bb¹* uiuorum *V₁* 277 thalamorum *R* uincula *M*
 278 tunc *Hl* profetam *C*, prophetaem *R* post u. 279 add. *m. 2* in *K₂*
 illi *xps* ait laticis da femina potum cf. supra u. 253 279 uenerandi
R¹LMp²B 280 quondam nobis *B* 281 e Solimis *R* 282 reddidit
MK₂ 285 surget *CMB¹Bb*, uenit *MpV₁Hl*, surgit *rell.* 286 stantis *M*
 tempus *L* urguet *K₁MpLBb* 287 ueri *om. M*; uerum sancti *Mp*
 288 cultoris *K₂T¹* iustis samarites *C* 289* legitur in *C* (*scriptura*
diuersa), (*om. u. 289*) in *Mp Matr.* 290 conquirat *R¹V₁* 291 qua ex quod *M²*
 292 saecula *K₁* (*m. 1*) pendent *K₂* (*m. 1*) 293 tunc *RPBbHl* pec-
 cantis *C*, praecantum *M* (*in mg.* peccantum), peccatum *P*, peccat+u *Mp*,
 peccantem *rell.* 294 christus *C* MIRABANTVR QVOD CVM MVLIERE
 LOQVEBATVR *L* sese *M* 295 discipoli *C*

- Quod secreta illis potiretur femina uerbis.
 At properans urnam mulier pro fonte reliquit
 Et populum totis eduxit moenibus urbis.
 Omnia nam memorat, sibimet sermone profetae
 300 Gesserat ipsa prius quaecumque, ex ordine dicta.
 Tum propere Christum fusae petiere cateruae.
 Discipuli interea rogabant, sumeret escas.
 Ille satis sibi pulchrorum superesse ciborum
 Respondit. Sed tum mirantum discipulorum
 305 Inter se occultis currebat sermo loquellis:
 „Forte aliquis prior hic epulas dedit ante magistro,
 Nostras ut merito satiatu respuat escas.“
 Ille sed internae cernens molimina mentis:
 „Hae mihi sunt epulae, pectus satiabitur istud,
 310 Si faciam magni genitoris iussa per orbem.
 Quattuor hinc menses laetae ad primordia messis
 Frugiferae aestati certe superesse putatis.
 Erigite ergo oculos, albentes cernite campos,
 Cunctaque maturam iam rura exposcere messem.
 315 Nunc quicumque metet, pulchri mercede laboris
 Vitalique dehinc gaudebit fruge redundans
 Et sator accipiet messorum gaudia laetus.
 Vos ego nunc misi grauidam succidere messem,
 Quae non est uestro sulcis inserta labore.

313] cf. Verg. Aen. XII 86. 315] cf. Ou. Fast. VI 661, Lucan. V 331.
 318] cf. Ou. Met. VIII 781.

296 illi *C*, illius *R¹M¹K₁Mp¹V₂Bb*, ullis *P* potiretur *L²K₂* (*m. 1*)
 297 ad *R¹M¹K₂G* prope *MLPV₁HI* fontē *M* relinquit *M¹*; *uersus*
in mg. adscr. in Mp 298 totum *ML*, notis *HI* 299 namque *M*
 profetae *CT* 300 ipsa prius] ipsius *HI* *uersus in mg. add. P²* 301 tunc
MpB properat *K₂P* fusae *MB*, fulsē *L* petere *CMB*, petire *K₁*
 302 rogabant *M*, cogitabant *B¹* sumere *B* aescas *M* (*passim*) 306 prior
 (*a m. 1 om.*) *K₂T* 308 interno *P* 309 haec *HI* aepulae *CR* 310 DE
 MATVRIS MESSIBVS *L* 311 hic *K₂LT¹V₂*, mensis *RBbN*, messis
ex corr. BK₁ 312 aestati *CR²G*, aestatis *rell.* u. 313 *in mg. M²K₂T²*
 erigite *C* 314 exposcere *T¹* messe *Mp* 315 metit *LP²BH* mer-
 cide *CM¹* labores *T* 316 uitalisque *HI* ^{red}hābundans *M*, potitus *Mp*
 318 ergo *R* succedere *R¹P¹* 319 laborem *R¹*

- 320 Vos aliena bonae ditabunt munera frugis.⁴
 Talibus adloquiis comitum dum pectora conplet,
 Ecce Samaritum populi uenere rogantes
 Exorantque illic geminos expendere soles.
 Iamque fides multos plebis fundauerat alta;
- 325 Nec iam femineis tantum concedere uerbis
 Ipsos, sed coram uirtus manifesta docebat,
 Venisset saeculi quod iam seruator Iesus.
 Iamque Galilaeam remeauerat in regionem,
 Quondam ubi fontanas uino mutauerat undas.
- 330 Regius hic iuuenis, cui natum morbus anhelus
 Ardore extremis uitae torrebat in oris,
 Conperit ut Christum certo remeasse recursu,
 Aduolat et precibus subolis pro sorte profusis
 Orabat, celeris deposcens dona salutis,
- 335 Ne prius ad letum natus traheretur acerbum.
 Christus ad haec: „Signis nisi suadeat omnia uirtus,
 Non erit ulla fides; sed perge et sospite uita
 Aedibus in uestris dulcem conplectere natum.“
 His uerbis fructum mox perceptura salutis
- 340 Pulchra fides animum laetanti in pectore firmat.
 Iamque iter ingresso properantibus obuia seruis
 Nuntia fama uenit pueroque in luminis oras
 Limine de mortis subitam remeasse salutem.

329] cf. Ou. Fast. IV 655. 331] cf. Verg. Ge. II 171. 338] cf. Verg. Ge. II 523. 341] cf. Verg. Aen. VII 160. 342] cf. Verg. Aen. IX 474, VII 660. 343] cf. Culex 224.

320 alienae *Bb* bonos (*m. 1*) *K₂* fruges *R¹K₂T¹* 321 alloquiis *CRM*
alii 322 uenire *T¹* 323 exorantque *R¹* expendere *CML¹MpPB¹*
GH, impendere *rell.* u. 324 in *mg. adscr. M²* 327 saeculi *K₁* quod]
 d ex n *M*, qm̄ *B* saluator *BH¹* 328 DE FILIO REGVLI *L* Galileam
 plerique Galilea—regione *T* iamque iterum terram remeauerat
 in galileam *V₁HI* 330 anhelus *MK₂*, anhelans *Bb¹* 331 ardoris *M*
 horis *HI₁N* 332 certum *HI* cursu *M* 333 praecibus *CRM* sobolis
RPBb profusus *Mp¹T¹* 335 aceruum *R¹B¹* 336 ni *M*, ni *K₁K₂T*
 337 sospita *M* (in *mg. adscr.*) *R¹*, suspita *T¹* 340 laetantiu *CBb* in]
 om. *RV₂* 342 horas *LB²GH¹* puero resonatque iacenti *Poelm.* in *mg.*
 343 liminis *L¹*, lumine (*m. 1*) *K₂T*

- Ille ubi cognouit certum concurrere tempus
 345 Sanantis Christi verbis, seseque domumque
 Mancipat amplexus fidei uenerabile donum.
 Forte dies epulis multos sociauerat unis,
 Publica conductis qui uectigalia lucris
 Professi rapiunt alieno nomine praedam.
 350 Hos cum discipulis simul accipiebat Iesus.
 Ecce Pharisei occulto reprehendere risu,
 Quod legis doctor conuiuia talia iniret.
 Ille sed inspiciens, quid pectora clausa tenerent:
 „Non, inquit, medicis opus est, ubi fortia membra
 355 Intermerata salus uegetat uirtutis honore.
 Aegris sed merito miseris adhibenda medella est.
 Discite nunc saltem, iubeant quid uerba profetae:
 Non ego sacra magis quam mitia pectora quaero.
 Haut etenim iustos ueni ad directa uiantes,
 360 Sed reuocare malos peccantium a limite gressus.
 Ecce sed e numero mirantium munera Christi
 Unus Iohannis quaerebat discipulorum,
 Cur ipsi legis ieiunia crebra tenerent
 Nullaque sub Christo plebes ieiunia ferret.

346] cf. Verg. Aen. VI 408. 355] cf. Culex 358.

344 concurre *T* 345 sanati *V*₁, sanatis *V*₂*Hl* 346 macipiat *MP*
 complexus *M* domum *LMp*¹*B*¹ 347 QVARE CVM PVBLICANIS *L*
 unis *CM*¹ (una in *mg.*) *K*₂*T*¹, unus *Hl* *Poelm.* in *mg.*, una *rell.* 348 pu-
 plica *C* 349 professe *R*¹, professo *M*¹ 350 accepiebat *C* reprehin-
 dere *C*, reprehendere *R*, reprehendere *BK*₁*LP* 352 cum *M* conuiuia *M*
 concelebrabat *L*, talia uellet *MpV*₁*V*₂*Hl* 353 clausa saeua *C*, clausa
Poelm. in *mg.*, saeua *rell.* 354 non] num *a m. 1* fuisse uid. in *M*
 355 uegitat *CMK*₂*TB*¹*Bb* uiresque ministrat uirtutis honore *C*, uiresque
 ministrat *MpV*₂ (*a m. 2*) *Poelm.* 356 miseris *C Mat.*, miserans *rell.*
 cf. *Sedul. P. c. I* 38 *H.* est] *om. Mp* 357 discedite *L* salutem *Mp*,
 saltim *RMK*₁*K*₂*LPTV*₁*GH* 358 non] nunc *B*¹ 359 aut *C* uenit *L*
 360 peccantē *Hl* a] *om. CP* mortis a *M*¹ limite *CMp Mat. PBN*,
 limine *M*, limine *rell.* 361 NON CORĀ SPONSO IEIVNARE *L* 362 Io-
 hannes *R*¹ 363 ipse *Hl* crepra *C* 364 plebis *M*¹*K*₂*P*¹*T*¹ ferrent
CLMp

- 365 Christus ad haec contra placido sic ore profatur:
 ,Qui sponsi laetis comitantur uota choreis,
 Non praesente illo ieiunia tristitia portant.
 Iamque dies aderit, cum sponsus turbine saeculi
 E medio comitum rapietur: tristibus illi
- 370 Spondebunt animos lacrimis horrore ciborum.
 Quam stultum est, rudibus ueteres subtexere pannos
 Vestibus, ut turpis peius scissura patescat?
 Aut utribus calidum tritis committere mustum,
 Quis ruptis totum sequitur disperdere uinum?
- 375 Sed rudibus rectum est utribus spumantia musta
 Condere: sic uinum conseruant fortia uasa.
 Talia tractanti percussus pectora luctu
 Ecce sacerdotum princeps procumbit adorans
 Et sibi defunctam — funus miserabile — natam
- 380 Inplorat lacrimans, certamque uenire salutem
 Defunctis etiam poscebat munera Christi.
 Haut mora, consurgens graditur seruator Iesus.
 Progressi mulier sequitur uestigia seruans,
 Quam languore graui bis sex labentibus annis

370* Languida concipient animis ieiunia flentes

365] cf. Verg. Aen. VII 194. 368] cf. Verg. Aen. II 132. 378]
 cf. Ou. Met. XIV 751. 383] cf. Verg. Aen. II 711. 384] cf. Verg. Aen. II 15.

365 contra] illi K_1K_2TG 365—367 in *mg.* add. Mp^2P 366 quis Hl
 uestigia M^1 (uota in *mg.*) 367 ieiunia M , uenia Mp tristitia $C^1H^1(?)$,
 tristi^a K_1 368 turbine] de add. Mp^2 369 illis L 370 tuncque da-
 bunt *Poelm.* in *mg.* lacrimos R^1 u. 370 excipit u. 370* in $CK_1LMp(?)$
 GH ap. *Poelm.*, in *mg.* adscr. in MK_2PT^2BBb , ante u. 370 leg. in V_1
 $Mat.$ Hl concipient K_1PTB 371 panno C 372 ut**risque M (turpis
 (i. m.), ut putres K_1T , ut putris K_2Bb , ut ruptis *Matr.* peior M^1LK_1
 (ex corr.) patescat notetur C ueteris peior scissura patescat *Poelm.*,
 turpis peius scissura notetur *Poelm.* in *mg.* 373 fessis tritis C 374 dis-
 rumpere N 375 certum M 376 concidere C 377 DE FILIA PRIN-
 CIPIS SACERDOTVM L percussus $CMat.$, perculsus *rell.* 381 de-
 functae uita poscebat munere Christi *Poelm.* munere MH 382 aut C
 cum aliis saluator K_1LBHl 383 DE FLVXV MVLIERIS L pro-
 gressos *Poelm.* 384 graue T

- 385 Carpebat fluxus macerans sine fine cruoris
 Viribus absumptis et toto corpore fessam.
 Pectoris haec tacitam uolebat credula mentem
 Arcano secumque fide iam certa tenebat,
 Actutum fesso fugeret quod corpore tabes,
 390 Extremam Christi posset si tangere uestem.
 Haec ubi per populum summi pendentia pepli
 Fila manu trepida tractauit, protinus ille
 Et causas morbi et credentia pectora cernens
 Concessit celerem tali cum uoce salutem:
 395 „Accipe, quod meruit fidei constantia, munus.“
 Et mox restricto uiguerunt sanguine uenae.
 Postquam peruentum est, ubi funera uirginis, ingens
 Plangentis populi fremitus clangorque tubarum
 Ultima supremæ celebrabant munera pompæ:
 400 Abscedant, inquit, tectis haec tristitia uestris.
 Namque puella iacet placido demersa sopore,
 Defunctam retur flentum quam nescia plebes.
 Talia dicentem ridendum turba reliquit,

385* Torquebat soluens morbus pallore uirentem

386* Visceribus siccis fluxu sine fine cruoris

396] cf. Verg. Ge. III 460. 398] cf. Verg. Aen. II 313.

385 macherans K_2 , manans *Koenig coni.*, lacerans *Arev.* post u. 385
 exhibet C: Carpebat soluens morbos pallore uirentem

Viribus absumptis et to corpore fessā

Visceribus siccis fluxu sine fine cruoris; Pectoris etc.

Torquebat soluens morbus pallore uirentem *Poelm.*, Torpebatque graui
 morbus p. u. *Poelm. in mg.* 387 tacita *Hl* 388 arcana *RMK₁PV₁B²Bb*
Poelm. in mg.; arcanaque fide s. *Poelm.* secum *MBb* fidei *M*, fidem
MpHl, fides K_1 (m. 1) 389 actum T^1 labes *M* 390 possit K_1K_2TBb
 391 pendenti K_2T^1 plebi *MB¹* 396 restrictu (m. 1) K_2T , constrictae
Poelm. 397 DE EADEM FILIA ITERVM *L* 399 suppraemę *RPHl*
 celebrabat *Mp* munera *RM*, funera (at munera in *mg.* m. 2) *B*, funera
rell. 400 abscedant (m. 1) K_2T inquit *CMTBb* tristitia $R^1T^1B^1$
 401 iacit *C* dimersa *R* supore CT^1 402 eştimat retur *Mp*, fertur
Poelm. in mg. quam flentum miretur *M* plebis *MTBb* 403 om. K_2
 (m. 1) T^1Bb dicenti (m. 1) K_1 requirit K_1T , reliquit † requirit K_2

- Quod morte abreptam dixit dormire puellam.
 405 Sed Christus, leti uictor uitaeque repertor,
 Frigentis dextram dignatus prendere dextra
 Surgere mox iussit miranda ad gaudia patris.
 Inde reuertenti clamor se protinus offert
 Caecorum pariter gressu labente duorum.
 410 Ollis Christus ait: ,Quid credunt pectora uestra?
 Num uirtute mea se reddet lumen adeptum?
 Olli firmato se credere corde fatentur.
 Tum Christus fatur: ,Credentes cernite lucem
 Nec cuiquam nostrum post haec edicite nomen.'
 415 Dixit; sed propere per gaudia tanta uidendum
 Ardor inexpletus famam per cuncta serebat.
 Offerturque dehinc iuuenis, cui rapta sonorae
 Daemonis incursu fuerat substantia uocis.
 Ast ubi propulsus fugit de pectore daemon,
 420 Confestim sanae redierunt munera linguae.
 Talia mirantis populi stipante tumultu
 Vallatur; cernens sed milia tanta uirorum
 Ingemit ut ruris dominus, cui pascua laeta
 Innumerae tondent pecudes rectoris egentes.
 425 Tunc ad discipulos depromit talia dicta:
 ,Quam laetae segetes ruris per terga patescunt!

411] cf. Verg. Aen. III 658. 426] cf. Verg. Ge. I 1.

404 leto *Mp* arreptam *B¹ Hl* puella *Mp* 405 laeti *C* 406 dexteram *M* 407 surge (re in *mg.*) *M* 408 DE DVOBVS CAECIS *L* reuertentem *R¹*, reuertendi *Mp¹* 409 lumine captorum *Poelm.* labante *coni. Arev.* 410 illis (*m. 1*) *K₂ T* Quid *CK₂* (*m. 1*) *T¹ V₁ Bb Hl*, si *rell.* 411 nunc *R¹* (*in mg.*) *MK₁ K₂* (*m. 2*) *T² BBb GH*, nonc *P¹* reddet quod *M* adeptum *Hl* 412 illi *C* 413 tum *CRBb*, tunc *rell.* lumen *M* (*in mg.*) *V₁ G¹ Poelm.* 415 *///* maior (propere *eras.*) *CV₂*, propere *Mp Mat. V₁ Poelm. in mg.*, maior *rell.* 417 DE SVRDO E MVTO *L* adferturque *Poelm. in mg.* 418 fuerat^u ferebat *Mp* 419 pulsus *M*, proculsis *Mp* peccatore *Mp* 422 uallatos *R* 423 utrucci (*m. 1*) *K₂*, utrucis *K₁ T* 424 tudent *C* pecodes *MK₂*, equites *L¹* rectores (*m. 1*) *K₂ TBb* 425 MESSIS MVLTA . . . *L* uerba *LMp V₁ V₂ BG Poelm.* 426 qua *Hl* latae *R*, late *B*; en late *Poelm. in mg.* segites (*m. 1*) *K₂ T¹ B*

Sed rarus messor frugis superatur aceruo.
Iam superest dominum segetis deponere tantae,
Ut sua rura uelit numero complere colentum.'

430 Haec fatus populo ex omni delecta seorsum
Fortia conglomerat bissono pectora coetu.
Hos ubi delegit, praeceptis talibus inplet:
,Deuitate itiner, quod gentes perfidiosae
Et Samaritarum fraudis uestigia calcant.

435 Pergite, qua patrii pecoris custodia labat.
Pergentes uero similem mihi sumite mentem,
Ut uobis subigat uirtutes daemonis atri
Sancta fides curamque piam languoribus aptet.
Hae uires nulla uobis mercede dabuntur

440 Et uos haut aliter gratuita impendite dona.
Non auri argentiue domet possessio mentem,
Nec uos nummorum subigat scelerata cupido.
Non geminas uestes nec plantis tegmina bina
Virtutis nudae cupiat seruare minister.

445 Ingressi muros urbis perquirite semper,
Hospitio quorum par sit succedere iustis;
Ingressique dehinc pacem sub tecta uocate.

431* Bis sex consociat fidorum corda uirorum

427 rarus *T* fruges (*m. 1*) *K₂PT* 430 VBI MITTIT DISCIPVLOS
SVOS PREDICARE *L* omni expectata *C* dilecta *CR¹* 430 om. *Mp*
post u. 431 u. 431* legitur in *CLG*, in *mg. add.* in *Bb²* tertia c. *G* uer-
sus 431 et 431* inuerso ordine *Mat. K₂V₂N* 432 dilegit *R¹* 433 itiner
CMG; uiam quam *Poelm.* in *mg.* gentis *K₁K₂LBH¹* 434 samaritan *R¹*
MV₁V₂, samaritanum *K₁T¹G*; atque Samaritum *Poelm.* fraudes *R¹K₁Bb*
ante uestigia *erasum* doctrina frequentat *C* calcent *M* 435 patri (*i ex*
u) *C* balat *V₁HI* 436 uere *HI* sumite *C* 436 et 437 *transmutati*
in *M* subigant *RMpPB* uirtutem *Poelm.* in *mg.* 439 haec *TH¹*
mercede *CM¹* 440 aut *C* 441 argentique *R* 442 numerum *R¹* ante
subigat *eras.* rabies uanissima uincat *C* nec uos n. rabies uanissima
uincat *Mp* 443 non *CRK₁MpPBBbGH*, nec *rell.* 444 uirtuti *MK₁*
MpB Poelm. capiat *MG* seruire *R¹MLH¹* *Poelm.*, portare *MpV₁*
445 ingressique *R* 446 pars *R¹* 447 uocato *L*, uocare *N*

- Si tranquilla domus fuerit, pax illa manebit,
 Sin erit indignis habitantium moribus horrens,
 450 Diffugiet uestrumque abitum pax uestra sequetur.
 Excludet quicumque ferus uos limine tecti,
 Auribus aut duris spernet uitalia uerba,
 Executite egressi domibus uestigia uestra,
 Haereat iniustae ne uobis portio uitae.
 455 Illos deterior Sodomorum poena manebit
 Suppliciis, ueniet mundo cum terminus omni.
 Pergite nunc ut oues, durorum praeda luporum;
 Sed uos arguto serpentum corde uigete,
 Simplicitate tamen dulces superate columbas.
 460 Nam saepe incumbet uobis iniuria praeceps
 Conciliisque hominum statuuntur corpora uestra.
 Vos flagris uinclisque feris durisque tyrannis
 Frendens urgebit pro me uiolentia saeculi.
 Cum uos prodiderint, uerborum linquite curam,

- 451* Siue auersa dei famulos succedere tectis
 Hospitiique focos miscere grauata uetabit

451] cf. Ou. Ibis 613. 464] cf. Ou. Met. IX 697.

448 post si rasura 5—6 litt. in C 450 defugiet MP uirumque B¹
 habitum RMK₁ L Mp T B Bb GH sequeatur (n eras.) C 451 ferox
 Poelm. limine L 452 penitrent M, penetret Poelm., speret (n a m. 2) T
 post 452 in C ras. 3 lin., quae haec fere continuisse uidentur: Siue (sin
 Matr.) auersa (aduersa Matr.) dei famulos succedere tectis Hospitiique
 focos (osp. fores Matr. al focos in mg.) miscere grauata uetabit (ingrata
 uitauit Matr.), hi duo uersus exstant in cod. Matr. et in edition. Dauentr.
 et Poelmanni 453 egressique M, egressu Poelm. in mg. 454 iniuste
 RMp nobis ne RHl // uitae (terrae eras.) C, terrae Mp V₁ 455 post
 illos ras. (d* horridior?) in C superior M post u. 456 insert. est
 u. 479 in MGH, a manu post. addit. est in C, eras. esse uidetur in B
 457 pergite nunc C (is super te m. 2) MpN, pergitis in rell. saeuorum
 Mp V₁ Hl 458 uegete L¹ 459 ante dulces: puras eras. in C, quod
 habet Poelm. in mg. columbis (m. 1) K₁ 460 incumbit K₁ TG 461 con-
 sistent Poelm. in mg. 462 dirisque Bb¹ tyrannis // (catenis eras.) C,
 tyrandis (sic) M, catenis Mp Hl 463 urgebit K₁ secli** K₁ 464 tra-
 diderint Poelm. in mg. linquite // (ponite eras.) C, linquite Mp V₁ Hl,
 ponite rell. cura C

- 465 Sponte fluens dabitur sermonis gratia uobis;
 Spiritus in uobis pro uobis digna loquetur.
 Prodet enim fratrem scelerata insania fratris,
 Ad letumque dabunt genitorum corpora nati.
 Vos odia urgebunt semper pro nomine nostro,
 470 Sed finem fidei comitatur gloria uitae.
 Profugite ex tectis, quae uos sectabitur, urbis;
 Inde aliam, mox inde aliam conquirite sedem.
 Nam uobis urbes semper superesse necesse est,
 Istrahelitarum quae dent sub nomine plebem.
 475 Discipulus numquam transcendat celsa magistri
 Culmina, nec dominum temptet praecellere seruus.
 Discipulo satis est uires aequare magistri
 Vel domini similem uirtutem prendere seruo.
 Pectoribus uestris semper timor omnis aberret;
 480 Nam nudata suis promuntur cuncta latebris.
 In tenebris tacite uobis quaecumque iubentur,
 Dicite praeclaro nitidi sub lumine solis.
 Auribus et uestris dicam quaecumque susurrans,
 Excelso in populos spargantur culmine tecti.
 485 Despicite illorum rabiem, qui corpora uestra
 Prosternent ferro: non est his ulla potestas
 Vinacem leto pariter dimittere mentem.

467] cf. Verg. Aen. VII 461. 479] cf. Verg. Aen. XI 14. 482] cf. Verg. Aen. VI 255. 484] cf. Verg. Aen. IV 186.

466 pro] in *L* nobis *T* 467 scelerata* (m *eras.*) *C* † fratris *P*
 fratrem autem prodet *Poelm.* in *mg.* 469 odio *LB*² *Poelm.* in *mg.*
 470 fidem *K*₁ (m. 1) *B*¹ 471 e *CRGH* insectabitur *M* 472 alia *C*
 post 472 uestigia uersum supra laudat. in marg. inf. *M* inueniuntur
 473 urbis *T*¹ 474 Istrahelitarum *C*¹ numine *M*¹ 475 discipuli (m.
 1) *K*₁ transcendet *L*² 476 praescellere *M*, procellere *Mp* seruos (m. 1) *K*₁
 477 magistro *K*₁*T*² 478 seruo* (s *eras.*) *C* m prendere seruo om. *Mp*
 479 om. *M* aborret *R*¹, aberit (m. 1) *K*₁*TBb*, aberrat *GH* 480 notata *M*
 cuncta] lata *Poelm.* in *mg.* 481 iubentur a m. 2 in *R* 482 limine
*R*¹*H*¹ 484 A+celso *L*, E+celso *T* 485 despicite *RK*₁*LTB*¹*Bb* ra-
 piem *C* 486 prosternunt *V*₁(?)*GH* *Poelm.* non est his *R*², sed non
 est his *C* (his om.) *R*¹ non his est *LGHI* 487 demittere *R*²*P*

- Illum sed potius cordis secreta pauescant,
 Corporis est animique simul cui cuncta potestas.
 490 Passeribus pretium nummi uix portio parua
 Proueniet; non est tamen unum credere dignum
 Iniussu Domini laqueos incurrere nostros.
 Quis dubitet sapiens, Domini sub pectore multis
 Cedere pinnatis hominem pro milibus unum?
 495 Qui me confessus fuerit sub iudice terrae,
 Hunc ego non aliter coram genitore fatebor;
 Sic itidem coram genitore negabo negantem.
 Non ego nunc pacem terris inmittere ueni,
 Sed gladium, patrio dirimat qui pectore natum
 500 Et dulcem natam dirimat qui pectore matris.
 Si quis amore meo genitorem pluris habebit,
 Vel matri suboliue meum postponet amorem,
 Sentiet horribilem nostra de sede repulsam.
 Contemnet quicumque animam pro nomine nostro,
 505 Inueniet laeta florentem fruge salutis.
 Qui uos suscipiet, me suscepisse benignis
 Obsequiis, idem me pro genitore supremo
 Suscepisse sibi gaudebit perpete uita.
 Talia discipulis bis sex cum iussa dedisset,
 510 Iustus Iohannes caeci de carceris umbris
 Sectantum e numero delectos talia dicta

494] cf. Ou. Met. I 325. 510] cf. Verg. Aen. VI 734.

488 pauiscant *C* 489 est] *om. Mp* animique *CRM*, animaeque *rell.*
 iusta *B*, ^{cunc}ta *G* 491 proueniat *B* 492 sine iusu *M*, iniussu *uel* ni
 iussu *rell.* laqueos facile decidere laeto incurrere nostros *C* 494 cre-
 dere *M* (*in textu*) *R* (*in mg.*) *K₁Bb* pinnatis *plerique* 495 confesus
M, cum confessus *Mp* 496 & ego *M* 497 itidem] iterum *M* 498 im-
 mittere *C*, emittere *ML²MpB* 499 a patrio *Hl*, proprio *N* 500 *in*
mg. *K₂T²* dulci *CV₁V₂* que *K₁* (*a m. 1*) 502 matri a *Hl* sobo-
 liue *rec.* postponat *Mp*, postponit *K₂T* 504 condemnet *M* prono-
 men *B¹* 505 laetam *K₂T* uirtutis *M*, salutem *RM* (*in mg.*) *K₂* (*m. 1*)
L¹V₂B¹HHl 506 suscipiet *C*, suscepit *R¹K₂* me] *om. T* benignus
R¹B¹ 507 idest *Mp* suppremo *C* 508 uite *R¹* 509 IOHANNES
 DE CARCERE IHVM *L* 510 caecis *RMK₁K₂MpPV₂BbGH* 511 sex
 tantum *Hl* dilectos *ex* delectos *C*, dilectos (*m. 1*) *K₂T*

- Ad Christum portare iubet uerumque referre:
 ,Tunc piis animis requies, quam regia caeli
 Pollicita est terris, nostro sub tempore fulgens?
 515 An aliam superest post haec sperare salutem?
 Talibus haec Christus dictis mandata remittit:
 ,Caecorum tenebrae mutantur lumine lucis
 Debiliumque uigent firmato robore membra;
 Lurida discutitur squamoso corpore lepra,
 520 Aeriae uocis penetrat surdas sonus aures.
 Redditur amissae leti post funera uitae
 Ad corpus remeans animae iam libera uirtus,
 Pauperibusque suis non dedignata patescit
 Fulgentis splendens aduentus gloria nostri.
 525 Ille beatus erit, quem non deceperit error.
 Talia discipuli referunt mandata magistro.
 Hoc super ad populum depromit talia Christus:
 ,Cur in deserto uoluistis uisere nuper
 Stramen harundineum uento uibrante moueri?
 530 Cur etiam molli uestitum ueste uidere?
 In domibus regum molli cum ueste tenentur.
 Ille profetarum solus transcendere uires

522* Depositum repetens animae substantia corpus

523* Omnibus et late non dedignata patescit

524* Lucifuis splendens aduentus gloria terris

513] cf. Verg. Aen. VII 210. 515] cf. Verg. Aen. II 354. 518] cf. Ciris 43.

514 pollicita est] largiter *HI* fulgens nostro *M* fulges (*m. 1*) *K*,
 515 an *CV₁GHHI*, anne *rell.* alia *HI* 518 fugent (*in ras.*) *Mp*
 519 lurida lucida *C* squamosa *K₁* 520 penetrat *M²* surdas penetrat
 uocis *B* 521 amissae—uitae *C*, amissa—uita *rell.* post uitae: rursus
in C 522 remians *M* 522* post 522 legitur *in CV₁ Matr. Poelm.*
 depositam—substantiam *C* 522 et 522* inuerso ordine *V₁ Matr. Poelm.*
 523 patiscit *C* 523* legitur *in C* 524 splendens *Mp* 524* legitur *in C*
 525 deciperit *MK₁K₂Tbb* 526 refferunt *M* 527 QUID EX ISTIS VI-
 DERE ARVNDINEM *L* hoc] *c in ras. C*, hec (*m. 2*) *K₂* at *C¹*
 528 uoluisti *HI* 529 stamen *RMK₁K₂PTGHI* bibrante *M* 531 en
 domibus *C* cōmolli *L* 532 post profetarum: scās eras. *in C* trans-
 cedere *R* fatidicis longe praeponitur ille prophetis *Poelm. in mg.*

- Iudicio ueteris scripti promittitur olim.
 Hunc etenim memorat uenerandae lectio uocis:
 535 En ego mitto meum stratas aptare ministrum
 Ante tuos uultus; genuit nec femina quemquam,
 Maior Iohannis nostri qui uiribus esset.
 Sed minor hoc caeli fiet sublimior aula.
 Huius ab exortu uim caeli regia sentit,
 540 Et caeli regnum uiolentia diripit atrox.
 Lex omnis summam Baptistae ad tempora cepit
 Atque profetarum finis concluditur idem.
 Si uultis uolucris penetralia noscere saeculi,
 Corpus Iohannis felix habitabile sumpsit
 545 Helias, quondam quem turbine missa corusco
 Flammipedum rapuit simulatio quadriugorum.
 Audiat haec dictis pandens uitalibus aures.
 Nunc tibi confiteor, genitor, cui gloria seruit
 Fulgentis caeli et terrarum frugiferentum,
 550 Celasti nunc quod sapientibus ista superbis

543* Ipse est Iohannis felix uenturus in aeuum

550* Oculis haec quondam parue sapientibus orsa

549] cf. Ouid. Met. II 17.

533 iudicii *C*, indicio *PT* olim unus *C* ut ueteres quondam cecinerunt oracula scripti *Poelm. in mg.* 534 hinc *R*¹ memora*t (n eras.) *C* 535 egomet *B* abtare *MMp* 537 qui maior nostris Ioanne hoc uiribus esset *Poelm. in mg.* 538 maior *R*¹ **aula (in eras.) *M* sed minimus caeli qui in regno est maior habetur *Poelm. in mg.* 539 ab] sub *R* sensit *K₂TBb* 541 LEX ET PROPHETE VSQVE AD IOHANNEM *L* hominis *Mp*¹ summam ex corr. in *K₁T* a tempore *RV₁*, in tempore *Poelm. in mg.* coepit *C* et alii 542 adque *C* fini *K₁K₂T* post 543 *CHIC*³ (= *Cantabrig. Gg 35 saec. XI*) inserunt Ipse est iohannis felix uenturus in aeuum, qui uersus in folio adnexo cod. *V₁* (u. 543—591) post 544 et in *Bodl.* (537 s. XIII) post 546 legitur 545 misso *MR¹V₂*, iussa *V₁* corrusco *C* 548 confiteor *M* seruis *C* 549 frugiferarum *Poelm.* 550 in *mg. add. MK₂T*, post 552 *Bb* celesti *B¹BbHl* quid *MpB*, qui *K₁PH* nunc qui *Bb* Namque abscondisti *Poelm. in mg.* post 550 insertus est u. 550* in *CRL Mat. V₂Hl* haec oculis—paruae *RLV₂Hl*, Populus—parbe *Matr.*; sequitur in rasura *C*: Celasti quondam sapientibus ista superbis

- Paruulaque infantum uis haec comprehendere corda.
 Iam mihi regnantis sunt omnia tradita patris,
 Nec quisquam Domini poterit cognoscere natum,
 Ni solus genitor; genitorem mente uidebit
 555 Filius, aut idem pandet cui talia natus.
 Huc omnes ueniant, oneris quos sarcina uasti
 Conprimit; his poterit uirtus mea munere patris
 Antiquas uires hilari reparare quiete.
 Sumite forte iugum, leuis est mea sarcina iustis,
 560 Namque humili dulcem largitur corde salutem.
 Haec ubi dicta dedit, messis per culta grauatae
 Praeterit, et populus sectantum discipulorum
 Spicarum grauidam carpebat in ordine frugem.
 Ille dies ueteri poscebat lege quietem,
 565 Sabbata nam priscis repetebant otia iussis.
 Ecce Pharisei coram reprehendere Christum,
 Quod sanctae legis calcarent iussa metentes
 Discipuli. Legum sed tum completor Iesus
 Incipit his ueteris scripti monumenta retexens:
 570 Legistis certe, in templo Dauida canorum
 Cum populo quondam panes sumpsisse sacros
 Et propriam comitumque famem sedasse; sed illos
 Illicitum cuiquam fuerat contingere panes,
 Sumere quos solus poterat de lege sacerdos.
 575 Eiusdem scriptum est iusto moderamine legis:
 Sabbata profanant templo sine crimine uates.

561] cf. Verg. Aen. II 790.

551 qui *MK₁K₂MpTV₁* infantum *M* comprehendere *K₁PTBBbG*
 552 regnanti *H₁* 554 nisi *C* genitorem *Mp* 555 itidem *RK₂T*
 pandit *RT¹H₁* 556 VENITE AD ME OMNES QVI LABORATIS *L*
 557 munera *K₁V₂* (*m. 1*) *Poelm.* 558 quietae *R* 560 largitur *CRM*,
 largitus *rell.* 561 DIE SABATI ABIIT PER GENTES *L* mensis
RK₁ 563 frugum *R* 565 sabbati *MpV₂* ex priscis *Mp* 566 pha-
 risei *plerique* curant *BLH Poelm. in mg.*, curam *Mp* reprehendere *C*
RMH, reprehendere *rell.* 568 tum *CRMpB*, tunc *rell.* completur
 (*m. 1*) *K₁K₂* 569 is *Poelm.* monumenta *C¹M¹*, monimenta *rell.*
 570 legis *L* 573 fuerit *R¹* 574 solus] lege *N¹* poterat *Mp*
 576 sabbato *R* ante profanant *eras.* dimoueat *C*, profanant *G*

Nec minor est istic uestrae glomeratio turbae
 Quam templi uirtus. Caperent si pectora uestra,
 Quod non sacra Deus, sed malit mitia corda,
 580 Non iam saepe uiros damnasset factio sacros,
 Expertes culpa. Sed nunc ego sabbata cuncta
 Sponte mea dominans legis sub iure tenebo.'

Tunc conuenticula ipsorum post talia dicta
 Ingreditur; mox hic iuuenem pro limine cernit,
 585 Siccatum ex umero cui pondus inutile palmae
 Pendebat. Sed tum dictis temptando dolosis,
 Aegris an liceat per sabbata ferre medellam,
 Quaerunt, calcatae ut legis uindicta maneret.
 Christus ad haec: 'Foueam si forte pecuscula uestra
 590 Inciderint, certe transibitis otia legis
 Et pecus abrupto tolletis uile profundo.
 Quanto igitur nobis hominum curatio maior
 Ad benefacta animos tollens accendere debet!
 Ergo age tu, iuuenis, rediuuiam tendito dextram.'
 595 Cum dicto palmas sanus porrexit utrasque.
 His tum pro signis, quae uix ueneratio posset
 Mirantis digno populi sustollere cultu,
 Conciliis trucibus conclamant decipiendum.

585] cf. Ouid. Amor. III 7, 15. 593] cf. Verg. Aen. XII 426.

577 isti *C*, istic est *M*, istinc *K₂T*, ista *L* nostrae *T* 579 mallit
CK₁PTB¹, malit *MV₁BbG*, mali& *Mp*, malet *V₂* 580 iam *CM¹Mp*
K₁PBb, tam *rell.* sacros] praiceps *Hl*, uestra *Poelm.* 582 sponta *M*
 583 *VBI MANVM ARIDAM RESTITVIT L* tum *K₁K₂MpP* com-
 uenticula *M* eorum *MMpB¹*, illorum *Poelm. in mg.* 584 hiic** pro
 limine *M* **pro (in *eras.*) *K₁*, de *Poelm.* 587 medelam *R et rec.*,
 medillam *T¹* 588 & *K₂* 589 pepuscola *L¹* 590 inciderent *CR*, in-
 cederint *M* 591 uile tolletis *M* 594 ergogen *Mp* rediuuiam tendito
C, rediuuiam extendito *Poelm.*, sanam protendito *rell.* 595 palmas—
 utrasque *C*, palmam—utramque *rell.* sanam *ML* cum dicit palmam,
 alii palmas sanas utrasque *Poelm. in mg.* 596 istum *M* (in *mg.* iu-
 stum) *R* (in *mg.*) *K₁K₂PTBbGH*, istis *Poelm.* (iustum in *mg.*) quē *K₂*
 possit *MpP*, poset *M* 597 populis *CL* 598 consiliis *coni. Arev.* dispi-
 ciendum *RV₂*

- Talia perspicuens procerum molimina Christus
 600 Discedit; uariis hominum languoribus aptat
 Concessam in populos patria uirtute medellam.
 Oblatus sibi mox, quem daemonis horrida uirtus
 Et lingua et uisu truncatum uiuere poenae
 Et propriis escam cruciatibus esse uolebat.
 605 Hunc ubi curatum uisusque et uoce uigentem
 Caeca Pharisaeae cognouit factio gentis,
 Daemonis auxilio, qui princeps daemoniorum
 Solus nequitiae uires ditione teneret,
 Haec illum fecisse ferunt. Sed talia Christus
 610 Veridicis aperit conuincens pectora uerbis:
 „Si gemina regnum distractum parte dehiscat
 Et scissa aduersum sese diuulsio pugnet,
 Disruptis propere labentur cuncta medullis.
 Horridus et daemon si daemone pellitur atro,
 615 Aduersa sibimet scissus uirtute repugnat.
 Quis poterit praedam tectis auferre uirorum,
 Ni prius adgressor custodum brachia nodis
 Vinciat, ut facilis ueniat direptio praedae?
 Quisque meis aberit discretus miles ab armis,
 620 Hostis in aduersa consistet fronte duelli.

608] cf. Verg. Aen. I 236.

599 VBI CAECVM ET MVTVM CVRAVIT *L* perspicuens *CV*,
 prospiciens *rell.* 600 discedit *C*, decedens *M*, decedens *K₁K₂TBb*, de-
 cessit *Poelm. in mg.*, discedens *rell.* uarii *Mp* aptet *R¹* 601 concessum *Bb* in populis *Poelm. in mg.* patriam *P* medillam (*m. 1*) *K₂T*
 602 oblatu *G*, oblatuque *rell.* sibi mox *scripsi*, ***** mox (se illi *eras*.) *C*, ibidem est *M* (est *exp.*) *V₂*, illi est *Mp* (illi *ex* ubi) *V₁HI*,
 ibidem ^{est illi} *TG*, ibidem *rell.* 603 uiuere p.] affixit amare *Poelm. in mg.*
 604 cruciantibus *C* 606 cognouit factio gentis] cognoscunt pectora plebis
MpV₁ 608 ditione *RHI* d. teneret uires *M* 610 ueridicis *K₁T* com-
 uincens *M* uerbis] uirtus *P* 611 gemina est *TBb* distractum *C*, di-
 strictum *N* arte *M* 612 diuulsio *C* (diuisio *ante eras*.) *V₁*, deuulsio *HI*,
 diuisio *rell.* 613 disruptis *K₂T¹HI* 615 et scissus *T²Bb*, scissa *K₂* (*m. 2*)
 repugnet *K₂TBb* 617 pius *T¹* adgressus *MpV₁* custodem *L* nubis
 (*m. 1*) *K₂T* 618 uincere *K₂* (*m. 1*) ut] et *MK₁L¹T¹Bb* 619 et 620
erasi in C aberit—meis *om. Mp* 620 consistit *K₁PTBbG*

- Quisque meis gregibus cogendis liber aberrat,
 Dissicet ille mei pecoris per deuia pastus.
 Sed quicumque hominum fuerit super omnibus error,
 Dimitti poterit; tantum ne Spiritus umquam
 625 Vocibus insana laceretur mente profusis.
 Siue furens hominis nato conuicia quisquam
 Ingeret, haec etiam poterunt peccata remitti.
 Spiritus at sanctus tantum cuiusque profana
 Verborum rabie uiolabitur, inreuocatis
 630 Suppliciis nunc et semper torrebatur ignis.
 Quando ueneniferi serpentis saeua propago
 Sermonum dulci poterit mitescere fructu?
 Nam bona thesauris promuntur dulcia iustis
 Et mala letifero procedunt ore uenena.
 635 Verborum meritis ueniet sub iudice poena,
 Verborum meritis dabitur sub iudice uita.
 Quae genitor faciet, sectabitur omnia natus,
 Namque idem nato manifestat cuncta uidenda
 Et potiora dehinc tribuet miracula rerum.
 640 Sicut enim genitor demortua corpora reddet
 Ad claram uitae lucem, sic omnia natus,
 Quae uolet, ad lumen surgentia corpora ducet,
 Nec genitor quicquam uestri se iudice quaeret,
 Sed dedit haec nato quaerendi iura per orbem,
 645 Gloria quo maneat similis natoque patrique.

639] cf. Verg. Ge. IV 441.

621 aberat *C*, oberat *R*, ab***atur *Mp*, oberrat *Poelm.* in *mg.* libero
 erret *L* 621 et 622 desunt in *H* 622 dissicet (*m.* 1) *K₂T* 623 error]
 eius *Hl* 626 conuitia *RMpPTBH* 627 ingerit *ML*, ingerat *MpV₁*,
 potu*runt (e *eras.*) *K₂T* remitti] relinqui *R* 628 ac *T*, ad *Bb*
 629 rabiem *K₂* 630 igni *MpV₁* 632 nitiscere *C*, mitescere *V₂T¹*
 633 thesauris *K₂T¹* dulcia] congrua *V₁Hl* 634 laetifero *C* 635 in
mg. inf. suppletus in *M* paenas *M* 636 uite *Hl* 637 DE VNI-
 TATE PATRIS ET FILII *L* 638 manifesta *M* 639 priora *M* tri-
 buit *R¹* 640 genitore[m]ortua *M*; emortua *K₁LMpV₂BBbGH* re*dit
 (d *eras.*) *C*, reddit *P* 642 lumen *CMpPV₁BHHl*, superos *rell.* ducit
RMK₂PBBbGH 643 quicquam *CRMK₁K₂* (*m.* 1) *T¹V₂Bb*, quemquam
rell.

Namque repulsus erit uestro si natus honore,
 Inprobitate pari genitorem despicietis.
 Sed cui nostra fidem sermonis gratia figet,
 Mox me mittentis genitoris dona patescent
 650 Aeternamque dabit praesens constantia uitam.
 Iudiciumque illi non est, sed migrat ab atra
 Morte procul lucisque uigens ad limina tendit.

Adueniet tempus, cum mortua corpora uocem
 Accipient nostram et uitam cum uoce tenebunt.
 655 Nam sicut genitor uitam sibi possidet in se,
 Sic tribuit nato uitam et ius dicere iussit,
 In terras hominis quoniam cum corpore uenit.
 Nec uobis mirum uideatur, corpora cuncta
 Vocis ad auditum propriis exsurgere bustis,
 660 Iustorumque animas rediuiuo corpore necti,
 Iudicioque graui miseros exsurgere prauos.
 Nec mihi iudicium tribuit mea sola potestas,
 Arbitrio quoniam genitoris cuncta iubentur,
 Qui me iustitiam terris disquirere iussit.
 665 Namque ego si proprio testis pro nomine surgam,
 Falsa loquar; aliusque itidem quia testis habetur
 Pro nobis, semper mihi talia temnere fas est.
 Nam ueris operum signis manifestior omni
 Luce nitet praesens nostris testatio factis.

652] cf. Verg. Aen. VI 696. 667] cf. Verg. Aen. I 77.

646 nam *M* despicietis *RR₁K₂TB¹BbH* 648 fide *C* figet *CLP*
V₁GHHI, figit *rell.* 649 emittentis *MHI* patiscunt *C* despiciens—
 patescent *om.* *Mp* 653 DE DIE IVDICII *L* adueniat *R¹HI* tempus
 quo mortua *Poelm.* in *mg.* 654 accipient *C*, accipiant *L* tenebit *HI*,
 655 possedit *C*, posedit *M* ipse *M* 656 et ius dicere iussit sic tribuit
 nato uitam *K₁K₂* (*m.* 1) *T¹* et ius—hominis *om.* *M¹Bb¹* 657 terras *C*
LMpPV₁BGH, terris *rell.* cum *C*, de *rell.* torpores *Mp* *uu.* 658—
 676 post 764 leguntur in *M* 658 mirum uobis *HI* 659 ad] *om.* *Mp*
 proprii *C*, epropitis *Mp* 662 tribuet *CK₁K₂G*, tribuat *V₂* uoluntas
MK₁K₂LPV₁BBbH 663 iubet *M* 666 loquor *B* alius *M*, s. l. *K₂*,
T²Bb habet** *C* 667 semper] recte *R²T* mihi iam *C* 668 uiris *C*,
 uerius *M*, uires (*m.* 1) *K₂T* 669 actio *M*, testatio in *ras.* *K₂T²*, est
 actio *Bb¹* facti* *T*

- 670 Talia concedens genitor mihi testis adhaeret,
 Qui me dimisit terris sua ponere iussa.
 Huius enim uocem numquam comprehendere quistis
 Nec speciem propriam concessit uisere uobis.
 Nec sermo ipsius poterit per uestra sedere
- 675 Pectora, credendi quoniam substantia nulla est.
 Quaeratur ueterum scriptorum lectio uobis,
 Perpetuam cunctis uitam quam ferre putatis.
 Haec etiam nostrum testatur lectio donum.
 Nec tamen audetis propius consistere nobis,
- 680 Ne uerae uobis contingat gratia uitae.
 Non mihi captatur terrenae gloria laudis.
 Namque ego quod summi genitoris nomine ueni,
 Respuitur uobis, ueniet sed decolor alter,
 Nomine quem fultum proprio gens uestra sequetur.
- 685 Alternae in uobis captatur gloria famae,
 Unius et solam fugitis disquirere laudem.
 Nec uos arguerim coram genitore, sed illic
 Accusator erit, quem spes modo uestra celebrat,
 Moyses, quem fidei nullo seruastis honore.
- 690 Eius enim scriptis uester si crederet error,
 Crederet et nobis, Moysi quem scripta frequentant.⁴
 Talia tum contra scribarum uerba sequuntur:
 ,Vocibus indubitata fides comitabitur istis,
 Si uirtus certis firmet miracula signis.⁴
- 695 Ille dehinc: ,Polluta malis generatio quaerit

670 concidens *C* adhaeret mihi *M* 671 demisit *R*²*K*₂*B*¹*HH*¹
 terras *H*¹ 672 cuius *MK*₁*K*₂ comprehendere *R*¹*MpBb*, comprende *T*,
 comprende *P* quistis] quisquam *C* 673 concessit *C* 675 credenti *R*¹
 est] *om. M* 677 cuncti *H*¹ 678 nostram - domum *L* 679 proprius
*LT*¹*B*¹ 680 ne* *B* 681 iteratus in *mg. legitur R*; *uers. iter. eras.*
in M 683 decolor *CK*₂*T*¹*Bb*¹, decollor *M*, discolor *rell.* 684 sequitur
*K*₁*Mp* 686 disquerere *CK*₂ 688 spes] *sp̄s R* uestra modo *M* 689 Moises
C (*saepius*) seruastis *C Matr. Poelm.*, seruatis *rell.* 690 scribtis *C*
 eror *C* 691 crederit *K*₂*T* moisi *C*, moysei *M*, moysi *Mp*, mose *T*,
 moyse *K*₂ 692 VBI IVDEI QVERVNT SIGNA *L* tum] *om. M* istis]
 iusis *M* 694 signet *M*¹ 695 mallis *P*, magis *LBBbGH*

- Signa sibi; rebus stabunt sed signa futuris.
 Namque profeta cauo quantum sub pectore ceti
 Temporis absumpsit, terrae in penetralibus altis
 Progenies hominis tantum demersa manebit.
- 700 Adueniet tempus, cum surget reddita uitae
 Gens hominum propriis in fletum dedita gestis.
 Haec istam digno damnabit crimine gentem,
 Quod maris e fundo surgentis uoce profetae
 Conmonita in lacrimas Dominum proiecta reflexit.
- 705 Hic et Ioniae monitis potiora iubentur,
 Contemnitque feris animis gens impia lucem.
 Et regina Noti uitales surget in oras.
 Illius ad specimen damnabitur effera plebes,
 Finibus extremis Libyae quod uenerit illa,
- 710 Ut Solomona pium, praeceptis dedita iussis,
 Audiret; potior nunc est Solomone potestas
 Et tamen obtusae caecantur pectora plebis.
 Expulsus si quando fugit de pectore daemon,
 Quem turbat sanctus purgato corpore flatus,
- 715 Ille uenenatis conlustrat passibus oras,
 Qua nulla excurrit fontani gurgitis unda,
 Nec requiem placidae sedis sibi repperit ardens.
 Tunc repetit suetae sitiens habitacula mentis.

698] cf. Verg. Aen. VII 59. 702] cf. Verg. Aen. VI 430.

697 coeti *RM et alii* 698 adsumpsit *R¹LMp* penetralibus *R¹T¹V₁*
 699 dimersa *RLT²B¹* 703 effundo *M* 704 commota *R¹K₁* 705 ionae (is
a m. 2) T 707 nothi *RK₁PBbG*, ^{nothi} austri *H* noditur ales *M* horas *K₂*
TBbG, auras *Hl¹* 708 specimen *C Matr.*, spetiem ^m *K₁*, spetium ^a *L*,
 speciem *rell.* clamnabitur *R* affere *M* plebes *T*, plebis *MK₂* (*m. 2) T²*
 709 uenerat *K₁K₂* 710 Solomona *CMp*, Salomona *rell.* iussis (*s₂ fere*
eras.) C 712 obtusae (*m. 1) K₁T*, obtunso *K₂*, obtunse *P*, obtuso *V₁*
 pectore *Mp* plebi ^{turbat} *MK₁TBb* caecatur pectore plebes *Hl¹* 713 ex-
 plusus *M* 714 purgat ^{purgat} *M*, turbat *K₁*, purgat *Bb¹* prolato e *M¹K₁T¹*
 (predato *s. l. m. 2) Bb* (e *om.*) e corpore *MpP Poelm.*; proluto e *c. con.*
Reuschius corpore] pectore *Hl¹* 715 horas *K₂T* 716 quas *M* fon-
 tan* *M* unde *R¹* 717 placitae *RMK₁K₂PTV₁BbG* 718 tum *RM*
K₁K₂TG repetet *CT* sueta *MK₁K₂T¹G* querens *Mp*

- At si forte suis obnoxia corda uenenis
 720 Ornatuque leui ridentia limina cernit,
 Adsociat septem similes glomerando furores
 Vis inimica homini penetratque in uiscera serpens.
 Sic genus hoc uero mentis cum degenerarit,
 Vincula perpetuis deflebit subdita poenis.⁴
 725 Atque ea dum populis uitalia dicta frequentat,
 Pro foribus mater cum fratribus adstitit illi
 Et miscere foris sermonem comminus orat.
 Talia tum matris mandatis dicta remittit:
 ,Hic mecum genetrix, mecum germana residunt
 730 Corpora. Nam patria inpletur cuiusque uoluntas,
 Ille meo proprium conecit sanguine corpus,
 Et matris generisque mei sub nomine habetur.⁴
 Progreditur templo terrarum lumen Iesus
 Et maris extrema terraeque resedit in ora,
 735 Innumeraeque illuc plebis fluxere cateruae.
 Ille sed excelsam scandens, quae proxima, puppim
 Litora complenti depromit talia plebi:
 ,Ecce sator proprio commendat semina ruri;
 Illa cadunt diuersa solo sortemque locorum
 740 Pro uirtute ferunt. Nam sicubi trita uiarum
 Sub pedibus solido densetur limite tellus,

719 ac *RMT*¹*V*₂*Bb*, ad *Mp* 720 leui* *C* 722 hominique penetrat
 uiscera *M* 723 mentis] sensu *B* et edit. degener errat *RB*, ex corr.
*K*₁*K*₂*TPGHH* Sic istec generatio deteriora priorum *Mp*, qui uer-
 sus post 723 legitur in *H*¹ 724 uincla *RM* deflebit *M*, defluit *Mp*
 subsita *M* 725 *VBI MATER IHS STABAT FORAS L* interea *M*
 atque haec *Poelm.* in *mg.* cum *RMMpPBb* uu. II 726—III 276 de-
 sunt in *G*; in *Mp* uers. ita se excipiunt 720, 723, 724, 721, 722, 725, 726
 726 adstetit *CK*₁*K*₂, adstetit *M* illi *CRMBb*¹, illic *rell.* 727 misceri
*MK*₂ (m. 2) *V*₂ (m. 1) *T*² 728 tu *Mp* dictis mandata *B* 729 hiic *M*
 genetrix *M* resident *R* (corr. 2); hic residunt mecum *Mp* 730 patris
*RK*₁ (ex corr.) adimpletur *M* 733 lumi³ue *M* 734 ma³ris (t *eras*)
*CK*₁*T* residit *R*, res³dent *M* 736 PARABOLA . . . *L* excelsa *H*¹
 quae (a *eras*) *C*, in *RMpV*₁, † in quē *P*, quae *om.* *H*; celeri pede *Poelm.*
 in *mg.* proxima fuit *M* pupin *R*, puppem *T*¹ 738 propria *V*₁*B*¹
 739 sortesque *Poelm.* 741 limine *M*

- Aeriis auibus dant nudam semina praedam.
 Ast ubi pertenui uelantur puluere saxa,
 Farra quidem uiridem depromunt germinis ortum;
 745 Sed quia nulla subest suci substantia glebis,
 Inserto arescunt radicum fila calore,
 Cunctaque mox apicum labuntur acumina leto.
 Seminibusque aliis contingunt aspera rura;
 Sentibus hic spinisque feris uelocius exit
 750 Roboris augmentum frugemque internecat angens.
 Uberibus uero dantur quae semina glebis,
 Illa ferunt pulchram segetem, cui laeta frequentat
 Incrementa sui centeno copia fetu.
 Audiat haec, aures mentis qui gestat apertas.
 755 Talia discipuli mirantes dicta requirunt,
 Implicitis populo cur clauderet omnia uerbis,
 Ille sed amota credentum plebe profatur:
 ,Vobis, qui firmo robustam pectore mentem
 Ad capienda Dei penetralia constabilistis,
 760 Concessum est aditis penitus consistere regni;
 Illis pro merito clauduntur lumina mentis.
 Si quis habet dignus, capiet potiora redundans;
 Qui uero expertes caelestis muneris errant,
 Amittent etiam, proprium quodcumque retentant.
 765 Idcirco obscuris coopertum ambagibus illum
 Perstringit populum sermonis gratia nostri,
 Ut dictum Esaiæ merita de plebe recurrat:

742 aereis *MpBHL* nudam dant V_2 (a m. 2), dant nuda V_1 , d. uilem L^2 *Poelm.* 743 tenui *Mp* pulu*er*o *R* 744 terra—depromit *M*
 745 suci CK_2 (m. 1) T^1N , si*ccis *P*, sicci *Matr.*, duris V_1HL , siccis *rell.*
 746 in ras. R^2 fil*a (i *eras.*) K_1 747 aculmina *Bb* 749 his *C*, hiic
M, hic alii *HL* feri *C* 750 roboris *M* aumentum MT^1 inter-
 naecat *C* anguens MK_2 , egens Mp^1 , angues Bb^1 752 frequentant
MBL 754 que CMp 756 cl*uderet *P* 757 ille sed amota CP , ille
 semota *M*, ille sed admota $RK_1K_2MpTV_1V_2Bb$ credent*um (i *eras.*) *M*
 plebem *C* 759 penetrabilia *P* constabilistis K_2T^1Bb 760 aditis
plerique 761 limina K_1 (m. 1) V_2 limina uitae *Poelm.* 762 quis] quid
nonnullae editiones meritis potiora capesset V_1HL 764 amittant P^1
 765 coopertum *C*, cooperta *rell.* 766 perstringet $R^2MK_1K_2TBb$, prae-
 stringit V_1V_2 767 isaiæ *R*

- En populi mentes uelantur ad omnia crassis
 Obicibus, sensu ne tangant munera uitae.
- 770 Auribus adsistunt clausis oculisque grauatis,
 Ne conuersa bono sanetur noxia plebes.
 Quam uestrae nunc sunt aures oculique beati!
 Nam multi ueteres iusti sanctique profetae,
 Quae uobis clarent, orarunt cernere dona.
- 775 Accipite ergo animis, qui sit de semine sensus:
 Quisque meum uerbum summas dimittit in aures,
 Nec sensus recipit stabili praecepta uigore,
 Eripit illius totum de pectore daemon.
 Hic agro est similis duro, qui germina farris
- 780 Exponit rapidis auibis sine fruge rapinam.
 Sunt alii, laeto qui pectore nostra receptant,
 Sed breuis est illis perceptae gratia frugis.
 Nam si dura premat mentem strictura coercens,
 Continuo trepidi produnt sibi credita leto.
- 785 His saxosus ager simili leuitate uirescit.
 At spinosus ager curarum mole grauatis
 Respondet, pressant quos pondera diuitiarum.
 Semina sic nostri sermonis pressa grauantur,
 Nec fructus sequitur spinarum horrore necatus.
- 790 Pingua sic itidem paribus stant uiribus arua
 Illis, qui clarae capiunt praecepta salutis,
 Quae penetrant animum sensu tractante tenaci
 Centiplicemque ferunt uirtutis robore frugem.⁴

775] cf. Verg. Aen. III 250, X 104.

771 conuersa *M* plebis *MK₂T¹* 772 oculi*que *K₁* 773 ueteris *T¹*
 sancti iustique *RLBH* 775 accipete *C* animi (s a m. 2) *K₂T* quis
MpHl, que *Bb* 776 demittit *P Poelm.* 777 sensus] uelox *V₁Hl*
 778 eripiet *V₁* 779 hic] talis *Poelm.* similis est *ML* qui] que *C*
 germine *CL¹Mp* farris *C Poelm.*, calle *rell.* 780 exponet *C* 781 no-
 stro *R¹* 783 coercens *RMPH* tribulatio cordis *V₁Hl* 785 hic *CK₁*
 (m. 1) leuitate] de uita *C* uirescet *C* 786 more *K₂* (m. 1) *Bb* gra-
 uatus *RK₁B¹* 787 responde+t (n eras.) *T* praecant *M* 788 si *M*
 791 illi *Hl* clarae *CV₁* 792 tractante *CK₂* (m. 2) *Mp Matr. PHN*,
 tractant (te a m. 2) *T*, tractata *rell.* 793 robure *M*

- Haec tum discipulis plebique haec insuper addit:
 795 ,Agricolae simile est regnum sublime Tonantis.
 Ille iacit proprio mandans bona semina ruri,
 Sed post subripiens hominum insidiando sopori
 Trux inimicus adit loliumque inspergit amarum.
 Ecce sed ad fructum culmis cum spiceus horror
 800 Processit, lolio messis maculata redundat.
 Tum domino famuli mirantes talia fantur:
 Nonne bonum terrae semen per terga dedisti?
 Unde igitur lolio turpi tua rura grauantur?
 Sed iam, si iubeas, messem purgabimus omnem,
 805 Triticeusque nitor selecta sorde resistet.
 Tum dominus miti contra sermone profatur:
 Hic dolus est, inimice, tuus, sed farra sinamus
 Crescere cum lolio. Pleno nam tempore messis
 Secretum lolium conexo fasce iubebo
 810 Ignibus exuri; at nostro de semine messor
 Horrea nostra dehinc purgata fruge replebit.
 Haut aliter simile est, cordis si panditis aures,
 Praeparui grano regnum caeleste sinapis,
 Quod proprio insinuans disponit cultor agello.
 815 Seminibusque illud minus omnibus esse uiuentum
 Creditur; at iusti mox incrementa uiroris
 Sumpserit, erecto transcendit uertice cunctas

794] cf. Verg. Aen. XI 107. 799] cf. Verg. Ge. I 314. 814] cf. Ou. Fast. V 499.

794 tunc *CM*¹*P* addidit *Mp* 795 ALIA PARABOLA DE SEMI-
 NANTE... *L* agriculae *C* simili ē *Mp* 797 surripiens *H* ho-
 mini *Poelm.* insitiando *M*, insidiare *H* soporem *Poelm.* 798 ad-
 dit *M* spargit *M* 799 culminis *M* conspiceus *K*₁ (*m.* 1) 803 turpia *T*¹
 grauantur rura *M* 805 tritici Usque *C* resistet *CV*₂, nitebit *Matr.*
*V*₁ *Poelm. in mg.*, nitescet *rell.* (cf. III 322) 806 mitti *P* 810 at]
om. C, et *H* messis *Poelm. in mg.* 812 aut *C* pandetis *C*, pandet
*(m. 1) K*₂*TBb* 813 praparui *M* sinapi *C*, senapis *K*₁, sinapis *rell.*
 cf. III 376 814 per sinum flectans sinuans *Mp* 815 uiuentum *M*
 816 incrimenta *C* 817 sumsi^{erit}t *M*

Agrorum fruges, ramis ut plumea turba
 Conludat possitque umbras habitare uirentes.
 820 Fermento par est munus caeleste salubri,
 Quod magna condit mulier sub mole farinae.
 Illa dehinc modico fermenti mixta calore
 Conducto, unius coalescit corpore massae.
 Talia tum populo perplexis condita uerbis
 825 Promebat, ueteris quo possent dicta profetae
 Ordine saeculorum iussis concurrere rebus:
 Os aperire meum dignabor, condita mundi
 Conuoluet ructans uarii sermonis imago.
 Inde domum repetit serus turbasque reliquit.

818 agnorum *M* 819 conludat *CM¹MpPT¹V*, considat *rell.* possit
 sub umbras *M* uirentes (*in ras.*) *M* 821 condit magna *Poelm.* 822 fir-
 menti (*m. 1*) *K₂T* mixta] a *ex* i *Mp* 823 coaliscet *C* masae *M*
 824 dum *MK₁* (*m. 1*) *LPT Poelm. in mg.* 825 possint *RMK₁K₂PTBBbH*
 profetae *C* 826 saeculorum *MK₁B¹* 827 mehum *L* 828 conuoluet *M*,
 conuoluit *R*, cum uoluet *B¹* ructans (*u eras.*) *M* 829 serus] uictor *C*
C³, fortasse doctor relinquit *Mp* EXPLT' INCIPIT · LIBER · TERTIVS
C, LIBER SECVNDVS EXPLICIT INCIPIT TERTIVS *MRPL* (*add.*
 DECLARATIO MESSIS), EXPLICIT LIBER SECVNDVS : INCIPIT
 TERTIVS *RB* (*add. IUVENCI*), G. VETTI AQUILINI SIVE IUVEN-
 CIVC. PRESBITERI EVANGELIORV LIB · II · EXPT' INCIPIT TERTIVS
K₁K₂T (*add. LIBER*) *Bb*

LIBER TERTIUS.

- Fuderat in terras roseum iubar ignicomus sol.
 Discipuli rogitant, lolii quid quaestio uellet
 Et segetis; clarus quibus haec depromit Iesus:
 ,Optima qui farris commendat semina glebis,
 5 Filius est hominis; mundum sub nomine ruris
 Accipite, atque homines puro pro semine iustos.
 At lolium infelix cooperti daemonis arte
 Sunt homines; inimicus erit, uis horrida, daemon;
 Extremus mundi finis pro tempore messis.
 10 Messores patrii uenient per rura ministri,
 Quos hominis natus proprii de corpore regni
 Colligere erroris laqueos labemque iubebit
 Collectosque simul rapidis exurere flammis.
 Dentibus his stridor semper fletusque perennis,
 15 Secretisque piis ueniet lux aurea uitae,
 Sedibus ut caeli uibrantur lumina solis.
 Haec docuit patriamque redit seruator in urbem.
 Illic expediens populis — mirabile dictu —
 Iustitiae leges uitaeque salubria iussa,
 20 Virtutes patrias simul insinuando docebat.
 Tunc liuore graui plebes commota suorum
 Praesentisque simul doni miracula uoluens
 Et generis noti reputans ex ordine gentem,

7] cf. Verg. Ecl. V 37. 15] cf. Verg. Aen. VIII 670. 18] cf. Verg. Ge. II 30. 23] cf. Verg. Aen. VIII 722.

1 terris *V₂HI* 2 lolii (1 *eras.*) *A* 2 uelit *RMK₂* (m. 1) *PTV₂*
 3 segetes *AK₁* clarus] *xps* *V₁HI* 4 optima *RMAMpB* 7 infelix *M*
 cooperte *Mp* 10 patris *Poelm.* 11 proprio *Bb* 12 collegere *R¹T¹*,
 corrigere *AV₂* errores (m. 1) *K₁K₂T* iubebat *HI* 13 collectisque *HI*
 rabidis *K₁* (ex corr.) *P* 14 histridior *L*, histridor *B* fletusque *CMp*
PTV₁ *Poelm.* in mg., luctusque *rell.* perendis (sic) *M* 17 re+it *M*
 seruator *CK₁K₂MpPTBb*, saluator *rell.* 18 dicti in *A* 19 legis *MA*
K₂T¹Bb¹ 20 simulque *M*, patriasque *B* 21 tum *A²K₁K₂* (m. 1) *T*
 plebis *AK₂T¹* 22 doni *CR*, dñi *rell.*

- Haec inter sese mussanti uoce uolutant:
 25 ,Nonne hic est fabri suboles, cui nomen Ioseph?
 Non Maria est genetrix, non fratrum nota propago?
 Unde igitur legis doctor tantaeque minister
 Virtutis, cedit cui labes uicta malorum?
 Nazara sic plebes; cui talia reddit Iesus:
 30 ,Temnuntur propriis miracula semper in oris
 Et sine honore manent patria sub sede profetae.
 Talibus indignans pressit sua munera Christus.
 Interea ad regem uolitabat fama superbum,
 Quod mala cuncta illi uirtus diuina domaret.
 35 Sed putat Herodes, leti quod lege remissus
 Tanta ut Iohannes uirtutis dona teneret.
 Nam quondam cernens liuenti pectore daemon,
 Erroris labem puris quod solueret undis
 • Iustus Iohannes, damnis accensa malorum
 40 Tunc petit Herodem pestis saeuissima regem
 Et facile iniusti penetrans habitacula cordis
 Adcumulare feris subigit scelera impia gestis.
 Arserat illicito Herodes accensus amore
 In thalamos fratris, casto quod iure uetabat
 45 Doctus Iohannes. Feritas sed nescia recti
 Subiecit leges pedibus fruiturque nefandis
 Conubiis ipsumque super, qui praua uetabat,
 43] cf. Verg. Aen. VII 496. 46] cf. Verg. Ge. II 492.

24 mussanti *CT¹V₁Bb*, submissa *Poelm.*, musitanti *rell.* uolutat *K₂*,
 (m. 2) *T*, susurrant *V₁* 25 sobolis *AT¹* 26 nonne *A¹* patrum *M¹*
 propago] *CR*, propago est *rell.* 27 magister *RBL* 28 laues *A*, labis
K₁K₂T uicta] cuncta *V₁Hl* laborum *V₁V₂* *Poelm.* 29 Gazara *V₁*
 sit *V₂Hl* plebis *MAK₁K₂PT¹Bb* reddidit *MT¹*, reddet *A¹* 30 ho-
 ris *Hl* 31 profetae *C* 33 superuum *C* 34 illi *CT¹*, illic *rell.* doma-
 rit *C*, donaret *A¹* 35 lege remissus] surgere posset *Hl* 36 tantae] *ill*
 Iohannis (*ex corr.*) *M* 37 quoniam *M¹*, quando (*in ras. m. 2*) *K₁T*
 libenti *CK₂T¹* 38 lauem *A* 41 penetrans *M* 42 adcomolare *R*
 subegit *RV₂* scelere *Hl* 43 illicita *Hl* herodis *MK₂T¹* 44 tha-
 lamis *T¹* casto *CV₁* *Poelm. in mg.*, sancto *rell.* uetebat *M* 45 io-
 hannis *MK₂T* 46 sebiecit *R¹* legis *K₂T¹Bb¹* 47 ipsumque] istum
 (m. al.) *M*, iustumque *Poelm. in mg.* insuper *M* qui *MK₂T¹* *Poelm.*,
 quia *rell.* uetebat *K₁P¹*

- Carceris inmersum tenebris uinculisque grauaui.
 Sanguine nam iusti primo compressa timore
 50 Abstinit sitiens feritas, quia magna profetam
 Plebis Iohannem ueneratio suscipiebat.
 Natali sed forte die cum laeta tyrannus
 Herodes celsis strueret continua mensis,
 Luxuriae quoniam coniuncta superbia gaudet,
 55 In medio iuuenum reginae filia uirgo,
 Alternos laterum celerans sinuamine motus,
 Conpositas cantu iungit modulante choreas.
 Ipse sed in primis mirata uirginis arte
 Attonitus stupuit; tunc praemia cuncta patere
 60 Iuratus spondet, quaecumque puella petisset.
 Illa sed horrendae seruans scelera impia matris
 Urget Iohannis caput a ceruice reuelli
 Et lance inferri praesentia munera poscens.
 Praesentum Herodes procerum sub pondere tristis,
 65 Iurandique memor iuris tamen imperat aegre,
 Insontis caput inferri tradique puellae.
 Illa — nefas — matri scelerata ad gaudia portat.
 Corporis at lacerum flentes sine nomine truncum
 Discipuli condunt terrae Christumque sequuntur.

53] cf. Verg. Aen. I 638. 59] cf. Verg. Ge. II 508. 62] cf. Verg. Ge. IV 523. 68] cf. Verg. Aen. II 557.

48 inmersum *C*, inmersit *rell.* uinculisque K_1T^1 grauabit AV_2
 49 promotio pressa timore *Poelm. in mg.* 50 profetam *C* 51 uene-
 ratione T^1 suspiciebat $MK_1K_2MpTV_1$ 52 natalis *LP* tyrannus *C*,
 tyrandus *M* 53 herodis $M^1K_2T^1$ celsi *Mp* instrueret V_1 mensis CV_1 ,
 tectis *rell.* 54 luxuriae MB^1 55 medi *A* filie *L* 56 caelerans *RM*
 motos *P* 57 cantu] *s. l.* C^2 conpositas lusit *R* (i iungit *m. 2*) *A* lusi-
 scanto *A* iugit *Mp*, iunxit *L* modulante *C* 59 patere CV_1Bb , parare
rell. 60 spondit RB^1 62 urget $RMPB^1Bb$ iohannes *C* capud *C*
 e *R* 63 poscens CRV_1V_2Bb , poscent (*m. 1*) K_2P , poscit *rell.* 64 hero-
 dis $MK_1K_2T^1$ mox rex procerum de *N* 65 iuratumque T^1 aeger *A*
Poelm. in mg. 66 capud *C* inferri *M* 67 matri *C*, matris *rell. cf.*
Matth. XIV 11 68 ad plerique 69 (= 73) secuntur $K_1K_2MpPT^2Bb$

- 70 Ille ubi cognouit iusti miserabile letum,
 Deserit insonti pollutam sanguine terram
 Frondosaeque latet secretae uallis in umbra.
 Sed populi immensae uirtutis dona sequuntur.
 Ille ubi credentum turbas in ualle remota
- 75 Conuenisse uidet, morborum tabe repulsa
 Corpora subiecit miseratus multa medellae.
 Iamque sub extremo labentis lumine solis
 Discipuli Christo suadent dimittere turbas,
 Ut sibi quisque paret quaerens per compita uictum.
- 80 Ille iubet cunctis ibidem conuiuia poni.
 Discipuli ostendunt, nil amplius esse ciborum
 Ni pisces geminos et farris fragmina quinque.
 „Hoc, inquit, satis est.“ Tum mox discumbere plebem
 Gramineisque toris iussit componere membra.
- 85 Suspiciensque dehinc caelum genitore precato
 Ipse duos pisces et quinque ex ordine panes
 Diuidit et dapibus mensas onerauit opimis.
 Iamque expleta iacet — dictu mirabile — plebes,
 Reliquiasque dehinc mensis legere ministri
- 90 Bissenosque sinus cophinorum fragminis implent.
 Cenantum numerus tum milia quinque uirorum,
 Praeterea populus matrum fuit et puerorum.
 Discipulis tunc inde iubet conscendere nauem
 Et transire fretum, donec dimitteret omnes,

83, 84] cf. Verg. Aen. I 708, VIII 176. 87] cf. Verg. Aen. I 706,
 III 224, Ge. IV 133. 88] cf. Verg. Aen. III 630.

70 cognouit ut *A* misserabile *M*, mirabile *H*¹ 71 insontis *RAP*
*BHH*¹ *Poelm.* in *mg.* 72 secreta *V*, *H*¹ 73 DE QVINQVE PANIBVS *L*
 74 inde *M* remota* (s. *eras.*) *H*¹ 75 conuenisse *M* uidit *AV*, *Bb*
 labe *M* 76 misseratus *M*, miseratur *Mp*¹, medio *A*¹ medillae (*m.* 1)
K, *T* 78 demittere *Mp* 79 competa *RMK*, *K*, *TV*, *V*, *B*¹, completa *P*¹,
 impio *A* 80 conuiuia *M* 81 nihil *MP* cyborum esse *A* 82 nisi
*CT*¹ fragmine *R*, framina *Mp* 83 inquit *CAK*, *MpT*¹ tunc *ML*
Poelm. in *mg.* 85 suscipiens *K*, *T*¹, *V*, *B* 86 ille *M* 87 honerauit *H*¹
 88 iacet] iubet *A* plebis *MK*, *T*¹, *Bb* 89 reliquiasque *RP* 90 cofino-
 rum *CAK*, *PTB*, coffinorum *M* 91 cenantum *CR*², *MpH*, cenatum *rell.*
 93 tunc ipse *V*, nauim *RB*¹

- 95 In sua quemque, uiros. Tum montis celsa petiuit
 Secretusque dehinc genitoris nomen adorat.
 Iamque soporata torpebant omnia nocte,
 Cum puppis medio sulcabat in aequore fluctus
 Iactata aduerso surgentis flamine uenti.
- 100 Ast ubi iam uigilum quarta statione premebat
 Noctis iter rapidos attollens lucifer ortus,
 Fluctibus in liquidis sicco uestigia gressu
 Suspensus carpebat iter — mirabile uisu —!
 Iamque propinquabat puppi, sed nescia nautae
- 105 Attoniti tremulo uibrabant corda pauore
 Clamoremque simul confusa mente dederunt.
 Tum pauidis Christus loquitur: 'Timor omnis abesto,
 Credentumque regat uegetans constantia mentem.
 En ego sum, uestrae doctorem noscite lucis.'
- 110 Olli confidens respondit talia Petrus:
 'Si tua nos uere dignatur uisere uirtus,
 Me pariter permitte tuo super aequora iussu
 Fluctibus in liquidis immersos figere gressus.'
 Adnuit his Dominus; nauem mox linquere Petrus
- 115 Audet et inpixus figit uestigia ponto.
 Verum ubi tantarum mentem miracula rerum
 Terrificant uentique minas crebrescere cernit,

96] cf. Verg. Aen. III 437. 97] cf. Verg. Aen. VI 390. 103] cf. Verg. Aen. VII 810, XII 252. 107] cf. Verg. Aen. XI 14. 110] cf. Verg. Aen. XII 18. 115] cf. Verg. Aen. VI 159. 116] cf. Verg. Ge. IV 441. 117] cf. Verg. Aen. XII 222.

95 queque *RPV₂H* petunt *A*¹ 96 numen *M*¹*AT*² 97 turpebant *R*
 98 fluctum *AK₂* (m. 1) 99 surgentes *A* flamina *T*²*Bb* 100 iam] *om. P*
*uigilium M*¹*A*¹*K₁K₂T* 101 inter *C* attollit *R*¹*V₂* lucifer
 hortus *K₁* 102 gressus *A* 103 uisu] dictu *V₁* 104 pupi *M* 105 attoni-
 titi stupefacti *Mp* bibrabant *A* corde *R*¹ 106 confussa *M* mente
 uoce *C*, mente *AMpPN*, uoce *rell.* 107 tunc *K₁K₂TBb* 108 reget *A*¹,
 regat *V₁* uegitans *MK₁K₂LT*¹*V₁V₂B*¹*Bb* 109 uester *M*¹*T*¹ 110 i olli *A*
 respondet *R*, respondens *H* 111 uere nos *PN* dignantur *R*¹*L* uis-
 sere *M* 113 non mersos *MpV₁* 114 anuit *C* hic *M*, huic *T* na-
 uim *RL* mox] post *V₁H*¹ relinquere *M*¹ 115 innexos *A*¹, innexos
 (m. 1) *K₂T*¹*Bb* fixit (x in ras.) *T* 117 crebriscere *C*, crescere *RM*¹*K₁T*¹

- Paulatim cedunt dubio liquefacta timore
 Quae ualidum fidei gestabant aequora robur.
- 120 Iamque Simon medio submersus corpore clamat:
 ‚Fluctibus horrendis pereuntem diripe, Christe!‘
 Dextera confestim protenditur obuia Petro,
 Et dubitata fides uerbis mulcatur amaris
 Ascensaeque rati contraria flamina cedunt.
- 125 Praesentemque Dei subolem stupuere rogantes
 Cuncti, nauigio socios quos casus habebat.
 Transierat tandem sulcans freta feruida puppis
 Optatumque grauis conprenderat ancora portum.
 Conueniunt populi rapido per litora cursu
- 130 Portantes aegros uestisque attingere fila
 Extrema exoptant — mirumque — hoc munere cuncti
 Credentes referunt plenam per membra salutem.
 Ecce Pharisei scribaeque hinc inde dolosi
 Captantes Christum promunt fallacia dicta:
- 135 ‚Cur tua discipulos patitur doctrina labare
 Praeceptis ueterum? manibus nam cura lauandis
 Praeteriit, sumuntque simul cum sordibus escas.‘
 Ille sub haec fatur: ‚Magis hoc est quaerere dignum,
 Transgressi praecepta Dei quod proditis omnes.
- 140 Namque Deus mortem defixa lege minatur,

119] cf. Verg. Aen. IV 441.

118 timori *CATN* 119 rubor *C* 120 Symon *Bb* summersus *C*
 121 pereuntem *R* eripe *A*, deripe *PV₁V₂Hl* fort. recte 122 com-
 festim *A* praetenditur *V₂* (a m. 1) 123 mulcatur *CAK₂T(?)*, mulcetur
rell. et edit. amoris ex amaris *C*, amoris *MT* 124 ascensique *A* flu-
 mina *T¹* 125 subolem *CK₂T¹Hhl*, sobolem *rell.* 126 in nauigio *B*
 causa trahebat *A* 128 obtatum *RA alii* comprehendere *R¹AM¹*, compre-
 henderat *A* ancora *C¹K₂MpT¹* 129 conueniunt *M* 131 extremā *A*
 optantes *MpHl* mirumque *CA Poelm. in mg.*, miroque *rell.* 132 per]
 in sua *A* saluam *A¹* 135 Quur *A* uetuit *A* labari *C*, lauare *A*,
 labore *T¹L* lapsare ferunt documenta *Poelm.* 136 nam] quos *K₁K₂TV₁*
 137 praeteriit *M¹AK₂* (m. 1?) *T¹*, praeterit *rell.* sumuntque *CAP*, ab-
 sumuntque uel assumuntque *rell.* 138 sed ex sub *M* 139 transgressa
K₁ (m. 1) mandata *Poelm. in mg.* 140 iamque *A* morte *Poelm.*
 difixa *AK₂T¹*

- Si genitor cuiquam uerbo laedatur amaro
 Vel genetrix nati dictis pulsetur acerbis.
 Inrita uos istaec facitis peruersa docendo.
 Quam manifesta uigent de uobis dicta profetae:
 145 Me populus summis labiis sublimat honore,
 Sed diuersa procul cordis secreta pererrant.
 Accipite ergo omnes auresque aduertite cordis:
 Non inlata homini fuerint quaecumque, pudendis
 Sordibus aspergent uitaeue animouae sedebunt.
 150 Erumpunt hominum sed quae penetralibus oris,
 Internam misere maculabunt edita mentem.
 Discipuli Christo memorant, quod uerba loquentis
 Occulto traherent scribarum pectora risu.
 Ille dehinc: ,Genitor plantarum semina noster
 155 Quae non ipse sui consenuit in aequore ruris,
 Abiciet penitus radicibus eruta longe.
 Caecum forte ducem caecus si nactus oberret,
 Decidet in foueam pariter dimersus uterque.
 Tunc petit absolui Petrus, quid quaestio uellet,
 160 Ipse Pharisaeis quam mox scribisque dedisset.
 Tum sator aeternae respondit talia uitae:
 ,Vos etiam duro discluditis omnia corde
 Iussa nec admittit mentis dubitatio lucem.
 Nam quaecumque hominum ueniunt extrinsecus ori,

147] cf. Verg. Aen. V 304.

141 sic *R*¹*B* quisquam *A*, cuiusquam *V*₁ 142 genetrix *M*, genitoris *A*¹ uerbis *MpV*₁*V*₂ aceruis *R*¹*A* 143 ista haec *R* (haec *a m.* 2) *AMp* (hista), ista *MLV*₁*V*₂*Bb*, istic *T*¹*B*¹, ista et *PHI* 144 profetae *C* 145 oblimat *Mp*¹ 148 inlota (*m.* 1) *K*₂*T* hominis *Mp*¹, homines *Poelm.* in *mg.* 150 penitralibus *M*, penetrabilibus *RAV*₁*V*₂ 151 miserae *C*, missere *M* 153 carpant *V*₁ (*cum gl.* detrahant, captant) 155 suo *R*¹ *K*₁*K*₂*L* consueuit (*m.* 1) *K*₂*T*, plantauit *H*¹ 157 caecum—caecus *C* *A*²*MpP*, caecus—caecum *rell.* si] i *C* nactus *RM*¹*AK*₂*TV*₁ oberret *R*, aberret *M*², oberrans *Poelm.* in *mg.* 158 decedit *R*¹*MLV*₁*V*₂, decidi& *H*¹ demersus *CAK*₂ (*ex corr.*) *Mp*²*Bb* 159 *NV* QVOD IN OS INTRAT QVOINQVINAT *L* tunc *MpPN*, tum *rell.* uellit *C*, uelit *R*¹*V*₁ 160 scribisque quam mox *M* 161 tunc *CRMp* 162 duos *K*₁*K*₂ 163 amittit *C*, ammittit *P*, admittet *K*₂*TBb*

- 165 In uentrem cedunt animoque incognita currunt.
 Quae uero interno concepta e pectore promunt
 Ora hominum, mentem possunt aspergine labis
 Polluere inundoque hominem maculare piaclo.
 Secreto cordis promuntur noxia uitae
- 170 Consilia et caedes et furta nefanda tororum
 Et fraudes fallaxque hominum pro testibus error
 Et rapidae caelum pulsans uaesania uocis.
 Haec sunt quae maculant hominem, quae sordibus inplent.
 Inlotis autem manibus non polluit umquam
- 175 Corporis arbitrio terrenum sumere uictum.
 Haec ubi dicta dedit, pulcherrima rura Syrorum
 Sidonemque Tyrumque petit: cum femina fusis
 Crinibus et precibus natam causata iacentem
 Voluitur et tacitum non desinit anxia Christum
- 180 Orare, ut mentem uexatam daemone saeuo
 Redderet et miserae tandem resipire liceret.
 Tunc etiam precibus sectantum discipulorum
 Respondit, proprias genitoris malle bidentes
 Cogere, quas uanus late disperserat error.
- 185 Crebrius instanti tum talia fatur Iesus:
 ,Natis quisque suis panem non detrahet umquam
 Et canibus iaciet.' Tum talia femina fatur:
 ,Micarum saltem canibus sua portio mensae

170] cf. Ou. Met. IV 174. 176] cf. Verg. Aen. II 790.

166 concepta K_1 , concepte AK_1T^1 , e om. CMp 170 torum C 171 fallax fraudesque A 172 rapida A , rabida V_2 , rabidae K_1 (m. 2) MpT^2 *Poelm. in mg.* uaesania C , uisania (ui in ras.) M uoce A^1 175 sumire T^1 176 DE MVLIERE CANANAEAE L sirorum C 177 sydonem RM^1P , sydorumque Mp tirumque C , tyrorumque A^2K_2 petiit A suplex A 178 crinibi effusis A 179 uolbitur A d+sinit (i eras.) M 180 Demones euo sanam M , demonis aeuo K_1K_2T 181 misere R cum aliis misiserere resipisse Mp resipire CV_2 , respirare; resipisse R , resipissere M^1 , resipere A , resepere (m. 1?) K_1K_2T , resipisse *rell.* liceret ex liceat R 182 tunc etiam] insuper his liceret A , insuperhis $MpHl$ 183 uidentes C 184 disperserit $AK_2Mp^1T^1$ 185 tunc Mp , tum Iesus RHl , tum ihs MV_1V_2 186 om. T panes PBN detrait (it in ras. m. al.) M , dethraet Hl 187 iaciat Hl tunc HHl 188 saltim RMA ali

- Decidit et nihilo dominorum cena grauatur.⁶
 190 Tum Dominus loquitur: ‚Veniant tibi digna salutis
 Praemia, quae fidei meruerunt robora tantae.⁶
 Talia saluator uerbis caelestibus edit
 Virginis et mentem discusso daemone uirtus
 Complexam inpleuit donis fecunda salutis.
 195 Inde Galilaeas repedat seruator in oras
 Praecelsique procul montis consedit in arce.
 Haut mora, conueniunt populi secumque trahebant
 Pars captos oculis et crurum debile uulgus
 Elinguesque alios morbique uocabula mille.
 200 Omnibus ille tamen languores dempsit amarus,
 Viribus et ualidis uenerando munere donat.
 Tum populi pariter miracula tanta frequentant
 Aeternoque patri laudes gratesque celebrant.
 Discipulos Christus cogens in uertice montis
 205 Secreto adloquitur: ‚Plebis miseratio multa est,
 Tertia nam terris remeant iam lumina solis,
 Ex quo nulla sibi sumunt alimenta ciborum;
 Ieiunam nolim tantam dimittere plebem,
 Ne labor adficiat populos per longa uiantes.⁶
 210 Discipuli Christo ostendunt septem sibi panes
 Esse et pisciculos alimenta ad proxima paucos.

190] cf. Verg. Aen. I 605. 201] cf. Verg. Aen. V 361. 204] cf.
 Verg. Aen. XI 526. 206] cf. Verg. Aen. VI 255. 207] cf. Ou. Met. VII 79.

189 decidet *RK₂T¹*, decidat *Poelm. in mg.* grauetur *Poelm. in mg.*
 190 tunc *MpHl* uenient *MMp* 191—194 *desunt in Mp* 191 ro-
 bura *R¹* uitae *Hl* 192 caelestibus edit *V₁*, medicamina donat *Matr.*
 et uoce loquutus uel locutus *rell. cum C*, qui uerba in rasura litteris
cursiuis anglosaxonicis scripta habet 193 decusso *V₁V₂Hl* 194 se-
 cunda *V₁* 195 ERAT IHS SANANS POPVLV L Galilee *V₁Hl*
 repetat *CR*, repetit *A* saluator *K₁K₂MpPTB* 196 conscendit *Mp(?)*
 197 aut *CMp*, haut *plerique* conueniunt *M* 198 uulgus debile crura
Poelm. 199 altos *C* alii *TV₁V₂* morib;que *C* 200 languores
Hl acerbos *MpV₁Hl* 201 et uires ualidas *A* mirando *MpV₁* mu-
 nera *H* 202 tunc *Mp* 203 aeterno *M* 204 DE SEPTEM PANI-
 BVS *L* 205 secreto *CV₁*, secreta *rell.* 206 remeantia *CAK₁K₂T*
 207 sumant *VHl* 208 nollim *T¹Bb¹*, nulli *L*

- Tum populum iussit terrae per terga cubare,
 Quodque fuit totum propriis discerpere palmis;
 Et cunctae curat mensatim dedere plebi.
- 215 Discipuli ponunt epulas populusque repletur
 Ad satiem dapibus; relegunt mox fragmina panis
 Et sportas referunt cumulado pondere septem.
 Quattuor ex omni fuerant tum milia plebe
 Nec numero quisquam matres puerosque notauit.
- 220 Inde Magedarum naui transcurrit in oras.
 Ecce Pharisaei Sadducaeiue dolosi
 Poscere temptantes instant caelestia signa.
 Sed Christus cernens fallacia pectora fatur:
 ,Conuexum quotiens claudit nox humida caelum,
- 225 Si ruber astrifero procedit uesper Olympo,
 Dicitis: Adueniet uentura luce serenum.
 Iamque sub exortu solis ubi tristia rubro
 Nubila miscentur confusa luce colori,
 Dicitis, agricolis nautisque uenire fragosam
- 230 Ventorum rabiem tempestatumque furores.
 Fallaces, nostis faciem discernere caeli,
 Saeclorum uero nescitis tempora signis
 Explorare suis? Sed uobis signa dabuntur,
 Quae maris inmenso quondam uenere profundo,
- 235 Belua cum tenuit uentris sub carcere uatem.
 Haec ait et propere puppis retinacula soluens

215] cf. Ou. Fast. IV 545. 224] cf. Verg. Aen. II 8, III 198.
 225] cf. Verg. Ecl. VI 86. 226, 227] Moret. 4. 230] cf. Stat. Theb. VII 810.

213 quod *ML*, quotque *P* 214 comtae *M* curam *V*₁, curat (t in
ras. 2 litt.) *K*₁ curat cunctae *HI* 215 epulas dapibus *HI* 216 faciem *H*
 relegant *R* fraumina *A* 217 refferunt *M* pundere *M* 218 plebe
*CLMpT*²*V*₁, plebis *rell.* 219 notabit *A* 220 magedarum *C*, magi-
 darum *MK*₂*Bb*, mageddarum *V*₂ 221 saduceique *RM* alii 224 conerum
M, connexum *N* claudet *MK*₁*K*₂*T* nox ex mox *T* umida *K*₂ (*m. 1*)
*T*¹*PH* 225 iubar *A*, rober *K*₂*T*¹ procedet *V*₁(?)*V*₂ olimpo *C* cum
 aliis 227 ortu *R*¹*M*¹ ubi *CV*₁, si *rell.* 228 nula *L* confusa *M*
 229 uenise *M* 234 uenire *AK*₂*T*¹ 235 bilua *M* 236 CAVETE FER-
 MENTV PHARISEORVM *L*

- Trans freta contendit rapido comprehendere cursu
 Arua Philipporum sociisque haec talia fatur:
 ,Sollicite uobis uidentur noxia farra
 240 Fermentumque ferox uestris auertite mensis.
 Illa Pharisei Sadducaeique dolosi
 Admiscent escis falluntque in nomine panis.
 Cur uobis tacitas uoluit cunctatio mentes?
 Pro! quam parua fides sensu torpente fatiscit!
 245 Dicitis auersi, naui quod tollere panes
 Non fuerit uobis uacuum farrisque cauendas
 Insidias iubeam; meminisse et scire putabam,
 Quod panes quinque plebis mihi milia quinque
 Inplerint dapibus cophinisque superflua tantis
 250 Fragmenta ad cumulum fuerint collecta ciborum,
 Quattuor et rursum cenantum milia panes
 Quod facile inplerint septem sportasque referri
 Vidistis rursus completas reliquiarum.
 Sed moneo istorum semper fermenta cauere.
 255 Discipuli tandem uitalia uerba secuti
 Doctrinam cernunt fermenti nomine dictam.
 Inde ubi peruentum liquidi per terga profundi
 Clara, Philippaeo quae pollent nomine, rura,
 Cogit concilium sectantum discipulorum
 260 Et quaerit, quem se populorum fama putaret.
 Respondent multas plebis tunc esse loquellas:

237] cf. Verg. Aen. V 291.

237 transcendit rabido freta *R* († trans freta contendit *in mg.*) comprehendere *K₂TB* 239 sollicito *A¹* 241 sadducaeque *C*, saduccique *plerique* 243 quur *A* tacitam—mentem *MpV₁* tacita *K₂T¹V₂* oluit *CR*, soluet *A* cogitatis *M* mentis *AK₂T¹* 244 qua *C* fate-scit *RK₁MpPV₁B¹*, patescit *M¹Bb* 245 aduersi *V₁HI* 246 cauendus *C* 247 et scire] iscire *HI* 248 quod panes quini plebis mihi *Poelm.*, p. q. mihi plebis quod *in mg.* 249 impleant *CR¹K₁K₂PV₁V₂B*, impleant *M* coffinisque *M* 250 cumulum *C* 251 rursus *MK₁K₂Bb* 252 imple-
 rent *CK₁K₂PTBb*, impleuerint *M* 253 rursum *AK₁K₂MpT* 254 ca-
 ueri *MK₂LMpPTBBbH* 257 peruentum est *RKLP* 258 quo *T¹B¹H*,
 qua *Poelm.* rora *M* 259 sectandum *HH¹* 261 multique *A*, multi
K₂ (m. 1) T¹V₁V₂

- Crebrius audisse et multos firmare, quod esset
 Iustus Iohannes, populos qui flumine lauit.
 Pars memorat uolucris famae sibi cognita uerba
 265 Heliam uenisse iterum, quem praepete curru
 Turbine caelesti quondam simulata quadrigis
 Astris inseruit rapidae uis feruida flammae.
 Hieremiam dixere alii paruuisse profetam.
 Tunc Christus cunctis arridens pectore blando
 270 Conquirat, quae sit sententia discipulorum.
 Sed stabilis Petrus: 'Tu Sancti filius, inquit,
 Christus, magnifico terras qui lumine complexus.
 Tum Dominus forti respondit talia Petro:
 'Petre beatus eris, nam talia pandere certe
 275 Humanus sanguis uel terrae portio corpus
 Haut umquam poterit. Genitoris munera sola
 Possunt tam ualidum fidei concedere robur.
 Tu nomen Petri digna uirtute tueris.
 Hac in mole mihi saxique in robore ponam
 280 Semper mansuras aeternis moenibus aedes.
 Infernis domus haec non exsuperabile portis
 Claustrum perpetuo munitum robore habebit;
 Caelestisque tibi clauis permittere regni
 Est animus; terrisque tuo quae nexa relinques
 285 Arbitrio, caelo pariter nodata manebunt;

264] cf. Ou. Ep. XVI 207. 272] cf. Verg. Aen. III 645. 284] cf.
 Verg. Aen. XI 325.

262 et om. *MK₁Bb*, audiss& *K₂T* esset] ipse *H¹* 263 iohannis *K₂T*
 264 memorans *K₂TBb* uolucris memorat *PB* 265 praepeti *MR¹Bb*,
 repete (re in ras.) *B* curru *C*, curru *K₂*, (*m. 1*) *T¹V₁*, cursu *rell.*
 268 om. *Mp* paruuisse *C*, paresse *M*, apparuisse *V₂*, pars esse *rell.*
 profetam *C* 269 tum *MK₁K₂TBb* arridens] affatus *MpV₁H¹* 272 qui
 terras *K₂* 273 tunc *C* forte *K₁* (*m. 1*) *Mp¹* 274 certe] terre *N* 275 san-
 guis *M* 276 aut *C* (*passim*) poterint *RM¹* 277 poscunt *C* concidere *C*
 rubor *C* 279 hoc in moli *M* (inmobili i. m. adscr.); hoc mihi in mobili *P*;
 post mihi: ualidumque in marmore eras. in *C* robore *M* 281 infernis
M, infirmis *K₂* exuperabile *C*, exsuperabilis *M¹* 282 monitum *C*
 robore *M¹*, robore *AK₂* (*m. 2*) *Bb²*, robur *rell.* 283 caelestesque *AL*,
 celesteq; *K₂* (*m. 1*) *T¹* 284 nixa *R¹*, nexu *A¹K₂T¹* relinquens *P*, re-
 linquis *V₂* 285 caeli *T¹V₂* ligata *A*, non data *K₂T¹*

- Soluerit et rursus tua quae sententia terris,
 Haut aliter uenient caeli sub sede soluta.
 Sed uos discipuli Christum me dicere cunctis
 Parcite, quo soli cognoscant talia digni.
- 290 Iam lux adueniet properis mihi cursibus instans,
 Moenibusque in Solymis rabies cum prona furore
 Eximios uatum saturabit sanguine nostro.
 Ast ubi lucifuum reddet sol tertius ortum,
 Consurget radius pariter redimita salutis
- 295 Vita mihi cunctisque dabit sua munera terris.
 Tum Petrus magno percussus corda dolore:
 ,Absint, Christe, tuis, inquit, tam tristia sanctis
 Monstra procul membris; nec fas est credere tantum,
 Nec tibi tam durus poterit contingere casus.'
- 300 Christus ad haec: ,Procul hinc, inquit, procul effuge, daemon.
 Non diuina tibi mentem prudentia tangit,
 Sed terrena sapis mollique timore tremiscis.
 Sed si quis uestrum uestigia nostra sequetur,
 Abneget ipse sibi corpusque animamque recusans
- 305 Atque crucem propriam comitatibus addere nostris
 Gaudeat, amissam redimet cui gloria uitam;
 Nam seruata perit terris possessio lucis.
 Sed quid proficiunt saeculi mortalia lucra,

296] cf. Verg. Aen. I 209; cf. *infra* u. 364.

286 *oluerit *C* et] ad *Mp*, at *V*₁ 287 ueniet *K*₁*K*₂ sub] *om.* *V*₂
 289 quos (*s. add. m. al.*) *M*, quod *RK*₁*K*₂*V*₂*Bb* *Poelm.* 290 propriis *R*¹*M*
 291 moenibusq; *C*, que *om. rel.* cf. *indicem* solimis *plerique* prona] uesana
in mg. add. M 292 eximio statu *M* (*ex corr.*) *A* uatum] tantos *K*₂, *in ras.* *T*
 adornabit (saturauit *m. al. s. l.*) *M*, saturauit *K*₁*K*₂*T*¹ sanguine* (*m. eras.*) *A*
 nostros *M* 293 luctifuum *V*₁(?) *Poelm.* 295 cunctisque] cautisque *H*¹
 debet *R*¹ 296 tunc *MK*₂ (*ex corr.*) *MpPBbG* percussus *R*²*AMp*(?) *B*¹
 corde *K*₂*LT*²*V*₁*V*₂*B*¹*BbG* pauore *RL* 297 inquit *C* (*passim*) 298 ne-
 fas *H* 301 nil *RP*, nihil *MT*¹*Bb* tua diuinam *Poelm.* *in mg.*
 302 tremore *K*₂*T*²*H*¹ tremiscis *CA*, timesces *K*₂, timiscis *T*, tremescis
rell. 303 sequatur *MP* 304 abnegit *C* corpus *K*₁*Bb* animamque
in ras. *T*, *s. l.* *K*₂ 305 adque *C* 306 redemit *M* 308 *s. q.* proficiunt
Poelm., commoda sed quid erunt *Poelm.* *in mg.* saeculi *M*

- Si damnum subeant lucis uitaeque perennis?
 310 Vel quae digna queunt animae commercia poni?
 Filius huc hominis ueniet sub nomine patris,
 Caelestesque illum fremitu comitante ministri
 Stipabunt, reddetque hominum sua debita uitae.
 Vera loquor: certos istic sub limine lucis
 315 Inueniam, caeli fulgens cum regna capessam.
 Haec ubi dicta dedit, passus bis terna dierum
 Lumina conuerso terras transcurrere caelo,
 Tum secum iubet abruptum conscendere montem
 Petrum Zebedeiue duos per denia natos.
 320 Inde ubi peruentum secreti montis in arcem,
 Continuo Christus faciem fulgore corusco
 Mutatur, uestemque niuis candore nitescit.
 Respiciunt comites mediumque adsistere sanctis
 Heliae Moysique uident. Tum talia Petrus:
 325 Respice, num nobis potius discedere longe,
 An istic tantae spectacula cernere molis
 Conueniat; trino tamen hic tentoria uobis,
 Si iubeas, frondis faciam diuersa paratu,
 Singula sub noctem quae uos aulaea receptent.
 330 Talia dum loquitur, caelo praefulgida nubes
 Circumiecta oculis uestibat lumine montem,

315] cf. Verg. Aen. VIII 507; Stat. Theb. II 109. 316] cf. u. 176.
 321] cf. Verg. Ge. IV 98. 322] cf. Verg. Aen. XII 84, III 538. 331] cf.
 Verg. Aen. VI 640.

309 subeunt *A*, pariant *V*, *Poelm.* uitae lucisque *MP* perendis *M*
 310 queant *Hl* 312 caelestisque *AK₂T¹*, caelestes *Hl* 313 hominem
V₁ (*m. 1*) 314 istinc *MAK₂*, isti+c (*i, a m. 2*) *T* lumine *R¹K₁Mp¹T²B¹*
 sublime *AL* 315 inueniam *M* 317 conuexo *A¹K₂* (*m. 2*) *PT²Hl*
 terras] umbras *K₂*, uerba *Bb* 318 tunc *PB* 320 peruentum est
RLPGH 321 Christi *Bb* facie *R* (*in mg.*) *K₂* (*m. 1*) *LV₂B²H*, fa-
 cies *Bb²* corrusco *C* 322 uestemque *C Matr.*, uestesque *K₂T²*, uestis-
 que *rell.* niteo *Mp* candorem *A* 324 helian *A* Moysi] Moisi *C*, Moysi
RV₂, moysen *A*, Moyse *K₁K₂T¹* tunc *R* 325 uobis (*m. 1*) *K₂* 326 anne
A¹(?)L² istinc *A¹Bb* 327 conueniat *M* trino *CK₁LT¹V₁B*, trina *rell.*
 hiic *M*, stic *T¹* 328 frondes *K₁K₂T¹Bb²* diuerso *MBb¹* apparatu *M*
 329 nocte *MMpV₂BbGH* qui *Mp* receptant *L²* 330 nubis *AK₂T¹*
 331 uesti+bat (*e eras.*) *RM*, condebat *Poelm. in mg.*

- Et uox e medio lucis manifesta cucurrit:
 ,Unicus hic meus est natus, mea summa uoluntas;
 Huius iustitiam iusto comprehendite corde.'
 335 Discipuli pauido presserunt corpore terram,
 Nec prius e pronò uultus sustollere casu
 Audebant, sancto Christi nisi dextera tactu
 Demulcens blandis firmasset pectora uerbis:
 ,Surgite et abiectum fortes calcate timorem
 340 Nec cuiquam praesens pandatur uisio uerbis,
 Ni prius huc hominis suboles speciosa reportet
 In lucem referens mortis de sede tropaea.'
 Consurgunt solumque uident et uoce requirunt,
 Cur scriptis ueterum scribarum factio certet,
 345 Heliam primum caeli de sede reuerti
 In terras Christique dehinc consurgere lucem.
 Christus ad haec: ,Veniet certo sub tempore iussus
 Helias reddens mox omnia debita saeclo.
 Sed si quis credit, iam uenerat ante renascens,
 350 Ignotum ueluti rabies quem caeca furoris
 Demersit leto; mox saeuior altera caedes
 En hominis nato trucibus laniatibus instat.'
 Haec ait et populum repetit montemque relinquit.
 Ecce sed inflexis genibus fletuque solutus

340* Horomatis huiusce expertes facite cunctos

333] cf. Verg. Aen. VIII 581. 350] cf. Verg. Aen. II 244.

333 sola *M* uoluptas *Poelm. in mg.* 334 comprehendite *ALBBbG*
 337 audibant *A* christi sancto *Mp* quam *Poelm. in mg.* 339 et 340
om. M¹, pro quibus legitur u. 340* Horomatis huiusce expertes facite cunctos,
post 339 legitur uersus in MpPV, GH, post 352 in T (Horomatisque
 huius), *idem post 340 in R* (Horomatisque huius), horomatis huius ex-
 pertes reddite cunctos *H1*; gloriae et huiusce expertes uos red-te *Poelm.*,
 oromatisque huiusce expertes reddite cunctos *Poelm. in mg., cf. Beda, Retr.*
in Act. ap. IX, 11 et 12 340 uobis *PB¹*, uerbi *G* 341 Nisi *CA* hinc *A*
 subolis *CMT¹* 343 solidumque uident et *Poelm. in mg.* 344 quur *A*
 347 certo ueniet *M* certe *V₂* iussus *C*, iustus *rell.* 348 haelias *C*
 debeta *C* 350 rabies quem ueluti *Mp* 351 dimersit *K₁LG* leto *C*
 352 inque *RV₂*, in *Mp* laniantibus *H1* 353 reliquit *KK₁K₂LPTB*
 354 imfлексis *M* fletusque *Mp*, flectuque *B¹*

- 355 Vir senior precibus Christum veneratus adorat:
 ,Dauidis suboles, hominum lumenque salusque,
 Te precor, horribilem nati de corpore morbum
 Proturbes, reddasque seni solacia uitae.
 Nam cursus lunae natum mihi daemonis arte
- 360 Torquet et in liquidas deiectum proicit undas,
 Aut miserum medio proiectum uoluit in igni.
 Nam tua discipuli sectantes iussa frequenter
 Conisi nulla in solidum mihi dona dederunt.
 Tum Christus magno commotus corda dolore:
- 365 ,O gens nullius fidei, gens effera semper,
 En etiam patiar uobiscum me fore terris?
 Sic ait et puerum mandat perferre parenti
 Ante suos uultus. Tum uocis pondere multo
 Incubuit mentisque simul conuulsa uenena
- 370 Daemonis horrendi purgato corde fugauit.
 Discipuli rogitant, cur non successerit illis
 Eiusdem pueri totiens temptata medella.
 Respondit Dominus: ,Labat quia pectore uestro
 Instabilis fidei nutans per lubrica gressus.
- 375 Nam si certa foret credendi portio uobis,
 Instar quae minimi possit praestare sinapis,
 Istius hinc montis possetis uellere uerbo
 Inque alias sedes cunctam transuoluere molem.
 Nam genus hoc morbi precibus sine fine fidesque
- 360] cf. Verg. Aen. V 859.

355 precibus *C* 356 dauidis (b *eras.*) *A* o soboles *Mp*, sobolis
K₂T¹V₁Bb 358 proturbas *K₁K₂LT¹BBb* 359 iam *A* 360 proiecit
ML, protrahit *Hl* 361 uoluit *K₂Bb* ignem *A*, igne *K₂T¹Bb*
 362 dicta *B* 363 solida ex solidum *T* 364 tunc *RHl* corde *RLB¹Hl*
Poelm. in mg. 366 Nunc eius iam *A* patior *K₁K₂TBBbH* 367 prae-
 ferre *V₂* 368 tunc *AHl* pondere *M* 369 simul] sinu *V₂Hl* 370 pur-
 gata *P* 372 medelis *Mp* 373 respondet *K₁* lauat qui *M* 375 nobis
Mp Poelm. 376 perstare *R* sinapi *Audomaropolitanus* 266 s. IX, senapis *A*,
 sinapis *rell.* quae minimi posset granum p. s. *Poelm. in mg.* 377 po-
 teritis *K₁* (m. 1) *K₂T* 378 hincque *V₁Hl* altis *K₂T¹* 379 precando *A*
 fidesque *K₁* (m. 2) *MpV₁B*, fideique *L*, fide que *rell.* at genus h. m.
 duntaxat uota precesque *Poelm. in mg.*

- 380 Multaque robusti ieiunia pectoris arcent.⁴
 Inde Cafarnaum gradiens peruenit ad oras.
 Conuenere Petrum, quibus instat cura tributi,
 Soluere poscentes solitum pro nomine Christi.
 Ille sed ad Petrum conuersus talia fatur:
 385 ,Dic, inquit, reges quorum dependere natos
 Externos propriosne sibi iussere tributa?⁶
 Respondit Petrus: ,Alienos soluere certum est.⁶
 ,Cernis, ait Christus, natum non soluere regis;
 Sed ne quem laedam, praeceptum suscipe nostrum:
 390 En maris undisoni rupes quae prodit in altum
 Scandatur tibi summa, Simon, hamusque profundo
 Stamine saetarum conexus praecipitetur.
 Haeserit et curuo qui primus acumine piscis,
 Huius pandantur scissi penetralia uentris;
 395 Illic inuentum duplex dissolue tributum.⁶
 Discipuli post inde rogant, quis maximus alto
 In caeli regno meritis pro qualibus esset.
 Tum Christus medie puerum consistere coetu
 Praecipit et placido doctor sermone profatur:
 400 ,Quisque cupit celsam caeli conscendere sedem,
 Istius en pueri similem se moribus aptet.
 Erroris laqueos saeculis increescere certum est,

394] cf. Verg. Cat. V 39.

380 multum ac *A* robusti *P* 381 Capharnaum *M* peruenit ad
CMG Poelm. in mg., peruenerat *rell.* 382 conuenere *M* instabat *R¹M*
 383 poscentis *K₂T¹* solidum *K₁T²* 384 conuersus *M* 385 inquit
C cum aliis rependere *V₂* natis *K₂T¹* 286 propriosue *MK₂LMp*
PTBGHH¹ sibi^{aa} (ne *a m. 2*) *R* 387 Petrus his *Poelm. in mg.*
 390 E Maris *M*, et maris *Poelm.* undisoni *C¹M¹* rupis *MPBb* in
 aequor *R² (dupl. scr.) MK₁K₂TBb* post 394 Inuentumque dragmum
 illius illis apertis Prome et te illum prebe poscentibus nummum *M* (*sed*
signo athet. addito) *C₂ in mg.*;

Illic inuenta didragma quae illius ilis est

Apertis prome et te praebe illud poscentibus aurum *T² i. m. inf.*
 395 inuento *Poelm. in mg.* 398 tunc *RM* 399 praecepit *MK₂T¹BbH¹*
 et] eis *A* vv. 400 et 401 transmutati in *MK₁K₂MpPTBBbGH* En
 huius—se fingere certet *Matr. V₁*

- Sed tamen infelix, per quem generabitur error.
 Qui uero e paruis istis deceperit ullum,
 405 Si sapiat, nectat saxo sua colla molari
 Praecipitemque maris sese iaculetur in undas.
 Nec quisquam fastu paruos contempserit istos.
 Horum custodes caelesti in sede tuentur
 Altithroni uultum genitoris sidera supra.
 410 Sed si quis pastor, cui pascua credita tondent
 Centum balantes, unam cum forte seorsum
 Nescius error habet, quaesitor deserit omnes
 Unius et totis lustrat uestigia siluis,
 Illam si magno possit reperire labore;
 415 Laetitia inuentae maior tum nascitur agnae,
 Quam pro cunctarum numero, quod nulla resedit.
 Ex istis paruis genitor sic perdere quemquam
 Non patitur gaudetque suis increescere regnis.
 ,Si fratrem proprium delicto conmaculatum
 420 Cernis, secretum mox dictis corripe solus.
 Si tua uerborum patiens moderamina laudat,
 Labentis mentem frater lucrabere fratris.
 Sin tua solius contemnit uerba relinquens,
 Tunc alios pariter monitor pia iussa frequentet.
 425 Sed si discutiet doctorum frena duorum,
 Tunc ad concilium referantur crimina plenum,
 Ut populi saltem sanetur pondere uictus.

406] cf. Verg. Ecl. VIII 59, Aen. IV 253. 418] cf. Verg. Aen. XI 763.

404 deceperet *C*, deciperet *R*, deciperit *MBb* unum *T*² 405 sapiet
C, rapiat († sapiat *m. 2*) *R* suo *L* 406 mari *Bb* iaculatur *R*¹
 410 Et siquis *V*₂ 411 una *C* 414 illa *Mp* repperire *CR* *alii*
 labores *Bb* 415 tunc *Hl* 416 quod nulla resedit] quibus afuit error *A*
 recedit *nonnulli rec.*, recessit *Poelm. in mg.* 418 non] num *L*¹ con-
 crescere *R*¹ 419 proprio *RM (m. al.) K, LMpPBBbGH*, proprios *K, T*¹
 420 cernes *CP* secretum *corr. in* secretum *C*, secretim *Matr. V, Hl*,
 secretis *PBBbG*, secreto *rell.* 422 amorem *A* lucraueri *M* frater
 l. fratris *m. A* 423 si* (*n eras.*) *C*, si *AL* contempnet *RK, K, MpP*
TBBbGH reluctans *MK, K, T* 424 tum *ML* monitor pariter *RMp*
 425 discutiet *V*₂, descutiet *CM (m. al.)*, decutiet *K, K, PTBb*, discutiat *B*,
 decutiat *H* 427 saltem *C*, saltim *rell.*

Sin et multorum contempserit efferus ora,
Sit tibi diuersae multatus nomine gentis.

- 430 Namque in concilium semper praesentia nostra
Adueniet mediumque duum me stare necesse est,
Siue trium fuerit coetus sub nomine nostro.'

Tum Petrus quaerit, quot fratri errata remittat,
Vel septem lapsus hominum si forte liceret.

- 435 Christus prosequitur: „Non septem crimina tantum,
Sed decuplata super donentur uulnera fratri.'

„Nam caeli regnum domini praediuitis aulae
Consimile est, nummi rationem qui sibi poni
Iusserit et seruum debentem multa talenta

- 440 Praecipit abreptum cum coniuge progenieque
Atque opibus cunctis uenali nomine sisti.
Tum seruus dominum prostrato corpore adorat
Et spondet, spatii sibi si foret ulla facultas,
Omnem nummorum domino dissoluere summam.

- 445 Conmouit dominum famuli miseratio flentis
Cunctaque trans meritum concessit debita seruo.

Ille sed egrediens conseruum limine in ipso
Nactus constringit; tum debita fortior urget
Persolui precibusque locum truculentus abegit,

- 450 Carceris et mersum tenebris poenisque premebat.
Quae postquam dominus famulorum noscere uerbis
Incipit, adducto ingessit iustissima seruo
Dicta dolens iramque mouet iussisque seueris

429] cf. Verg. Aen. XI 246.

428 contempserit *ex corr. M* *ora (h eras.) *M* 429 diuisae *MMp*
PV, BBbGH mutatus *CAMP^T V₁ V₂*, multator *K₂ (m. 1)* 430 consi-
lium *A* 431 adueniat *L* dnm *A* 433 tunc *RLGH¹* quod *A¹ B¹*
dimittat (*m. 1*) *K₂ T* 434 si forte *C*, si ferre *rell.*, indulgere *edit.* 436 cri-
mina *R* fr̃it *Mp* 437 nunc *RML* 441 adque *C et alii* 442 tunc *AH¹*
443 si sibi *C* si] *om. Bb*, s. l. *T* fuerit (*m. 1*) *K₂* 444 summa *P*
445 tum mouit *M* 446 concesserit *A¹* 448 nactus *R¹ MAK₁ MpBBb*
constrinxit *M* inmitior *MK₁ K₂ T*, fortius *H Poelm.* urgit *C*, urguet
MK₁ B¹ 449 p̃cibusque *C* abegit *T¹* 450 promebat *A* 451 pos-
quam *T¹* 452 addicta *K₂ TG* 453 iamque *K₂ T¹*

In tormenta ferum detrussit cuncta reuoluens

- 455 Debita, dum dignis lueret per uincla poenis.
Sic uobis faciet genitor, qui culmina caeli
Possidet, inmites saeuo si pectore fratrum
Peccata orantum dure punire uoletis.'

Talia dicta dedit; Galilaeaeque arua reliquit

- 460 Iudaeamque petit, qua pingua rura silenter
Agmine Iordanes uiridis perrumpit amoeno.
Nec minus in stratis aegros donare salute,
Sublimisque patris concedere munera praestat.
Ecce Pharisei temptantes quaerere pergunt,
465 Coniugis an liceat reiectum scindere uinclum,
Quicquid erit, laesi tangit quod corda mariti.
Haec ubi percepit, depromit talia Christus:
,Principio Deus in terris par dispare sexu
Constituit iussitque uno de corpore necti
470 Amborumque animas iunctis inolescere membris.
Quod Deus ergo iubet proprio con crescere uerbo,
Inlicitum est hominum foedo secernere luxu.
Moyses praecepit, quod pectora dura uideret,
Scribere discidium, quo saxea corda reuinci
475 Per proprios apices possent sub iudice flamma.
Nam temere exsoluet casti qui iura cubilis
Alteraque illius thalamis sociabitur uxor,
Crimen adulterii populo sub teste subibit.'

459] cf. Verg. Aen. V 852.

455 luceret *R*¹ uincla *M* 457 possidet *CM* inmitis (*m. 1*) *K*₁*K*₂*T*
pectora *R*¹ 459 Galilaeae *CH*, Galilaeae *ALMPV*₂*G* rura *LMp*
PGH 460 quam per *M* silentem *M*, silenum (*m. 1*) *K*₂*T* 461 amne *M*
Iordanis *RM* et alii prae-rumpit *MK*₁*K*₂*T*, perrumpit *P*, prorumpit *Poelm.*
amoenos *V*₁ 462 pratis *ML* aegris—salutem *RAPBGHH*¹ saluti
*K*₁*K*₂ (*m. 2*) *T* 463 perstat *MV*₁*V*₂ 465 coniugii *MBb* relictum *M*
466 quidquid *C*, quicquid *M* tale si quod tangit *A*, (*om.* quod) *V*₁*V*₂
tangit *CMpP* corde *R* 467 percipit *CM* 468 dispari *MT*² 470 ani-
mos *RMK*₁*K*₂*LPT*²*G* inoliscere *C* 472 secedere *H*¹ 473 Moses *C*
praecipit *C* uidisset *MK*₂ (*m. 2*) *Bb*, uiderunt *A* 474 quod *AK*₂*T*¹
reuincti *A* 475 possint *RMK*₁*K*₂*PTBb* flammæ *V*₁*V*₂*H*¹ *Poelm. in mg.*
476 exsoluit *R*¹*MK*₁*K*₂*TV*₂*BbG*

- Discipuli referunt: ,Urget lex ista uirorum
 480 Seruitiique premit non aequo pondere partem,
 Ut melius fuerit thalamis caruisse perosis.
 Respondit Dominus: ,Non omnes pondere tanto
 Subicient umeros, lectae sunt talia dona
 Virtutis. Trino truncantur corpora more,
 485 Quae nulla gaudent genitali lege tororum.
 Namque alios tales progigni in luminis oras
 Conperimus; plerosque hominum uis ferrea sexu
 Exuit; atque alios ipsos sibi demere constat
 Pro caeli regnis pronum de pectore amorem.
 490 Quisque capax fuerit, celsa uirtute capessat,
 Quod paucis lectisque Deus uult pandere munus.
 Haec ait et pueros, quos gaudens cura parentum
 Cum precibus laetis certatim hinc inde ferebat,
 Suscipit et plebem sectantum, quod prohiberet,
 495 Increpat ac tales adfirmat regna mereri
 Aulae caelestis. Sanctas his ordine palmas
 Inponit redditque ulnis portare parentum.
 Ecce sed e populo iuuenis, cui rura domusque
 Et gaza exstabat, rerum possessio fulgens,
 500 Accedit Christumque palam submissus adorat:
 ,O bone praeceptor, dic nunc, quae facta sequamur,
 Ut mihi perpetuam liceat comprehendere uitam?'

486] cf. Verg. Aen. VII 660.

479 urget *R¹MK₁L* issa *L* 480 prę monet *M* pungere *M*
 483 subiciunt *A*, subici *L* humeros *RK₁K₂Bb* laetae *Poelm. in mg.*
 484 truncatur *P* corpore amore *HI* 485 genitalia (*m. 1*) *K₂T* 487 ho-
 minum] horum *L* 488 exsui *CK₁* exultatque *A* 489 promunt *C*
 morem *M*, amorum *HI* 491 electisque *MP* minus *R* 492 aut *A*
 gaudens quos *M* 493 laeti *CK₁Bb Poelm.* ferebant *CK₁ Matr. PV₁Bb*
 494 suscepit *M*, suspicit *A* peccatum *A* prohiberent *HI* 497 red-
 di-que (*t. eras. m. 2*) *R*, reddiditque *M* humeris *V₁V₂HI* portare] iubet
 ipse *R¹* 498 iura *V₁* domique *P* 499 gazaestabat *C*, gazae stabat
K₁K₂T², gazistabat *Matr. N*, gaza distabat *RMLMpV₂BbGH*, gaza ad-
 stabat *B¹*, gazae adstabat *V₁HI* 500 accidit *M* summissus *CR*
 501 dic nunc] dignum *M* sequantur *MPT¹* 502 comprehendere *MA*
K₂PTB

- His auctor uitae tum talia reddit Iesus:
 ‚Nunc demum quaeris, ueteri quae lege tenentur?
 505 Non hominis perimes uitam, non furta tororum
 Inuades, quaestumue alienis noxia rebus
 Mens aut dextra leget, non testis falsa loqueris.
 Sit genitor genetrixque tuo sublimis honore,
 Proximus et frater pro te tibi cedat amore.
 510 Ille dehinc: ‚Istaec semper mihi perpete cura
 Obseruata reor, sed ne quid forte relictum
 Desit, praesenti liceat me uoce moneri.
 Tum Christus fatur: ‚Nunc si perfecta requiris
 Prendere praecelsis meritis fastigia uitae,
 515 Omnia, quae proprio retines solus dominatu,
 Distrahe et ad miseros confer securus egentes.
 Tum thesaurus erit caeli tibi conditus arce
 Virtutisque tenax uestigia nostra sequeris.
 Haec adolescentis ueniunt ubi dicta per aures,
 520 Deiecit uultum tristisque in tecta refugit.
 Tum sic discipulis uitae spes unica fatur:
 ‚Difficile est terris adfixos diuite gaza
 Auelli caelique leues in regna uenire.
 Nam citius tenuis per acus transire foramen
 525 Deformis poterunt inmania membra cameli,
 Quam queat ut diues caelestia regna uidere.
 Talibus attoniti comites stupidique silebant,

504] cf. Verg. Aen. XII 819. 505] cf. Ou. Met. IV 174. 512] cf. Verg. Aen. III 461. 520] cf. Verg. Aen. III 320, VII 500. 527] cf. Val. Fl. VII 101, cf. Verg. Ge. II 508.

503 tunc *R et alii* reddidit *MP* 504 daemum *C* 505 peremis (*m. 1*) *K₂T¹* 506 inuadis *K₂T¹* questumque *P* 507 dextera *M* liget *RV₁V₂Bb* falso *R¹* 508 genetrexque *MA alii* 509 frater *C Matr.*, puro *rell.* 510 ista haec *MAMPPTV₂BbGHHI*, ista hac *R*, cuncta istaec *V₁*, istam haec *L* 511 nequi *P* 513 tunc *R* num *Mp* 514 fastigia *C* 515 retinens *CMp¹* 517 tunc *MALBPGHHI* thesaurus *T¹* 518 *om. R¹* 519 adolescentis *CA*, adulescentis *A*, adulescentis *K₂B²* 521 tum *CAMPV₁V₂GH*, tunc *rell.* 522 adfixus *K₂T* de diuite (de *s. l. m. 2*) *Mp*, deuote *Bb* 525 deformes *K₂T¹* 526 quam diues possit c. r. u. *A* diues ualeat *Poelm. in mg.* 527 stupere *A*

- Voluentes quae tanta foret sub pectore uirtus
Humano, talem possit quae prendere uitam.
- 530 Respicit aeternae iustorum gloria uitae
Atque ait: Haec homini forsán uideantur acerba,
Sed Deus electis facilem praepandit in aethra
Possibilemque uiam, uirtus quam celsa capessat.⁴
- Tum Petrus fidei munitus moenibus infit:
- 535 ,Omnia nostrorum proiecta reliquimus olim,
Et tua iussa sequi nobis spes unica restat.
Quid nostris animis superest? Dic, Christe, precamur.⁴
Talibus ad Petrum uerbis respondit Iesus:
,Vos quicumque meum mentis penetralibus altis
- 540 Credentes seruatis iter, cum sederit alte
Progenies hominis, celso quem cinget honore
Maiestas, bis sex illic pulcherrima uirtus
Constituēt uobis sublimi in uertice sedes,
Iudiciumque hominum pariter tractare licebit.
- 545 Hic quicumque sui linquet generisque domusque
Gazas adfectusque omnes pro nomine nostro,
Centuplicata dehinc capiet uitamque perennem.
Primorum meritum postremi transgredientur,
Ultima praeteriti capient uix praemia primi.⁴

529] cf. Verg. Aen. V 363.

539] cf. Verg. Aen. VII 59.

529 humanum V_1 talem ut possit M (ut *m. al.*) A (pos&) posset
 MpT^2B^2 deprehendere A 530 respicet K_2 (*m. 1*) T^1 aeterna K_2T^1
531 forsitan ABb uidebuntur M^1 arcerba C , acerua R^1B^1 532 elictis
 C , celestis M^1 aetheram K_1K_2 (*m. 1*) T^2 533 quem Bb capissat C^1 ,
capisset M^1B^1 , capessit K_1K_2PTG 534 tunc AB monitus CLV_1B^1 ,
monitos (*m. 1*) K_1 535 nostra olim *Poelm. in mg.* relinquimus Mp
539 penitralibus M , penetrabilibus R^1 540 credentis P 541 quam B^2H
cingit *libri* cingit in hore Mp^1 542 magestas RAK_1Mp illis K_2 ,
illi* (*c. eras.*) T 543 constituit C in] *om. RV_1* ^{uertice} $arce$ M post 543
bis saeneque tribus uestros sub iure iacebunt A 545 his M , hinc $K_2P^1T^1$
sui] *om. MK_2* (*m. 1*) T^1 linquit R , linquit $K_1K_2PV_2B^1$ genitoris M
domique P 547 centuplicate K_1T perendem M 548 transgredientur A
549 ultimi A

- 550 ,Sedulus ut ruris dominus, cui dulcia fundum
 Pinguibus in campis late uineta coronant;
 Hic ubi progressus primo cum lumine solis,
 Conduxit iuuenum fortissima robora pactus
 Unius in lucis certa mercede laborem,
 555 Et sua tum iussit cultu uineta polire.
 Ipse sed egrediens, ubi tertia uenerat hora,
 Inuenit ecce alios operique adlescere iussit,
 Pro meritis operis promittens praemia digna;
 Illi non aliter laeti praecepta sequuntur.
 560 Ast ubi sexta dehinc lucis transfluxerat hora,
 Haut secus hinc alios iuuenes conducere pergit.
 Horaque nona dehinc ubi solis cursibus acta est,
 Tunc alios pariter conductos iussit adire.
 Ultima labentis restabat portio lucis:
 565 Egressus cernit iuuenes causasque requirit,
 Cur pigris manibus torperent otia lenta.
 Aiunt, conductoris quod praecepta fuissent
 Nulla sibi. Dominus mox hos insistere ruri
 Tunc etiam iussit. Sed uespere protinus orto
 570 Praecipit, ut cuncti caperent mercedis honorem
 Aequalique omnes portarent praemia nummo.
 Tunc manus illa uirum, prima quae luce laborem
 Sustulerat factisque diem tolerauerat aequum,
 Indignans secum tali cum murmure fatur:

554] cf. Ou. Fast. VI 661. 559] cf. Verg. Ge. IV 448. 562] cf.
 Verg. Aen. III 512. 565] cf. Verg. Aen. VI 710.

550 fundunt *CR*² 551 late* *R* 552 de culmine *A* 553 iuuenem
*K*₂ (m. 1) *Mp*¹ *PT*¹ robura *M* 554 certe *Mp*¹ mercede *M* laborum
RMK, *K*₂ *LPTBBbHl* 555 poliri *RBHHl* 556 uenerit *Poelm.* ab-
 hora *K*₂ *T*³ 557 adolescere *K*₁ *LB* ad opus quos ire iubebat *Poelm.*,
 a. o. quibus ire al. operique adolescere i. *Poelm. in mg.* 558 operis *CV*, *T*²
Hl, operum *rell.* 560 hinc *M* locis *K*₂ *T*¹ transfluxerat *T*¹ 561 aut *C*
 564 labentes *T*¹ *V*₂ 565 perquirat *M*, requirit *K*₂ *T*¹ 566 Quir *A*
 torpere *V*₁ otio lento *M* 567 conductor reddunt ipsis quod nulla de-
 disset iussa sibi *Poelm.*, aiunt quod conductoris praecepta fuissent n. s.
Poelm. in mg. 568 rursus *Hl* 570 praecepit *R*¹ *MK*, *K*₂ *Mp* *T*¹ *B*
 cunctis *A* 571 portarent omnes *M* 573 equum *K*₂, eum *T*, aequis *V*₁
 574 refferitur *M*

- 575 Iniustum est, istis similem nos quaerere nummum,
 Ultima quos operis sero coniunxerat hora.
 Tum dominus ruris sedato pectore fatur:
 Inlibata tibi mercedis portio saluae
 Redditur et pacti seruantur iura fidelis.
- 580 Istis de nostro liceat concedere tantum,
 Extima quos operis glomerauit portio ruri.
 Nam multos homines dignatio sancta uocauit,
 E quis perminimam dignum est secernere partem.
 Haec ait et Solymos repetit comitesque seorsum
- 585 Adloquitur solisque iteris regionibus infit:
 ,Ingredimur gnari truculentaque moenia adimus.
 Filius hic hominis prodetur ad ultima mortis,
 Scribarum procerumque ferens ludibria membris,
 Adfixusque cruci post tertia lumina surget.'
- 590 Hic tum Zebedei coniux submissa rogabat,
 Ut Christo medio caeli sublimis in arce
 Felices nati dextra laeuaque sederent.
 Tum quaerit Christus, calicem si sumere possent,
 Quem sibi praeceptis instaret sumere patris.
- 595 Respondent se posse simul. Tum talia Christus:
 ,Vos nostrum calicem fas est potare, sed altis
 Sedibus aequali mecum considerare honore

577] cf. Verg. Aen. IX 740. 587] cf. Horat. Epist. I 16, 79; Calp. Ecl. III 91. 592] cf. Verg. Aen. VI 486.

575 isti *Hl* ut nos *R* (ut *a m. 2*) *MMp¹Bb* 576 coniunxerat *C¹*,
 coniunxit *M* 577 tunc *MLBBb* 578 inliberata *A* 579 pactis *R¹V₁V₂*,
 facti *L* seruantur] † redduntur *T* 580 nostra *T¹* natum *A* 581 ultima
R¹MLH, extrema *AP* quo extrema *T¹*, quos extrema *K₂* (os *in ras. 2*) ruris
AK₁Mp¹ 582 uocabit *AK₂K₂PT¹* 583 aequis *AV₁* dignata *M*
 584 solimos *CM alii* 585 solisque *CMAK₂T¹P*, solitisque *R¹ Matr. V₁L¹*,
 solimisque *R²MpBBbGHHl* iterum (*m. 1*) *V₁* 586 ignari *CM¹* tru-
 culenta *R¹M¹T¹* 587 proditur *K₂T¹* 588 procerum (*m. 1*) *K₂T*
 589 adfixusque *Hl* 590 hiic *M*, haec *L*, hinc *Hl* coniunx *T*
 592 dextera *M* residant *G* 593 tunc *RBH* possint *RV₂* 594 in-
 starent *A* sumeret *Mp¹* 596 putare *C*, portare *R¹K₂T¹V₂* 597 con-
 sedere *RV₂* honorem *C*

- Non hoc nostra dabit cuiquam pro munere uirtus.
 Haec certis genitor sublimia dona reseruat.⁶
- 600 Exin discipulos dictis pro talibus omnes
 Conmotos tali sermonis mulcet honore:
 ,Gentibus infidis celsa dicione potestas
 Inponit quoscumque super dominantur eorum
 Exercentque truce subiectis urbibus iram.
- 605 Vos inter longe tranquillior aequora uitae
 Concordi sternit mitis moderatio pace
 Magnus et obsequiis crescit super alta minister.
 Nec primus quisquam, nisi cunctis seruiat, unus
 Esse potest. Hominis natus sic uestra minister
- 610 Obsequio solus proprio pia munera gestat,
 Et multos redimens pretioso sanguine seruat.
 At uos ex minimis opibus transcendere uultis
 Et sic e summis lapsi comprehenditis imos.⁶
 ,Si uos quisque uocat cenae conuiuia ponens,
- 615 Cornibus in summis deuinet ponere membra
 Quisque sapit. Veniet forsitan si nobilis alter,
- 611* Pro multisque animam pretioso sanguine ponit
- 605] cf. Verg. Aen. V 763. 608] cf. Horat. C. II 2, 12. 611*] cf. Verg. Ge. IV 238.
- 598 haec *MAK₂PT¹H* nomine *RV₂Poelm.* 599 certis] paucis *Poelm. in mg.* reseruet *A¹H¹* 600 exhinc *R* 601 stabili *R* 603 inponi *Mp* quosque *M*, quemcumque *Poelm.* quoscumque uelit dominantur *Poelm. in mg.* earum *V₁ (m. 2) H¹* 605 uos hic sed *MpV₁B Bb*, uos inter *R² in ras.* longet *MA* tranquilliora *R¹MPV₂*, tranquilla *A* aequorū *A*, aequore *B²Bb* Longe tranquilliora inter uos aequora uitae *L* 606 concordia* (s *eras.*) *M*, concordēs *R* cernit *R*, adsociet *A*, sternet *K₂T¹* pacem *C*, paci *R*, pacis *K₂* 607 crescat *A*, crescet *K₁K₂PT* 608 prior *MK₁K₂T¹* seruiet *R* 609 esse potest] non secus atque *A* sic] qui *A* sicura *LG* cuncta ministrat *Poelm.* 610 gestans *Poelm.* ante 611 uersus 611* legitur in *CR Matr. V₂H¹*, et u. 611 om' in *MAK₁K₂L* (seruat) *PTV₁* (saluat) *BbGH¹* (saluat); 611 add. a m. 2 in *V₁B* et multos redimet gloriosa morte coronat *Matr.* 612 ad *R¹MpK₁* eximiis *H¹* concreescere *A* 613 comprehenditis *MBT*; conphaenditi simus *A* *imos (s *eras.*) *C* 614 conuiuia* (e *eras.*) *C*, comuiuia *M* 615 diuitet *K₂T¹* 616 forsitan *A* si** (bi *eras.*) *K₁*

- Turpiter eximio cogetur cedere cornu,
 Quem tumor inflati cordis per summa locarat.
 Sin contentus erit mediocria prendere cenae,
 620 Inferiorque dehinc si mox conuiuia subibit,
 Ad potiora pudens transibit strata tororum.⁶
 Proxima tum Solymis conscendit culmina montis,
 Ordinibus lucent quae glaucicomantis oliuae.
 Hinc lectis iussit sectantum discipulorum,
 625 Oluia castelli monstrans habitacula, Christus
 Inde asinam pariter fetu comitante repertam
 Ducere; uel si quis causam disquirere uellet,
 Cur sua tam subito quoquam iumenta trahantur,
 Dicere tunc, operam dominum sibi sumere uelle.
 630 Discipuli celeri complent praecepta paratu.
 Adducunt mollique super uelamine uestis
 Insternunt pullum placidum praebentque sedendum.
 Hinc ueteris quondam fluxit uox nuntia uatis:
 „Ecce uenit placidus tibi rex, quem terga sedentem
 635 Praemitis gestant asinae pullique sequentis.⁶
 Tunc populi stratas praetexunt uestibus omnes,
 Quaque iter est Christo, subnexa fronde coronant.
 Proxima tunc alii spoliant palmeta uirore
 Conclamantque omnes: „Dauidis origine creto
 640 Osanna excelsis sit gloria laeta tropaeis!⁶
 Sic adeo ingreditur Solymorum moenia Christus.

631] cf. Stat. Theb. V 315. 637] cf. Verg. Aen. IV 506.

617 turpiter *Mp* eximio] *i*₂ s. l. *R*³, esūmo *A* i. e. ex summo fort.
 recte cf. v. 618 618 locaret *H* 619 si *RMAK*₁*K*₂*PTBG* pendere
*CB*¹, phaendere *A* 620 inferior *M* conuiuia *M*, conuiuia (m. 1) *K*₁*K*₂
 621 at *C* prudens *AV*₂, audax s. l. *T*², audens *Sg* accedet *M*, trans-
 iuit *A*, transsibit *LV*₂ 622 Solimis *plerique* conscendet *C* 623 quo *HI*
 624 hoc *L* electis *M*, lectos *A* 625 oliuae *A* 627 dicere *M*²*K*₁
 627. 628 om. *M*₁*K*₂ (m. 1) *P*¹*T*¹ 628 quur *A* trahuntur *V*₂ 629 du-
 cere *K*₂*T*¹ opera *HI* uellet *C* reddere huic: nostro nunc iis opus
 esse magistro *Poelm*. 630 parati *A* 632 placidum pullum *RPBb*
 633 batis *A* 635 gestans *A* sedentis *R*¹*M* 636 tunc *CP*, tum *rell*.
 pertexunt *Bb* 637 subnixa *RMK*₂*T*¹*BGHH*¹ 638 palmita *MK*₂*T*¹
 640 ossanna *C* in excelsis *RV*₁*V*₂ set *C* tropeis *plerique*, prophetis *A*
 641 adeo] tunc *Poelm*.

- Ingresso occurrit primo sub limine templi
 Cruribus atque oculis certatim debile uulgas.
 Quos ubi tam subito gressu uisusque uigentes
 645 Cuncta sacerdotum cognouit factio mirans
 Et pueros templi conplentes tecta clamore:
 Osanna egregia Daudidis stirpe creato,
 Ipsum percentant cuncti, quae causa clamoris
 Inpubem tantum tollat per gaudia plebem.
 650 Christus ad haec: 'Legis sanctae uos scripta tenere
 Creditur, infantum quae dicit ab ore uenire
 Lactantum et linguis iusti consurgere laudem.'

- Haec ait ingratam linquens cum ciuibus urbem
 Bethaniamque petit, rediensque in margine cernit
 655 Stratae tendentem diffusa umbracula ficum.
 Illic forte cibi pertemptans corda uoluntas
 Arboris adtrectat ramos, sed nulla facultas
 Pomorum sterili frondis concreuerat umbrae.
 Olli Christus ait: 'Non sit tibi fructibus umquam
 660 Copia promendis.' Tum protinus aruit arbor.
 Discipuli celerem mirantur in arbore mortem.
 Sed Christus stupidis adsistens talia fatur:
 'Nunc ligni istius nostro stupuistis honore,

642] cf. Verg. Aen. II 469. 647] cf. Verg. Aen. X 543.

642 ingressus *C*, ingressoq; *MK₁P* 644 uisu gressuque uegentes *M*
 646 canore *HG* (ex clamore) magno clamore replentes *A* 647 ossanna
CT create *A* 648 percunctant *RK₁K₂MpPTV₁V₂Bb*, percunctantur *M*
 tum percentantur *Poelm.* clausa *A* timoris *MK₂* (*m. 1*) *T¹*, tumoris
Cant., canoris *G* (ex clamoris) *HI* 649 impubem *C* tantam *K₁* (*m. 1*)
PT¹, tanta *K₁* (*m. 2*) *V₁* tollant *R¹* per plebem inpubem tollant ut
 gaudia tantum *A* 650 sc̄ae *CMpT²V₂BBb*, inquit uel inquit *rell.*
 uos] duos *A* tenere ex tenete *R* 651 creditis *RV₁* 652 lactantum *R¹*,
 lactentum *V₂N* cf. *Matth. XXI 16* (ed. *Wordsworth*) 654 residens *MG*,
 redigit *K₁*, redigensque *L* 655 stare extendentem *Poelm.* in *mg.* def-
 fussa *M* 656 pertemptas *A* uoluptas *T¹Bb* 657 attractat *MG*, ad-
 trectant *HI* 658 sterili *CRAMpP¹B¹*, sterilis *rell.* frondes *MK₁*,
 (*m. 1*) concreuerant *M* umbra *A* *Poelm.* 659 fructus—promendi *M*
 660 tunc *MK₁K₂PTBb* arbos *RTV₁V₂* 661 caelebrem *A* natum *HI*
 662 stupendis *M* (stupidis in *mg.*) 663 ligni libri, lignum *Reuschius*
 cernitis en ligni istius defecisse uigorem *A*

Desisse ad uires terrenos ducere sucos.

665 Sed ueris uerbis iterumque iterumque monebo:

Namque fides si certa animi consistet in arce

Nec dubiis nutans uitii tremebunda iacebit,

Arboris istius uobis substantia cedit.

Nec tantum istius, sed montis celsa reuelli

670 Credentum uerbo poterunt undisque profundi

Cum siluis pariter saxisque ferisque recondi.

Et quaecumque fides robusto pectore poscet,

Credentum semper digna uirtute tenebit.

Haec ubi dicta dedit, templi se moenibus infert.

675 Confestim procures populi miracula rerum

Collecti inquirunt, uirtus quae tanta dedisset.

Ollis Christus ait: ,Quaerentibus omnia uobis

Dicere iam facile est, si nobis uestra uicissim

Percontata prius paucis sententia soluat.

680 Nuper Iohannes, puro qui gurgite lauit

Sordentis populi maculas, diuina potestas

An hominis potius uobis fallacia uisa est?

Haec ait ancipiti uerborum pondere claudens

Captantum procerum mentem; nam magna profetam

685 Plebis Iohannem ueneratio suscipiebat,

Nec poterant eius fallacem dicere uitam.

665] cf. Verg. Aen. III 436. 675] cf. Verg. Ge. IV 441.

664 sucus *R*¹ et uerbum nostrum magna uirtute pactum *A* 665 iterum iterumque *MKLMPV₁B¹BbH* docebo *A* 666 consistit *CRAK₁L V₁V₂BbGHH¹* 667 tremibunda *CM* 668 cedit (i corr. in e) *CK₂* 669 istius] ipsius *C*; uersus 668 et 669 contraxit *A*: Non tantum imperiis uestris substantia cedit arboris istius sed montis celsa reuelli 670 profundis *MpBb* 672 poscit *CMLK₁K₂PTG* 675 confestim *M* 676 mirantes rogitant qua uirtute efficit ista? *Poelm. in mg.* 677 illis *A*, olis *K₂L* 678 uobis si *R* 679 percontata *CR¹AB³H*, percunctata *rell.* soluet *A* 680 puero *A* quid *CT*, quod *ABK₂* (*m. 1*, quid *m. 2*) *T¹* 681 sordentis *CRV₁V₂B¹H¹*, sordentes *rell.* macula *C* 682 uissa fallacia est *M* 683 pungere *M* ludens *V₂* 684 mentes *H¹* magnam *C*, magnum *MG* propheta *Mp* 685 suscipiebat *C*, suscipiebat *RMPK₂T¹V₁V₂H¹* post 686 legitur in *A*: Humanoque ortu trepidant baptismata fateri | aetherio quodsi loquerentur fonte uenire | cur non caperent traherent confessio culpam | Se nescire . .

- Rursum sublimem dixissent esse profetam,
 Occidisse illum traheret confessio culpam.
 Se nescire tamen respondit factio fallax.
- 690 Tum Christus: „Non est iniustum claudere uocem,
 Cum mihi claudantur procerum responsa superba.“
 „Nam geminae prolis genitor maioris in aures
 Talia dicta dedit: Vitis mihi portio maior
 Semiputata iacet. Sed perge et robore forti
- 695 Nunc scrobibus nunc falce premens uineta retunde.
 Tum iuuenis sese tam sordida dicta laboris
 Nolle pati memorat. Post omnia iussa parentis
 Exsequitur damnansque sibi responsa coercet.
 Post alium natum simili sermone iubebat
- 700 Ad uineta sui dependere iussa laboris.
 Adnuat his iuuenis nec dictis facta repensat.
 Dicite, quis potius genitoris iussa sequatur?‘
 Olli conlaudant responsum posterioris.
 Prosequitur Christus: „Nunc uera aduertite dicta.
- 705 Iam magis hinc caeli sedem comprehendere possunt
 Corporis e uitiis quaerentes sordida lucra,
 Quam uestrum quisquam. Vobis nam uenerat ante
 Iustus Iohannes, sed non est credere uestrum.
 Namque fidem potius meretricum pectora certam
- 710 Hauserunt sordesque animi posuere pudendas.
 At uos tantorum scelerum nil paenitet umquam.‘

698] cf. Verg. Aen. V 852. 694] cf. Verg. Ecl. II 70. 695] cf. Verg. Ge. I 157. 701] cf. Verg. Aen. XII 841.

687 rursus *RP* si dixissent *CM¹K₁V₁Bb*, dixissent si *R¹MpPB*, si dixerint *T¹* si sublimem dixerat *G* 689 tamen] igitur *Poelm.* fatur *M* 690 tunc *CBb* 691 superbia *A* 694 semipotata *ML* se mihi p. (m. 1) *K₁K₂T¹* perg& *MpT¹* robore *M* 695 retundes *K₁*, retundens *K₂T¹* 696 tum *CMpBb*, tunc *rell.* dicta *C*, uincla *rell.* 697 postumius *L* 700 deprendere *G* iusta *RA* 701 adnuat *MK₂PT¹L* 703 illi collaudant nati responsa prioris *Poelm.* 705 hic *C* sedem caeli *R* comprehendere *AK₁K₂TB* possunt *CR*, certum est *rell.* 707 quemquam *AK₁K₂P¹TBb* est qu***quam *M* 708 iohannis *MK₂T* 709 fidem nam *M* 710 auxere *R*, auserunt *V₁V₂* animis *MpB¹*, animae *V₁* deposuere *M* 711 ad *ALMp* nihil *MA*

- ,Sic quidam dines, cui iugera multa nitentis
 Vineti saepes circum densata coercet,
 In medio turrem prelumque et dolia fecit
 715 Cultoresque dedit fructusque locauit habendos,
 Inpositam statuens mercedis soluere legem.
 Tum longinqua petit, sed fructus tempore certo
 Actores famulos mittit, quis portio salua
 Cultorum certa ruris mercede daretur.
 720 Ecce colonorum rabies hos uerbere saeuo,
 Ast alios lapidum proterrent undique telis;
 Denique letali prosternunt uulnere multos.
 Tum dominus ruris plures incedere seruos
 Praecipit et rursum mercedis pacta reposcit;
 725 Maior at in plures audax iniuria surgit.
 Ultima iam domino natum dimittere mens est,
 Quod subolem partemque sui uis digna pudoris
 Cultorum cordi uenerandam posceret esse.
 Sed contra illorum iam mens maculata cruore
 730 Progenie extincta domini sibi post dominatum
 Cedere credentum, crudeli uulnere fixum
 Obtruncant iaciuntque foras trans saepta cadauer.
 Post haec iam dominus ueniet poenasque resposcet
 Tantorum scelerum. Sed uobis tradita quondam

717] cf. Verg. Ge. II 197, Ou. Rem. 189. 729] cf. Pseudo-Ou.
 Nux 157. 731] cf. Verg. Aen. II 561.

712 sed *MB* 713 saepis *R¹MK₁* (*m. 1*) *L* 714 turrim *RK₁G* *post*
 turrem: ut *add. R* proelumque *C*, pleramque *M* dolea *M* 716 im-
 positam *C* statueris *A* 717 tunc *MK₁K₂PT* longinquam *C* 718 mi-
 sit *ML* 719 mercede *CM* 720 colonum *M* seruos *H¹* 721 alio *C*
 proterunt *M*, terrentes *A*, prosternunt *H¹*, prosternunt *BBb* (*dupl. lect.*)
 724 praecepit *R¹AK₁K₂LMpP¹TB¹* rursus *RAK₂LPTV₂* constituta
 pacta *Mp* 726 demittere *CMpV₁BbH¹* 727 subolem *CAK₂T¹*
 dina *A* 728 corde *MK₁P*, corda *A*, corda *H* concrederet esse ueren-
 dam *A*, posceret esse uenerandam *H* 730 progeniem *R¹B¹* extincta *C*
et alii 731 credere *MpB¹* fixum (*s eras.*) *M* 733 post etiam *H¹*
 resposcet *H¹* 734 a uobis *M* tradita regna | diuersā ingente iuste
 translata ferentur praepingues domino possitque reddere fructus *A*

- 735 Fulgentis regni sedes translata feretur
 Ad placidam gentem, possit quae reddere fructus.
 ,Ut rex, qui nato thalamorum uincola nectens
 Praecipit, ut procures conuiuia laeta frequentent,
 Accitos famulis uoti regalis honorem
- 740 Concelebrare simul; cuncti sed adire recusant
 Regales thalamos, regalis pocula mensae.
 Post alios mittit, sese largissima cuncta
 Magnificasque dapes, conuiuia laeta parasse.
 Illi neglectis opibus diuersa petebant.
- 745 Hic aedes proprias, hic ruris tecta propinqui,
 Ast alius merces potius ac luera reuisit.
 Multi praeterea missos, qui ad laeta uocarent,
 Insontes famulos rapiunt et corpora ferro
 In mortem cruciant. Tum rex ubi conperit acta,
- 750 Milibus armatis ciues cum moenibus ipsis
 Subruit, effusi famulorum sanguinis ultor.
 Tunc seruis fatur: Nunc festa iugalia cenae,
 Praelargis opibus quaecumque instruximus illi,
 Contempsere meis procures contingere mensis.
- 755 Ite igitur propere per publica saepta uiarum,
 Et quoscumque illic casus glomerauerit, omnes
 Huc laetis nati thalamis adhibete uocantes.
 Progressi famuli per compita cuncta uiarum
 Inuentos duxere simul. Iam denique cunctae

737] cf. Verg. Ecl. VIII 78. 743] cf. Verg. Aen. I 638.

735 sedis *R¹MK₂PT¹* refertur *MB¹* 736 ad gentem dignos *RV₂Poelm.*
 737 at *Poelm.* 738 praecipit *CM₂Mp*, praecepit *rell.* ut *Mp*, *om.*
rell. conuiuia *M* (*saepius*) *K* frequentes *A* 739 accitis *RK₁K₂PTB*
 regalisque *M* 740 et 741 *om.* *V₁* cuncti *R¹M* se *A* 744 ille *C*
 neglectis *Mp* dapibus *Poelm.* patebant *C*, petebant (*a eras.*) *K₂*
 747 commissos *M* ex *corr.*, missis *P¹* 749 trucidant *A* tunc *RA*
 750 militibus *M* 751 et fusi *AV₁V₂HI* 752 et coniugalia *Mp* caenae]
 cerne *A* 753 quae tunc *A* illis *MpV₁B¹Bb* 755 publica *C*, lubrica *A*
 septa *C* 756 glomerabit *A*, glomeravit *Bb* 757 hunc *K₁T* natis *C¹*
 758 competa *R¹MK₂TBBb¹* lata *RMK₁K₂PTB²GHHI* 759 inuentos *M*

- 760 Conplentur mensae mixtae sine nomine plebis.
 Hic iusti iniustique simul cubuere uocati.
 At rex ingressus conuiuia laeta reuisit.
 Hic uidet indutum pollutae uestis amictu,
 Laetitiis thalami fuerat cui dissona lingua.
- 765 Isque ubi regalis sermonis pondere causas
 Reddere pro uestis maculis et labe iubetur,
 Oppresso tacuit non puri pectoris ore.
 Et tum conuersus famulis rex praecipit illum
 Conexis manibus pedibusque et corpore toto
- 770 In tenebras raptum mox praecipitare profundas.
 Illic stridor erit uasti sine fine doloris,
 Et semper fletus. Multis nam saepe uocatis
 Paucorum felix hominum selectio fiet.'

760] cf. Verg. Aen. IX 343.

760 mixta *Poelm. in mg.* sine] s. l. *R²M* 761 huc *M*, huc *V*, simul
 discubere *C*, s. uenere *RV₂*, discubere simul *M*, s. accubere *K₂T¹*
 763 uidit *CK₁K₂MpPTV₁V₂B* amictum *H* 764 laetitia* (s. *eras.*) *C*,
 laetitiis *V₁*, laetitiae *rell.*; laetities—longe *coni. Hartelius* thalami *BbGH*
 cui *CRAMpV₁V₂B*, quae *rell.* dissonae *A*, inconueniens *Mp*, desona *L*
 lingua *R¹V₂*, linguae *B¹*, longe *rell.* 765 ibi *R¹* regali *CRK₁K₂LPT*
 pandere *R*, spondere *A* 766 iuuetur *M* 767 inpuri *M*, non puro *R¹V₂*
 768 tum *CV₁V₂*, tunc *rell.* conuersis *Bb* praecepit *R¹AK₁K₂MpPT*
 771 illi ē *A* 772 nam multis *M* 773 selectio *C*, electio *AT¹* EVAN-
 GELIORV̄ LIBER TERTIVS EXPLCT INCIPIT EIVSDEM LIBER
 QVARTVS FELICITER *CV₁* (Explicit euang. l. t., feliciter *om.*), LIBER
 TERTIVS EXPLICIT INCIPIT QVARTVS *M*, EXPLICIT LIB III INCIPIT
 QVARTVS *RLMpPBBb*, EXPLICIT EVANGELIORV̄ LIBROS
 III INCIPIT EIVSDEM LIBER IIII. AM̄ *A*, G. VETTI AQVILINI. VC.
 SIVE IUVENCI (VC hic *K₁* add.) PRESBITERI EVANGELIORVM (*om.*
K₁) LIBER III EXPLICIT INCIPIT LIB IIII. *K₁K₂* (*post* IUVENCI
nonnullis erasis) *TBb*, EXPLICIT LIB TERCIVS IUVENCI *G*, Finit
 liber tercius, Incipit quartus *Hl*

LIBER QUARTUS.

- Talia dicentem confestim factio frendens
 Temptare adgreditur uerbis cum fraude malignis:
 ,Certum est, ueridicum te nunc uenisse magistrum,
 Nec quemquam metuens Domini uestigia seruas.
 5 Dic ergo, an liceat nostrae dissoluere genti
 Caesaris urgentis semper sub lege tributum?
 Ille sed inspiciens saeni penetralia cordis:
 ,Cur temptatis, ait, nunc me concludere uerbis,
 Fallaces? mentis prodit fallacia fructum.
 10 Inspicite in nummum sculptique nomismatis aera,
 Caesaris expressum facile est ubi cernere uultum.
 Soluite nunc illi propria sub lege tributum,
 Atque Deo proprium legis seruemus honorem.
 Post Sadducaei hinc inde latratibus urgent:
 15 ,Moysea, qui legum posuit praecepta, iubere,
 Si quis conubium properata morte relinquet,
 Pignoribus mediis nondum de germine cretis,
 Huius germano rursus sociabile uinculum
 Deberi, generis pereat ne portio lapsi.
 20 Finibus in nostris septem germana fuerunt
 Corpora; sed maior primus mox uincla nuptae

1] cf. Verg. Aen. IV 362. 4] cf. Verg. Aen. II 711. 13] cf. Verg. Aen. V 601. 16] cf. Verg. Aen. IX 401.

1 comfestim *M*, continuo *A* fractio *L* 2 temptari *M*¹ 3 ueridicum *C*, ueridicum est *A* 4 metuis *RK₁K₂MpV₂BGGH¹I*, ^{metues} *ti*mes *M* (corr. *m. al.*), tueris *L Poelm. in mg.*, metu*eris *Bb* seruans *RMK₁ (m. 2) MpTBBbGH* 6 urgenti *RMK₁ (m. 2) TB²* ex *AV₁H¹* 7 penetralia *M* 8 Quir *A* temptatis *CM* meācludere *Mp* 9 fallacis *CAK₁K₂LMpP* 10 sculptisque *H¹* numismatis *MLMpTBH¹* 11 facile *CM¹LV₁HH¹*, certum *B*, promptum *rell.* 12 illi nunc *M* propriū *M²LT¹BBb* 13 adque *CMpL* seruetis *Poelm.* 15 Mosea *CR¹BBbH¹* 16 conubium *CC₂*, coniugium *rell.* 17 pigneribus *MAK₂T¹* semine *MLT²* s. uinctum *R¹*, sociabere uinculo *K₂ (m. 1) T¹* 19 ne pereat *M* 20 germa *M* 21 uincla *M* nubtam *A*

- Sumpsit, praeceleri cecidit sub acumine mortis
 Post alius frater thalamis sine fructibus isdem
 Concidit et cuncti iacuere ex ordine fratres
 25 Unius et cunctos fletus gemuere maritae;
 Post ipsam rapuit gelidae inclementia mortis.
 Si uenient igitur cuncti sub limina uitae,
 Cuius conubiis mulier reddenda resurget?'
 Ollis Christus ait: 'Errori obnoxia prauo
 30 Legibus et iussis Domini mens dura resistit.
 Namque secunda dehinc laetae reparatio uitae
 Non thalamos nouit, non terrae gaudia uana,
 Sed similes leuib' genitoris iuxta ministris
 Constituet regni uirtus sublimis in aula.
 35 Nec Deus illorum dominum se ponere mauult,
 Qui tetram proni meruerunt sumere mortem,
 Sed potius uitae possunt qui prendere lucem.'
 Ecce alii rogitant, quae sint firmissima legis.
 Ille indefessus nulli responsa negabat:
 40 'Sublimem caeli Dominum deuotio cordis
 Diligat; est istaec uirtus firmissima legis.
 Consimile est isti: Magno teneantur amore
 Ad ius fraternum iustae penetralia mentis;

30* Legibus et uirtute dei mens decolor exit

26] cf. Verg. Ge. III 68. 42] cf. Verg. Aen. I 675.

22 sumpsit CRM 23 thalami RA hisdem C, hisdem M, idem A
 25 utque maritae uni fletus omnes genuissent Poelm. in mg. 26 istam ^{ibidem} M
 uers. 27 ante u. 25 exhibet A 27 lumina AK₁K₂LMpPTV, 28 coniugiis
 MLT²B, coniugio V₁ resurgit T¹ 29 illis RBb erroris RM, errore Mp
 innoxia R paruo M, prauu R¹, prabi A, in quo pro u. 30 sequitur
 pectora concertant crebris seiungeret aedis 30 repugnat RLV₂ post
 hunc uersum m. 2 inseruit u. 30* in M (decolor) R (p. u. 34), m. 1 in
 Mp, Poelm. in mg.; om. u. 30 habet K₂T² (ex corr.) 32 non] nec R
 uana] in ras. R 33 sed similes claris aeterna in luce ministris A iuxta
 CC₂K₁K₂P, iusta rell. 34 sublibis C, sublimes M 35 dominus A
 poscit Poelm. in mg. 36 terram V₁V₂Sg 37 luce A 41 et est uirtus
 C, & ista haec u. M, ista ^{haec} (haec a m. 2) u. R, ista haec est u. A, est istaec
 (ex corr.) u. K₁K₂T, est ista haec u. MpP (haec a m. 2) V₁BbGHHI
 fortissima V₁ Matr. 43 penitralia M

- His etenim geminis dependent omnia iussis.
 45 Sed uobis cuius suboles uentura uidetur
 Christus, quem cuncti spondent in saecula profetae?^a
 Respondent, illum Dauidis germine nasci.
 Prosequitur Christus: ,Cur illum dicere Dauid
 Diuino flatu scriptum est Dominumque Deumque,
 50 Quod proprium patrem non aequum est dicere nato?^a
 Talia saluator; cuncti obstipuerunt silentes.
 Ille sed accita credentium plebe profatur:
 ,Adspicite scribas sublimi sede superbos.
 Hi quaecumque docent, iustum est comprehendere cordis
 55 Obsequio, maculas ipsorum temnite uitae.
 Abrupta inponunt umeris nam pondera uestris,
 Ipsi quae digito saltem contingere nolunt.
 Adcubito primo cenae fastuque superbo
 Atque salutantum uano tolluntur honore,
 60 Et nomen sublime uolunt gestare magistri.
 Sed uos noluerim praecepsi nominis arcem
 Adfectare, tamen uobis est una magistri
 Inposita aeternum caeli de lege potestas,
 Vos eadem fratrum parili coniunxit amore.
 65 Unus item pater est, caeli qui in culmine regnat.
 In uobis si quis sublimia colla leuabit,
 Decidet et barathri mergetur ad ultima caeno;
 Ast humilis claram conscendet liber in aethram.

51] cf. Verg. Aen. XI 120. 60] cf. Ou. Trist. IV 10, 121.

45 soboles *RMp*, sobolis *MPBb*, subolis K_2T^1 46 cunctis *HI*
 47 om. *Mp* 49 scribitum *C* 50 proprio K_2T^1HI nominae cū ē di-
 cere *A* patri *C* est] om. $R^1MP^1V_2$ 52 credentium (i. *eras*.) *M*
 plebem *A* 53 aspice nunc *Poelm.* 54 quodcumque V_1HI compre-
 hendere AK_1 55 illorum M^1 56 inponunt *C* pondera *M* 57 saltem
CM, saltim *plerique* 58 accubito *M* (*ex corr.*) MpT^2BBb , accubita *P*
 59 adque *C* 62 uobis doctrina est una magistri *C*, magis est uobis
 una m. (est s. l. a m. al.) *M*, $\overline{\text{magis}}$ [est] uobis una m. *R*, uobis est hic
 uana m. *A*, uobis est doctrina magistri *Matr. cf. Matth. XXIII 8* est
 hic *HI* 63 in aeternum *Mp* $\overline{\text{lege}}$ *M corr. m. al.* 64 coniunxit CK_1T
 65 idem RK_2T^1 , isdem *A* in] om. AK_2T^1HI 67 decedet *M* 68 con-
 sciindit *C*, conscendit K_1Mp in aethra LV_2

- Defendi semper scribae et lacrimabilis aevi
 70 Caeca Pharisaeae cunctis fallacia plebis.
 Nam uobis itiner clausum quia iure negatur,
 Non sinitis quemquam penetrare per ardua lucis
 Et cunctos trahitis saeuae ad consortia flammae.
 Vos similes dicam tectis splendore sepulchris,
 75 Quis facies nitida est, internaue turpia bustis.
 Sic uox uelatur iustae sub imagine uitae
 Atque aditis mentis celantur sordida corda.⁴
 ,O Solymi, Solymi, ferro qui saepe profetas
 Ad uestram missos uitam sine fine necastis,
 80 Quam uolui uestram gentem populumque tueri,
 Ales uti dulces solita est sub corpore pullos
 Obice pinnarum circumcomplexa fouere!
 Sed uobis semper caelestia munera sordent.
 Deseritur iam nunc domus haec uastanda ruinis,
 85 Nec nostrum uobis fas ultra est cernere uultum.⁵
 Egredditur templo, cuius praecelsa notantes
 Moenia discipulos tali sermone docebat:
 ,Haec operum uobis miracula digna uidentur
 Obtutu stupido; ueris sed discite dictis,
 90 Quod mox cuncta solo passim disiecta iacebunt.⁶
 Haec ad Oliueti dicens peruenerat arcem.
 Discipuli solum postquam uidere, rogabant,
 Ut sibi uenturi tempus distingueret aevi,

83] cf. Verg. Ecl. II 44. 89] cf. Verg. Aen. I 495.

71 s. intrandi regnum quibus est auersa uoluntas | Nec sinitis q. p. p.
 a. l. | Nam uobis itiner clausum quia iure negatur | Contra histis miseros
 seuq ad consortia flamma A callis clausus Poelm. in mg. 73 cunctos
 et R saeuae** (que eras.) R 75 interq; R¹M, intra H¹ sordida LP
 MpBBbGHH¹ busti RM 76 celatur RMK₂ (m. 2) P²T², cel&tur Mp
 77 adque C aditis plerique caelantur CRM alii 78 solimi CRM alii
 79 neca-tis (s eras.) CK₂T¹, necatis RMK₁MpP¹V₂BGH 81 uti dulces
 Matr. A, ut indulces C, uti dulci K₂, ut molli rel., ut solita est molli
 T² in ras. 82 pinnarum CMA, pennarum rel. 84 uastanda C, nasta-
 tur Bb, uastata rel. 85 nubis Mp fas] om. M ultra] eras. in M
 87 talia A 88 opera—miraculo M 90 quam mox Poelm. in mg.
 deiecta RMK₁P 93 uenturum Mp distingueret C

- Promissa ipsius quem poscant prendere finem,
 95 Eius et aduentus terrae consumeret orbem.
 Quaerentum uerbis respondit talia Christus:
 ,Obseruate dolum, falso ne nomine capta
 Credulitas laqueis errantium praecipitetur.
 Discurrent cunctis bellorum incendia terris;
 100 Sed uos praeualido consistite robore cordis,
 Ne mens accepto iaceat turbata tumultu,
 Non etenim prima inponent mox proelia finem,
 Gentibus et gentes et regibus obuia reges
 Signa ferent, nec morbi tunc corrumpere tractum
 105 Aeris aut pestes prosternere corpora parcent.
 Fixa etiam solido per inania pondere tellus
 Per diuersa loci motu quassante tremiscet.
 Haec in primitiis temptamina parua manebunt.
 Prodentur multi uestrum letoque dabuntur,
 110 Proque meo uobis incumbere nomine gentes
 Tormentis poenisque feris odiisque necesse est.
 Liur erit terris, erroribus omnia plena
 Et falsi surgent populorum labe profetae.
 Haec inter si quis protectum a uulnere pectus
 115 Ad finem seruare queat, sublimia lucis
 Aeternis uitae sertis redimitus adibit.
 Regnorum caeli celebratio peruolitabit

99] cf. Verg. Aen. I 566. 101] cf. Verg. Aen. VI 858. 102] cf. Verg. Aen. II 619. 104] cf. Verg. Aen. III 138. 106] cf. Verg. Aen. IX 752.

94 quo M^1K_2 (m. 1) $T^1V_1V_2H$ poscant] p̄quā Hl comprehendere C orbem] tandem M^1 98 errorum V_1 99 discurrent K_2T^1 100 rubore M^1 , robore V_2 101 ad coeptus tumultus PT^1V_1Bb , de ceptis $RMpHHl$ lateat Hl 104 nec non (non s. l.) R^2 , non (nec m. al.) M rumpere R tractu maeris] tractaberis A 105 pesti R , reliqui fere omnes pestis possunt A 106 fissa *Poelm.* 107 diuersi K_2T^1 tremescet $RMpAK_1$, $K_2PTBbGH$ 108 inprimis M , primitias *Poelm.* 109 tradentur *Poelm.* in *mg.* 110 pro ineq̄ue M nomine uobis incumbere M 111 odiisque feris M , odiisque ferisque R 112 erit] enim LV_1V_2G 113 laue A 116 ut desertis A abibit $CMpV_2$, abit (di a m. 2) B 117 caelebratio C peruolutabit V_1

- In cunctas terrae metas; gens omnis habebit
Testem lucifluo sancti sermone salutis.
- 120 Et tunc finis erit currentia saecula soluens.
Adueniet iam tum tristis defletio terris,
Quae Danihelis habet iussam uerissima uocem;
Haec dignus tantum poterit cognoscere lector.
Iudaei longe fugient montesque capessent,
- 125 Nec quisquam domibus repetat sustollere secum,
Quae fuga consociet uestemue aut mobile quicquam.
Deflendae iam sunt uteri cum pondere matres
Et miseros fetus dulci quae lacte rigabunt.
Poscite iam precibus, tristis ne frigore brumae
- 130 Adueniat fuga uestra tamen, neu sabbata festa
Anceps praecipiti turbet trepidatio cursu;
Nam cunctis uenient saeuissima pondera terris.
Tale malum non saecula prius nec postera norunt.
Et ni sublimis genitor decerpere tempus
- 135 Et numerum miserans uellet breuiare dierum,
Nulla dehinc trepidae superarent corpora uitae.
Sed propter lectos ueniet miseratio iustos.
Nomine fallentes Christi falsique profetae
Exsurgent terris et monstra potentia fingent,

129] cf. Verg. Aen. III 261; Ou. Trist. IV 7, 1.

119 sancti *CR'M*, sanctae *rell.* 120 uoluens *V₁HI* secla reuoluens *G*
121 adueniat *R'V₂GH* tunc *M'A* def^{*}ectio *M*, diffectio *R*, defeccio *A*,
deflectio *K₁V₁*, deflectio *PB²G*, deflexio *HI* 122 quā *HI* Danielis
habent *RMpV₁* iussa *HI Poelm. in mg.* uoce *K₁K₂PT* quam pro-
pria Danihæl testatur uoce prophetæ *A*; *omissus erat uersus in MV₂B*,
sed suppletus est a m. 2 123 agnoscere *K₁* *vv. 122 et 123 transpositi*
in R 123 indeq̃ *HI* 124 fugient—capessent *C* (capissent) *Mp*, fugiant—
capessant *rell.* 125 ne *R'M* quicquam *V₁* repetet *Poelm.* adtol-
lere (*m. 1*) *K₂PT* 126 quē *HI* consociat *RM* uestemuae *CA*
127 uteris *C*, uentres *V₁HI* 128 foetus *R cum aliis* dulce *C* qui
R', q* (*os m. al.*) *M* 129 tristis *CAMP'T'GHHI*, tristi *rell.* broinae *M*
130 ne *C* tamen ne] aut ne tunc *Poelm. in mg.* adueniatur saeuis-
sima uestra aut tunc cum sabbata fiunt *A* 133 nec] non *HI* 134 de-
cernere *M'P* 135 *om. Mp* breuiare *A* 137 *om. Mp* iustis *K₂PT¹*
138 fallentis *K₂P'T¹* 139 exsurgent *C*

- 140 Quae forsā lectos capient miracula iustos.
 En praedicta patent instantia saecula uobis.
 Desertis si quis Christum peragrarē loquetur
 Occultisue procul penetralibus esse repostum,
 Longe credulitas absit uanissima uobis.
- 145 Sicut enim fulgur caelum transcurrit apertum
 Et cerni facile est cunctis orientis ab oris
 Usque sub occiduum caeli uergentis in orbem,
 Sic rapido aduentu clarebunt lumina Christi.
 Abscondet furuis rutilos umbris radios sol,
- 150 Amittet cursum lunaris gratia lucis
 Ignicomaeque ruent stellae caelumque relinquent.
 Omnis item uirtus caeli conmotā superni
 Signa dabit, proles hominis quis uertice caeli
 Clareat; omnigenasque tribus deflectio iugis
- 155 Urgebit, ueniet cum nubibus ignicoloris
 Maestate potens hominis per sidera natus.
 Tum tuba terrifico stridens clangore uocatos
 Iustos quadrifido mundi glomerabit ab axe.
 Praeteriet neque enim praesens generatio saeculi,
- 160 Donec cuncta sequens claudat sibi debita finis.
 Haec tellus caelumque super soluentur in ignes,
 Sed mea non umquam soluentur ab ordine dicta.
 Quis fuit ille dies nescire est omnibus aequum,

153] cf. Verg. Aen. I 225. 157] cf. Verg. Aen. II 313.

142 deserentis M^1 143 occultisque $RMpGH$, occultis uel K_2T^1
 penetralibus M esset K_2T^1 repositum M 145 fulgor $RMAMPV_1V_2$
 percurrit R 147 occidunt A , occasum K_1 148 munera M (lumina
 in *mg.*) 149 abscondit $K_2P^1T^1$ sol rutilos furuis radios abscondet in
 umbris *Poelm. in mg.* 150 ammittet RB 151 stillae C linquent M
 152 item] iterum K_2T^1 154 deflectio $M^1AK_1K_2PTV_1V_2$, defectio RB
 GH , deflexio Hl lucis $RMK_1PT^2B^2GHHl$, uulgi V_2 155 tum MA
 K_1K_2PTHl 156 magestate K_1Mp 157 tunc BbG 159 praeteriet
 neque *Arev. Cantabr. (?) secutus*, nec praeteriit (b a m. 2) K_2T , nec prae-
 teribit *rell.* enim] *om. Hl* saeculi g. p. Hl 161 super] si R^1 per-
 soluentur M 162 numquam R 163 fuit AK_1 (m. 1) K_2T^1 , fuit CR
 $MpPBBb$, fiat (m. 2) K_1K_2TG , fuerit MHl , erit *rell.*, sciet *coni. L. Mueller*

- Ni soli rerum Domino, qui sidera torquet.
 165 Ut quondam terras undae inuoluere furentes
 Et diuersa sibi tractantes munia cunctos
 Dilunui rapuit subito uiolentia tractu,
 Sic subitus flammās uoluens descendet ab aethra
 Aduentus noster; nec cunctos ille sub una
 170 Condicione premet. Nam tunc ubi iugera laeta
 Infident duo depresso sub uomere sulcis,
 Unus correpto tolletur corpore arator,
 Ignarusque alius uasto linquetur in agro.
 Uno quin etiam recubantes stramine lecti
 175 Dispar iudicium diuersa sorte subibunt.
 Unus enim socium quaeret per strata relictus.
 Idcirco famuli uigilent, quia nescius illis
 Aduentus Domini subita discendet in hora.
 Si sciret certum furis insistere tempus
 180 Quisque domus custos, uigilaret et obuia ferret
 Arma procul, ruptas ne quis penetraret in aedes.
 Sed uos intentis animis adsistite semper,
 Namque repentinus uobis subitusque recurret
 Filius huc hominis iustis sua praemia seruans.
 185 Ille fidelis erit seruus, cui credere cuncta
 Aedes et famulos uoluit per longa profectus
 Vir pater ipse domus: sapiens nimiumque beatus,
 Quem ueniens Dominus seruantem iussa uidebit.

164] cf. Verg. Aen. IX 93. 170] cf. Verg. Aen. VII 737. 171] cf. Verg. Ecl. IV 33.

164 fecit V_1 165 terris B^1 166 munera RMA 168 subitos M^1 , subitas $RBGHHI$ discendet Bb , descenderet A , descendit K_2PT 170 premet C alta MR , lata $R^2K_1K_2MpPTV_2BBbGH$ 171 infident M gemini R depressos R^1M^1G sub mouere M^1A^1 sulcos R^1K_2PG , sulces M 172 corrupto Hl 176 querit T 178 discendet M , discendit ($m. 1$) A , descendit $K_1K_2TV_1$, descendet $rell.$ subita—ora C , subitas—horas $rell.$ 179 certum sciret Hl fures $RMMp^1V_2$, furem A rebus $RMAMpBb$ 181 et 182 transpositi in C ; 182 om. Mp 183 recurret Mp 185 reddere Hl cunctas $RMAK_2MpV_1V_2GH$ 186 famulus M 187 domus] adeo A 188 praecepta implere uidebit $K_1K_2PT^1$

- Illum maiori famulum redimibit honore.
 190 Ast ille infelix, qui sordida luxuriatus
 Tardantem contempnet herum, famulosque fatigans
 Verberibus segnique indulgens ebrietati
 Luxoriosorum conuiuia concelebrarit;
 Adueniet dominus seruumque incauta furem
 195 Praecipitem dignis poenarum cladibus abdet.
 Illum perpetuus fletus stridorque manebit.
 ,Conferri possunt caelestia regna puellis
 Bis quinis, pars est quarum sapientior una,
 Altera praestupido pars est stolidissima corde.
 200 Occurrere illae uotis sponsalibus omnes
 Ornato adcinctae taedarum flammicomantum.
 Sed sapiens pars illa, sibi quo lumina flammae
 Susciperet, portare simul curabat olium.
 Stultarum uero non est prudentia talis.
 205 Cumque moraretur sponsus, tum membra sopore
 Soluuntur cunctae per compita lata uiarum.
 Iam noctis medio clamor crebrescere magnus
 Exoritur, laetoque dehinc occurrere uoto
 Admonuit taedisque uias ornare coruscis.
 210 Surgere uirginibus properatum, et lumina taedis

202] cf. Ou. Ep. XII 191. 205] cf. Culex 207.

189 redimebit *CAK₁K₂PT¹*, cumulabit *Poelm. in mg.* 190 infelix *M*
 sordide *RMK₂* luxuriatus *MK₁K₂LPT* 191 contemnat *RM*, contemnit
BbG fatiga* *C*, fatiga *A*, fatiget *RM*, fatigat *MpBbHl* 192 signi-
 que *C*, segnise *L*, signisque *K₂T¹Hl*, segnique se *M¹*, nigri segnique *Mp*
 hebreitati *L* 193 luxurie semper *ex* luxoriosorum *m. 2 in C* concelebraret
C, concelebrat *////* (r& *eras. uid.*) *M*, concelebrabit *AH*, concelebrabat *RK₁K₂*
MpPTBbG, concelebrari *V₂* 194 incaute *R¹MK₂ (m. 2) V₂* 195 ad-
 dicet *M*, retrudet abdet *Mp*, aptet *K₁* 197 comferri *M* 199 per-
 stupido *AK₂T¹* pars est] *om. M*, pras est *L* 200 occurrent *M*
 203 *om. M¹* susciperent *C* simul et portare *Hl* curabatur *A*
 206 soluunt *M*, solbuntur *M*, soluentur *V₁* cumte *M*, compote *V₂*,
 competa *R¹MK₁K₂MpV₁V₂BGH* laeta *R²*, latae *V₁* 207 iam] at
K₁K₂T medium *K₁K₂T*, media *G* crebriscere *K₂T¹* 208 hinc *M*
 occurre *MB*, concurrere *Hl* 209 corruscis *C*, curuscis *M*, choruscis *L*,
 choriscis *V₁* 210 properandum *R*, properanti *A*, properatim *MpK₂*
(m. 1) V₁BbGHHlN et] est *CK₂ (m. al.) L*

- Instruere et flammas pingui componere oliuo.
 Tum stolidae rogitant olei sibi cedere partem,
 Prudentes secum quod tunc gestare uidebant.
 Sed quoniam sapiens pauit at chorus, omnibus aequae
 215 Ne desint clarae nutrimina pingua flammae,
 Ex paruo aequalis si detur portio cunctis,
 Tum pergunt stultae, ut liquidum mercantur oliuum.
 Dum pergunt, laetae transcurrunt omnia pompae
 Et sponso tantum comitatur factio prudens.
 220 Adueniunt brutae sero post tempore segnes
 Et sponsi pulsare fores et limina clausa
 Nequiquam ingeminant precibusque ingrata frequentant,
 Ut liceat miseris penetrare in limina laeta.
 Illas non comitum sponsi cognoscere quisquam
 225 Non ipse sponsus uoluit. Vigilate timentes,
 Aduentus uobis quia non est certior hora.
 ,Sicut enim, longas cui contigit ire profecto
 In terras, credens seruis tractanda talenta
 Uni quinque dedit, duo cepit et alter habenda,
 230 Tertius unius curam tractare talenti
 Suscepit, uires quoniam diuersa merentur.
 Sed maior quis est concredita portio nummi,
 Certatim duplis auxerunt incrementis.
 Ille sed, unius cui credita cura talenti,

215] cf. Ou. Met. XV 352.

211 componere pingui *M* 212 tunc *R* stolidae *A* sumere *RML*,
 dedere *G* 213 tum *CAK₁K₂MpPBbH* iestare *V₂* 214 pauit at *R¹*
 echorus *A* 215 paruae *RM¹V₂* 216 aequales *K₁K₂T¹* 217 tunc *RM*
 stolide *M¹L* et *CV₂*, om. *K₁K₂T* mercantur *RMK₁K₂PTBBb* liqui-
 dum ut *V₁* (m. 1) *Poelm. in mg.* 219 sponsum *Hl* portio *Hl* 220 fa-
 tuae *Poelm. in mg.* 221 sponso *R¹* 222 nequi-quam *CR*, nequidquam *A*
 ingratę *M* 223 penetrare *M* lumina *M¹* 224 quemquam *M* (in *mg.*
m. al.) 225 ipsus *Poelm.*, non sponsus uoluit quare in *mg.* 226 quia
CM (m. al.), quot *L*, quod *rell.* 227 contigit *M* 229 coepit *R* cum
aliis et] om. *V₁* 230 tertius et *C* 231 suscipit *CR¹* 233 duplex
R¹M, duplicis *A* hauserunt *M* incrementis *CK₂* (m. 1) *TV₁V₂Bb¹*
HHl, munera donis *L Matr. Poelm.*, in . v . // incrementis (in *eras.*) *M*,
 inque incrementis *rell.* aera lucellis *Poelm. in mg.* 234 cura est *V₂*

- 235 Telluri infodiens seruat sine fructibus aera.
 Iamque aderat praesens dominus: tum primus et alter
 Se geminasse illi pariter concredita monstrant.
 Illos laudat herus potioraque credere tantae
 Promittit fidei. Sed tertius ille refodit
- 240 Et domino reddit tali cum uoce talentum:
 Quod scirem domino memet seruire seuerō,
 Qui meteres segetes alieno semine cretas,
 Extimui, argentumque tuum concedere terrae
 Malui, quod saluum semper tibi reddere possem.
- 245 Tum dominus famulo respondens talibus inquit:
 Si nescire meos auderes dicere mores,
 Nequitiae tantae ueniam concedere possem.
 Hoc etiam gnarum potius praestare decebat,
 Ut fructum nobis tractata pecunia ferret.
- 250 Quapropter segni tollatur portio nostri
 Prudentique dehinc detur possessio maior,
 Quem duplis cumulassem lucris mea quinque talenta
 Inueni. Namque est certum, potiora mereri,
 Quis res uberius cumulatae sortis abundat.
- 255 At cui parua subest segni substantia corde,
 Id minimum penitus iuste tolletur ab illo,
 Ut nequam seruus tenebras dimersus ad imas
 Perpetuos fletus poenae stridore frequentet.

245] cf. Verg. Aen. X 860.

235 tellure *R* tellurem fodiens terrae *M*¹ condit *MMpG*, seruans
R Matr. 236 cum *AK₁K₂MpT* 238 erus *AK₂* (*m. 1*) *TH*, heros *PG*
 240 reddidit *M* 241 scirem *CLMpPV₁V₂BGH*, sirem *RH₁*, sciebam
AMT¹Bb¹, scibam *K₁K₂*, cf. *Prolegomena* 242 meteres *CPV₁B¹*, me-
 teret *rell.* 244 quo *RK₁* (*m. 1*), quos *A* tibi semper *V₂* possim
RMK₁K₂MpPTBbGH 245 responsis *K₁K₂TBb* imit *M*, infert *K₁*
 247 concidere *C* possim *RLMpPT¹BbGHH₁* 248 etiam *C*, igitur *rell.*
 praesentare *K₁* (*m. 1*) 249 uobis *R* eferret (*m. 1*) *K₁K₂* 250 quia
 propter *AL* signi *K₂T¹* 253 inueni *M* 254 rebus *R¹M* uberius
K₂T¹Bb habundat *RMK₁MpP* 255 ad *R¹* 257 ut *C*, et *AK₁K₂*
BbG, at *rell.* dimersus *RMKLMpG*, demersus *rell.* in *MK₁LT²*,
 ab *Mp* 258 perpetuo *R* frequentent *C¹K₁*

- En hominis natus ueniet patrisque ministris
 260 Stipatus celsa iudex in sede sedebit.
 Tum gentes cunctae diuersis partibus orbis
 Conuenient iustosque omnes de labe malorum
 Secernet dextraque libens in parte locabit,
 At prauos laeua despectos parte relinquet;
 265 Ut pastor pecoris discernit pascua mixti,
 Lanigeris dextri permittens mollia prati
 At laeuos hirtis dumos tondere capellis.
 Sed rex ad dextros conuersus talia dicet:
 Huc ueniant sancti, iamdudum debita sumant
 270 Dona patris, mundi quae sunt aequaeva nitentis
 Et iustis primo promissa parantur ab ortu.
 Namque fame fessum quondam me grata refecit
 Haec plebes potuque sitim mihi saepe remouit,
 Hospitiumque domus patuit mihi saepe uocato
 275 Et nudus uestis blandissima tegmina sumpsit
 Carceris et poenis horum solacia cepi.
 Tum Domino tali respondent uoce beati:
 Non meminit nostrum quisquam te uisere nudum
 Nec famis oppressum dura dicione notauit,
 280 Carceris aut poenis meminit uidisse reuinctum.
 Respondens illis dicet tum talia iudex:

260] cf. Verg. Aen. VII 192. 261] cf. Verg. Aen. XII 708. 262]
 cf. Verg. Aen. II 97. 263] cf. Verg. Aen. IV 374. 266] cf. Verg. Ecl.
 X 42. 267] cf. Verg. Ge. III 287. 274] cf. Verg. Aen. I 298.

259 et *A* patriisque $K_2T^2V_2$, patrique K_1 261 tunc *M cum aliis*
 262 dehinc AK_2T^1 *Poelm. in mg.* 263 secernat R^1 , secernens MK_2
 (*m. 2*) *L*, secernent T^1 264 dispectos $MK_2LMpPTBb$ 265 discer-
 net $AB^2K_1K_2T^1$ 266 lanigeri K_2T^1 dextrae—partis $RMK_1K_2LT^1$
 267 ac *C* hyrcis *R* tundere *C* capillis *R* 268 conuersos *M*
 269 uenient R^1 270 aequa *M*, aequiua *L*, aequata K_2 nitentes MK_1Bb^1
post u. 270 Qui coluere metant dignos pro tempore fructus *A* 271 pa-
 rentur AK_2 (*m. 1*) 272 nam fesum fame *M* reficit *M* 273 plebis
 R^1M 274 hospitioque V_1 276 coepi *R cum aliis* 277 tunc *Hl*
dñm A 279 obpressum MAK_1Mp notabit *Hl* 280 ar*is K_2
 281 dicit CK_1K_2 *llia C*

- Fratribus ista meis humiles miserando labores
 Qui fecit, certum est dulcem mihi ponere fructum.
 At uos, iniusti, iustis succedite flammis
 285 Et poenis semper mentem torrete malignam,
 Quas pater horrendis barathri per stagna profundis
 Daemonis horrendi sociis ipsique parauit.
 Namque sitim passo quondam mihi pocula nulla
 Nec famis in poena parui miseramina panis,
 290 Aut peregrina mihi tecti uestisue parumper
 Tegmina de magnis gracili pro parte dabantur,
 Carceris aut saepto claustris morbisue iacenti
 Umquam uisendi solacia uestra fuerunt.
 His damnata dehinc respondet factio uerbis:
 295 Haut umquam nostrum meminit te uisere quisquam
 Aut sitis aut saeuae famis aegrum agitare laborem,
 Hospita uel fessis errare per oppida rebus,
 Carceris aut mersum poenis morboque grauatum,
 Ut tibi sollicito fieret miseratio iusta.
 300 His rerum dicet Dominus: Cum uestra superbo
 Angustis rebus feritas sub corde tumebat
 Calcauitque humiles minimos, me spreuit in illis.
 Haec ubi dicta dabit, meritis sua praemia reddet.
 Aeternum miseri poena fodientur iniqui,
 305 Aeternumque salus iustis concessa manebit.'

282] cf. Verg. Aen. VI 56. 297] cf. Verg. Aen. XI 335. 303] cf. Verg. Aen. II 537, Laudes Domini u. 5.

282 homiⁿilis *K*₂ 283 succidite *CR* 285 torrite *M* 286 horrendi
*AK*₁*K*₂*T* barathris *R*¹ profundus *R*²*TBHI* quas p. h. sociis ipsique
 parauit *Mp* 288 pocula *C*¹*A* 289 parui mihi fragmina *Poelm.*
 290 haud *MpB* peregrino *RMT*¹*Bb* tectis *HI* uestisue *A* 291 mul-
 tis *HI* dabuntur *R*¹*T*¹ 292 haud *Poelm. in mg.* morbisque *MK*₁
 (m. 2) *K*₂ (m. 2), morboque *T*³*HI*, morbiue *Bb* 293 numquam *RL*
 294 dānanda *A* respondit *K*₁*K*₂*Mp*¹*T*¹*Bb* 295 aut *CA*, haud *RPBb*,
 haut *MK*₁*K*₂*Mp*¹ umquam *CMpPBH*, quidem *M*, equidem *rell.*
 296 egrumue laborē *A* 298 morboque *RMAK*₁*K*₂*TV*₂*Bb* grabatum *A*
 300 dicit *CRAK*₁*K*₂*TV*₂ rerum *K*₂*T*¹ 303 dedit *Poelm.*, reddit *R*
 304 plectentur *A* 305 iustos *M*

- Talia dum loquitur, scissos lacerata capillos
 Pro fratris morbo iustis soror anxia curis
 Hortatur iuuenem rapido percurrere gressu,
 Casibus ut tantis Christus seruaret amicum.
- 310 Nam fuerat mulier meritis accepta benignis,
 Obsequio cuius fratremque domumque merentem
 Amplexus pleno Christus retinebat amore.
 Nuntius adueniens perfert, extrema iacere
 Dilectum Christo iuuenem per tristitia morbi
- 315 Et leti et uitae confinia summa tenentem.
 Lazarus hic habuit nomen, sed Christus amaris
 Percussus uerbis: „Non est, si creditis, inquit,
 Ad letum ducens istaec uiolentia morbi,
 Sed Deus ut digno iustis celebretur honore
- 320 Et suboles hominis sancta uirtute nitescat.’
 Tunc ad discipulos: „Dormit iam Lazarus, inquit,
 Sed carum iuuenem faciam consurgere rursus.’
 Aiunt discipuli: „Somno succedere plena
 Et remeare salus poterit;’ nec mente sequuntur,
- 325 Quod mortem somni dixit sub nomine Christus.
 Errorem quorum tali sermone remouit:
 „Lazarus in letum cecidit, sed gaudia menti
 Hinc ueniunt uestramque fidem mihi fortius armant,
 Cernitis absentem longe quod cuncta uidere.
- 330 Sed properemus,’ ait. Didymus tum talia fatur:
 „Pergamus pariterque omnes procumbere leto

307] cf. Val. Flacc. II 113. 315] cf. Ou. Met. VII 706. 319] cf. Verg. Aen. V 58.

308 praecurrere $K_1K_2TV_1V_2Bb$ 311 inferentem Mp 312 completus ML 314 tristitia M^1AT^1 316 sed] si Mp 317 percussus RM^2 $K_2(m.2)T^2$ creditus Mp 318 ista haec RPV_1BbHl , ista haec A , hista F Mp 320 sobolis R atque dei soboles Hl 323 aiunt] red-
 dunt $Poelm.$ somnum P succedere C plenam M^1 324 secuntur C ,
 sequentur $AK_1K_2T^1$ 329 cernitis $K_1K_2T^1$ 330 didimus CMA alii,
 dydimus R tunc Hl 331 laeto C

- Cogamur, totiens quod gens Iudaea minatur.⁴
 Iamque aderat Christus, fuerat sed forte sepulto
 Quarta dies, mersasque atris de morte tenebris
 335 Germanas luctus lacrimosaeque tecta tenebant.
 Conuenere illuc solacia debita dantes
 Iudaeae gentis proceres carique propinqui.
 Sed Martha, audito Christum uenisse, cucurrit
 Obuia deseruitque domum maestamque sororem,
 340 Et procul: ,O utinam praesens uirtus tua nobis
 Adforet et morti fratrem rapuisset acerbae.
 Nam quicquid poscis, certum est tibi posse uenire.⁴
 Quam Dominus tali solatur uoce gementem:
 ,Robustam mentem, mulier, uirtute resume.
 345 Lazarus haec uitae recidiua in lumina surget.⁴
 Et mulier: ,Certe surgent in munera uitae
 Mortales cuncti, ueniet cum terminus orbi.⁴
 Christus item sancto depromit pectore uocem:
 ,En ego sum clarae uobis reparatio uitae.
 350 In me qui credit, mortem deponere sumptam
 Et uitam poterit iugi componere saeclo.
 At quicumque fidem uiuo sub pectore sumet,
 Horrida non umquam continget limina mortis;
 Istaec si credis puro de pectore, Martha?⁴

332* Haec ait et Christo cuncti praeunte sequuntur

336] cf. Verg. Aen. II 757. 353] cf. Stat. Silu. IV 6, 104; Lucret. VI 1208.

332 toties *R* totiesⁿ quotiens gens *M* u. 332 excipit 332* in *RM*²
K₁K₂ITV₁V₂BBbHHI 332* pereunte *M* 333 sepulcro *HI* 334 mer-
 seque^{///} *M*, mersusque *V₂* 335 germanos *Bb* luctui *A* tenebras *HI*
 338 audiens *M* 340 O om. *CMMp* utinam ait *M* hic Christe fuisses
Poelm. in mg. 341 ac morti *RAK₁MpPT¹* aceruae *CK₂* clamat
 haud morti frater cessisset *Poelm. in mg.* 342 quidquid *C* posces *C*
 uenire posse (tibi om.) *M* 344 mulier mentem *RAK₁K₂TB* resume *R*
 345 recidiua *CAK₂T¹V₁*, rediuiua *rell.* 347 terminos *C*, terminis *R¹*
 350 credet *V₁* 351 assiduo iugi *Mp* componere *CM*, comprehendere
 uel comprehendere *rell.* 352 aut *R*, et *A* 353 contingit *M* 354 ista
 haec *RMAMpPHI* de] dei *ALT²V₁B²*, sub *K₁* (m. 2), dic *HI*

- 355 Illa dehinc: ,Haec una fides mea corda tenebit,
 Sublimis ueneranda Dei quod uenerit in te
 Caelestis suboles celso sub nomine Christi.
 Haec ait et Mariam cursu motura sororem
 Interiora petit; sanctum uenisse magistrum
 360 Et pariter luctu oppressam uocitare sororem
 Admonuit tacito designans omnia nutu.
 Prosilit illa foras audito nomine Christi;
 Prosequiturque simul Solymorum turba gementem
 Credentum, tumulto fletus inferre sorores.
 365 Illa salutiferum postquam conspexit Iesum,
 Procidit ante pedes rumpitque hanc pectore uocem:
 ,Si mihi germanum potuisses uisere uiuum,
 Lazarus haut poterat durae succumbere morti.
 Fletibus his Christus socians de corde dolorem
 370 Inquiri tumuli sedem, quo condita nuper
 Membra forent animae uolueris spoliata calore.
 Haut mora demonstrant flenti maestoque sepulchrum
 Rupe sub excisa; lapidis quod pondere clausum
 Ut uidit Sanctus, multo mox uecte moueri
 375 Praecipit; at Marthae talis uox uerberat auras:
 ,Quattuor en lucas totidemque ex ordine noctes

366] cf. Verg. Aen. III 246. 368] cf. Verg. Aen. II 62. 370] cf.
 Verg. Aen. VI 152. 371] cf. Ouid. Met. XV 457. 373] cf. Verg. Aen.
 VI 42. 375] cf. Plaut. Amph. I 1, 177.

355 corde *AK₂T¹* tenebat *Poelm. in mg.* 356 uenerande *AK₁K₂*,
 uenerante *T¹* 357 soboles *RPB*, sobolis *MK₂T¹*, suboles *A¹* numine *T¹*
 358 et] *om. M* matura *CRMK₁PHH¹*, moratura *K (m. 1) K₂T*, ma-
 turata *L* 359 interiorum *A¹* 360 oppressas—sorores *AK₂T¹H²* 361 am-
 monuit *R* 363 gementem *HI* 364 credentem *Mp¹V₂* tumulto *CR*,
 tumultus *Mp* laniatum *R*, laniatum *A*, laniatu *K₂T¹* ferre *AK₂T¹*
 366 procedit *C* rumpitque hunc uoce dolorem *R* (hunc *ex* hanc *corr.*
m. 2), rupitque hac uoce dolorem *K₂TV₂Bb* rupitque *MK₁Mp¹TBBbHH¹*
 hac *K₁* de pectore *M* 367 potuisses germanum *M* uiuere *Mp¹*
 368 aut *C* durae poterat *C* 369 sociens *R* 371 uolueri *C* colore *P¹B¹*
 372 aut *C* more *A* 375 praecepit *RBb¹*, praecipitat *A* talis *A* uer-
 berata *A* auras *CMB¹H*, aures *rell.* 376 lucis *K₁K₂Mp¹T¹*

- Praetereunt, quo membra solo conposita quiescunt.
 Crediderim, corpus motu fugiente caloris
 Fetorem miserum liquefactis reddere membris.⁴
 380 His dictis contra depromit talia Christus:
 ,Iam totiens dictum est, magnis consistere rebus
 Credentum uirtute fidem; sed gloria summi
 Iam genitoris adest, fidei si robur habetis.⁴
 Haec ubi dicta dedit saxumque inmane reuulsis
 385 Obicibus patuit, uirtus mox conscia caelum
 Suscipit et tali genitorem uoce precatur:
 ,Eximias grates, genitor, tibi, sancte, fatemur;
 Me placidus semper uenerandis auribus audis,
 Sed populus praesens me missum credere discat.⁴
 390 Haec ubi dicta dedit, tumuli mox limine in ipso
 Restitit aduerso complens caua saxa clamore:
 ,Lazare, sopitis redeuntem suscipe membris
 En animam tuque ipse foras te prome sepulchro.⁴
 Nec mora conexis manibus pedibusque repente
 395 Procedit tumulo, uultum cui linea texta
 Et totum gracilis conectit fascia corpus.
 Tum solui iussit laetumque ad tecta remittit.
 Iudaei postquam factum uenerabile cernunt,
 Qui tanti Mariam fuerant Marthamque secuti,
 400 Pars credens sequitur tantae uirtutis honorem;
 Ast alii repetunt urbem procerumque superbis
 Cuncta Pharisaeis rerum miracula narrant.

377] cf. Verg. Aen. I 249. 385] cf. Verg. Aen. V 455, XII 668.
 386] cf. Verg. Aen. IX 403. 390] cf. Verg. Aen. XI 881. 391] cf. Verg.
 Aen. III 566. 400] cf. Ou. Met. XIII 153.

377 praeteriunt *R¹A* quod *CAMP_TB_b* conposita *CMLV₁* quie-
 scint *A* 380 talia contra depromit *M* 381 toties *RMMp* 383 ru-
 bor *P* habentis *K₂T¹* 384 saxum *M* repulsis *K₁K₂T* 386 prae-
 catur *C* 387 genitor tibi sancte *M* fatemur] *fnit A* 388 placidus
 me uenerandis *M* 390 tu+muli (in *eras.*) *C* 391 canore *editt. pler.*
 392 suspitibus *C¹* 395 procidit *C* et uultum *HI* multum *T¹* lin-
 theamine *M* 396 fascea *CK₂T* 397 remitti *RMp* 399 Marthamque
 fuerant *M* 400 sequens creditur *R¹* sanctae *MV₁*

- Ergo ad concilium scribae, plebisque uocatur
 Iam grauior numerus, qua uatum principis alte
 405 Pulchra Caiphaeae conlucent atria sedis.
 Illic conplacuit Christum prosternere leto,
 Sed uitare dies paschae, ne plebe frequenti
 Discordes populi raperent in bella furorem.
 Ille Simonis erat tectis, quem lurida lepra
 410 Virtute ipsius diffugerat. Ecce iacenti
 Accedit mulier propius, sanctumque alabastro,
 Quo pretiosa inerant late fragrantis oliui
 Unguenta, ab summo perfundit uertice Christum.
 Discipuli increpitant fantes, potuisse iuuari
 415 De pretio unguenti miserorum corpora egentum.
 Has Dominus prohibet uoces factumque probauit:
 ,Desinite obsequio iustam prohibere puellam.
 Pauperibus semper dabitur succurrere tempus,
 Sed me non semper tribuetur uisere uobis.
 420 Funeris ista mei multum laudanda ministrat
 Officio mundumque inplebunt talia facta.
 Tunc e discipulis unus se subtrahit amens
 Iudas et ad procures tali cum uoce cucurrit:
 ,Quod pretium sperare datur, si prodere uobis
 425 Quaesitumque diu possim monstrare magistrum?
 Illi continuo statuunt ter dena argenti
 Pondera; his Iudas sceleri se subdidit alto.

404] cf. Verg. Aen. II 436. 408] cf. Horat. Eod. VII 13.

403 plebesque *RL* 404 altem *C* 405 caiphaeae *C*, phiriseae *ML*
 conlocent *R¹K₂T¹Bb* 406 illi *R¹*, ille *K₂T¹* 409 symonis *RPBBb*
 410 defugerat *B²H* 411 proprius *H¹* sanctumque alabastro *libri*,
 frangensque alabastrum *Arev.*, fractoque alabastro *conieci* 412 fraglan-
 tis *C*, fragrantis *RMK₁K₂MpPTV₁BBbH*, fragrantis *V₁* 413 ungenta
 (*passim*) *CK₁* ab *CRV₁V₂B¹H*, a *rell.* perfundit *CPB*, profudit *M*,
 profundit *L¹*, perfudit *rell.* 414 fantis *T¹* 415 corpus aegentum *MK₂*
T¹V₁V₂ 416 prohibet *CT¹* 417 dissinite *ML* 418 succedere *R*, suc-
 cumbere *B* 420 funeribus—meis *M* multum] semper *RLH¹* 421 in-
 plebunt *C* 422 tunc ce *Mp*, tunc ex *H* subtrahet *K₁K₂T¹Bb¹*
 423 et *om. PH* 424 p̄cium *C* 426 argenti ter dena promittunt *C*,
 ter dena minarum *Matr.*, argenti ter dena illi mox pollicebantur *Poelm. in mg.*
 427 pondera *M*

- Iamque dies paschae primo processerat ortu:
 Discipuli quaerunt, ubi cenam sumere paschae
 430 Vellet; at ille sibi quendam sine nomine quaeri,
 Ultima qui domini caperet mandata, iubebat.
 Vespere mox primo bis sex recubantibus una
 Discipulis, tali diuinat uoce magister:
 ,En urget tempus, Christum cum prodere morti
 435 E nobis unus scelerato corde uolutat.'
 Continuo cuncti quaerunt, quis talibus ausis
 Insano tantum cepisset corde uenenum.
 Ille dehinc: ,Epulis mecum nunc uescitur, inquit.
 Sed suboles hominis quondam praescripta subibit
 440 Supplicia ad tempus. Miserabilis ille per aeuum,
 Qui iustum dedet; quanto felicior esset,
 Si numquam terris tetigisset lumina uitae!
 Et Iudas grauiter tum conscia pectora pressus,
 ,Numquid, ait, Iudam talis suspicio tangit?'
 445 Respondit Dominus: ,Te talia dicere cerno.'
 Haec ubi dicta dedit, palmis sibi frangere panem,
 Diuisumque dehinc tradit sancteque precatus
 Discipulos docuit, proprium sic edere corpus.
 Hinc calicem sumit Dominus uinoque repletum
 450 Gratis sanctificat uerbis potumque ministrat,
 Edocuitque, suum se diuississe cruorem,

435] cf. Verg. Aen. IV 533. 436] cf. Verg. Aen. II 535. 442] cf. Stat. Theb. V 260, 535. 450] cf. Verg. Aen. VIII 181.

429 rogitant V_1 a christo quaerunt (cenam om.) RK_1K_2PT pascha RMp (caenam om.) K_1K_2PT 430 uellit B^1 432 mox] sed K_1K_2 (m. 1) PT^1V_1HHI recumbentibus RB , accubantibus (m. 1) $K_1K_2T^1$ 433 discipulis fatur u. diuina RLV_2 434 urget RMK_1P 437 coepisset R et aliis, concepisset M 439 sobolis RMK_2T^1Bb omnis R^1 per-scripta $R^1MK_1K_2LPTBb$ 440 mirabilis K_1K_2T 441 dedet CT^2B^2 , dedit $rell.$ 443 tunc $RLBHHI$ tum grauiter M 444 suspectio R^1 445 talia te $R^1V_1V_2$ 446 dedit] capit M *Matr.* coepit T^2 , palmis $rell.$ ^{coepit} frangere H , tangere *Poelm.* 447 tradidit ML sanctaeque C , sanctumque $RMpV_1HI$ 448 sic C , se K_1K_2BbH , sibi $rell.$ edere *C Matr.*, tradere T^2 in *ras.*, dedere $rell.$ 449 sumpsit HI 450 gratis] magnis *Poelm.* 451 diuissere M

- Atque ait: ,Hic sanguis populi delicta redemit;
 Hoc potate meum. Nam ueris credite dictis,
 Post haec non umquam uitis gustabo liquorem,
 455 Donec regna patris melioris munere uitae
 In noua me rursus concedent surgere uina.⁴
 Exin cantato sanctis concentibus hymno
 Montis Oliueti conscendunt culmina cuncti.
 Talia tum Christus depromit pectore uerba:
 460 ,Omnes praesenti noctis uos tempore longe
 Disperget misere deserto principe terror.
 Sic etenim scriptum est: Pastoris casibus omnes
 In diuersa fugam capient per rura bidentes.
 Post ubi uita nouos caeli mihi reddet honores,
 465 Praeueniam uestrosque choros genitalibus aruis
 Grata Galilaeae uolitans per rura docebo.⁴
 Respondit Petrus: ,Cunctos, si credere fas est,
 Quod tua labanter possint praecepta negare,
 Sed mea non umquam mutabit pectora casus.⁴
 470 Ille dehinc: Nox haec, quae lucida sidera terris
 Inducit lucemque premens nunc incubat undas,
 Audiet, ut trinis pauidus mendacia uerbis
 Dices et Christum, fortissime Petre, negabis,
 Et prius, alitibus resonent quam tecta domorum.⁴

464] cf. Ou. Met. XIII 272. 465] cf. Verg. Ge. III 136. 470] cf.
 Horat. Sat. I 5, 9; Verg. Aen. I 89. 474] cf. Verg. Ge. II 328.

452 sanguis *M* delicta] peccata *Hl* redimet *R¹MK₂LMpV₂Bb*,
 remittit *B¹*, remittet *Poelm*. 453 om. *Mp* hunc *K₁K₂* (*m. 2*) *PT²B*
BbHl putate *C* merum *Poelm*. in *mg*. iam *Hl* ueris] uerbis
Poelm. in *mg*. 454 non nunquam *K₁T¹B¹Hl* 455 munera *Hl* 456 in-
 mersus *M* concidens *M*, concedant *PV₂B²*, concedunt *K₁K₂T¹* 457 ex-
 hinc *MpPBHl* concen**tibus (en *eras*.) *C* ymno *CMV₁V₂* 458 Oeti *M*
 459 pectora *R¹* 460 praesentis *MMpPBbHl*, praesentes *L¹* 462 scrib-
 tum *T* pastores *K₁K₂T¹* omnes casibus *M* 464 hinc cum *Poelm*.
 in *mg*. 465 perueniam *M* 466 uadens *V₁* 468 labanter *C*, labenter
M, labentes *rell*. possent *CM* 469 si *M* nonnunquam *RBHl*, um-
 quam *M* mutauit *MK₁K₂Bb* 471 inducet *RMB²* undas *CMBb¹*,
 undis *rell*. 472 ternis *Mp* 473 di*cet (s *eras*.) *K₁*, discedis (*corr. in*
disces) *K₂T*, diceres *B¹* 474 et] om. *M* halitibus *M*

- Iamque dies paschae primo processerat ortu:
 Discipuli quaerunt, ubi cenam sumere paschae
 430 Vellet; at ille sibi quendam sine nomine quaeri,
 Ultima qui domini caperet mandata, iubebat.
 Vespere mox primo bis sex recubantibus una
 Discipulis, tali diuinat uoce magister:
 ,En urget tempus, Christum cum prodere morti
 435 E uobis unus scelerato corde uolutat.
 Continuo cuncti quaerunt, quis talibus ausis
 Insano tantum cepisset corde uenenum.
 Ille dehinc: ,Epulis mecum nunc uescitur, inquit.
 Sed suboles hominis quondam praescripta subibit
 440 Supplicia ad tempus. Miserabilis ille per aeuum,
 Qui iustum dedet; quanto felicior esset,
 Si numquam terris tetigisset lumina uitae!
 Et Iudas grauiter tum conscia pectora pressus,
 ,Numquid, ait, Iudam talis suspicio tangit?
 445 Respondit Dominus: ,Te talia dicere cerno.
 Haec ubi dicta dedit, palmis sibi frangere panem,
 Diuisumque dehinc tradit sancteque precatus
 Discipulos docuit, proprium sic edere corpus.
 Hinc calicem sumit Dominus uinoque repletum
 450 Gratis sanctificat uerbis potumque ministrat,
 Edocuitque, suum se diuississe cruorem,

435] cf. Verg. Aen. IV 533. 436] cf. Verg. Aen. II 535. 442] cf. Stat. Theb. V 260, 535. 450] cf. Verg. Aen. VIII 181.

429 rogitant *V*₁ a christo quaerunt (cenam *om.*) *RR*₁*K*₂*PT* pascha *RMp* (caenam *om.*) *K*₁*K*₂*PT* 430 uellit *B*¹ 432 mox] sed *K*₁*K*₂ (*m. 1*) *PT*¹*V*₁*HH*¹ recumbentibus *RB*, accubantibus (*m. 1*) *K*₁*K*₂*T*¹ 433 discipulis fatur u. diuina *RLV*₂ 434 urguet *RMK*₁*P* 437 coepisset *R* et alii, concepisset *M* 439 sobolis *RMK*₂*T*¹*Bb* omnis *R*¹ per-scripta *R*¹*MK*₁*K*₂*LPTBb* 440 mirabilis *K*₁*K*₂*T* 441 dedet *CT*²*B*², dedit *rell.* 443 tunc *RLBHH*¹ tum grauiter *M* 444 suspectio *R*¹ 445 talia te *R*¹*V*₁*V*₂ 446 dedit] capit *M* *Matr.* coepit *T*², palmis *rell.* frangere *H*, tangere *Poelm.* 447 tradidit *ML* sanctaeque *C*, sanctumque *RMp**V*₁*H*¹ 448 sic *C*, se *K*₁*K*₂*BbH*, sibi *rell.* edere *C* *Matr.*, tradere *T*² in *ras.*, dedere *rell.* 449 sumpsit *H*¹ 450 gratis] magnis *Poelm.* 451 diuissere *M*

- Atque ait: ,Hic sanguis populi delicta redemit;
 Hoc potate meum. Nam ueris credite dictis,
 Post haec non umquam uitis gustabo liquorem,
 455 Donec regna patris melioris munere uitae
 In noua me rursus concedent surgere uina.⁴
 Exin cantato sanctis concentibus hymno
 Montis Oliueti conscendunt culmina cuncti.
 Talia tum Christus depromit pectore uerba:
 460 ,Omnes praesenti noctis uos tempore longe
 Disperget misere deserto principe terror.
 Sic etenim scriptum est: Pastoris casibus omnes
 In diuersa fugam capient per rura bidentes.
 Post ubi uita nouos caeli mihi reddet honores,
 465 Praeueniam uestrosque choros genitalibus aruis
 Grata Galilaeae uolitans per rura docebo.⁴
 Respondit Petrus: ,Cunctos, si credere fas est,
 Quod tua labanter possint praecepta negare,
 Sed mea non umquam mutabit pectora casus.⁴
 470 Ille dehinc: Nox haec, quae lucida sidera terris
 Inducit lucemque premens nunc incubat undas,
 Audiet, ut trinis pauidus mendacia uerbis
 Dices et Christum, fortissime Petre, negabis,
 Et prius, alitibus resonent quam tecta domorum.⁴

464] cf. Ou. Met. XIII 272. 465] cf. Verg. Ge. III 136. 470] cf.
 Horat. Sat. I 5, 9; Verg. Aen. I 89. 474] cf. Verg. Ge. II 328.

452 sanguis *M* delicta] peccata *Hl* redimet *R'MK₂LMpV₂Bb*,
 remittit *B'*, remittet *Poelm*. 453 om. *Mp* hunc *K₁K₂* (*m. 2*) *PT²B*
BbHl putate *C* merum *Poelm. in mg.* iam *Hl* ueris] uerbis
Poelm. in mg. 454 non nunquam *K₂T¹B¹Hl* 455 munera *Hl* 456 in-
 mersus *M* concidens *M*, concedant *PV₂B²*, concedunt *K₁K₂T¹* 457 ex-
 hinc *MpPBHl* concen+stibus (*en eras.*) *C* ymno *CMV₁V₂* 458 Oeti *M*
 459 pectora *R¹* 460 praesentis *MMpPBbHl*, praesentes *L¹* 462 scrib-
 tum *T* pastores *K₁K₂T¹* omnes casibus *M* 464 hinc cum *Poelm.*
in mg. 465 perueniam *M* 466 uadens *V₁* 468 labanter *C*, labenter
M, labentes *rell.* possent *CM* 469 si *M* nonnunquam *RBHl*, um-
 quam *M* mutauit *MK₁K₂Bb* 471 inducet *RMB²* undas *CMBb¹*,
 undis *rell.* 472 ternis *Mp* 473 di+cet (*s eras.*) *K₁*, discedis (*corr. in*
disces) *K₂T*, diceres *B¹* 474 et] om. *M* halitibus *M*

- 475 At Petrus: ,Duram mortem mihi sumere malim,
 Vox oblita suum quam deneget ista magistrum.
 Has uires cordis perstant promittere cuncti.
 Nominis Hebraei sunt Gessamaneia rura.
 Illo progreditur lucis uitaeque repertor,
 480 Circa discipuli Iuda fugiente sequuntur.
 Atque illic reliquos iussit residere ministros.
 Ipse sed adsumpto longe procedere Petro
 Zebedeique simul natis per deuia tendit.
 Tunc angore graui maestus sic uoce profatur:
 485 ,Tristia nunc uoluens animus mihi pectora turbat
 Morte tenus, sed nunc uos segnem excludite somnum,
 Sollicitamque simul uigilando ducite noctem.
 Haec ait et paulum procedens corpore terram
 Deprimit et tali proiectus uoce precatur:
 490 ,Si fas est, genitor, calicis me transeat huius
 Incumbens ualido nobis uiolentia tractu.
 Sed tua iam ueniat potius, quam nostra uoluntas,
 Quae tibi decreta est tantis sententia rebus.
 Tunc ad discipulos repedit, sed somnus anhelis
 495 Prostratos terrae membris dissoluerat omnes.

485] cf. Verg. Aen. II 200. 487] cf. Verg. Aen. IX 166. 489] cf. Verg. Aen. IX 403.

475 et *M* diram *HI* mallim *R¹PT¹B¹*, malle *Mp* malim sumere *M* 476 audita *MV₂* (*ex corr.*) quem (*m. 1*) *K₂Bb* 477 prestant *RLMp* 478 gessamaneia *M*, gezamaneida *RL*, gessamanegia *K₂* (*m. 1*) *T*, gessamaneia *RT²V₁V₂B²Bb*, geste mania *V₁V₂*, gezamania *MpP¹* 479 iugis *M* 480 circa] quem mox *RT²V₁V₂B²* secuntur *CK₁K₂PT BBbH* 481 adque *C* resedere *RMMpV₂* 482 i-se (*p. eras.*) *C*, ille *MK₂MpPT²BBb* adsumto *C* procidere *C* 484 ore *Mp* 485 tristitiam uoluens *MLV₁V₂HI*, tristia conuoluens (*m. 1*) *K₁K₂TBBb* 486 morte] te s. l. *RM* uos nunc *K₁K₂MpT¹PBbHHI* 488 paululum *M*, paulolum *K₁K₂Bb* procidens *CK₂T¹V₂* 489 deprimet *R¹*, depro-mit *M¹* praecatur *C* et alii, profatur *V₁HI* 490 o genitor *Mp* transeat calicis me huius *M* 492 s. tua iam ueniat *C*, tua sed iam ueniat *V₁*, iam tua sed u. *V₁*, s. tua adueniet *R¹*, s. tamen adueniat *R²M* et *rell.* 494 repetat *HI* anhelos *C*, hanellis *K₁T¹*, anhelus *Mp* *Poelm. in mg.* 495 prostratis *CV₁*, prostratus *R¹* desoluerat *L*

- Tunc ait ad Petrum: „Non est mihi ponere uirtus
 Unam peruigilem tantis sub casibus horam?
 Sed uigilate, precor, ne uos temptatio raptos
 Horrida praecipitet saeuae per lubrica mortis.
 500 Spiritus iste uiget, sed corpus debile labat.⁴
 Secessit rursus secreti montis in arcem
 Orabatque patrem: „Rerum mitissime rector,
 Hunc quoniam calicem non est transire potestas,
 Iam tua proueniat nostra de sorte uoluntas.⁴
 505 Rursus discipulos somni sub pondere pressos
 Inuenit et rursus idem genitore precatō
 Adloquitur fesso nexos languore quietis:
 „Iam dormire licet sociosque reuisere uestros,
 Nam uenit ecce, meum qui dedat in omnia corpus,
 510 Quae maculata meis inponet factio membrīs.⁴
 Cum dicto Iudas numero stipante cateruae
 Aduenit procerum iussu populique ferocis.
 Pars strictis gladiis pars fidens pondere clauae
 Signa sequebatur Iudae promissa furentis.
 515 Oscula nam pepigit sese contingere Christi,
 Quo facile ignotum caperet miserabile uulgu.
 Ille ubi dissimulans blanda cum uoce salutat,
 Attigit et labiis iusti uenerabilis ora,
 Continuo Christus: „Totum complere licebit,
 520 Huc uenisse tuo quaecumque est causa paratu.⁴
 Iniecere manum turbae Christumque prehendunt.

497] cf. Verg. Aen. IV 560. 511] cf. Verg. Aen. I 497. 516] cf. Verg. Aen. II 798.

498 nec $K_1K_2T^1$ 499 horridam B 502 notissime M^1 503 facultas K_1 (m. 2) $MMpPT^2$ 504 perueniat R^1 , pueniat Mp , proueniat L 505 rursum M praessos C 507 fesses R , fessos (m. 1) K_2T nexus R^1 fesos alloquitur pr̄sonexos M 509 iam M ecce] ille *Poelm. in mg.* dedit RT^1 ad RMT^2Bb 510 immaculata Mp imponit $K_1K_2TV_1V_2$ 512 feroces $R^1K_2T^1Bb^1$ 514 sequebantur R^1HH^1 ferentis R^2 515 dulcia nam Christi tacturum se oscula pactus *Poelm. in mg.* 517 hic ubi dixisset simulata uoce salutem *Poelm. in mg.* 518 iustissimi mirabilis M , miserabilis K_1 (m. 2) K_2MpPT^2B 520 est s. l. R^2 parato Mp

- Tunc e discipulis unus fulgente machaera
 Occurrit uatis famulo sublatus in iram
 Tempore et excussam rapuit ui uulneris aurem.
 525 Olli Christus ait: 'Gladium tu ponito, noster;
 Nam quicumque ferox confidet uindice ferro,
 Hunc iusti similis ferri uindicta manebit.
 An ego non possem caelestia castra uocare
 Et patris innumeras in proelia ducere turmas?
 530 Sed scriptura meis complenda est debita rebus.
 Vos autem stricto qui me comprehendere ferro
 Fustibus et gladiis concurritis, en ego uobis
 Occurram, templi media qui semper in arce
 Vobiscum residens docui, nec talia quisquam
 535 In solum tantis circumlatrantibus ausus.
 Discipuli passim Christo fugere relicto.
 · Iamque Caiphaea steterat saluator in aula,
 Cum uenere omnes scribae proceresque uocati.
 At Petrus longe seruans uestigia solus
 540 Occulte maestus sedit cum plebe ministra
 Extremum opperiens tanto sub turbine finem.
 Ecce sacerdotes falsos conquirere testes
 Incumbunt fictasque uolunt contexere causas,
 Quis mortem insonti possent inponere Christo.
 545 Sed nullus tanto uisus satis esse furori.

539] cf. Verg. Aen. II 711.

522 ex *HHI* machera *CRM alii* 523 uatis] huius *M* 524 tim-
 pore *M* et] *om. Mp* excisam *RR₂ (m. 2) T²H*; ei caesam *Poelm. in mg.*
 525 tuum *MBb* 526 confidit *MK₁K₂LTBbH* 527 huic *R¹* iuste *K₁*,
 iustis *HI¹* 528 possim *RV₂*, posum *M*, possum *K₁ (m. 2) PB* 529 turbas *M*
 530 comprehendenda (*m. 1*) *K₂T* dedita *Poelm. in mg.* 531 compre-
 hendere *MLB* 532 concurrite *H²* 533 occurreram *M*, occurri *K₂*
 (*m. 2*) *LPT²V₁B²*, occurrit *Bb* mediam—arcem *M* 534 resedens *MB¹*
 docui* (*t. eras.*) *C* 535 circumlatratibus *C²R²K₁K₂MpTB²* insonuit
 tantis circumlatratibus audax *Poelm.* 537 adstiterat *RHI*, adsteterat *M*
MpB¹Bb, astiterat *H Poelm. in mg.*, adsisterat (*m. 1*) *K₂* 538 com-
 uenire *M* 539 *īpī* uestigia *HI* 541 operiens *RM¹K₁* 543 factas
K₂ (m. 1) uoluunt *M* 544 possint *CMK₁K₂LTBBbH* 545 super-
 esse (*m. 1*) *K₂TV₁HI* furore *Mp*

- Ultima prosiliunt testes, qui dicere Iesum
 Audissent, templum quod solus uertere posset
 Et uersum trinis iterum instaurare diebus.
 Ipse sacerdotum princeps urgere tacentem
 550 Insistit frendens furiis ac talia fatur:
 ,Cur nihil ad tantas nunc respondere querellas
 Conuictus ueris procerum sub testibus audes?
 Adiurabo tamen summi per regna Tonantis,
 Ut fateare palam, si fas te credere Christum.'
 555 Ille dehinc tali compellat uoce superbum:
 ,Istaec sola tibi procedunt pectore uerba
 Vera tuo; ueniet uobis uisenda per auras
 Maiestas prolis hominis, cum dextera sanctae
 Virtuti adsidet sub nubibus ignicoloris.'
 560 Talibus auditis scindit de pectore uestem
 Exsultans furiis et caeco corde sacerdos
 Atque ait: ,Audistis pugnantis foeda profani
 Verba Deo; polluta magis consurgat in iras
 Religio et uestram cuncti iam pandite mentem.'
 565 Conclamant omnes mortique addicere certant.
 Tum sanctam Christi faciem sputa inproba complent
 Et palmae in malis colaphique in uertice crebri

550] cf. Verg. Aen. III 485. 553] cf. Val. Flacc. II 560. 555] cf. Verg. Aen. V 161.

546 ultime *RMLP*¹ xp̄m *RMMpP* 547 quo (*m. 1*) *K₂T* possit
CRMMpPBBbH 548 instaurare *ex corr.* *K₂T* 549 urgere *plerique*
 550 feruens *RMK₁MpPBb* 552 conuictus *R*¹, conuictus *M* audis
*K₁K₂T*¹ 554 fateari *R*¹, fatearis *M*, fateare tamen (*m. 1*) *K₂*, dicasque
MpP, dicas *K₁* (*ex corr.*) palam] tamen *T*¹ te est *R*¹ est te *V₁V₂B*¹,
 est *K₁K₂* (te est *m. 2*) 556 ista haec *RMK₂MpPTV₂Bb* concidunt *M*
 pectora (*m. 1*) *K₁K₂T*¹ 557 tuo] at *M*, tamen *MpPH* aures *H*¹
 558 proles *C* cum d. s.] uirtutis ad altae *Poelm.* 559 uirtutis *MB*¹,
 uirtute *K₁* adsedet *RM* cum sedeat dextram per nubes ignicolores
Poelm. 561 insultans *K₂* (*ex corr.*) *PBbHH*¹, insultat *V₁*, exultat *T*
 562 auditis *MT*¹*V₁* profani *in ras.* *K₂T*, insani *Mp* 563 pulluta *CM*
 malis *MK₁LMpPV₂B*¹*BbH* 564 religio *R*²*PB*, relegio (*m. 1*) *K₁*
 566 tunc *RBT*² complent *C* 567 in malis *CMp*, malis *rell.*

- Insultant uerbisque omnes inludere certant:
 ,Christe, profetabis, cuius tibi palma sonarit!'
- 570 At Petrum mulier tristem quod uiderat intus,
 ,Tunc etiam, iuuenis, fueras comes additus, inquit,
 Isti, quem ludens procerum sententia damnat?'
- Ille negat tectisque feris se promere temptat.
 Ecce sed egressum primo sub limine cernens
- 575 Altera consimili prodebat uoce ministris.
 Rursus ait iurans, illum se nosse negabat.
 Tum percontatum multi accessere sequentes
 Eque sono uocis sese cognoscere dicunt,
 Cuncta Galilaeam streperent quod uerba loquellam.
- 580 Et Petrus iurans deuotis omnia uerbis
 Nescire adfirmat, quisquis foret ille, negando.
 Hanc uocem, plausum quatiens sub culmine tecti,
 Ales prosequitur cantu, mentemque Simonis
 Circumstant tristem uerbis praesagia Christi;
- 585 Egressusque dehinc ploratus habebat amarus.
 Sidera iam luci concedunt et rapidus sol
 Progreditur radiis terras trepidantibus inplens.
 Iamque e concilio Christum post terga reuinctum

568] cf. Verg. Aen. II 64. 574] cf. Verg. Aen. VI 255. 586] cf. Verg. Ge. II 322. 588] cf. Verg. Aen. II 57.

569 sonar& *R¹M¹B¹Bb*, sonabit *K₂T¹* 570 ad *R* et alii 571 tum (m. 1) *K₂T* post fueras *rasura* in *M* 572 laudens *H¹*, gaudens *coni. Reuschius* 573 feris *CRPT*, foris *MK₁K₂MpBb*, foras *rell.* 574 limine *CRMK₂* (m. 2) *LBb*, lumine *rell.* 576 et rursus *M* periurans *Poelm.* negauit *Poelm.* 577 tunc *MK₁K₂PTBb* percontatum *C*, percunctatum *K₂* (m. 1) *TB¹*, percunctantum uel percontantum *rell.* 578 aequae *R¹* et alii aequae similiter *Mp* uoces (m. 1) *K₁K₂TBb¹* cognoscere *K₂T¹* 581 adfirmans *Bb¹* 582 plausu *R* quotiens *R¹* tegmine *R*, limine *T¹* tecti] fecit *K₁* 583 hales *M*, alis (m. 1) *K₁K₂T* cantum *M* 584 uerba *B¹*, uerbi *T²* ex *corr.*, muneri *V₂*, ueris *Matr.*, numis *H¹*, uera *nonn. editt., fort.* uerbi 585 egressusque] que a m. 2 *R* egressumque—amarus habebat *K₁K₂PT* egressusque—amaros habebat *Bb*; *Iuuenicum imitatus esse uidetur Ermoldus u. 370* cf. *Duemmleri ed. (Poet. Lat. aev. Car. II p. 16)* 586 celi *N* concidunt *M* rabidus *M* 587 trepidantibus *R*, crepitantibus *B*, uibrantibus *MpPH* 588 e] *om. CMK₁K₂MpTH¹* posterga *CR¹M*

- Praesidis ad gremium magno clamore trahebant.
 590 Interea celsum Dominus stans ante tribunal
 Talia Pilati uerbis exceptit Iesus:
 ‚Tu rex Iudaeae gentis, quod dicitur, adstas?‘
 Respondit Christus: ‚Vestris haec audio uerbis.‘
 Exhinc terribilis iusti accusatio surgens
 595 Infremit et sanctum scelerata facundia pressat.
 Respondere nihil trucibus dignatur Iesus.
 Pilatus quaerit, quae tum sit causa tacendi.
 Ille magis perstans miranda silentia seruat.
 Sollemni sed forte die concedere leges
 600 Unum damnati capitis de more iuebant;
 Et fuit in uinculis famoso nomine latro,
 Quem Christo infensus populus dimittere uitae
 Ardebat: trucibus somno sed territa uisis
 Pilati coniux, iusti discedere poena,
 605 Mandatis precibusque uirum suspensa rogabat.
 Tum iudex iterum procerum disquirere mentem
 Temptat, et instanti cuperent quem soluere poenae,
 Plebis ad arbitrium mitti de lege requirit.
 Sed proceres populum fusa ambitione rogabant,
 610 Latronem legi peterent Christumque negarent.

589] cf. Verg. Aen. II 58.

603] cf. Verg. Aen. X 447.

589 magno cum *M* 590 celsum (um *ex corr.*) *K₂T* stetit *V₁*
 591 talibus exceptum pilatum uocibus urget *HI*, talibus exceptis Pilatus
 uocibus ursit *Poelm.* 592 qui dicitur *Poelm.* adstans *R¹MLB²Bb*
 593 ihs *RMLV₁V₂B* 594 exhinc *CMpPBb*, exin *rell.* 595 infremet *R¹MK₁*
 sancti *K₁K₂MpPT¹BH¹* iustum *K₁K₂LMpPTBH¹* scelerata] *libri*,
 sceleris *conieci*, scelerum *Arev.* perstat *C*, instat *M* 597 tunc *RLT¹B*
 598 prestans (*m. 1*) *K₂T¹* miranda] magna *C* 599 concidere *CM* legis
 (*m. 1*) *K₁K₂TBb* 600 damnatum *coni. Arev.* morte *MB¹* habebant *MBb*
 603 ardet *M* territa sed *M* uiros *K₁K₂T¹*, uiso *Bb* 604 coniux
CK₁K₂Bb, coiux *M* poenę *R¹K₂* (*m. 1*) *PT¹Bb* 605 mandati] *M*
 precibusquis *M*, -que *om. K₂T¹* 606 procerum *om. K₂T¹* 607 poena
V₁(?)V₂T²B² cf. u. IV 619 608 at *R²MT²H* mitti—requirit *CK₁K₂T¹*,
 mittit—requiri *rell.* 609 ad *Bb* 610 legem *Mp* negarent *CMpT¹V₁V₂*,
 perderent *M*, necarent *rell.*

- At postquam procerum incendit sententia uulgum,
 Latronisque petit potius sibi cedere uitam,
 Consuluit praeses populum, quid uellet Iesum.
 Plebs incensa malo saeuos miscere tumultus,
 615 Et crucis ad poenas iterumque iterumque petebant,
 Qui regis nomen cuperet, qui Caesaris hostem
 Confessus sese proprio damnauerit ore.
 Denique ui uictus detestatusque cruentum
 Officium increpitans se libera sanguinis huius
 620 Corda tenere sibi, coramque a crimine palmas
 Abluit, ut genti tantum macula illa maneret.
 Hoc magis inclamant: „Nos, nos cruor iste sequatur,
 Et genus in nostrum scelus hoc et culpa redundet.“
 Pilatus donat plebi legique Barabban
 625 Et crucis ad poenam uictus concedit Iesum.
 Proditor at Iudas, postquam se talia cernit
 Accepto sceleris pretio signasse furemtem,
 Infelix ueris damnans sua gesta querellis
 Proiecit templo tunc detestans argentum.
 630 Exorsusque suas laqueo sibi sumere poenas
 Informem rapuit ficus de uertice mortem.
 Inde sacerdotes, pretium quod sanguinis esset,
 Illicitum fantes aditis concedere templi,

611] cf. Stat. Theb. X 580. 630] cf. Verg. Aen. II 576.

611 ad *RMp* incendit *T¹Bb* uulgum *CMpT¹V₁*, uulgus *rell.* 612 po-
 tius petunt *MH* caedere *R* 613 qui *CB¹* uellent *RM* 615 iterum,] *R*
MK₁K₂LTV₁V₂Bb petebat *HH¹* 616 quis *T¹* cessaris *MB¹*
 617 tacito *H¹* damnauerat *MK₁* (*m. 2*) *B* 618 ui uictus] uinctus *R¹*,
 uictus *V₁V₂H¹* 619 sed *K₂T¹Bb* liber se a sanguine *MB* 622 haec *Mp*
 inclamat *K₂T¹* nos,] si os *Mp* 624 barrabbam *RM*, ba*rabam *K₁*,
 baraban *K₂*, barabbam *T¹*, barraban *P* 625 uinctum *RK₂T²*, uinctus
 (*m. 1*) *K₂* concidit *M*, concedit *K₁*, concederet *K₂T¹* conceditur Ie-
 sus *Mp* 626 posquam *Mp* 627 praetio *CR* praetio *M* gene-
 rasse *Poelm.* 628 ueris *C*, eris *Matr.*, miseris *MpP*, aegris *in ras.*
T, aegris *rell.* 629 proicit *Mp* in templo *RP* detestabile *Matr.*
 630 exorsusque (*m. 1*) *K₁K₂T* 631 et 633 *om. Mp* 632 praetium *C*
 633 fanaditis *K₂T¹* aditis *libri* iam cedere *RH¹*, iam condere *K₁K₂*
PTH templis *R¹*

- Quod dare tum licitum, cum sanguis distraheretur,
 635 Credebant, agrum mercati nomine uero
 Sanguinis, horrendo signant scelera impia facto.
 Haec quondam cooperta canens uox uera profetae
 Euentum rerum patefecit in ordine saeculi:
 Argenti triginta minas posuere profani
 640 Hoc pretium pretiosi corporis instituentes,
 Quod mox ad figuli rursus transfertur agellum.
 Traditus est trucibus iustus scelerisque ministris
 Militibus: scelerata ludibria corpore praebet.
 Purpureamque illi tunicam clamidemque rubentem
 645 Inducunt spinisque caput cinxere cruentis,
 Inque uicem sceptri dextram comitatur harundo.
 Tum genibus nixi regem dominumque salutant
 Iudaeae gentis faciemque lauere saluiis
 Vertice et in sancto plagis lusere nefandis.
 650 Haec ubi transegit miles ludibria demens,
 Indutum propriae ducebat tegmina uestis
 Et crucis ad poenam sanctum iustumque trahebat.
 Ecce sed egressi quendam cepere Simonem
 Cyrena genitum lignumque adferre iuebant,
 655 Quo dominum lucis iussis suffigere saeuis
 Instans urgebat saeculi inmutabilis ordo.
 At postquam uentum est, ubi ruris Golgatha nomen,
 Permixture felli uinum dant pocula Christo.
 Ille sed in summo gustu tractata recusat;

634 licuit $K_1K_2T^1$ dum $RLMpV_1V_2$ sanguis M distraheretur V_1V_2
 636 facta Mp 637 cooperta R^1MLV_2 cadens *Poelm. in mg.* 638 euentu
 $CRK_1K_2TB^2H$ 643 scelerata *libri*, scelerum *Arev.*, sanctus *conieci* per-
 fert K_1 (*m. 2*) 644 tunicam $RMMp$ alii 645 induunt V_1Hl in spi-
 nisque M 646 dexteram M comitatu C 647 nisi Mp $dñq$; K_1 ,
 dominumue T (*ue a m. 2*) *Poelm.* 648 lauare $RBBbH$ (*r in ras.*), lo-
 bere T^1 649 sanctum (*m. 1*) $K_1PTV_1V_2$ 650 demens insaniens Mp
 651 ducebant R , educebant M , dicebant Mp tegmina C , tegmine *rell.*
 652 trahebat C , trahebant *rell.* 654 *om.* K_2T^1 Cyrinae R , Cirina
 MpV_1BbH 656 urgebat R^1M alii inmutabilis C saeculum mu-
 tabilis M 657 Golgotha V_1 658 felle RB^1 659 tractare RK_1K_2
 TB^2Bb

- 660 Ut satis antiquis fieret per talia dictis,
 Nec tamen insultans hominum furor omnia poscit.
 Iamque cruci fixum pendebat in arbore corpus,
 Intactaeque dedit tunicae sub sorte per omnes
 Militis unius seruans possessio textum.
- 665 Et scriptum causae titulum meritique locarunt,
 Quod rex Iudaeae plebis gentisque fuisset.
 Accidit, ut pariter poenae consortia ferrent
 Latrones hinc inde duo; sed caeca furentis
 Insultat plebis fixo uaesania Christo:
- 670 Hic est, qui templum poterat dissoluere solus,
 Hic est, qui trino lucis reparare meatu.
 Sed nunc discendat suboles ueneranda Tonantis
 Et crucis e poena corpusque animamque resoluat.⁴
 Haec uulgi procures uacordis dicta sequuntur;
- 675 Atque Pharisei scribaeque et factio demens
 Inludunt motuque caput linguasque loquellis
 Insanis quatiunt aeternae ad uincula poenae:
 Nonne alios quondam trucibus seruare solebat
 Morborum uinclis? sese cur soluere poenis
- 680 Non ualet? En regem nostrae quem credere gentis
 Debuimus: soluat ligni de robore corpus!
 Tunc sanctis digne poterimus credere signis.

673] cf. Verg. Aen. IV 695.

660 *spurium esse putauit Marold* 661 posset K_2 (corr. in -it) T (set in ras.) Hl 662 crucis MK_2TBb^1 affixum *Poelm.* in *mg.* *hunc uersum sequitur* uestesque milites IIII partiuntur in partes in R (*mg.*) K_1PT^3N 663 intactamque dedit tunicam *Poelm.* 666 gentis plebis-que M 667 accedit CBb poenae pariter RV_1V_2 668 hin R duos $CRMBb^1$ furentes (*m. 1*) K_1K_2T 669 uesania R^1 670 poterat templum C 670 et 671 *transpositi in C* 672 descendat MK_1K_2T , descendat *rell.* sobolis R^1 , subolis (*m. 1*) K_1K_2TBb uenerando V_1 674 uercores (*m. 1*) K_2T 675 at $CRK_1K_2TV_2BBb$ scribaeque simul V_2Bb^1 676 linguamque K_1K_2T 677 ternae M , aeterna *Poelm.* uinclia M 678 solebant Mp 679 proprias cur soluere poenas R , uincere *pro* soluere K_1K_2 *Matr.* TBb 680 uolet Hl et $MK_1K_2LTB^2Bb$ gentes T^1 681 soluat ergo (*m. 1*) K_1K_2T rubure M

- Confidit genitore Deo: dimittere poena
 Cur propriam non uult subolem ueneranda potestas?
 685 Nec minus increpitant dextra laeuaque gementes
 Adfixi crucibus scelerum pro sorte latrones.
 Iam medium cursus lucis conscenderat orbem,
 Cum subito ex oculis fugit furisque tenebris
 Induitur trepidumque diem sol nocte recondit.
 690 Ast ubi turbatus nonam transegerat horam
 Consternata suo redierunt lumina mundo.
 Et Christus magna genitorem uoce uocabat
 Hebraeae in morem linguae; sed nescia plebes
 Heliam uocitare putat. Tum concitus unus
 695 Cogebat spongo turpi calamoque reuincto
 Inpressum labiis acidum potare saporem.
 Cetera turba furens tali cum uoce cachinnat:
 „Spectemus pariter, caelo ne forte remissus
 Helias ueniat, celsa qui sede quiescit,
 700 Liberet et misero confixum stipite regem.“
 Tum clamor Domini magno conamine missus
 Aetheriis animam comitem commiscuit auris.
 Scinduntur pariter sancti uelamina templi
 Carbasaeque in geminas partes disrupta dehiscunt
 705 Et tremebunda omni concussa est pondere tellus,
 Dissiliuntque suo ruptae de corpore cautes.

687] cf. Verg. Aen. VIII 97. 692] cf. Verg. Aen. X 873. 697] cf. Verg. Aen. XII 606. 701] cf. Ou. Met. III 60. 702] cf. Verg. Aen. VI 761. 705] cf. Verg. Aen. IX 752.

683 confidat *P* poenam *R¹B¹*, poenas *K₁K₂* 684 propria *MpB*
 686 sceleris *K₁* (*ex corr.*) *K₂T²Bb* 687 iamque *Bb* 689 trpidumque *R*
 690 turbatam *RMB¹* transierat *MMpP*, transiuerat *L*, transcenderat
RV₁BHH¹ 691 suos *H¹* munera (*m. 1*) *K₂T¹* 693 haebraeae *C*
 plebis *MK₁K₂T* 695 sphongo *CP*, spungo *MpK₁K₂LTB*, spongio *B¹*
 reuincto *R¹* 696 acitum *C*, acetum *R¹*, aco&um *M* putare *C* 699 quin *L*
 in sede *MpPV₁V₂BbH* 700 misserum *M*, miserum *V₂H¹* 701 tunc
MLMpP 702 aethereis *R¹*, aethereisque *MpP* commiscunt (auris
om.) *Mp* 704 derupta *V₁* 705 tremibunda *CMT¹* pundere *M*
 706 de corpore] de pondere (*m. 1*) *K₁K₂T*

- Tum ueterum monumenta uirum patuere repulsis
 Obicibus iustaeque animae per membra reuersae
 Et uisi passim populi per moenia late
 710 Errauere urbis: sic terrent omnia mundum,
 Militibus primis quatuntur corda pauore,
 Dedita qui saeuae seruabant corpora poenae,
 Et subolem dixere Dei Christumque fatentur.
 E speculis matres miracula tanta tuentur
 715 Omnes, obsequium Christo quae ferre solebant.
 Iam decedenti uesper succedere soli
 Coeperat, et procerum solus cum iustior audet
 Corpus ad extremum munus deponere Christi.
 Hic ab Arimathia nomen gestabat Ioseph,
 720 Qui quondam uerbis aures praebebat Iesu.
 Pilatum tunc iste rogat, sibi cedere membra,
 Quis nuper tulerat uitam uis horrida poenae.
 Concessit praeses et corpus fulgida lino
 Texta tegunt saxique nouo componitur antro.
 725 Limen concludunt immensa uolumina petrae;
 E speculis seruant matres et cuncta tuentur.
 Iamque dies rutilo complebat lumine terras,
 Otia qui semper prisca de lege iubebat,
 Nulla sed inmitis procerum furor otia seruat.
 730 Conueniunt onerantque simul sic iudicis aures:
 ,Erroris laqueos iustissima poena resoluit.

707] cf. Verg. Aen. III 102. 711] cf. Verg. Ge. III 106, Aen. V 138.
 727] cf. Verg. Aen. IX 459.

707 reuulsis K_1K_2T 709 uisi passim C , uisum passim K_1K_2LTBb
 late CBb , lata RV_2 , latae *rell.* 710 omnia uerbis (*m.* 1) K_1K_2T 711 qua-
 tiantur K_1K_2 (*m.* 1) 713 sobolem $RMPBBb$ 714 et $K_1K_2LMpT^1Bb$
 716 iamque RPV_1V_2 decedenti $R^1V_1V_2$, recedenti (*m.* 1) K_1K_2TBbH
 succidere M 717 cum CMP , tum *rell.* aget R^1 718 deponere MK_2T^1
 719 nomine (*m.* 1) K_1K_2TBb 720 condam Mp 721 tum Mp ipse
 (*m.* 1) K_2T concedere M 723 sed $CRMK_1K_2LPTV_1BBb$ linus H^1
 725 concludunt limen M includunt L 726 et LMp , e in *mg.* K_1K_2T ,
om. Bb 727 conplerat K_1 730 onerantque] curatque K_2T^1 , honerant-
 que B^2H^1 sic] a *m.* 2 in K_2TBb

- Nunc meminisse decet; quoniam planus ille solebat
 Vulgari semper iactans promittere plebi,
 E mortis sese tenebris ad lumina uitae
 735 Cum trino solis pariter remeare recursu.
 Hoc petimus, custos miles noua funera seruet,
 Ne fera discipulis furandi audacia corpus
 Consurgat turbetque recens insania plebem.
 Et Pilatus ad haec: „Miles permittitur, inquit,
 740 Seruare, ut uultis, corpus tellure sepultum.“
 Conueniunt saxique ingentia pondera uoluunt,
 Et limen signis et saxum milite seruant.
 Sidera iam noctis uenturo cedere soli
 Incipiunt, tumuli matres tum uisere saeptum
 745 Concurrunt, motus sed terram protinus omnem
 Concute et caelo lapsus descendit aperto
 Nuntius et saxum tumuli de limine uoluit.
 Illius et facies splendet ceu fulguris ignis,
 Et niuis ad speciem lucent uelamina uestis.
 750 Militibus terror sensum discluserat omnem
 Et iacuerunt simul ceu fusa cadauera leto.
 Ille sed ad matres tali cum uoce profatur:
 „Vestra pauor nullus quatiens nunc corda fatiget;
 Nam manifesta fides, sanctum uos quaerere corpus,
 755 Quod crucis in ligno scelerata insania fixit.
 Surrexit Christus aeternaque lumina uitae

741] cf. Verg. Aen. VI 616. 746] cf. Verg. Aen. VIII 423. 754]
 cf. Verg. Aen. II 309. 755] cf. Verg. Aen. VII 461.

732 solebat] *explicit C* 733 vulgare *MP*, vulgaris *Mp* 734 limina
PH 735 solis trino *RLV₂BHH¹* remiare *M* 736 hoc *R¹K₂* (*m. 1*)
T¹, sed *rell.* 738 replens *RLT¹V₁V₂* (*m. 2*) *B¹Bb¹* 740 si uera (*m. 1*)
K₂T, seruate *B¹ Poelm.* sepulchrum *K₁* (*m. 1*) 741 in saxique *K¹*,
 saxisque *V₁V₂* pondera *M* 742 signis (*ignis in ras.*) *K₂T* 743 quam *M*
 solo (*m. 2*) *K₂T¹* 745 motu* *M* terra *MK₁B¹* omnis *Bb* 746 dis-
 cendit *MK₁K₂PTBb*, descendit *rell.* 748 fulgoris *RK₁K₂PT¹Bb*
 749 uestes *K₂T¹* 750 discusserat *M* 751 fosa *V₁*, flexa *N* 752 talia
 tum *R¹*, talia cum *L* tum *PBb* 753 nullais *Mp* non *R¹* 756 aeterna
M, aeterna in *R¹*, aeternaque in *K₁K₂T¹Bb*

- Corpore cum sancto deuicta morte recepit.
 Visere iam uobis licitum est, quod sede sepulchri
 Nulla istic iaceant, fuerant quae condita membra.
- 760 Dicite praeterea celeri properoque recursum
 Discipulis, Christum remeasse in luminis oras,
 Inque Galilaeam laetum praecedere terram.
 His dictis uisisque animos perfuderat ardens
 Laetitia attonitis stupor ancipitique pauore.
- 765 Denique praecipiti celebrantes gaudia cursu
 Talia discipulis referunt tumultumque relinquunt.
 Ecce iteris medio clarus se ostendit Iesus
 Et fidas matres blandus saluere iubebat.
 Occurrunt illae et genibus plantisque prehensae
- 770 Victorem leti pauidae uenerantur Iesum.
 Talibus ille dehinc praeceptis pectora firmat:
 ,Mentibus absistat fidei paupor omnis et ista
 Fratribus en nostris propere mandata referte.
 Nostri conspectus si cura est, ite uolentes
- 775 Inque Galilaeam propere transcurrite terram.
 Interea tumultu custodum exterrita corda;
 Mittunt e numero partem, quae tanta referret
 Iudaeis rerum miracula. Sed manus amens
 Iam semel insano penitus deuota furori

761] cf. Verg. Aen. VII 660. 764] cf. Verg. Ge. II 508. 773] cf. Verg. Aen. XI 176. 779] cf. Verg. Aen. I 712.

757 de uita *Mp* 759 nulla stic (*m. 1*) *K₂T* 760 recursum *R¹*, cursu *M*
 761 horas *RK₁K₂MpHH¹* 763 hic *K₂* 764 laetitiae *K₁K₂MpT¹*
 attonitis *P* stupore *MLBb*, fauore *Poelm.* 765 celerantes *K₁K₂PT*
V₁V₂B¹BbHH¹, celantes *Matr.* 766 relinquent *K₁K₂T¹Bb* 767 uiae
Poelm. in mg. sese *MK₁* (*m. 1*) *Bb* 768 fides *Mp* blande *RK₂*
 (*m. 2*) *LT* blandusque aluete *M* saluete (*m. 1*) *K₁T*, saluare *V₁H*
 769 et om. *H¹* 770 pauide *R* et alii 772 fides *K₂* (*m. 1*) *B¹* ista
 haec *MpP*, istaec *K₁K₂T¹* 773 en] haec *RV₁*, hinc *MLMpPB²HH¹*
 774 noster conspectus si curae est *Poelm.* uolentes (*s in ras.*) *T* stite
 uolentes *K₁* *in ras.* 775 discurrere *Poelm. in mg.* 776 tumuli *RLP²*
V₁HH¹ 777 e] te *Mp* tante *R¹* refferret *M* (*saepius*), referit (*m. 1*)
K₁T 778 Iudei *Mp*

- 780 Praemia militibus certatim magna rependit
 Et famam argento redimit, quod limine rupto
 Furtim sustulerit corpus defensa tenebris
 Occulte rapiens audacia discipulorum.
 Iamque Galilaeos conscenderat anxia montes
- 785 Mandatis Christi concurrens turba suorum:
 Cernitur ecce suis proles ueneranda Tonantis.
 Illum procumbens sancte chorus omnis adorat;
 Nec tamen in cunctis pariter fundata manebat
 Pectoribus uirtus, nam pars dubitabat eorum.
- 790 Tunc sic discipulos clarus compellat Iesus:
 „In caelo et terris genitor mihi cuncta subegit,
 Me pater est uobis dignatus mittere lucem.
 Gentibus haut aliter nunc uos ego mittere cunctis
 Institui, uestrum est cunctas mihi iungere gentes.
- 795 Pergite et ablutos homines purgantibus undis
 Nomine sub sancto patris natique lauate,
 Viuifici pariter currant spiramina flatus.
 Ablutisque dehinc nostra insinuate docentes
 Praecepta, ut uitam possint agitare perennem;
- 800 Nec uobis umquam nostri praesentia deerit,
 Donec consumens dissoluat saecula finis.
 Has mea mens fidei uires sanctique timoris
 Cepit et in tantum lucet mihi gratia Christi,
 Versibus ut nostris diuinae gloria legis

803 s.] cf. Verg. Ge. IV 559 s.

780 rependit (p in ras.) K_1 781 redemit $K_1K_2MpT^1Bb$, redimet V_2
 783 rapidis N audacia RM alii 784 Galilei (m. 1) K_2T 785 concursans *Poelm.* 786 prolis MK_1K_2T 787 sancte $RBbH$, sanctus MpV_1 788 credebatur V_1Hl 789 eorum] hic desinit M 791 in terris R^1P 793 aut T^1 794 mentes K_1 796 sub] add. m. 2 in K_2T 797 uiuifice (m. 1) K_1K_2 curant R^1K_2 , uiuant *Poelm.* in *mg.* spiracula K_1K_2T , spiraminacula Bb 798 insinuata Mp 800 nostra V_1 , nostrum *Poelm.* in *mg.* derit (m. 1) K_1K_2TL 801 consummans B fines K_1K_2Bb FINIUNT QVATTVOR LIBRI IUVENCI INCIPIT VERSVS EIVSDEM L , Explicit liber IIII Iuueni item ipsius *Matr.*, denique finimus opus hoc requiemque subimus N 803 luxit *pleraeque editt.* 804 diuina (m. 1) $K_1K_2T^1$

- 805 Ornamenta libens caperet terrestria linguae.
 Haec mihi pax Christi tribuit, pax haec mihi saeculi,
 Quam fouet indulgens terrae regnator apertae
 Constantinus, adest cui gratia digna merenti,
 Qui solus regnum sacri sibi nominis horret
- 810 Inponi pondus, quo iustis dignior actis
 Aeternam capiat diuina in saecula uitam
 Per dominum lucis Christum, qui in saecula regnat.

808 Constantius (*m. 1*) K_2T gloria *Matr. Poelm.* 809 rerum (*m. 1*) K_2TB sacri* (*s eras.*) K_1 numinis $RK_2MpPT^1V_2B^1BbH$ 810 qui V_1V_2 digna probaris R^2 in *ras.* 811 capiet Hl 811 et 812 *erasi sunt in R, quorum loco nunc legitur benedictio quaedam regalis (cf. Prolegomena)* 812 *om.* K_1K_2 (*m. 1*) *Matr. T*¹ EXPLICIVNT LIBRI IIII EVANGELIORVM VERSIBVS GAI VETII AQVILINI IVVENCII PRESBITERI R , EXPLICIT LIBER IIII EVANGELIORVM VERSIBVS GAI VECTI AQVILINI IVVENCII PRBI MpV_1 (VETTI IVVENTI) V_2 (VETTI) Hl (Vetti), FINIVNT VERSVS IVVENCII IIIIOR EPYGRAMMATA PROSPERI EVANGELIORVM VIRI ERVDITISSIMI EXAMETRO ET PENTAMETRO DEGESTA OPVSCVLIS SCI AVGTSTINI DEFLORATA INCIPVN (*sic*) L , EXPLIC⁷ EVANGELIORVM LIB⁷ IIII G. VETTI AQVILINI SIVE IVVENCII VC PRBI T , G. VETTI AQVILINI SIVE IVVENCII PRBI EVANGELIORVM LIBER IIII EXPLICIT K_1K_2 (FILICITER AMEN *addito*) Bb (feliciter *add.*), EXPLICIT LIBER IVVENCII B , EXPLICIT LIBER QVARTVS IVVENCII PRSBI DO GRATIAS P , EXPLICIT LIBER IVVENCII QVARTVS EVANGELIORVM H

INDEX VERBORUM ET LOCUTIONUM.

A ab: ab aede proturbat II 159, a ceruice reuelli III 62, protectum a uulnere pectus IV 114, soluentur ab ordine dicta IV 162, abluit a crimine IV 620.
 abegit precibus locum III 449.
 aberrare *i. q.* abesse: pectoribus uestris — timor — aberret II 479.
 abitus II 450.
ablatus usus rarior: nocturnis monitis (= secundum n. monita) recurrant I 180 — Aegypto ad patriam uectare I 273, diuersis sedibus ortos I 326, culmine iaculabere corpus I 387, casu defendere I 391, scopulorum margine in mare coniecti II 67, ueniens Davidis origine II 105, *cf. etiam* I 121, 151. II 272, 709. III 234. IV 261. — haec diuino pectore promit II 114, *cf.* 633. III 169 (*sed* e pectore promunt III 166), summo sublatus honore est II 218, hauritura putei penetralibus II 251, Solymis aberit II 284, *cf.* III 297, uino mutauerat undas II 329, fugere corpore II 389, pectoribus aberret II 479, *cf.* 621, spargantur culmine II 484, patrio dirimat pectore II 499, tolletis profundo II 591, tectis auferre II 616, nero mentis degenerauerit II 723, sedibus caeli uibrantur lumina solis III 16, reliquias mensis legere III 89, fluctibus pereuntem diripe III 121, labare praeceptis ueterum III 135, corde fugauit III 370, pondere tanto subicient umeros III 482, portarent praemia aequali nummo III 571, contempere meis contingere mensis III 754, dependent iussus IV 44, rupit pectore uocem IV 366, audito Christum uenisse IV 338, sanctumque alabastro perfundit Christum IV 411, tempore excussam rapuit aurem IV 524, seruare morborum uinculis IV 678,

dimittere poena subolem IV 683, — *ubi* in *exspectes*: I 14, 21, 83, 87, 113, 177, 199, 238, 243, 244, 253, 293, 309, 314, 385, 410, 411, 424, 425, 452, 594, 611, 640, 716. II 13, 47, 78, 127, 220, 248, 290, 388, 401, 461, 538, 576, 664, 760, 818. III 16, 53, 63, 84, 126, 220, 245, 225, 263, 284, 287, 307, 330, 366, 373, 393, 398, 517, 539, 585, 596, 670, 754. IV 23, 77, 90, 99, 112, 139, 143, 153, 155, 174, 264, 276, 286, 292, 309, 377, 409, 412, 442, 465, 603, 629, 740, 758, 765, 776.
 abluere mentem I 340.
 abnegare sibi III 304.
 abrumper: tenebras mortis I 129. — abruptus *i. q.* grauis: abrupta inponunt umeris pondera uestris IV 56.
abstractum pro concreto: illos celebrat dulcedo Maronis *praef.* 10, uertigo poli uoluet *praef.* 13, cunctatio mentis debuerat insistere uerbis I 33, acies securis leuata I 335, fallacia temptans . . . inquit I 374, sensit fallacia Christum I 398, effuge rabies ueneni (*i. e.* diabolus) I 404, apicis parui gracilis distinctio deerit (*cf. Matth. V 18*) I 488, cautio legis corpus adulterio prohibens I 519, adplaudet laudatio uulgi I 576, nominis ueneratio sanctificetur I 591, tua largitio soluat erroris debita I 596, contexit gratia uestis I 645, multorum clamabit talia fletus I 708, admiratio plebis stupuit I 728, dei te uoluntas concessit surgere II 180, populi stipante tumultu uallatur II 421, itiner quod Samaritarum fraudis uestigia calcant II 433 (*cf. Matth. XI, 12*), prodet fratrem insaniam fratris II 467, rapuit simulatio quadriugorum II 546, nec minor est uestrae glomeratio turbae quam

templi uirtus II 577, aduersum sese diuulsio pugnet II 612, uerborum rabie uiolabitur II 629, uester si crederet error II 690, nostrum donum (= me) II 678, uis inimica (= spiritus nequam) II 722, perstringit populum sermonis gratia nostri II 766, gratia perceptae frugis II 782, fructus spinarum horrore necatus II 789, fabri soboles III 25, pestis saeuissima (= daemon) III 40, carceris immersum tenebris III 48, sanguine abstinuit feritas III 49, plebis ueneratio Iohannem suscipiebat III 51 (= III 685), si tua nos dignatur uisere uirtus III 111, uenti minas crebrescere cernit III 117, in concilium semper praesentia nostra adueniet III 430, progenies (= liberi) III 440, pueros quos gaudens cura parentum — ferebat III 492, discipulis uitae spes unica fatur III 521, aeternae gloria uitae — ait III 530, progenies hominis (= Christus) III 541, conduxit iuuenem fortissima robora III 553, multos homines dignatio sancta uocarit III 582, cibi uoluntas arboris adtrectat ramos III 656, nulla facultas pomorum concreuerat III 657, respondit factio fallax III 689, colonorum rabies . . . proterrent III 720, conubium (= uxorem) IV 16, amittet cursum lunaris gratia lucis IV 150, uirtus caelum suspicit et precatur IV 385, tantae uirtutis honorem IV 400, ueniet maiestas proles hominis IV 557, sustulerit corpus audacia discipulorum IV 782 *etc.*

accendere famam II 71.

accitos I 235.

accubito primo IV 58.

accusatiuus: dies pontum inciderat II 1, foueam pecuscula inciderint II 589, animos timor inruit II 37, laqueos incurrere II 492, nunc incubat undas IV 471, — patriam rediere I 254, Aegyptum transportat I 256, patriam remeare I 286, peruentum est rura III 258, — aduertite dicta III 704, horrendum stridens I 759, terrena sapis III 302, incauta furentem

IV 194, — gaudia gaudent I 246, ire uiam I 556, uenisse uiam I 231. — *accusatiuus qui dicitur graecus*: deuinctus membra sopore I 271, nitefactus crinem I 607, confixus uiscera tabe I 733, deuinctos animam arte II 5, stupefactus corda II 188, percussus pectora luctu II 377, sicco uestigia gressu suspensus III 102, percussus corda III 296, faciem mutatur III 321, uestem nitescit III 322, conmotus corda dolore III 364, membra soluuntur cunctae IV 205, lacerata scissos capillos IV 306, conscia pectora pressus IV 443, indutum tegmina uestis IV 651, — hunc puteum bibebat II 263.

actores famulos mittit III 718.

actutum II 389.

acumen mortis IV 22.

ad: ad patriam uectare I 273, intruere ad fluuium I 327, terrarum ad regnum mentis secreta tenebant I 372, miranda ad gaudia surgere II 407, matri ad gaudia portat III 67, alimenta ad proxima pisciculos paucos III 211, filius hominis prodetur ad ultima mortis III 587, magno teneantur amore ad ius fraternum IV 42, — linguas loquellis insanis quatiunt aeternae ad uincula poenae IV 676, — ad uineta dependere sui iussa laboris III 700, ad satiem III 216, ad cunulum III 250, ad tempus IV 440, ad speciem IV 749.

adescere operi III 557.

adcumulare famam laudesque *praef.* 8.

addere = reddere, respondere: haec trepidans uates, cui talia nuntius addit I 31.

adfamina I 91.

adfectus i. q. consanguinei: quicumque sui linquet generisque domusque gazas adfectusque omnes capiet III 545.

adgressor II 617.

adhaerere: mihi testis adhaeret II 670.

adiectiuum uel participium loco substantiui: in contraria I 210, abdita II 246, altum II 27, alta III 607, arcanum II 388, ardua IV 72, bona dulcia II 633, bona mitia I 674, casti amor I 512, celsa III

95, 669, futurum I 104, certi III 599, culta II 561, per cuncta II 416, debita I 211. III 446, 455. IV 160, iussa laboris III 700, per deua I 408, 528. II 622. III 319. IV 483, directa II 359, diuersa III 146, 744. IV 107, 231, 463, miseri egentes III 516. IV 415, eximios uatum III 292, firmissima legis IV 38, humiles minimos IV 302, inane I 360. II 3, inania I 649. IV 106, incensa IV 614, ingrata IV 222, miseri iniqui IV 304, iusta operum I 468, iusti lecti IV 137, 140, iusti uenerabilis IV 518, laeta III 747, largissima III 742, longa III 209, IV 186, l. uiarum I 227, longinqua III 717, lubrica I 722. III 374. IV 499, mediocria cenae III 619, id minimum IV 256, mollia prati IV 266, obscura legum I 293, occiduum caeli IV 147, omnia legis I 235, — mundi II 198, — patris II 552, — pompae IV 218, in omnia dedere IV 509, operta mentis II 82, parui III 404, 407, 417, penetrabilia I 505, 584. II 220, 251, 543, 698, 759. III 150, 394, 539. IV 7, 43, 143, plurima terrae I 145, potiora II 762, miseri prauī II 661, profanus IV 562, 639, profundis horrendis IV 286, profundum II 32. III 234, 670, prona I 682, proximus III 509, sancta per omnia I 352, saepta uiarum III 755, scrupula I 684, secreta I 175, 288, 304, 372. II 488. III 146, 169, serenum III 226, solidum III 363, sollempnia paschae II 153, sublime II 219, sublimia lucis IV 115, summa III 613, 618, miseri superbi II 235, terrena III 302, terrestria II 209, tristia morbi IV 314, 485, ultima barathri IV 67, — mortis III 587, uentura obscuris miscere II 165, uera omnia I 180, uerum mentis II 723, uirentia I 646. II 815, ultima mortis III 587, ad ultima IV 67 etc.

adiectiua aduerbialiter: aeternum I 21. IV 63, 304, 305, anxia I 50, blandus iubebat IV 768, debita fortior urget III 448, dextera adsidet III 518, directa uiantes III 359, extrema iacere IV 313, fortes calcate

III 339, horrendum I 759, incauta IV 194, immensum I 729, immites punire uoletis III 457, largior fluet II 270, laetus II 317, leues III 523, libens IV 805. I 288, magnum I 86, 93, manifesta III 144, 332, multum IV 420, nimium I 685, paruum I 621, pauidus II 238, properans I 177, serus II 829, secretus II 296. III 96, repentinus subitusque IV 183, silentes 56, submissus III 500, 590, tantum III 649, tranquillior III 605, ultima IV 546, uiuifici IV 797, uolentes IV 774 etc.

adiectiuum pro genetiuo substantiui
e. g.: coetu senili (= senum) I 293, paternis sedibus (= patris) I 300, corporeis oculis I 319, marinis gregibus I 430, fraterno conciliatus amore I 509, uitalis semita I 683, arborea umbra II 122, putealia pocula II 257, uitalia saecula II 292, uitali fruge II 316, femineis uerbis II 325, regius iuuenis II 330, uitalia uerba II 452, his uotis = horum uotis I 583, patria uirtute II 601, patria uoluntas II 730, uitalis ora II 707, horror spicueus II 799, triticeus nitor II 805, uirtutes patrias III 20, casto iure (= i. casti) III 44, infernis portis III 281, lunaris lux IV 150, Caiphaeae sedis atria IV 405, funeris ista laudanda IV 420, terrestria ornamenta IV 805.

aditum = adytum I 10. II 760.
 adolatio I 702.
 adoptare in numerum prolis I 465.
 adsistere i. q. adesse I 581.
 adstrata plebs I 13.
 aeger i. q. malus I 367 — aegri miseri II 356.
 Aegyptus I 256, 272, 277 (alta).
 aemula (i. q. inuida) aetas I 28.
 aequaeuus: mundi quae sunt aequaeuauitantis IV 270.
 aequus: i. q. totus: factis diem tolerauerat aequum III 573.
 in aequore ruris III 155, aequora uitae III 605.
 aera (acc.) IV 10.
 aerae aues I, 634. II 16, 742, aeria columba I 358, aeria uox II 520.
 aether: circum aethera sidereum *praef.* 14, auricolor aethra I 356, super aethera I 679, aethra I 470. II 125.

aeuum: aeuo defessis membris I 75,
 aeui fallacia IV 69.
 agellus figuli IV 641.
 agitare laborem IV 296, a. uitam IV
 799.
 agitatio i. q. exercitio iuris II 231.
 agmine Iordanes perumpit rura III 461.
 agna III 415.
 alabastrum uel alabaster IV 411.
 alimenta cibi I 370, ciborum III 207.
 alliterationis formae: (cf. *Wiener Studien*, 1880, p. 108) parue puer I 125,
 uates — uenturam — uirgine I 141,
 pastores — per pascua I 159, cog-
 nouit Christum — simili sermone
 I 220, ad patriam repedant puerum-
 que reportant I 223, gaudia magna
 magi gaudent sidusque saluant I
 246, in uultu et uerbis ueneranda I
 280, cum genitore gemens I 297, per-
 sensit pondera I 303, series saeculo-
 rum I 308, me melius — mundare
 I 350, uocis fallente ueneno I 386,
 me meminisse magis I 395, furi-
 bunda fallacia I 398, rabies uaesana
 ueneni I 404, deuia daemon I 408,
 pariter praecepta I 429, sancta se-
 rebat I 435, miracula magna mo-
 uentem I 448, sapor — si — sene-
 scit I 473, celsi — cui — caeli I
 482, odio fratris feruente I 500, tua
 tunc tacitae — tanget I 505, sit —
 suscepta simulas I 506, prius —
 pacem properans — petendam I 508,
 corporis casti — celeri curetur I 512,
 sublimi statuet sub I 515, perpetuis
 — pariter — poenis I 527, semper
 — similis — sequatur I 549,
 partem palma percusserit I 551,
 uenerabere uerbis I 585, faciem
 foedare I 605, crastina curetur —
 copia I 653, uasto uos uulnere
 I 667, uitalis uastis stipatur se-
 mita saxi I 683, membrorum mun-
 dia I 744, dat dicta I 752, discite
 dictis I 754, fletum frequentans
 I 759, finire furoris II 64, per
 pectora plebis II 93, simili ser-
 mone II 99, uiresque uiamque II
 101, uir uenit II 111, cum — con-
 iuiua concelebrant II 129, ueniat
 — uitamque reuoluat II 192, uult
 — uolat uocemque II 199, magne
 magister II 205, malis mentem ma-
 lallauerit II 237, putealia pocula pos-

cat II 257, cognouit certum cogno-
 scere II 344, peius patescat II 372,
 percussus pectora II 377, per popu-
 lum — pendencia pepi II 391, uigue-
 runt uenae II 396, uictor uitaeque
 repertor II 405, dextram dignatus
 — dextra II 406, credere corde
 II 412, Christus — credentes cernite
 II 413, per terga patescunt II 426,
 complere colentum II 429, pergite
 — patrii pecoris II 435, uitalia
 uerba II 452, uestigia uestra II
 453, finem fidei II 470, passeribus
 pretium — portio parua II 490,
 caeci carceris II 510, lumine lucis
 II 517, pondus — palmae II 585,
 uisusque et uoce uigentem II 605,
 sit de semine sensus II 775, selecta
 sorde II 805, farris fragmina III 82,
 uere — uisere uirtus III 111, cre-
 brescere cernit III 117, freta fer-
 uida III 127, sumunt simul — sor-
 dibus escas III 137, uaesania uocis
 III 172, pisciculos alimenta ad pro-
 xima paucos III 211, uitalia uerba
 III 255, cogit concilium III 259,
 sub sede soluta III 287, lumine lucis
 III 314, cupit caeli celsam conscen-
 dere III 400, spatii sibi si foret
 III 443, culmina caeli III 456, pro-
 mittens praemia III 558, labentis
 lucis III 564, cenae conuiuii III
 614, cogetur cedere cornu III 617,
 praecepta paratu III 630, ueris uer-
 bis III 665, factio fallax III 689,
 simile sermone III 699, cedere cre-
 dentum crudeli III 731, propere per
 publica III 757, puri pectoris III 767,
 factio frendens IV 1, scribas sublimi
 sede superbos IV 53, pestes proster-
 nere — parcent IV 105, sancti ser-
 mone salutis IV 119, cui credere
 cuncta IV 185, conuiuii concelebra-
 rit IV 193, scelere se subdidit IV 427,
 cui credita cura IV 234, subest signi
 substantia IV 255, primo promissa
 parantur IV 271, dura ditione IV
 279, poena parui — panis IV 289,
 fidem — fortius armant IV 328,
 uox uerberat IV 375, lurida lepra
 IV 409, pectora pressus IV 443,
 conscendunt culmina cuncti IV
 458, somni sub pondere pressos IV
 505, ui uulnere IV 524, frendens
 furiis IV 550, uerba uera IV 556,

- ueniet uobis uisenda IV 557, caeco corde IV 561, ui uictus 618, signant scelera IV 636, uox uera IV 637, caput cinxere cruentis IV 645, passim populi per IV 709, texta tegunt IV 724, sede sepulchri IV 758 *etc.*
- aliter II 197.
- alius = alter I 552. IV 23, 173.
- altaria uenerans I 504.
- alter = alius III 616.
- alternus: alternos celerans — motus III 56.
- althithron genitor *praef.* 24. II 62. III 409, a. Pater II 62.
- altum i. q. mare II 27.
- altum scelus IV 427, seruitium I 610.
- ambo I 153, 305.
- an *in enunt. interrog. simpl.* IV 5.
- anacoluthia*: ecce senex Simeon — isque ubi templum penetrat I 190, iuuenis torpentia membra — lecto posuere cubantem II 76, ut ruris dominus — hic ubi progressus conduxit et iussit — ipse sed egrediens iuuenit III 550, ut rex qui praecepit — cuncti sed recusant — post alios mittit III 737, cunctos, si credere fas est, quod tua labenter possint praecepta negare, sed mea non umquam mutabit pectora casus IV 467 — consimile est domini qui iusserit — et praecipit III 440, nec expendere misit sed ut ueniant II 229.
- anaphora*: ueniet, ueniet I 276, quid me tantum, quid quaeritis I 299, 454 *sequ.*, haec tum discipulis plebique haec insuper addit II 794, regales thalamos, regalis pocula mensae III 741, hic aedes proprias, hic ruris tecta propinqui III 745, nos, nos cruor iste sequatur IV 622, hic est qui — hic est qui IV 670, haec mihi pax Christi — pax haec mihi IV 806.
- Andream I 423.
- anfractus iteris I 318.
- anhelus I 768. II 247, 330. IV 494.
- Anna I 216.
- ante (*aduerbium*) II 306.
- antiqua dicta IV 660.
- antrum saxi IV 724, antra pectoris I 588.
- apices proprios III 475, apicum acumina (= aristae) II 747.
- ἀντὶ τοιούτου*: Progressus numen uidisse supernum Nutibus edocuit miserae et dispendia uocis I 45, potestatem minimi non esse capilli Cernitis albumue aut nigrum mutare colorem I 543, sunt quos praetumidae tollit iactantia mentis Et precibus propriis gaudent adsistere turbas I 580, sanctis Heliae Moysique III 324, ad concilium scribae, plebisque uocatur — numerus IV 403, cunctos si credere fas est — sed mea non umquam mutabit pectora casus IV 467 s.
- appositio*: ferro fulgente machaera I 212.
- aptare: nomen I 182, curam languoribus II 438 *cf.* 600, stratas II 535, pueri similem se moribus III 401.
- arcano II 388.
- ardor bibendi II 268.
- area frugum I 343.
- Arimathia IV 719.
- ars (i. q. *Geschäft*): arti numerare uacabat II 157.
- arx animi III 666, nominis IV 61.
- aspergo III 167.
- astrifer Olympus III 225.
- astris inserere III 267.
- ater: carcer I 517, daemon II 437, 614, mens I 366, mors II 651, spiritus II 45, uincla I 202.
- auctor carminis *praef.* 25, spiritus auctor I 198. II 117.
- aula caeli II 215, 538, domini III 437, regni I 644. IV 34 — aetheria II 195, caelestis III 496, Caiphaea IV 537.
- aulaea = tabernacula: singula sub noctem quae uos aulaea receperunt III 329.
- aura: tenerae aurae I 42.
- aurea Roma *praef.* 2, lux III 15.
- aures cordis II 812. III 147 — mentis II 754 — maioris in aures talia dicta dedit III 692.
- auricolor aethra I 356.
- ausis talibus IV 436.
- aut — uel: unius aut odiis cedit uel cedit amoris I 626.
- auertens: quem deus auertens negauit I 30.
- auita gens I 753.
- balantes i. q. oues III 411.
- Baptista II 541.

- Barabban IV 624.
 barathrum IV 67, 286.
 beare I 120.
 benigna obsequia II 506.
 Bethania III 654.
 Bethleem I 149, 153, 238, 260.
 bibere: hunc puteum bibebat II 263.
 bidentes i. q. oues III 183. IV 463.
 bis quinis IV 198, bis sex II 384. III 542, bis terna III 316, bis seno coetu II 431, bis senos annos I 281, b. sinus cophinorum III 90.
 blandissima tegmina uestis IV 275.
 bonus = rectus: bona linea I 318.
 bonae mensae II 133.
 breuiare numerum dierum IV 135.
 bruma IV 129.
 bustum II 659. IV 75.

 cachinnare: cachinnat tali cum uoce IV 697.
 caeca i. q. tenebrosa nox II 6, c. murmur II 169, c. rabies furoris III 350, c. corde IV 561.
 caeco: caecantur pectora plebis obtunsae II 712.
 caelestis: aula III 496, regnum II 813. sedes I 703. III 283, 408, ministri III 312, castra IV 528, munera IV 83, regna I 651. III 526. IV 197, signa III 222, uerba III 192.
 caeli arx III 517, 591, aula II 215, 538, culmen IV 65, culmina III 456, dominus IV 40, lex IV 63, regia I 482. II 513, 539, regnum I 455, 482, 756. III 397, 437, regna III 315, 489, 523. IV 117, sedes II 216. III 16, 287, 400, 705, uertex I 590, 614. IV 153.
 Caesar Augustus I 145, Caesar IV 6, 11, 616.
 Cafarnaum III 381.
 Caiphaea sedes IV 405, C. aula IV 537.
 calcare: calcarent sanctae legis iussa II 567, calcatae legis uiuidicta II 588, uestigia calcant II 434.
 callens astris cura I 258.
 calor animae uolucris IV 371.
 camelus I 323.
 canorus David I 149. II 570.
 capax III 490.
 capere lauacra I 311, summam II 541. solacia IV 276.
 capessere formam I 377.

 carbasa disrupta dehiscunt IV 704.
 carcer corporis I 192, uentris III 235, carceris claustra IV 292, tenebrae I 517. III 48, 450, umbrae I 409.
 carpere II 83.
 caua luna I 51.
 causari III 178.
 cautio legis I 519.
 cedere i. q. remittere: peccata uelitis cedere I 603, i. q. esse proximus et frater pro te tibi cedat amore III 509, casta sed in templo semper pro coniuge uita et cultus cessere dei I 219.
 celebrare gaudia IV 765, laudes gratasque III 203.
 celebratio regnorum caeli IV 117.
 celerans alternos motus laterum III 56.
 celsi cantus *prae*f. 9, c. uirtus III 490, 533, celso honore II 177. III 541, celsa dicione III 602, celsa montis III 669.
 census I 144, 150.
 centeno fetu II 753, centiplex II 793, centiplicatus III 547.
 cerno i. q. intellego III 256 (doctrinam cernunt).
 certa fides *prae*f. 17. II 230. III 666, 709.
 certatim I 440. III 493, 643.
 cetus II 697.
 Chanan II 128.
 chorea uatum I 292, chorea qui sponsi laetis comitantur uota choreis II 366, compositae III 57.
 chorus: uestros choros — docebo IV 466.
 Christus *saepissime*.
 Christus *uel* Iesus *appellatur*: caeli laus terraeque salus I 194, aeternae gloria uitae III 530, auctor uitae III 503, clarus II 128. III 3. IV 790, doctor III 399, dominus lucis IV 655, 811; hominum lumenque salusque III 356, legum completor II 568, leti uictor II 405. IV 770. lucis uitaeque repertor IV 479, mentis perspector II 274, mundi regnator II 265, praeceptor III 500, proles ueneranda Tonantis IV 786, saeculi seruator II 327, sator aeternae uitae III 161 — terrarum lumen II 75, 733, uitae lucisque parens I 747, uitae repertor II 405 *etc.*
 cient sub nomine fatui — fratrem I 503.

circa *adu.* I 158.
 circumcomplexa IV 82.
 circumlatrare IV 535.
 clades poenarum IV 195.
 clamis rubens IV 644.
 claret = manifestum est: quae uobis
 clarent II 774, clarebunt lumina
 Christi IV 148, signa dabit proles
 hominis quis clareat IV 153.
 claua IV 513.
 colaphus IV 567.
 comes: comitis uestigia matris I
 287.
 comitari *c. d.*: uocibus — fides comita-
 bitur II 693, sponso comitatur factio
 prudens IV 219.
 comitatus: crucem — comitatibus ad-
 dere nostris gaudeat III 305.
comparatiui usus liberior: iam gra-
 uior penetrat I 198, gens est ul-
 terior (= remota) surgenti conscia
 soli I 224, an rursus senior matris
 conreptet in alium II 191, uelocius
 exit II 749, crebrius audisse et mul-
 tos firmare III 262, uir senior III
 355, pars est quarum sapientior
 (= sapiens) una IV 198, quia non
 est certior hora IV 226, iam grauior
 numerus IV 404, cum iustior audeat
 IV 717.
 compita I 260, compita uitae I 513,
 per compita III 79, 758, per com-
 pita lata uiarum IV 206.
 concedere I 210. II 181, 673, conces-
 sum est II 88, 103.
 concelebrare: conuiuia IV 193, gaudia
 mira I 109, laudes I 117.
 concentus: cantato sanctis concentibus
 hymno IV 457.
 conceptus *plur.* I 65.
 concludere uerbis I 589. IV 8.
 concordia pace III 606.
 concredere II 325.
 concrescere III 658.
 concurrere = impleri: ut dictum Esaiæ
 concurreret ordine saeculi I 412, cer-
 tum concurrere tempus II 344,
 quo possent dicta profetae ordine
 saeculorum iussis concurrere rebus
 II 825, — mandatis Christi con-
 currens turba suorum IV 785.
 concutere: pauorem *c.* I 14.
 conectit uerbera flagri II 158.
 confinia summa leti et uitae IV
 315.

conglomerare II 431.
conjugationis formae rariores: iutu-
 rus I 58, hauriturus II 251, dicere
 I 126, praegrediere I 126, iacu-
 labere I 388, comitabere I 557,
 uenerabere I 585, lucrabere III 422,
 fateare IV 554, praeteriet IV 159,
 redimibit IV 189, uestibat III 331,
 fuat IV 163, mergier I 349, fantes
 IV 414, 633, quaesunt I 249, re-
 sipire III 181, uidere I 247, IV 92,
 rediere I 254, discessere I 447, ce-
 cinere II 104, cepere II 176. IV
 653. stupuere II 295. III 125,
 petiere II 301, uenere III 234,
 conuenere III 382, iussere III
 386, contempsero III 754, duxere
 III 759, cubuere III 761, iacuere
 IV 24, genuere IV 25, obstipuere
 IV 51, accessere IV 577, posuere
 IV 639, cinxere IV 645, lusere IV
 649, patuere IV 707, errauere IV
 710, dixere IV 713, iacuere IV 751
etc. — audistis I 496, macularit
 I 497, notastis I 698, foedarat I
 734, resipisse II 72, nosti II 113,
 quistis II 672, locarat III 618,
 seruastis II 689, degenerarit II
 723, constabulistis II 759, nostis
 III 231, necastis IV 79, audistis
 IV 562, sonarit IV 569, quaesisset
 I 258 *etc.* — licitum est IV 758, in-
 postam I 478, repostum IV 143,
 conposita IV 377, complexa fuerit
 II 230, fuerint exclusa II 232, con-
 fessus fuerit II 495, inlata fuerint
 III 148, spoliata forent IV 371,
 fuerant condita IV 759, fueras ad-
 ditus IV 571, accepta fuerat IV
 310, fuerant secuti IV 399.
coniunctiuus: Iohannes uocitetur in-
 geminat I 110, satis est iubeas I
 748, orabant, regionem lingueret II
 74, quod scirem — extimui IV 241
 — prosiliunt testes qui audissent
 Iesum dicere IV 547.
 conluceo IV 405.
 conlustrare = peragrarare II 715.
 commercia animae ponere III 310.
 conpage mundi *praef.* 1.
 conplacuit IV 406.
 complere legem I 222, officium I 47,
 ordinem I 353, praecepta III 630,
 faciem IV 566, — uox aera com-
 plet I 172, — *cum gen.* sportas —

- completas reliquiarum III 253, con-
 plentur mixtae plebis III 760.
 conpletor legum II 568.
 componere corpus IV 723, membra III
 84. IV 377, uitam IV 351, flam-
 mas oliuo IV 211.
 comprehendere II 189, 208, 211. III 502,
 arua III 237, imos III 613, — corde
 III 334, cordis obsequio IV 54, sensu
 I 190, — bissonos aevi compren-
 derat annos I 281.
 compressit corde dolorem I 410.
 conquirere: conquirat quae sit sententia
 discipulorum III 270.
 conreptare: an rursus senior matris
 conreptet in alium II 191.
 conscia soli surgenti I 224.
 conseruus III 447.
 consimile *c. g.* III 437, *c. d.* IV 42.
 consistere *i. q. esse* I 660. II 194, magnis
 consistere rebus credentum uirtute
 fidem IV 381.
 constabilire mentem robustam II 759.
 Constantinus IV 808.
 constipesco: constipuerunt I 179.
constructio ad sensum: plebes com-
 mota — uoluntat III 21 *cf. etiam*
 I 108. II 74. III 198, colonorum
 rabies — proterrent III 720, illo-
 rum mens maculata — obtruncant
 III 729.
constructio inusitata: gentibus infidis
 celsa ditione potestas inponit quo-
 cumque super dominantur eorum
 III 603.
 consurgere in iras I 499. II 27.
 contagia sordida II 239.
 contexta simul ieiunia cordis I 371.
 contrarius: dictum in contraria (= *ἀντιλεγόμενον*) I 210.
 conuenticula II 583.
 conuerso caelo III 317.
 conuexum caelum III 224.
 conuiuia: celsis strueret conuiuia men-
 sis III 53.
 conuoluere: perpetuis animam pariter
 conuoluere poenis I 527.
 cooperta IV 637.
 cophinus III 90, 249.
 copia farris I 344, fructibus promen-
 dis III 660.
 copula saepe deest.
 coram *adu.* IV 620.
 cordis inflati tumor III 618, *c. deuotio*
 IV 40.
 cornu salutis erecto I 120.
 coronare fronde subnexa III 637, fun-
 dum III 551, undas II 142.
 corporea species I 357.
 corpora uestra *i. q. uos* II 461, cor-
 pora genitorum II 468, — terrae
 portio corpus III 275, — corpus
 aegrum I 192, curatum I 197.
 correpto II 191.
 coruscans *prae f.* 23.
 credita I 73.
 cretus: pignoribus mediis nondum de
 germine cretis IV 17.
 crimine cum nullo pacta I 139, *c. sub*
 nullo culpae I 162.
 crurum debile vulgus III 198.
 cubitalia incrementa I 640.
 culmen marmoreum templi I 385.
 culmina uatum I 233.
 cultorum pectora *i. q. cultores* II 290
 — cultor II 814.
 cum: coniugium nullo cum crimine
 pactae I 139, cum pace I 204, pri-
 mo cum lumine solis III 552, tali
 cum murmure fatur III 574, uer-
 bis cum fraude malignis IV 2,
 tali cum uoce cachinnat IV 697,
 tali cum uoce perfatur IV 752.
cum inuersum: iam comprehenderat —
 cum solebant I 282, iamque tor-
 pebant omnia cum puppis sulcabat
 III 98, aderant — parabant cum
 deseruit — petiuit I 287, — cum
 (= *δίωτι*) *cum ind.* I 15.
 cum primum — uidisset I 194.
 cumulata plebs I 207, sors IV 254.
 cunabula I 156.
 cura uerborum II 464, manibus la-
 uandis III 136, curatio hominum
 I 638, *c. maior* II 592.
 currere: uox missa cucurrit I 163.
 curuo acumine III 393.
 Cyrena IV 654.
 daemon I 712. III 300, 359, 370, —
 daemoniorum princeps II 607.
 dare: duro praesepe datur cubili I 157,
 d. quietem II 16, d. plebem II 474,
 obseruare dedit I 187, dona d. I
 251, d. addere nomen I 274, d.
 uocem I 432.
 Danihelis IV 122.
datui usus rarior: prostrauit terrae
 I 162. IV 495, attonitis cucurrit
 I 163, templo subibat II 154, de-

mersit leto III 351, labuntur leto II 747, prosternere leto IV 406, cadunt solo II 739, profundo praecipitur III 391, mergetur caeno bathri IV 67, nobis uenerat III 707 (*cf.* uenit enim ad nos *Matth. XXI, 32*), condere terrae II 24. III 69, pauidis loquitur III 107, tibi nunc in uerba uenire I 17, Christum prodere morti (= ad mortem) IV 434, mihi multorum clamabit talia fletus I 708, dimittere uitae IV 602, exercent truce subiectis urbibus iram III 604 (*cf.* potestatem exercent in eos *Matth. XX 25*), adstrata foribus I 13, quos operis glomeravit portio ruri III 581, — uitae animoue sedebunt III 149, haerent fundamina petrae I 720, discipulis haerere II 97, haereat ne uobis portio uitae II 454, domibus inhabitare I 301, — canibus sua portio mensae decedit III 188, segni tollatur portio IV 250 (*at* IV 256 tollitur ab illo), — dicenti iunguntur milia I 170, — Nathanaeli concurret II 102, concurrere tempus sanantis Christi uerbis II 344, quo possent dicta profetae concurrere rebus II 825, sterili concreuerat umbrae III 658, audistis pugnantis foeda profani uerba Deo IV 562, — illi dextram tetigit I 769, cur uobis tacitas uoluit cunctatio mentes III 243, quod panes quinque plebis mihi milia quinque impleant dapibus III 248, — nobis domuerunt omnia I 709, cui moenia surgunt I 717, quod mala cuncta illi uirtus diuina domaret III 84, — tibi (= abs te) puerum gigni I 70, sterilis quae credita cunctis I 73, uox missa deo I 184, uox instincta deo I 276, cunctis laudetur I 481, uobis condita I 616, uobis curetur I 653, talis cognita numquam uita mihi I 713, spiritus sanctus cuicumque uiolabitur II 628, non mihi captatur gloria II 681, respuitur uobis II 683, cuicumque uoluntas impletur II 730, si genitor cuiquam laedatur III 141, nobis uitentur III 239, scandatur tibi III 391, sit tibi multatus III 429, istaec mihi

obseruata reor III 510, nobis percontata III 679, sibi responsa III 698, accitos famulis III 739, uirginibus properatum IV 210, dilectum Christo IV 314, iustis celebretur IV 319, tibi decreta est sententia IV 493, cernitur suis IV 786 *etc.* — uitae uinctura perenni II 226, quae sint genitalia moenia Christo I 236, utque illi (= illius) dextram tetigit I 769, uitae iunctura perenni II 226, medellae exclusa II 232, celasti ista superbis II 550, uiuere poenae II 603, bono conuersa plebes II 771, cura lauandis manibus praeteriit III 136, non sit tibi copia fructibus promendis III 659, permixtum felli uinum IV 658.

Dauid I 121, 149, 151, 166. II 105, 570. III 356, 639, 647. IV 47, 48. de: prisco de sanguine I 186, admiratio digna de pueri uerbis I 295, doluit de pectore sortem I 461, de fontibus ablue uultum I 608, de fontibus egestas undas II 148, Iacob de nomine pollens II 245, fugit de pectore daemon II 419, nostra de sede — sentiet II 503, de lege II 574. IV 63, 608, 728, de (= ex) pectore II 713, 778, de semine sensus II 775, nostro de semine II 810, uno de corpore necti III 469, omnes de labe malorum discernet IV 262, credis puro de pectore IV 354, iuari de pretio unguenti IV 414, de morte luctus IV 334, socians de corde dolorem IV 369, proueniat nostra de sorte uoluntas IV 504, de more I 284. IV 600 (*at* ex more I 282).

debeo: scriptura meis complenda est debita rebus IV 530.

debilis: erurum debile III 198.

debita leto percurrans I 211.

decipere i. q. discernere, interficere II 598.

declinatio: gen. plur. iuuenecum II 156, duum III 431, uirum III 572. IV 707. — *gen. participiorum in — um:* captantum III 684, cedentum I 694, cenantum III 91, 251, cernentum II 73, colentum II 429, credentum II 151, 757. III 74, 108, 670, 673, 731. IV 52, 364, 382, egen-

- tum IV 415, errantum IV 98, flam-
micomantum IV 201, flentum II
402, frugiferentum II 549, habi-
tantum II 449, infantum I 268.
II 551. III 651, lactantum III 652,
mirantum II 304, 361, orantum
III 458, palpantum I 701, II 360,
peccantum II 360, praesentum III
64, quaerentum IV 96, ridentum II
403, salutantum IV 59, sectantum
II 511, 562. III 182, 259, 494, 624,
sequentum I 732, serpentum II 458,
torrentum I 719, uidentum II 415,
uirementum II 815, — puppe I 433,
— celeri III 630. IV 760 (con-
cordi III 606), maiori IV 189, naui
III 220, praeceleri IV 22, — uul-
gum IV 611, — aethera *prae*f. 14,
aera I 172, — itiner II 23, 433.
IV 71, iteris I 243, 290, 318, 557.
II 184. IV 767. — *nom. prop.* An-
dream I 423, Barabban IV 624,
Cyrena (*abl.*) IV 654, Danihēlis IV
122, Daudis I 121, 151, 166. II
105. III 356, 639, 647. IV 47. Da-
uida I 149. II 570, Esaiāe I 412.
II 767, Heliāe (*dat.*) III 324, He-
liam III 265, 345, Hieremiam III
268, Iacobum I 430, Iesu (*gen.*)
I 359. II 128, Iesum I 299, Ior-
danis (*gen.*) *prae*f. 27 I 347, Ior-
danen I 415, Iudae (*gen.*) IV 514,
Iudam IV 444, Iuda (*abl.*) IV 480,
Moysē (*gen.*) II 218, Moysi (*gen.*)
II 691, Moysi (*dat.*) III 324, Moy-
sē IV 15, Nathanahēlis II 118,
Nathanaheli (*dat.*) II 102, Salo-
mona I 644. II 710, Solomone II
711, Zachariae (*gen.*) I 74, 81, 309.
— *indeclinabilia*: Bethleem (*nom.*)
I 149, (*gen.*) I 153, 238, 260, Ca-
farnaum (*gen.*) III 381, Chanan
(*gen.*) II 128, Daud (*acc.*) IV 48,
Elisabeth (*gen.*) I 106, (*acc.*) I 82,
Golgatha (*gen.*) IV 657, Iacob (*gen.*)
II 245, 263, Nazara (*gen.*) III 29.
decolor II 683. IV 31*.
decuplatus III 436.
dedignata gloria II 523.
deficere *c. dat.* II 130.
defixa lege III 140.
defletio IV 121, 154.
degener I 333.
degenerare: uero mentis cum degene-
rarit II 723.
dehiscere II 611. IV 704.
delubra I 188.
demergere: demersit leto III 351. —
demersus in abdita II 246, de-
mersa placido sopore II 401.
demortua corpora II 640.
dependere iusta laboris III 700.
deposcere II 428.
deprimere corpore terram IV 489.
depromere = dicere II 425. IV 348,
459. — II 527, 737. III 3, 467.
IV 380.
describere (discrībere) I 146.
desperantibus (disperantibus *RM*¹) I 9,
— ad desperandum (disperandum
M¹K₂PBb) I 33.
despicio (dispicio) II 647.
desponsa (dispona *MK₂TBb*) *i. q.* de-
sponsata I 54, 152 (disp. *RK₂TBb*).
destituere uiduam I 217.
deuotio cordis IV 40.
dextera III 122.
dicare monitis auresque et facta I
715.
dies *masc.* II 564, *fem.* I 706.
Didymus IV 330.
digesto *ex ordine* I 4, 489.
dignari: magnum dignando I 93, quod
me dignatus in altum erigit I 98,
finemque inponere uerbis dignatur
suis I 203, tunc meis manibus
dignaris mergier undis I 349, fri-
gentis dextram dignatus prendere
II 406, os aperire meum dignabor
II 827, si tua nos uere dignatur
uisere uirtus III 111, me pater est
uobis dignatus mittere lucem IV 792.
dignatio sancta III 582.
dignus *c. g.*: uis digna pudoris III
727. — *c. inf.* comprehendere I 190,
contingere I 339 — digni cognouere
uiri II 173, — digne I 674. II 151.
diluuii uolentia IV 167.
dimersus in foueam III 158, dimersus
ad imas tenebras IV 257.
dimissum = demissum I 16, 53.
dimittere uitae IV 602.
discendere = descendere *prae*f. 23.
I 11, 160, 357. II 255.
discernere *i. q.* secernere I 298.
discerpere III 213.
discidium I 532. III 474.
discludere duro corde III 162, — dis-
cluserat terror sensum IV 750.
discurrit gloria *prae*f. 11.

- discussio capitum I 144, discusso daemone III 193, discutere frena III 425.
 disiecto profundo II 32.
 dispendia uocis I 46.
 disperuens *i. q.* speruens II 255.
 disquirere I 631. II 227, 664, 686. III 627. IV 606.
 dissicet II 622.
 dissoluere saecula IV 801.
 dissona lingua III 764.
 distrahere *i. q.* uendere: omnia distrahe III 515, cum sanguis distraheretur IV 634.
 ditare I 102. II 320.
 diuersus: diuersa facta I 722, diuersae multatus nomine gentis III 429, diuersa petebant III 744, = uarius: diuersisque malis nexos (*cf. Matth. IV 24*) I 441.
 diuinare: tali diuinat uoce magister IV 433.
 diuulsio II 612.
 dolosa dicta II 586, dolosi Pharisaei III 133, d. Sadduceaei III 221, 241.
 dominari *c. q.* III 603.
 dominatus III 515, 730.
 Dominumque Deumque I 24. IV 49.
 dominus caeli I 35, d. ruris II 423. IV 40, — dominus *saepius*.
 douare medellam I 437.
 dubitata fides (*i. q.* fides quae dubitauit) III 123.
 dubitare *sequ. acc. c. inf.* II 493: quis dubitet sapiens cedere hominem ...
 dubius: dubio liquefacti timore III 118.
 ducere = regere I 239.
 duellum II 620.
 dulcedo Maronis *prae f. 10*.
 dulcis natus II 338, d. columbae II 459.
 dum: dum dignis lueret per uincula poenis III 455.
 e *om.*: abrupto tolletis — profundo II 591, quo membra solo conposita quiescunt IV 377.
 ecce I 77, 101, 160, 181, 190, 199, 214, 243. II 9, 44, 76 *etc.*
 edere = profiteri I 148, 151.
 edocere: numen uidisse supernum nutibus edocuit et dispendia uocis I 46.
 egens: humiles egentes ditauit I 102.
 egestas undas II 148.
 elinguis III 199.
 Elisabeth I 82, 106.
ellipsis uerbi: prae f. 21 I 73, 324. II 9, 88, 176, 264, 279, 281, 379, 382, 397, 598, 602, 736. III 25, 257, 264, 272, 316, 320, 403, 552. IV 187, 190, 210, 535, 545, 618, 776. — (*dixit*) I 31. II 161, 184, 193, 204, 205, 259, 278 *etc.* — (*homines*) I 443. II 531. — (*magis*) I 525.
 ergo age *prae f. 25*.
 erigere in altum I 98.
 error oculi I 523.
 Esaias I 313, 412. II 767.
 esca *i. q.* materia II 604.
 et *postpos.* I 127, 342 (*illius et*), 451. III 509, 607, 652 = *etiam* I 141, 163, 172. III 428.
 et *apodosin incohatur* (*cf. s. v. que*) iam decedenti uesper succedere soli coeperat, et procerum solus cum iustior audet IV 717.
 excisa rupes II 15. IV 373.
 excitus II 272.
 exhinc I 130, 435. IV 494 (*exin* III 600. IV 457).
 exoptare *sequ. inf.* III 131.
 exorant expendere II 323.
 exordia nascendi II 186.
 ex ordine I 122, 369. III 23, 86. IV 24, 376.
 expedire = docere: expediens populis iustitiae leges uitaeque salubria iussa III 18.
 expendere iudicio = iudicare: iudicoue truci terras expendere misit (*cf. Ioh. III 17*) II 228. — geminos illic expendere soles (*dies*) II 323.
 exposcere: cunctaque maturam rura exposcere messem II 314.
 excindere I 565.
 exsuperabilis III 281.
 ex te data munera II 133.
 extrema portio operis III 581.
 extrinsecus III 164.
 faciles uictus I 631, f. uirtus II 121.
 factio I 616. II 580, 606. III 645, 689. IV 1, 510.
 facultas pomorum III 657.
 facundia IV 595.
 falsum = mendacium *uel* fictum *prae f. 20*.
 famoso nomine IV 601.
 famula I 77, — famulae manus I 392.

- farina II 821.
 farris copia I 344, fragmina III 82,
 germina II 779, insidiae III 246,
 semina III 4.
 fascia IV 396.
 fatigare diem I 582, fatisco III 244.
 fatuus I 503.
 feralia uerba iuris I 532.
 felix: felix fetus I 87.
 femineam mentem I 215.
 ferre = auferre IV 722, — ieiunia ferre
 II 364, ferre nomen I 495.
 ferreus: uis ferrea III 487.
 feruida uis flammæ III 267.
 fessus: fesso nexos languore quietis
 IV 507.
 festa iugalia III 752.
 fetor IV 379, fetus I 29.
 figere: fidem II 648, immersos gres-
 sus III 113, uestigia III 115.
 fila uestis attingere III 130.
 finis = effectus: qui finem credit mox
 adfore uerbis (*cf. Luc. I 45*) I 92,
 finem inponere uerbis I 203.
 firmare i. q. affirmare III 262.
 fistuca I 659.
 flamen: diuinae uocis flamine sancto
 I 85, quam petant — currentia
 flamina partem II 201, uenti III
 99, flamina contraria III 124.
 flamma ultima *praef. 5*, = poena I
 502. III 475, — flammæ I 526,
 530. IV 284.
 flammicomantes taedae IV 201.
 flammipedes quadriugi II 546.
 flammiuoma nube *praef. 23*.
 flatus = spiritus II 59, 194, 197, 203.
 IV 797, — I 359, 361. II 714. IV 49.
 flos: in flore iuuentae I 216.
 fluentum stagnans I 451.
 fodi poena IV 304.
 foenora concedere I 598.
 fontanae undae II 329.
 foribus (= ἔω) I 13, pro foribus II 726.
 foris miscere II 727.
 forsan *praef. 22*. I 33. III 616. IV 140.
 fortis: uinum conseruant fortia uasa
 II 376.
 fraglare: late fragrantis oliui IV 412.
 fragmen III 90.
 fragosa rabies uentorum III 230.
 fraus diurna I 654.
 frena doctorum III 425.
 frenare: mea iussa frenant molimina
 mentis I 521.
 frendens insectatio I 466, fr. uiolentia
 II 468.
 frequentare in tempora longa *praef. 7*.
 frondosa umbra III 72.
 frons duelli II 620.
 frugiferentum terrarum II 549.
 frutex I 646.
 fulgentis regni sedes III 735.
 fundare i. q. confirmare: fides multos
 plebis fundauerat alta II 324.
 fundere partum I 105.
 funus miserabile II 379, funera (ca-
 dauer) II 397, funera leti II 521.
 furibunda fallacia I 398, ars II 5.
 furores = daemones II 721.
 furta tororum III 170, 505.
 Galilaea per arua I 414, Galilaeaeque
 arua III 459, terra Galilaea I 435.
 II 243. IV 466, 762, 775, G. plebs
 I 450, G. regio II 328, Galilaeae
 orae III 195, Galilaea lingua IV
 579, Galilaei montes IV 784.
 gaudia terrae IV 32, uentris I 50,
 gaudere gaudia magna I 246, gau-
 dere sibi II 508.
 gaza III 499, 522, 546.
 gehenna I 707.
 gelida mors IV 26.
 gemere: unius cunctos fletus gemuere
 maritae IV 25.
 geminus: geminae prolis genitor (sc.
 duorum filiorum) III 692.
 generatio polluta malis II 695, g. saeculi
 IV 159.
genetiuus: zonae pellis (zona pellicea
 Marc. I 6) I 324, uersutia temp-
 tandi I 368, credendi substantia
 II 675, uisendi solacia IV 293,
 lapidis offensio I 393, lacrimabilis
 aui — fallacia plebis IV 70, Sa-
 maritarum fraudis uestigia II 434,
 ligni istius nostro stupuistis honore
 III 663. — *gen. temporis graeco*
 more: sollicitae noctis I 158, —
 crurum debile uulgus III 198, —
 primorum procerum unus II 178,
 eximios uatum III 292, medium
 duum III 431, — digna pudoris
 III 727, libera sanguinis IV 619,
 — mundi aequaeva IV 270, — con-
 pletas reliquiarum III 253, con-
 plentur mensae plebis (ἐκλήθη δὲ γά-
 μος ἀνακειμένων *Matth. XXII 10*)
 III 760, fragminis implent III 90,

dominantur eorum (*κατακυριεύουσιν αὐτῶν* *Math.* XX 25) III 603.

genitalis lex tororum III 485, — genitalia arua IV 465, moenia I 236.

genitor rerum *prae*f. 4, genitor dominusque salutis I 320, hominum I 674, magnus II 310, noster I 567, 705. III 154, altithronus III 409, sublimis IV 134, summus I 390. II 682. IV 383, supremus II 507.

germana corpora *i. q.* germani fratres II 729. IV 20.

gerundii ablatiuus: nascendo gaudia quaeret I 20, docendo I 23, dignandō I 93, uiando I 126, seruando I 282, audendō docebit I 491, diem ducendō I 582, temptandō II 586, glomerandō II 721, insidiando II 797, insinuandō III 20, docendo III 143, uenerando III 201, miserandō IV 282, uigilandō IV 487, negando IV 581.

gerundium: mandata dei temnenda peregi I 38, manet satiandos copia mensae I 460, omnia per me complenda manebunt I 485, — manifestat cuncta uidenda II 638, reddenda resurget IV 28, deseritur domus uastanda ruinis IV 84, ueniet uobis uisenda maiestas IV 557.

Geraseni II 43.

Gessamaneia rura IV 478.

glaucicomans oliua III 623.

glomerare II 721. III 581, 756. IV 158.

glomeratio turbae II 577.

Golgatha IV 657.

gracilis uox I 169, pars IV 291.

gramineus: gramineis toris discumbere III 83.

grandis: gloria I 19.

gratari = gaudere: exorta maior cum luce tumultus gratantis populi II 9.

gratia laeti sermonis I 15.

gratuita dona II 440.

gratus: gratis sanctificat uerbis IV 450.

grauata II 452*, messis II 561, oculis grauatis II 770.

grauior *i. q.* maior: grauior numerus IV 404.

gremium cingere: sic discipulis gremium cingentibus infit I 453, — gremium fontis II 141, praesidis gremium IV 589.

gressus: rapidis gressibus annorum I 278, gressum sociare I 302. gigni = nasci I 71.

habeo: unam (ouem) cum forte seorsum nescius error habet III 411, quae Danihelis habet iussam uerissima uocem IV 122, egressus ploratus habebat amaros IV 585.

habitabile corpus II 544.

habitaculum I 154, 245. II 718. III 41, 625.

habitare undas II 819.

Helias II 545. III 265, 324, 348. IV 699.

haerere: tardis haerens uerbis I 34, discipulis II 97, — haeret immobile iussum I 405.

harundineum stramen II 529.

haurire miracula I 75, fidem III 710.

Hebraei nominis IV 478, H. lingua IV 693.

Heliam III 265, 324, 345, 348. IV 694, 699.

hendiadys: uerbera flagri II 158, uestis amictu III 763, legum praecepta IV 15.

Herodes I 1, 233, 241, 253, 257. III 35, 40, 43.

Hieremias bonus I 264, Hieremiam III 268.

hinc inde I 321. III 133, 493. IV 14, 668.

horoma III 340*.

horror spiceus II 799, spinarum II 789.

hospitium: hospitii foci II 452*, hospitio succedere II 446.

humida nox III 224.

humiles minimi IV 302.

hymnus: cantato sanctis concentibus hymno IV 457.

Hypallage: miserae dispendia uocis I 46, canit uenturi conscia dicta I 116, subolis misero pro funere I 265, acies leuata securis I 335, tristi compressit corde dolorem I 410, tribus in spatiis dierum II 172, superas rerum comprehendere formas II 210, aliena thalamorum uincula II 277, paruula infantum corda II 551, spicarum grauidam frugem II 563, daemonis horrida uirtus II 602, profana uerborum rabie II 628, uiridem ortum germinis II 744, insonti pollutam sanguine

- terram III 71, genitoris munera
 sola III 276, rerum possessio ful-
 gens III 499, sterili umbrae fron-
 dis III 658, paucorum felix homi-
 num selectio III 773, laetae repa-
 ratio uitae IV 31, aeternis uitae
 sertis IV 116, subita in hora di-
 scendet IV 178, praesenti noctis
 tempore IV 460, sanctam Christi
 faciem IV 566, ludens procerum
 sententia IV 572.
- iacere *i. q. aegrotare* I 768. III 178.
 IV 313 — obire IV 24.
- iactantia I 580.
- Iesus I 63, 184, 351, 403, 767, 769. II
 33, 75, 79, 106, 110, 265, 274, 282,
 293, 327, 350, 382, 568, 733. III 3,
 29, 185, 503, 538. IV 591, 596, 767,
 790 — Iesum I 199. IV 365, 546,
 625, 770, — Iesu I 359. II 128.
 IV 720.
- Iacōbus I 430. — Iacob (*gen.*) II 245.
 (*nom.*) II 263.
- ignicolorus IV 155, 559.
- ignicomus sol III 1, ignicoma stella
 IV 151.
- ilia (= ilja) II 140.
- illis (= illius) uerbis II 296.
- imperare *c. inf.* II 63. III 65.
- in: haec ait iu (= per) Simeone deus
 I 214, maculas in flumine ablueri
 (aqua baptizo uos *Luc. III 16*) I
 337, fallunt in nomine panis III
 242, — completa in tempore fetu I
 155, tribus in spatiis (ἐν τρισὶν ὡρίαις
Ioh. II 20) II 172, subita in hora
 IV 178, — in uerba uenire I 17,
 animos in talia facta leuare II 164,
 concessa in populos medella II 601,
 in fletum dedita II 701, arserat
 in thalamos fratris III 44, in ualle
 remota conuenisse III 74, miran-
 tur in arbore mortem III 661, in
 (= usque ad) mortem III 749, in-
 spicite in nummum IV 10, surgent
 in munera IV 346, in (= ad) te
 IV 356, in tempora longa *praef. 7*,
 in saecula laudis *praef. 17*, sur-
 gere in noua uina IV 456, uertice
 in sancto plagis lusere nefandis
 IV 649, — nulla in solidum (=
 solida) mihi dona dederunt III 363,
 in morem IV 693, in tantum IV
 803 *cf. abl.*
- incendia bellorum IV 99, mundi *praef.*
 21.
- incipit ore I 327.
- inclementia mortis IV 26.
- inclusi tenebris I 415.
- incrementa I 641. II 753, 816. IV 233.
- increpitare = praedicare increpitans
 praeconia salutis I 420, uetat in-
 crepitans I 348, i. se tenere IV 619.
- increscere III 402, 418.
- incumbere super membra I 622, 643.
- incurua falx I 636.
- indago: praepulchra indagine lucra
 I 427.
- indefessus IV 39.
- indicatiuus: imperatiue positus*: offers
 I 740 *fort. etiam* I 510, — sunt
 alii qui — receptant II 781, —
 credunt pectora uestra num se red-
 det lumen ademptum II 410. *in-*
dicatiuus coniunct. iuxta ponitur:
 si uelitis nec erratis I 602, quod
 impleant sportasque referri uidi-
 stis III 253, qui iusserit et prae-
 cepit III 438—440.
- indubitatus: uocibus indubitata fides
 comitabitur istis II 693.
- indulgere I 121, 320. II 8.
- infinitiuus*: admonuit occurrere IV
 208, ardebat dimittere IV 602,
 causa est uenisse IV 520, conces-
 sit uisere II 673, concurrunt uisere
 IV 744, concurritis comprehendere
 IV 531, contempsero contingere
 III 754, culpa occidisse III 688,
 cura tueri I 3, curabat portare IV
 203, curabis demere I 663, curat
 dedere III 214, current leuare I
 392, datur sperare IV 424, dedit
 obseruare I 187, addere I 274, de-
 uitet ponere III 615, dignum est
 secernere III 583, dignus compren-
 dere I 190, — contingere I 339,
 dignatur uisere III 111, — respon-
 dere IV 596, dignatur aperire II
 827, dignatus mittere IV 792, di-
 misit ponere II 671, exoritur cre-
 brescere IV 207, faciam consur-
 gere IV 322, fecit consistere I 385,
 fugitis disquirere II 686, incumbunt
 conquirere IV 543, indulget tractare
 I 320, ingeminant pulsare IV 221,
 insistit urgere IV 550, instat tu-
 mescere II 28, — sumere III 594,
 laboras purgare I 661, laborant

- foedare I 605, mandat perferre III 367, maneat progigni I 239, memento praebere I 552, mens est dimittere III 726, misi succidere II 318, misit disquirere II 227, — expendere II 228, mitto aptare II 535, moneo cauere III 254, monuit conquirere I 373, monstrat euadere I 329, obseruare offerre I 187, orant doceri I 228, orarunt cernere II 774, orat miscere II 727, permitteus tondere IV 266, potestas dimittere II 486, — transire IV 503, potestatem mutare I 543, properat necere I 383, properant perdere II 68, putabam meminisse III 247, putat extinxisse I 269, — uocitare IV 694, quiesce dubitare II 109, reddit portare III 497, repetat sustollere IV 125, requiris prendere III 513, requirit mitti IV 608, rogitant cedere IV 212, rogabat discedere IV 604, rogant edicere I 112, — euigilare II 35, rogat cedere IV 721, sequitur disperdere II 374, sollers notare I 225, subigit adcumulare III 42, superest deposcere II 428, — sperare II 515, tempus succurrere IV 418, urgebat suffigere IV 656, urget reuelli III 62, — persolui III 448, urgetur uectare I 272, uacabat numerare II 157, uacuum fuerit tollere III 245, ueni dissoluere I 483, — inmittere II 498, — reuocare II 360, uocabit accumbere I 757, uolutat prodere IV 434, — permittitur seruare IV 739.
- infinitui historici*: I 55, 365. II 351. IV 446.
- infinituus pro indicatiuo*: Et nos haud aliter concedere foenora nostris I 598.
- infinituus loco substantiui*: uoluissetum I 787, habitare II 47, quod quanto leuius fuerit dixisse II 86, cf. etiam III 536, 688.
- infinituus omisso accusatiuo e. g.* I 109, 181, 257, 269. II 97. III 247. IV 283, (se) I 45. III 183, 262, 444. IV 278, 280, 295, 448, 581.
- infinituus praes. pro inf. fut.* I 66, 257. III 346, 444. IV 735.
- infinituus perf. pro inf. praes.*: II 86. III 481.
- infit I 57, 453. III 585. IV 245.
- inflexis genibus III 354.
- infremit accusatio IV 595.
- ingeminare I 111. IV 222.
- ingerere conuicia II 627, i. dicta III 452.
- ingrata = ingratis: nequiquam ingeminant precibusque ingrata frequentant IV 222.
- inhabitare sedibus et domibus I 301.
- inhaerere thalamis I 5.
- inhians nummis II 157.
- inlaesus I 718.
- inlex I 685.
- inlibata i. g. inminuta portio III 578.
- inlotis manibus III 174.
- immatura mors I 217.
- inmiscere sese in auris I 42.
- inmundus: imunda lacerans uirtute furoris II 46.
- innectere insidias I 431.
- inolescere i. g. conlescere: amborum animas iunctis inolescere membris III 470.
- inpendere dona II 440.
- implere c. g. fragminis implent III 90.
- implumes columbae I 188.
- inponere incrementa membris I 641.
- inpostus I 478 (conpostus IV 377, re-postus IV 143).
- inreuocabilis *praef.* 4. I 39.
- inreuocata supplicia II 629.
- inruere ad fluuium I 327.
- insectatio I 466, 471.
- inseruire I 629.
- insinuans populis I 436.
- insinuare i. g. inserere II 814, i. g. docere III 20. IV 798.
- insistere ad I 33, = instare IV 179.
- instare i. g. esse: cura instabat I 4.
- intemerata salus II 355.
- intendere durum pectus I 603.
- interiora petere IV 359.
- internecare II 750.
- intransitiua transitiue ponuntur*: nec terra Dei Solymaeue urbis nomen iurabitur unquam I 539, praebentque sedendum (pullum) III 632.
- inuadere furta tororum III 506.
- inuiolabilis = donum inuiolabile uitae II 223.
- inuoluere puerum cubili I 156.
- Iohannes I 26, 110, 351, 409, 430, Iohannes II 362, 510 (iustus), 544,

- III 36, 39, 45 (doctus), 263 (iustus), 680, 685, 708 (iustus).
 Ionaea monita II 705.
 Iordanes: dulcis *praef.* 27, I 347, 415, 451. III 461 (uiridis).
 Ioseph I 151, 222, 256, 272. II 105. III 25. IV 719.
 ipsorum *i. q.* eorum I 565. II 583, = is IV 55.
 ire uiam I 556.
 Israelitarum II 205*.
 iste = hic I 23, 98, 209, 211, 546. II 550, 702. IV 42, 476.
 Istrahelita (*C. cf. H. Linke, Studien zur Itala p. 26*) I 207, 240, II 474.
 iter: iteris I 243, 290, 318, 557. II 184. III 585. IV 767, itiner II 23, 433, noctis iter III 101. IV 71.
 iubar roseum III 1.
 iubere *c. dat. et inf.* I 376, 739. II 11. III 93, 624, *seq. inf.* II 97, *seq. coni.* I 62, *seq. ut* II 145, — *c. dat.* II 481.
 Iudaea I 149, 450. III 460, Iudaeus I 1, 80, 229. II 153, 163, 178, 204, 254, 285. IV 124, 332, 337, 398, 592, 648, 666, 778.
 Iudas IV 423, 427, 443, 444, 480, 511, 514, 626.
 iugalia festa = nuptiae III 752.
 iugis defletio IV 154, saeculum IV 351.
 iurare in caput I 542, — iuratus spondet III 60.
 iutura I 58.
 iuxta IV 33.
 labare: labat custodia II 435, discipulos patitur doctrina labare praeceptis ueterum III 135, corpus debile labat IV 500, — labanter (labenter *M*) IV 468.
 labe populorum IV 113, l. malorum IV 262.
 labentibus annis II 384, gressu labente II 409.
 lacrimabilis aevi IV 69.
 lactantes III 652.
 languor = morbus I 736, 744. II 4, 384, 438, 600. III 200.
 laniatibus trucibus III 352.
 lanigeri *i. q.* oues IV 266.
 languores hominum II 600.
 lapsus *i. q.* crimina III 434.
 laqueare I 523, laquei erroris III 402. IV 731.
 largus miserator II 293, l. voluntas II 180, largifluis opibus I 102.
 latebrae II 15.
 latenter I 254.
 latex: laticis da potum II 253.
 latratibus urgent IV 14.
 lauacra I 311, 322, 347, 350.
 lauit flumine III 263, — faciem lauere saluius IV 648.
 laudatio I 576.
 Lazarus IV 316, 321, 327, 345, 368, 392.
 lectio = lectio scripturae: memorat uenerandae lectio vocis II 534, ueterum scriptorum lectio II 676, testatur lectio II 678.
 lectissima uirgo I 69.
 lepra I 734. II 519. IV 409.
 leuare *i. q.* eleuare, excitare II 164 animos in talia facta leuaret, — siquis sublimia colla leuabit IV 66, leuata acies securis I 335.
 leuis ludus II 51, — leues ministri genitoris IV 33.
 lex *i. q.* condicio III 716.
 liber *c. gen.* IV 619.
 Libya II 709.
 limen mortis II 343, lucis III 314, uitae IV 27, — limina lucis II 652.
 linea texta IV 395.
 linquere curam I 650.
 liquidum profundum III 257.
 liquor laetitiae II 132.
 liuenti pectore III 37.
 liuida uis I 384.
 liuor I 366. III 21. IV 112.
 locare: fructus locauit habendos III 715.
 locusta I 325*.
 lolium amarum II 798, infelix III 7.
 longe *c. comparatiuo*: longe tranquillior III 605, — *i. q.* alonge: longaeque accurrit II 54, tendentem longe II 110, Petrus seruans longe uestigia IV 539, longus = longinquus: longas ire in terras IV 227.
 loquella: iussas loquellas perferre I 12, amissa loquella I 48. IV 579, 676.
 lucida sidera IV 470.
 lucifluus: ortus III 293, sermo IV 119.
 lumen Davidis origine I 121, — lumen = oculus I 659, — lumine solis II 167, mentis II 761, — uitae IV 442, 734, 756, — terna dierum luminia III 316.

- lunae cursus I 446. III 359, lunaris: gratia lunaris lucis IV 150.
- lurida membra I 738, l. lepra II 519, IV 409.
- lustrata habitacula I 245.
- lusus uerborum*: ut iuste iusto seruire queamus I 124, dedit addere nomen I 274, praecurrens aeuum sapientia praeueniebat I 279, reddidit — dictis contraria dicta I 394, nec minus optati quam facti poena luenda est I 522, sed quod dextra facit faciat I 577, corporis est lumen, quo publica lumina cernis I 618, faciles uictus — aegra — cura I 681, sine defunctis defunctos condere terrae II 24, terrenum corpus terreno corpore natum II 196, spiritus in uobis pro uobis — loquetur II 466, negabo negantem II 497, uerborum meritis ueniet sub iudice poena, uerborum meritis dabitur sub iudice uita II 635, 636, timore tremiscis III 302, labentis mentem frater lucrabere fratris III 422, par dispare sexu III 468, ultima praeteriti capient uix praemia primi III 549, praecipit — praecipitare III 770, iniusti iustus succedite flammis IV 284, pretium pretiosi corporis IV 640.
- lux = dies I 181, i. q. uita III 307 (possessio lucis), — II 641. III 15, 346, 554, 560, 564. IV 37, 376.
- luxuriari: luxuriatus sordida IV 190.
- macerans fluxus II 385.
- machaera: ferro fulgente machaera I 212, fulgente machaera IV 522.
- maculosus textus I 431.
- Magi: nomen Magorum I 226, 254, 258. magnifico lumine terras complex III 272.
- mancipare = tradere: seseque domumque mancipat II 345.
- manere: manifestatur quod — maneat I 238, caedes olim praescripta manebat (= erat) I 263, domus — in laesa manebit I 718, — haec in primitiis temptamina parua manebunt (initia sunt dolorum *Matth. XXIV* 8) I 108.
- Maria uirgo I 53. III 26, Mariae I 91, 133, 184, 208, Mariam I 151, 189, 272. IV 358, 399.
- marinae greges I 430.
- marmor i. q. mare I 424.
- Martha IV 338, 354, 375, 399.
- Matthaeus II 96.
- meatus lucis IV 671.
- medella II 356, 587, 601. III 76, 372. medio iteris I 243. IV 767, lucis III 332, noctis IV 207 — medius profeta I 324.
- medullis disruptis cuncta labentur III 613.
- Megedarum orae III 220.
- mella silvestria I 325.
- mens *idem fere quod* cogitatio: peccatoris haec tacitum uolebat credula mentem II 387.
- mensatim III 214.
- mensuram portare I 658.
- mereri = impetrare: tales adfirmat regna mereri aulae celestis III 495.
- meritum = delictum: uerborum meritis ueniet poena II 635, et scriptum causae titulum meritique locarunt IV 665.
- meritus: ut dictum Esaiæ merita de plebe recurat II 767.
- messorum gaudia II 317.
- metae terrae IV 118.
- metretrum II 140.
- metrica et prosodica*: 1) *correptio syllabae longae*: addlatio I 702, rapens I 744, contubium II 276. III 47. IV 16, 28 (contubium I 531. II 127), macerans II 385, clamore III 646, 648. IV 391, clamoris III 648 (*cett. locis* clam.), edere(?) IV 448, facundia IV 595, ibidem III 80, ludibrium IV 643 (lud. 650), — potiretur II 296. III 80, lauere IV 648, ploratus (acc. plur.) IV 585, alterius I 661, 663, illius I 127, 342. II 221, 708. IV 748, istius III 377, 401, unius I 407, 626. III 413, 554. IV 25, *de ablat. ger. cf. gerund.* — 2) *productio syllabae brevis*: lepra I 734. II 519. IV 409, labat II 435. III 373. IV 500 (labare III 135), obex II 769. IV 82, 385, circumlatrare IV 535, an III 326. IV 528, latro IV 601, 610, 612. 668 (latro IV 686); poterimus IV 682, dederitis I 664, profanant II 576 (*sed* profanus) — ilia biss. II 140, — *littera h positionem efficit*: I 301 inhabitare

- (cf. I 26 Iohannēm hunc, *sed hoc loco caesura quoque valet*). — *prod. syll. finalis ante st sp pr scr*: I 112, 315. IV 53, 225, 584. — *prod. in caesura*; praef. 25, 27. — 3) *hiatus*: I 272, 430. IV 14, 340, 427. 4) *synizesis formae*: Bethlēm I 149, 153, 238, 260, — dēerit I 488. IV 800. — 5) *nomina propria Iuencus ad arbitrium metro accommodauit*.
mille uocabula III 199.
Minciadae Maronis dulcedo *praef.* 10.
minister nudae uirtutis II 444.
ministerium praebere I 770.
miracula: miscere II 39, mouere I 448, sollicitant I 133, trahere I 43, uoluere III 22 — miracula rerum II 123, 639. III 116, 675, IV 402, 778.
mirandis; m. monitis I 271, m. lau-
era I 311, m. gaudia I 444, mi-
randa (= magna) ad gaudia II 407.
miror (*passiue*): mirata uirginis arte
III 58.
miror si II 107.
mirus = magnus: gaudia mira con-
celebrant I 108.
miseramina panis IV 289.
miserator II 293.
miserabilis IV 440.
miseri egentes III 516. IV 415, — m.
superbi II 235, m. prauī II 661.
moderamen *praef.* 14, I 6, 185, 493,
496. II 575. III 421.
moenia fidei III 534.
molare saxum III 405.
molimen I 521. II 18, 171, 308, 599.
molis: curarum mole grauatis II 786.
tantae spectacula molis III 326,
378.
Moyes I 185, II 689, III 473, Moy-
sei II 218, Moysi II 691, III 324,
Moysea IV 15.
monilia I 665.
monitor III 424.
monstratristia III 298, potentia IV 139.
monstrare puerum colendum germen
I 242.
mortalis (= homo) I 32, mortale I 74.
mos: ex more I 282, de more I 284.
mox *i. q. simulatque*: (cf. *Woelfflins*
Archiv VI 267) I 383 nam moe-
nibus urbis mox inferre pedem
sensit, II 816 at iusti mox incre-
menta uiroris sumpserit, — IV
21 mox uincula sumpsit, cecidit;
i. q. paulo ante III 160, — II 407,
584, 602. III 620. IV 21.
mulcare III 123.
multiflua uerba I 582.
multus: plebis miseratio multa III
205, uocis pondere multo III 368,
multum laudanda IV 420.
munia membrorum I 744. IV 166.
murrā (= myrrham) I 250.
mussanti uoce uolutant III 24.
mustum calidum II 373, m. spuman-
tia II 375.
muto: uino mutauerat undas II 329,
tenebrae mutantur lumine II 517.
nactus III 448.
Nathanaheli II 102, Nathanahelis II
118.
naturale bonum I 645*.
natus = filius *e. g.*: Dei natum I 72,
hominis nato II 17, Zebedei natos
III 319, quorum natos III 385.
Nazara felix I 273, II 106, — Na-
zara II 107, Nazara plebes III 29.
nec prius — nisi III 337, nec — saltem
= ne — quidem: nec littera saltem
aut apicis parui I 487.
nectere: carmina ueterum gestis ho-
minum mendacia n. *praef.* 16, am-
bos ad proprium cogens nectebat
amorem I 306, nexa III 284.
nefanda conubia III 46.
Neptala I 413.
nequam I 621.
nescius *i. q. ignotus* IV 177, — ne-
scius error III 412.
nil = non I 378. III 711.
nimium (= ualde): felices nimium
I 466, n. fallax I 685, sapiens
nimiumque beatus IV 187.
nitefactus crinem oliuo I 607, niten-
tis uineti saepes III 713.
NOBISCUMDEVS (*nomen*) I 142.
nodata manebunt III 285.
non *pro* ne II 441 — 443. III 659.
nomen regionis I 413, diuersae gentis
III 429, — ruris IV 657, — pro
nomine I 332. II 665. III 383,
546. IV 110, — in nomine panis
III 242, — sine nomine III 68, 760,
— nomine uenali sistere III 441.
nomisma: inspicite sculpti nomismatis
aera IV 10.

notare numero III 219.

noti regina II 707.

nouare plebem I 25.

nubila tristia III 228.

nuda uirtus II 444.

nullus *pro* nemo II 214, 266. IV 39.

num — an III 325.

numeralia distributiva pro cardinalibus: I 103, 249, 281. III 90, 316. IV 198, 426, 472, 548.

numerus pluralis pro singulari e. g.

incendia mundi *praef.* 21 thalamis

I 5, ante suos uultus I 36, dis-

pendia uocis I 46, munera dilata

I 49, uentris gaudia I 50, uirginea

tecta I 55, terras I 58, concep-

tus I 65, miracula I 75, 133, pon-

dera uteri I 134, thalamos I 136,

iussa I 145, ingentia gaudia I 165,

praesepia I 169, terris I 174, mo-

deramina legis I 185, delubra I

188, pectora I 208, habitacula I 245,

mella siluestria I 325, urgentes

iras I 329, ueneranda lauacra I 347,

lauacra I 350, pectora I 381, ponti

per litora I 421, odiis I 626, fa-

ciles uictus I 631, escas I 632,

incrementa I 641, absumptos gu-

stus I 474, moderamina operis

proprii I 493, altaria I 504, moli-

mina mentis I 521, conubia I 531,

pallia I 554, caecis odiis I 562,

odiis I 566, lumina I 567, lucris

I 571, antra I 588, regna I 651,

gaudia I 739, tecta I 746, munera

uerbi I 764, dona medentis I 766,

tectis II 17, dona salutis II 66,

litora II 71, tecta II 90, pectora

II 93, 111, conuiuia II 129, uina

II 130, imperiis II 138, lumina

II 167, terris II 168, culmina II

184, exordia nascendi II 186, 190,

primordia uitae II 202, terras II

225, 228, undas II 251, munera

II 256, dona liquoris II 267, escas

II 302, dona salutis II 334, pec-

torata II 377, munera II 381, 399,

420, funera II 397, tristia II 400,

terriss II 498, 514, obsequiis II

507, funera II 521, terrarum II

549, otia II 565, 590, quaerendi

iura II 644, habitacula II 718,

ignibus II 810, incrementa II 816,

terras III 1, conubiis III 47, ro-

bora III 191, corda III 296, 364,

466, 656, regna III 315, 495, 523,

526, spectacula III 326, solacia

III 358, regnis III 418, 489,

iussis III 453, tecta III 520, lu-

mina III 589, aequora III 605,

consortia IV 73, caelestia regna

IV 197, tegmina IV 275, misera-

mina IV 289, casibus tantis IV

309, confinia summa IV 315, gau-

dia IV 327, lumina IV 345, 442,

limina IV 353, corda IV 355,

620, tecta IV 397, bella IV 408,

supplicia IV 440, pectora IV 443,

469, regna IV 455, uina IV 456,

culmina IV 458, tecta domorum

IV 474, pectora IV 485, iras IV

563, poenas IV 615, 630, scelera

IV 636, pocula IV 658, corpora

IV 712, saxi pondera IV 741.

nummus = pecunia: nummi ratio-
nem qui sibi poni iusserit III 438,
maior quis est concredita portio
nummi IV 232.

nuntia: uox nuntia I 40, n. fama II
342.

nutrimina flammae IV 215.

oberrare III 157.

obex II 769, IV 82, 385, 708.

obreptare: obreptans animo uis tetra
ueneni I 547.

obsequio blando esse I 564, obsequium
ferre IV 715.

obtusus sensus II 208.

obtutus stupidus IV 89.

obumbrans I 68.

obuia i. e. contraria signa IV 103.

odores = *Räucherwerke* I 10.

offensio lapidis I 393.

offerre: fetus offerre sacrandos I 187.

Oliueti arx IV 91, Oliuetum mons
IV 458.

olli I 27, 428. II 14, 134, 252, 265,
412. III 110, 659, 703. IV 525.

— ollis II 410, III 677, IV 29.

Olympus astrifer III 225.

omnia mundi II 198.

omnigenae tribus IV 154.

oracula uatum I 237.

orae: luminis orae I 106. II 342. III
486. IV 761, — uitales II 707.

ordo I 412, 489. II 826 (saeculorum).
IV 638, 656, ab ordine dicta non
soluentur IV 162.

ornamenta terrestria linguae IV 805.

- osanna III 640, 647.
otium legis *i. q.* legem de otio sabbatis II 590.
- pabulae iustitiae I 459.
pala ruralis I 342.
palla furua II 2.
palma (= manus) II 595. III 213, 496. IV 446, 567, 569.
palmetum III 638.
palpare I 701.
palumbae sollemnes I 196.
pandere aures II 547, 812, mentem II 212. IV 564, munus III 491, — saecula uititalia II 292, uisionem III 340.
par iustis II 446.
paratu = apparatu III 328.
parens astrorum et terrae, pontique hominumque I 118, — perfectus I 572, uitae lucisque I 747.
parere *i. q.* apparere I 36.
parilis cura I 6, p. amore IV 64.
pariter I 285, — pariterque I 554.
participia: desponsamque sibi scribens *grauidamque* professus I 152, ordo consecrandus I 353, Talia donantem — ueneratus adores I 402, complenda manebunt I 485, ad pacem properans transcurrere petendam I 508, haud ignota stat cautio I 519, facient uolentes I 705, gustanda tradant II 145.
participium: mandata temnenda I 38, conspectu uerendo I 59, puerum monstrant colendum I 242, satiandos manet copia mensae I 460, urget — lance inferri praesentia munera poscens III 63, pudendis sordibus III 149, cauendas insidias iubeam III 246, omnia nostrorum proiecta reliquimus III 535, praebent sedendum III 632, fructus locauit habendos III 715, nati thalamis adhibete uocantes III 757, credens seruis tractanda talenta IV 228, cepit habenda (talenta) IV 229.
parua fides III 244.
pascha I 282, 285. II 153. IV 428, 429.
pascua laeta I 159. II 423.
pastorum corpora = pastores I 162.
pastus (*plur.*) II 622.
pater altithronus II 62, aeternus III 203, regnans II 552, rerum I 16, sublimis III 463, supremus I 173.
patere: praemia cuncta patere III 59.
pauere miracula II 69, pauescere *c. acc.* II 488.
pauitancia dicta uoluntat I 95.
pectora aperire II 610, complere colloquiis II 321, — sub pectore ceti II 697, p. fortia II 431, — humano III 528, p. robusti III 672, p. robusti III 380, pectoris antra I 588.
pecusculum II 589.
peius patescat II 372.
penetralia scissi uentris III 394, salui penetralia cordis IV 7, p. mentis IV 43, penetralia alta II 220, putei caua penetralia II 251, p. saeculi II 543.
penetrare aedes I 767, in aedes IV 181, aethram II 125, animum II 792, per ardua IV 72, exordia II 186, habitacula cordis III 41, in limina IV 223, mentem I 115, templum I 197, undas fluminis I 354, uiam I 682, in uiscera II 722.
pepli fila pendentia II 391.
per: per debita I 307, messis per culta praeterit II 561, per cuncta II 416, per deuia I 408 *cf. etiam* I 528. II 622. III 319. IV 483, per diuersa loci (= diuersis locis IV 107), fixa per inania tellus IV 106, per longa III 209. IV 186, — per lubrica I 722, *cf. etiam* III 374, IV 499, per operta mentis II 82, per plurima terrae I 145, per prona 682, per scrupula I 684, per tristia IV 314, = *abl. instrumenti*: per uerba sonantia I 114, per Mariam I 189, Christum per talia dicta precatur II 131, per gaudia tanta uidentum ardor famam serebat II 415, lucret per uincula poenis III 455, quo saxea corda reuinci per proprios apices possent III 475, satis fieret per talia dictis IV 660, — *i. q.* ad uel in: populum duces per lumen apertum (*cf. Lucas I 79*) I 127, nec sermo ipsius poterit per uestra sedere pectora II 674, messores patrii uenient per rura ministri (*cf. Matth. XIII 41*) III 10, tollat per gaudia plebem III 649, penetrare per ardua lucis IV 72.

- animae per membra reuersae IV 708 = in: per populum pepili fila manu tractauit II 391, per uestra sedere pectora II 674, referunt plenam per membra salutem III 132, quem tumor cordis per summa locarat III 618, socium quaerat per strata relictus IV 176, (poenis) quas per stagna parauit IV 286, — per (= ἀντὶ) mensas uina dedisset II 150, per terga I 698, II 426, 802. III 212, 257, per compita III 79, per saepta ufarum III 755, per litora III 129, per aequora I 689, per stagna barathri IV 286, per oppida I 147, IV 297, per rura IV 463, 466, per pascua I 159, per omnes dedit IV 663, — uenient per aures III 519, ueniet per sidera IV 156, — per gaudia testor I 362, — blando esse per (= erga) omnes obsequio, I 563, — aegris an liceat per sabbata ferre medellam II 587.
- percentare III 648, 679, — percontatum IV 577.
- percurrere rapido gressu IV 308.
- percussus corda dolore III 296.
- peresus tabe languoris I 440.
- perfidiosae gentes II 433.
- perminima pars III 583.
- perosus (*passiue*) III 481.
- perpetue uita II 508, cura III 510.
- perplexis uerbis condita II 824.
- Persas I 241.
- perspector mentis II 274.
- pertendere gressum I 241.
- peruolitare in cunctas terrae metas IV 117.
- pestis saeuissima III 40.
- petra iumota I 720, petrae uolumina IV 725.
- Petrus I 767, III 110, 114, 122, 159, 271 (stabilis), 273 (fortis), 274, 278, 296, 319, 324, 382, 384, 387, 534, 538. IV 467, 473, 475, 482, 496, 539, 570, 580.
- Pharisaei II 351, 566. III 133, 160, 221, 241, 464. IV 402, 675, Pharisaeae gentis II 606, plebis IV 70.
- Philippus II 99, 109, 116, Philipporum III 238, — Philippaeum nomen III 258.
- piaculo immundo maculare III 168.
- pignora media IV 17.
- Pilatus IV 591, 597, 604, 721, 739.
- pinna i. q. penna IV 82.
- pinnatus II 494.
- pisciculi III 211.
- placidus pullus III 632.
- plantis tegmina bina II 443, plantisque prehensis IV 769.
- planus (πλάνος) IV 732.
- plausum quater IV 582.
- plebes I 332, 450. II 163, 402, 771, III 29, IV 273 at plebs I 13, IV 614.
- pleonasmī genera*: dedecus obpressum celet I 136, lustrata habitacula monstrat I 245, munera trina dona dabant I 249—251, praecurrens praeueniebat I 279, propria ipsius area I 343, aliquis prior dedit ante II 306, ultima supremae munera pompae II 399, mox inde II 472, cf. III 83 tum mox, 568 mox tunc, 610 dehinc mox; sic itidem II 497, leti post funera II 521, insinuando docebat III 20, IV 798, alimenta ciborum III 207, in liquidas deiectum proicit undas III 360 cf. *synon. coaceruatio*.
- ploratus amarus IV 585.
- plumea turba (i. q. aues) II 818.
- pocula i. q. potus greges ad pocula duxit II 264—269.
- poena: p. persoluet I 498, pendet I 501, p. luere I 522.
- polire uineta III 555.
- pollere nomine III 258, de nomine II 245.
- polluta generatio II 695.
- polus *praef.* 13.
- pompa suprema II 399.
- pondus: uerbi I 303, uerborum III 683, sermonis I 447, III 765, uocis III 368. — procerum pondere III 64, saxi ingentia pondera IV 741.
- ponere commercia III 310, conuiuia 614, fructum IV 283, horam IV 496, membra III 615, se dominum IV 35, i. q. statuere IV 15.
- populi (cf. *Wölfflin, Archiv VI 341*): = homines *praef.* 20 I 20, 71, 148, 167, 210, 326, 436, 450, 601, 732. II 6, 120, 159, 229, 484. III 18, 129, 260, 263, 636. IV 408, —

- = turbae I 321, 452. II 71, 73, 322, 601, 725. III 73, 197, 202, 209, = multitudo: p. sectantum discipulorum II 562, populus matrum et puerorum III 92, 209.
 portae infernae III 281.
 portare gaudia I 165, ieiunia II 367, mensuram I 658.
 portio iniustae uitae II 454, — credendi III 375.
 poscentibus annis I 131.
 possessio: militis unius seruans possessio textum IV 664.
 possibilis uia III 533.
 posterius I 575, posterior III 703.
 post inde I 177, III 396.
 potior fiducia I 648.
 potiri uerbis II 296.
 praeblanda adolatio I 702.
 praecautus discessus I 259.
 praeceler IV 22.
 praecelsus: rupes I 452, 478, mons III 196, merita III 514, nomen IV 61, moenia IV 87.
 praecepta legis I 7.
 praeceptor III 501.
 praeconia larga I 420, regni I 436, sancta I 435.
 praecurrens aeuum I 279.
 praediues aula III 437.
 praedulcia obsequia I 305.
 praefulgida nubes III 330.
 praegrata ieiunia I 604.
 praegredi I 126.
 praelargis opibus III 753.
 praemitis asina III 635.
 praenuntia uox I 275.
 praepandere uiam III 532.
 praeparuus I 154, II 813.
 praepete curru III 265.
 praepulchra lucra I 427, uascula II 140.
 praesagia IV 584.
 praescribere = praenuntiare: caedes praescripta manebat I 263.
 praesens constantia II 650, pr. testatio II 669.
 praesentia nostra adueniet III 430.
 praesepe I 157, 177, praesepia I 169.
 praesolidus Simon I 422.
 praestupidum cor IV 199.
 praetexere III 636.
 praetumida mens I 580.
 praualido robore cordis IV 100.
 precato genitore III 85, IV 506.
 pressat facundia IV 595.
 presserunt terram III 335, — pressit sua munera Christus III 32.
 pretiosus sanguis III 611.
 primaeco in flore I 30.
 primitiae IV 108.
 priscae leges I 483.
 pro = propter: subolis pro funere matres caelum pulsare querellis I 265, his pro signis conclamant decipiendum II 596, sibi demere pro caeli regnis amorem (οἱ τινες εὐνοῦχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν *Matth. XIX 12*) III 488, quicumque linquet adfectus omnes pro nomine nostro (ἕνεκα τοῦ ὀνόματος μου *Matth. XIX 29*) III 546, proque meo uobis incumbere nomine gentes IV 110, discipulos dictis pro talibus commotos III 600, pro fratris morbo anxia IV 307, — proximus et frater pro te tibi cedat amore (ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν *Matth. XIX 19*) III 509, — pro fonte reliquit II 297, — urgebit pro me uiolentia II 463, — pro merito II 761, pro certo gemuit I 375, adfixi crucibus scelerum pro sorte latrones IV 686.
 proceres IV 572.
 proculcare II 222.
 profanare II 576, profanus II 161, IV 639.
 profatur I 67, 201. II 179, 365, 757, 806. III 399. IV 53, 484, 752.
 professi II 349.
 profeta I 125, 324, 471, 678, 691, II 278, 299, 357. III 31, 268, 684. IV 46, 78, 113, 138, 637 = profetissa I 214, profetare IV 569.
 proiecta in lacrimas II 704.
Prolepsis: quod me in altum erigit ex humili celsam I 99, laetanti in pectore II 340.
 pro mira fides I 113.
 promittere: natum e coniuge promittit I 19, — II 533. IV 239, 733.
pronomén personale: nos = ego: crederet et nobis II 691, incumbens nobis uiolentia IV 491, — uestri = uestrum: quemquam uestri II 634 (*at* III 303 siquis uestrum), — carmen mihi erit *praef. 19* tibi claudetur uox nuntia I 40, firman- tur uobis munera I 41 *etc.* — *possessiuum*: noster = meus: pro no-

mine nostro III 546, uester = tuus: aedibus in uestris II 338, uestris haec audio uerbis (tu dicis *Matth. XXVII 11*) IV 593. — *reflexium*: in numerum proles sibi adoptat I 465, suscepisse sibi II 508, uitam sibi possidet in se II 655, requiem placidae sedis sibi repperit II 717, nulla sibi sumunt alimenta ciborum III 207, dam-nansque sibi responsa coercet III 698, diuersa sibi tractantes munia IV 166, palmis sibi frangere panem IV 446, libera sanguinis huius corda tenere sibi IV 619, laqueo sibi sumere poenas IV 630, — sibi = ei II 40, 602 *etc.* — sui = suus: incrementa sui II 753. — sui centeno copia fetu II 753. — *demonstratiuum*: iste = hic: uix gaudia tanta spiritus iste capit I 97, hic puer ad casum populi datur, iste renasci concedet populos, dicta in contraria signum istius adueniet I 209, consimile est isti (simile est huic *Matth. XXII 39*) IV 42, uox denegat ista magistrum IV 476. — *demonstr.* = *reflex.*: discipuli rogitant, cur non successerit illis medella III 371. — *demonstr. om.*: hunc similem faciam [ei] uolucris qui fulcit harena fundamenta domus I 723, cui fidem sermonis gratia figet [ei] genitoris dona patescunt II 648. — exsoluet qui iura cubilis alteraque illius thalamis sociabitur uxor III 476. — *interrogatiuum et indefinitum*: quis = uter: quis potius genitoris iussa sequatur III 702, — quisquam = quisque: illicitum cuiquam fuerat contingere panes, sumere quos solus poterat sacerdos II 573, — nec primus quisquam nisi cunctis seruiat unus esse potest III 608, quisquam usus I 475, nec genitor quicquam uestri quaeret II 643, — quis = aliquis I 628, — quisque = quicumque I 715, II 202, 619, 621, 776, III 400, 490, 614, IV 180 = aliquis III 614, alius = alter: aliam uultus partem praebere memento (praebere illi et alteram *Matth. V 39*) I 552, unus tollitur alius linquetur IV 172.

pronus: rabies prona furore III 291. propagare I 167. properis cursibus instans III 290. proprius i. q. suus III 805. prosequi = respondere: Christus prosequitur III 435, IV 48. prosternere: terror prostrauit pastorum corpora terrae I 162. prouenire: passeribus pretium nummi uix portio parua proueniet II 490, = fieri: tua proueniat de sorte uoluntas IV 504. pubescere (pubiscere C) pleno aeuo I 132. pudendas sordes animi ponere III 710. pudor = reuerentia III 727. pulcher: labor II 315 (= bona) uina II 149, cibi II 303, facultas I 573, fides II 340, seges II 752, — pulcherrima iussa salutis I 434. pulsare caelum I 266. III 172, — dictis III 142. putealia pocula II 257. quadrifidus: quadrifido ab axe IV 158. quadriga III 266. quadriiugum II 546. quaerere i. q. accipere, nummum III 575. quaesitor III 412. quaesunt I 249. quam i. q. quanto: quam praestare magis gaudet I 675, — quam pro: laetitia inuentae maior tum nascitur agnae quam pro cunctarum numero III 416, — quam nulla II 36. quater plausum IV 582, corda IV 711, — linguas IV 576. que *apodosin incohat*: iam lux adueniet properis mihi cursibus instans Moenibusque in Solymis rabies cum prona furore — saturabit III 291. — *abundat*: obuia nuntia fama uenit pueroque remeasse salutem II 342, seminibusque illud minus omnibus esse uirentum creditur II 815, — = *de*: seminibusque aliis contingunt aspera rura II 748, — *praepositioni adiunctum uelut*: inque uicem IV 646 — carceris in mer-sum tenebris uinclisque grauauit III 48, carceris et mersum tenebris poenisque premebat III 450. quin: nec littera deerit omnia quin fiant I 489.

Quirinus I 147.

qui sit II 775.

quis = quibus I 236, 312, 441. II 374. III 583, 718. IV 75, 153, 232, 254, 544, 722.

quistis II 672, queunt III 310, queat III 526, IV 115, queamus I 124.

quod *causale*: 1) *cum indicatio*: hoc dictum scribae carpebant, quod uerba Dei uirtute ferenda protulerat Christus II 82. 2) *cum coniunctio*: quod uenerit illa II 709, Moyses praecepit quod pectora dura uideret III 473, — *quod cum indicatio uel coniunctio praecedente uerbo dicendi uel sentiendi*: I 168, 193, 238, 300, 506, 713, 755. II 291, 327, 389, 550, 579. III 34, 35, 38, 139, 152, 245, 248, 262, 567, IV 90, 356, 468, 547, 666, 758, 781, — quod *post* haud dubium est II 180.

quoniam (= ὅτι) I 379. IV 732.

rapere: furorem in bella IV 408, rapuit ficus de uertice mortem IV 631.

rapida mens I 40, uita I 513, furor II 48, aestus II 247, flamma III 267, sol IV 586.

rarus messor II 427.

rationem ponere III 438.

recedo (recido C) I 741.

recidere I 636, — recidi I 181.

recidiuus: recidiua in lumina surget IV 345.

recurro: uera recurrant I 180, ut dictum — recurat II 767.

recursus I 765. II 332. IV 735, 760.

reddo: uirtute mea se reddet lumen ademptum II 411.

redimita radiis salutis uita III 294, redimire honore IV 189.

rediuua dextra II 594, r. corpus II 660.

reduces discipuli II 295.

reflectere dominum II 704.

regia caeli I 467, 482. II 513, 539.

regnator terrae apertae IV 807.

remeare I 47, 286, 748. II 332, 343. III 206. IV 324, 735, 761.

remissus = solutus III 35.

renidere I 205.

reparatio uitae IV 31, 349.

repedare I 104, 223. II 75. III 195. IV 494.

rependere meritum *prae*f. 18 I 610, laudes gratesque r. I 96, praemia I 578.

repens languor I 744.

repetor caeli terraeque I 35, uitae II 405, lucis uitaeque IV 479.

repeto: nec quisquam domibus repetat sustollere secum IV 125.

resipire III 181.

restat: gloria I 19.

retexere monumenta II 569.

retur II 402.

retractare = uituperare II 85.

reuinctus coniugio II 273.

reuireſcere II 203.

reuoluere i. q. repetere: cuncta reuoluens debita III 454, — (resoluere C) uitam II 192.

ridentia limina II 720.

rigare lacte IV 128.

risus occultus II 351. III 153.

roboreus: roboreis radicibus instat I 334, robur fidei III 119, 191, 277. IV 383, — saxi III 279.

rogare = orare, precari I 13.

rogito IV 212.

Roma *prae*f. 2.

roseum iubar III 1, ructans uarii sermonis imago II 828.

ruber uesper III 225.

rudis i. q. nouus: rudibus ueteres subtexere pannos uestibus II 371, — rudibus membris consistere II 194.

ruentes mentis languore II 4.

rumpitque hanc pectore uocem IV 366.

ruralia arua I 325*, r. pala I 342.

rutila lux II 168.

sabbata II 565, 576, 581, 587. IV 130. Sadducaei III 221, 241. IV 14.

saecli generatio IV 159, lucra III 308, pax IV 806, — penetrabilia II 543, uiolentia II 463, — saeclo debita III 348, saeculorum series I 308, tempora III 232.

saepa uiarum III 755.

saeta I 323, stamine saetarum conexus III 392.

saltem = quidem I 487.

salutifer IV 365.

salua merces III 568.

saluator I 769. II 247. III 192. IV 51, 537.

Samaritae II 434, Samaritum II 255, 322, — Samariticus II 254, — Samaritis II 244, 250.

sanctificus auctor carminis *prae*f. 25.
 sancti profetae II 773, — s. fides II 438.
 satias potusque cibique I 637, — saties III 216.
 satis est I 748. IV 545.
 saxea corda III 474, saxosus ager II 785.
 scelerata cupido II 442, sc. insania II 467. IV 755. facundia IV 595, ludibria IV 643.
 scelus = diabolus: horrendi sceleris fallacia I 374.
 scribere tabulis I 113.
 scrupus I 684.
 scrutator cordis I 579.
 se *om.* I 45. III 262, 444 *etc.* — se iudice II 643, se reddet lumen II 411.
 secretus *i. q.* separatus III 420, — secreto III 205.
 selectio felix III 773.
 semiputata uitis portio III 694.
 semita uiarum I 315.
 senes fessi I 29.
 senilis: s. coetus I 293.
 senior uir III 355.
 seorsum delecta II 430.
 septemplex caelum I 356.
 serenum: adueniet uentura luce serenum III 226.
 serere sancta praeconia I 435.
 series saeculorum I 308.
 sermo currebat II 305.
 seruator iusti I 2, — II 243, 256, 327, 382. III 17, 195.
 serus *pro* sero II 829.
 si: si — promitteret, forsitan cunctatio mentes debuerat I 32, si germanam potuisses uisere, Lazarus haut poterat succumbere morti IV 367, — si = num III 414, 434. IV 354, 554, — si (*cod. nonn.*) credunt pectora uestra (πρὸς τὰς; *Matth. IX* 28), II 410, istaec si credis (πιστεύεις; *Ioh. XI* 26), IV 354, *om.* rursum sublinem [si] dixissent esse profetam, occidisse illum traheret confessio culpam III 687, — si = ei III 593.
 Sichen II 244.
 sicubi I 573.
 Sidon III 177.
 si forte: uel septem lapsus hominum si forte liceret (*scil.* remittere) III 434.

silenter III 460.
 Simeon I 190, 214.
 similis: satis est domini similem uirtutem prendere seruo II 477, his saxosus ager simili leuitate uire-scit II 785, istis (hominibus) similem nos quaerere nummum III 575.
 Simon I 422. III 120. IV 409, 583, 653.
 simplex *pro* composito: condita = abscondita II 827, ferre = proferre II 83, = auferre IV 722, firmare = affirmare III 362, haerere = adhaerere II 97, linquere = relinquere II 74, ludens = eludens IV 572, mouere = remouere IV 374, paruise = apparuisse III 268, posuere = deposuere III 710, sequi = prosequi I 566, signare = designare IV 627, suadere = persuadere II 336, temnere = contemnere IV 55, uellere = euellere III 377, uertere = euertere IV 547, uenire = euenire, fieri I 676. — *compositum pro simpl.*: adnectere = nectere I 7, concelebrare = celebrare I 109, 117. IV 193, effugere = fugere III 300, infindere = findere IV 171, malle = uelle IV 35, reuincire = uincire II 273.
 simulatio flammipedum quadriugorum II 546.
 simul his dictis I 175.
 sin III 423.
 sinapis praeparui granum II 813, minimi sinapis III 376.
 sine luce tenebris I 624, sine fruge rapinam II 780, sine honore III 31, sine nomine III 68, 760, sine fine III 379, 771. IV 79, sine fructibus aera IV 235, sine nomine IV 430.
 sinuamen: utri sinuamine I 87, sinuamine laterum III 56.
 sinuo II 259.
 sinuosa uolumina lini I 423, sinus cophinorum III 90.
 Smyrnae de fonte *prae*f. 9.
 sobrius aeternum I 21.
 sociabile uinculum IV 18.
 Sodomi II 455.
 sol = dies: quadraginta illi fuerant ex ordine soles I 369, geminos expendere soles II 323.
 solidus III 363.

solium caeli I 17.
 sollicite = diligenter III 239.
 Solomon I 644, II 710, 711.
 soluere linguam per uerba I 114, soluitur uirgo nouo fetu completa I 155.
 solus: solis iteris regionibus infit III 585.
 Solymi (Solimi *plerique libri*) I 227, 233, 449, II 154, 205, 281, 284. III 291, 584, 622, 641, IV 78, 363.
 sonans = praedicans I 439 — sonarit IV 569.
 sonipes alacer I 688.
 sonora uox II 417.
 sopire furorem I 267.
 soporata nocte III 97.
 sordida lucra II 162. III 706, s. dicta laboris III 696.
 sors: res uberior cumulatae sortis abundat IV 254.
 spargere: spargantur in populos II 484.
 species (*nonn. codd.*) animae I 312, ouium I 692, i. q. forma II 673.
 speculum II 69, IV 714, 726.
 spiceus horror II 799.
 spiraculum I 115.
 spiramen I 215, 340. IV 797.
 Spiritus I 21, 140, Spiritus purus I 69. II 624, 628.
 splendescere II 183.
 spondere animos II 370.
 spongus IV 695.
 sponsalia pacta I 143, uota IV 200.
 spontaneus I 652, 703.
 sporta III 217, 252.
 sputa improba IV 566.
 squamosum corpus II 519.
 stamen saetarum III 392.
 stare = esse: haud ignota stat cautio legis I 519, stabunt rebus signa futuris II 696.
 statuere inreuocabile tempus *praef. 4.*
 sternere: prono strauerunt corpore terram I 248, aequora uitae sternit mitis moderatio III 605, pacem II 38.
 strata (*subst.*) I 290, 315. II 535. III 462, 636, 655, — strata tororum III 621, — stratumque tuum refero II 90.
 strauerunt corpore terram I 248.
 strepere loquellam IV 579.
 strictura II 783.
 struere conuiuia III 53.

stupidus = stupens IV 89.
 stupuere magistrum II 295.
 sub *c. abl. ubi ablatiuum instrumenti causae uel modi exspectes*: misericient sub nomine fratrem I 503, tuo sub nomine nobis uirtutes omnia domuerunt I 709, seruiuit tuo nobis sub nomine daemon I 712, sub uno nomine consociat II 59, praeclaro nitidi sub lumine solis II 482, infendunt sub uomere IV 171, sub pondere pressos IV 505, — nullo sub crimine culpae I 262, Istrahelitarum sub nomine plebem II 474, *cf.* IV 325, 796, sub iure legis tenebo II 582, matris generisque sub nomine II 732, populo sub teste III 478, sub lege IV 6, *cf.* IV 12, — sub una condicione premet IV 169, ueris sub testibus IV 552, sub sorte IV 663, tantis sub casibus IV 497. — *ubi abl. temp. exspectes*: nocte sub obscura (*vuxtó; Ioh. III 2*) II 177, sub extremo labentis lumine solis III 77, nostro sub tempore II 514, sub exortu solis (*πρωτ Matth. XVI 3*) III 227, ueniet certo sub tempore III 347, = in: sub turbine saeculi proculcet pedibus letum II 221, *cf.* IV 541, sub pectore III 528. IV 352, Domini sub pectore II 493. sine honore manent patria sub sede profetae III 31, uentris sub carcere III 235, caeli sub sede (= in caelo) III 287, procerum sub pondere tristis III 64, uenient sub lumina uitae IV 27, — sub indice statuet uinctum I 515, steterat sub litore puppis II 43, nulla sub Christo ieiunia ferret II 364, qui me confessus fuerit sub indice terrae II 495, sub lumine lucis inueniam III 314, sub iudice flamma III 475, primo sub limine IV 574, — ille sub haec II 113, 259 *etc.*
 subeo: subibit (= subsequetur illos receptos) I 760.
 subigant haec pascua porci II 60.
 sublimis capiat II 223.
 sublimo III 145.
 substantia animae II 522*, arboris III 668, — credendi II 675, panis I 380, 595, parua IV 255, salis I 474, suci II 745, uocis II 418.

— substantia = summa pecuniae IV 255.
succedere pro I 333, succidere messem II 318.
sulcare flammis auras I 244.
summa dies I 706, summogustu IV 659.
sunt qui: sunt quos iactantia tollit I 580.
super = in: audiuitque dei super horrida somnia uocem I 138, quicumque hominum fuerit super omnibus error II 623, — *aduerb.* I 717. II 2, 31, 277. III 47, 436, 603, 631. IV 161.
superarent *i. q.* superessent IV 136.
superest = abundantius est: quod superest illis (quod autem his abundantius est *Matth.* V 37) I 546.
superbi sapientes II 550.
superfluus III 249.
superincrepitans II 161.
supra: sidera supra III 409.
surgere: maior in plures audax iniuria surgit III 725.
suscipere: Iohannem ueneratio suscipiebat III 51, 685.
suspendere curam pectoribus nostris I 640.
susurrans II 483.
synonymorum coaceruatio: clamore uocabat I 310, pestiferi rabies uaeana ueneni I 404, apicis parui gracilis distinctio I 488, ueteris iussum moderamine legis I 496, tacitae mentis penetralia I 505, e tenebris carceris atri I 517, casti pudoris iura I 534, uis tetra ueneni I 547, nil abdita clausum pectoris antra tegunt I 588, deuoti pectoris seruitium I 610, obscurae tenebrae I 622, nigrae umbrae I 623, magna admiratio plebis immensum stupuit I 729, caecis tenebris demersa I 758, aestu febrigue I 768, pectora nescia falsi uirtutem puram seruant sine fraude maligna II 112, nocte obscura II 177, furis tenebris II 207, caecae tenebrae II 236, sordida polutae — contagio mentis II 239, tristes lacrimae II 370, inplorat lacrimans II 380, praeclaro nitidi sub lumine solis II 482, benigna obsequia II 506, caeci de carceris umbris II 510, lumine lucis II 517,

amissae leti post funera uitae II 521, fulgentis splendens gloria II 524, uento uibrante II 529, uestitum ueste uidere II 530, praecepta iussa II 710, fontani gurgitis unda II 716, magna sub mole farinae II 821, mirata—arte attonitus stupuit III 58, ualidum robur III 119, 277, rabies prona furore III 291, caeca rabies furoris III 350, instabilis fidei nutans per lubrica gressus III 374, diuite gaza III 522, concordi sternit mitis moderatio pace III 606, uasti sine fine doloris III 771, fesso nexos languore quietis IV 507, celeri properoque recursu IV 760, furtim sustulerit corpus defensa tenebris occulte rapiens audacia discipulorum IV 782.
synthesis generis: reuertenti iuuenis (iuuenem *C*) torpentia membra — ante pedes Christi lecto posuere cubantem II 76 s.
Syria I 146, 438, Syri I 449. III 176.
tamen *i. q.* uere: tamen uobis est una magistri inposita... potestas IV 62.
tangere sensu *i. q.* intellegere II 769.
tanta = tot: II 422, tanti = tot III 249. IV 399, 535.
tantum = tantopere I 299. III 649, tantum terrestria II 209, — tantum ne II 624.
tarda uerba I 34.
temno: mandata dei temnenda peregi I 38.
tempore capti I 657.
temporum usus rarior: *praes. pro perf.*: meo in uiscere proles exultat Mariae cum adfamina sensit (*ἐκάρτησε τὸ βρέφος Luc. I 44*) I 90, ille profetarum solus transcendere uires promittitur olim (*cf. Matth. XI 10*) II 532, non meminit quisquam te uisere nudum IV 278, quattuor luces praetereunt, quo membra solo composita quiescunt IV 376; discedens Christus languoribus aptat medellam II 600, labentis mentem frater lucrabere fratris III 422, corpus motu fugiente caloris fetorem reddere IV 378, discipuli Iuda fugiente se-

quantur IV 480. *praes. pro futuro*: dicitis agricolis uenire uentorum rabiem III 229, sibi post dominatum cedere credentum III 730, potiora credere tantae promittit fidei IV 238, oscula pepigit sese contingere Christi IV 515. — *fut. pro praes.*: felix qui credit finem mox adfore uerbis quae deus ad famulos magnum dignando loquitur I 92, quisque capax fuerit capessat III 490. — *plusq. pro imperf.*: hospitio amborum fuerant praeparua habitacula I 153, texta camelorum fuerant uelamina saetis I 323, nec dignum fuerat uestis suspendere curam pectoribus nostris I 639, illic fuerant II 139, illicitum fuerat II 573, quattuor ex omni fuerant tum milia plebe (οἱ δὲ ἑσθίωντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες *Matth.* XV 38) III 218, fuerat cui dissona lingua III 764, fuerat mulier accepta IV 310. — *perf. pro praes.*: ut melius fuerit thalamis caruiss III 481, solita est (= solet) IV 81. — *tempora uariantur in paratxi*: manet — claudetur I 39, erigit — uoluit I 99, torpescunt — audiuitque I 137, mirantes laudant, laetantes constipuerunt I 179, accepit laetusque profatur I 201, datur — concedet I 209, fuerant — cinxere — praebent I 323 sq., tenetur — purgabitur I 342, tenebit — complet I 379, uidebunt — exoritur I 416, receptat sequentur — manet — marebit — patebit — adoptat — pandetur I 455 — 468, procubuit Christumque precatur I 735, aptat — abibat II 91, misit ut ueniant munera II 229, conperit, aduolat, orabat II 333, si fuerit — sin erit II 448, praeterit et — carpebat II 562, domum repetit turbasque reliquit II 829, conueniunt populi secumque trahebant III 197, urget — abegit — premebat III 448 — 450, inuenit — iussit III 557, tumebat calcauitque IV 301, secessitorabatque IV 501, iniecere —prehendunt IV 521, ait — negabat IV 576, inducunt — cinxere IV 645, dixere — fatentur IV 713, — quaerit quot errata remittat uel si liceret

III 433, quae foret — quae possit III 528, si nellet cur trahantur III 627, poscant — consumeret IV 94, utinam adforet et rapuisset IV 340, — si promitteret, debuerat I 32, iamque torpebant — cum sulcabat III 97, nec prius audebant, nisi firmasset III 336, inquirunt uirtus quae tanta dedisset III 676, si potuisses uisere — haut poterat IV 367, petebant qui — cuperet, qui confessus sese damnauerit IV 615, [si] dixissent esse profetam, traheret confessio culpam III 687. temptamina IV 108. temptator I 383. tenax uirtutis III 518. tendere: tendentem diffusa umbracula ficum III 655. tenebrae mortis I 128. tenebrosa uolumina I 213. tenere: ambos adnexos tenebant I 7, custodia pecudum pastores tenuit I 159, quaerens inuenta tenebit I 668, quae regio puerum teneret progenitum I 229, secumque fide iam certa tenebat II 388, tenere ieiunia II 363, tenere nomen I 226, 492, uitam I 379, 745. terdena pondera argenti IV 426. terga liquidi profundi III 257, ruris I 698. II 426, soli I 635, terrae II 802. III 212. terrenus I 650. II 196, 681. III 175. terrestria dixi II 209. terrificus IV 157. testatio praesens II 669. textum i. q. uestis texta IV 664, texta IV 724, textus (= pannus) I 156, (= rete) I 431. thalamus: thalamis inhaerere I 5, arserat Herodes — in thalamos fratris III 44, thalamorum uincula nectens III 737. thronus I 101, 482. tineae: I 612 (edaces), 615. Tonans i. q. Deus II 795. IV 553. 672, 786. tondere: pascua tondent pecudes II 424. torpere otia lenta III 566, — torpentia membra II 76. torpescere I 137. torrens flamma *praef.* 5 — II 331. toti = omnes: tota per oppida I 147. totis eduxit moenibus II 298, totum uinum II 374, totum III 213,

totis siluis III 413, totum conplere
licebit IV 519.
tractare curam talenti IV 230, oculis
lumen serenum (Christum) I 319,
— pocula IV 659.
tractus aeris IV 104.
trahere animum per gaudia I 94, mi-
racula longa trahebat I 43, pro-
missa I 308, pronos trahere I 687,
risu III 153, traheret confessio
culpam III 688.
trans: t. sidera I 495, = supra: cunc-
taque trans meritum concessit de-
bita seruo III 446.
transcendere II 532 (uires), III 612.
transigere horam IV 690, ludibria
IV 650.
transuolueret III 378.
tremefacta pauore corpora I 161.
tremisco: molli timore tremiscis III
302.
trinus = triplex III 484, = tres I
103, 249. III 327. IV 671, = ter-
tius IV 735.
trititi utres II 373.
triticeus nitor II 805.
tropaea speciosa III 342, tropaeis ex-
celsis III 640.
truculentus III 449, 586.
tunc cum *praef.* 23, tum—cum: quod
dare tum licitum, cum sanguis
distraheretur credebant IV 634,
— tunc dehinc I 52, tunc inde
II 137, III 93.
tunica IV 644.
turba propinquorum I 108.
turbo II 221, 368, 545. III 266. IV 541.
tyrannus durus II 462.
Tyrus III 177.

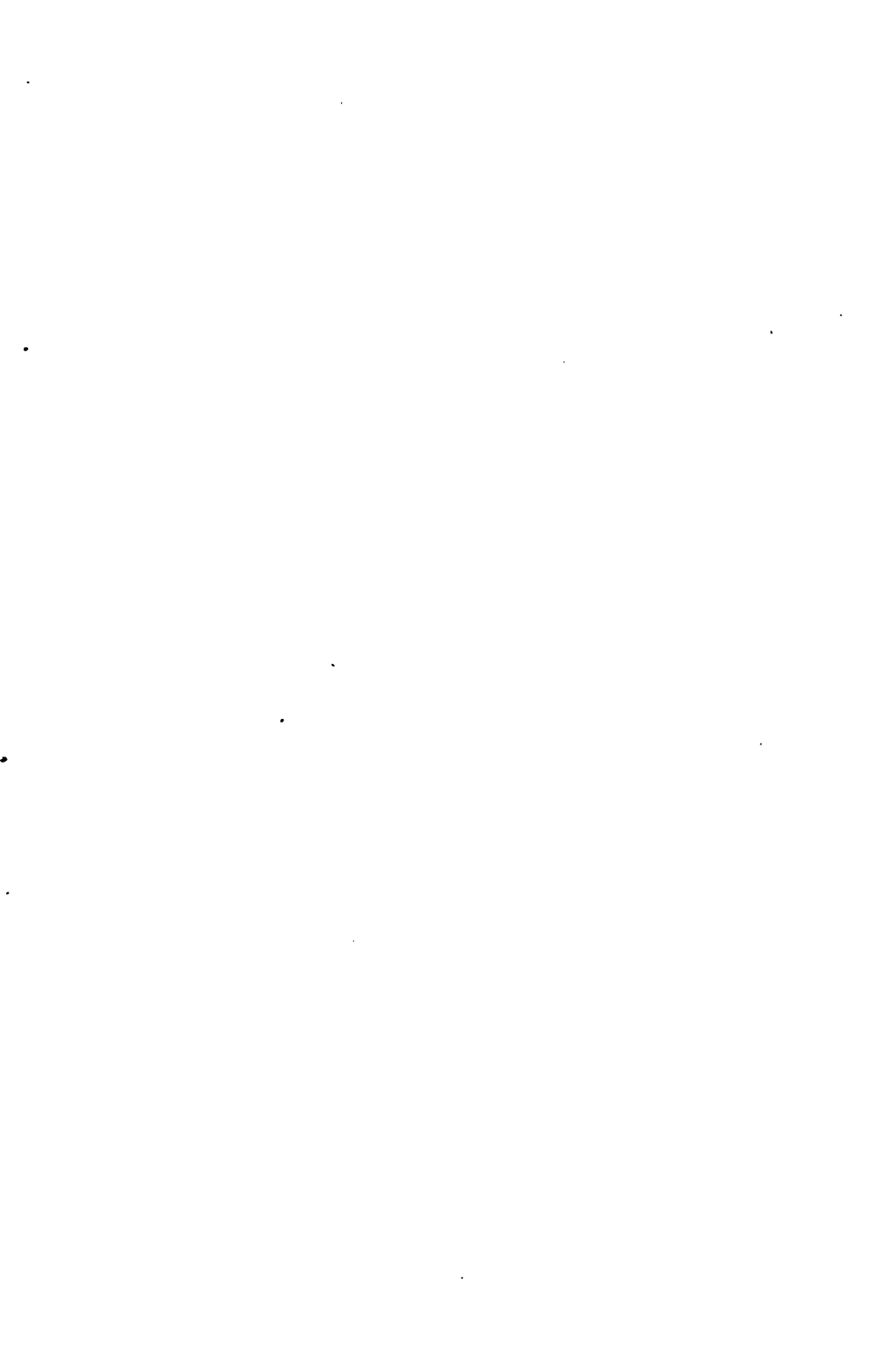
uacuum est *i. q.* licet III 246.
uacordis ulgi dicta IV 674.
uaesana rabies I 404.
uaesania III 172. IV 669.
uasculum II 140.
uates *i. q.* sacerdos I 4, 47, prisci
uates I 122, ad officium uatis I
132, 141, de sanguine uatum I 186,
uatum oracula I 195, culmina uatum
I 233, oracula uatum I 237, uatum
choreis I 292. II 576. III 292, exi-
mios uatum uatum princeps IV 404.
ubi: ubi tertia uenerat hora III 556,
ubi sexta transfluxerat hora III 560,
ubi transegerat horam IV 690.

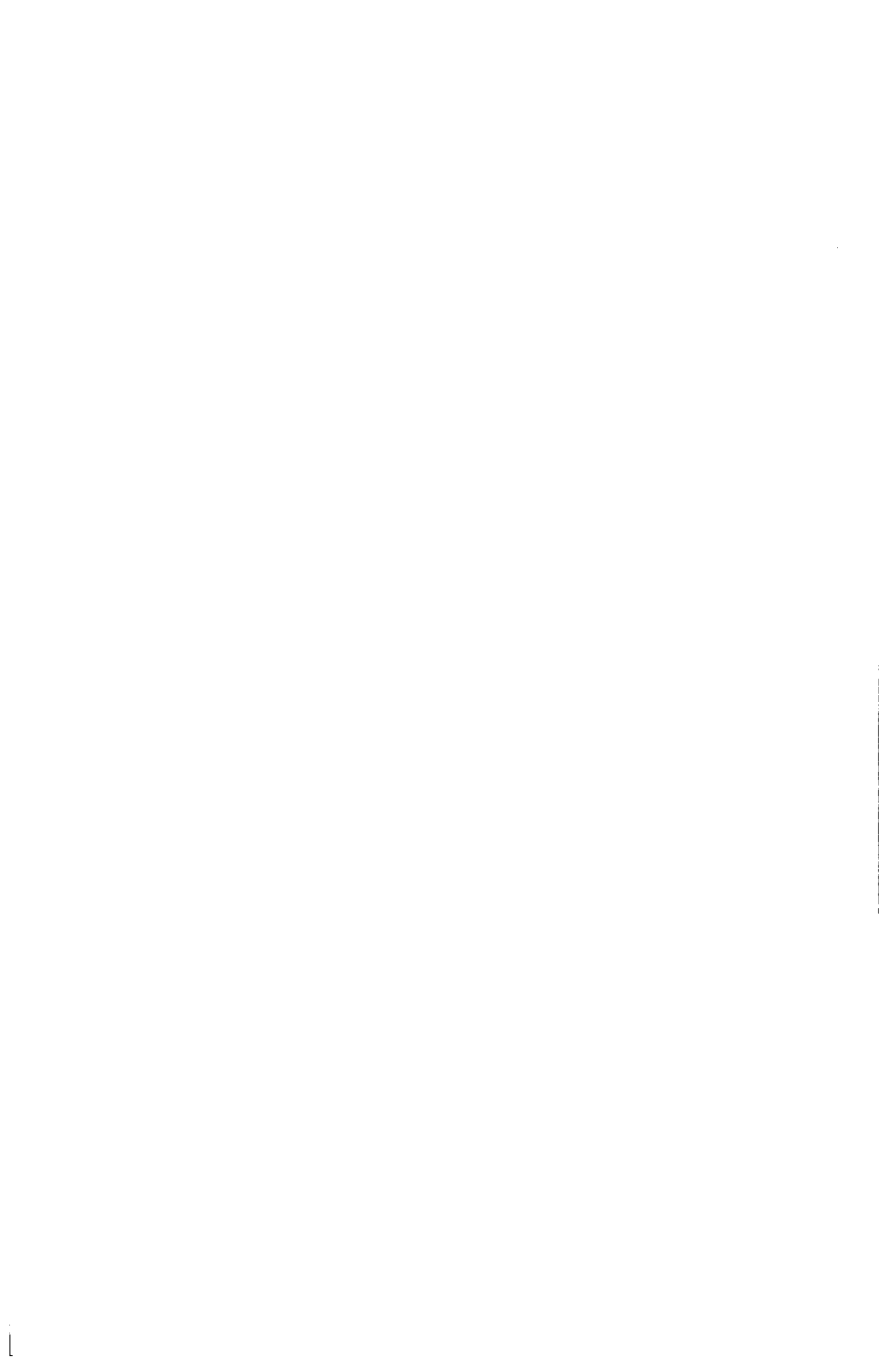
uectare I 273.
uegeto II 355. III 108.
uel = et II 478. III 627.
uelamina I 323. IV 703, 749.
ueliuolum mare II 11.
uenalia multa II 155, uenali nomine
sisti III 441.
uenenati passus II 715.
ueneniferi serpentis propago II 631.
uenenum I 386, 404. II 719. III 369.
IV 437.
uenerabilis iustus IV 518, templum
II 166.
uenire uiam I 231, u. in uerba I 17,
uenient (*i. q.* erunt) soluta III 287.
uentosa aequora I 689.
uerbera flagri II 158.
uerberare auras IV 375.
uerborum ordo rarior: omnia nam
memorat sibi mem sermone profetae
gesserat ipsa prius quaecunque,
ex ordine dicta II 300, non in-
lata homini fuerint quaecunque
III 148, natis quisque suis III 186,
— nato cum II 129, haut etenim
iustos ueni ad directa uiantes II
359, hoc super II 527, sidera su-
pra III 409, uos inter III 605,
haec inter IV 114.
uerbum: (fama) mille sonans uerbis
(*cf.* πολύβορος) I 439.
uerbum auxiliare omisum: *praef.* 21
(est), I 6 (erat), 11 (est), 141 (esse),
237 (esse), 379 (esse), II 176 (sunt)
etc. cf. ellips. uerb.
ueredicus II 275, 610. IV 3.
uergentibus annis I 8.
uersutia fallax I 368.
uersutis artibus I 382.
uertigo poli *praef.* 13.
uestigia matris deseruit I 287, uesti-
gia = pedes I 316, 476, 539. II
434, 453. III 102, (= gressus)
III 115, — uestigia nostra (= me)
sequeris III 518.
uia trans pelagus I 414.
uiare I 126. II 359. III 209.
uibrare: tremulo uibrabant corda pa-
uore III 105.
uicibus I 3, omnibus uicibus annorum
I 284.
uigere II 396, 458. III 644.
uigor stabilis II 777.
uincula thalamorum II 277. III 737
(IV 21).

uindex: ferro uindice I 498.
uineta retundere III 695.
uiperea gens I 328.
uires I 148.
uirescit II 785.
uirginea tecta I 55.
uirgo lectissima I 69.
uiridis terra I 162.
uiros II 816. III 638.
uirtus i. *fere quod* uis, δῖναμις: uirtus
praescia rerum I 192, sancta uir-
tute ducere I 240, u. animae I 312
(species *nonnulli codd.*), uirtus
corporis I 511, uirtutes I 710,
uirtute mentis fidelis I 761, uir-
tus furoris II 46, uerba uirtutis
Dei ferenda II 83, dicti et facti
uirtute II 87, uirtutes II 108, uir-
tus Dei II 183, uirtus nostri pa-
rentis II 262, uirtutis honore II
355, uirtutes daemonis atri II 437,
animae libera uirtus II 522, 537,
uirtus templi II 578, patria uirtus
II 601, 602, aduersa uirtute II 615.
minister uirtutis III 27, 34, dona
immensae uirtutis III 73, uirtus
fecunda donis III 193, digna uir-
tute tueris III 278, pulcherrima
uirtus constituet III 542, constituet
regni uirtus sublimis in aula IV
34, istaec uirtus firmissima legis
IV 41, uirtus caeli 152, praesens
uirtus tua IV 340, uirtus creden-
tium IV 382, 400, uirtute ipsius IV
410, non mihi est uirtus IV 496.
uiscera I 60, 140, 733, uiscere I 90.
uiscus I 90.
uis liuida I 384, horrida III 8. IV 722,
tetra I 547.
uita perennis III 309, 547, perpetua
III 502.
uitalis: dicta II 547, 725, gesta *prae-
f.* 19, mensa I 757, saecula II 292,
uerba II 452. III 255, — orae II
707.
uitreas undas I 354.
uiua unda II 258, 261.
uiuax mens II 487.
uiuificus IV 797.
uix: uix paucos I 684.
ullus = aliquis III 404.
umbra mortis I 417 (caligo m. I 681),
carceris I 409. II 510.
umbracula ficus II 115. III 655.
undisonus III 390.

uocare sub tecta II 447.
uocitare I 26, 72, 110. IV 694.
uolare: dum saecula uolabunt *prae-
f.* 12.
uolentes IV 774.
uolucris anima IV 371, fama III 264.
uoluenda dies I 106.
uolumina (= cogitationes) cordis I
213, lini I 423, immensa petrae
IV 725.
uoluntas I 418, III 656 (cibi).
uolutat dicta I 95.
uotum: laetum IV 208, regale III
739, sponsalia IV 200, sponsi II 366.
urgentes = imminentes I 329.
usus triticei I 377.
ut: nec metus ut (= ne) rapiant
*prae-
f.* 21, iubere ut tradant II 429,
adiurabo ut fateare IV 554, spon-
dent mandatum ut studeant I
389. — *om.* uerbo satis est iubeas
remeare salutem I 748, peteres tibi
traderet undam II 258, rogabant
sumeret escas II 302, uox audiet
ut — dices et negabis IV 472, ro-
gabant — peterent IV 610, petimus,
custos seruet IV 736. *cf. etiam* I
110. II 74. III 358. — quo *ubi*
ut *exspectes*: quo pateant uolumina
cordis (ut reuelentur cogitationes
Luc. II 35) I 213, quo numen
adorent I 231, gloria quo maneant
similis natoque patrique (ut omnes
honorificent filium . . . *Ioh. V 23*)
II 645, quo possent dicta profetae
concurrere rebus (ut impleretur
quod dictum erat per profetam
Matth. XIII 35) II 825, Christum
me dicere cunctis parcite, quo soli
cognoscant talia digni III 288, —
= quippe, ὥς, ἕτα: leti quod lege
remissus tanta ut Iohannes uirtutis
dona teneret III 35.
uterque: utrasque palmas porrexit II
595.
uulgaris plebs IV 733.
uulgus *masc.* IV 611.
uulnera = peccata III 436.

Zabulonum I 411, 413.
Zacharias (Zaccharias *C. passim*) I 3,
11, 74, 81, 309.
Zebedeus I 483, 590, Z. nati III 319.
IV 483.
zona I 324.

NOV 25 1962

